Sibel Özbudun - Temel Demirer

"DERİN" MİLLİYETÇİLİĞİN SİYASAL İKTİSADI

Ütopya Yayınları: 143
Araştırma-İnceleme Dizisi

© 2006 Ütopya Yayınevi

1. Baskı
Ütopya Yayınevi
Kasım 2006

Kapak ve Sayfa Düzeni
Sevgi Küçük Çoban

Baskı ve Cilt
Sözkesen Matbaası
Tel: (0 312) 395 21 10

ISBN 975-6361-50-6

Ütopya Yayınevi
Ataç I Sokak 33/15 Kızılay / Ankara
Tel-Fax: (0 312) 433 88 28
e-posta: utopyayayinevi@hotmail.com

"DERİN" MİLLİYETÇİLİĞİN SİYASAL İKTİSADI

Sibel Özbudun-Temel Demirer

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 7

I. AYRIM: TARİHSEL ARKAPLAN 11

TÜRK(İYE) DEVLETİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ 13
SİBEL ÖZBUDUN-TEMEL DEMİRER

RESMİ İDEOLOJİ(K) / TARİH = YALAN / TABU 101
TEMEL DEMİRER

700'ÜN NİTELİĞİ! 119
TEMEL DEMİRER

II. AYRIM: RESMİ İDEOLOJİ(K TUTKAL) 121

KEMALİZM GERÇEĞİ 123
TEMEL DEMİRER

KEMALİZM VE 12 EYLÜL: YA DA TARİH OLAMAYAN 'GÜNCEL TARİH'! 182
SİBEL ÖZBUDUN-TEMEL DEMİRER

MGK'NIN KEMALİZM AYİNİ 207
TEMEL DEMİRER

III. AYRIM: KEMALİST AYİN 211

BEYAZ TÜRKLER'İN 'CUMHURİYETİ' 213
TEMEL DEMİRER

'DÜŞÜK YOĞUNLUKLU DEMOKRASİ'! 217
TEMEL DEMİRER

28 ŞUBAT SÜRECİ 221
TEMEL DEMİRER

IV. AYRIM: 'DERİN' DENİLEN SUSURLUK-ŞEMDİNLİ DEVLETİ 239

'HİKMET-İ HÜKÜMET'İN SUSURLUK'U 241
SİBEL ÖZBUDUN

'DEVLET SIRRI'NA AÇIK YANITLAR 250
TEMEL DEMİRER

'KUTLU RAPORU'! 254
TEMEL DEMİRER
RESTORASYONUN 'RAPORU' 258
TEMEL DEMİRER
MGK + 'DEVLET SIRRI' = KÖRDÜĞÜM 261
TEMEL DEMİRER
'SIR' DEDİĞİNİZ DEVLETTİR! 265
TEMEL DEMİRER
ÇAKICI'NIN 'MALUM TARİHİ' 269
TEMEL DEMİRER
SORU(N) NE: KÜÇÜK MÜ, 'BÜYÜK' MÜ? 281
TEMEL DEMİRER
SUSURLUK VE 'DAVALARI' NE ALEMDE? 286
TEMEL DEMİRER
SUSURLUK DÜĞÜNÜ 294
TEMEL DEMİRER
V. AYRIM: TARİHSEL FATURA! 309
MİLLİYETÇİ TÜRK(İYE) 311
TEMEL DEMİRER
'İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN' 315
TEMEL DEMİRER
'ÇOK YAŞADIK, ÇOK GÖRDÜK... YAŞAMAK HEM GÜZEL HEM ZOR!' 319
SİBEL ÖZBUDUN
KIBRIS: TARİH, EKONOMİ, SİYASET 327
TEMEL DEMİRER
ABSTRACT & CONTENTS 382

ÖNSÖZ

"Ubi nihil erit quod scribas id ipsum scribito."[1]

"Lectori salutem."[2]

Türkiye'nin 'derin' yakın tarihçesi, tekrar tekrar okunması gereken bir kitap gibi duruyor önümüzde. Her kapattığımızda bir başka uğursuz olayla sayfalarını yeniden karıştırmak zorunda kaldığımız, bir türlü bitmeyen/bitirilemeyen, bir 'kara' kitap. Susurluk'la 'bitti' denilen, Şemdinli'yle tıslayarak kaldırıyor başını. En yakın örnek ise, 'milli katil' Mehmet Ali Ağca'nın bir 'derin devlet' çelmesiyle, fütursuzca tahliye edilmesi oldu. Bu tahliye kolektif 'unutuşlarımızda' Abdi İpekçi suikastından Kartal Askerî Cezaevi firarına bir dizi 'operasyon'u canlandırmamızı tetikledi. Anımsadık... Bir kez daha unutmak üzere. İşin vahim yönü, her anımsayışımızda/unutuşumuzda, ellerinde bayraklar, 'Türkiye seninle gurur duyuyor!' nidalarını yükselten hilal bıyıklı güruhun biraz daha büyümesi. Unutuşlarımızdan, tepkisizliklerimizden, umursamazlıklarımızdan, umarsızlıklarımızdan beslenerek büyüyorlar.

Elinizdeki kitabın baskısı tamamlanıncaya dek, kim bilir daha kaç kez karıştırmak zorunda kalacağız o sayfaları... Ve kim bilir kaç kez, sokaklara dökülecekler, bayrakları, İstiklal marşları, kurt başı işaretleri ve çığırtkanlıklarıyla...

Gidişat karanlık. 'Orhan Pamuk liberalizmi-Hukukçular Birliği milliyetçiliği' farsları arasına sıkışan Türkiye siyaset(sizliğ)i, dış dinamiklerin (AB dayatmacılığı/çözümsüzlüğü, Irak'ın kaçınılmaz parçalanması, daha da vahimi ABD-AB'nin olası İran müdahalesi) de zorlamasıyla 'derin devlet'i ve onun milliyetçiliğini bir kez daha tam istim göreve çağıran bir konjonktüre doğru hızla ilerliyor.

---

[1] "Yazacak bir şeyin olmasa bile, olmadığını yaz" (Cicero).

[2] "Okuyucuya selam olsun".

Ömrüne üçü 'modern', biri 'postmodern' dört darbe sığdıran bizim kuşak, 'o konjonktür'ün ne anlama geldiğini, neler getirebileceğini yaşadıklarından biliyor. ABD'nin İran'a müdahalesi ve bir bölgesel savaş koşullarında Türk 'derin devlet' seçeneğinin devreye girmesinin bu ülkenin insanları ve geleceği açısından görülmemiş bir maliyeti olacağını kestirmek için de kâhin olmaya gerek yok.

Bu karanlık gidişata 'dur' diyebilmek, hem neo-liberal talan ekonomisine/siyasetine hem de bütün versiyonlarıyla tepkici (reaksiyoner) milliyetçi yükselişe kitlesel, yaygın, kararlı bir karşı duruşla mümkün. Birinin diğerinin alternatifi olmadığını, bu ülkenin, bu toprakların, bu insanların bu kısır döngüye mahkûm olmadığını vurgulayan bir kararlılıktan söz ediyoruz. Böylesi bir kararlılığı inşa edebilmek içinse unutmamak/unutturmamak, ama daha da önemlisi, Türkiye'nin son on yıllarını, Cumhuriyet'in 'hikmet-i hükümet' zihniyeti içine yerleşen tarihçesi içerisinde anlayabilmek, yorumlayabilmek gerek. Abdullah Çatlı'ları, Mehmet Ali Ağca'ları birer 'sapma/deformasyon', birer 'yol kazası' olarak değil de, devletin derin reflekslerinin araçları olarak kavrayabilmenin yolu, onları Yahya Kâhya'lara, Topal Osman'lara bağlayan tarihsel rasyoneli çözümleyebilmekte yatıyor.

Elinizdeki kitabın yapmaya çalıştığı, tam da bu: dün Susurluk, bugün Şemdinli'de açığa çıkanları, devletin derin rasyonelleri bağlamına yerleştirmek ve orada anlamaya çalışmak [I. Ayırım: Tarihsel Arkaplan].

Bunun için T.C. devletinin kurucu/resmî ideolojisinin günümüzde hangi mekanizmalar aracılığıyla, nasıl yeniden üretildiğine bakmak gerekmektedir [II. Ayırım: Resmî İdeoloji(k Tutkal)].

Ancak bu da yetmez. Mistifye edilmeyen ideolojiler uzun ömürlü olamazlar; hele ki kitleleri yeniden imal etmeyi, biçimlendirmeyi, yeni kalıplara dökmeyi hedefleyen 'resmî' ideolojiler. Bu mistifikasyon, geçmişte çoğunlukla dinsel metaforların manipülasyonu aracılığıyla yapılmaktaydı; günümüzde tüketim toplumu araçları, özellikle de kitle iletişim araçları bu işlevi üstlenmiş gözüküyor [III. Ayırım: Kemalist Ayin].

'Derin' denilen devletin tekerleği, bilindiği üzere Susurluk olayıyla patladı. 'Devlet-i müebbet'i sürdürme misyonunu üstlenmiş son kuşağın karanlık/kirli ilişkileri, ilk kez, 'gösteri toplumunun beyaz camlarında' ortalığa saçıldı. Bu kez sorun, belki de 'ifrad-ı malumat'tı; gerçekten de sıradan yurttaşların, hatta olayları takip etmeye niyetli uzmanların dahi gözünü yıldıracak kadar 'malûmat' TV ekranlarından, gazete sayfalarından boca edildi. Ne ki ilk şaşkınlık kısa sürecek, 'deliller' kısa sürede bu kez Meclis komisyonları, 'devlet raporları' aracılığıyla süpürülecek, asker-sivil sorumlulukların sorumlulukları nisyana terk edilecekti [IV Ayırım: 'Derin' Denilen Susurluk-Şemdinli Devleti].

Ancak hiçbir şey bedelsiz değildir. Hele 'nisyan', hiç. Türkiye'nin insanları, bil(e)meyişlerinin, unut(turul)uşlarının faturasını hep çok ağır ödediler/ödüyorlar. Sorun salt yok edilen ya da 'çekip giden' Ermeniler, Rumlar; acıları kentleri tutuşturan Kürtlerden ibaret değil. Ellerindeki tek araç çekiç olduğu için tüm sorunları çivi olarak gören 'kurtarıcılar'ın bu ülkenin tarihini içinden çıkılmaz bir kısır döngüye dönüştürürken tüm sorunları kronikleştirip çözümsüzleştirmeleri ve Türkiye'yi emperyalist dayatmalara açık (bir bakıma 'mecbur') kılmaları [V. Ayırım: Tarihsel Fatura!].

Evet, bu ülkeyi, gerçekte aynı madalyonun iki yüzü olan 'işbirlikçi liberalizm-reaksiyoner milliyetçilik' siyaset(sizliği)nden kurtarmak, unutmayan, unutturmayan insan kararlılığıyla mümkün. Yazdıkları bu kararlılığın biçimlenmesinde bir nebze katkıda bulunursa, yazarlar kendilerini mutlu sayacaklar.

Sibel Özbudun - Temel Demirer
Ankara, 15 Ocak 2006

I. AYRIM:

TARİHSEL ARKAPLAN

TÜRK(İYE) DEVLETİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ*

SİBEL ÖZBUDUN-TEMEL DEMİRER

* Friedrich Nietzsche, "Soğukkanlı canavarların en soğukkanlısı devlettir" derken; haksız değildir. Ancak, 'acayip-garip' bir ülke niteliği taşıyan Türkiye'de, bu uyarının yeterince kavranamadığı da açıktır. Bunun nedeni, devlet geleneğinin, resmi ideolojinin,kapitalist düzenin evrenselliğine içerilmiş özgünlükleridir.

Özellikle devletin, dün, bugün, gelecek güzergâhında, öncesiz ve sonrasız olarak algılanması ve sunulması, ön kabulle mutlaklaştırılması ile Platon'un devlet kuramıyla[1] önemli paralellikler taşıyan Türk(iye) toplumunu kuşatan cendere; Ernst Cassirer[2] ile Kurt Schilling'in[3] sergilediği resmi 'Devlet Efsanesi'dir!

* 'Devlet Efsanesi'yle malûl kısırlığın düşünce-politika-eylem hayatında bilginin eleştirel olarak kurul(a)mamasına yol açtığı Türk(iye) toplumunun egemen standartlarında, gerçek bilgiye ulaşmak imkânsızdır. Bu bağlamda, ücretli kölelik sisteminin anahtar kurumu ve analitik yapıtaşı özelliği taşıyan devletin ekonomik, siyasal, kültürel, toplumsal, sınıfsal analizi[n] ortaya koymayan; yani öncelikle devlet-merkezli varsayımlarla ve resmi ideolojiyle hesaplaşmayan hiçbir özgürlükçü-kamusallık ya da demokratlık iddiasını ciddiye almak mümkün değildir.

Resmi ideolojinin Kemalizm cenderesindeki Türk(iye) toplumu; devlet destekli korporatizmin kollarındaki MGK vesayetiyle yeniden biçimlendirilirken; kimsenin Kemalizm'i ve Türki(iye) toplumundaki geleneksel devletçiliği yerli yerine oturmadan, 'demokratım-devrimciyim' demesi mümkün değildir.

---

* Özgür Üniversite Forumu Dergisi, No:5.

[1] Platon, Devlet, çev. S. Eyüboğlu, M.A. Cimcoz, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995.

[2] Ernst Cassirer, Devlet Efsanesi, çev. N. Arat, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984, s.72-86.

[3] Kurt Schilling, Toplumsal Düşünce Tarihi, çev. N. Önol Varlık Yay., 1971, s.72-106.

* Bu durumda devletin şiddetli savunuculuğuna soyunmuş 'ulusal sol'cuların; "Bir şeyi herkesin iyi anlaması gerekir: Bugünün ordusu, 12 Eylül'ün ordusu değildir. (...) Her şeyi açık konuşmakta yarar var: 12 Eylül yönetimini ABD 'servis'leri oyuna getirmişlerdi. Çünkü Kemalist model onların çıkarına uymuyordu. (...) Kısacası, 12 Eylül ordusu 'Atatürk'e evet, Kemalizm'e hayır' çizgisindeydi. Bugünün ordusu ise, Atatürk ile Kemalizm'i ayırmanın 'aynazlık' olduğunun bilincinde"[4] ya da "Hukuk devletinden vazgeçtim, bari yasa devleti olalım. Yani yasaların üstünlüğünü sağlayalım".[5] "Türkiye'nin siyasal ortamı ciddi bir gerginleşmenin eşiğinde iken, başı sonu belli olmayan, bir af düşüncesinin hiç gereği yok. (...) Bir noktanın altını özenle çizeyim. Terörü övmek ve teröriste arka çıkmanın hiçbir biçimde 'düşünce suçu' sayılamayacağı konusunda en ufak bir kuşku duymuyorum. Bunların affedilmesinin düşünülmesine bile karşı çıkarım"[6] dediği Türkiye'de; Ahmet Taner Kışlalı ve Toktamış Ateş gibilerine, yani Türk devlet geleneğini 'kutsayanlar'a dikkat etmek gerekiyor...

Çünkü Deniz Kavukçuoğlu'na dahi, "Bu nasıl 'ulusal sol'culuksa" dedirten[7] 'ulusal sol'; tartışmalı ve herkesin niyetine göre sunmaya kalktığı MGK 'solculuğu'yla malûl bir ucubedir. Resmi ideolojinin bu ucubeye gereksinimi vardır. Çünkü MGK vesayetine teslim olmuş da olsa, hâlâ yönetemeyen 75'lik 'cumhuriyet', tıkanmıştır! Politikaları, resmi ideolojinin biçimlendirdiği resmi tercihlerle dumura uğrayan 'cumhuriyet'; 800 bin ton kanserli buğdayı Türkiye'nin dört bir yanına yayıp, yurttaşını zehirleyen[8] bir düzenlemedir!

İnsanları 'hukuk kılığındaki siyaset'çe yargılanan ve DGM'lerdeki savunmalar gündemi 'demokrasi-özgürlük-eşitlik-kardeşlik-barış'a eşitlenen Türkiye'nin kollarında debelendiği siyasi kriz ise; Şükrü Elekdağ'ın, 'Sistemin iflası'ndan[9] ya da Murat Belge'nin, 'Askeri

[4] Ahmet Taner Kışlalı, Cumhuriyet, 16 Ağustos 1998, s.3.
[5] Toktamış Ateş, Cumhuriyet, 17 Eylül 1998, s.3.
[6] Toktamış Ateş, Cumhuriyet, 1 Ağustos 1998, s.3.
[7] Deniz Kavukçuoğlu, Cumhuriyet, 12 Ağustos 1998, s.15.
[8] Ahmet Çelik, Radikal, 17 Ağustos 1998, s.13.
[9] Şükrü Elekdağ, Milliyet, 29 Haziran 1998, s.17.

demokrasi'den[10] söz ettiği, yönetemeyen 75'lik 'cumhuriyet'in eseridir! Bu esere, yani Prof. Bülent Tanör'ün deyişiyle, "Dünyada Türkiye'ye gerçekten benzeyen iki ülke var: Güney Kore ve Cezayir! Bu ülkelerde anayasal bir kurum olarak MGK'ları var. Ama iki ülkede de demokrasi olduğunu söylemek mümkün değil"dir![11]

** Ve 'ulusal sol'cuların savunduğu; ötekileri yok eden bu inkârcı-asimilasyoncu 'cumhuriyet'tir! Bu cumhuriyet'in tarihsel geleneklerinin sergilenmesi, ne menem bir şey olduğunu kavrayabilmek için elzemdir!*

TARİH VE YÖNTEM

* Sınıflı-sömürücü yapılardaki egemenliğin tabu ilan ettiği kilit sorunsalı, yani topluma yabancılaşmış devleti tartışmak 'suç'tur. Ksenofon'un, 'Sokrates'ten Anılar-I. Kitap'ında belirttiği üzere, Sokrates'in başına gelenler de bundandır: "Hep sormuşumdur: Sokrates'i mahkemeye verenler acaba hangi delillere dayandılar da, Atinalılar, devletin iyiliği için onun ölmesine gerektiğine inandılar? Ona yöneltilen suçlamalar şöyle bir şeydi: Sokrates devletin inandığı tanrılara inanmamakla ve başka birtakım tanrılar getirmekle, ayrıca gençlerin ahlâkını bozmakla suçludur"

Sınıflı sömürücü yapılarda, 'devletin inandığı tanrılara inanmamak'; ya da onları sorgulamak 'suç'tur. Çünkü devlet, tarihsel sürekliliği içinde bir 'Raison d'Etat' toplamıdır. Bu konuda Suat Parlar'ın, 'Gizli Devlet' yapıtı[12] devlet geleneğinin sürekliliğini gayet güzel sergilemektedir.

Devlet geleneği sürekliliği 'Raison d'Etat' temelinde üretirken sınıflı-sömürünün yeni üretim modellerine uyarlar. Bu uyarlamada, akıl almaz bir geçişkenlik, esneklik ve adaptasyon yeteneği söz konusudur. *Bu bağlamda devlet, ekonomik koşullar ve sınıf mücadelesinin biçimlendiriciliği çerçevesinde, tarihsel geleneklerinden, 'benzeşimler ve taklitler üreterek' doğrudan etkilenen dinamik bir formasyondur.*

---

[10] Murat Belge, Radikal, 12 Temmuz 1998, s.9.

[11] Bülent Tanör, Radikal, 13 Temmuz 1998, s.6.

[12] Bkz. S. Parlar, Osmanlı'dan Günümüze Gizli Devlet, Spartaküs Yay., İstanbul, 1996.

"Doğa benzeşimler üretir. Bir tek taklidi düşünmek yeter. Ne var ki en yüksek benzeşim üretme yeteneğini insanda bulunur. Sahip olduğu benzeşim görme yeteneği, benzeşerek kendini korumaya ilişkin geçmişte güçlü olan bir dürtünün kalıntısıdır. Öykünme yetisi insanın belki de tüm yüksek işleyişlerinde mevcuttur. Ancak bu yetinin gerek filogenetik gerekse ontogenetik anlamda bir tarihi vardır. (...) 'Hiç yazılmamış olan şeyi okumak'. Böylesi bir okuma, en eski okumadır" [13]

Tarihsel geleneklerinden, 'benzeşimler ve taklitler üretme' kapasitesine sahip devlet 'resmi tarih'inin özeti ise, özgürlük mücadelesi de 'gayrı-resmi tarih' ya da madalyonun öteki yüzü ve özgürlük ile despotizmin tarihsel kapışması/manipülasyonudur.[14]

"Geçen zamanın gölgesi ve yorumların cilaları altında kalmış bir başka yaşamı düşünüyorum"[15] diyen Louis Althusser'in uyarısı unutulmadan devlet sorunsalı şematik yorumların mekanik kurgularıyla algılanma/sunulma yanılgısından kurtarılmalıdır. Çünkü *devlet, sadece ekonomi (işbölümü) + sınıf mücadelesi toplamı değildir. Devletin bir de, yaşayan gelenek boyutu vardır.*

* Ancak saptamamızın muhatap olduğu itirazlar da vardır. Örneğin, "Türkiye'de toplumsal olguları açıklamakta kullanılan ve her kapıyı açan sihirli bir açıklama aracına sahibiz: 'Devlet Geleneği'. Bu nasıl bir gelenektir ki, bir ucu tarihin karanlıklarında veya ortalarında bir yerlerde, diğer ucu bugün Milli Güvenlik Kurulunda bulunan bozulmamışlığında, özeselliğinde, istikrarını hep korumaktadır. İrdelenmesi gereken 'bizde' sorgusuz sualsiz söylenip giden şu 'dev-

---

[13] Walter Benjamin, "Öykünme Yetisi Üzerine", çev. Zeynep Sayın, Defter Dergisi, No:31, Yaz 1998, ss.11-13.

[14] "Kamusal alan tartışmalarının dayandığı felsefi temel, eni sonu Eski Yunan'a dayandığından, bu çerçevede yapılan tartışmaların baştan bir malûliyetle kuşatıldığı açıktır. Batılı düşünürlerin hemen çoğunun çıkış noktası 'polis'teki beşeri ilişkiler ve/veya felsefi mülahazalardır" (Ercan Şen, "Kamusal Alan ve Özgürlük", Tezkire Dergisi, No:13, Mart 1998, s.63). Bu "mülazahalar"ın zeminini oluşturan "polis'teki beşeri ilişkiler"in maddi temelini köle emeği üzerinde yükselen devleti, "demokrasi" söylenceleriyle "kutsayan" yanılgısı göz ardı edilmemelidir!

[15] Louis Althusser, Politika ve Felsefe, Montesquieu-Rousseau, çev. Alâeddin Şenel-Ömür Sezgın, V Yay., Ankara, 1987, s.3.

let geleneği' lâfzının ardındaki anlayış ve bu kullanımın yanlışlığıdır" diyerek devlet geleneği kavramına karşı çıkan Suavi Aydın ekliyor: "Devlet kuranlar açısından, böyle bir süreklilik kurgulamak, yeni olanın varlığını meşrulaştırmak için gereklidir".[16]

Sormadan geçmemek gerek: 'Süreklilik' sadece 'meşrulaştırmak' için midir? Bunun başka yapısal-zorunlu nedenleri yok mudur, olamaz mı? Eğer olursa -ki vardır- bunları neden sadece 'süreklilik' gibi doğrusal bir mekanizm ile algılamak yerine, kendini yeni uğraklara (momentlere) uyarlayan (eklemleyen) süreklilik içinde kopuş diyalektiğinden soyutlayarak algılayalım? Devlet geleneği, mevcudiyetini tarih içinde biriktiren egemenlik tarzının, süreklilik içinde kopuş diyalektiği ile (farklı üretim tarzlarına eklemlenerek) geçmişten bugüne taşınmasıdır. Bunun neresine itiraz edilebilir? Alman devletinde 'Prusya' geleneğinin etkileri kapitalist bugünde de yok mudur? Var ise Türklerde de farklı versiyonuyla olsa da, neden olmasın? Bunun neresi 'oryantalizm'dir?

Unutulmamalıdır ki, "Geçmişi her zaman kendi bıraktığı izlerden tanımaya mahkûmuz. Ancak sonunda, bize kendi hakkında vermenin uygun olduğunu düşündüğünden daha fazlasını öğrenmeye ulaşırız".[17]

Bu bağlamda "Mazi daima mevcuttur. Kendimiz olarak yaşayabilmek için, onunla her an hesaplaşmaya ve anlaşmaya mecburuz. (...) Asırların hazırladığı bu kadeh, olduğu gibi kalacak, içine dökülen her şeye kendi hususi lezzetini verecektir".[18]

Bu saptamayı 'pek Marksist bulmayan'(!) dogmatizme anımsatmadan geçmeyelim: F. Engels, 1890'da J. Bloch'a yazdığı mektubunda, "Tarihin maddeci kavramına göre tarihte belirleyici nihai öğe gerçek hayatın üretimi ve yeniden-üretimidir. Ne Marx ne de ben bundan fazlasını öne sürdük. Eğer biri bunu, yalnızca iktisadi öğe belirleyicidir diye tahrif ederse, önermeyi anlamsız,

---

[16] Suavi Aydın, "Türkiye'de 'Devlet Geleneği' Söylemi Üzerine", Birikim, No:114, Ekim 1998, s.63.

[17] M. Bloch, Tarihin Savunusu ve Tarihçilik Mesleği, Birey ve Toplum Yay., 1985, s.41.

[18] Ahmet Hamdi Tanpınar, Beş Şehir, Önsöz, s.IV-54.

soyut ve duyarsız bir cümleye dönüştürmüş olur. İktisadi durumun temel olduğu doğrudur, ancak üstyapının değişik öğeleri de tarihsel mücadelenin gidişi üzerinde etkilerini gösterir ve birçok hâlde bunun şeklini bile belirler" derken; E. Balibar da ekler: "İktisat, belirleyici olan sosyal yapının kertelerini belirlediği sürece, belirleyicidir".[19]

Balibar'ın 'sosyal yapı kerteleri' kapsamında ifade ettiği şeyler içinde de aile, din, kültür, gelenek vb.leri vardır. Örneğin "Biz Türkler, Doğu'dan gelmişiz, Ortadoğulu bir toplum oluşturmuşuz" diyen Doğan Ergun, Türk kültüründe, "Ortadoğulu bir Türk toplumu olarak Doğulu ve Ortadoğulu belirleyiciler"in önemine dikkat çekip,[20] 'Türk kültürünün yansıması'nın 'özneleşmeyen birey' ürettiğinin altını çizerek[21] ekler: "Türk halkının çoğunluğu, devletin küçülmesine karşıdır. (...) Türk halkının çoğunluğu, aile bağlarına sadıktır. Türk halkının çoğunluğu, geleneklerine bağlıdır. (...) Türk halkının çoğunluğu, maddeci değildir. (...) Türk insanlarının kişiliği, çoğunlukla, genişlemiş benlik taşımaktadır. Türk insanları, çoğunlukla, kadercidir. (...) Türk insanları, çoğunlukla, sınırlı-sınırlanmış yani özel benlik taşımazlar".[22]

"Türk kültürü, kamu iktisadı ağırlıklı bir toplum düzeni için elverişlidir. Bu varsayımımızı şu başka deyişlerle de söyleyebiliriz: Türk kültürü, Türkiye'de devletçilik ağırlıklı bir iktisadı kolaylaştırır; Türkiye'de devletçilik ağırlıklı bir iktisadı geliştirecek kültür ortamı vardır; Türk kültürü, devletçilik ağırlıklı bir iktisadı geliştirecek olanaklar sunar".[23]

Bu noktada geleneğin etkileyici gücü unutulmadan anımsatmak gerek: "İktidar ezilenler üzerine yatırım yapar, onların içinden onların yardımıyla geçer; onlar nasıl iktidara karşı mücadelelerinde

---

[19] E. Balibar, "Sur les concepts fondementaux du matérialisme historique" dans Althusser L.&Balibar, E.&Establet, R. Lire le Capital, Maspero 1965, s.221.

[20] Doğan Ergun, Türk Bireyi Kuramına Giriş (Türk Kültürünün Olanakları), Gerçek Yay., İstanbul, 1991, s.51.

[21] Doğan Ergun, Türk Bireyi Kuramına Giriş, A.g.e., s.83.

[22] Doğan Ergun, Türk Bireyi Kuramına Giriş, A.g.e., s.156.

[23] Doğan Ergun, A.g.e., s.9.

iktidarın üzerlerindeki gücüne dayanıyorlarsa iktidar da onlara dayanır".[24]

* Burada bir parantez açarak ekleyelim: "20. yüzyıl egemen Türk siyasal düşüncesi, hatta daha yüksek bir soyutlama düzeyinde Türk kamu felsefesi korporatistir (İdeolojik ve kültürel yapılar gibi, tek parti döneminde yerleştirilen ve 1980'den sonra da başta 82 Anayasası olmak üzere o döneme önemli geri dönüşleri temsil eden yeni düzenlemelere uğratılmış kurumsal yapılar da esas olarak korporatistir). Genelde solidarist-dayanışmacı; zaman zaman, yer yer de faşizan ve faşist tonları ve dozajlarıyla korporatistir. Bu nedenle Türkiye'de politik-ideolojik 'merkez' ortada değil, hep sağda olagelmiştir".[25]

Çünkü "Türkiye'de devlet ulustan önce vardır. Devlete meşruluğunu kazandıran ulus olmadığı gibi, tersine ulusu ulus yapan ona belli bir meşruiyet kazandıran devlettir. Bu ilişkilerin ortaya çıkardığı oluşum 'milli devlet' vasfını taşımaktan ziyade, devlete ait bir millet veya 'devletin milleti' tanımlamasına uygun düşmektedir. Bu 'devletin milletliğinin' özünü oluşturacak olan Türk ulusu ise resmi toplantılarda ve devlet seçkinlerinin denetiminde, hatta tekelinde belirlenir.

Türk ulusunun devletçe belirlenen içeriği, bir yandan ümmet kavramının yerini almak, öte yandan da Osmanlılardan devralınan kozmopolit mozaiğe türdeş bir görünüm vermek için icat edilmişe benzer. Bu kavramın, dil haricinde somut tarihsel dayanakları zayıftır. Dil konusunda bile, zembille inen, yapma bir dile sarıldıkları düşünülürse, ulus kavramının soyut niteliği daha iyi anlaşılır. (...)

Buna koşullar göz önüne alındığında, 'Türk ulusu'nun varlığının sürekli devletin denetimi altında kalması doğaldır. Devlet, genel bir ilgisizlik ortamında, yukarıda tanımlanan bu 'ulus'a, siyasi gereksinmelerine uygun değişik içerikler tanımlar durur. (...) Başka bir deyişle, nasıl geçmiş zamanlarda önemli bir devlet adamımız, 'bu ülkeye komünizm gelecekse, onu da devlet yapar' diyebilmişse, eğer milliyetçi olunacaksa, onu da devlet yapacaktır.

---

[24] G. Deleuze, Foucault, The Athlone Press, Londra, 1988, s.71.

[25] Taha Parla, Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm, İletişim Yay., İstanbul, 1990, s.7

Bu ortam içerisinde, zaten yeni kuralları özerk bir şekilde içinde üretmesine izin verilmeyen toplum, günlük ve gayrı resmî yaşantısında çağdaşlığı büyük ölçüde devre dışı bırakır. (...) Böylelikle Türk çağdaşlığı, varlık nedenini devletin bekasını sağlamakta bulan, (...) hep çağdışı kalan bir çağdaşlık olmanın ötesine bir türlü gidemez.

Cumhuriyetçi devletçilerin toplumsal bir hareketlilik ifade eden çağdaşlık kavramına, toplumun devletçe sıkı sıkıya denetlenmesinin aracı olarak algılanan çağdaşlaşma anlayışını sürekli tercih etmeleri, cumhuriyet devletini çağdaşlaşma sürecinin tek sorumlusu yapar".[26]

* *Türk devletinin 'çağdaşlık' söylemi ve pratiğinin 'özel benlik taşımayan Türk(iye) insanları yaratması'*nın altını özenle çizerek sormak gerek: "İçinde bulunduğumuz kimlik bunalımı nereden kaynaklanıyor, neyin veya kimin krizi? Öncelikle devletin krizi ve de devletin meşruiyet krizi. Devletin krizinin niçin ve nasıl kimlik bunalımı ortaya çıkardığını anlamak için Türkiye'de yaşanan modernleşme serüveninin özgüllüğünü araştırmak gerekiyor".[27] Bu elbette, kökü derinlere uzanan bir tarihsel çalışmadır; ya da olmak zorundadır. Bunun içindir ki *devlet sorunsalında, 'nakli çözüm' şemalarına kayd-ı ihtiyat ile yaklaşmakta büyük yarar vardır.*

Örneğin "Foucault'ya göre modern iktidar, 'ancak kendisinin büyük bir bölümünü gizlemesi koşuluyla' iş görür ve kabul edilir. Oysa (...) Türkiye'de iktidar söylemi (söylemleri) kendini gizlemeye pek de gerek duymuyor. Hatta tam tersine iktidarın ayrık gücünü üstüne basa basa tekrarlıyor, nüfusun büyük bir bölümünü zayıf ve güçsüz ilan etmekten kaçınmıyor. O zaman Türkiye'de iktidar mekanizması nasıl bir yapı içinde işliyor? Ya da Deleuze'ün terimleriyle söylersek iktidar kategorileri neler? Türkiye'de Foucault'nun Orta Çağlar ile bağdaştırdığı, 'sergileme'ye dayalı teatral bir biçim altında kurulan geleneksel bir iktidar yapısı mı geçerli? Değilse, Batılı iktidar biçimlerinden farklı bir diyagram içinde işleyen bir

---

[26] Ahmet İnsel, Türkiye Toplumunun Bunalımı, Birikim Yay., İstanbul, 1990, ss.50-52.

[27] Çağlar Keyder, "Kimlik Bunalımı, Aydınlar ve Devlet", Derlemeyi yay. haz. Sabahattin Şen, Türk Aydını ve Kimlik Sorunu, Bağlam Yay., İstanbul, 1995, içinde, s.151.

'modern' iktidar yapısından mı söz etmek gerekir?" diye soran ve "Türkiye'deki durumun Foucault'cu bir bakışla açıklanamayacağına işaret eden" Meltem Ahıska ekliyor:

"Denilebilir ki Türkiye'de hükümet etme hiçbir zaman teknik düzeyinde sorunsallaştırılmadı, ama (ya da bu yüzden) hiçbir zaman da normalleşmedi. Eğer Türkiye'de en devletçi dönemlerde bile, devletin açık baskısı ve şiddetinden öte toplumsala yayılan dağılan- sistematik bir iktidar yapısı olduğunu düşünüyorsak, bu iktidar mekanizmalarını incelemek için Foucault'nunkilerden başka kavramsal araçlara ihtiyacımız olduğu söylenebilir. Batılı modellerden özgürleşmek anlamına gelecektir bu. Ancak Türkiye'nin kendi içinde, tümüyle ayrı ve özgün bir yapı olduğunu düşünmek de sistemi, sistemin kendini sürdürmek için kullandığı bir gerekçeyle açıklamaktan öteye gitmiyor. Batı ile yapılan her kıyasta ortaya çıkan fark, 'biz bize benzeriz' savunmacılığıyla geçiştirilmedi mi? Farklı özgünlük iddialarıyla geçiştirmek ya da bir fark yokmuş gibi davranmak: İkisi de aynı mantığın iki ayrı ifade biçimi. Modernliğin merkezi ve çevreyi kuşatan kapsayıcılığı içinde Batı ile Batıdışı arasındaki farkın tarihsel olarak 'kurucu' anlamını ortaya koymak bana daha önemli ve anlamlı görünüyor".[28]

* Devlet sorunsalında, 'rasyonel çerçeveye sığmayan tarih' mantık(sızlığ)ına prim verilmeyecek ya da Marx'ın, "Biz, tek bir bilim tanıyoruz. Tarih bilimi"[29] ve İbni Haldun'un, "Dıştan bakıldığında, eski günlerden ve devletlerden, eski çağlardan geçen olaylardan haber veren bilim olmaktan öteye geçmeyen tarih (...) derinliğine inilerek bakıldığında ise tutarlı bir bakıştır. Bir incelemedir. Olup bitenlerin nedenlerini, nasıl başlayıp, nasıl geliştiğini inceliğiyle ortaya koymadır. Olayların 'nasıl'larını, 'niçin'lerini derinlemesine bilmedir. Bundan dolayı, tarih, temel bilimdir"[30] uyarılarına 'es' geçilmeyecek ise *devletin kendini uyarladığı ekonomi (işbölümü) + sınıf mücadelesinin tarih (ve gelenek) boyutu kavranmalıdır. Evet, devlet sorunsalında da*

[28] M. Ahıska, "Türkiye'de İktidar ve Gerçeklik", Defter Derg., no:31, Yaz 1998, s.21-22.
[29] K. Marx-F. Engels, Seçme Eserler, C:1, Sol Yay., Birinci baskı, s.19.
[30] İbni Haldun, Mukaddime, C:1, Onur Yay., 1. baskı, s.64-65.

ciddi bir tarih bilgisine ve bilincine muhtacız. Malum ya "Yaşamın karmakarışık görünümünde güncelliğin doğru bir adımını öngörmek sağlam bir tarih bilincini gerektirir".[31]

* 'Nasıl bir tarih?' sorusuna Sencer Divitçioğlu'nun verdiği yanıttan[32] hareketle ifade edersek: Toplumsal hayatı nedensellik ilişkileri dışında kurgulamaya kalkışmak, 'bilinemezcilik' veya 'gizemciliğin teolojik cenderesi'ne sıkışmayı olmazsa olmaz kılar. Oysa gözlemlenen olaylardan hareket eden bilim, olayların basitten karmaşığa gidişini, karmaşıktan basite örgütlenişini, ilişkileri esas alarak inceler. Toplumsal bilim, teknik gelişme ve doğa üzerindeki egemenlik ile sınıflar savaşımının sarmallığını, diyalektik tarihsel materyalist yöntemle izleyerek değişimi kavrar.

Tarihöncesi, öntarihi, tarihi kesintisizliği ve değişimiyle, basitten karmaşığa doğru gelişen insanlık tarihinin her somut gelişmesinin tarihsel anlamı ve nedensellik kapsamında toplumun ilk örgütlenişiyle ilişkili bir bağlamı vardır. Toplumsal tarih açısından aslolan, gelişim-değişimdir. Teori, bu gelişim-değişimin incelenmesi ve sürekliliğiyle oluşur.

* Bilindiği gibi tarih (historia) sözcüğü İon lehçesinde bildirme, haber alma yoluyla bilgi edinme anlamlarında kullanılmıştır. Attika lehçesinde ise sözcüğün görerek, tanık olarak bilme anlamlarının yanı sıra, çok daha geniş bir kavram içeriğiyle fizik, coğrafya, astronomi, bitki, hayvan ve doğa bilgisini kapsayacak biçimde kullanıldığı görülür. Tarihi, sadece doğal olaylara ilişkin birikim bilgisi anlamı ile sınırlanmayıp, insanların ve insan topluluklarının başından geçenleri kaydetme yoluyla edinilen bilgi anlamında ilk kez kullanan Herodotos'tur. Tarih yazıcılığının ahlâkçılıktan ve öğütçülükten kurtulup, olayları 'gerçek nedenleriyle' ortaya koyması gerektiğini savunan ilk kişi ise N. Machiavelli (1469-1527) olmuştur.

Machiavelli ile birlikte gerçek hüviyetini kazanan tarih yazıcılığı konusunda, İlhan Tekeli'nin 'Tarih yazıcılığı ve Öteki kavramı

---

[31] Bayram Kaya, "Tarih Bilinci", Kaldıraç Dergisi, No:30, Ağustos-Eylül 1998, s.69.

[32] S. Divitçioğlu, Nasıl Bir Tarih -Kök Türkler, Karahanlılar- Bağlam Yay., 1992 s.11-36.

üzerine düşünceler'i[33] ile Robert Maier'in 'Otoriter veya totaliter bir geçmişle nasıl hesaplaşılır? Ders kitabı yazarlarının önündeki sorunlar'[34] adlı çalışmaları alternatif tarih yazıcılığı konusunda değerli perspektifler sunduğunun altını çizerek ilerlersek: "Düşünürün deyişiyle 'quod non est in actis, non est in mundo-hareket ve icraatı olmayanın, dünyada mevcudiyeti yoktur'. Tarih disiplini bilincimizde yeri olmayan olay ve nesneleri kapsamaz. Şüphesiz bu keyfiyet tarihin yeni nesne ve olayları keşfedip (icat etmez) kapsamına almasına engel değildir. Droysen'in deyimiyle tarih dediğimiz bilimin bilimden daha ötede bir şey olmasının nedeni de budur".[35]

Bu nedenle "Tarih yazıcısı,[36] inandığı şeyin ihtiva ettiği inanç ve ideolojik problemlere karşı evvela, daha önce zihninde mevcut olan sevgi ve nefreti sorgulamalı, daha sonra bu problemleri ne dereceye kadar 'bildiğini ve anladığını' test etmelidir. (...) 'İnanç alanı' deyimine verdiğim anlamı açıklamak zorundayım. Bununla tarihi bilgiye sanki bir 'iman'mış gibi yaklaşmayı kastediyorum; tarihi bilgiyi mukaddesleştirmek, onun değişmezliğine inanmak ve değişimi göze almaktansa kavga etmeyi seçen agressive tavırları anlıyorum. Tarih karşısında inançlarımızı inkâr etmek zorunda değiliz, ama onu anlamak için bir süre de olsa inançlarımızı 'vestiyer'e bırakmamız gerekecektir ve tarih, 'vestiyer'dekileri bir daha gözden geçirmemizi söylüyorsa buna hazırlıklı olmadan tarihe yaklaşmanın bir anlamı olmayacaktır".[37]

Tarihi yazarken ya da irdelerken 'somut gerçek-ideolojik gerçek' ayrımına dikkat edilmesi gerektiği gibi; ayrıca 'bütün olgular bir-

---

[33] Ali Berktay-Hamdi Can Tuncer (der.), Sempozyum, Tarih Eğitimi ve Tarihte "Öteki" Sorunu, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1998, ss.1-12.

[34] Ali Berktay-H. Can Tuncer, Tarih Eğitimi ve Tarihte "Öteki" Sorunu, A.g.e., ss.13-22.

[35] İlber Ortaylı, "Tarih ve Sosyoloji", Türkiye Günlüğü Dergisi, No:51, Yaz 1998, s.13.

[36] Tarih yazıcılığı konusunda bkz. Suavi Aydın, Kimlik Sorunu, Ulusallık ve "Türk Kimliği", Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1998, ss.47-58; Peter Burke, Tarih ve Toplumsal Kuram, çev. Mete Tuncay, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1994; E.H. Carr, Tarih Nedir?, çev. Misket Gizem Gürtürk, İletişim Yay., İstanbul, 1994; John Tosh, Tarihin Peşinde, çev. Özden Arıkan, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1997

[37] A. Turan Alkan, "Osmanlı Tarihi: Bir 'İnanç Alanı'!", Türkiye Günlüğü Dergisi, No:11, Yaz 1990, s.5.

birleriyle ilişkilidir' saptamasını[38] göz ardı edilmemelidir. "Tarihî gerçeklik ne ise odur. (...) Bu nedenledir ki, bir millî tarih ya da millî tarihçilik olamaz. Gayri-millî tarih ya da gayri-millî tarihçilik olamayacağı gibi".[39]

"Çok iyi bilindiği üzere 'tarih yazmak' esasında bir metodoloji meselesidir. Bir metodoloji ise bir yandan araştırma ilkeleri bütünü ve bu bütünün silüetini veren model ya da modeller şeklinde algılanabilirken, diğer yandan ve aynı zamanda bir 'vizyon', bir 'paradigma'dır. (...)

Tarih, toplumsal bilimler içinde belki de en fazla ideolojik vasıflara sahip olanıdır. Tarihin bu vasfını özellikle farklı ve değişik makro/global toplumsal proje ve tahayyüllerin gerçekleşme/ gerçekleştirilme süreçlerinde gözlemlemek mümkündür. (...)

Ciddi bir Roma tarihi bilmiyorum ki İmparatorluk tarihi söyleminde yazılmamış olsun..."[40]

* O hâlde bir yanıyla tarihi olarak açıklanmaya muhtaç olan devlet sorunsalı irdelenirken; K. Marx'ın, 1873'te Kapital'in ikinci basımına 'sonsöz'ündeki uyarıya müracaat edilmelidir: "Araştırma yöntemi, işlenecek malzemeyi ayrıntılarıyla ele almalı, onun gelişmesinin farklı biçimlerini tahlil etmeli, iç bağıntıların esasını bulmalıdır. Ancak bu yapıldıktan sonra, gerçek hareket yeterince anlatılabilir. Eğer bu başarıyla yapılırsa, eğer ele alınan konunun yaşamı tıpkı bir aynada olduğu gibi ideal bir biçimde yansıtılırsa, karşımızda salt apriori bir yapı varmış gibi gelebilir" der.

Yani "Çok kullanılan 'somut şatların somut tahlili' deyimi soyuttan somuta gidişle çelişmediği gibi soyutlama ile de çelişmez. Soyutlama yapılmaksızın, somut şartların somut tahlili yapılamaz. Somut gerçeği -bilincine varmadığımız anlamda, bağlantılarını

---

[38] İsmail Beşikçi, Bilim-Resmi İdeoloji Devlet-Demokrasi ve Kürt Sorunu, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1990, ss.5-11.

[39] Yahya Sezai Tezel, "Osmanlı Tarihinin Bilgisi ile Bugünkü Kimlik Sorunlarımız ve Dünyadaki İtibarımız Meseleleri Arasındaki İlişki ya da İlişkisizlik Üzerine", Türkiye Günlüğü Dergisi, No:11, Yaz 1990, s.15.

[40] İşaya Üşür, "Osmanlı İmparatorluğu Tarih Yazımında Metodolojik Bir Sorun Üzerine Birkaç Gözlem ve Düşünce", Mülkiyeliler Birliği, No:170, Ağustos 1994, ss.30-31-34.

kavramadığımız anlamda soyutluğu- düşüncede tekrar üretebilmek için soyutlama yapmamız gerekmektedir.

'Dış görünüş ile şeylerin özü, eğer doğrudan doğruya çakışsaydı, her türlü bilim gereksiz olurdu' diyen Marx, somutun zenginliğini soyuttan yeniden üretebilmek için, somutu çok iyi gözleyerek, gözlediğinden ulaştığı soyutu, sürekli somutla karşılaştırarak, gerçeğin bilincine ulaşabilmiştir. Gözlemlemede bulunurken bile, neyi gözlemleyeceğini bilerek, gözlemleyeceği şeyi diğer şeylerden ayırarak, somutun zenginliğinde boğulup kalmamış böylece harcıâlem genellemelerden öte, sürecin genel gidiş yönünün görmüş ve göstermiştir.

Marx'ın soyuttan somuta bir yöntem izlemesi, somut gerçeklikten kopuk soyutluktan hareket etmesi anlamına gelmez" [41]

KADİM TÜRKLER

* "Tarihte en eski Türklerden ilk olarak Çin kaynaklarında İÖ 3. yüzyılda söz ediliyor. Bunlar Çin'in kuzeyinde, herhâlde Moğol aşiretlerle bir arada yaşayan Hiong-Nou'lardır. Daha sonra Hunlar olarak ortaya çıkan göçebe toplulukların ataları sayılan Hiong-Nou'ların gelişme düzeyleri kesin olarak bilinmemekle beraber, tarıma geçmedikleri ve hayvancılık ve savaş (yağma) ile geçindikleri açıktır. (...)

" Türkoloji uzmanlarının bize Çin kaynaklarından aktardıklarına göre Hiong-Nou (Hun)'ların gerek kültür, gerekse bunun içinde yerleşik düzene geçmiş, Budizm'i kabul etmiş kan varisleri Gök Türklerdir".[42]

* Sencer Divitçioğlu'nun, Kök Türkler konusundaki araştırmalarında 'Savaş', 'Savaşın Algılanması', 'Ordu', 'Kutsal Savaş', 'Devlet' çözümlemeleri,[43] 'Türk bütüncül erken devleti' gerçeğini ortaya koyar. Yani "Türk toplumu iki kurlu (rank) bir yapı gösterir: İlleyen (ruling) ak budun ve illenen kara budun. Bu kurların üstü-

---

[41] Ferit Barut, Marksist Yöntem ve Tarih Anlayışı, Gülen Ofset, 1990, s.32.

[42] Taner Timur, Kuruluş ve Yükseliş Döneminde Osmanlı Toplumsal Düzeni, Turhan Kitabevi, Ankara, 1979, ss.5-7.

[43] S. Divitçioğlu, Kök Türkler (Kut, Küç ve Ülüğ), Ada Yay.,1987, ss.200-20 ve 266-80.

ne oturduğu göçebe Türk devleti; 1) kağanlarının kutsal oluşlarından; 2) vergi/haraç yoluyla gerçekleşen sömürünün yaygınlık kazanmayışından ve bunların ad hoc oluşundan; 3) her iki kur arasındaki ilişkilerin ödünlemeye/karşı-ödünleme sistemine dayandığından ve 4) illeyenlerin kağan uruğunun (lineage) ya da kağanlığa kadın-veren uruğun üyesi olduklarından ve yüksek unvan taşıyan sivil ve asker görevlerin verasetle geçmesinden (bazı alp savaşçıları kural dışı kalabilir) ötürü, bir erken devlettir. Bu devlet öndün ile tipik evreler arasında bir yerde olmalıdır".[44]

Kök Türklerin erken devletinde "kağan kadiri mutlak olarak toplumun üstünde iken, aynı zamanda, toplum da kadiri mutlak olarak onun üstündeydi. Yani kağan hem toplumun içinde, üzerindeydi"[45]

"Kök Türk kağanları kutsal kağanlardır. Zaten tarihsel olarak belgelenmiş bu olgunun kökenlerini kendi efsanelerinde bulmak" mümkündür. "Böylece, Kök Türk toplumunda efsane-zamandan tarihsel zamana doğru yapılan yolculuğun kutsal kağanlık taşıtı ile gerçekleştirildiğini anlamış oluruz. Bu taşıt, bir çeşit, Kök Türk toplumsal yapısı içinde, dönemsel bloklar arasında değişmeden kalan, bir 'derin yapının' herhangi bir elemanı gibi bir şeydir".[46]

Toplumun hem içinde, hem de üzerindeki 'kutsal kağan'lık müessesesi, toplumsal yapısı içindeki dönemsel bloklar arasında değişmeden kalan, bir 'derin yapının' belirleyici bir elemanıydı ki; bu özellik Türk(iye) devlet geleneğinin kilidiydi.

Unutulmamalıdır ki, "Göçebe halkların büyük bir bölümü, zaman içerisinde asker olarak ya da benzeri devlet hizmetlerini kabul ederek egemen sınıf hâline dönüşmüştür. Osmanlı boyu bu oluşumun en güzel örneğidir".[47]

Ve bu noktada Jean-Paul Roux'un saptaması anımsatılmadan geçilmemelidir: "Başıbozuk ve azgın bir yabanıllar sürüsü değil, tutarlı ve iyi yönetilen bir orduydular. Önderlerinin tartışılmaz bir

---

[44] Sencer Divitçioğlu, Nasıl Bir Tarih, A.g.e., ss.76-77.
[45] Sencer Divitçioğlu, Nasıl Bir Tarih, A.g.e., s.63.
[46] Sencer Divitçioğlu, Nasıl Bir Tarih, A.g.e., s.66.
[47] Tevfik Çavdar, Osmanlıların Yarı-Sömürge Oluşu, Ant Yay., İstanbul, 1970, s.13.

üstünlüğü vardı. (...) Savaş var olmaksızın, bir Türk olgusu da yoktur. (...) Bu arada, bir evrensel barış evreninde Türklerin yazgısının ne olabileceği de ayrı bir sorundur".[48]

Bozkırdaki göçerlerin 'savaş makinesi'nin deformasyonuyla tarihin sahnesine çıkan yapı kendini savaş ile var eden ve toplumsal yapısı içindeki dönemsel bloklar arasında değişmeden kalan erken Türk Devleti, talancı ve göçer bir Bozkır Federasyonu'ydu.[49]

* Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin belirttiği gibi, 'savaş makinesi' adının belirttiği gibi 'savaşmamayı' içerir. Göçebe topluluklarda 'merkez' savaş makinesini kendine çekip, çevresinde toparladıkça 'erken devlet' oluşumu yolunda ileri adımlar atar. Bu bağlamda:

"1) Savaş makinesi ilk hedefi savaş bile olmayan, ikinci hedefi ek veya sentetik olan, yani karşısına çıkan şehirleri ve devlet biçimlerini yok etmek, yıkmak için belirlendiği anlamda göçebelerin bir icadıdır.

2) Devlet savaş makinesini kendine edindiği zaman, bu savaş makinesi işlevini ve doğasını değiştirir; çünkü artık göçebelere ve devleti yıkmaya uğraşanlara karşı yön alacak veya devletler arası ilişkileri, bir devletin diğer bir devleti yıkmaya çalıştığı ve ona amaçlarını kabul ettirmeye çalıştığı gibi tanımlayacaktır.

3) Ama, işte savaş makinesinin tam devlet tarafından edinildiği sırada, savaş makinesi ve savaşı ilk ve dolaysız hedef olarak almaya başlar ve 'analitik' bir nesne hâlinde gözükmeye başlar (ve harbi (savaşma) bir hedef olarak almaya yönelir). Kısaca devlet aygıtı savaş makinesinin kendine edinmeye başladığından itibaren, savaş makinesi savaşı hedeflemeye başlar ve savaş devletin amaçlarına boyun eğer... Böylece savaş makinesini göçebelere karşı çevirir".[50]

---

[48] Jean-Paul Roux, Türklerin Tarihi (Büyük Okyanus'tan Akdeniz'e İki Bin Yıl), çev. Galip Üstün, Milliyet Yay., İstanbul, 1989, ss.97-30.

[49] bkz. Deniz Adalı, "Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (IV), Bozkır Federasyonu Orta Asya -I", Kaldıraç Dergisi, No:22, Aralık 1997, ss.39-55; "Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (IV), Bozkır Federasyonu Orta Asya -II", No:23, Ocak 1998, ss.46-58; Doğan Avcıoğlu, Türklerin Tarihi 1. ve 2. Kitap, Tekin Yay., 1978.

[50] Gilles Deleuze-Felix Guattari, Kapitalizm ve Şizofreni 1, Göçebilimin İncelenmesi: Savaş Makinası, çev. Ali Akay, Bağlam Yay., İstanbul, 1990, ss.152-153.

* Kök Türk erken devletinde de böyle oldu ve tarihin sahnesine şu dizaynda çıktı: "Bilindiği gibi bir devletin dört asal öğesi vardır: i) ili (territory, realm) olmalıdır; ii) bu ilin bir merkezi olmalıdır; iii) toplumsal katmanlaşma başlamalıdır ve nihayet katmanlardan biri otoriter bağlayıcı kural-koyma ve yürütme erkine sahip olmalıdır.

"Türk yazıtları, apaçık bir biçimde, Türkilinin sınırlarının dört bucakla belirlenmiş olduğunu ve ilin merkezinin onların axis mundi'si Ötüken dağında bulunduğunu yazar".[51]

"Kağan, Türk ilinin axis mundi'si Ötüken dağında oturur; buradan ili yönetir. 'İlleyen kağanın neyi illediği' Türk yazıtlarının söyleminden bellidir: Kağan, kutusuyla kutsallık, gücüyle savaşçılık, ülüğüyle bereket ve doğurganlık işlevleri çerçevesinde toplumsal yeniden-üretim sürecinin, yapısallaşmış bir yapı pratiği uyarınca aksamadan etkinleşmesini sağlar. Böylece Türk ilinde bun ortaya çıkmaz, acunsal ebedi olarak yerleşir. Kağanın erkinin meşruluğu da zaten buradadır.

" Göçebe-çoban-savaşçı Türk boylarında bu üç düzeydeki yeniden-üretim süreçlerinin öznesi ancak bazı hâllerde kağan ve ak budun olabilir. Çünkü bu toplumda kamlar aracılığıyla kutsallık, oğuş başkanları aracılığıyla savaşçılık ve konar-göçer obalar (üretim birimleri) aracılığıyla üreme/üretme işlevlerini yerine getirenler, via oğuşlar, yine boyların kendileridir. Maamahif, Türk ve Çin belgelerine göre, Türk kağanlarının; i) Ötüken'i korumakla görevli olduklarından, (...) başkanlık ettiklerinden; ii) ılgarlara, çapullara ve savaşlara giden orduyu bizzat yönettiklerinden, savaşçılık ve; iii) elde edilen tala ve ulcayı binlerce oğuş başkanı arasında üleştirdiklerinden, boylara yerleşme mahalli sağladıklarından bereket kertelerinde, devlet (kamu) işlevlerini üstlendiklerini saptıyoruz. Türk yazıtları, kağanların, öteden beri bu işlevleri yerine getirmek üzere -erklerini kullanmak üzere- töreler koyduklarını ve bunlara göre il yönettiklerini yazıyor. (...) Töreler, yasama ve yargı düzeylerinde kural-koyma, yürütme düzeyinde kuralları-uygulama erkine konu-

[51] Sencer Divitçioğlu, Nasıl Bir Tarih, A.g.e., s.77.

lan tahditler olmalıdır. Kağanlar ve kengreş?(galiba), bu tahditler altında, sadece yasama ve yargı erklerini kullanıyorlar, yürütmeyi ak buduna bırakıyorlardı".[52]

"Türk öndün devleti, kağanların kutsal olduğu, illeyen ve illenen kurların, soylular ve alplerden oluşan ak budun, göçebe-çobanlardan oluşan kara budun biçiminde düzenlendiği, ak budun içinden çıkan kengeşin asal görevinin kağan atamalarıyla ilgili olduğu ve toplumda kutsallık, savaşçılık ve üretme işlevlerinde devletin (kamunun) görevlerine düşen işlerin yasama ve yargı alanlarında etkinleşmesini kağanın erkine bağladığı, yürütme alanında etkinleşmeninse ak budunun erkine bırakıldığı, buna karşılık kara budunun ne üçlü işlevin devlete düşen işlerinde, ne de üçlü erk üzerinde hiçbir söz hakkına sahip olmadığı bütüncül bir devlettir. (...)

" Bütüncül kavramında, toplamın dışında elemanların bir varlığı olmadığından, bütüncül devlette de kağanın dışında birey ve katmanların bağımsız bir varlığı yoktur. Türk yazıtlarındaki kağanın altına yerleşmiş 'kişioğlu' da, Kırgız mezar taşlarındaki ölü kağanın (ya da bir beyin) hasretle andığı ak ve kara budunlarda, kağanın büründüğü bir toplumun uyruklarıdır".[53]

"Orta Asya'da açılan kurganlardan, kabileler içinde daha İÖ 8. yüzyılda derin bir sosyal farklılaşma saptanmaktadır. Hun çağında sulama kanallarına, saban demirine, tahıl toplamak için çukurlara rastlıyoruz. Göktürk Yazıtlarında, 'Kültigin'in altını, gümüşü, hazinesi, serveti, dört binlik at sürüsü vardı' deniyordu. İbni Fadlan'ın aktardığı üzere Oğuz içinde yüz bin koyun ve on bin ata sahip beyler bulunuyordu. Arap tarihçisi Mesudî, yerleşik hayata geçen Oğuzlardan söz etmektedir. İdrisî ise, 'Oğuzların şehirleri çoktur' diyor. Yakın Doğu'ya dalgalar hâlinde gelen Oğuz kitleleri, daha Sir-i Derya boylarında iken, göçebe hayvancılığından tarıma geçmekte, zanaatları geliştirmekte, şehirleri kurmaktaydılar. Sınıf farklılaşması belirginleşmiş ve feodal ilişkiler filiz vermişti. (...)

---

[52] Sencer Divitçioğlu, Nasıl Bir Tarih, A.g.e., ss.86-87

[53] Sencer Divitçioğlu, Nasıl Bir Tarih, A.g.e., s.92.

Türk devletini kuran Oğuz aristokrasisi, feodal beyler hâline gelmekteydi ve bu beyler 'özerk iktidar odakları' oluşturuyorlardı".[54]

* Şimdi burada durup ~~erken~~ erken devletin[55] oluşum sürecine ilişkin belli başlı kuramlara göz atalım. 'Erken Devlet' konusundaki ilk sistematik tezi sunan Engels'e[56] göre devlet, toplumun üretim araçları üzerinde ortaklaşa iyelikten özel mülkiyete geçişi ve özel mülkiyetin toplumun, gelişen üretici güçlerin (işbölümü, teknoloji..) sağladığı artı ürünle üretime katılmaksızın varlığını sürdürebilecek hâle gelen bir kesiminin elinde yoğunlaşması sonucu mülkiyeti güvence altına alma ve sınıf çatışmalarını frenleme gereksiniminden doğmuştur. "Öyleyse devlet, topluma dışarıdan dayatılmış bir güç değildir; Hegel'in ileri sürdüğü gibi, 'ahlâk fikrinin gerçekliği', 'ahlâk imgesi ve gerçekliği' de değildir. Devlet, daha çok toplumun, gelişmesinin belirli bir aşamasındaki ürünüdür; bu, toplumun, önlemekte yetersiz bulunduğu uzlaşmaz-karşıtlıklar biçiminde bölündüğünden, kendi kendisiyle çözülmez bir çelişki içine girdiğinin itirafıdır. Ama karşıtların, karşıt iktisadi çıkarlara sahip sınıfların, kendilerini ve toplumu kısır bir savaşım içinde eritip bitirmemeleri için, görünüşte toplumun üstünde yer alan çatışmayı hafifletmesi, 'düzen' sınırları içinde tutması gereken bir güç gereksinmesi kendini kabul ettirir; işte toplumdan doğan, ama onun üstünde yer alan ve gitgide ona yabancılaşan bu güç, devlettir".[57]

"Devlet, sınıf karşıtlıklarını frenleme gereksinmesinden doğduğuna, ama aynı zamanda, bu sınıfların çatışması ortasında doğduğuna göre, kural olarak en güçlü sınıfın, iktisadî bakımdan egemen olan, ve bunun sayesinde, siyasal bakımdan da egemen sınıf durumuna gelen ve böylece ezilen sınıfı boyunduruk altında tutmak ve sömürmek için yeni araçlar kazanan sınıfın devletidir".[58]

---

[54] Doğu Perinçek, Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet, Kaynak Yay., 1986, ss.26-27.
[55] Terim, kapitalizm öncesi endüstrileşmemiş devlet türünün başlangıç evresini tanımlamak üzere Claessen ve Skalnik (H.J.M. Claessen ve P. Skalnik, "Erken Devlet, Kuramlar ve Varsayımlar". Erken Devlet, Kuramlar, Veriler, Yorumlar. H.J.M. Claessen ve P. Skalnik (Ed.), İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s.5) tarafından önerilmektedir.
[56] Friedrich Engels, Ailenin, Devletin, Özel Mülkiyetin Kökeni, Sol Yay., Ankara, 1979.
[57] Engels, Ailenin, Devletin, Özel Mülkiyetin Kökeni, A.g.e., ss.220-221.
[58] Engels, Ailenin, Devletin, Özel Mülkiyetin Kökeni, A.g.e., ss.223.

Engels'in 'Ailenin, Devletin Özel Mülkiyetin Kökeni', genellikle Avrupa toplumlarında devletin ortaya çıkış ve gelişim süreçlerini irdelemektedir. Oysa Claessen ve Skalnik[59] Engels'in 'Anti-Dühring'de erkin işlevsellikten tedricî olarak sömürücülüğe dönüştüğünü vurgulayarak farklı bir yol izlediğini vurgulamaktadırlar. Yazarların aktardıkları biçimiyle: "Topluluğun hizmetçisi onun efendisi durumuna gelir; kabile şefleri toplumun ilkel toplum durumundan sınıflı toplum durumuna geçerek biçim değiştirmesiyle, yöneticilere dönüşürler. Devletin en kaba biçimi, toplumda, içte barışı koruma, dışta savaş yürütme ve [topluma] su sağlama yollarını denetleme işlevlerini gören doğu despotluğudur. Toplumsal işlevler bu organ kanalıyla toplumdan bağımsızlaşınca toplum üzerinde egemenlik kurma noktasına geçtiler"

Claessen ve Skalnik[60] Engels'in Doğu'da devletin doğuşuyla ilgili kuramının, artı ürünün çıkışı, nüfus artışı, tarım toplulukları arasında artan ilişkiler gibi etkenleri göz önüne alan 'çoknedenli' bir yaklaşım olduğunu söylemektedirler. Engels'de değinilen 'Doğu Despotluğu' olgusu, Marx'da[61] 'Asya Tipi Üretim Tarzı' olarak kavramsallaştırılır. Marx burada devletin kökeniyle sulama sistemlerinin kurulmasında merkezî yetke gereksinimi arasındaki ilişki üzerinde durmaktadır. Claessen ve Skalnik[62] Marx'ın: "köy topluluklarında yaşayan üreticilerin sömürülmelerinin toprak üzerinde özel sahipliğe değil, çoğu durumda devleti kişileştiren, tanrılaştırılmış ve despotik bir yöneticiye bağlılığa dayandığını ortaya çıkardığını" belirtmektedirler.

Oppenheimer ise sınıflı toplumun topluluğun iç çelişkilerinden türediğini belirten Marx ve Engels'in aksi kanıdadır:[63] "İlkel köylülerin toplumsal yapıları, devlete, bir avcılar sürüsünün yapısının 'benzediğinden' daha fazla bir benzerlik göstermez. Toprak üzerin-

---

[59] H. J. M. Claessen ve P. Skalnik, A.g.e., ss.3-42.

[60] Claessen-Skalnik, A.g.e., s.9.

[61] K. Marx, Pre-Capitalist Economic Formations, Lawrence and Wishart, Londra, 1964.

[62] Claessen- Skalnik, A.g.e., s.11.

[63] Franz Oppenheimer, Devlet, Kaynak Yay., İstanbul, 1984, ss.55-58.

de çapa ile çalışarak yaşayan köylüler, özgürlük içinde yaşıyorlar demektir; daha ortalıkta 'devlet' görünmemektedir. Saban, her zaman, ancak devlet içinde görülen daha yüksek bir ekonomik durumun, yani işin boyun eğdirilmiş hizmetçilerce görüldüğü bir büyük tarım işletmesi sisteminin işaretidir. İlkel çapa tarımcıları, birbirlerinden ayrı 'curtilage'lar durumunda, bazen arazi ya da çiftlik sınırları ile ilgili tartışmalarla bölünüp, birbirlerinden kopmuş köylerde, mezralarda dağınık bir biçimde yaşarlar. En iyi durumda, yeminle birbirlerine bağlanmış, aynı soydan gelme, aynı dili konuşma ve kendilerine dayatılmış aynı inanca sahip olma bilincinin bağıyla, birbirlerine bağlanmış gevşek örgütler içinde yaşarlar. Olsa olsa yılda bir kez, ünlü atalarını ya da kabile atasını anıp kutlamak için ortak törenlerde bir araya gelirler. Böylece oluşan kitle üzerinde yönetici bir yetke yoktur; ama bir köyün ya da belki bir bölgenin şefleri, kendi bölgelerinde, genellikle kişisel niteliklere, özellikle de kendilerinde bulunduğuna inanılan sihirsel güçlere dayanan az ya da çok nüfuza sahip olabilirler. (...)

Böyle bir toplum durumunda, saldırgan amaçlar taşıyan savaşçı bir örgütün doğabileceği pek akla yatkın görünmüyor. Klanı ortak savunma için harekete geçirebilmek oldukça güçtür, bu yolda kabileyi harekete geçirebilmek çok daha güçtür. Köylü hareketli değildir, yetiştirdiği bitkiler gibi toprağa bağlanmıştır. (...)

Özetle köylülerin yaşadıkları bölgelerin ekonomik ve toplumsal koşulları altında, daha yüksek düzeyde bir bütünleşmeye yol açacak bir farklılaşmayla karşılaşılamaz. Buralarda, komşulara savaşla boyun eğdirilmesi yolunda ne bir iti, ne de bir olanak bulunmamaktadır. Dolayısıyla buralarda herhangi bir 'devlet' doğamaz ve şurası bir gerçektir ki, şimdiye dek bu tür koşullardan tek bir devlet bile doğmuş değildir. Dıştan bir iti, farklı bir biçimde beslenen insanların oluşturdukları gruplardan gelen bir iti olmasaydı, ilkel köylü toplulukları, devletin ne olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyeceklerdi"

Oysa Oppenheimer'a göre çoban kabileler, köylülerin aksine, sınırları belirlenmiş bir toprak dışında, devleti tanımlayan öğelerin (özel mülkiyet, sınıf farklılaşması, aşiret aristokrasisi, kölecilik, silahlı savaş-

çılar) tümüne sahiptirler. İşte Eski Dünya'da Devlet, yağmacı çobanların, barışçıl çiftçi topluluklara saldırarak onları haraca bağlaması ve giderek onları boyunduruk altına almasıyla, basit yağmacılıktan fetihe dek uzanan aşamalı bir süreç içinde ortaya çıkmıştır.

Erken Devlet'in oluşumu konusunda bir başka tez, Marx'ın Asya Tipi Üretim Tarzı'nda vurguladığı tarzda, sulama sistemlerinin yapım, kullanım ve bakımı gibi işlerin, bir aşamadan itibaren Devlet'le karşılanan büyük bir örgütlenme ve eşgüdümü gerektirdiğidir. Claessen ve Skalnik[64] bu tezin savunucuları arasında Steward ve Wittfogel'i sayar.

Yerleşikliğe geçiş ve tarımsal üretimin yerleşimlerde hızlı nüfus artışına yol açtığı, bunun da kaynaklar üzerinde nüfus baskısı yarattığı, bu olgunun bazı durumlarda daha üst ve hiyerarşik bir toplumsal örgütlenişe neden olduğu tezi de Erken Devlet'in kökenleri konusunda öne sürülen bir görüştür. Bu tezin savunucuları arasında Boserup'un[65] yanı sıra, Hammel ve Howell,[66] Fried, Schapera, Carneiro[67] da bulunmakta, ancak savunuculardan bazıları nüfus baskısı ile savaş ve fetih arasındaki ilişkilere dikkati çekerken (örneğin Carneiro), Polgar nüfus baskısı tezini, toplumsal tabakalaşma ve siyasal erkin bir odakta toplanmasının nüfus artışını öncelediğini belirterek eleştirir.[68] Childe[69] ise devletin kentleşmenin bir ürünü olduğu görüşündedir.

Anılan yaklaşımların büyük bölümü açık ya da örtülü olarak devleti toplumsal (ya da topluluklararası) farklılaşma ve/ile çatışmaların bir ürünü olarak kabul etmektedir. Ancak, Erken Devlet'in kökenlerini ideolojilerde arayan yazarlar da yok değildir. Claessen ve Skalnik[70] bu tür yaklaşımlara örnek olarak "toplumsal sistemin evri-

---

[64] Claessen-Skalnik, A.g.e., s.15.

[65] Ester Boserup, The Conditions of Agricultural Growth, Chicago, Aldine Press, 1965.

[66] E.A. Hammel, ve N. Howell, "Research in Population and Culture: An Evolutionary Framework", Current Anthropology, XXVIII, 1987, sayı 2, ss.141-160.

[67] Claessen-Skalnik, A.g.e., ss.17-21.

[68] Claessen-Skalnik, A.g.e., ss.19-20.

[69] V. Gordon Childe, Tarihte Neler Oldu, İstanbul, Odak Yay., 1974.

[70] Claessen-Skalnik, A.g.e., s.21.

minin gerisindeki itici gücün motorunu 'statü rekabeti'nde gören" Goldman ile "siyasal önderliğin başlangıçta ekonomik farklılıklarla değil, kişisel niteliklerle ilişkili olduğuna" dikkati çeken Service'i anmaktadır. Öte yandan seçkinlerin yerel geçim ekonomilerini ayinler aracılığıyla ayakta tutarak kendi gerekliliklerini dayattıklarını öne süren Kristiansen[71] de ideolojinin önselliğini vurgulayanlar arasında sayılabilir. Earle[72] ise, şefliklerin oluşumunda[73] iktisadi ve ideolojik güçlerin bir araya geldiğini belirtmektedir: "İktisadî temel denetim için istikrarı sağlarken, ideoloji meşruiyeti verir".

** Söz konusu ideolojik meşruiyet, göçebe gelenekleri ezerek kurulan askeri Türk devletinin 'yaratıcılığı' masalıyla taçlandırılan 'Kerim Devlet' söylencelerini devreye sokarken talancı-despotik-militarist yapının özgün bir örneğini de oluşturmuştur...*

Lawrence Krader'in, 'Devletin Asya Göçebeleri Arasındaki Kökeni' adlı araştırmasındaki saptamaları bu bab'da önemli ipuçları sunmaktadır: "Merkezi ve orta Asya'nın göçebe toplumları, üç bin yılı aşan tarihlerinin akışı içinde, devleti, hem soyut hem de somut biçimleriyle kurup geliştirdiler. Bu göçebelerin devletleri, ilk kez modern çağdan önceki bin yıl içinde, Çin, Hindistan, İran gibi tarımcı halkların sınırlarında görüldü. Zaman zaman Türklerin,

---

[71] Kristian Kristiansen, "Chiefdoms, states, and systems of social evolution", T. Earle (Ed.) Chiefdoms: Power, Economy and Ideology, Cambridge, Cambridge University Press, 1991, ss.16-43.

[72] Timothy Earle (Ed.) 1991, "Property rights and the evolution of chiefdoms" Chiefdoms: Power, Economy and Ideology, Cambridge: Cambridge University Press, s.98.

[73] Konumuz fazla ayrıntıya girmeyi gerektirmediğinden, şeflik ile erken devlet arasında bir kademe farkı olduğunu belirtmekle yetineceğim. Earle'e (Timothy Earle, "The Evolution of Chiefdoms", T. Earle (ed.) A.g.e., Cambridge Uni. Press, 1991, s.1) göre şeflik 'bir ölçüde kalıtılan toplumsal mevki ve iktisadî tabakalaşmanın bağıntılı olduğu', sayıları binlerle ifade edilen bölgesel bir nüfusu merkezî olarak örgütleyen siyasadır. Claessen ve Skalnik (A.g.e., s.31) buna Service'den hareketle 'güce başvurarak bastırma yolunda resmî, hukuksal araçlara ve bölünmeyi önleme yeteneğine sahip olmayış'ı eklerler. Erken Devletinse 'merkezi erkin, toplum içindeki zorlayıcı gücün en büyük bölümü üzerinde denetime sahip bulunduğu, merkezîleşmiş ve hiyerarşik biçimde örgütlenmiş bir siyasal sistem' olarak tanımlanabilir (Ronald Cohen, "Devletin Kökenleri -Yeniden Değerlendirme", içinde H.J.M. Claessen ve P Skalnik, A.g.e., s.51).

Moğolların ve Asya'nın içeri bölgelerinin öteki göçebelerinin devlet kurmadıkları söylenir. Ne var ki devletlerini tarımcı halkların devletlerinden bin, bin beş yüz yıl kadar sonra kurdukları kesindir; ama devleti tarımcı halkların devlet formasyonlarının etkisiyle mi, ona tepki olarak mı kurdukları belli değildir. Ne var ki bu, göçebelerin hiçbir devlet kurmadıklarını söylemekle aynı şey değildir. Gerçekten, bu topluluklar, önce Avrasya'da ve Afrika'da devleti marjinal ve yeni bir tarihsel olgu olarak kurmuş ve sonra onu, dünyanın bu bölgelerinin tam gelişkinlik düzeyine ulaşmış bir öğesi noktasına dek geliştirmişlerdir. (...)

Devlet, ilk olarak Asya'da ve büyük olasılıkla önce tarımsal halklar arasında kuruldu. Göçebe topluluklar devletin bu erken oluşumu olgusuyla hem dolaysız hem de dolaylı ilişki konumundadır. Bununla birlikte, tartışmayı bu tarihsel olgularla sınırlandırmak, ilgiyi asıl konumu olan devletin kuruluşundan, temeldeki olgudan uzaklaştırıp yalnızca yüzeysel düzeyde odaklaştırmak olur. Göçebe Türkler ve Moğollar arasında, eskiçağda ve ortaçağda sınıflara bölünmüş toplumun varlığı tarihçe kanıtlanmıştır ve toplumlar devleti kendileri kurmuşlardır. Bunların içinde devletin kurulduğu tarih momentleri, buralarda toplumsal sınıfların oluşması ve bir yanda çoban ailelerle öte yanda soyluluk olarak birbirlerinin karşılarına çıkmaları (kutuplaşmaları) olgusundan kaynaklanan nedenlerle, devletin, tarımsal Çin, İran ve Hindistan halkları arasındaki doğuşunun tarihsel momentlerinden (anlarından) farklıdır. Dolayısıyla, söylenmesi gereken şey, göçebe toplumlarda devletin, tarımsal halklarda görüldüğünden farklı bir tarihsel doğuş ve gelişme çizgisine sahip olduğudur. İkinci olarak söz konusu her iki olgunun, çeşitli biçimleri birbiriyle ve tüm olarak bütünle [devlet evrensel olgusuyla] etkileşim içinde bulunan tek bir kurumun çeşitlemeleri oldukları söylenebilir".[74]

* Talancı-despotik-militarist yapının özgün bir örneğini sergileyen Türk devlet geleneğine ilişkin olarak; "Montesquieu birçok

[74] Henri J. M. Claessen-Peter Skalnik, Erken Devlet, A.g.e., ss.139-140-152.

kez despotizmin yasaları, yani temel yasaları olmadığını yinelemektedir"[75] uyarısını bir an dahi göz ardı etmemek gerekir.[76]

"İlkel toplumsal formasyonların devletleşmesi, askeri demokrasiye geçiş ve ardından sınıfsal bölünme"[77] yaşayan Türk örgütlenmesinde "Türk hâkim sınıfları, tüccarlar vb. arasında gelişmemiştir. Marx, 'Doğu Sorunu' yazılarında 19. yüzyıl Türk feodalizminin askeri feodalizm olduğunu yazıyordu. Bu nitelik, gerçekten Türk feodalizmini esas itibariyle Batı Avrupa feodalizmin ayırıyordu. (...)

Marx'ın kullandığı askeri feodalizm terimindeki askeri unsur gerçekten önemlidir. Almanya'da, Fransa'da şövalyelerin, mileslerin (üne düşkün askerlerin) hâkim sınıfların kişiliği olmuş olmaları, Türkiye'de daha da ileri gitmiştir ki, böylesi Avrupa'da görülmemektedir. (...) Osmanlı feodalizmindeki askeri unsur, yayılmacılık dolayısıyla kaçınılmaz olarak ortaya çıkmıştır. (...) Hâkim sınıflar, bu kadar geniş toprakları ellerinde bulundurabilmek ve yeni toprakları ellerine geçirebilmek için iki şeye gereksiniyorlardı: (...) Sipahiler ve her türlü feodal bağı kopartılıp, kışlalara yerleştirilmiş ve sultanın emrine verilmiş olan yeniçeri ocağının kurulması.

Sipahiler ve onlarla birlikte devlet görevlerine tayin edilen ve artık hepsine birden memuriyet aristokrasisi dediğimiz vezir, beylerbeyi, sancakbeyleri, subaşı vb. zümresi merkezi iktidarın çevresinde toplanmaktaydı ve yeni hâkim sınıfı oluşturmaktaydı".[78]

Özetle "Tarihte, göçebe aşiretlerin çok sayıda geniş egemenlikler kurdukları bilinen bir gerçektir, ama bunların hiçbiri Osmanlılarınki kadar uzun ömürlü olmamıştır".[79] Çünkü Asya kandaşlığının Şamanî inançlar sistemi ile biçimlenmiş Türk topluluklarının

---

[75] Louis Althusser, Politika ve Felsefe, A.g.e., s.58.

[76] Benzer bir örgütlenme de Anadolu'dan Mezopotamya'ya uzanan coğrafya'da, Asurluların ilk total askeri örgütlenmesiyle boy verdi (Şerefxan Ciziri, Anadolu'dan Mezopotamya'ya Tarih ve Uygarlık, Doruk Yayımcılık, Ankara, 1997, ss.133-37).

[77] Ernst Werner, Büyük Bir Devletin Doğuşu Osmanlı Feodalizminin Oluşma Süreci, C:1, çev. Orhan Esen-Yılmaz Öner, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.23.

[78] Ernst Werner, Büyük Bir Devletin Doğuşu Halk Ayaklanmaları ve Askeri Feodalizm, C:2, çev. Orhan Esen-Yılmaz Öner, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.s.255-257.

[79] Paul Wittek, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu, çev. Fatmagül Berktay, Kaynak Yay., İstanbul, 1985, s.16.

örgütlenmesi Han'ın kutsallığı üzerinde yükselmiştir. "Şamanlıkta, unsurlar arası 'hiyerarşi' sürekli bozulan ve yeniden kurulan bir sarmal görünümündedir. Babahanlığın ilk 'zafer'leriyle birlikte, efsane, menkıbe ve destanlar yeniden söylenecek; gens kökenli oymak, kabile başkanı Khan'ın toplum üzerine tırmanması sürecinde kutsallığa yeniden müracaat edecektir".[80]

"Türkler'in esas iktisadi faaliyetleri olan göçebe-hayvancılıkla geçindiklerini bize nakleden efsaneler değil, tarihtir" [81] Yani yağma savaşları ve çapul için örgütlenme, toplum hayatının düzenli bir işini oluşturmuş ya da F. Engels'in deyişiyle 'Sürekli bir sanayi kolu'na[82] dönüşmüştü. "Orta Asya Türklerinin (...) göçebe ve yarı-göçebe çoban ve fetih-yağma savaş-işine sahip topluluklardan aldığı özgül formlar"dan[83] söz eden Ümit Hassan'a göre, Türk örgütlenmeleri, "10.-11. yüzyıla gelindiğinde (...) artık devlet-siyaset formasyonuna bağlanmış"tı.[84] Çünkü 1072-73 (Hicrî 466) yılında yazılmış Divan-ı Lügat-it-Türk'te yer alan 'Ay bitigi' aynen şöyle açıklanır: "Askerlerin adıyle azığının yazıldığı defter".[85] Böyle bir defterin tutulması, artık halktan ayrı bir silahlı gücün ve bürokrasinin olduğunu, ordunun meydana geldiğini ifade ediyor.

* *Despotik özellikleriyle Asyai özellikler taşıyan Türk devleti, Marx'ın Asya Tipi Üretim Tarzı (veya Biçimi) saptamalarıyla yakın paralellikler arz eder.* Marx'ın deyişiyle "Bilinmeyen çağlardan beri Asya'da üç hükümet kolu vardır: a) Maliye veya iç talan, b) Savaş veya dış talan ve son olarak, c) Kamu hizmetleri kolu" [86] "'Kralın krallıktaki toprakların biricik sahibi olduğunu' belirten François Bernier, haklı olarak Doğu'daki (Türkiye, İran, Hindistan'dan söz etmektedir) bütün olayların temelini özel toprak mülkiyetinin bulunmayışıyla açıklamıştır. Bu Doğu cennetinin gerçek anahtarıdır".[87]

---

[80] Ümit Hassan, Eski Türk Toplumu Üzerine İncelemeler, V Yay., Ankara, 1996, s.320.
[81] Sencer Divitçioğlu, Nasıl Bir Tarih, A.g.e., s.70.
[82] F. Engels, Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, A.g.e., s.227.
[83] Ümit Hassan, Eski Türk Toplumu Üzerine İncelemeler, A.g.e., s.25.
[84] Ümit Hassan, Eski Türk Toplumu Üzerine İncelemeler, A.g.e., s.25.
[85] Divan-ı Lûgat-it-Türk Tercümesi, C.I, çev. Besim Atalay, TDK Yayını, tarihsiz, s.40.
[86] Karl Marx, British Rule in India, Marx-Engels, Basic Writings, s.478.
[87] Marx, Precapitalist Economic Formations, International Pub., New York, 1967, s.21.

"Toprak mülkiyeti olmaması gerçekten de bütün Doğu'nun anahtarıdır. Doğunun politik ve dinsel tarihi burada yatar. Ama nasıl oluyor da Doğulular, derebeylik şekliyle bile, toprak mülkiyeti aşamasına gelemiyorlar? Bence bu daha çok iklimden, toprağın özellikle Sahra'dan, Arabistan, İran, Hindistan ve Tataristan yoluyla Asya'nın en yüksek yaylalarına kadar uzanan çöllerin niteliğinden ileri gelmektedir. Bu bölgede suni sulama tarımın ilk koşuludur, ama bu işi de ancak topluluklar, eyalet ya da merkez hükümetleri yapabilir. Doğu hükümetlerinin hiçbir zaman üçten fazla kolu olmamıştır: Maliye (yurt içinde yağma), savaş (içerde ve dışarıda yağma) ve kamu hizmetleri (üretimin sağlanması)"dır.[88]

Bu bağlamda "Asya Tipi Üretim Biçiminin iki belirgin niteliği ortaya çıkmaktadır. Bunlar:

a) Özellikle ekonominin iyi yürümesi için gerekli olan işleri yapmak veya (göçebe toplumlarda savaşları yönetmek, yağmaları örgütlemek), yerleşik toplumlarda kamu hizmetlerini gerçekleştirmek üzere toprağın mülkiyetine sahip olan merkezi bir otoritenin varlığı,

b) Tarım ve el sanatlarıyla küçük çapta uğraşan köy topluluklarına dayanan bir ekonominin veya çiftlik ve zanaatkârlık şeklinde gelişmiş bir işbölümü ve bunun sonucu olarak kendini destekler ve artık değer üretimine geçmiş bir ekonominin varlığıdır".[89]

ÖN ASYA VE ANADOLU TÜRKLERİ

* Türklerin Ön Asya[90] ve Anadolu[91] örgütlenmelerini, Asyai despotik-militarist gelenekleri ekseninde, buralardaki uygarlıklarla

---

[88] F. Engels, Din Üzerine, s.53.

[89] Muzaffer Sencer, Osmanlı Toplum Yapısı Azgelişmişliğin Tarihsel Temeli, Yöntem Yay., Ankara, 1973, s.161.

[90] bkz. Deniz Adalı, "Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (VIII), VI-Selçuklu; İran İslâm İmparatorluğu", Kaldıraç Dergisi, No:26, Nisan 1998, ss.46-58; "Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (VIII), VII-Selçuklu; İran İslâm Devleti-I", Kaldıraç Dergisi, No:29, Temmuz 1998, ss.54-67

[91] bkz. Deniz Adalı, "Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (VI), Anadolu: Ana Tanrıçanın ve Şafağın Ülkesi (I)", Kaldıraç Dergisi, No:24, Şubat 1998, ss.35-47; "Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (VI), Anadolu'da Kimler Yaşamış; Bizans'tan Önce Anadolu Halkları", Mart 1998, ss.55-65; ayrıca Anadolu Selçukluları konusunda bkz. D. Avcıoğlu, Türklerin Tarihi 4. kitap, Tekin Yay., İstanbul, 1981.

iç içe geçme ve Türklerin İslâmlaşmaları[92] kapsamında irdelemek gerekir.

* "Selçuklu devlet Oğuzların bir kolu olarak kuruluşunda doğu toplum yapısının bütün izlerini taşımakta aynı zamanda da göçebe, akıncı bir toplum özelliği göstermektedir. Tarih sahnesine çıkışları ve Batı'ya yayılışları 11. yüzyıla rastlar. Özünde göçebe olan, at ve kılınç hukukuna dayanan, göçebe ve istilâcı bir yapının gerektirdiği merkezi, despotik bir siyasal yapıya sahip Selçuklular, bu dönemde Asya ya da Doğu tipine uygun bir toplum örneği verirler. Selçukluların Anadolu'ya girmeleri ve yerleşik ileri tarımcılar bulmaları, Türk toplumlarının tarihsel evriminde yeni bir dönem açar. (...)

Temel soru, artık yerleşik hayata geçildiğine göre, toprağın mülkiyet durumundaki gelişmedir. Anadolu öncesi Türk devletlerinde toprak hiçbir zaman ana üretim aracı olmadığından, Büyük Selçuklu devletine gelene kadar toprak mülkiyeti, daha çok bir otlak mülkiyeti biçiminde anlaşılmış, önce ilkel biçimde gelişen mülkiyet anlayışı sonraları Doğu tipi özelliği göstermiştir. Ama Selçukluların genişlemesi, Anadolu'ya yayılması, Bizans toprak düzeni ile karşılaşması ve İslâmlığı kabul etmeleriyle birlikte, İmparatorluğun devamını sağlayacak bir toprak düzeni ihtiyacı kendini göstermiştir. Doğu ya da Asya biçiminde artık-ürün despotik merkez tarafından doğrudan doğruya alınırken, geniş bir İmparatorlukta benzer bir düzenin devam ettirilebilmesi için yeni bir sistem gerekmiştir. İmparatorluğun yayıldığı topraklar üzerinde bulunduğu gelişmiş tarım düzeyi de böyle bir sistemi gerekli kılmaktadır. Eski Türk boylarının geleneksel yapısı, ekonomik temellerinden doğmuş olan mülk anlayışı, İslâmiyet'in verdiği esinlerle birleşerek, yeni şartlara uygun bir toprak düzeni meydana getirmiştir. Bu düzen en belirgin biçimini 1071-1092 Melikşah ve Vezir Nizam-ül Mülk döneminde kazanan, 'Askeri iktâ sistemi'dir.[93] Buna Selçuklu feodalitesi[94] dememiz de mümkündür. Toprak kökünde Hükümdarların ve Hükümdar ailesinin mülkü

[92] İslâmiyet ve Türkler konusunda bkz. Doğan Avcıoğlu, Türklerin Tarihi, 3. Kitap, Tekin Yay., İstanbul, 1979.

[93] Bu konuda bkz. Nizamülmülk, Siyasetname, çev. N. Bayburtlugil, Dergah Yay., 1981.

[94] "Askerî Selçuklu Feodalitesi" tanımının daha uygun olduğu kanısındayız.

sayılmakta ama görevleri karşılığında askeri komutanlara dağıtılmaktadır. Hukuk bakımından bu topraklar üzerinde çalışan köylüler Hükümdarın tebaasıdırlar ve toprağı tasarruf edenlerce yasaya uymayan biçimde sömürülmeleri engellenmiştir. İktâ toprakları irsen intikal etmez. Göreve bağlı olarak verilir ve iktâ sahipleri akınlarda savaşa belli bir miktar asker götürmekle görevlidirler. Böylece büyük bir ordunun devlete mali bir yük olması ortadan kaldırılmış, toprak dağıtılanlar yükümlülüklerle merkeze bağlanmış ve tarımcı ya da hayvancı halkın artık-ürününün vergi biçiminde doğrudan doğruya merkeze değil de, merkezin gösterdiği bir başka kişiye akması sağlanmıştır. İmparatorluğun bütün siyasal yapısı ve toprak düzeni belli bir hiyerarşi içinde örgütlenmiştir. Hakan, melikler, kabile reisleri ve göçebe ya da yerleşik halk..."[95]

* Burada bir parantez açalım: "Türkiye Selçukluları, Büyük Selçuklulardan ayrı yol izler" diyen Doğan Avcıoğlu'na göre: "Hıristiyan çevrede kurulan Konya Selçuklu devleti, etnik kompozisyon ve ahilik gibi Anadolu'ya özgü toplumsal kurumların yanı sıra, toprak düzeni, devlet ve ordu yapısı bakımından da öteki Türk İslâm devletlerinden ve Büyük Selçuklulardan önemli ayrılıklar gösterir.

Büyük Selçuklu dönemi Türk-İslâm devletlerinde 'siyasal ve askeri' hizmetler ile idari hizmetler arasında açık bir ayrım vardır. Siyasi ve askeri hizmetler, çoğu Türk kökenli olan askeri kastın tekelindedir. (...)

(Bu örgütlenmede –b.n.) Doğu'dan gelen Türk-İslâm etkisiyle birlikte, yöresel geleneklerin ve Bizans kurumlarının etkisini hesaba katmak gerekir. (...)

Orduda bile Bizans modelinin etkisi, belirgin biçimde ortaya çıkar. (...)

İslâm-Türk-Bizans sentezi (yapıda –b.n.) devlet, askeri kastın elindedir. (...)

Merkeziyetçi devlette askeri kast, eyaletlerin yönetiminde egemendir" [96]

---

[95] Oya Sencer, Türk Toplumunun Tarihsel Evrimi, Habora Kit., İstanbul, 1969, s.19-21.
[96] D. Avcıoğlu, Türklerin Tarihi, 5. Kitap, Tekin Yay., 1982, ss.2074, 2076-78, 2080.

Burada önemli olan ön Asya ve Anadolu'daki Türk devleti örgütlenmelerinde 'olmazsa olmaz' özellik, Türklerin alış veriş içinde oldukları ve her alanda karıştıkları uygarlıklarla askeri otorite (kast) örgütlenmesini paylaşmamalarıdır.

Gerçekten de "Profesör Minorsky'nin, 'Türkmenler ve Farslar, yağ ve su gibi, birbirlerine karışmıyorlardı; nüfusun bu ikili özelliği İran'ın gerek askeri, gerekse sivil yönetimini derinlemesine etkilemiştir' önermesine katılalım veya katılmayalım, Akkoyunlu sisteminde göçer askeri elitle ('Türkler') Doğu Anadolu ve İran'ın kentli eliti ('Tacikler') arasında -zorunlu olarak etnik ve dilsel olmasa da- temel toplumsal ve siyasal farklılıklar vardı. (...) Örnekler verecek olursak, hiçbir kentli soylu Akkoyunlu konfederasyonunda askeri görevde bulunmamış ve hiçbir komutan da dinsel kurumlardan birinin üyesi olmamıştır".[97]

* "Oğuzlarca geçilen yolun aşamaları, Rum Selçuklularının tarihinde, onların devlet yönetiminde, yaşantı biçiminde, toplumsal özel yaşamında etkinlikle yansımıştır.

Selçuklular üzerinde ilk, erken iz, Türklerin ve Moğolların Moğolistan'da bir yerlerde birlikte yaşadıkları sırada, Moğollardan kalmıştır. Oğuz boylarının askersel örgütlenmesi, toprak ayrıcalıkları, göçebe feodalizmi konusunda, bu örgütlenmelerden doğan önkoşullar, Moğol aktarmalarını dile getirmektedir. Moğollar, 13. yüzyılda, Orta Asya'yı yengiyle geçip Küçük Asya'ya ulaştıkları zaman, Selçuklu devleti, Moğolların, Moğol fetihçilerin etkisini (yönetim örgütlenmesi, gelirlerin düzgün akışını sağlayan genel valilik), deneyimiyle ikinci kez yaşamıştır.

Oğuzlar Küçük Asya yolu üzerindeki Horasan'da, İran kültürünün güçlü etkisine uğramışlardı. Büyük Selçuklu devleti, İranlıların yönetimi altında yaratılmıştı. Büyük Selçukluların veziri, bozkırlara kent yaşamı yatkınlıklarını aşılıyordu. Nizam-ül-Mülk'ün 'Yönetim Kitabı'nı ('Siyasetname') örnek alan Rum Selçukluları, Küçük Asya'da Sasani düzenlemelerini yürürlüğe koydular. İktida-

[97] John E. Woods, Akkoyunlular (300 Yıllık Türk İmparatorluğu), çev. Sibel Özbudun, 1993, s.21.

rın tanrısal kökenli olduğu düşüncesi, onları Horasan'dayken hayran etmiş ve büyülemişti. (...) Ama Oğuzlar, Küçük Asya'da da, eski göreneklerini sürdürmüşlerdir. (...)

Küçük Asya'da, Selçuklular, sağlamca oturmuş toplumsal ve siyasal düzenlemeler buldular. Bizans'ın topraklarını fetheden Selçuklular, onların devlet düzenini de almışlardı. Selçukluların iç yaşamının incelenmesinde, Bizans'ın izleri ortaya çıkmaktadır. (...)

Osmanlılar, Selçuklular döneminin yönetim biçimini ve yöntemlerini almışlardır".[98]

OSMANLILAR

* "Güçlü İmparatorlukların, kökenleri karanlık, küçük ve önemsiz halklar tarafından kuruldukları gözlemlenmiştir; bu gerçek başka milletler için olduğu kadarıyla Osmanlı Türkleri için de geçerlidir. İlk kez Türkistan'dan ya da Tataristan ülkelerinden birinden çıktıkları bilinmekle birlikte, bu geniş bölgenin hangi eyaletinden geldiklerini ve hangi boydan olduklarını saptamak kolay değildir. (...)

Araplar ve İranlılar Türk adının Doğu da hor görülmesini kalabalık ve barbarlıkla eşanlamlı sayılmasını sağladıklarından, Babıâli Türk Sarayı diye adlandırılmaktan hoşlanmaz; Türk tabiri sadece Türkçe biliyor musun) gibi özel cümlelerde kullanılır; bunun yerine Osmanlıca biliyor musun demek uygun düşmez; çünkü Osmanlıca terbiye ve nezaket kavramlarıyla çağrışım yaratır, oysa Türkçe uygar olmayanı ifade eder".[99]

Bu bab'da "16. yüzyıl saray vakanüvisliğinden bu yana, Osmanlılarca kaleme alınmış bütün tarih eserlerine damgasını vuran resmi Osmanlı geleneği, Osman'ı 52 göbekten (hatta daha bile uzaktan) Nuh peygamberlerin soyuna bağlar. Osman'ın soyağacının Gök Alp'i ve babası Oğuz Kaan'ı da içermesi önemlidir, çünkü böylelikle Oğuzların aşiret efsanesiyle bağıntı kurulmuş olmakta-

---

[98] V Gordlevski, Anadolu Selçuklu Devleti, çev. Azer Yaran, Onur Yay., Ankara, 1988, ss.339-340-342.

[99] Yazarlar Kurulu, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (Başlangıçtan 1566'ya Kadar), çev. Şiar Yalçın, Havass Yay., İstanbul, 1978, ss.22-23.

dır. Oğuzlar, Türk kavminin en önemli kollarından biri ve hatta tarihte oynadıkları rolü göz önünde tutarsak diyebiliriz ki, en önde gelenidir. 10. yüzyılda Oğuzlar, Orta Asya'dan güneye ve batıya doğru göçe başlamışlar; büyük kitleler hâlinde İran'a, Ermenistan'a, Anadolu'ya, Kafkasya ve Güney Rusya'ya girmişler; bir kısmı oradan Tuna'yı aşıp Balkanlara, diğerleri de Mezopotamya ve Suriye'ye ulaşmışlardır. 11. yüzyılda, Selçukluların İslâm dünyasının büyük bölümü üzerinde egemenlik kurmalarına yardımcı olan Türk kitleleri de Oğuz idiler. Gene, Selçukluların önderliğinde Oğuz göçünün gerçekleştiği bu 11. yüzyıla ait eser, Oğuzların 24 aşirete ayrıldığını anlatmaktadır. Bu, 1077 yılında Bağdat'ta Kaşgarlı Mahmut adlı bir Türk tarafından Arapça olarak yazılan ve Türklerin sadece dillerini değil, coğrafyalarını, tarihlerini ve folklorlarını da ele alan ünlü Divan-ü Lûgat-it-Türk'tür".[100]

* Hikmet Kıvılcımlı, "Osmanlı Tarihi, İslâm Tarihinin bir Rönesans'ıdır. İslâmlık, içine temizlemek için girdiği bütün Yakındoğu (Irak-Mısır) Tefeci-Bezirgân Uygarlıklarının bin bir çelişkisiyle bulaşıp, çürümüştü. Orta Asya Moğol-Türk oymak akınlarının Göçebe aşısı, yer yer 'Tavaifül mülûk (Doğu-İslâm Feodalitesi) Devletçiklerini yarattı. Osmanlılık o aşılardan doğmuş bir Beğlik oldu"[101] dese de; Namık Kemal'in, 'Cihangirane bir devlet çıkardık aşiretten' betimlemesiyle sunduğu "Osmanlı devleti göçebe gelenekler ezilerek kuruldu".[102]

Mahiyeti itibariyle "Osmanlı 'devlet' geleneği, geleneksel bir toplumsal yapıyı ve bütünselci bir hükümet ya da anlayışını temsil etmektedir" [103]

"Tarihsel bakımdan Osmanlı düzeni, kendisinden önce gelen Bizans ve Doğu Roma örneklerini andırıyordu. (...) Devletin niteliği, sınıf yapısının belirginleşmesinde ve toplumsal yeniden üretimdeki rolü, savunduğu düzen ve bu düzeni taşıyan hukuk ve

---

[100] Paul Wittek, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu, A.g.e., ss.17-18.
[101] H. Kıvılcımlı, Osmanlı Tarihinin Maddesi, C:2, Tarihsel Maddecilik Yay., 1977, s.89.
[102] Doğu Perinçek, Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet, A.g.e., s.52.
[103] Kemâli Saybaşılı, İktisat, Siyaset, Devlet ve Türkiye, Bağlam Yay., İst., 1992, s.118.

üretim ilişkilerine yansıttığı biçimiyle sınıf yapısının kendisi, Avrupa feodalizmi adıyla bildiğimiz pre-kapitalist düzenden temelli farklılıklar gösteriyordu".[104]

"Osmanlı İmparatorluğu, Platocu bir 'devlet' anlayışını benimsemişti. Söz konusu bu devlet anlayışında, toplumun 'siyasal' örgütlenmesinin temel aracı 'toplumsal uyum'dur. İktidarın kaynağı da 'bilgi'dir. Platocu bir devlet anlayışında, yönetimin amacı, toplumun üyeleri arasında her türlü sürtüşme, çekişme ve mücadelenin önlenmesi olmakta, böylelikle, ortaya, kendine özgü bir yapı çıkmaktadır. Öngörülen bu 'uyumlu' toplumsal yapıda özel mülkiyet bulunmayacak ya da sınırlandırılacak; toplumun üyeleri de, doğal yetenekleri çerçevesinde, ana toplumsal işlevlerinin öngördüğü işbölümü sürecindeki yerlerini alacaklardır.

Ana toplumsal işlevleri ise şöyle sıralanabilir: i) üretimin ya da toplumun fiziksel gereksinmelerinin sağlanması, ii) 'devlet'in (toplumun) korunması ve iii) toplumun yönetilmesi. Toplumsal katmanlaşmayı da işte yerine getirilmesi gerekli bu temel işlevler belirliyordu. Bu bağlamda, toplumun her üyesi, 'doğal yeteneği' itibarıyla kendisine verilen 'toplumsal konum' ile yetinmek durumunda bırakılıyordu.

Platocu bir toplumsal yapıda nüfus ikiye ayrılır: 'Çalışanlar' ve 'koruyucular' Çalışanların işleri üretim, koruyucularınki ise askerlik ve yönetimdir. Koruyucular içindeki en bilgili ve erdemli kişinin hükümdar olması, çevresindeki, yetenekli, bilgili ve cesur koruyucuların da yardımlarıyla, ülkeyi yönetmesi beklenir.

Bu kısa özetinde gösterdiği gibi, Platocu 'devlet' anlayışında iktidar kişisel bir nitelik taşımaktadır".[105]

* "Osmanlı Tarihinin Üretim temeli: Toprak Ekonomisidir. Toprak Düzeni, 'Devlet Sınıfları' denilen güdücü kümelerin aracılığı ile Devlet Yapısını da sıkı sıkıya etkiler ve belirlendirir. Devlet yapısı Toprak düzeninden ayrıca hiç kavranamayacağı gibi, Devlet yapısından ayrı ve bağımsızmışça ele alınırsa hiç anlaşılamaz".[106]

---

[104] Ç. Keyder, Türkiye'de Devlet ve Sınıflar, çev. S. Tekay, İletişim Yay., İst., 1989, s.13.
[105] Kemâli Saybaşılı, İktisat, Siyaset, Devlet ve Türkiye, A.g.e., ss.122-123.
[106] Hikmet Kıvılcımlı, Osmanlı Tarihinin Maddesi, A.g.e., s.9.

Yani "Mirî Toprak düzeni kavranmadıkça, Osmanlılığın ve Türkiye'nin hemen bütün Toprak meseleleri, bilmeceleşir".[107]

"'Fetret devri'nden Kanunî Süleyman'a kadar en yüksek mertebesini bulunan Osmanlılık, Kanunî zamanında, en büyük deri değiştirme altüstlüğüne uğradı. Geniş Osmanlı toprakları üzerinde o zamana kadar Şeriatın kutsal parmağı ile çizilen DİRLİK DÜZENİ, ansızın ve sessizce, yukarıdan bir ihtilâl geçirdi. KESİM DÜZENİ denilen 'MUKATAALAR' devrine atladı. Yani, İmparatorluğun iktisadi temeli olan TOPRAK rejimi: 'ÜRÜN İRADI' şeklinde çıktı, 'PARA İRADI' kılığına girdi. (...)

Batı Avrupa'da PARA İRADI şekline giren toprak münasebetleri, sermayeye sözde 'bilirkişi' adı verilen gidişle, Batı'yı modern düzene kadar ilerletti. Osmanlı İmparatorluğu, bu ilerlemeye ulaşamadı. Aynı PARA İRADI yüzünden battı.

Kanunî Süleyman'ın açtığı yeniçağ, İbn'i Haldun'un bir devlete biçtiği yüz yıllık ömrü bile doldurmadan, soysuzlaşmaya, tekrar derebeğileşmeye, Ayan ve Mütegallibe kankıranına tutuldu. (...)

Hiçbir çare, Osmanlılığı, Batı anlamında modernleşmeye, kapitalizme götüremedi".[108] Yani Halil Cin'in deyişiyle, 'Düzende yozlaşma belirtileri', "Mutasarrıfın tasarruf hakkının özel mülkiyet hakkına doğru geçirdiği istihale" ile devreye girmiş ve 'Osmanlı düzeninin tam bozulması' ise "Miri arazinin kesin olarak mutlak mülk hâline dönüşmesiyle noktalanmıştır".[109]

* Osmanlı Beyliği, başlangıçta, bir yandan İslâm esaslarına bağlı kalırken, öte yandan, İstanbul'un fethi ve İmparatorluğun kurulmasına kadar geçen süre boyunca, eski bir Türk geleneği olan, 'iktidarı Tanrı adına, Bey ailesinin ortak malı' biçiminde değerlendiren anlayışın etkisi altında kalmış, Osmanlı Padişahı, Fatih'le birlikte 'Tanrısal kaynaklı, kutsal nitelikli bir iktidarın tek ve evrensel temsilcisi' niteliğini kazanmaya başlamıştır. Yavuz'un Mı-

[107] Hikmet Kıvılcımlı, Osmanlı Tarihi in Maddesi, A.g.e., s.69.
[108] Hikmet Kıvılcımlı, Osmanlı Tarihi in Maddesi, A.g.e., ss.26-27
[109] Halil Cin, Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması, Kültür Bakanlığı Yay., 1978, ss.431-477.

sır'ı fetih etmesinden, Mekke ve Medine'nin 'koruyucusu' unvanı almasından sonraki dönemde ise, Padişah'ın yetkileri daha da artmıştır. Böylelikle, "Fatih'in mutlak yetkiye sahip hükümdar modeli daha da güçlenmiştir".[110]

"Osmanlı iktidar geleneği bütünselci bir hükümet etme düzenini esas almıştır. Söz konusu iktidar anlayışının tarımsal kesimdeki temelini mirî toprak sistemi, kentlerdeki ekonomik tabanını ise esnaf ile tüccar üzerine kurulmuş olan Padişah denetimi oluşturmuştur. Böylelikle kuramsal düzeyde mutlak bir merkezi iktidar yapısından söz edilebilir: Padişah, şeriat'a aykırı davranmamak kaydıyla, tek yetkilidir.

Uygulamada yukarda belirtilen sınırlamanın geçerli olduğunu söylemek çok zordur. Çünkü bu konuda karar verme yetkisine sahip olan şeyh-ül-İslâm'ı da Padişah atamakta, gerektiğinde görevinden almaktadır. Dolayısıyla şeyh-ül-İslâm denetiminin uygulamada etkili olabilmesi, ancak istisnasal bir durum olarak kalmaktadır. İktidarı asıl belirleyen etken askeri güçtür".[111]

Mutlak iktidarın, Fatih Kanunnamesi'ndeki gibi 'siyaseten katl ve müsadere'ye eşitlendiği Osmanlı devlet yapısı; 'özerk' ve 'sivil' dinamikleri tırpanlayan bir düzenlemeydi. Bunun içindir ki, "Kuralları hak kavramı içerisinde oluşturmak yerine kati eylemine bırakmak Osmanlı iktidar sürecinin temel araçlarından birisi olmuştur".[112]

Ahmet Yaşar Ocak'ın deyişiyle, "Osmanlı toplumsal ve siyasi düzenine, bu düzenin arkasındaki resmi ideolojiye karşı, (...) dönemin terminolojisiyle, 'zendeka ve ilhad' yahut 'zındıklık ve mülhidlik', bugünkü Türkçesiyle 'sapkınlık ve dinsizlik' hareketleri"ne,[113] Engizisyon'a parmak ısırtacak bir terör uygulanıyordu.

"Osmanlı Engizisyonunun amacı, kurumları, yargılama tarzı ve işlevleriyle Katolik Engizisyonunun tıpatıp bir benzeridir. Osmanlı

---

[110] Coşkun Üçok, Ahmet Mumcu, Türk Hukuk Tarihi, Savaş Yay., Ankara, 1985, s.61.
[111] Kemâli Saybaşılı, İktisat, Siyaset, Devlet ve Türkiye, A.g.e., s.135.
[112] Kemâli Saybaşılı, İktisat, Siyaset, Devlet ve Türkiye, A.g.e., s.137.
[113] Ahmet Yaşar Ocak, Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhitler (15.-17. Yüzyıllar), Tarih Vakfı Yurt Yay., v 1998, s.vii.

Engizisyonunu 'Osmanlı' kılan yönleriyle resmi, şeriat dışı inanç ve düşünceler üzerinde yüzyıllarca bir zulüm makinesi olarak çalışmıştır. (...)

Engizisyon bir yok etmedir, kendi dışında bulunan her şeye karşı düşmanlıktır. Ve asıl korkuncu da tüm bunların üstün bir dinsel irade adına yapılmasıdır. Osmanlı'da devletin, hanedanın resmi dini şeriat olmuş, tüm toplumsal hayat şeriat emirleri doğrultusunda düzenlenmiş, şeriat dışı ve geniş kitlelerin inancını oluşturan rafızilik/bektaşilik/kızılbaşlık kısaca 'batınilik' diyebileceğimiz akımlar ise baskı ve zulme maruz kalmıştır".[114]

* Kimilerince, 'Anadolu insanlarına, Doğu ve İslâm geleneğinden alınmış ilginç bir çözümü öneren' ya da 'Doğu despotizmi'[115] olarak nitelenen Osmanlı (Türk) devletinde; Metin Kunt'un "Osmanlı dirlik-kapı düzeni ve kul kimliği" adlı çalışmasında ifade ettiği gibi, "Kul için asıl 'öteki', millet grupları değil, yönettiği halktır denebilir";[116] ve *söz konusu otoriter düzenleme, emekçi yığınları reaya'ya (Arapça: güdülen'lere) dönüştürmüştür.*[117]

Çünkü Osmanlı'nın kuruluşunu gerçekleştiren "Gazi devleti, askerî fütuhatı amaçlayan bir kuruluştu. Reisin, kendisine bağlı olanların sadakati karşılığında onlara geçim araçları sağlamak yükümlülüğü vardı; bu da ganimet elde etmek demekti. Kuruluş sırasında Gazi devleti öylesine tümüyle savaşçı unsurlardan oluşurdu ki, başlangıçta, fethedilen toprakların örgütlenmesi ve kullanılması için gerekli elemanlardan, örneğin memurlardan, köylülerden, zanaatkâr ve tüccardan yoksun bulunurdu".[118]

"Bilindiği gibi asıl üretim aracı olan toprak Allah adına padişaha aittir. Her ne kadar 16. yüzyılda şahıslara ait özel mülk ya da çiftlikler varsa da bunlar bütün topraklar içinde büyük bir önem taşımıyordu".[119]

---

[114] Ali Yıldırım, Osmanlı Engizisyonu, Öteki Yay., Ankara, 1996, s.8.
[115] Ali Gevgilili, Yükseliş ve Düşüş, Bağlam Yay., İstanbul, 1987, s.5.
[116] Ali Berktay-H. Can Tuncer, Tarih Eğitimi ve Tarihte "Öteki" Sorunu, A.g.e., s.170.
[117] Bu konuda bkz. Hüseyin Avni Şanda, Reaya ve Köylülük, Habora Yay., 1975.
[118] Paul Wittek, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu, A.g.e., s.52.
[119] İdris Küçükömer, Düzenin Yabancılaşması, Ant Yay., İstanbul, 1969, ss.36-37.

"Osmanlı toplumunda, devletten topluma bağlılık kuralı, birlik zihniyeti içinde, topraklar üzerinde, ne servajın teşekkül etmesine müsaade etmiş ne de soylu ve asil bir sınıfın yaratılmasına önayak olmuştur. Bir iktisadî fonksiyon üzerine kurulan reayanın ve devletin anonim varlığı, toplum içinde birey insanın yerleşmesini engellemiştir. Osmanlı toplumunun devlet ve reaya arasında birlik yaratan iktisadi rationel'i, bireyin toplum içinde özel ve bağımsız olarak ortaya çıkmasını önlemiştir. Topluluk içinde birey, ancak devlete bağlıdır".[120]

"Osmanlı kültüründe egemen düşünce tarzı akılcılık değildir. Modern düşüncenin aksine, Osmanlı düşüncesinin temelinde şüphe değil, inanç yatmaktadır. Bu inanç kutsaldır ve şüphe insanları küçülten, toplumdan uzaklaştıran ve cezalandırılan bir duygudur. Osmanlı toplumunda 19. yüzyıl sonlarına kadar bu düşünce tarzı, aslında Batı geleneğinde skolastik düşünceye verilen isimdir. (...)

Osmanlılar inanç insanlarıydı. Dünya görüşleri Kuran'a, Hadis'lere ve bunları yorumlayan metinlere dayanıyordu. Tarihleri boyunca kendi inançlarını paylaşmayan uluslara Dar-ül Küfr ve Dar-ül Harp gözüyle bakmışlardır".[121]

* "Osmanlı devletinin egemenlik anlayışının Tanrısal meşruiyete dayanması, Osmanlı'nın düşünce yapısı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Şeriat hükümleri toplumsal yaşam ve devlet düzeninin tüm kurallarını belirlemekteydi. Meşruiyetini Tanrı buyruğu ile onun elçisinin söz ve hareketlerine dayandıran devlet, kendisine kutsallık atfetmekteydi. Böyle olunca da, devletin eleştirilmesi kutsal yapıya dil uzatmakla aynı anlama gelebilmekteydi. Ve bu yüzden devlet kolay kolay eleştirilemezdi. Bu durum Batı'nın aksine, Osmanlı devletinde laikleşme sürecini engellediği gibi, kaynağını dinden alan hukuk sistemini de eleştiri dışı tutmuştu" [122]

"Osmanlı'nın 'mutlak iktidar anlayışı' tüm yetkilerin Padişah'ta toplanması ilkesi ve amacı bağlamında, toplumda, Osmanlı Sultanı dışında hiç kimseye ya da kesime herhangi bir siyasal hak ya da

---

[120] Sencer Divitçioğlu, Asya Üretim Tarzı ve Osmanlı Toplumu, A.g.e., s.98.

[121] Taner Timur, Osmanlı Kimliği, Hil Yay., İstanbul, 1986, ss.12-13.

[122] Y.G. Yıldız, 'Türk Aydını ve İktidar Sorunu', içinde yay. haz. S. Şen, A.g.e., s.359-60.

ayrıcalığa izin vermeyerek, yalnızca feodalizmin oluşmasını engellemekle kalmamış, aynı zamanda, ülkede demokratik herhangi bir öğenin barınmasını da önlemiştir. (...)

Osmanlı tarihi, Padişah'a zorla kabul ettirilen, ancak ilk fırsatta bir kenara atılan ve koşulları padişah tarafından ya da adına tek yanlı bir biçimde değiştirilen 'anlaşma'larla ve 'sözleşme'lerle doludur. Dolayısıyla, edimsel durumun belirleyici olduğu bir yapıda, kuralları ve kurumlarıyla yeni bir hukuk sistemi getirmeyen, en sonunda da genellikle çöpe atılan bir 'anlaşma' ya da 'sözleşme', siyasal açıdan herhangi bir anlam taşımayan bir kâğıt parçası ya da sözcük olmaktan ötede bir anlam taşımamaktadır.

Hak kavramı, tanımı gereği, dokunulmaz bir nitelik taşımaktadır. Hükümdarın, hatta %50+1 bir çoğunluk kararının sonucunda varlığı ortadan kaldırılamaz. Bu açıdan da mutlak bir niteliğe sahiptir, toplumdan da devletten de önce gelmektedir. İşleviyse iktidarın yetkilerini sınırlandırmaktır. İşte Osmanlı iktidar düzeni, mutlak bir hükümdarlık yetkisini amaçladığı ölçüde hak kavramını da dışlamıştır. Gerçekten de Osmanlı'da yukarıdaki anlamda bir hak kavramına rastlamıyoruz. Öte yandan bir amaç açıkça gündeme gelmediği ölçüde gerçekleşmesi tümüyle rastlantılara kalacaktır. Maddi temeli bulunmadığı ölçüdeyse bir hak niteliği kazanmış olmayacaktır. Örneğin edimsel temeldeki bir herhangi bir hak vermeyeceği gibi, meşru bir özgürlük kaynağı da oluşturmayacaktır.

İşte bu nedenle, bir tımar sahibi ya da eşraf, ayan vb. bir kimse, tasarrufu altındaki bir araziyi, edimsel planda mülkiyete dönüştürmüş de olsa, söz konusu arazi üzerinde yasal açıdan tam yetkili olmadığı ölçüde, bu durumun, özgürlük bağlamında bir anlamı olmayacaktır. Bu şekilde reaya ya da kentli nüfus, belki söz konusu arazi sahibinin ya da hükümdar yetkilisinin zulmü'ne karşı 'korunmuş' olacaktır; ancak aynı insanlar hükümdarın zulmü'ne karşı acaba nasıl korunacaklardır? Kaldı ki, hükümdar görevlilerinin yetilerinin Padişah tarafından 'sınırlandırılmış' olmasının, uygulamada, reaya ya da kentli nüfus için herhangi bir ciddi güvence sağlamadığı Celali İsyanları sırasında özellikle görülmüştür.

Gerçekten de, Osmanlı padişahlarının yetkileri meşru düzeyde ve maddi temele sahip, kurumsal çerçevede güvenceye alınmış haklar bağlamında sınırlandırılmadığı için, Osmanlı toplumsal yapısı ve iktidar düzeni, demokratik bir öğede üretememiştir".[123]

Örneğin, "Tanzimat'la birlikte gelen özgürlüğü kurumsallaştırma girişimleri, İmparatorlukta 1. ve 2. Meşruiyet hareketlerine, bunların sonrasında da İttihat ve Terakki dönemine yol açmıştır. 1. ve 2. Meşruiyet hareketleri 'temsil' kavramının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Ancak Meclis Hükümetleri dönemine kadar geçen süre içindeki 'temsil' kavramı, bir hakka dayanmamaktadır. Padişah'ın bir 'lütfu'dur. Bu nedenle Osmanlı insanı hâlâ 'uyruk' konumundadır, henüz 'seçme ve seçilme haklarına sahip olan bir yurttaş' değildir. Çünkü iktidar 'halk egemenliği' ilkesine dayanmamaktadır. Padişah'ta toplanmıştır".[124]

* Söz konusu yerleşik yapıda, "Osmanlı devletini yöneten kadro içinde de tabakalaşma, farklılaşma vardı. İyi eğitim görmüş kişilerden oluşan bir çekirdek küme (rical) devlet yönetiminde son sözü söylerdi. Yönetim örgütünün gün geçtikçe karmaşıklaşması ve özel görevler için eğitilmiş insan gücüne gerek duyulması, bu seçkin kümenin belirginleşmesine neden oldu. Osmanlı topraklarının gittikçe genişlemesi de seçkin bir yönetici kadroya duyulan ihtiyacı pekiştirdi. Merkezden çok uzak bölgelerde, aynı dünya görüşüne sahip olarak devlete sadakatle hizmet edecek yöneticilerin yetiştirilmesi, eğitim kurumlarına özel bir önem verilmesini gerektiriyordu. Kaldı ki, o dönemin tüm İslâm devletlerinde olduğu gibi Osmanlı sarayında da kültürel incelik bir erdem sayılıyordu.

Bu şartlarda, devlet örgütü içinde sayısı sınırlı üst yerlere yükselebilmek, belli bir dalda uzmanlaşarak yoğun bir eğitim ve deneyim birikimine sahip olmayı gerektiriyordu. Bu hiç de kolay değildi, ama gerekli aşamaları başarıyla geçenler, seçkin bir zümre oluşturuyorlardı. Bir bakıma gerçek 'Osmanlılar' bunlardı. Bu an-

[123] Kemâli Saybaşılı, İktisat, Siyaset, Devlet ve Türkiye, A.g.e., ss.152-153.
[124] Kemâli Saybaşılı, İktisat, Siyaset, Devlet ve Türkiye, A.g.e., s.148.

lamda Osmanlılığın şartı üçtü: Devlete hizmet, dine hizmet ve adabı Osmaniye'yi bilmek. Devlete hizmet etmek salt çeşitli hükümet işlerinde görev almaktan öte, devletin tecessüm ettiği kabul edilen padişaha tam bir sadakatle bağlı olmayı gerektiriyordu. Dine hizmet, Müslüman olmak ve İslâmlılığın yüksek ülkülerine sahip çıkmak demekti. Osmanlı adabını bilmek için İslâm kültür geleneğini hakkıyla öğrenmek, özümsemek, nazım ve nesriyle Osmanlı Türkçesinin inceliklerini kavramak ve seçkin Osmanlılığın töre ve geleneklerine uygun bir yaşam sürdürebilmek, kısacası makbul bir eğitim ve terbiye almış olmak gerekiyordu".[125]

* Osmanlı devlet mekanizmasının güvencesini, yine özel askeri örgütlenmesi oluşturuyordu: "Orhan Bey zamanında muhafız birliği olarak göreve başlatılan Yeniçeriler, Murat Han tarafından Avrupa'da fethedilen toprakları öncelikle savunmak için bir askeri güç hâline dönüştürüldü. Zorla din değiştirme yöntemine dayanılarak, fethedilen her bölgeden toplanan belirli yaşlardaki Hıristiyan çocukları ailelerinin yanından alınarak, İslâm geleneklerine göre yetiştirildiler. Ayrıca Yeniçerilerin aldıkları ücret, diğer birliklerin aldığından daha yüksekti. Güçleri, fizik yapıları ve zekâları göz önüne alınarak yetiştirilen bu askerler, çok sıkı bir eğitim görür, yine sert bir disiplinle yetiştirilirdi. Evlenmeye izinleri yoktu. Mülk edinemez, başka işlerde çalışamazlardı. Bütün ömürleri Sultan'ın komutasında askerlik hizmeti vermekle geçerdi".[126]

* Taner Timur, 'Geleneksel Osmanlı düzeninin çöküşü'nde 'Yeniçeri kırımı'na[127] atıfta bulunduğu dönemeç noktası ya da *Vakay-ı Hayriye diye anılan önlemle Yeniçeri Ocağı'nın dağıtılması ardından; Türk devlet örgütlenmesindeki yaşamsal boşluk, ileride İttihat ve Terakki'de somutlanacak örgütlenme ile doldurulduğu. Saldırgan ve yayılmacı bir modernleşme projesine denk düşen İttihat ve Terakki modeli, elbette Batı'dan, ama Batı'nın Alman ekolünden esinleniyordu.*

---

[125] Engin Akarlı, Osmanlılarda Devlet, Toplum ve Hukuk Anlayışının -Çağdaş Kültürün Oluşumu, Metis Yay., İstanbul, 1986, s.21.

[126] Lord Kinross, Osmanlı Tarihi, Güneş Yay., tarihsiz, s.43.

[127] Taner Timur, Osmanlı Çalışmaları, V Yay., Ankara, 1989, ss.117-160.

Çünkü 19. yüzyıldan 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanan kesitte Osmanlı İmparatorluğu'nda müthiş bir Alman nüfuzu söz konusuydu.[128]

Bu konuda Suavi Aydın, T.'C' ile Prusya patentli Alman devleti arasında paralellikleri şöyle sıralar: "'Kutsal devlet' fikrinin modern temelleri, esas olarak Alman tikelciliği ya da Alman tarihselciliği diyebileceğimiz bir düşünce içinde atılmıştır. Osmanlı İmparatorluğunda 19. yüzyıl, gelişen 'kurtarılması ve kollanması gereken kutsal devlet' anlayışı yolunda Osmanlı özgül koşullarıyla Alman devlet anlayışı tarzının tarihsel buluşmasına şahitlik eder. (...)

Türkiye'de devlet 'idealize' edilmiştir. Bu 'idealleştirme'de yukarıda andığımız özgül koşullar rol oynadığı gibi, Alman devlet anlayışının ve o anlayışı Türkiye'ye taşıyan Alman bürokratik şubelerinin kesin bir katkısı bulunduğunu söyleyebiliriz".[129]

* Öte yandan Osmanlılarda "Batı ile karşılaşma ve onun üstünlüğünün nedenlerinin araştırılması çabası, Osmanlı tarihindeki dönüm noktasını karşımıza çıkartmaktadır".[130] Bu da, dolambaçlı 'reformlar süreci'nin önünü açmaktadır.[131]

"Batılılaşma uyarınca Osmanlı ekonomisinin liberalleşmesi (ticaret serbestîsinin yabancılara sunulması, toprakta özel mülkiyetin hukuki temele kavuşturulması ve özel sermayenin engellerinden kurtulması) sonucunda, Osmanlı memleketi o güne dek tanımadığı bir soygun ve sömürünün pençesine düştü. (...)

Batılılaşma hareketleri aslında çok küçük bir azınlığın ve yabancıların, özel sermaye ve mülkün çıkarını, güvenliğini sağlayan; halk kitlelerine hiç ama hiçbir şey getirmeyen hareketlerdir".[132]

---

[128] Bkz. İ. Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu, Kaynak Yay., İst., 1983.
[129] Suavi Aydın, "Türkiye'de 'Devlet Geleneği' Söylemi Üzerine", A.g.e., ss.70-71.
[130] M. Şükrü Hanioğlu, Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902), C:1, İletişim Yay., İstanbul, 1985, s.16.
[131] bkz. F. Belen, 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1973; Eugene Morel, Türkiye ve Reformları, çev. S. Belli, Ütopya Yay., Ankara, 2000; Paul Imbert, Osmanlı İmparatorluğu'nda Yenileşme Hareketleri, İstanbul, çev. A. Cemgil, Süreç Yay., İstanbul, 1981; İ. Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Hil Yay., İstanbul, 1983.
[132] İsmail Cem, Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi, Cem Yay., 1982, ss.233-232.

"Uyarlı, 'monist' bir 'İttihat ve Terakki' siyasi ve sosyal düşüncesi olduğunu iddia etmek zordur. Ancak, partinin 1908'den sonraki davranışlarıyla, üyelerinin daha önce, partinin bir 'yeraltı' örgütü olarak faaliyet gösterdiği zamanlarda, benimsedikleri bazı fikirler arasında bir bağlantı kurmak mümkündür".[133]

"1908 Jön Türk İhtilali birtakım liberallerin ya da özenti liberallerin yüzyıla yakın bir zamandır süregelen faaliyetlerinin patlama noktasıdır. Batılı fikir ve kavramların etkisi altında olan bu küçük grup, Osmanlı İmparatorluğu'nun, üzerine çöken yozlaşma ciddi tedbirlerle dizginlenmediği taktirde, batacağına inanmıştı".[134]

"Jöntürk hareketi; yeni oluşmakta olan Türk millî burjuvazisinin ve liberal kafalı pomeşçiklerin çıkarlarını yansıtarak, kökenleri Türk entelektüellerine dayanan, genç-feodal bürokratların politik bir hareketi olarak doğdu ve serpilip gelişti. (...) 'Türk' temeli üzerinde bir burjuva oluşuma yardım etti".[135]

"'Jön Türk' ve 'İttihatçı' sözcükleri çoğu kez eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Gerçi bunların, hiç olmazsa 1908 devrimine kadar, çakışma noktaları vardır. Fakat 2. Meşrutiyet'in ilanından, özellikle 31 Mart hareketinden sonra 'İttihatçılar' artık demokratik bir içerikten yoksun niteliğe bürünmüş ve ülkeyi -denetimle ya da doğrudan doğruya- devamlı sıkıyönetimle idare eden bir komita hâline gelmiştir" [136]

* "Genç Türklerin 1908-9 devriminden sonra kurdukları anayasal düzen olan Meşrutiyet döneminde Türk aydınları çatışan şu üç ideoloji arasında parçalanmıştı: Batıyla kaynaşmayı ve çokuluslu Osmanlı İmparatorluğu'nun din ve ırk farkı gözetmeksizin tüm vatandaşlara eşit haklar verilmesi suretiyle kurtarılmasını öneren Tanzimat Devri Liberalizmi (Osmanlıcılık); Müslümanlığın politika, kültür ve toplumsal yaşam üzerindeki egemenliğini devam ettirmesini ve özellikle Türkler ve Araplar arasında olmak üzere

---

[133] Şerif Mardin, Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908, İletişim Yay., 1984, İst., s.22.
[134] E.E. Ramsaur, Jön Türkler ve 1908 İhtilali, çev. N. Ülken, Sander Yay., 1972, s.19.
[135] Y.A. Petrosyan, Sovyet Gözüyle Jöntürkler, Bilgi Yay., Ankara, 1974, ss.229-330.
[136] Taner Timur, Türk Devrimi ve Sonrası, İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s.243.

İmparatorluğun içindeki Müslümanlarla sınırları dışındakiler arasında kopmaz bir bağ teşkil etmesini ısrarla isteyen katı Müslümanların dinciliği (İslâmcılık ya da Pan-İslâmcılık) ve ilk romantik dönemlerinde Türk ırkından herkesi zamanla tek bir imparatorluk içinde birleştirmek amacıyla Türkler arasında sıkı ilişkiler kurulması için mücadele eden Türk ulusçuluğu (Turancılık ya da Pan-Türkçülük)".[137]

Bu arada "Türk ulusçu tarih yazımında en etkili olan Batılı akımlar romantizm, pozitivizm ve Alman idealizmiyle bütünleşen tarihselcilik olmuştur. (...) Romantizm geçmişe hayranlığı, pozitivizm kolaycılığı ve tarihselciliğin ve idealizmin otoriter gücü Türk Ulusçularının tarih anlayışları için çekici, zengin, ancak üst üste bindirildiğinde oldukça karmaşık ve içinden çıkılmaz hâle gelebilen bazı özellikler taşıyordu. (...)

Gerek dünyada gerek Türkiye'de ulusçu tarihçilikteki romantik akımın rolü oldukça önemlidir. 18. yüzyılın ortalarından itibaren bir yüzyıl etkisini kuvvetle sürdürmüş olan romantik akımın en büyük özelliği geçmişi, nostaljik bir hayranlıkla yüceltmekti. (...)

19. yüzyılın sonlarından bu yana bilim ve bilimsel ilerleme ile ilgilenen Türk seçkinleri kendilerini en rahatlıkla pozitivist fikir akımları aracılığıyla ifade edebildiler. (...) Pozitivist tarihçilerin algıladığı biçimiyle tarihçilik Türk reformların birinci derecede öncelikli amaçlarına cevap verebilecek özellikler taşıyordu.

Pozitivizm romantik akımı reddeden bir yaklaşım olarak görülmemelidir. Aslında pozitivist tarihçilik akımı romantizmin katkılarıyla şekillenmiştir. Kesinlikle antitez değil, tersine romantik eğilimlerin abartılmış şeklidir. (...)

Cumhuriyet dönemi Türk tarihçiliği üzerinde etkisi olan üçüncü akım da Alman tarihselciliği olmuştur. Alman tarihselciliğinin devleti her şeye kadir bir güç olarak gören idealist ve devletçi özellikleri Türkiye Cumhuriyeti tarihçiliğini en azından kırklı yıllara

---

[137] Uriel Heyd, Türk Ulusçuluğunun Temelleri, çev. Kadir Günay, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara, 1979, s.84.

kadar etkisi altında bulundurmuştur. Alman tarihselciliği devleti yücelttiği gibi ulusu da yüceltiyordu".[138]

* "Prof. Tarık Zafer Tunaya'nın ünlü deyimiyle, 2. Meşruiyet, Cumhuriyetin 'siyaset laboratuarı' olmuştur. Gerçekten de Türk Tarihinin 'su kesimi çizgisi' 1908 olmuş, ondan sonra Türkiye'de sular bambaşka bir yönde akmaya başlamıştır. İttihat ve Terakki ile CHP arasındaki yakın ideolojik, sosyolojik bağlar ve hatta kadro bağları bu tarihsel birlikteliğinin önemli işaretlerindendir. Kurtuluş Savaşı'nın bambaşka bir programa sahip olduğu söylenemez".[139]

Bu bab'da 'İttihat-Terakki'yle Milli Mücadele arasında acaba nasıl bir köprü kurmak gerekir' sorusuna, O.S. Kocahanoğlu'nun, 'İttihat-Terakkiyle Kuvayı Milliye, birbirini hazırlayan ve tamamlayan aynı hareketin iki parçası sayılmalıdır'[140] yanıtı haksız değildir.

KEMALİST DEVLET

* "Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışı sırasında bir yerli burjuvazi çekirdeğinin varlığına işaret edilmesi gerekmektedir. Bu çekirdeği yaratan oluşum esas olarak Osmanlı sisteminin 19'uncu yüzyıl başlarından itibaren Batı emperyalizmi ile bütünleşmesidir. Bu bütünleşme sonucu başlayan yapısal değişimle, özellikle bürokrasiye katılma talebi çok yüksek olan yeni bir Türk orta sınıfın giderek geliştiğini söylemek mümkündür".[141]

"'Osmanlı modernleşmesi'nin bir sonucu olan otokratik ve merkeziyetçi özelliği güçlenmiş devletin reformcu etkin gücü olarak bürokrasi, 19. yüzyılda pozitivist ideolojisine uygun bir otoriter düşünce ve eylem programına sahiptir. Yapmayı tasarladığı reformların tüm toplumun ulaşması gereken 'iyi'yi yansıttığını düşünen Jön Türk ideolojisi, reformları yürütüşünde otokratik

---

[138] Büşra Ersanlı Behar, İktidar ve Tarih, Türkiye'de "Resmi Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937), Afa Yay., İstanbul, 1982, ss.39-40-26-29-34.

[139] Sina Akşin, Jön Türkler ve İttihat ve Terakki, Gerçek Yay., İstanbul, 1980, s.312.

[140] Osman Selim Kocahanoğlu, İttihat-Terakki'nin Sorgulanması ve Yargılanması (1918-1919), Temel Yay., İstanbul, 1998, ss.44-45.

[141] G. Şaylan, Türkiye'de Kapitalizm Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji, V Yay., 1986, s.73.

merkeziyetçi devlet gücünü kullanmakla ve böylece sistem içindeki konumunu pekiştirmekle; benimsemiş olduğu ideolojisinin de içinden çıktığı toplumsal gerçekliği değiştirmeye değil, bu toplumun 'communautaire' yapısına uygun bir 'dayanışmacılık' fikrinin etkisinde olarak, statükoyu korumacı bir özellik taşımasıyla, radikalliği ve özgürlükçülüğü derinlemesine düşünülmemiş bir 'muhafazakârlık' olarak değerlendirilmektedir.

Kurtuluş Savaşı'ndaki siyasal rejim tartışmaları içinde biçimlenmeye başlayan, ancak 1930'larda kesin formülasyonunu kazanan Kemalizm, Jön Türk ideolojisinden bazı yönlerden farklılaşmakla birlikte, esas olarak aynı yapıyı koruyan bir ideolojidir. (...) Kemalizm, Jön Türk ve Osmanlı geleneğinden miras aldığı pozitivizm ile dayanışmacılığın etkisinden kurtulmuş değildir. (...)

Bu çerçevede, Kemalizm'in bir vesayet ideolojisi olarak değerlendirilmesi pek yerinde bir yaklaşım olarak görünmektedir. (...)

Her şeyden önce, Kemalizm'in etkisi altında bulunduğu pozitivizm, 19. yüzyıl pozitivizmidir. Bu ideolojinin güçlü ve merkezi bir devleti yücelten seçkinci içeriği bir yana, tarihsel ilerleme fikri de otoriter ve demokratik olmayan bir özellik göstermektedir".[142]

Emin Türk Eliçin'e göre, "Türk Devrimi, bir halk devrimi değil, bir burjuva devrimidir.[143] Osmanlı Kapıkulu devletçiliğinin vasiliği soysuzlaştırmıştır onu... (...) Yıkılan İmparatorluğun marazalarını Cumhuriyete aşılayan, Osmanlı Kapıkulu zümresinin (...) çıkarına kullanılmıştır".[144]

* "Türk ulus-devletinin kurulması ikili bir sürecin son aşamasını oluşturuyordu: 'Batılılaşma' olarak bilinen çağdaşlaşmacı akımın gelişimi ve Türk ulus düşüncesinin beyanı. Ne var ki yeni devlet hâlâ ulusal temellerini sağlamlaştırmak çağdaşlaşma ve Batılılaşma yolunda yolundaki yeteneklerini denemek zorundaydı. Bu amaçla

---

[142] Levent Köker, Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi, İletişim Yay., İstanbul, 1990, ss.120-121.

[143] "Ulusal bir katılımı gerektiren kurtuluş savaşı başlangıçta dinsel ideolojiyi öne çıkarmıştır" (Ömür Sezgin, Türk Kurtuluş Savaşı ve Siyasal Rejim Sorunu, Birey ve Toplum Yayıncılık, Ankara, 1984, s.136).

[144] Emin Türk Eliçin, Kemalist Devrim İdeolojisi, Ant Yay., İstanbul, 1970, ss.8-9.

oluşturulan ideoloji ve siyasa adını cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ten alan 'Kemalizm'i yarattı.

Böylece, Türk devletinin resmi ideolojisi hâline gelen Kemalizm, yapılan her hareketi geçmişe bakarak doğrulama suretiyle mümkün olan tek yol olarak sunulageldi. Bu durum sadece Tek Parti dönemiyle de (1923-46) sınırlı kalmadı; bugün bile hâlâ Türkiye için geçerli bir ideolojik model olarak kabul edilmektedir".[145]

"Asıl sorun Kemal/Atatürk değil, Kemalizm/Atatürkçülüktür. Konunun kişisel boyutu değil, siyasal sosyolojik, sosyal psikolojik boyutudur. Karizmatik-Bonapartist liderin kendisi değil, atacılığı ve otoriter liderliği yaratan ve yaşatmayı sürdüren toplumsal koşullar ve siyasal kültürdür. (...)

Bir tarihsel kişiyi ve toplumsal kadroyu, toplumsal ve siyasal koşulların içinde anlamak, olumlu yanlarıyla eksik ve tartışmalı yanlarını ayrıştırarak her birinin hakkını vermek başka başka bir şeydir; bir tarih döneminin kişilerini ideoloji ve rejimini bütünüyle idealize ederek fetişleştirmek ve yeni kuşaklara hikâyenin tamamını anlatmamak başka şeydir".[146]

* "Nutuk sahibinin, doğru olduğunu bildiği ve tek başına uygulamaya koyduğu (Nutuk'un sayfalarında başkalarına danışma ve kolektif planlama temalarına rastlanmaz) bir projesi ve nihai hedefi vardır. (...)

Eser tek adamın eseridir, bir grubun değil. Karizmatik lider, eşitler arasında birinci, hatta iyilerin en iyisi ve üstünü değil; bir sürü geri insan, ya da en iyi olasılıkla bir bölüm iyi fakat yetersiz insan arasında tek, tam yeterli, üstün kişidir. Şefler yoktur, şef vardır, alt-şefler ancak şefin onlara yeterlilik sicili verdiği ölçüde ve koşullarda bu konuma hak kazanabilirler".[147]

---

[145] Stefanos Yerasimos, Geçiş Sürecinde Türkiye, Der. İrvin Cemil Schick-Ertuğrul Ahmet Tonak, Belge Yay., İstanbul, 1990, s.76.

[146] Taha Parla, Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 2. Kitap, İletişim Yay., İstanbul, s.177.

[147] Taha Parla, Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları, Atatürk'ün Nutuk'u, 1. Kitap, İletişim Yay., İstanbul, ss.35-38.

Örneğin "Grace Elison, ulusçuluğun Türkiye'de yeni bir din olduğunu, hatta bu dinin temel dayanağı olan Misak-ı Milli'nin Kuran-ı Kerim'den daha kutsal sayıldığını söyledikten başka, Yakup Kadri'nin büyük Şefi Hazret-i İsa'ya benzetişine de değinmektedir. (...) Birçoklarının arasından şu örnekleri sıralayabilirim: Küçük bir öğrencinin 'Atatürk'e' şiirinden, 'En büyük imanım şu: sen rabbın yarısısın/ Yerin üstünde fakat, Türklerin Tanrısısın.' (...)

Ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Ankara'sından biçimce Hıristiyan ama özce pagan bir apotheosis: 'Bu, bir (dünyanın ikinci yaratılışı) idi. Bundan dört yıl evvel, yüzünü gördüğü ve sesini işittiği Yaratıcı aydınlığa 'Ol!' demişti: aydınlık oluyordu. Suya 'Ol!' demişti: su oluyordu ve 'Suların arasında Levh olsun!' demişti. Levh, meydana gelmişti ve 'Tohum verir nebatı ve yeryüzünde tohumu kendisinden olarak cinsine göre yemiş veren ağaçlar husule gelsin' demişti ve tohumun cinsinden türlü ağaçlar bitmişti.' (...)

Ulusçuluğun bir din olarak ortaya konulması, özellikle CHP'nin 4. Büyük Kongresi'nden sonra doğallaşmıştı. Edirne Mebusu Mehmet Şeref Bey, 1936 yılında yazdığı Kamâlizm adlı yapıtın önsözünde şöyle demektedir:

'Türk Devrimini son asırların değişikliklerini hazırlayan fikirlerin ve daha sonra göğdelenen Rasyonel, Sosyolojik, Marksist, Faşist rejim ve ideolojileri ile izaha kalkışmak da fazla bir iş olur. Kamâlizm bunların üstünde yalnız yaşamak dinini aşılayan ve bütün prensiplerini ekonomik temeller üzerine kuran bir dindir.' Yazar yeni parti programının devletçilik tanımını verirken de yine 'Kamâlizm dini' diyor.

Kemalizm bir din olunca, liberalizm ve parlamentarizm gibi demokratik düzeneklere gerek kalmamaktadır".[148]

* Mustafa Kemal rejiminin, 1919-26 kesitinde muhalefetin tümünü yok edip,[149] 1938'e kadar da 'Kürt Sorunu'nu bastırdığı[150]

---

[148] Mete Tuncay, T.C.'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931), Cem Yay., İstanbul, 1989, ss.324-327.

[149] bkz. Nurşen Mazıcı, Belgelerle Atatürk Döneminde Muhalefet (1919-1926), Dilmen Kitabevi, İstanbul, 1984.

kesiti; Etienne Copeaux, 'Kemalist tarih yazımının doğuşu'nu 'tarihte darbe' ve 'tarihin devletleştirilmesi' olarak nitelerken[151] önemli bir gerçeğin altını çizer. Çünkü Kurtuluş Savaşı ile Hürriyet ve İtilaf çizgisi tarih sahnesinden silinirken; 'Cumhuriyet', İttihat ve Terakki kadrolarını ön plana çıkartıp;[152] 'Türk Ordusu toplumuyla yaşıttır'[153] saçmalığının irrasyonalizmini topluma 'Cumhuriyet Törenciliği'yle empoze, despotik-otoriter Türk devlet geleneğini de rehabilite ederek, yeni koşullara uyarlamıştır. Bu koşullarda Mustafa Kemal'in 'Bismarck rolü oynadığını söylemek mümkün'dür.[154]

* Özellikle 'Cemaatten cemiyete', 'teb'alıktan yurttaşlığa' geçmesi istenen Osmanlı Türklerinin uluslaştırılması (ve Anadolu'nun asimilasyonu) sürecinde törencilik, T.'C'nin kurucu kadrosu tarafından ciddiyetle ele alınmış ve işlenmiş bir olgudur; kuruluş yıllarındaki 'bayram tartışmaları' ise dönemin laik-hilafetçi kadroları arasındaki iktidar çatışmalarını yansıtır. Bunu, radikal laik Anadolu-Rumeli Müdafaa-i Hukuk grubu ile hilafet yandaşı İkinci Grup arasında 'ulusal bayramlar' konusunda sert tartışmaların cereyan ettiği I. Meclis toplantılarından izlemek olanaklıdır.[155] Evkaf ve Şer'iyye vekâletlerinin kaldırılmadığı, Hilafet'in henüz ilga edilmediği ve Laiklik konusundaki niyetlerin henüz kesin bir dille ifadelendirilmediği bir ortamda (1920-23 arası) 'ulusal irade' ile 'dinsel irade'nin birbiriyle yer yer çatışıp yer yer uzlaşarak nihaî biçimleni-

---

[150] Kürtler konusunda bkz. İsmail Beşikçi: Devletlerarası Sömürge Kürdistan, Alan Yayıncılık, İstanbul, tarihsiz; Orgeneral Muğlalı Olayı -Otuzüç Kurşun, Belge Yay., İstanbul, 1991; Tunceli Kanunu (1935) ve Dersim Jenosidi, Belge Yay., İstanbul, 1990; K. Kirişci-G.M. Winrow, Kürt Sorunu Kökeni ve Gelişimi, çev. A. Fethi, Tarih Vakfı Yurt Yay., 1997; K. Mazhar Ahmed, I. Dünya Savaşı'nda Kürdistan; Doz Yay. 1996.

[151] Etienne Copeaux, Türk Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine, çev. Ali Berktay, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1998, ss.15-53.

[152] bkz. Mete Tuncay, Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1921-1931), Yurt Yay., Ankara, 1981; ve Eric Jan Zürcher, Milli Mücadele'de İttihatçılık, Bağlam Yay., İstanbul, 1987.

[153] Mevlüt Bozdemir, Türk Tarihi Silahlı Kuvvetleri ve Atatürkçülük, Genelkurmay Başkanlığı 50. Yıl Yayını, Ankara, 1973, s.75.

[154] Ertuğrul Kürkçü, "Kemalizm'in Açmazı", V-Özgürlük, 1 Kasım 1998, No:13, s.11.

[155] Bkz. Sibel Özbudun, 1997, Ayinden Törene, Siyasal İktidarın Kurulma ve Kurumsallaşma Sürecinde Törenlerin İşlevleri, İstanbul, Anahtar Yay., ss.139-142.

şe doğru gitmektedir. Örneğin 23 Nisan'ın 'ulusal bayram' ilan edilmesine İkinci Grup mebusları 'takdiri millete bırakma' gerekçesiyle itiraz ederken, ARMHG milletvekilleri ise Kuran'dan delil göstererek bu itirazlara karşı koymaktadırlar. Ya da Jaschke'nin deyişiyle) 'dini ve milli düşüncelerin garip bir kaynaşması ile' Saltanatın kaldırılmasına denk düşen 12 Rebiülevvel (1 Kasım) 1342, Hâkimiyet-i milliye bayramı ilan edilebilmektedir.

Birinci meclisin tasfiyesi ve ARMHG'nin kesin denetimi ele geçirmesiyle birlikte yasama ve yürütmedeki çokbaşlılık da tasfiye olur. Toplumsal yaşamın her alanının laikleştirilmesi, uluslaşmanın da tartışmasız önkoşulu kabul edilmektedir artık.

Bu yönelişe koşut olarak, Laiklik, cumhuriyet törenciliğinin aslî unsurlarındandır. Ne ki, Türkiye'de ulus-devlet oluşturuculuğu misyonu, Batılı ulus-devletlerde olduğu üzere ulusal pazarını oluşturmaya ve denetlemeye istekli bir burjuvazi tarafından değil de, Batılılaşmacı asker-sivil bürokrat bir kadro eliyle gerçekleştiğinden, kaçınılmaz olarak bu elitin seçkinci özelliklerini yansıtmakta, iktidardaki konumunu pekiştirmeye yönelmektedir.

Cumhuriyet törenleri incelendiğinde, üç kesimi içerdikleri görülür.

1) Töreni kabul edenler: Askeri ve sivil erkândır. Başkentte Cumhurbaşkanı, diğer kentlerde vali tören protokolünün başında yer alır. Onu makam ve rütbelerine göre diğer asker-sivil bürokratlar, yöneticiler izler.

2) Töreni sunanlar: Törene vesile oluşturan bayramın niteliğine göre ya asker-sivil öğrenci grupları (geleceğin yönetici elit adayları[156]) ve/veya askerler, yani ideal toplum'dur.

3) Halk (ya da yönetilenler): Pasif izleyici konumundadır. Törene katılamaz, yalnızca kendisine ayrılan yerlerden izlemek ve alkış tutmakla yükümlüdür. Böylece bir yandan 'ulus' olmanın bilincine ve onuruna ereceği, ama bir yandan da bu 'ulus' içinde kendisine ayrılan konumu belleyeceği beklenir.

---

[156] Yakın geçmişe dek Türkiye'de orta ve yüksek öğrenimin başlıca hedefinin devlet memuru (ve yöneticisi) yetiştirmek olduğu unutulmamalıdır.

İlk dönem Cumhuriyet törenleri, Babil ve Asur törenlerini aratmayacak ölçüde katı, hiyerarşik, biçimsel, coşkudan uzak ve katılımcılığa, kendiliğindenliğe kapalıdır. Kimin kimin önünde, yanında ya da arkasında duracağı, bayrak, sancak ya da flamanın kimi, nasıl selamlayacağı, şeref tribünü önünden geçerken baş ve kolların hangi ölçülerde bükületeceği, kimin ne giyeceği milimetrik tören yönetmelik ve protokolleriyle belirlenmiştir. Cumhuriyet törenlerinin vakur, ciddi ve görkemli olması tasarlanmıştır; öyle ki, örneğin 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı Kutlama Yönergesi "çuval, kaşıkta yumurta taşıma, elma, simit ve yoğurt yeme yarışları"nı yasaklamaktadır (md. 12).[157]

* Türk devlet geleneğini pekiştirerek-üreten törencilik; 12 Eylül askeri darbesinden 28 Şubat sürecine ya da '75. Yıl Kutlamaları'na değin kendini somut koşullara uyarlayarak güncelleştirilirken; Kemalizm konusunda şöylesi saptamalarda söz konusudur: "Eğer 'TC' için bir resmi ideoloji aranıyorsa bu modernist, batıcı ve sosyal darwinist bir ideolojidir. Bir ideoloji olup olmadığı tartışmalı Kemalizm ise bu resmi ideolojinin güvenlik kuşağını oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, resmi ideolojiye sızıp yerleşmesi kaçınılmaz olan başka ideolojik oluşumlar (örn. kozmopolitizm), liberalizm, dincilik ve faşizm sistem içinde belirli sınırların ötesinde güçlenip dengeyi bozarsa, Kemalizm bunları düzleyip sınırlarına geri çekilmeye zorlayan başlıca araçlar durumundadır. Bu açıdan bakıldığında, özellikle son dönemdeki son Mustafa Kemal edebiyatına karşın, Kemalizm düzenin ve onun bekçilerinin has ideolojisi değil, bu ideolojideki çıkıntıları yeri geldiğinde düzleyecek olan mala'dır. Dolayısıyla resmi ideolojiye karşı mücadeleyi dar anlamda Kemalizm'e karşı mücadeleyle sınırlandırmak ciddi bir hatadır. (...)

Durum gerçekten ilginçtir. Kemalizm olarak tanımlanabilecek bir ideoloji olduğunu varsayalım. Eğer böyle bir ideoloji varsa, bu ideolojinin sermayeden siyasetçilere, oradan orduya kadar düzenin egemen yapılanmasınca sımsıkı sahiplenildiğini söylemek çok

---

[157] Ekrem Sezen, Devlet Törenleri ve Protokol, Kayseri, Emek Matbaacılık, 1986.

güçtür. Buna karşılık düzenin batıcı-modernist ideolojik yapılanması, özel 'Kemalizm' cilası ile sunulmakta, bu sunuşta geniş kesimlerin kendi nesnel arayış süreçleriyle buluşmaktadır. (...)

Türk solunun önemlice bir kesimi, bir dinci hareketin yükselişinin, iki Kürt direnişinin ve söyleminin ve üç liberal ideolojinin etkisi altında, klasik Marksist gelişim şemasını büsbütün boşlayıp modernizme ve Kemalizm'e tarihsellik dışı, idealist bir çerçeveden bakmaya başlamıştır.

Çok yalın bir gerçek olmasına karşın, Türk solu Kemalizm'in, burjuva devrimleri bağlamında irdelenebilecek geç modernizasyon süreçlerine özgü ideolojik yapılanmanın bir varyantı olduğunu bir türlü görmek istememektedir. Daha garibi, Türk solunun demokratik olmayan ya da 'tepeden' burjuva devrimi gibi bir kavramı bildiğinden bile kuşku duymak gerekmektedir. Yoksa Türk solu 'burjuva devrimi' dendiğinde, bundan yalnızca 1789 Fransız İhtilali ve Amerikan Bağımsızlık Savaşı gibi olguları mı anlıyor? (...)

Cumhuriyet dönemi dönüşümleri tastamam bir burjuva devrimine tekabül eder. Kemalizm ise, bu dönüşümlerin payandası olan ideolojik yapılanma içinde yer alan kodlardan yalnızca biridir".[158]

Kanımızca Kemalizm, 'kodlardan yalnızca birisi' değil; tüm 'kodları' şemsiyesi altında toparlayan ceberut bir tarihsel birikimin toplamı ya da bunları şemsiyesi altında toparlayan ideolojik tutkaldır. Bu bağlamda da bağrında Kök Türklerden bugüne uzanan bugüne uyarlanan sınıflı-sömürücü sentezini kotaran bir çerçevedir.

* "24 Ocak 1980 kararıyla başlayıp 12 Eylül 1980 askeri harekâtıyla yetkeci bir siyasal ortama kavuşan iktisat siyasası (...) genel olarak 'Platocu Devlet anlayışı' özel olarak da Osmanlı 'devlet geleneği' bağlamında tartışılabilir.

Daha önce değinildiği gibi Osmanlıların da benimsemiş oldukları 'Platocu Devlet anlayışı' tarihsel olarak laik bir çerçevede 'bilgi'yi esas almakta, toplumun yönetimini de 'bilgi' temelindeki bir 'uzmanlık' niteliğine dayandırmaktaydı. Tek-Tanrılı dinlerin geliş-

---

[158] Metin Çulhaoğlu, "Türk Solu ve Kemalizm (Henüz Bıkmadıysa)", Yazın Dergisi, No:83, Kasım 1998, ss.12-13.

mesinden sonraki yorumunda 'bilgi'nin yerini 'Tanrı', 'uzmanlık'ın yerini de 'Tanrı buyruğu' alınca, 'Platocu devlet anlayışı', teokratik bir içerik kazanmıştı.

Söz konusu bu 'devlet' anlayışı, ister laik, ister teokratik bir nitelik taşısın, demokratik bir siyaset sürecini dıştalamaktadır. Bir başka deyişle, 'Platocu bir devlet anlayışı'nda yönetim düzeyinde kamuoyuna herhangi bir ağırlık verilmemektedir. Çünkü önemli olan çoğunluğun iradesi değildir, ya 'uzmalık'tır ya da 'Tanrı iradesi'. İşte Türk siyasal yaşamı da, 12 Eylül askeri müdahalesinden sonra bu Platocu devlet anlayışının iki yorumundan birinin ya da ötekisinin etkisinde kalmıştır.

Bu çerçevede, askeri çevreler, 'Atatürk ilke ve inkılâpları' adı altında topladıkları ideolojilerini esas alırken 'laik' bir 'Platocu devlet anlayışı'na sahiptiler. Askeri yönetimi destekleyen 'sivil' çevreler ise 'Türk-İslâm Sentezi' adı altında topladıkları ideolojileri bağlamında, teokratik nitelikli Osmanlı 'devlet' anlayışını esas alıyorlardı.

Söz konusu bu iki 'farklı' 'Platocu devlet anlayışı' yorumu, seçmenin kararı yerine kendi 'ilkelerini' ön plana çıkartarak, siyasal düzeyde yetkeci bir noktada birleşmişlerdi".[159]

NEO-LİBERALİZMİN DEVLETİ

Bu çerçevede 'Cumhuriyet törenciliği'nin Özal'lı yıllarla başlayan değişimi, 'YDD'nin simülasyona dayanan manipülatif ve otoriter postmodern zorbalığıyla iç içe geçiyor. Böylelikle de 'küreselleşme' söylencelerini de arkasına alan ve servetini büyük ölçüde spekülatif faaliyetlere, rantiye ve kayıtdışı ekonomiye borçlu 'yükselen sınıf', alaturka neo-liberal burjuvazi, bu dönemde Türk(iye) toplumuna damgasını vuruyor. Buna koşut olarak da, Türk 'modernleşme'si, kabuk değiştiriyor, CSO, Devlet Opera ve Balesi'nin simgelediği Batıcı elitizm, yerini İbrahim Tatlıses'li, Orhan Gencebay'lı, Ajda Pekkan'lı, Sezen Aksu'lu alaturka-pop-arabesk bir senteze bırakıyordu.

---

[159] Kemâli Saybaşılı, İktisat, Siyaset, Devlet ve Türkiye, A.g.e., ss.184-185.

Devir, bankerlerin, arsa spekülatörlerinin, dövizcilerin, yedek parçacılarının, müteahhitlerin, otel-kumarhane işletmecilerinin, kara para babalarının, kaçakçıların, apoletli besleme medyanın[160] yani 'türedi' yükselen sınıfın yeni edindiği servetten kaynaklanan 'yaşam hazlarını', 'iyimserliklerini' toplumsal dokuya sindirdikleri devirdi. Yükselen sınıf ve çevresi 'Türk olmanın' nimetlerini kavramıştı; 'korsan sermaye birikimi' çöken sosyalist sistemden artakalan Balkan ve Türki cumhuriyetlere yelken açan Türk korsanlarınca gerçekleştirilmekteydi.

Bu yeni 'yaşam hazzı' törensel ifadesini bayrakların gönderlerden (sayıları baş döndürücü hızla artan) lüks otomobillerin plakalarına indiği, lig maçlarında İstiklal marşları okunan, resmi törenlerinde pop ya da arabesk müzik eşliğinde dans edilen, ortalamayı içselleştirip çoğaltırken 'uçtakileri' dıştalayıp marjinalleştiren, yalnızlaştıran, hatta düşman ilan eden kütlesel, seküler (Ecevit'in deyişiyle 'ama dine saygılı'),[161] bir milliyetçilikte bulmaktadır.

Özal'ın ölümü resmi çerçevenin kısa bir süre için bir kez daha anımsanmasına vesile olduysa da, bir yandan monolitik, üniter, tek-kültürlü formel siyasal yapıyı zorlayan Kürt hareketi, bir yandan da İslâmcılığın yükselişi, Türk siyasetinin egemenlerini, vurgunun (artık toplumsal ve tarihsel anlamını yitirmiş bir) Batıcı seçkincilikten, yeni sınıfın alaturka-liberal (ama milliyetçi) popülizmine kaydırılmasına ikna etmişe benzemektedir.

* *Bu koordinatlarda 'Görünmeyen Gerçek Güç Odağı' olarak, mantık(sızlığı)nı tarihin derinliklerinden bugünlere taşıyan Susurluk Devleti devrededir.*[162]

Bu öyle bir güçtür ki, eski İçişleri Bakanlarından Hasan Fehmi Güneş, Susurluk'ta yaşananın bir sürecin parçası olduğunu belirte-

---

[160] "YDD" devletinde medyanın işlevi için bkz. F. Arhan-T. Demirer-S. Özbudun vd., Medya Eleştirisi ya da Hermes'i Sorgulamak, Özgür Üni. Kit., Öteki Yay. Ankara, 1998.

[161] Devlet ile bitişik nizamda örgütlenmiş Türkiye İslâmı konusunda bkz. Yücel Demirer, Türkiye İslam'ını Anlamak, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1998.

[162] "YDD" devletinin Türkiye'deki kirli icraatlarının dökümü için bkz. Temel Demirer-Sibel Özbudun, Kara Para Kirli Savaş (Türkiye'de Mafya ve Devlet), Özgür Üniversite Yayını, Ankara, 1997.

rek, "Kamu erkini kullanan kimi suç odaklarının resmi bir kararla suç örgütü oluşturduğunu ve bunlara suç niteliğinde görevler verdiğini" söylüyor. Susurluk'un uzun süre devam eden bir eylem bütününün bir anı, fotoğrafın dondurulmuş bir parçası olduğuna dikkat çekip, "Komando kampları diye bir olay yaşanmış... Ve kampların Özel Harp Dairesi ile ilişkileri olduğu, en azından komando kamplarının finansmanının böyle sağlandığı... Finansmanın yarı askeri amaçlı yapıyı oluşturan bir bütçenin bir bölümüyle karşılandığı anlaşılmaktadır"[163] diyor. Yine eski Devlet Bakanlarından Eyüp Aşık da ekliyor: "Çeteler caydırılabilmiş değil. Faaliyetleri ve birbirleriyle irtibatları sürüyor. Susurluk'taki silahlara ait belgeler, dış bağlantılara uzanıyor. Susurluk'la, çetelerle, illegal örgütlerle 'bazı dış istihbarat kurumlarının' bağlantısı var. Şahsen ben MOSSAD'ı, CIA'yı, İngiliz İstihbaratını görüyorum".[164]

Karmaşık ilişkiler ağında Başbakan iken Mesut Yılmaz bile şunları diyordu: "Susurluk meselesinde olaylar o kadar karışık ki; çeteler devletin içine yuvalanmış. Çok karışık organizasyonlar var. Siz olayların %5'ini biliyorsunuz. Ben olayların %20'sine vakıfım. Geriye kalan %80'i siz tahmin edin. (...) Çok önemli ipuçları elde edildi ama sonuç almak için daha fazla üzerine gidilemiyor. Askeri istihbarattan bilgi gelmiyor. MİT ise 10 kere 20 kere süzgeçten geçirdikten sonra bilgi veriyor, o da bir işe yaramıyor. Tıkandık... Ben bunun böyle olacağını bilseydim, bu işin içine girmezdim" [165] "Dokununca, 'devlet yıpranır, kurumlar yaralanır, vatan için' diyorlar. Oysa aynı adamlar bazen para için bu işi yapmış. (...) Sadece biz değil, başkaları da uğraşıyor. Biz çözülmesi için, başkaları da çözülmemesi için uğraşıyor. Birileri gerçeklerin ortaya çıkmaması için uğraşıyor. Nereye kadar gidersek gidelim önümüze engeller çıkıyor. Olayların çözülmemesi için karşımıza adeta bir duvar örülüyor" [166]

---

[163] Hasan Fehmi Güneş, Emek, 19 Kasım 1997, s.5.
[164] Eyüp Aşık, Milliyet, 18 Kasım 1997, s.14.
[165] Mesut Yılmaz, Sabah, 14 Kasım 1997, s.13.
[166] Mesut Yılmaz, Radikal, 14 Kasım 1997, s.5.

Oysa her şey yani Türk(iye) devleti ortada değil mi? Bu konuda TBMM Susurluk Komisyonu Başkanı M. Elkatmış'ın çarpıcı yanıtları var: "Gladio, kontrgerilla, ne derseniz deyin o var. Devletin kendisi var işin içinde. Devlet görev vermiş. Şimdi bu iş, soruşturulur da her şey ortaya çıkarsa devletin bütün ayıbı, çetenin içinde ne varsa, kumar, uyuşturucu, faili meçhuller, cinayetler, ihale mafyası her şey ortaya çıkacak. Ortaya çıktığında da bugün çok yetkili ve masum gördüğümüz birtakım insanların bu işten en azından bilgi sahibi olduklarını göreceğiz... devleti yönetenler sanki Çatlı'nın T.'C'de yaşadığını bilmiyorlarmış gibi davranıyorlar. Çatlı'yı misal veriyorum. Çatlı değil sadece bu iş. Birçok Çatlı var. (...)

Ağar bu konularla (yani Susurlukla -b.n.) ilgili olarak MGK'da birtakım kararlar verildiğini, kendisinin de uyguladığını açıkça söyledi. Biz MGK'ya, Komisyon çalışmaları sırasında bu konular doğru mudur, diye geçen Mart ayında yazı yazdık, hâlâ cevap alamadık. (...) Susurluk olayı yüzünden ülke kaynıyor ama MGK'da Susurluk olayı hiç görüşülmüyor.' (...) Bu iş iki-üç kişinin yargılanmasıyla ortaya çıkmaz. Bizim derin devleti masaya yatırmamız lazım. Ama buna da gücümüz yetmiyor. (...) Susurluk derin devlettir. Cindoruk'un dediği gibi devletin kendisidir. (...) Maalesef devletin içinde Susurluk skandalına karışmayan bir güvenlik kuruluşu yok. (...) Bu iş Ağar'ın işi değildir. Ağar uygulayandır. (...)

Çatlı'yı devlet korudu. 1980 ihtilâlinden hemen 18 gün sonra Evren döneminde görevlendirilmiş Sonra bu, ANAP'tan başlayarak diğer iktidarların döneminde de sırasıyla devam etmiş. Kabak Mehmet Ağar'ın başına patladı. (...) Çatlı'nın 1992'den öldüğü güne kadar hangi kapıdan hangi pasaportla çıktığı, nereye gittiği devlet tarafından biliniyor. Sadece bizde 9 tane pasaportu var Çatlı'nın. Ağar'ın olayın her safhasından eskiden beri bilgisi var. (...) MİT de biliyor, çünkü MİT'te hâlen görev yapan kişiler 'Biz Çatlı'yı kullandık ama bir müddet sonra sonra bıraktık' dediler. (...) Evren'den itibaren devleti yöneten herkesin bu işten haberi olduğu kanaatindeyim. (...)

Diyarbakır DGM Başsavcılığı'nın 8 Mayıs 1997 tarihli iddianamesinde, çoğu asker, rütbeli olan bazı kişilerin uyuşturucu işine

bulaştıkları ve hatta bazı askeri helikopterlerle eroin kaçırıldığı iddiaları var. Ama bu davada sanıklar mahkemenin tahliye kararından evvel cezaevinden çıkarıldılar. (...) Komisyonda elde edilen belge ve bilgilerden bu işin üçayağı olduğu ortaya çıkıyor. (...) Askeri ayağı da var bu işin kimse onun üzerine gidemiyor. Koman da Komisyon'a gelmedi ve hiç kimse de bir şey diyemedi. Üstelik hem Koman hem de Genel Kurmay Başkanlığı Komisyon'a çok ağır yazılar gönderdiler. Komisyon raporunu TBMM Başkanlığı bastı ve bu yazılara raporun ekinde bile yer aldırılmadı. (...)

Devlet işi sıkı tutsa, Türkiye'de 50 milyar dolarlık bir uyuşturucu pazarı oluşmaz, çeteler oluşmazdı. (...) Güneydoğu'da, bu işin üremesi için çok önemli vasat. Sorgu sual yok orada. Biz bunları rapora yazdık. Çeteler, kılcal damar gibi devletin her noktasına girmiş. Çok büyük bir organizasyon bu. Her kesimden, bürokrasiden, emniyetten, askerlerden, siyasetçilerden, devletin bütün birimlerinden desteğini bulmuş" [167]

Susurluk devleti, bir yanıyla CIA[168] beslemesi; bir diğer yanıyla da tüketim toplumu değer(sizlikleri)nde somutlanan *Görünmeyen Diktatör*ün[169] eseridir. *'Görünmeyen Gerçek Güç Odağı' olarak, mantık(sızlığı)ını tarihin derinliklerinden bugünlere taşıyan Susurluk devleti gerçeği,[170] sadece kapitalist devletin bir 'Yönetme Pratiği' olarak değil, Türk devlet geleneğinin 'İktidar Zihniyeti' olarak kavranabilir.*

* Çünkü hukukun sekülerleşmesi sürecinin, en genel hatlarıyla Batı'da, Rönesans-Reformasyon-Aydınlanmanın birikimi üzerinde ulus-devletlerin kuruluş ve kurumsallaşma süreçleriyle paralel gittiği bilinir. Gerek Aydınlanmanın sekülerleşme, yani iktidar odağının İlahi Olan'dan Dünyevi Olan'a kaydırılması üzerindeki vurgusu gerekse 'tiers-etats' ya da 'sans-culotte' (baldırıçıplaklar) denen halk

---

[167] Mehmet Elkatmış, Yeniyüzyıl, 22 Aralık 1997, s.7.

[168] bkz. Talat Turhan, Doruk Operasyonu, Sorun Yay., İstanbul, 1989; M. Emin Deger, CIA Kontr-Gerilla ve Türkiye, Çağlar Matbaası, 1978.

[169] bkz. H. Marcuse-R.P. Wollf-U. Bergmann-B. Rabehl, Görünmeyen Diktatör, çev. Fatma Akerson-Tanju Akerson, Ararat Yay., İstanbul, 1969.

[170] bkz. Ahmet İnsel, "Kutsal Devletin Çeteleri, Birikim, Aralık 1998, No:116, ss.21-27; K. Kerim Özkonur, "Susurluk'a Bugünden Bakmak", ss.28-30.

katmanlarının yükselmekte olan burjuva sınıflarının iktidarı ele geçirmesindeki katkısı, genel bir İnsan ve Yurttaş Hakları kavramının siyasal literatüre girmesinin zeminini oluşturmuştur, batıda.

Ancak Batılı toplumlarda 'ulus-devlet'ler kurumsallaşırken, yani yeni tanımlanmış ve sınırları belirlenmiş 'ulus' üzerinde iktidarlarını pekiştirirken bir 'Eski'yi yeniden canlandırıp hukuk kavrayışlarına dâhil etme gereksinimini de duymuşlardır. Bu da Türkçeye 'hikmet-i hükümet' olarak çevrilebilecek olan, 'raison d'état', yani devletin kendi varlığını ve süreğenliğini güvence altına alma etkinliğidir. Bu nedenledir ki, gerek Fransız İhtilali sürecinde Ulusal Meclis'in 26 Ağustos 1789'da ilan ettiği İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi, gerekse Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağımsızlık Bildirgesi (14 Temmuz 1778), kuruluş coşkusu içinde "baskılara karşı direnme" (Fransa) ve "Herhangi bir hükümet biçiminin bu amacı (temel insan haklarını güvence altına almak -b.n.) tahrip eder hâle gelmesi durumunda halkın onu değiştirerek ya da yıkarak, güvenlik ve mutluluk için en uygun olduğunu düşündüğü ilkeler çerçevesinde ve biçimde yeni bir hükümeti kurma hakkı"ndan (ABD) söz etse de 'Raison d'état', her türlü 'Hak ve Özgürlük Bildirgesi'nden ya da 'Anayasa'dan çok daha somut biçimde devletlerin işleyiş mekanizmalarının dokusuna sindirilmiş ve genel (ve bundan dolayı da soyut) olan 'hak ve özgürlük' bildirgelerinin aksine, somut yaptırımlarla tahkim edilmiştir (ceza yasaları, güvenlik güçleri, istihbarat örgütleri gibi).

Batılı ulus-devletlerde somut yaptırımlarla donatılmış olan 'Raison d'état' ile soyut 'İnsan Hak ve Özgürlükleri' arasındaki dengeyi kuran ve 'İnsan Hakları'na somut içeriğini kazandırarak onu zenginleştiren, ilerleten olgunun, 'sınıf mücadeleleri' olduğu söylenebilir. Son tahlilde iktisadi kaynakları denetleyen sınıfın elindeki iktidar aygıtından başka bir şey olmayan Devlet'in iktidarı, ancak ona karşı çeşitli düzlemlerde yürütülen direnişle sınırlandırılabilmektedir. Bir başka deyişle 'Raison d'état'ya meşruiyetini veren, onun (sınıf mücadeleleriyle) 'denetlenebilmesi ve sınırlandırılabilmesi'dir. Bu 'denetleme ve sınırlandırma' işlemlerinin zemini,

(Batı ülkelerinde) 'demokrasi'dir. *Bilindiği üzere 'demokrasi' bir sabit değil, toplumda egemen ve yönetilen sınıflar arasındaki esnek ve değişken güç dengelerinin verili durumuna göre değişken içeriğe sahip bir yönetim tarzıdır.*

* Bu hatırlatmalar ardından, T.'C' ve 'Raison d'Etat' konseptinin 'Türkçeleştirilmişine' göz atarsak:

T.'C', Batı modelinde tasarlanmış bir 'ulus-devlet' olmakla birlikte, kuruluşundan bu yana çok farklı dinamiklere ve dengelere dayanıyor. Biçimlenişinde halk katmanlarının kurucu irade olarak katılmadığı, sınıf mücadelesi dinamiklerinin, dolayısıyla da 'insan ve yurttaşlık hak(lar)ı bilincinin' öteden beri son derece zayıf olduğu T.'C' Devleti'nde, 'raison d'état' başlangıcından bu yana, kendi kendinin varlık nedeni ve meşruiyet kaynağı sayılagelmiştir.[171] *Burjuva hukuk sistemleri 'yurttaşı devlete karşı korumak için var'ken, hukukun 'devleti yurttaş(lar)a karşı korumak için var' sayıldığı ve 'demokrasi'ye (daha doğrusu çok-partili rejime) bilinen dış dinamikler sonucu 'hükümet kararıyla' geçilen tasavvuru zor bir garip bir siyaset sahnesidir Türkiye. Bu anlamda Türkiye'de rejimin meşruiyeti sınıflararası mücadelede biçimlenen dengeye değil, bir bakıma Osmanlı'dan tevarüs ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yeniden formüle edilen, paternalist (otoriter ve kollayıcı) yapısına dayan(dırıl)maktadır. Bu yapının teba'lıktan yurttaşlığa geçmesine ancak sınırlı ve denetimli olarak izin verilen vatandaşların can ve mal güvenliğini kollarken, modernleştirme misyonunu da gerçekleştireceği varsayılmıştır.*

Denilebilir ki, T.'C' devleti iktidarın ilahî kaynağını demistifye ederken kendi iktidarını dünyevileştirilmiş bir 'kutsal/baba devlet' anlayışı çerçevesinde mistifye ederek kurumsallaşabilmiştir. İktidarın dayanağı ise toplum üzerinde mutlak ve tartışma dışı tutulan bir vesayetçiliği uygulayan bürokrasi, özellikle de askerî bürokrasi olagelmiştir.[172]

---

[171] Cumhurbaşkanı S.Demirel'in "Cumhuriyet'in en büyük başarısı, kendisidir" yolundaki sözü anımsanmalıdır.

[172] Almanya'da yayımlanan 'Die Welt' dergisi, "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuranlar, askerlerdir. Askerler, bugün o nedenle doğal olarak kendilerini Türkiye Cumhuriyeti' in sahibi görüyorlar" diyor (Cumhuriyet, 15 Mart 1998, s.10).

Oysa 'raison d'état'nın tartışılmaz, sorgulanmaz, dokunulmaz bir 'tabu' kabul edilmesi ve yönetilenlere de böyle dayatılması, 'iktidarın meşruiyeti'ni daha başından sorgulanmaya açık hâle getirir. Yukarıda da belirtildiği gibi, T.C'de bu meşruiyetin tek kaynağı, otoriter modernleşme misyonunu üstlenmiş vesayetçi ve monolitik bir devletin, elindeki iktidarı suiistimal etmeyeceğine dair toplumda yaratılmış olan 'varsayım' ya da 'sanı'dır. Tıpkı bir babanın otoriter de olsa, çocuklarının geleceğini düşüneceği ve onlara adil davranacağı ve bizatihî otoritesini meşru kılanın da 'bu' olduğu varsayımı gibi...

Türkiye'de Cumhuriyet devleti kuruluşunun temel paradigmasını oluşturan 'modernleşme', 'kapitalistleşme' olarak okunduğunda, sözü edilen 'varsayım'ın temellerinin çürüklüğü de ortaya çıkar. Gerçekten de bir süre 'korporatist' bir anlayış çerçevesinde devlet eliyle yürütülen kapitalistleşme, 1950'lerden itibaren doğal sonucuna yönelmiş, yani devlet desteğiyle oluşturulan burjuvazi iktidardan doğrudan pay ister duruma gelmiştir. Bu payı artan ölçülerde elde ederken, 'raison d'etat'yı da bir iktidar aracı olarak kendisine mal etmeye özen göstermiştir. 1940'lı yıllardan bu yana, emekçi sınıfların her türlü örgütlenme girişimi ve sınıf mücadelelerinin önüne bir kalkan olarak dikilegelmiştir 'raison d'état' Her türlü hak arayışına 'devlet-yıkıcılığı' yaftasını yapıştırılarak, şiddet yoluyla bastırılması meşru kılınmıştır.

* Bu durumda, Türkiye'nin 1970'li yılların ortalarından itibaren yöneldiği 'korsan sermaye birikimi' ya da 'kara para ekonomisi'yle daha da vahim bir görünüm alır. 1970'li yılların sonlarında dış basında 'Türk ekonomisinin kendine özgü dinamiği' olarak tanımlanan ve Kıbrıs harekâtının ardından ABD ambargosu altında '70 cent'e muhtaç olunan' günlerde ekonomiye bir takviye olarak devreye sokulan 'kara para' Özal'cı neo-liberal uygulamalarla ekonominin asli unsurlarından biri hâline gelir. 1984'den bu yana bu topraklarda sürdürülmekte olan 'Kirli Savaş' bu çürümenin beslendiği bataklığı oluşturacaktır.[173] 1970'lerin 'devlete yardımcı

[173] CHP'nin "Doğu ve Güneydoğu Sektörü" Raporu'nda kirli savaş için 400 trilyon lira harcandığının altı çizilmektedir. (Cumhuriyet, 30 Ekim 1997, s.4).

güçleri' bu bataklıkta 'Raison d'état'yı da arkalarına alarak Mafya ekonomisinin baş aktörlerine dönüşmektedir.[174]

Günümüze gelindiğinde durum, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürü Mustafa Yücel'in, "Türkiye'de 23 bin mafyacı var. (...) Toplumumuz halkın parasını yiyenlere karşı bağışlayıcı bir tutum içindedir. Çaldı ama iş yaptı diye değerlendirmektedir"[175] diye betimlediği noktaya varmıştır.

Halil Nebiler'e göre, "1996 yılında Türkiye'de 15 ton eroin yakalandı. Uyuşturucuyla mücadelede uluslararası kural olarak şu kabul edilir: Yakalanan eroin, kaçırılan eroinin %20'si kadardır. Demek ki 75 tonluk bir eroin trafiği var. Türkiye'deki kilo fiyatı 1.000 mark. Tonu 75 milyon marktan toplam dolar cinsinden tutarı 55 milyar dolar ediyor. Yani, yaklaşık olarak Türkiye bütçesi kadar denilebilir. 1996'da İngiltere İçişleri Bakan Yardımcısı Tom Sackville, Avrupa'ya dağıtılan uyuşturucunun %80'inin Türkiye'den geçtiğini söylüyordu. (...) Adalet Bakanlığı'nın verilerinden yola çıkılarak yapılan hesaplamalara göre Türkiye'de mafyanın 23 bin tetikçisi olduğu açıklanmıştı. Bu tetikçilerin aylık geliri100 milyon lira olarak hesaplanırsa, mafyanın sadece personel giderlerinin 30 trilyon lira olduğu ortaya çıkıyor. Aylık 30 trilyon lira personel gideri olan bir sektörün cirosunun ayda 300 trilyon olduğu kabul ediliyor. (...)

1985 yılında, Sicilya mafyasının 1,3 milyar dolarlık kara para aklama operasyonu ile ilgili açılan soruşturmada, dosyadaki belgeler arasında Emlak Bank'ın Mecidiyeköy şubesinin de adı geçiyordu. Hazine'nin %50 süper faizle 40 trilyon liralık Hazine bonosu sattığı günlerde, ne Türk lirası mevduatlarında ne de döviz mevduatlarında bir azalma oldu. Bu durum bir tek şeyi gösteriyordu. Kara para devletin çıkardığı Hazine bonolarıyla aklanıyordu. (...) 1997 yılının Ağustos ayında da Hannover Başsavcılığı Para Akla-

---

[174] Meral Çatlı, "Eşim geldikten sonra Türkiye'de yüksek mevkide insanlarla irtibata geçti. Ona güvenceler verildi" (Cumhuriyet, 25 Ekim 1997, s.1). "Benim eşim devletine, milletine çalışmıştır. Onun yaptıklarını tarih yazacak" (Radikal, 27 Ekim 1997, s.3) diyor.

[175] Mustafa Yücel, Gazetepazar, 26 Ekim 1997, s.3.

ma Dairesi Sorumlusu Uwe Görlich Türk bankaları aracılığıyla milyonlarca mark kara paranın Türkiye'ye aktarıldığını belirterek Pamukbank, Ziraat Bankası ve Akbank üzerindeki denetimini artırdığını belirtti. (...)

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürü M. Tören Yücel, Türkiye'nin yıllık kara para stokunun 50 milyar dolar olduğunu ve bu paranın genelde kayıtdışı ekonomilerde aklandığını açıkladı. Kara para üzerinde araştırmalarıyla tanınan Prof. Dr. Osman Altuğ ise Türkiye'de kayıtdışı ekonominin 1996'da 8, 1997'nin ilk 10 ayında 16 trilyon lirayı geçtiğini vurguluyordu. Marmara Üniversitesi İİBF öğretim üyelerinden Veysi Seviğ'e göre ise bu para 50 milyar dolar dolayında. Prof. Dr. İzzettin Önder ise bu miktarı 70 milyar dolara kadar yükseltiyor. The Economist'in Temmuz-1997'deki incelemesine göre Türkiye, Rusya ve Tayland'la birlikte kara para yıkamaya en uygun üç ülkeden biri".[176]

Türkiye'de tarihsel meşruiyetini 'raison d'Etat'dan alan insan hakları ihlâllerinin bir 'yönetim pratiği' olarak algılanması bu koşullar altında yadırgatıcı mı? Kara parayı ekonomisinin dinamosu hâline getirmiş, Berlin'deki 'Uluslararası Saydamlık Örgütü'nün 52 ülkedeki yolsuzluk araştırmasında 14. sıraya yerleştirilen, güvenlik birimlerinin çeteleştiği ve bir yandan 'ülkenin bölünmez bütünlüğünü ve rejimi korur ve kollarken' bir yandan da uyuşturucu kaçakçılığından haraççılığa, tetikçilikten adam kaçırmaya, öldürmeye, gırtlaklarına dek pisliğe battığı ve tüm bunların, ancak ekrana ve basına yansıdıkları ölçüde kovuşturmaya konu olduğu,[177] bakanların, başbakanların Mafya babalarıyla telefon görüşmeleri yaptığı ve bu görüşmelerin bant kayıtlarının kirli bir hesaplaşma senaryosu uyarınca medyaya sızdırıldığı, gazetelerin, TV kanallarının rüşvet olarak devredildiği bir ülkede, Yıldırım Türker'in deyişiyle, "çete-

---

[176] Halil Nebiler, Cumhuriyet, 29 Aralık 1997, s.15.

[177] Ünlü Susurluk davalarında şimdiye dek iki kişinin ceza yediği, bunlardan birinin Mercedes'in çarptığı kamyonun şoförü, diğerinin de konuyla ilgili karikatüründen dolayı bir karikatürist olduğu, bunların dışında yargılanan herkesin "dışarıda" olduğu ve Kenan Evren'den işadamlarına, futbol dünyasından gazetecilere, Susurluk Cumhuriyeti'nin tüm "seçkinlerini" (birkaçı dışında) bir araya getiren "Susurluk Düğünü" unutulmamalıdır.

lerde etkin rol alarak, uyuşturucu kaçakçılığından cinayetlere kadar bin bir türlü örgütlü suça bulaşmış olan sayısız polis, asker, özel tim mensubunun lekelemiş olduğu devletin silkinip adını temize çıkarma mücadelesinin" dahi, insan hakları ihlâlleri ve korkular üzerine inşa edilmesi[178], 'raison d'état'nın korsan sermaye birikimi veya kara para egemenliğini payandaladığının bir göstergesi değil mi? Ya da devleti, 'devlet korkusunu' pekiştirerek temizleme girişimi inandırıcı olabilir mi? Elbette 'Hayır'!

* Bu bağlamda, T.'C' devletinin 'Temizlenme/Arınma' ayinlerinin hiçbir inandırıcılığı yoktur. Her ne kadar ANASOL-D hükümeti, mafya-işadamları-siyasetçiler arasındaki kimi kirli ilişkilerin ortaya çıkartılması ve bazı Mafya babaları ile bunlarla ilişkisi açığa çıkmış kimi 'iş adamları'nın[179] tutuklanmasını en parlak icraatı meyanında saymaktadır ve hiç kuşku yok ki, koalisyonu oluşturan partiler, (gerçekleşirse) genel seçimlerde bu durumu gözde bir propaganda malzemesi olarak bolca kullanacaklardır. Koalisyon ortakları, (biri Fransa'da olmak üzere) iki-üç mafya lideriyle bir işadamının şu anda tutuklu bulunmasını ve bazı kamu görevlilerinin pasif görevlere atanmasını 'Temiz Toplum'u oluşturma yolundaki kararlılıklarının kanıtı olarak sunmaktadırlar.

Oysa 'Çakıcı Kasetleri'yle başlayan süreç, Susurluk'tan bu yana toplumun duyarlı kesimlerince dile getirilmekte olan 'Temiz Toplum' taleplerinin yönünden saptırılmasıdır. Anımsanacağı üzere, 'Susurluk Olayı', kamuoyunda, devletin, mafyalaşmış ülkücü katil sanıklarını ve PKK itirafçılarını himayesi altına alarak özel operasyonlarda görevlendirdiğinin ortaya çıktığı ve bunun sorumlularının cezalandırılması yönünde haklı bir talebin biçimlendiği sürecin tetiklenişidir. Meclis Komisyonu'nun 'Susurluk Raporu'ndan Başbakanlık tarafından sipariş edilen 'Kutlu Savaş Raporu'na, basında yer alan binlerce sayfalık haber-belgeye, DGM tutanaklarına, bu

---

[178] Radikal İki, 8.11.1998, s.7.

[179] Türkiye'deki "Sermaye, devlet, siyaset" üçgeni için bkz. Birikim, No:114, Ekim 1998, Haluk Alkan, "Türkiye'de İşadamı Örgütleri ve Devlet", ss.43-62; Seçkin Doğaner, "Müteahhitler, Siyaset ve Bürokrasi: Bir Ortaklığın İçyüzü", ss.63-73.

konuda sayısız bilgi-bulguya karşın, bu alanda varılan sonuç, kocaman bir 'HİÇ'tir. Susurluk sonrasında açılan tüm bağıntılı davalarda benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Buna koşut olarak, devletin gerek 'güvenlik' gerekse 'güvenilmez' güçlerinin insan hakları ihlâlleri süregitmektedir. Sayılar karşılaştırıldığında, günümüzdeki yargısız infaz-gözaltı-işkence cinayetlerinin, Susurluk'un 'derin devlet'inin tam istim işlerlikte olduğu yıllara göre bir sıçramayla 12 Eylül günlerine eşitlendiği gözlenmektedir.

* Öte yandan MGK'nın baskıcı denetimi ve siyasal müdahalelerinin, 28 Şubat sürecinden itibaren toplum üzerinde ağırlığının giderek daha fazla duyumsandığı bilinmektedir. TSK'nin, 'sözde aydınlar'ın 'daha fazla demokratikleşme, özgürlük, insan hakları' vb. taleplerinin 'bölücü ve irtica yanlısı güçlerin ekmeğine yağ sürdüğü' yolundaki görüşünü, bizzat Genelkurmay başkanı Kıvrıkoğlu'nun ağzından, Cumhuriyet'in 75. yılı vesilesiyle açıkladığı, belleklerdedir.

Uyuşturucu gelirlerinin bütçe girdilerinde en önemli kalemlerden birini oluşturduğu, Susurluk'la birlikte ortaya çıkan 'Derin Devlet' tablosunun değiştirilmesi yönünde resmi hiçbir adımın atılmadığı, ülke içindeki siyasal belirleyen konumundaki TSK'nın en yüksek yetkilisi ağzından 'İnsan Hakları ve Demokratikleşme'ye karşı tutumunu açıkladığı ortama, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye dışına çıkartılışı ve özellikle İtalya'ya sığınmasının ardından patlak veren toplumsal tepkiler eklenince durum, daha da karanlıklaşmaktadır.

Mesut Yılmaz'ın 'sivil toplum örgütlerini' göreve çağırması ve HADEP ile diğer Kürt basın ve kültür kurumlarına karşı operasyon emrini vermesinin ardından ülke, devasa bir linç sahnesine dönüşmüştür. Binlerce kişinin, ırkçı-faşist güruhların tekme-tokat saldırıları altında gözaltına alındığı, dayağın polis tarafından sürdürüldüğü ortamda, şimdilik iki yurttaşımız canını yitirmiştir. Öte yandan, medya organlarının tek sesli linç korosu, en küçük itirazın ('solcu' olduğunu iddia eden yazarlarca dahi) 'vatan hainliği' ilan edilmesi,[180] ülkede hâkim kılınan terör ortamını daha da şiddetlendirmektedir. 'Apo Sorunu'nun nasıl çözümleneceği, şimdilik meç-

[180] Bkz. Hikmet Çetinkaya, "Sevr Özlemcileri", Cumhuriyet, 19 Kasım 1998.

huldür; ancak bu sorun vesilesiyle yükseltilen şövenizm ve saldırganlık, Susurluk olayının ardından oluşan kamu duyarlılığının etkisini şimdiden sıfırlamış gözükmektedir.[181] Ülkedeki demokrasi, barış ve insan hakları savunucuları, 'Kürt Sorunu' konusunda resmi görüşten farklı düşünenler, hatta sade Kürt yurttaşlar dahi, adeta 'rehin' durumuna düşürülmüşlerdir.[182]

* T.'C' devletinin icraatlarından köklü bir değişimin beklenemez; çünkü:

1) T.'C' Devleti'nin kuruluşundan bu yana, kendine devletin bekasının ana savunucusu ve temel modernleştirici güç 'misyonu'nu yakıştıran ve ağırlığını askerî kanadın oluşturduğu bürokrasi, 'Raison d'Etat'ya dayanarak, belirlediği 'esas ve tali' tehlikelere karşı toplumun tüm kesimleri üzerindeki denetim ve vesayetini derinleştirme eğilimini sürdürmektedir. Rejime yöneldiği varsayılan tehditlerin yoğunluğu ölçüsünde, bu kesim 'İnsan Hakları', 'demokratikleşme' yolundaki özlem ve talepleri, en iyi olasılıkla bir 'lüks', ancak daha da çok bir 'komplo ürünü', 'Sevres'cilik' olarak değerlendirmeye yatkınlığını, gerek yetkili ağızların açıklamaları gerekse uygulama olarak pek çok kez sergilemiştir. Bu çevrelerin içine girdiği gözlemlenen 'devleti temizleme' operasyonları da, bu anlayış çerçevesinde, toplum kesimlerinin bilgilendirilmesine, müdahil olmasına, katılımına açık değil, aksine dıştalayıcı ve otoriter bir zihniyetle sürdürülmektedir.

2) Türkiye'de, zaten zayıf olan işçi-emekçi dinamiği 12 Eylül rejiminin ardından tümüyle dumura uğratılan kapitalistleşme süreci, kapitalist sınıfın 'Raison d'Etat'yı arkasına alarak, her türlü işçi-emekçi örgütlenmesi ve hak arayışının devlet gücüyle bastırıldığı bir 'sermaye/finans egemenliği' görüntüsünü biçimlendirmiştir.

---

[181] "Susurluk'un takipçisi olma" andı içen TV kanalları, bulunduğu cezaevindeki bir İtalyan tutukluyu rehin alan Susurluk sanığı, "ülkücü-mafyacı" Yaşar Öz'ü neredeyse "milli kahraman" ilan ediyorlardı.

[182] Abdullah Öcalan'la birlikte Roma'ya gelen genç kadının Kütahya'da yaşayan ailesi, önce gözaltına alınmış, ardından kentteki protesto mitinginde evlerinin ve işyerlerinin tahrip edilmesi üzerine kenti terk etmek zorunda kalmıştır. Öte yandan, sıklaştırılan polis denetimlerinde, yalnızca "doğum yeri", gözaltına alınma nedeni olabilmektedir.

3) Özellikle neo-liberal uygulamaların yürürlüğe sokulduğu 80'li yıllardan itibaren kara paranın malî girdiler arasında önemli bir kalemi oluşturduğu ve bu sektörün taşıyıcılarının 'Devleti Korumak' bahanesiyle siyasetçiler ve bürokrasiyle girift ilişkilere girdiği ve 'yeni kapitalist sınıf' olarak egemenler arasına eklemlendiği[183] ortam, 'insan hakları' ve 'hukuk devleti' gibi kavramların toplumun gündeminden iyice uzaklaşmasına yol açmaktadır. Öte yandan, çakmak tamirciliğinden holding patronluğuna uzanan yolun kestirmeliği ve tüketimciliğin körüklenmesi, insanî değerlerin, hukuk, etik gibi kavramların, bireysel tırmanma uğruna hiçlenmesine yol açan erozyonunu toplum psikolojisinde beslenmektedir.

4) Özellikle Abdullah Öcalan'ın İtalya'ya geçişinin ardından tetiklenen kitlesel gösteriler, ırkçı-faşist söylemin toplum nezdinde yeniden 'prim' yapmasına yol açmış, Susurluk kazasının ortaya çıkardığı 'Derin Devlet' tablosuna yeniden siyasal meşruiyet kazandırmış, 'rehin alınmış' durumdaki bir avuç 'İnsan Hakları savunucusu'nun ve muhalifin toplum nezdinde 'yıkıcı, bölücü, Sevres'ci' suçlamalarıyla yargısız infazı ortamını hazırlamıştır. Sokaktaki şiddet, medyadaki 'fikri şiddet'le beslenmektedir. 'Apo Sorunu' şu ya da bu biçimde çözümlense bile, Öcalan kriziyle birlikte patlak veren tek-tipleştirici, her türlü eleştirelliğe kapalı, dayatmacı şovenizm, insan hakları savunucularının toplumsal meşruiyet zeminini telafisi güç biçimde aşınmaya uğratmış gözükmektedir. Basında İnsan Hakları Derneği'nin 'Kasap Hakları Derneği' olarak nitelenmesi, Adana-Ankara uçağını kaçırmaya kalkışan kişinin 'sağ olarak ele geçirilebileceği'ni söyleyen İHD başkan yardımcısının 'Manyağa bak!' sürmanşetiyle lanse edilmesi, medya kuruluşlarında

[183] 10-15 yıl gibi göreli kısa sürede hatırı sayılır servetler devşiren ve turizm, finans, eğlence, inşaat, sağlık sektörlerine el atarak kısa sürede "Holding"lerin sahibi olan "Kara para zenginleri", deyim yerindeyse, Türkiye'ye özgü bir "korsan sermaye birikimi" modeli oluşturmaktadırlar. "Temizel operasyonu"yla önünün kapandığı varsayılan bu "birikim modeli"nin, çekiciliği, kara parayı denetleyen yasal çerçevenin tam olarak oluşturulmaması, başta Türkî cumhuriyetler olmak üzere eski SSCB üyeleri, eski sosyalist ülkeler, Orta Doğu ülkeleri gibi ülkelerdeki gönüllü denetimsizlik ve Türkiye'de yetki ve otorite suiistimallerinin kolaylığı nedeniyle kısa erimde sona ermesi beklenmemelidir.

derneğin 'Kürtçü' olarak damgalanması bu 'fikri linç' olgusunun göstergeleri arasındadır ve korkarız, dernek veya vakıf üye ya da yöneticilerine, Akın Birdal'a düzenlenen türden bir suikast girişimi gerçekleşirse, bu durumun, medyada, kamuoyunda ve böylesi girişimleri önlemek ve kovuşturmakla yükümlü güvenlik güçleri, ya da yargılamakla yükümlü hukukçular arasında olumlu bir suskunlukla karşılanmasının zeminini hazırlamaktadır.

Bütün bu koşullar göz önünde bulundurulduğunda, T.'C'nin marifetleri salt 'bir yönetim pratiği', bir 'hükümet kusuru/sorumluluğu' olarak değerlendirilmez. İhlallerin kurumsallaşmasının tarihsel, aktüel, toplumsal-psikolojik koşulları mevcuttur ve ihlâller, bir 'yönetim pratiği' olmanın da ötesinde, bir 'iktidar aracı' olarak algılanmakta ve kullanılmaktadır. TSK'nın teminatı altındaki 'Raison d'Etat', Cumhuriyet tarihi boyunca farklı içerik(ler)le donatılmasına karşın, hak ihlâllerinin kurumsallaşmasının arka planındaki 'iktidar zihniyeti' olarak yaşa(tıl)maktadır. Bu nedenledir ki, Anadolu'da T.'C'nin marifetlerinin önüne geçilmesi yolundaki, daha çok dış dinamiklere dayanan (AT'ye üye olma çabaları vb.) girişimler, genelde göz boyamaya yönelik kalmakta, bir 'devlet ve toplum zihniyeti' olarak kökleşememektedir.

Hukuk'un yurttaşların devlete karşı değil, devletin yurttaşlara karşı korunması için 'var' kabul edildiği bir ülkede, bu anlayışta köklü bir dönüşüm gerçekleşmediği sürece hak ihlâllerinin konjonktürel yoğunlaşma ve hafiflemelerle birlikte süregideceğini öngörmek, önyargı sayılmamalıdır.

* Çünkü Türkiye'de rejim meşruiyetini yitirirken, ancak tarihsel zorbalığının dayanağını teşkil eden askeri gücüyle ayakta durmaktadır. Özellikle rejimde sıkışmaların yoğunlaştığı, 'rejime yönelik tehlikelerin' Genelkurmay dahil en üst kademelerde saptanıp dile getirildiği son dönemlerde, başta S. Demirel olmak üzere 'rejim dostları' bir Anayasa maddesini her vesileyle hatırlıyor ve üzerine basa basa hatırlatıyorlar: "T.'C' (...) demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir".[184] Hatırlamak istemedikleri ise T.'C'nin temel

[184] T.C 1982 Anayasası, md.2

özellikleri olarak sıraladıkları değerleri aşındıracak, yıpratacak, eritecek unsurları 'rejimin' içine bizzat elleriyle yerleştirmiş oldukları. Açımlayalım:

1) "T.'C' demokratik... bir devlettir" şeklindeki Anayasa hükmü, sanırız en az inandırıcı olanı dolayısıyla en az açımlama gereksinimi. T.'C'nin 'demokratikliği', Anayasa'nın değme Ceza yasalarına taş çıkarttıracak pek çok hükmü, OHAL yasası ve uygulamaları, TMY vb. bir yana, bizzat Milli Güvenlik Kurulu'nu Anayasal bir kuruluş hâline getiren ve "Kurulun Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar"ın Bakanlar Kurulunca 'öncelikle' dikkate alınmasını öngören 118. maddesince ihlâl edilmektedir. MGK'nın varlığı, ülkede görünmeyen ama yasal hükümetten daha etkin, örtülü bir yürütme yaratmıştır. 1960, 1971 ve 1981'in anılarını belleğinde taşıyan her parlamenter hükümet, MGK'nın 'önerilerini' salt bir 'tavsiye' olarak değerlendiremeyeceğini bilir. Nitekim MGK'nın 28 Şubat 1997 toplantısında alınan 'tavsiye' kararlarını 'kerhen' de olsa imzalayan koalisyonun RP kanadının kararları sürüncemede bırakma taktiğine gösterilen sopa, çoktan abanın altından çıkmış, adının açıklanmasını isteyen ya da istemeyen birçok yüksek rütbeli, Refah'a zımni ya da açık 'müdahale' tehditleri yöneltmeye başlamıştı. Sonuç malûm. Refahyol iktidardan düşürüldü.

Öte yandan, "devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü ile hedef ve menfaatlerine yönelik hasmane tutum ve davranışların, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya hak ve hürriyetlerini ortadan kaldırmaya yönelik şiddet hareketlerinin, tabii afetlerin, tehlikeli ve salgın hastalıkların, büyük yangınların, radyasyon ve hava kirliliği gibi önemli nitelikteki kimyasal ve teknolojik olayların, ağır ekonomik bunalımların ve iltica ve büyük nüfus hareketlerinin ayrı ayrı ya da birlikte vuku bulduğu hâller" olarak belirlenen kapsamlı bir 'kriz' tanımıyla hazırlanan ve 9 Ocak 1997'de Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren MGK Genel Sekreterliği koordinasyonundaki Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetme-

liği ise, Türkiye'nin 'kendine özgü' demokrasisinde yeni bir evreyi temsil ediyor. Merkez, Ahmet İnsel'in deyişiyle, "bundan böyle askeri müdahalelerin hükümet içi müdahaleler biçiminde tezahür edeceği" bir ortamı hazırlamakta. İnsel devam ediyor: "Beklenmedik büyük gelişmeler olmazsa, bir darbe ve onu izleyen klasik süreç yerine, durumun gereklerine göre, iç devlet hükümetinin idarenin bir kısmını kendi denetim ve yönetimine alabilmesi, Meclis hükümetini bu konularda devre dışı bırakabilmesi öngörülüyor. Kriz, yetkinin Meclis hükümetinden iç devlet hükümetine devredilmesini 'yasal' kılan önemli bir kavram olacak bundan böyle. Bu kriz durumlarını önceden kestirmek, bunlara karşı önlemler almak, idari yapıyı bunlara hazırlamak faaliyetleri ise iç devlet hükümetinin yürütme faaliyetlerini sürekli kılmaya yarıyor". [185]

Türkiye demokrasisi, askeri müdahalelerin sürekliliğini içleyen, ve bunu Anayasal ve yasal hâle getirme becerisini(!) gösterebilmiş, kendine özgü, ilginç bir demokrasi.

'Kratos' (yönetim) un böyle bir anlayış çerçevesinde biçimlendiği T.'C' 'demokrasi'sinin bir garip bileşeni de Türkiye 'demos'u, yani 'halk'ı. Ve sanırız Türkiye'nin 'demokratikleş(eme)mesi bağlamında en az irdelenmiş tarafı oluşturuyor. Oysa her yönetim biçiminin hammaddesi, o yönetimin içinde (ya da 'üzerinde') biçimlendiği toplum ve/veya halk'tır. Ve Osmanlı'dan günümüze 'uyruk'luktan 'yurttaş'lığa geçemeyen Türk(iye) 'demos'u, 'kratos'la ilişkilerini, doğrudan bir karşıtlaşmadan kaçınarak, dolayh yollardan kurmayı yeğlemektedir. Türk(iye) halkının bu belirgin özelliğinin sanırız iki temel nedeni var. Bunlardan ilki, bu halkın tarihsel ve aktüel 'korku'su. Evet, Türk(iye) halkı, geleneksel olarak, cebcrut iktidarlarını 'tepeden inme' olarak biçimlendirmiş olan 'tepedekiler'e yabancıdır ve onlardan korkmaktadır. Bu yabancılaşma ve korkuda tarihsel ve aktüel bir haklılık payı da yok değildir. Bu kurumsallaşmış korku ve bundan kaynaklanan özgüven yoksunluğu, onu sisteme yönelik tepkilerini doğrudan ifadelendirmekten

[185] A. İnsel, 'MGK Hükümetleri ve Kesintisiz Darbe Rejimi', Birikim, Nisan, 1997, s.16.

alıkoymakta, deyim yerindeyse her zaman 'kaçak dövüşmesi' ne zemin hazırlamaktadır.[186]

Ancak, kanımızca Türk(iye) halkının demokratikleşme süreçlerindeki belirgin kayıtsızlığı ve gönülsüzlüğünün bir başka anlamı daha var: Türkiye demokrasisi, Türkiye halkının en azından bir kesimince 'tırmanma, pastadan pay alma olanakları rejimi' olarak algılanmaktadır. Bu pay, tanış milletvekili aracılığıyla oğluna ya da kızına 'devlet kapısında' iş bulmadan, kamu arazisi üzerinde başını sokabilecek gecekondu yapıp sonra 'imar affı' beklemekten, büyük çaplı ihaleler kopartmaya, devlet bankalarından trilyonluk kredileri gasp etmeye dek uzanabilmektedir. Bu bakımdan Türk 'demokrasi'si, 'işini bilenler'e sonsuz fırsatlar sunan 'Vahşi Batı' görüntüsü sergilemektedir. Egemen sınıfa, yani burjuvaziye her on yılda yeni bir katmanın eklemlendiği[187] kapitalist işleyişte, Türkiye halkının önemlice bir kesitinin 'bana da çıkabilir' umuduyla rejimle barışıklığı sürdürmesi, dikkate alınması gereken etkendir.

2) "T.'C' laik... bir devlettir", ama pek de emsali görülmeyen, garip bir laikliktir bu. Genellikle din'i devlet'in denetimi altına sokan, onu devlet politika(ları)nın bir aracı olarak gören anlayış çerçevesinde biçimlendirilmiştir. İslâm dini Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla 'milli politikalar'la uyumlu kılınmış, evcilleştirilmiş İslâm 'milli bilincin', 'milli birlik ve beraberlik ruhu'nun vazgeçilmez bileşenlerinden sayılmıştır. 'İslâm kimliği' önce RP, sonrada FP kisvesinde 'toptancı düzen değişikliği' talebine, 'Şeriat' istemine dönüşene dek rejim dostlarını hiç de rahatsız etmemiş, aksine sayıları her siyasal iktidar döneminde katlanan Kur'an kursları, imam-hatip liseleri tarikatlarla kurulan akçalı-siyasal sıkı ilişkiler aracılı-

[186] Türkiye'de son dönemlerin en çok yaygınlaşabilen tepki hareketi olan 'ışık söndürme eylemi'nin öncüleri, 'halkın zarar görme rizikosunu asgariye indiren ve bulunduğu yerden katılabileceği bir eylem tarzı olduğu için' bu eylem tarzını yeğlediklerini belirtmişlerdir.

[187] T.'C' tarihinin 'egemenler'ini şöyle bir gözünün önünden geçirmek yetecektir: 1950'ye dek seçkin bürokrasi, 1950-60 arası DP'nin komprador burjuvazisi, 1960-80 arası ticaret ve sanayi sermayesinin yükselişi, 1980 sonrasında 'kara para' ya dayalı mafya ilişkilerinin başat rol oynadığı spekülatif sermaye ve nihayet, 1990'larda tırmanışa geçen 'Anadolu kaplanları'

ğıyla desteklenmiş, 'Bu bayrak inmez, bu ezan susmaz!' yaveliğiyle önce anti-komünist, ardından da Kürt kimliğinin tanınması yönündeki taleplere karşı mücadelede önemli güdücü sayılmıştır.

Türkiye'de İslâm, M. Kemal'den sonra, özellikle de çok partili rejime geçişle birlikte siyasi partilerin popülist propagandalarının bir avlağı olarak değerlendirilmiştir. Siyasal talebi olmayan, namazında-niyazında, kendi hâlinde, ancak gerektiğinde 'rejime yönelen tehditlere' karşı harekete geçirilebilen, devlet destekçisi ve devletin desteğinde İslâm kavrayışı, gerçekten de 1980'lere kadar Türkiye burjuvazisi ve onun siyasal temsilcileri için her egemene nasip olmayan nimet olmuştur. Burjuvazi bu değerli aracı manipüle ederek sağladığı halk desteği sayesindedir ki 1950'lerde Kemalist devletçilik ve bürokratik denetime karşı kısmi özerklik bayrağını dalgalandırabilmiş ve Devlet Partisi CHP'nin iktidarını devirebilmiştir. DP ve sonrasında iktidara gelen tüm 'hür teşebbüsçü' partiler, gerek iktidara gelirken, gerekse iktidarları süresince, çerçevesini Kemalizm'in çizdiği 'laik Müslümanlık'tan, yararlanmazlık etmemişlerdir. Kaldı ki, bilinci kaderine razı, muhafazakâr, otoriteye boyun eğici, geleneklerine bağlı Müslümanlık anlayışıyla biçimlenmiş halkı yönetmek, örgütlü, talepkâr, katılımcı, haksızlıklara razı gelmeyen, mücadeleci bir halkla baş etmekten çok daha kolaydır.

3) 1981 Anayasası'nda "T.'C' sosyal (...) bir devlettir" deniliyor; ama kamu işletmelerini haraç mezat elden çıkartıp dış borç faizlerini ödemeye yönelik 'özelleştirme' furyası, 1981'den bu yana süregidiyor. Sosyal güvenlik kurumlarına, sağlığa, eğitime ayrılan bütçe payları her mali yılda biraz daha daraltılıyor, yüksek öğrenim, 'katkı payı' adı altında paralı hâle getiriliyor.

4) Ve nihayet, yine 1981 Anayasası'nda "T.'C' (...) bir hukuk devletidir" denilmektedir; ama aynı Anayasa, 'hukuk devleti'nin çerçevesini sıkı bir polis rejimiyle sınırlandırmaktadır. 1981 Anayasası'nın 'hak ve özgürlükler'e ilişkin her bir maddesi, daha çok söz konusu 'hak ve özgürlükler'in sınırlandırılmasıyla ilgilidir.[188]

[188] Bkz. Md. 13-15, 19-24, 26-28, 30, 33, 34, 54, 68, 69...

Özünde 'İnsan Hakları Evrensel Bildirisi' nin tekil uluslara uyarlanması anlamını taşıyan ve 'yurttaşlar'ın 'Devlet' karşısındaki temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alma misyonuyla tasarlanması gereken bir Anayasa, İtalya'nın Faşizm dönemdeki Ceza Yasası'na rahmet okutturacak somut yaptırımlarla donatıldığında, yine Anayasa'da 'bağımsız' olduğu söylenen Yargı'ya açık ya da gizli Yürütme'nin uygun gördüğü cezaları kesmekten başka bir şey kalmamaktadır. Günümüz T.'C'sinde Yargı erki yalnızca sanıklardan (o da bir bölümü: sol eğilimli Türk ve Kürt siyasal sanıklardan) 'bağımsızdır'; 'rejime yönelik' olduğu öne sürülen 'suç'larda, Emniyet, JİTEM ya da diğer istihbarat birimlerince hangi koşullar altında alındığı artık tüm yurttaşlarca bilinen ifadeler temelinde vermektedir hükümlerini.

Ve T.'C'nin kâğıt üzerindeki 'hukuk devleti' niteliği, kökü geçmişe uzanan bir 'asker-polis rejimi' olarak tezahür ederken, yoğun bir yozlaşma süreci içindedir.[189] Bu koordinatlarda '75 yıl sonra: Çıkış var mı?' sorusunu Metin Çulhaoğlu şöyle yanıtlıyor: "Türkiye'deki ideolojik bunalımın, 2000'li yıllarda da sürecektir. Ülkenin bu ideolojik bunalımı, Kemalizm'in yeni versiyonlarıyla ya da 'alt-emperyalist' misyonlarla aşmaya çalışacağı söylenebilir. Gelgelelim, ne Türkiye burjuvazisi ne de ordu, bu tür misyonları geniş kitleler nezdinde meşrulaştırabilecek kadar güçlüdür".[190]

---

[189] Bu dört nokta göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin ciddi bir 'Rejimin meşruiyeti' sorunuyla karşı karşıya bulunduğunu saptamamak olanaksızdır. T.'C'nin 'demokratikliği' MGK, 'laikliği' İslâmcı sermaye, 'sosyalliği' özelleştirmeci burjuvazi, 'hukukiliği' ise yozlaşan polis rejimi tarafından kemirilmekte. 12 Eylül faşist darbesinin militarist dayatmalarla uygulamaya soktuğu 1982 Anayasası'nın dayandırıldığı konsensüs dahi bugün zorlanmaktadır; ülkede adeta bir odağını ordu, bir odağını İslâmcı yükseliş, bir odağını neo-liberal burjuvazi, bir odağını da polis-mafya-siyaset şeytan üçgeninin oluşturduğu bir 'Fetret Devri' yaşanmaktadır. Bu siyasal ve ekonomik iktidardan aslan payını kapma kavgasının ülkeyi nereye sürüklemekte olduğunu insan düşünmek dahi istemiyor. Bu kaos'tan çıkışın tek güvencesini ise, bilincinde olsun olmasın, kaos'tan en büyük zararı gören Türkiye halkı, yani Türk ve Kürt emekçileri oluşturuyor. İş, son dönemde sıkıştırıldığımız "Şeriat-Darbe" ikileminin bizzat rejimin bir getirisi olduğunun bilincine varıp, bu ülkede kafa ve kol emekçilerinin belirleyeceği yeni bir 'konsensüs'ü, yeni bir 'meşruiyet'i hayata geçirmek üzere kalkışabilmekte...

[190] Metin Çulhaoğlu, '75 yıl sonra: Çıkış var mı?', Yazın Dergisi, Eylül 1998, no:82, s.11.

* 'Terör+Korku+Pislik+Geleceksizlik = YDD Kapitalizm' formülasyonu ile özetlenen mevcut koşullar, "Hiçbir şey, gerçek kadar inanılmaz değildir" diyen Dostoyevski'yi doğruluyor sanki...

Demokrasinin demogojik bir söylence ve hayalete dönüştüğü gidişatta, Persson ve Tabelli'nin 56 ülkede yaptığı araştırmaya göre, 'kazananlar'la 'kaybedenler' arasındaki uçurum derinleşiyor, gelir dağılımı vahim biçimde bozuluyor.[191] Dünyanın yaşadığı 'iktisadi gerçeklik'le suç oranları hızla tırmanıyor. Zenginler, sıkı koruma altındaki kendi sitelerine çekiliyorlar. Örneğin Sao Paulo'da zenginleri koruyan özel muhafızların sayısının, güvenlik güçlerinin üç katına çıktığı bildiriliyor. Ama yine de Latin Amerika'nın lüks mekânlarında güvenlik[192] sağlanamıyor.[193]

İnsan(lık)ı kötürümleştiren kapitalizm, gayrı meşru ve illegal özellikler kazanıyor. İnsan(lık)ı, tarihsizleştirilip kimliksizleştiriyor. 'Uygarlık Krizi'yle tarihsizleştirilip kimliksizleştirilen insan(lık), görünmeyen iktidarın sistematik terörü ve ürettiği korku karşısında, kendine güvenini yitirip yaratıcılığından uzaklaşırken, geleceğe ilişkin umutlarını yitiriyor. Dünya çapındaki devasa kimliksizleşme ve kişiliksizleşmede somutlanan toplumsal depresyon ve çürümenin yarıçapı genişliyor. YDD'nin körüklediği küresel ölçekli çürüme, insansızlaştırma ve geleceksizleştirme otoriter yönelimleriyle dünyayı altüst ediyor. 'Tek tip düşünce'yi yaygınlaştıran yeni durum, bir eşiğe denk düşüyor.

Max Weber'in, 'Düş kırıklığının dünyası' diye tanımladığı gezegende yaşıyoruz. Bu dünyanın merkezinde paranın egemenliğiyle taçlanmış dıştalayıcı otoriter terör var. Egemenler için "Para her şeyin üstündedir. Dünyanın güç durumda olan insanlarının yardımına koşmak yerine, tüm kaynaklar ve zekâlar paranın sağlığı için

---

[191] American Economic Review, Haziran-1994.

[192] Tarihte vahşi sermaye birikiminin, zenginı abad etmesinden başka bir rolü daha var; o da, derinleşen-genişleyen adaletsizliğin, sömürülenler nezdinde başkaldırıya meşruiyet kazandırıp toplumsal pratik açısından 'olmazsa olmaz' kılması...

[193] International Herald Tribune, 18 Eylül 1996.

seferber edilmektedir. Para, kapitalist toplumda geleneklerin aksine, ölçü, rehber ve en yüksek değer sayılmakta, büyümekte ve kör etmektedir" [194]

Paranın ve zorbalığın egemenliğinde somutlanan 'YDD' epigonları yani pazara övgüler düzenler, bugün zenginliği salt kişi başına düşen gayrı safi hâsılayla izah etmektedirler. Çünkü toplum dışına itilenleri yaratan bu işlerlik, refahı yaratan koşullar, toplumsal açıdan yıpratıcı ve siyasal açıdan da patlayıcı biriktiren bir gidişattır. Soru(n)ları katlanarak büyüyen dünya giderek ısınıyor, yoruluyor, yıpranıyor. Yoksulluk ve açlık başını almış gidiyor... Bencil zenginlerin (yani dünyanın efendilerinin) terörist egemenliği, çevreden insanın ahlâkına kadar her şeyi kirletiyor ve talan ediyor. Tam da bu kesitte dünya çıldırırken[195], 'Neden?' veya 'Hayır' diyenlerin karşısına egemenlerin 'Raison d'Detat'sı dikiliyor...

'Raison d'Etat', 'devletin yüksek çıkarları' adına devletin yasadışı, hukuk dışı uygulamalarını ifade etmek için kullanılır. Devlet, egemenliğinin 'yüksek çıkarları' gerektirdiğinde, kendi koyduğu yasayı da bir yana bırakır.[196] Yani 'göreli' yasallığını, şiddet örgüt-

---

[194] Michel Beaud, Le Monde, 6 Eylül 1994.

[195] Nasıl mı? Harvard Üniversitesi Sosyal Tıp Okulu Başkanı Arthur Kleinman, şunları diyor: "Düşük gelir grubundaki ülkelerde akıl, ruh, davranışsal ve sosyal sağlık sorunları giderek sinsice krize dönüşüyor. (...) Bu tür sorunlar, ciddi ve maliyeti yüksek, birçok kişinin ölümüne sebep olduğu gibi, sosyal ekonomik gelişmeyi engelleyip, toplumların istikrarını tehdit ediyorlar. 2. Dünya Savaşı sonrasından bu yana yoksul ülkelerde akıl ve ruh hastalığı ile depresyon (çöküntü), şizofreni, kişilik bölünmesi, had safhada; bunaklık, alkolizm, kadın ve çocuklara yönelik şiddet gibi sorunlar çok arttı. (...) Ayrıca yoksul ülkelerdeki intiharlar, en yaygın on ölüm sebebinden birini oluşturuyor. (...) Yoksul ülkelerde geri zekâlılık ve sara (epilepsi) hastalarının sayısı, sanayileşmiş Kuzey ülkelerinin beş misli fazla..." (Pazar Postası, 28 Temmuz 1996, No:136, s.5).

[196] Örneğin CIA, Fidel Castro'yu öldürmeleri için mafyaya, 1960'ların başında para teklifinde bulundu. Dışişleri Bakanlığı, CIA'nin 1962 kayıtlarına dayanarak yaptığı açıklamada, mafyanın, Castro'nun ölüsüne 150 bin dolar fiyat biçen CIA'nin bu teklifini kabul etmediği ve bu isteği para almadan yerine getirmeyi taahhüt ettiği belirtildi. Dönemin mafya babalarından Sam Giancana ve ortağı John Rosselli ile irtibata geçen CIA'nin, Castro'nun zehirlenerek öldürülmesini istediği ve bu projenin ABD'li sadece 6 yetkili arasında gizli tutulduğu kaydedildi. Açıklamada, sadece suikast için yapılacak hazırlıklara para alan mafya liderlerinin, hiçbir çıkar gözetmeden ve talepte bulunmadan bu projeye ortak olmak istedikleri belirtildi. Dönemin Devlet Başkanının bilgisi dâhilinde

lenmesinin 'Raison d'Etat'sına kurban eder ve korkunun egemenliğini kurar...

* Engels 'Ailenin, Devletin, Özel Mülkiyetin Kökeni'nde devlete ilişkin şu saptamaları yapar: "Devlet, hiçbir biçimde, topluma dışarıdan dayatılmış bir erk değildir; tıpkı Hegel'in ileri sürdüğü üzere, 'etik fikrin gerçekliği', ya da 'aklın imgesi ve gerçekliği' olmadığı gibi. Bunun yerine, gelişiminin belirli bir aşamasında, toplumun bir ürünüdür; toplumun kendisiyle çözümsüz bir çelişkiye düştüğünün, gidermeye gücünün yetmediği uzlaşmaz karşıtlıklara bölündüğünün itirafıdır. Ancak bu karşıtlıkların, zıt iktisadi çıkarlara sahip sınıfların sonuçsuz bir mücadele içinde kendilerini ve toplumu tüketmemesi için, çelişkiyi hafifletecek ve 'düzen' sınıfları dâhilinde tutacak, görünüşte toplumun üzerinde bir gücün bulunması gerekmiştir; toplumun içinden çıkmakla birlikte kendini onun üzerine yerleştiren ve kendisini ona giderek yabancılaştıran bu güç, devlettir.

(...) Devlet sınıf karşıtlıklarını denetim altında tutma gereksiniminden doğduğu, ama aynı zamanda bu sınıf çelişkilerinin içinde doğduğu için, kural olarak, en güçlü, iktisadi bakımdan başat olduğu için, devlet aracılığıyla siyasal bakımdan da başat hâle gelen ve (onda-b.n.) ezilen sınıfı baskı altında tutmanın ve sömürmenin yeni bir aracını bulan sınıfın devletidir".[197]

Engels'in saptamalarında iki noktanın altını çizmek gerekiyor; birincisi daha belirgin olan, devletin 'iktidardakiler'in (iktisadî ve siyasal) egemenliklerini sürdürmelerinin bir aracı olduğu. İkinci nokta ise, daha örtük bir ifadeye bürünmekte ve açımlamayı gerektiriyor. Ezilen-sömürülenlerin, bu durumu kabullenmeleri, büyük ölçüde bir yanılsama üzerinde uzlaşmalarına bağlıdır; bu yanılsama, üzerlerindeki bir 'sınıf egemenliği' aracı olan devletin meşruiyetidir. Engels'ten yukarıda yapılan aktarma, bu 'meşruiyet'in kaynağını 'toplumun (ve sınıfların) bekası' ve 'düzen' olarak sunuyor. Bilindiği gibi egemenler, 'bekaa ve düzen'i tarih boyunca

olup olmadığı belli olmayan suikast girişiminin, 1961 yılındaki Domuzlar Körfezi istilası nedeniyle iptal edildiği açıklandı.

[197] Marx ve Engels, Selected Works, c.III, ss.326-28, Progress Pub., Moskova, 1977.

farklı kaynaklara dayandırageldiler. Ancak çok genel bir ifadeyle, meşruiyet kaynağının 'ilahî'den seküler'e kaydığı söylenebilir.

Farklı üretim tarzlarının farklı siyasal üstyapı örgütlenişlerini biçimlendirdiği de, yine Marksizm'in bir verisidir; kapitalizme denk düşen siyasal üstyapı örgütlenişi ise, bilindiği üzere (ve en kestirme deyişle) ulusal pazarı denetleyen 'ulus-devlet formasyonu'dur. 'Ulus-devlet', meşruiyetini 'ulus'u temsiliyet temeline dayandırır. Özünde sermayeyi elinde tutan sınıfın, yani burjuvazinin aygıtı olmasına karşın, hem kendi varlığı, hem de aracı olduğu sınıfın çıkarlarının sürdürülebilmesi adına, bir yandan 'ulus' adına elinde topladığı kaynakların yeniden dağıtımında asgari bir dengeyi kollamak (sağlık, eğitim, sosyal harcamalar vb. bu kalemlerdendir), bir yandan da 'ulusal egemenliği' gözetmek durumundadır. Ya da uluslararası (Kuzey'li) sermayenin 'YDD' boyutuna erişmesine değin, durum böyleydi.

Küreselleşme eğilimiyle ulusal sınırları zorlayan, 'özelleştirme' dalgasıyla kapitalist devleti her türlü 'sosyal' niteliğinden soyan 'YDD', gerek Kuzey gerekse Güney'de devleti toplumun geniş kesimleri gözünde bir 'meşruiyet' kriziyle karşı karşıya bırakmıştır.

Bu krizin Kuzey'deki yansımaları, 'sosyal devlet'ten vazgeçilmesiyle birlikte emekçilerin yaşam koşullarındaki bozulmanın yanı sıra, bölgesel ekonomik-ticari birliklerin giderek siyasal birliklere dönüşme eğilimiyle 'ulusal egemenliği' kadükleştirmeleridir. Kaynakları talan edilen Güney'de ise durum daha da vahimdir. Borç kıskacındaki güney ülkelerinin bir bölümü, ekonomilerini artan ölçülerde kara paraya, özellikle de 'narko-sermaye'ye endeksleme yoluna girmiştir. Bu durum ise, 'YDD' ortamında hayatiyet bulan 'yükselen sınıfın', deyim yerindeyse 'YDD korsanlarının', her türlü meşruiyet kaygısını bir yana bırakarak bir soygun ve talan aracı olarak gördüğü devlet erki üzerinde daha fazla denetim sağlama girişimlerini hızlandırmaktadır.[198] EZLN önderlerinden Komutan Yardımcısı Marcos, bu

[198] Nilüfer Bozkurt'un "teorik ve soyut hipotezi" ile "Globalleşme ile oluşan yeni şartlarda devlet uluslararası sistemdeki bağımsızlığını ve yapısal özelliğini kaybedecektir" (İktisat Dergisi, No:382, Eylül 1998, "Globalleşme ve Devlet", s.56).

durumu şöyle saptıyor: "Soğuk savaş denilen dönemde örgütlü suç daha saygın bir görünüm aldı. Yalnızca modern bir teşebbüs gibi çalışmaya başlamakla kalmadı, aynı zamanda ulus devletlerin ekonomik ve politik sistemlerine derinlemesine nüfuz etti.

Dördüncü dünya savaşının başlamasıyla birlikte, örgütlü suç, faaliyetlerini küreselleştiriyor. Dünyanın beş kıtasındaki suç örgütleri bir işbirliği ruhu içinde yeni pazarların fethine girişmişlerdir. Yalnızca kara paralarını aklamak için değil, yasadışı faaliyetlerine sermaye sağlamak amacıyla yasal alanlara yatırım yapıyorlar. Tercih alanlarını ise lüks gayrimenkuller, tatil beldeleri, medya ve... bankalar oluşturuyor.

Ali Baba ve 40 bankacılar mı? Daha beteri. Ticari bankalar, kara parayı yasal faaliyetlerinde kullanıyorlar. BM'nin bir raporuna göre, 'borçlu ülkelerin IMF'den borç alabilmek için kabul etmek zorunda kaldıkları uyum programları suç sendikalarının oluşmasını kolaylaştırdı. (...) Küreselleşme kabaresinde devlet, bir asgari vazgeçilmezini, baskı gücünü kıskançlıkla koruduğu bir striptiz yapmaktadır. Maddi temelini yitiren, egemenlik ve bağımsızlığı ilga olan, siyasal sınıfı yozlaşan ulus devlet, mega-şirketlerin güvenlik gücü aygıtına dönüşmüştür. Mali kaynaklarını, toplumsal yatırımlara yöneltmektense, toplumu daha etkin biçimde denetleyebileceği araçları geliştirmeyi yeğlemektedir'".[199]

Sanırız Susurluk Türkiyesi'ni -'yetkili ağızlar'ın göstermeye çabaladığı üzere, birkaç kötü niyetli kişinin 'önlenebilir' suiistimalleri olarak değil de- böylesi bir çerçevede değerlendirmek, ezilenlere daha sağlıklı bir perspektif sağlayacaktır. Evet, bu ülkede -eski İçişleri Bakanı Meral Akşener'e 'Türkiye'de elitist oligarşik dikta var' dedirten-[200] bir mücadele sürüyor. Kara paranın ve spekülatif/rantiye sermaye hareketinin 'yükselen sınıfı', 'YDD korsanları' devlet erkindeki paylarını ve etkinliklerini arttırma uğraşı içinde. Karşılarında ise 'geleneksel' ulus-devlet güçleri var.

---

[199] Komutan Yardımcısı Marcos, "Neden Savaşıyoruz?" Le Monde Diplomatique, Ağustos 1997

[200] 26 Eylül 1997 günü NTV'de yayınlanan "Püf Noktası" programında.

Ancak, Türkiye'deki çürümenin önünün Soğuk Savaş yıllarında NATO siyasası çerçevesinde benimsenen anti-komünist, ardından ASALA-karşıtı ve nihayet günümüzde yürütülen 'kirli savaş' stratejiler(i) ve 'ekonomiyi düze çıkartma' çabaları çerçevesinde bizzat 'ulus-devlet'in geleneksel güçleri' tarafından açıldığı göz önünde bulundurulduğunda, durumun bu kadar basit olmadığı ortaya çıkacaktır. Yükselen sınıfın bileşenlerinden 'Ülkücü-mafya' 70'lerden bu yana bizzat devlet eliyle palazlandırılmış, 'devletle iç içe geçerek' büyümüştür. (1970'li yılların sonlarında '70 sente muhtaç' duruma düşen ve ABD'nin silah ambargosuyla karşı karşıya bulunan Türk sanayinin bu badireyi 'atlatmasında' Türk mafyasının rolü unutulmamalıdır.) Devlet-mafya simbiozu, bir yandan kirli savaşın egemen kılınan mantığı, bir yandan (ve bununla iç içe olarak) ekonominin artan ölçülerde kara paraya bağlanmasıyla 1980'li ve 90'lı yıllarda çözülmez boyutlara ulaşmıştır.

Şu hâlde sahnelenen 'iktidar mücadelesi' simbiotik güçlerin çatışması, deyim yerindeyse 'antagonist'/uzlaşmaz değil 'antinomik' (aynı olgunun 'zıt' kutupları, paradoksal) bir çelişki olduğu söylenebilir.

Bu oluşumları, sözle hayat pratiği arasındaki çelişkinin ürkütücü boyutlara ulaştığı Türkiye'nin, YDD'ye endeksli dıştalayıcı otoriter devlet işlerliği ve muhafazakâr kültürel iklimi çerçevesinde ele almak gerekiyor. Bürokratik-militarist aksamından ideolojik aygıtlara uzanan girift yapının MGK'nin kanatları altındaki görünmeyen derin devlete eşitlendiği Türkiye'de; 'Kemalist laikliğin kuzu postuna' bürünmüş Susurluk Kurtları'nın, Netekim Paşa'dan Şaibe Hanım'a uzanan serüvenleriyle iç içe geçen "Kapitalizmde ezilen sınıfların kendi demokratik haklarını 'kullanmalarını' olanaksız hâle getiren koşullar istisna değildir, sistemin tipik özelliğidir".[201]

'İstisnai olmayan, sistemin tipik özelliği', demokrasiyi bir yanılsamaya eşitler ki, bu da finans sermayenin siyasal gericiliğiyle tanımlıdır. Bir bataklığa benzeyen tekelci dönemde görünmeyen

[201] Lenin, Marksizm'in Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm, Sol Yay., 1997, s.89.

derin devlet, özel olanı (kural tanımazlığıyla!) ortadan kaldırıp sistemin tüm hücrelerine enjekte ederek, 'rasyonel hukukunun sonunu' ilan eder. Örneğin Türkiye'de tecavüzden hükümlü bir ülke olmayı[202] dahi fütursuzca göze alabilen, Musa Anter Barış Treni'ni engelleyen, kirli savaşı tırmandırmakta duraksamayan, Başbakanlık Kriz Merkezi Yönetmeliği ile TBMM'yi hazırola geçiren, Antalya dağlarında MOSSAD ile Özel Tim kampları kuran ya da vb. işlerliğiyle siyasal yaşamı dileğince biçimlendirmektedir.

Çünkü "'YDD'nin dıştalayıcı otoriter var oluşu, demokrasiyi bir yanılsamaya dönüştürüp, karar-katılım konularında ve yurttaş haklarının kullanımına kadar uzanan sivil-demokratik haklar kapsamında yapısal değişiklikleri devreye sokmuştur. Örneğin Jean Baudrillard'ın temel tezlerinden biri, çağdaş dünyada 'yanılsamalar' dönemi yaşandığı yolundadır. Ona göre, çağdaş yaşamda, aslında hiçbir şeyin aslı yoktur; her şey 'simülasyon'dan ibarettir. İnsanlık bir 'gibi'ler dünyasında yaşamaktadır. (...)

Toplumsalın anonimleştiği ve kitlelerin sürüleştirildiği konjonktür, bir 'gibi'ler dünyasıdır. 'Gibi'ler dünyası, kapitalist devletin (ve ideolojik aygıtlarının) hâkimiyetiyle kamusal alanı[203] işgal ederek, sivil alanı gasp ettiği bir siyasal coğrafyadır.

'YDD'nin tekelci hükümranlık koşullarında kamuoyu ve sivil katılım artık, kocaman bir aldatmacadır".[204] Türk(iye) insanı, nutku tutulmuş bir umursamazlık içinde debeleniyor. Doymak bilmez tüketici bir hırsla yaşanan umursamazlık, gerçeği deforme ederek dezenformasyona dönüştüren Türkobesk'i yaratıyor.[205]

---

[201] Ş.A.'nın çocuğunun adı 'Eziyet'; çünkü o gül yüzlü bebe, üç günlük işkence ve tecavüzün meyvesi... 29 Haziran 1993'te köylerine yapılan bir baskın sonucu, Derik Jandarma Karakolu'nda gözaltına alındığında 16 yaşındaymış ve "sorgulanmış"; sonrası malum; 'Eziyet' dünyaya gelmiş! Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 7'ye karşı 14 oyla aldığı kararla Türkiye hükümetini 40 bin dolar tazminat ödemeye mahkûm etti.

[203] "Kamusal Alan" tartışmaları için bkz. Doğu Batı Düşünce Dergisi, "Kamusal Alan", No:5, Kasım Aralık Ocak 1998-9.

[204] Temel Demirer, Sokak'takine Notlar, Özgür Üni. Kit., Öteki Yay., 1997, ss.20-21.

[205] "Türkobesk" ve "Türk(iye) İnsanı" konusunda bkz. Temel Demirer, Postmodern Müdahale ve Başkaldırı İmkânı, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1998,

Gregor Samsa'nın, insan psikolojisindeki hiçleşmeye varan şizofrenik yarılması, hiçbir dönemde, bugünkü Türkobesk'te somutlandığı kadar tanımlayıcı olmadı. Bunun nedeni, dünya kapitalizminin 'YDD' boyutlu kimlik krizi ve dıştalayıcı otoriter devlet modelini küreselleştirmesidir. Kriz koşullarında, insan(lık)ı, kötürümleştirerek hâlâ yönetebilen kapitalizmin elindeki etkin silahlardan biri kimliksizleştirme ve devlet terörüdür.

İkili kıskacın kollarındaki insan(lık), Türkobesk örneğindeki gibi, kendine güvenini yitirip, yaratıcılığından uzaklaşarak, geleceğe ilişkin umut ve projeksiyonlarını yitiriyor. Ya da Kadir Cangızbay'ın, 'Hiç kimseleşmiş Türk İnsanı'[206] diye ifade ettiği tipolojide somutlanıyor. Devasa bir kimliksizleşme ve yabancılaşmada[207] somutlanan toplumsal depresyon ve çürümenin yarıçapı genişliyor. Dünyayı Kuzeylileştiren 'tek tip düşünce ve kimlik'ini küreselleştiren iklimde, 'ideolojilerin sonu'nu ilan eden hâkim ideolojisi, insanı ve kamusal alanı yeniden şekillendirirken, 'tek tip düşünce ve kimlik'i dayatmanın kaçınamadığı bir zorunluluk öne çıkıyor: 'Öteki' kültür, kimlik ve düşüncelerin soykırımı ya da 'cadı avı'! Ortaçağın 'cadı avı', şimdi Kuzey tarafından dünyanın Güneyin ya da Anadolu'nun Doğu ve Güneydoğu'sunda sürdürülüyor...

Yapılan kestirime göre, Avrupa'nın 15. ve 17. yüzyılları arasında 500.000 kişi cadılıktan hüküm giymiş ve yakılarak öldürülmüştü.[208] 'Kutsal kavramlar'ın ardına sığınan ekonomik nedenler ve toplumsal gereksinimlerle düzenlenen 'cadı avı' bitmedi. Egemenler 'Ortaçağ'da 'cadı' dediklerini, bugün 'terörist' diye

---

ss.482-492; ve Temel Demirer-Sibel Özbudun, ÖDP: İmkânlar ve Soru(n)lar, Öteki Yay., Ankara, 1998, ss.32-36; ve Zekeriya Boztepe-Temel Demirer-Özgür Orhangazi, Che Fidel Küba, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1998, ss.47-51.

[206] Komprador Rejimin Anatomisi, Özgür Üniversite Kit., Öteki Yay. 1996, ss.60-83.

[207] Yabancılaşma konusunda bkz. Temel Demirer-Sibel Özbudun, Yabancılaşma, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1998; W.A. Weisskopf, Yabancılaşma ve İktisat, Anahtar Kitapları, haz. Oya Köymen, İstanbul, 1995; Güven Savaş Kızıltan, Kişinin Silinen Yüzü: Çağımızda Yabancılaşma, Metis Yay., İstanbul, 1986; E. Mandel-G. Novack, Marksist Yabancılaşma Kuramı, çev. Okay Göçmen, Yücel Yay., 1975.

[208] Marvin Harris, İnekler, Domuzlar, Savaşlar ve Cadılar, İmge Yay., Ankara.

tanımlıyor. Ve şimdi 'kutsal devlet' adına i) 'Terörizme karşı' alt başlığında sunulan vahşi ve kural tanımayan bir siyasal saldırganlık ve ii) Güney'deki 'öteki' kültür, kimlik ve düşüncelerin soykırımına denk düşen Kuzeylileştirme misyonerliğiyle, hâlâ sürdürülüyor.

'Cadı avı', görünmeyen derin devletin (bazen üniformalı, bazen de üniformasız!) Çatlı'ları eliyle sürdürülüyor. Böylesi bir kirli savaş saldırganlığının yol açtığı çürümeyle, 'yeni düzen(sizliğ)i'ne mahkûm edilen dünyada, Sartre'ın 'Bulantı'sındaki kötümser öngörüleri küresel ölçekte somutlanıyor; yani 'YDD'nin dıştalayıcı otoriter devleti, insan(lık)ı sürüleştirerek hiçleştirmesi yanında; Roquentin'in sonsuz 'bulantı'sına mahkûm ediyor.

Denilebilir ki, 'YDD' koşullarında insan(lık)ı bunaltarak sonsuz bir bulantıya mahkûm eden ücretli köleliğin görünen/görünmeyen devletidir. Tedavi ise, onun aşılmasındadır; bu da, insan(lık)ın 'olmak ya da olmamak' sorununa eşitlenmiştir!

* İnsan(lık)ı, onu var eden değerlere yabancılaştıran 'YDD', korkunun ve yalanın imparatorluğu ya da vahşet kesitidir. 'Bir sınıfın diğer bir sınıf üzerinde egemenliğini tesis eden' zorbalar, 'YDD' ile insanlara susmayı ve edilgenliği dayatırlar... İnsanın kişiliğini güdükleştirirken beyinlere ve yüreklere zorbaların tek tip üniformasını giydirirler... Sokakta, özel veya kamusal yaşamda 'öteki'ne tahammül etmezler; sözde 'hukuk'u ve terörüyle yok ederler... Bu insan kırımı ve Adorno'nun deyişiyle "Artık kişinin evinde kendini evinde hissetmesi bir ahlâk meselesidir"

İnsanların ve toplumların belleği, sevdaları 'YDD' zorbalarınca işgal edilirken kapitalist egemenlik kendini, zora dayalı baskı ve bireyin de 'sınırlı özgürlüğe rıza' göstermesiyle üretir. Yani kapitalizm insan(lık)ın, 'seçme özgürlük'ünü gasp eder. Muhalif seçenekleri yok eder. İnsan(lık)ı seçeneksiz bırakır. Seçme özgürlüğü gasp edilen insan(lık), 'ya kapitalizm ya da hiç' ikilemine mahkûm edilir. İnsan(lık)a, (iktisadi akıl, siyaset, medya, reklâm, turizm vb. temalarla!) 'göklere çıkarılan' ve doymak bilmez tatminsizlik aşılanır. Ruhunu satması ve insanlık dışılığa razı olması

istenir. Artık sanat, etik veya akla gelen tüm insani yaratıcılıklar, kapitalist barbarlığın boy hedefleridir. Kapitalizmin selameti adına, insanlara dayatılan 'yasalar', 'kutsamalar' insan(lık)ı akıl almaz bir umutsuzluk ve yok oluş tehdidine kodlanır. İnsan(lık)a 'Bilgi Toplumu' diye sunulan yaygaralar ise, sürüleştirilmiş insanlığın aptallaştırılarak sahte yazgılara mahkûm edilmesinden başka anlam taşımaz...

Kapitalizmin sıradanlaştırdığı gündelik yaşamdaki sefalet, egemen boyunduruğun yanılsamaları ve yalanlarıyla durmadan güzellenir... Sıradanlığın ve hiçlenmişliğin labirentlerinde de insan(lık) yok edilir... Yabancılaşmış kitleler tanrıya, milli piyango biletine sığınırken 'hayatta kalmak için çalış, tüketmek için hayatta kal!' kısır döngüsü büyür... Düzenin cehennemi dişlileri arasında öğütülen insani üretkenlik, köleliğe tahvil edilir... Hayat, insanın kendini gerçeklediği doğallıktan kopartılıp bir yalana, oyuna dönüştürülür... Yani insan(lık), kapitalist 'Gösteri Toplumu'nun sıradan ve önemsiz figüranlarına dönüştürülür...

'Gösteri Toplumu', Guy Debord'un işaret ettiği gibi, mafya-devlet terörü-polis devleti-medya-tüketim kutsamalarıyla bezenmiş Amerikan tipi hâkimiyetin cehennemidir. Gerçeğin yerine sahtenin ikame edildiği 'Gösteri Toplumu', yalan ve yanılsamanın terörist egemenliğidir. Çünkü kapitalizmin bilgisi ve siyasal pratiği tek bencidir. Hakikati sınıflı-sömürücü mutlaklarıyla arar! Kapitalizmin dünyası kimsenin başkaları için var olmadığı bir zorbalık ve mutlaklıklar cehennemidir. Kamusal bir şey yoktur; talan, sömürü ve kâr her şeyin önüne geçmiştir. Kullanılan 'birey', 'haklar', 'özgürlük' ve 'adalet' gibi kavramları kapitalizmin mutlak ve zorba hakikatleri kuşatmıştır. Söz konusu kavramlar normatif ve soyuttur. Özetle kapitalizmin mutlak hakikatleriyle insan(lık)a sunduğu saldırgan, aç gözlü, hedonist yalnızlıktır.

Saldırgan, aç gözlü, hedonist yalnızlıkların kuşatılmışlığı altındaki dünyada kapitalizm bir yandan doğayı, öte yandan da insan(lık)ın yeniyi yaratma (ve aşma) imkânını yok eder. 'Kalpsiz bir dünyanın kalbi' olduğu zannedilen din yeniden (çok güçlü) cazibe

merkezi olur.[209] Korkunun egemenliği pekişir. Örneğin 'Kapitalizmde Korku'nun yazarı Dieter Duhm, gündelik yaşamımızdan toplumsal ilişkiler bütününe uzanan geniş yelpazede (sinsi bir düşman gibi) insan(lık)ın peşinden ayrılmayan korkunun analizi yaparken şunları der: "Kapitalizm (...) korku üreterek egemenliğini sürdürüyor".[210]

Aileden toplumun öteki kurumlarına değin durmadan üretilen korkunun içselleştirilerek, nasıl irrasyonel özellikler kazandığını sergileyen Duhm, kapitalist toplumun korku üreten ve tüketen bir yapı olduğuna dikkat çekiyor. Kapitalist toplum, hastalıklı cehennemi bir toplumdur. Hastalığı topyekün ve her yerdedir. "Bu korku, bütün hayatımızı zehir eden kötü bir hastalıktır. O, yalnızca bireysel hayatımızın değil, bütün toplumun ayrılmaz parçası durumundadır. Bu korku, kapitalizmin malıdır; yalnız onun ürünü olarak değil, aynı zamanda onsuz her şeyin çökeceği bir yapı taşı olarak da bu sisteme aittir".[211]

Korkunun egemenliğine ve 'Raison d'Etat'nın zorbalığa yaslanan kapitalizmin anarşik üretim ve tüketim sarmalında insan, yaşama ve kendine yabancılaşıyor. Denilebilir ki Theodor Adorno'nun, 'evrensel' bir tarih düşüncesini sorgularken, "Vahşetten insanca bir hayata giden evrensel bir tarih yoktur ama, sapandan megaton bombaya ulaşan bir tarih olduğu söylenebilir" saptamasının yakıcı gündem maddesini, egemenlikle (ve bütün türevleriyle) hesaplaşacak insan oluşturuyor.

---

[209] Ne oluyor? İnsan aklına ve yüreğine "veda" edip "azat" mı ediliyor? Yeniden Ortaçağ karanlıklarının da gerisindeki "mağara insanları"na mı dönüyor? Kapitalist zorbalık putlarının ve yalanlarının önünde neden böylesine iki büklüm? Yaşam nasıl oldu da, kendini bu denli yok eden bir vahşete dönüşebildi? Veya "suçu" insan olmak olanlar, bu kıyıma nasıl izin verebildi? Sorular yanıtını arıyor! Ve ne yazıktır ki "iç ve dış düşmanlar", "kanun ve düzen", "devletin bekaası" türünden bir retorikle insan(lık)a saldıran kapitalizm, hâlâ ayaktadır. Terör zırhı içinde can çekişen zombi ya da vampirdir... Beyinleri, ruhları iğfal şebekesidir... Gündelik hayatın, eli sopalı gardiyanı ve işkencecisidir...

[210] Dieter Duhm, Kapitalizmde Korku, Ayraç Yay., Ankara, 1996, s.5.

[211] Dieter Duhm, Kapitalizmde Korku, A.g.e., s.9.

KAYNAKÇA

A. Kemal Mazhar, I. Dünya Savaşı'nda Kürdistan; Doz Yay., İst., 1996.

Akarlı Engin, Osmanlılarda Devlet, Toplum ve Hukuk Anlayışının -Çağdaş Kültürün Oluşumu, Metis Yay., İstanbul, 1986.

Akşin Sina, Jön Türkler ve İttihat ve Terakki, Gerçek Yay., İst., 1980.

Althusser Louis, Politika ve Felsefe, Montesquieu-Rousseau, çev. Alâeddin Şenel-Ömür Sezgin, V Yay., Ankara, 1987

Arhan F.-Demirer T.-Hozatlı U.-Orhangazi Ö.-Özbudun S., Medya Eleştirisi ya da Hermes'i Sorgulamak, Özgür Üni Kit., Öteki Yay., Ankara, 1998.

Avcıoğlu Doğan, Türklerin Tarihi, 1. Kitap, Tekin Yay., İst., 1978.

---- Türklerin Tarihi, 2. Kitap, Tekin Yay., İstanbul, 1978.

---- Türklerin Tarihi, 3. Kitap, Tekin Yay., İstanbul, 1979.

---- Doğan, Türklerin Tarihi, 4. Kitap, Tekin Yay., İstanbul, 1981.

---- Türklerin Tarihi, 5. Kitap, Tekin Yay., İstanbul, 1982.

Aydın Suavi, Kimlik Sorunu, Ulusallık ve "Türk Kimliği", Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1998.

Balibar E., "Sur les concepts fondementaux du matérialisme historique" dans Althusser L.&Balibar, E.&Establet, R. Lire le Capital, Maspero 1965.

Barut Ferit, Marksist Yöntem ve Tarih Anlayışı, Gülen ofset, 1990.

Behar Büşra Ersanlı, İktidar ve Tarih, Türkiye'de "Resmi Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937), Afa Yay., İstanbul, 1982.

Belen Fahri, 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti, Remzi Kitabevi, İst., 1973.

Beşikçi İsmail, Bilim-Resmi İdeoloji Devlet-Demokrasi ve Kürt Sorunu, Alan Yay., İstanbul, 1990.

---- Devletlerarası Sömürge Kürdistan, Alan Yay., İstanbul, Tarihsiz.

---- Orgeneral Muğlalı Olayı Otuzüç Kurşun, Belge Yay., İst., 1991.

----- Tunceli Kanunu (1935) ve Dersim Jenosidi, Belge Yay., İst., 1990.

Berktay Ali-Tuncer Hamdi Can (Der.) Sempozyum, Tarih Eğitimi ve Tarihte "Öteki" Sorunu, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1998.

Bloch M., Tarihin Savunusu ve Tarihçilik Mesleği, Birey ve Toplum Yay., İstanbul, 1985.

Bozdemir Mevlüt, Türk Tarihi Silahlı Kuvvetleri ve Atatürkçülük, Genelkurmay Başkanlığı 50. Yıl Yayını, Ankara, 1973.

Boserup Ester, The Conditions of Agricultural Growth, Chicago, Aldine Press, 1965.

Boztepe Zekeriya-Demirer Temel-Orhangazi Özgür, Che Fidel Küba, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1998.

Cangızbay Kadir, Komprador Rejimin Anatomisi, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1996.

Cassirer Ernst, Devlet Efsanesi, çev. N. Arat, Remzi Kitabevi, İst., 1984.

Cem İsmail, Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi, Cem Yay., İst., 1982.

Cin Halil, Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1978.

Ciziri Şerefxan, Anadolu'dan Mezopotamya'ya Tarih ve Uygarlık, Doruk Yay., Ankara, 1997.

Childe V Gordon, Tarihte Neler Oldu, İstanbul, Odak Yay., İst., 1974.

Copeaux Etienne, Türk Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine, çev. Ali Berktay, Tarih Vakfı Yay., 1998.

Claessen Henri J. M.-Skalnik Peter, Erken Devlet (Kuramlar-Veriler-Yorumlar), çev. Alâeddin Şenel, İmge Kitabevi, Ankara, 1993.

Çavdar Tevfik, Osmanlıların Yarı-Sömürge Oluşu, Ant Yay., İst., 1970.

Değer M. Emin, CIA Kontr-Gerilla ve Türkiye, Çağlar Mat., 1978.

Demirer Temel, Sokak'takine Notlar, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1997.

Postmodern Müdahale ve Başkaldırı İmkânı, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1998.

Demirer Temel-Özbudun Sibel, Kara Para Kirli Savaş (Türkiye'de Mafya ve Devlet), Özgür Üniversite Yayını, Ankara, 1997.

Demirer Temel-Özbudun Sibel, ÖDP: İmkânlar ve Soru(n)lar, Öteki Yay., Ankara, 1998.

Demirer Temel-Özbudun Sibel, Yabancılaşma, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1998.

Demirer Yücel, Türkiye İslâmını Anlamak, Özgür Üniversite Kitaplığı, Öteki Yay., Ankara, 1998.

Deleuze Gilles, Foucault, The Athlone Press, Londra, 1988.

Deleuze Gilles-Guattari Felix, Kapitalizm ve Şizofreni 1, Göçebilimin İncelenmesi: Savaş Makinesi, çev. Ali Akay, Bağlam Yay., İstanbul, 1990.

Divitçioğlu Sencer, Asya Üretim Tarzı ve Osmanlı Toplumu, İÜ Yay., İstanbul, 1967

---- Nasıl Bir Tarih (Kök Türkler, Karahanlılar), Bağlam Yay., İst., 1992.

---- Kök Türkler (Kut, Küç ve Ülüğ), Ada Yay., İstanbul, 1987.

Duhm Dieter, Kapitalizmde Korku, Ayraç Yay., Ankara, 1996.

Eflatun/Platon, Devlet, çev. Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995.

Eliçin, E. Türk, Kemalist Devrim İdeolojisi, Ant Yay., İstanbul, 1970.

Ergun Doğan, Türk Bireyi Kuramına Giriş (Türk Kültürünün Olanakları), Gerçek Yay., İstanbul, 1991.

Engels F., Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Sol Yay., 1974.

Earle Timothy (ed.), "Property rights and the evolution of chiefdoms", Chiefdoms: Power, Economy and Ideology, Cambridge Uni. Press, 1991.

Gevgilili Ali, Yükseliş ve Düşüş, Bağlam Yay., İstanbul, 1987

Gordlevski V., Anadolu Selçuklu Devleti, çev. Azer Yaran, Onur Yay., Ankara, 1988.

Hassan Ümit, Eski Türk Toplumu Üzerine İncelemeler, V Yay., 1996.

Haldun İbni, Mukaddime, C:1, Onur Yay., Ankara.

Hanioğlu M. Şükrü, Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902), c:1, İletişim Yay., İstanbul, 1985.

Harris Marvin, İnekler, Domuzlar, Savaşlar ve Cadılar, İmge Yay., Ankara.

Heyd Uriel, Türk Ulusçuluğunun Temelleri, çev. Kadir Günay, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1979.

İnsel Ahmet, Türkiye Toplumunun Bunalımı, Birikim Yay., İst., 1990.

Imbert Paul, Osmanlı İmparatorluğu'nda Yenileşme Hareketleri (Türkiye'nin Meseleleri), çev. Adnan Cemgil, Süreç Yay., İstanbul, 1981.

Kaşkarlı Mahmut, Divan-ı Lûgat-it-Türk Tercümesi, C.I, çev. Besim Atalay, TDK Yayını, tarihsiz.

Keyder Çağlar, "Kimlik Bunalımı, Aydınlar ve Devlet", yay. haz. S. Şen, Türk Aydını ve Kimlik Sorunu, Bağlam Yay., İstanbul, 1995.

---- Türkiye'de Devlet ve Sınıflar, çev. S. Tekay, İletişim Yay., İst., 1989.

Kirişçi Kemal-Winrow Gareth M., Kürt Sorunu Kökeni ve Gelişimi, çev. Ahmet Fethi, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1997.

Kocahanoğlu Osman Selim, İttihat-Terakki'nin Sorgulanması ve Yargılanması (1918-1919), Temel Yay., İstanbul, 1998.

Köker Levent, Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi, İletişim Yay., İst., 1990.

Küçükömer İdris, Düzenin Yabancılaşması, Ant Yay., İst., 1969, ss.36-37.

Kristiansen Kristian, "Chiefdoms, states, and systems of social evolution", T. Earle (ed.) Chiefdoms: Power, Economy and Ideology, Cambridge: Cambridge University Press, 1991.

Kinroos Lord, Osmanlı Tarihi, Güneş Yay., İstanbul, tarihsiz.

Kıvılcımlı Hikmet, Osmanlı Tarihinin Maddesi, C:1, Tarihsel Maddecilik Yay., İstanbul, 1974.

---- Osmanlı Tarihinin Maddesi, C:2, Tarihsel Maddecilik Yay., 1977

Kızıltan Güven Savaş, Kişinin Silinen Yüzü: Çağımızda Yabancılaşma, Metis Yay., İstanbul, 1986.

Lenin V.İ., Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm, Sol Yay., Ankara, 1997.

Marcuse H.-Wollf R.P.-Bergmann U.-Rabehl B., Görünmeyen Diktatör, çev. Fatma Akerson-Tanju Akerson, Ararat Yay., İstanbul, 1969.

Marx Karl, Pre-Capitalist Economic Formations. Lawrence and Wishart, Londra, 1964.

Marx Karl-Engels Frederick, Seçme Eserler, C:1, Sol Yay., Ankara.

Marx Karl-Engels Frederick, Selected Works, c.III, Progress Publishers, Moskova, 1977, ss.326-28.

Mardin Şerif, Toplu Eserleri 1, Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908, İletişim Yay., İstanbul, 1984.

Mandel Ernest-Novack George, Marksist Yabancılaşma Kuramı, çev. Okay Göçmen, Yücel Yay., İstanbul, 1975.

Mazıcı Nurşen, Belgelerle Atatürk Döneminde Muhalefet (1919-1926), Dilmen Kitabevi, İstanbul, 1984.

Morel Eugene, Türkiye ve Reformları, çev. S. Belli, Ütopya Yay., 2000.

Nizamülmülk, Siyasetname, çev. N. Bayburtlugil, Dergah Yay., İst., 1981.

Ocak Ahmet Yaşar, Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler (15.-17. Yüzyıllar), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1998.

Oppenheimer Franz, Devlet, Kaynak Yay., İstanbul, 1984, ss.55-58.

Ortaylı İlber, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Hil Yay., İstanbul, 1983.

---- Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu, Kaynak Yay., İst., 1983.

Özbudun Sibel, Ayinden Törene. Siyasal İktidarın Kurulma ve Kurumsallaşma Sürecinde Törenlerin İşlevleri, Anahtar Yay., İstanbul, 1997.

Parla Taha, Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm, İletişim Yay., İstanbul, 1990.

Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları, Atatürk'ün Nutuk'u, 1. Kitap, İletişim Yay., İstanbul.

Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 2. Kitap, İletişim Yay., İstanbul.

Parlar Suat, Osmanlı'dan Günümüze Gizli Devlet, Spartaküs Yay., İst., 1996.

Perinçek Doğu, Osmanlı'dan Bugüne Toplum ve Devlet, Kaynak Yay., İstanbul, 1986.

Petrosyan Y.A., Sovyet Gözüyle Jöntürkler, Bilgi Yay., Ankara, 1974.

Ramsaur Ernest Edmondson, Jön Türkler ve 1908 İhtilali, çev. Nuran Ülken, Sander Yay., İstanbul, 1972.

Roux Jean-Paul, Türklerin Tarihi, (Büyük Okyanus'tan Akdeniz'e İki Bin Yıl), çev. Galip Üstün, Milliyet Yay., İstanbul, 1989.

Saybaşlı Kemâli, İktisat, Siyaset, Devlet ve Türkiye, Bağlam Yay., 1992.

Şanda, H. Avni, Reaya ve Köylülük, Habora Yay., İstanbul, 1975.

Şaylan Gencay, Türkiye'de Kapitalizm Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji, V Yay., Ankara, 1986.

Sezgin Ömür, Türk Kurtuluş Savaşı ve Siyasal Rejim Sorunu, Birey ve Toplum Yay., Ankara, 1984.

Sencer Muzaffer, Osmanlı Toplum Yapısı Azgelişmişliğin Tarihsel Temeli, Yöntem Yay., İstanbul, 1973

Sencer Oya, Türk Toplumunun Tarihsel Evrimi, Habora Kitabevi, İstanbul, 1969.

Sezen Ekrem, Devlet Törenleri ve Protokol, Kayseri, Emek Mat., 1986.

Schilling Kurt, Toplumsal Düşünce Tarihi, çev. Nihal Önol, Varlık Yay., İstanbul, 1971.

Tanpınar Ahmet Hamdı, Beş Şehir, Önsöz, s.IV-54.

T.C 1982 Anayasası.

Timur Taner, Osmanlı Kimliği, Hil Yay., İstanbul, 1986.

----- Türk Devrimi ve Sonrası, İmge Kitabevi, Ankara, 1993.

----- Osmanlı Çalışmaları - İlkel Feodalizminden Yarı Sömürge Ekonomisine, V Yay., İstanbul, 1989.

Kuruluş ve Yükseliş Döneminde Osmanlı Toplumsal Düzeni, Turhan Kitabevi, Ankara, 1979.

Tuncay Mete, T.C.'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931), Cem Yay., İstanbul, 1989.

Turhan Talat, Doruk Operasyonu, Sorun Yay., İstanbul, 1989.

Üçok C.-Mumcu A., Türk Hukuk Tarihi, Savaş Yay., Ankara, 1985.

Weisskopf W.A., Yabancılaşma ve İktisat, Anahtar Kit., İstanbul, 1995.

Werner Ernst, Büyük Bir Devletin Doğuşu Osmanlı Feodalizminin Oluşma Süreci, C:1, çev. O. Esen-Y. Öner, Alan Yay., İstanbul, 1998.

Büyük Bir Devletin Doğuşu Halk Ayaklanmaları ve Askeri Feodalizm, C:2, çev. O. Esen-Y. Öner, Alan Yay., İstanbul, 1998.

Wittek Paul, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu, çev. Fatmagül Berktay, Kaynak Yay., İstanbul, 1985.

Woods John E., Akkoyunlular (300 Yıllık Türk İmparatorluğu), çev. Sibel Özbudun, İstanbul, 1993.

Yazarlar Kurulu, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (Başlangıçtan 1566'ya Kadar), çev. Şiar Yalçın, Havass Yay., İstanbul, 1978.

Yerasimos Stefanos, Geçiş Sürecinde Türkiye, Derleyenler: İrvin Cemil Schick-Ertuğrul Ahmet Tonak, Belge Yay., İstanbul, 1990.

Yıldırım Ali, Osmanlı Engizisyonu, Öteki Yay., Ankara, 1996.
Yıldız Yavuz G., "Türk Aydını ve İktidar Sorunu", yay. haz. Sabahattin Şen, Türk Aydını ve Kimlik Sorunu, Bağlam Yay., İstanbul, 1995.
Zürcher Eric Jan, Milli Mücadele'de İttihatçılık, Bağlam Yay., İst., 1987.

DERGİLER

American Economic Review, Haziran-1994.
Adalı Deniz, "Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (IV), Bozkır Federasyonu Orta Asya (I)", Kaldıraç, No:22, Aralık 1997, ss.39-55.
---- "Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (IV), Bozkır Federasyonu Orta Asya (II)", Kaldıraç, No:23, Ocak 1998, ss.46-58.
---- "Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (VI), Anadolu: Ana Tanrıçanın ve Şafağın Ülkesi (I)", Kaldıraç, No:24, Şubat 1998, ss.35-47.
---- "Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (VI), Anadolu'da Kimler Yaşamış; Bizans'tan Önce Anadolu Halkları", Kaldıraç, No:25, Mart 1998, ss.55-65.
"Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (VIII), Selçuklu; İran İslâm İmparatorluğu", Kaldıraç, No:26, Nisan 1998, ss.46-58.
---- "Anadolu: Dün, Bugün, Yarın Tarih ve Devrim (VIII), VII-Selçuklu; İran İslâm Devleti", Kaldıraç, No:29, Temmuz 1998, ss.54-67.
Ahiska Meltem, "Türkiye'de İktidar ve Gerçeklik", Defter, No:31, Yaz 1998, ss.19-40.
Alkan Haluk, "Türkiye'de İşadamı Örgütleri ve Devlet", Birikim, No:114, Ekim 1998, ss.43-62.
Alkan Turan A., "Osmanlı Tarihi: Bir 'İnanç Alanı'!", Türkiye Günlüğü, No:11, Yaz 1990, ss.4-11.
Aydın Suavi, "Türkiye'de 'Devlet Geleneği' Söylemi Üzerine", Birikim, No:114, Ekim 1998, ss.63-82.
Benjamin Walter, "Öykünme Yetisi Üzerine", çev. Zeynep Sayın, Defter, No:31, Yaz 1998, ss.11-13.
Bozkurt Nilüfer, "Globalleşme ve Devlet", İktisat, No:382, Eylül 1998, ss.47-57
Çulhaoğlu Metin, "75 yıl sonra: Çıkış var mı?", Yazın, Eylül 1998, No:82, ss.10-11.
"Türk Solu ve Kemalizm (Henüz Bıktırmadıysa)", Yazın, Kasım 1998, No:83, ss.12-13.
Doğaner Seçkin, "Müteahhitler, Siyaset ve Bürokrasi: Bir Ortaklığın İçyüzü", Birikim, No:114, Ekim 1998, ss.63-73.

Doğu Batı, "Kamusal Alan", No:5, Kasım Aralık Ocak 1998-99.

Hammel E.A-Howell N., "Research in Population and Culture: An Evolutionary Framework", Current Anthropology, 28, 1987, no:2, ss.141-60.

İnsel Ahmet, "MGK Hükümetleri ve Kesintisiz Darbe Rejimi", Birikim, Nisan 1997, s.16.

---- "Kutsal Devletin Çeteleri, Birikim, Aralık 1998, No:116, ss.21-27.

Kaya Bayram, 'Tarih Bilinci', Kaldıraç, no:30, Ağustos-Eylül 1998, s.66-9.

Kürkçü Ertuğrul, "Kemalizm'in Açmazı", V-Özgürlük, 1 Kasım 1998, No:13, ss.10-11.

Marcos, Neden Savaşıyoruz? Le Monde Diplomatique, Ağustos 1997.

Ortaylı İlber, "Tarih ve Sosyoloji", Türkiye Günlüğü, No:51, Yaz 1998, ss.13-16.

Özkonur K. Kerim, "Susurluk'a Bugünden Bakmak", Birikim, Aralık 1998, No:116, ss.28-30.

Şen Ercan, "Kamusal Alan ve Özgürlük", Tezkire-Üç Aylık Derleme, No:13, Mart 1998, ss.63-70.

Tezel Yahya Sezai, "Osmanlı Tarihinin Bilgisi ile Bugünkü Kimlik Sorunlarımız ve Dünyadaki İtibarımız Meseleleri Arasındaki İlişki ya da İlişkisizlik Üzerine", Türkiye Günlüğü, No:11, Yaz 1990, ss.12-19.

Üşür İşaya, "Osmanlı İmparatorluğu Tarih Yazımında Metodolojik Bir Sorun Üzerine Birkaç Gözlem ve Düşünce", Mülkiyeliler Birliği, No:170, Ağustos 1994, ss.30-34.

RESMİ İDEOLOJİ(K) / TARİH = YALAN / TABU...*

TEMEL DEMİRER

"Eğer nereden gelindiği bilinmiyorsa,
nereye gidildiği de bilinmez."[1]

Resmi ideoloji ve tarih, başka şeylerin yanı sıra, bir yalanlar mezarlığı ve tabular yığınıdır...

Asılsız söylence ve efsanelerle bezenmiş, kurmaca özellikleriyle resmi ideoloji/tarih, hayali cemaat olarak algılanması gereken milletin (ulus) de ideolojik tutkalıdır...

Resmi hurafelerle durmadan yeniden üretilen "Tarih ile efsanenin amacı birdir" diyen Victor Hugo, bunun nedenini de, "Geçici insanda ebedi insanı anlatmak" olarak formüle eder...

"Tarih, tarihçilere bırakılmalıdır"[2] yaygaraları eşliğinde; Albert Einstein'ın, "Milliyetçilik bir çocukluk hastalığıdır. İnsan soyunun kızamığıdır", diye betimlediği değirmene su taşıyan resmi ideoloji/tarih için hemen her şey kendini (egemen boyunduruğu) üretme aracıdır...

Milhau tarafından, "Tarihsel materyalizmin doğum belgesi" olarak nitelenen Alman İdeolojisi'nde de Marx ve Engels tarafından çok açık biçimde ortaya konan bu olguya ilişkin olarak bir Yugoslav atasözü der ki "Tarih en belirsiz olandır, çünkü her gün yeniden yazılır".

Gerçekten de her siyasi mücadelenin tarafları, "tarihi" kendi haklılıklarını, rakiplerinin tarihin genel gidişine göre "sapkınlığını" kanıtlamak için yeniden yazmaya çabalar. Bu çaba, bir hegemonya projesinin desteklenmesine, bir diğerinin de zemininin çürütülmesine hizmet eder...

---

* Bakış Gazetesi, Yıl:1, No:17, 16 Haziran 2006.

[1] Afrika Atasözü.

[2] Taha Akyol, "Tarih ve Siyaset", Milliyet, 23 Şubat 2000, s.17.

Mesela, birçok farklı açıdan değerlendirmeye tabi tutulan Çanakkale Savaşı... Kimilerine göre, "Türk'ün gücünün tüm dünyaya gösterildiği bir kahramanlık destanıdır"; kimilerine göre ise "İnsanoğlunun en mertçe savaştığı en son çarpışmadır" Kimileri için, "Başta Sovyet Devrimi olmak üzere birçok tarihsel gelişmeyi derinden etkileyecek düzeydedir"! Özetle Çanakkale Savaşı, "resmi tarih" açısından hep, "Türklerin anti-emperyalist kahramanlık destanı" olarak algılanmış ve öyle öğretilmiştir...

Oysa Çanakkale Savaşı'nın, günümüzde takdim edildiği üzere, 'ulusal şahlanış'la bir alâkâsı olmadığı gibi, "anti-emperyalist" bir yönü de yoktur... 1. Dünya Savaşı'nda Almanya emperyalizmi ve Osmanlı gericiliğiyle, İngiltere/Fransa emperyalistleriyle Çarlık (Rusyası) Otokrasisi'nin kapışmasında; yani emperyalist paylaşımda askeri bir hesaplaşma odağı olan Çanakkale, gerici politikaların savaş yürütüldüğü bir cephedir... Burada, elbette 'halk çocukları' savaş(tırıl)dı; ancak unutulmasın bu savaş onların değildi; onlara rağmendi...[3]

Gerçekle alâkâsı olmayan bu iddialar "resmi tarih yapıcıları"nın "öznel tanzim ve tasnif"inden başka bir şey değildir...

O hâlde bunun nedenini ortaya koymak için temel kavramlara göz atalım...

RESMİ TARİH/İDEOLOJİ/ VS...

"Yeni bir dünya hayâl etmekle yetinemeyiz.
O dünyayı var olan dünyanın, eski dünyanın somut, bilimsel eleştirisi üzerinde kurabiliriz."[4]

"Resmi tarih, hâkim sınıfların bilinmesini istediği tarihtir. Tarihin, geçmişte yaşanmış olanın iktidar sahiplerinin ihtiyaçları doğrultusunda kurgulanmış versiyonudur. Bu amaçla toplumsal bellek [hafıza-ı

[3] "Ben bir kapitalist asker değilim; ben bir proleter devrimciyim. Plütokrasinin muazzam ordusuna değil, halkın düzensiz ordusuna aidim. Yönetici sınıftan gelen herhangi bir çarpışma emrine uymayı reddediyorum... Biri dışında bütün savaşlara karşıyım; o savaşın da ruhum ve yüreğimle yayındayım. Bu savaş, sosyal devrimin dünya çapındaki savaşıdır. Bu savaşta yönetici sınıfın zorunlu kılacağı her şekilde çarpışmaya hazırım" (Eugene V Debs).

[4] F. Engels.

enâm] yok edilmek, toplum hafıza kaybına uğratılmak istenir. Fakat, resmi tarih oluşturmak bir başına amaç değildir. Asıl amaç, 'resmi ideoloji' oluşturmaktır. Velhasıl, resmi ideoloji oluşturmak için resmi tarih oluşturmak, resmi tarih oluşturmak için de toplumun hafıza kaybına uğratılması, toplumsal belleğin (kolektif hafızanın) yok edilmesi, bozulması, tahrif edilmesi, bugünün egemenlerinin ihtiyacına uygun bir bellek imâl edilmesiyle mümkün oluyor.

Resmi tarih, yalan, tahrifat, yok saymaya (occultation), adıyla çağırmamaya, sansür ve otosansüre dayanan bir tarih versiyonudur. Toplumsal bellek, egemen sınıfların ihtiyacına cevap verecek şekilde yeniden kurgulanır. Dolayısıyla genç nesillere öğretilen tarih 'gerçek tarih' değil, ısmarlama üzerine üretilmiş bir tarih versiyonudur.. Bu 'uydurulmuş tarih' başta genç nesiller olmak üzere, kitleler tarafından 'içselleştirildiğinde' amaç gerçekleşmiş sayılır. Öyleyse bir toplumun hafızasını [belleğini] yok etmeye, değilse bozmaya, hafıza kaybı [amnésie] yaratmaya, tarihi tahrif etmeye kim, neden ihtiyaç duyuyor sorusu akla gelir. İktidar olmanın ve iktidarda kalmanın yolu gizlemekten, unutturmaktan, toplumu geçmişine yabancılaştırmaktan, toplumu 'tarihsizleştirmekten, kimliksizleştirmekten geçiyor.

Zira toplumsal hafıza, toplumsal kimliğin en temel yapıcı unsurudur. Bu yüzden 'iktidar gizlemesini bilenindir' denmiştir. Hafıza kaybına uğramış, kim olduğunu, ne olduğunu, nereden geldiğini bilmeyen, kendi geçmişine yabancılaşmış birine hükmetmek çok daha kolaydır. Bir birey için geçerli olan bu durum, toplum için de aynı şekilde geçerlidir. Hâkim sınıflar binlerce yıllık tecrübelerinden biliyorlar ki, toplumun geçmişine hâkim olmadan bugününe ve geleceğine hâkim olmak mümkün değildir. İşte, toplumun hafıza [bellek] kaybına uğratılma gereği böyle bir ihtiyaçtan doğuyor. Bu iş de düzen tarafından yere göğe sığdırılmayan anlı-şanlı tarihçiler, saray uleması ve/veya akademik statünün gardiyanları tarafından gerçekleştiriliyor...

Hâkim sınıfların ihtiyacına göre yazılmış tarih, işe, geçmişi tahrif ederek, geçmişte yaşanmış olana dair tabular oluşturarak, bazı olay-

ları öne çıkarıp önemini abartıp, bazılarını yok sayarak, değilse önemsizleştirerek, karartarak, silikleştirerek, kişiyi yüceltip, kişiye tapınmaya dayalı bir kişi kültü yaratarak, ama hepsinden önemlisi geçmişin bilinmesi istenmeyen kısımlarını unutturup, hafıza kaybı [amnésie] yaratmakla mümkün oluyor. Kimi zaman yok saymaya yok etme eşlik eder, kitapların yakılması, kütüphanelerin ateşe verilmesi, o toplumun geçmişini çağrıştıran araçların tahrip edilmesi, tarihi eserlerin yok edilmesi gibi. Kimi zaman da yaşanmış bir olay efsaneleştirilir, yaşanmış bir başka olay yok sayılır veya gerçekleştirilmiş olan ne varsa bir tek şahsiyete [lidere] mâl edilir. Kişiyi yüceltmekten, kişi kültü yaratmaktan amaç, sadece tarihi tahrif etmek, kafaları bulandırmak değildir, böylece tarihin gerçek öznesi olan kitlelerin rolü yok sayılır. Öyle bir anlayış yerleştirilir ki, sanki tarih büyük adamların elinde oyuncaktır. Böyle yazılmış bir tarih de kaçınılmaz olarak elitist, erkek merkezli ve militaristtir. Dolayısıyla, bize miras kalan tarih 'gerçek tarih' değil, aracın direksiyonundakilerin 'uygun ve gerekli gördüğü' ısmarlama üzerine üretilmiş tarihtir".[5]

Örnek mi? Bize dayatılan "tarih"; Emin Oktay tarihi...

Burada tartışma ve soru ya da eleştirel bakış açısı yoktur...

Sadece kahramanlar, hainler ve "kalleş gavurlar" vardır...

Sadece bir soru ile yetinmek bile yeter: "Atatürk'ün, Amasya Protokolleri ve İzmit'te dönemin ünlü gazetecileriyle yaptığı sohbet toplantısında, Kürt sorununa, Kürtlere ilişkin söylediği şeyler Nutuk'ta neden sansürlü bir biçimde yer aldı?"[6]

Sadece bir şeyi hatırlatmak bile yeter: Nedir şu "16 Türk Devleti"? Neden "16"? Bu konuda bir fikriniz var mı? "Merak ediyorum bu 16 birimi. Bir bilen vardır herhâlde..."[7]

Evet, oysa tarih yazınlarında ve tarihte yapılacak sorgulama, bize hiçbir şeyin egemenlerin sunduğu (estetize ettiği/veya lanetlediği) üzere olmadığını ortaya koyacaktır...

---

[5] Fikret Başkaya, "Neden Resmi Tarih?, 16 Şubat 2006, http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=4958.

[6] Ayşe Hür, "Mustafa Kemal ve Kürt Sorunu", Radikal İki, 25 Aralık 2005, s.4.

[7] Murat Belge, "16 Devlet", Radikal, 18 Kasım 2005, s.11.

"T.C.'nin niteliği, aradan uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen hiçbir zaman tartışılmadı, tartıştırılmadı, tartışılması engellendi. Tartışmaya cesaret edenlerin başına gelenler herkesin malûmudur. Rejimi tartışma konusu yapmamanın yolu da, onu tabulaştırmaktan geçiyordu ve tabulaştırdılar. Bir şeye dokunulmasını, bir toplumsal olayın ve/veya sürecin tartışılmasını-anlaşılmasını engellemek, ona dokunulmazlık kazandırmaktan, başka bir ifade ile tabulaştırmaktan geçiyor. Tanımı gereği tabu, yasaklanarak korunandır..."[8]

Resmi tarih bir dogma yazımıdır.

Onun dogmalığını niteleyen onun katılığıdır.

Dogmanın sağlamlığı, onun ancak bir bütün olarak varlığını koruyabilme yeteneğiyle birlikte yeniden inşa-yerine koyma becerisine bağlıdır. Kuşkusuz bu türden bir "yeteneğin" başlıca aracı zor unsurudur ve zor'a sahip olma ya da onun kullanılması resmi ideolojinin egemenliğinin niteliğini ve niceliğini belirler. Ancak bu bağlamda resmi ideolojinin yekpare bir bütünlük olarak algılanması ona karşı yürütülen mücadelede kimi zaafların ortaya çıkmasına neden olabilir...

Bunların yanında resmi ideolojinin en önemli yanı, onun aslında "tarihe" karşı olmasıdır, o tarihi kendi belirlediği bir noktada durdurmuştur.

Gerçekte her resmi tarih yazımı, "tarihin sonu"nun öznel bir ifadesinden başka bir şey değildir. O nokta Türkiye için de bu şekilde belirlenmiştir. Güncel ve politik konjoktürel tartışmalar bu miladın niteliğinin sabitlenen amaca göre yeniden kurgulanması şeklinde geliştirilir. Nutuk'la gösterilen amaç ve yol, sonrasının yazımı için de müdahalecidir.

Özetle resmi tarih/resmi ideoloji her tabu gibi dokunulmazdır. Dokunulmazlıkla beslenen devlet için bu korunma temel amaçtır ve kendi içinde karşılıklı bir beslenme durumu söz konusudur.

Kutsallığın çok katmanlı yapısından ötürü tutarsızlığa mahkûm olması tabulaştırma tarafından maskelenmektedir. Bu maskeleme

[8] Fikret Başkaya, "T.C.'nin Niteliği Üzerine", 22 Şubat 2005, www.ozgur universite.org.

yeni bir din olgusu ile karşı karşıya kalmamızın da bir göstergesidir. Ve bu öyle bir maskedir ki yalnızca "yaratılışı" değil, "yaratılışı" yeniden üreten gelecek zamanı ve şimdiki zamanı da belirler.

Bu nedenle resmi tarih sadece geçmişi değil, geleceği de anlatır ve her "gelecek", düne dönüşmek üzere olduğu şimdiki zamanda yeniden kurgulanarak, gerçekliği manipüle ederek resmi tarihe eklemlenir. Ne var ki bu türden olgular resmi tarihin temel argümanlarını oluşturmaktan ziyade onları destekleyen nitelikleriyle daha fazla dikkat çekerler.

Resmi tarih yazımına ilişkin en "önemli" vesika Mustafa Kemal'in "Nutuk"udur...

Resmi tarih okumalarının temel kitabı olan "Nutuk", resmi ideolojik biçimlendirme sürecinin ürünüdür.

Nutuk tarihi 19 Mayıs 1919'la başlar. O hâlde Türkiye resmi tarihinin miladı 19 Mayıs 1919'dur. Bu aynı zamanda Mustafa Kemal'in doğum tarihi olarak da değerlendirilir ve bu tarih, kendisinden öncesi ve sonrası için belirleyicidir...

Eğer "Nutuk"a ve onun vazettiği tarihe takılıp kalırsanız; o zaman, "Türkiye Cumhuriyeti" ("TC") ve kurucu ideolojisi ("Türkiye Türkçülüğü") olan Kemalizm hakkında diyebileceğiniz (eleştirel) hiçbir şey kalmaz...

KEMALİZM (Mİ)?

"Kaybetme cesareti olmayanın
gerçeği söyleme kapasitesi yoktur."[9]

Hayır, "Kemalizm bürokratik bir ideolojidir. Bu ideoloji ülkede bürokratik bir sınıf oluşturuyor"[10] demek yetmez...

Böylesi çok "sivil toplum"cu bir ele alış olur; Kemalizm, kapitalist "TC"yi kuran resmi (burjuva) ideolojidir...[11]

---

[9] Joery Brown.

[10] Süleyman Çelebi, "Sola Demirel'i Önermek Sarhoşluk", Radikal, 8 Mayıs 2006, s.6.

[11] Bkz: Resmi Tarih Tartışmaları-2, editör: Fikret Başkaya, Özgür Üniversite Yay., 2006; Özgür Üniversite Forumu Dergisi, No:30, Nisan-Haziran 2005; Fikret Başkaya, "12 Eylül veya 'Reel Atatürkçülük'ü' Anlamak!", s.7-21; Sibel Özbudun-Temel Demirer, "Kemalizm ve 12 Eylül: Ya da Tarih Olamayan 'Güncel Tarih'!", s.22-47; Hakan Mercan, "12 Eylül

Bu çerçevede -ve istisnaları dışında- "Türkiye'de sol, tarihinin hiçbir döneminde Kemalizm'i tarihsel ve güncel kaynaklarıyla kavrayamadı. Türkiye'de sol, Kemalizm'i doğru bir biçimde tanımlayamadı ve anlayamadı. Solun Kemalizm'le olan ilişkisi pragmatisttir."[12]

Bu pragmatizmin en başat örneği, Kemalizm'e yaslanan "ulusçuluk"/"yurtseverlik" söylemleridir...

İyi de kemalizmin "ulus inşası"nın ardında yatan "milli mücadele" nedir?

Yeri geldi anımsatalım: "Milli Mücadele Dediğimiz Dönem Fazlasıyla İslâmi" vurgusuyla Mete Tunçay ekler: "Devrim tarihimizde belli edilmek istenmiyor, ama Millet Meclisi, Meclis-i Mebusan'dan daha İslâmidir. Kürsüden Kuran okunuyor, mebuslar topluca namaza gidiyorlar, Meclis duvarlarında dini sloganlar yazıyordu..."[13]

O hâlde, Kemalist uluslaşma/ve mücadele konusuna, resmi tarihin "vaazları" dışında bir de bu pencereden bakmak gerek...

Karanlığında Din-Devlet İlişkileri: 'Laik Devlet' Efsanesi 'Türk İslâm Sentezi' Gerçeği'", s.48-81; Şaban İba, "Kemalizm ve Türk İslâm Sentezi", s.81-108; Günay Kubilay, "12 Eylül ve İşçi Hareketi", s.109-132; Mustafa Kahya, "12 Eylül ve Kürt Solu", s.132-158; Kılıç Buğra Kanat, "Kemalist Kimliğin Dönüşümü", Radikal Kitap, Yıl:4, No:251, 6 Ocak 2006, s.36; Karizma Dergisi, Yıl:7, No:25, Ocak-Şubat-Mart 2006; İlber Ortaylı, "Osmanlıların Tarih Yazıcılığı Üzerine", s.16; Mete Tuncay, "Atatürk'e Nasıl Bakmak", s.17-26; Avni Özgürel, "Resmi Tarih ve Tarihin Resmi", s.31-36; Emre Aköz, "Resmi Tarihin Montaj Masası", s.53-58; Mehmet Ali Kılıçbay, "Tarihin Yüce Kapısı", s.59-63; Mustafa Armağan, "Bir Resmi Tarih Metni Olarak Nutuk", s.69-78; Ahmet Sait Akçay, "Resmi Tarih Kurmacası", s.103-105; Halil Berktay, "Türkiye'de ve Dünyada Resmi Tarih", s.107-125; Yelda, "Neo-Kemalizme Doğru Gerilerken", Ülkede Özgür Gündem, 10 Ocak 2006, s.2; Roni Margulies, "Kemalizmin Son Çırpınışları", Sosyalist İşçi, No:248, 30 Aralık 2005, s.10; Fırat Aydınkaya, "Kemalizmle Hesaplaşmak", Ülkede Özgür Gündem, 23 Aralık 2005, s.5; "Kemalist Oligarşinin Kimlik Çıkmazı", Haksöz Dergisi, No:178, Ocak 2006, s.3-5; İlhan Döğüş, "Kemalizm Sol Değildir", Radikal İki, 15 Ocak 2006, s.4; Hikmet Çetinkaya, "'Kemalist Milliyetçilik' mi, 'Kemalist Sol' mu?", Cumhuriyet, 27 Ocak 2006, s.5; Toktamış Ateş, "Kemalizm ve Sol", Cumhuriyet, 12 Ocak 2006, s.3; Ruhat Mengi, "Atatürk ve Türk!", Vatan, 13 Aralık 2005, s.4.

[12] Ali Haydar Fırat, "Kemalizm'den Kopmak Solun Kurtuluşu mudur?", Radikal İki, 8 Ocak 2006, s.8.

[13] Mete Tunçay, "Milli Mücadele Dediğimiz Dönem Fazlasıyla İslâmi", Milliyet, 27 Şubat 2006, s.20.

Örneğin Ömer Taşpınar, 'Türkiye'de Kürt Milliyetçiliği ve Siyasal İslâm: Kemalist Kimliğin Dönüşümü'[14] başlıklı kitabında "Siyasal ve toplumsal unsurlar ile aktörler açısından Cumhuriyet Türkiye'sinin Osmanlı döneminden büyük bir kopuş olmadığı"ndan söz eder.

Taşpınar'a göre aslında bu iki dönem arasında dikkat çekici bir süreklilik mevcuttur.

Yapıtta cumhuriyetin diğer kurucu unsuru olan milliyetçilik irdelenirken Türk milliyetçiliğinin tarihi ve teorik gelişiminin, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarının İttihat ve Terakki'den nasıl etkilenip/şekillendiği de ortaya konulur.

Yani o dönemde ortaya çıkan milliyetçilik ideolojisi ile Osmanlı millet sistemi arasında önemli benzerlikler olduğu üzerinde duran Taşpınar'a göre, Osmanlı'nın son yıllarında gelişmeye başlayan Türk milliyetçiliği bu yıllarda yaşanan toprak kayıpları ve demografik değişimlerle son derece yakından ilişkilidir...

O hâlde "TC"nin Osmanlı'dan, Kemalizm'in İttihat ve Terakki'den "kesin/radikal kopuş" olduğunu iddia etmek ya da bundan söz eden "resmi tarih"e itibar etmek olası değildir...

Günümüzde kendisine solcu/sosyalist diyen ya da dedirtmek niyetinde olan herhangi bir siyasi aktörün/organizasyonunun, kurucu devlet ideolojisi olması dolayısıyla, doğru anlaşılamamış olan Kemalizm ile bağını kopartması gerekiyor ki, bu da resmi tarihle, onun başat ürünü olan milliyetçilikle (ulusçulukla) hesaplaşmayı "olmazsa olmaz" kılar...

MİLLİYETÇİLİK/ ULUSÇULUK

"Düşmanı tanımak isteyen
düşman bölgesine gitmelidir."[15]

Fransız sosyalisti J. Jaures'in dile getirdiği, "Ulusalcılığın azı, insanı enternasyonalizmden uzaklaştırır; ulusalcılığın çoğu, insanı enternas-

[14] Ömer Taşpınar, Kurdish Nationalism and Political İslâm in Turkey: Kemalist Identity in Transition Roudledge, 2004.

[15] V.İ. Lenin, Materyalizm ve Ampiryokritisizm, çev: Sevim Belli, Sol Yay., 1976, s.354.

yonalizme yaklaştırır. Enternasyonalizmin azı, insanı ulusalcılıktan uzaklaştırır; enternasyonalizmin çoğu, insanı ulusalcılığa yaklaştırır". gibi (tartışmalı olması yanında) "mürur-u zamana uğramış" bir "iddia"yla -sol saflarda da- pazarlanmaya çalışılan "milliyetçilik/ulusçuluk"un ne demek olduğunu, bize en iyi Emekli Orgeneral Tuncer Kılınç'ın, "Bir ulusun içinde yaşıyorsanız, bir milletseniz, bir devletseniz, milliyetçi değilseniz vatan hainisiniz,"[16] saptaması anlatır!

"Şanlı mazi" denizinde doğan ve Nihal Atsız'ın "Din Arap'ın, hukuk Roma'nın, kahramanlık Türk'ündür," dediği 19. yüzyıl milliyetçiliğinin yerini 21. yüzyılın "vatanseverlik/milliyetperverlik" temalarına yaslanan ayrımcılık asabiyesine bıraktığı güzergâhta veya resmi söylencelerinin (yalan + hurafe) yarattığı milli hassasiyet tercümanlarının çoğaldığı verili gidişatta şunun kesinlikle görülmesi gerekiyor: "Atatürk'ün ve CHP'nin milliyetçiliği etnik milliyetçiliktir...

Türklüğü öne çıkarıyor ve Türk kültürü hâkim olsun diyorsanız bu etnik milliyetçiliktir. CHP etnik milliyetçidir...[17]

Milliyetçilik demokrasiden yana olamaz. Demokrasiyle kesinlikle bağdaşamaz. Milliyetçilik homojenleştirmek, ötekini kabul etmemek, asimile etmeye çalışmak demektir...

Türklükle ne bağdaşmaz diye sorduk. İlk sırayı dinsiz olmak, ikinciliği Hıristiyan ve Yahudi olmak aldı. Eşcinsellik üçüncü çıktı. Türk toplumu ciddi homofobik bir toplumdur...

Halkın gözünde milliyetçi olan sadece MHP değil ki. Bütün siyasi partiler milliyetçi zaten. Hepsi de milliyetçilik kartını kullandığı için ve halk onları da milliyetçi gördüğü için oylar dağılıyor. İnsanlar MHP'yi sadece biraz daha uçta, daha sert görüyor...

MHP'nin 1999'daki başarısı 'MHP merkeze geldi' diye yorumlanmıştı. Hayır. Merkez MHP'leşmişti. Merkez sağa kaydı Türkiye'de. Bütün siyasi partilerin milliyetçilik dozu giderek arttı. Bu durumda MHP'nin patlaması söz konusu değil. Diğer partilerde de milliyetçilik patladı çünkü. Hepsi milliyetçi şimdi. CHP'nin

---

[16] "12 Eylül'e Askerden Eleştiri", Cumhuriyet, 25 Ocak 2006, s.5.

[17] "CHP Türkçüdür, milliyetçidir" (Hüsamettin Arslan, "1923 Müslümanlara 'Türk' Dedi", Radikal, 19 Aralık 2005, s.6).

önde geleni Onur Öymen'le, Şükrü Elekdağ'ın söylemine baktığınızda, MHP'lilerle aralarında bir fark görüyor musunuz?"[18]

İnkârı mümkün değil; bu tabloyu resmi tarih yaratmıştır...

Çünkü resmi ideoloji, milliyetleri, sanki kişilerin bedenlerine kazınmış gibi gördüğünden, egemenliğin ulusal olmayan formlar üzerinde düşünemez...[19]

KAHRAMAN(LAR) VE SORU(N)LAR

"Gerçek tarih çağdaş,
yani bugünün tarihidir."[20]

Bunun içindir ki, resmi tarihin kahraman(lar)ı ve soru(n)ları hiç mi hiç bitmez...

Şimdi soralım:

Kâğıthane'de "vatana ihanet"ten kurşuna dizilen, ancak ailesine "vatana hizmet"ten maaş bağlanan[21] İttihad Terakki'nin şöhretli tetikçisi Yakup Cemil...

Ya da İttihat ve Terakki "Komitecilik"iyle birlikte yükselen tetikçilik... Balkanlarda çetelerin içinde serpilip, Ermeni katliamlarıyla tecrübe kazanan, İttihad Terakki'yle kesinleşen... Yakup Cemil yanında Sapancalı Hakkı, Filibeli Hilmi, Mümtaz Bey vd...

Veya "vatanperverliği ve kahramanlığı"yla maruf(!)Topal Osman...

Örneğin, "Topal Osman'ın eylemlerini şöyle anlatıyor Falih Rıfkı Atay:

'Kahramanlıkları gibi, çetelerin zulümleri de dillere destandı. Çete şeflerinden biri, Topal Osman bir gün kaymakama kızmış, eline kazmayı vermiş:

---

[18] Umut Ozkırımlı, "CHP Milliyetçiliği, Etnik Milliyetçiliktir", Radikal, 15 Mayıs 2006, s.6.

[19] Bkz: Metin Ayçiçek, "Türkiye'de Ulusal Kurtuluş ve Türk Militarizminin Kökenleri-1-", Kurtuluş Dergisi, No:4, Nisan-Mayıs 2006, s.37-46; Tank Ziya Ekinci, "Ulusalcılık ve Milliyetçilik", Radikal İki, 26 Mart 2006, s.5; "Faşizmin Ruhu Sokakta Efendisini Arıyor", Komünist Zemin, No:4, Nisan-Mayıs-Haziran 2006, s.3-9; Barış Tuna, "Kimlik Sorunu ve Milliyetçi Bakış", Radikal, 8 Ocak 2006, s.11; Erdal Şafak, "Milliyetçi Rüzgâr", Sabah, 14 Mart 2006, s.17; Taha Akyol, "Milliyetçi Olmak", Milliyet, 19 Aralık 2005, s.19; Avni Özgürel, "Yeni Milliyetçilik...", Radikal, 14 Aralık 2005, s.11.

[20] Croce.

[21] Avni Özgürel, "Nerede Eski Tetikçiler!", Radikal, 19 Şubat 2006, s.11.

- Burada bir çukur kaz! diye emretmiş, derinlik kıvamını bulunca. Gir içine! demiş ve kaymakamı kendi eliyle kazdığı çukura. gömmüştür.'

'Bir defasında bir çete reisinin, içindekilerle beraber yaktırdığı evden, bir ananın dışarı attığı çocuğu soğukkanlılıkla kucaklayıp tekrar aleve doğru fırlattığı görülmüştür. Gemi ocağına kömür yerine sürülenlerin hikâyesi uzun müddet tüylerimizi ürpertmişti'".[22]

"Topal Osman'ın tarih sahnesine ilk çıkışı, 1. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Giresun'dan topladığı 100 kişilik çeteyle Trabzon hapishanesinin kapısını açtırıp 150 mahkûmu çetesine ilave etmesiyledir. Kendi ifadesine göre Birinci Balkan Harbi'nde yaralanarak topal kalan Topal Osman'ın gönüllüleri Teşkilât-ı Mahsusa'ya bağlı olarak Artvin yöresindeki Ermenilerin tehcirinde görev(!) yaparlar. Nisan 1916'da Borçka'da Ruslara karşı savaşan Türk ordusuna katılan Topal Osman, orduda kabadayılığa devam etmekle kalmayıp sıcak çarpışmaları görüp kaçma emareleri gösterince, 50 değnekle cezalandırılır, ardından alelacele çürük raporu alıp memleketine geri döner.[23]

Asker kaçağı Topal Osman, bir süre sonra, uzun süredir bağımsız Pontus Devleti'ni kurmayı hedefleyen Rum çeteleri ile uğraşan Giresun-Samsun havalisinde ortaya çıkar. İttihatçıların gizli örgütü Teşkilât-ı Mahsusa'nın son başkanı Hüsamettin Ertürk'e göre Mustafa Kemal, Samsun'a gelir gelmez Havza'da Osman Ağa ile görüşür.[24]

Hâlbuki bu sırada Topal Osman, İstanbul Divan-ı Harbi tarafından Ermeni katliamlarına katılmaktan aranmaktadır. Anlaşılan maharetlerinden Rumlara karşı yararlanmak ihtiyacı doğmuştur ki, 8 Temmuz 1919'da hakkındaki tutuklama kararı Padişah Vahdettin tarafından kaldırılan Topal Osman, Muhafaza-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti Giresun Şube Başkanı olur. Ardından Erzurum Kongresi'nde Mustafa Kemal'e muhalefet edenleri sindirme görevini başarı ile yapar. H.İ. Dinamo'ya göre Mustafa Kemal, "Pontus belasından kurtulmayı Topal Osman'ın tecrübeli ellerine" bırak-

[22] Murat Belge, "İdoller ve İzleyicileri", Radikal, 12 Mayıs 2006, s.11.
[23] Arif Cemil, "I. Dünya Savaşı'nda Teşkilât-ı Mahsusa"
[24] Hüsamettin Ertürk, İki Devrin Perde Arkası", 1964.

mıştır. Topal Osman da, "Siz hiç merak etmeyin Paşam. Bu Pontus Rumlarına öyle bir tütsü vereceğim ki, hepsi mağaralarda eşek arısı gibi boğulacak" demiştir.[25] Falih Rıfkı'ya göre Topal Osman basılan her Türk evine karşı üç Rum evini basıp zulüm ve işkenceleri ile bölgeyi Rumlardan tamamen temizler. (...)

Mustafa Kemal'in artık yanıbaşında olan Topal Osman'ın 47. Gönüllü Alayı, Mart 1921'de patlak veren Koçgiri Kürt isyanını bastırırken öyle zalimane davranır ki, Meclis'te büyük tartışmalar yaşanır.

Kendi anlattığına göre sadece isyancı Kürtleri değil, Suşehri, Koyulhisar, Reşadiye, Niksar ve Erbaa'daki Ermeni ve Rumları da öte dünyaya havale etmiştir.[26]

Birliği ile oradan Sakarya Meydan Savaşı'na katılmak üzere yola çıkarken giderayak Merzifon'un kalan Rum ve Ermeni ahalisini de katleder. Kahramanımız, ideolojik önderi, Tirebolulu Binbaşı Hüseyin Avni Bey komutasında Sakarya'da savaştıktan sonra sağ salim geri döner (Bugün çok yaygın olan ve Topal Osman'ın cepheye 6.000 kişilik Giresun gönüllü ile gittiği, bunların 5.500'ünün şehit olduğu efsanesine gelince: Falih Rıfkı ve Alptekin Müderrisoğlu gibi ciddi kaynaklara göre Sakarya Meydan Savaşı'nın tüm şehit sayısı 3.282 olduğuna göre bu rakamlar tamamen uydurmadır)".[27]

---

[25] H. İzzettin Dinamo, "Kutsal İsyan", 2. Cilt

[26] Ahmet Emin Yalman'ın Topal Osman'la Mülâkatı, Vakit, 19 Şubat 1922.

[27] "Peki bu olayla Topal Osman efsanesinin sonu gelmiş midir? Burası biraz karışık. 1925'te bizzat Mustafa Kemal'in emri ile naaşı Giresun Kalesi'ndeki anıt mezara nakledilir. 1983'te Kenan Evren şehri ziyareti sırasında Topal Osman'dan övgüyle söz eder. 1987'de yerel yöneticiler 2 Nisan'larda Topal Osman'ı anmaya başlarlar. Yıllar sonra Susurluk Skandalı'nın baş kahramanlarından emekli tuğgeneral Veli Küçük, güya Giresun'da jandarma bölge komutanlığı yaptığı sırada, Topal Osman Ağa'nın hayatından pek etkilendiği için adına bir heykel yaptırmaya karar verir. İstanbul'da yaptırdığı heykel, 2001 yılında dikilmesi için Giresun'a gönderilir, ama dönemin belediye başkanı, bugünkü CHP milletvekili Mehmet Işık'ın talimatıyla, depoya kaldırılır. 2002'de heykel konusunda mülki idare, İçişleri ve Genelkurmay arasında bir dizi yazışma yapıldığı haberleri basına sızar. Aynı yıl, Giresun kalesindeki anıtın eski Türkçe yazılı kitabesi üzerindeki metinde Topal Osman'ın 'Pontusçuların imhasındaki hizmetleri' de övüldüğü için, 'milli güvenlik siyaseti' açısından sakıncalı bulunur ve yerine 'milli güvenlik siyasetine uygun' Latin harfli yeni plaket konulur. Efsanenin arka planından haberdar olmayan Giresun'un milliyetçileri bu gelgitlere bir türlü anlam veremezler ve celallenirler. O sırada bir başka kahraman Mehmet Ali Ağca aramıza karışır. Abdullah Çatlı'nın hayaleti gözlerimizin önünden

Peki, ya hani hakkında; "Günlerdir 'Yeşil'le yatıyor, 'Yeşil'le kalkıyoruz... Bu 'Yeşil', in midir cin midir... 'Yeşil Bey', yaşıyor mu, öldü mü, öldürüldü mü?"[28]

"Emniyet Genel Müdürlüğü Sözcüsü Çalışkan'ın 'Yeşil' kod adlı Mahmut Yıldırım'ın mahkeme kararıyla arandığını açıklamasından sonra İstanbul Valisi Güler de 'Yaşadığına veya öldüğüne dair bilgi yok' dedi..."[29]

"Sinan Yerlikaya'nın, 'Yeşil ölmedi, yaşıyor. Devlet Yeşil'i, ne öldürür ne de yakalayıp yargılar. Yakalasa, mahkemede konuşur', diye söz ettiği..."[30]

"Mahmut Yıldırım, 'Yeşil' için İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah, 'Ölmüş bir adamı niçin arayalım' vurgusuyla Susurluk skandalının ardından ortadan kaybolan ve yıllardır yaşayıp yaşamadığı tartışma konusu olan 'Yeşil'in öldüğü emniyetçe ilk kez açıklanmış oldu"ğu[31] "Yeşil" kod adlı Mahmut Yıldırım?

Bunlar ya da Mehmet Ali Ağca, Abdullah Çatlı, Alattin Çakıcı, Veli Küçük...

Sonra Şemdinli'deki Astsubaylar Ali Kaya ve Özcan İldeniz[32] ile itirafçı Veysel Ateş...[33]

---

geçer. Bize de ülkemizde kahraman kime denir sorusu üzerine düşünmek, kahraman yetiştirme geleneğimizin köklülüğüne şapka çıkarmak kalır" (Ayşe Hür, "Çağımızın Bir (Başka) Kahramanı", Radikal İki, 22 Ocak 2006, s.22).

[28] Hikmet Çetinkaya, "Yeşil Bey Öldü mü?", Cumhuriyet, 17 Şubat 2006, s.5.

[29] "Emniyet'in Yeşil Çelişkisi", Cumhuriyet, 18 Şubat 2006, s.7.

[30] Sinan Yerlikaya, "Devlet Adına Devreye Girdi", Ülkede Özgür Gündem, 22 Şubat 2006, s.10.

[31] Ecevit Kılıç-Berivan Tapan, "Emniyet: Yeşil Yaşamıyor", Cumhuriyet, 16 Şubat 2006, s.3.

[32] "Şemdinli Jandarma Komutanı Binbaşı Erdem Yılmaz, 9 Kasım 2005'deki patlamadan sonra astsubaylar Ali Kaya ile Özcan İldeniz'in Emniyet yerine askeri birliğe gönderilmesini kendisinin sağladığını belirtip, 'Astsubaylar Ali Kaya ile Özcan İldeniz'i koruma amacıyla askeri birliğe gönderdim' dedi" (İsmet Demirdöğen, "Binbaşı: Kaya ile İldeniz'i Ben Tahliye Ettirdim", Radikal, 13 Mart 2006, s.5).

[33] "TBMM Şemdinli Araştırma Komisyonu'na bilgi veren Terörle Mücadele Daire Başkanı Selim Akyıldız, Şemdinli'deki Umut Kitabevi'nin bombalanması olayının sanığı PKK itirafçısı Veysel Ateş'in gözaltına alındıktan sonra cep telefonuyla görüşmeler yaptığını ve kendisini 'astsubay' olarak tanıttığını söyledi" (Ayşe Sayın, "Terörle Mücadele Daire Başkanı: 'İtirafçı Ateş, Kendini Astsubay Olarak Tanıttı'", Cumhuriyet, 29 Aralık 2005, s.8).

Bunların hepsi resmi tarih yalanının kahramanları, milliyetçi vatanseverleri değil midir?

Bu böyleyse, sermayenin Türkleştirilmesi için Ermeni Techiri,[34] 6-7 Eylül'ler, Sabiha Gökçen(ler),[35] Susurluk, kirli savaş(lar), Şemdinli[36] kaçınılmaz olur...

Burada durup anımsatalım: Resmi ideoloji ve tarih inkârcı/asimilasyoncu bir kölelik ve köleleştirmedir...

Söz konusu kölelik/ve köleleştirme açısından tabu olan kelimeleri telaffuz etmek, "ezen ulusun milli gururu"nu zedeleyen olayları ortaya çıkararak tartışmak, geçmişin karanlık sayfalarını yeniden açarak adlandırmak, geçmişimize bir başka türlü sahip çıkmamızı ve hesaplaşarak özgürleşmemizi sağlar...

---

[34] Bkz: Metin Ayçiçek, "Ermeni Soykırımı ve Saldırgan Ulus Kimlik", Sosyalist Demokrasi, No:28, 21 Nisan 2006, s.5; Necati Polat, "Soykırımı Konuşmamak", Birikim Dergisi, No:203, Mart 2006, s.23-26; Zafer Toprak, "Ermeni Sorunu'nda Dünü İnşa Etmek ya da 'Mukatele'nin İcadı", Toplumsal Tarih Dergisi, No:147, Mart 2006, s.18-25; "Ermeni Soykırımı ve Tarihi Gerçekler", Devrimci Demokrasi, Yıl:4, No:88, 1-16 Mayıs 2006, s.13; Murat Belge, "Edebiyatta Ermeni Sorunu", Birikim Dergisi, No:202, Şubat 2006, s.28-45; Norman S. Zalkind-Harvey A. Silvergate, "Tarihe Sansür İstiyorlar", Boston Globe, 25 Kasım 2005; Birikim, No:2001, Ocak 2006; Etyen Mahçupyan, "Soykırımın Gölgesinden Kaçış", s.6-14; Taner Akçam, "Gündüz Aktan ve Soykırımda Saik Meselesi", s.15-27; Murat Belge, "Fransız Tarihçiler ve 'Genosid'", Radikal, 3 Ocak 2006, s.11; Semih İdiz, "ABD'deki Dava Ermeni Meselesi Açısından Dönüm Noktası", Milliyet, 8 Aralık 2005, s.14; Fırat Aydınkaya, "1915, Kürtler ve Ermeniler", Ülkede Özgür Gündem, 12 Mayıs 2006, s.5; İlter Türkmen, "Fransa ve Ermeniler", Hürriyet, 9 Mayıs 2006, s.7; Hasan Celal Güzel, "Sahi, 1915'te Ne Oldu?", Radikal, 19 Mart 2006, s.8; Türkkaya Ataöv, "Soykırımda Suç ve Ceza", Cumhuriyet, 11 Mayıs 2006, s.17; Taha Akyol, "Ermeni Diasporası ve Amerika", Milliyet, 26 Nisan 2006, s.17.

[35] Bkz: Cemil Varlı, "Sabiha Gökçen Tartışmalarının Hatırlattığı: Ermeniler Olmadan Olur mu?", Tükenmez Dergisi, No:1, Mart 2004, s.14-15; "Sabiha Gökçen Ermeni Değilmiş!", Sosyalist Demokrasi Gazetesi, No:1, 28 Şubat 2004, s.10; Hasan Pulur, "Sabiha Gökçen'in Ermeniliği Nereden mi Çıktı?", Milliyet, 25 Şubat 2004, s.3; Taha Akyol, "Sabiha Gökçen Tartışması", Milliyet, 2 Mart 2004, s.15; Turgut Tarhanlı, "Sabiha Gökçen ve Azınlıklar", Radikal, 24 Şubat 2004, s.8; Murat Çelikkan, "Gökçen ve Genelkurmay", Radikal, 28 Şubat 2004, s.4.

[36] "Başka bir yol daha var: Şemdinli halkıyla Çanakkale halkı, Trabzon'la Diyarbakır halkı buluşacak ve hep birlikte yürüyecek. Yüksekova'da 50 bin kişi yürüdüğünde, Ankara'da da 150 bin kişi yürüyecek, 'Benden aldığın vergiyle Şemdinli'de kitapçı bombalayamazsın' diyecek. O zaman kendiliğinden bu yapılar bitecektir... Çözümün yolu budur..." (Osman Baydemir, "Türklerin Duygudaşlık Göstermesi Lâzım", Express, No:2006/05, Özel Sayı, Mayıs 2006, s.20).

Unutulmasın resmi tez ya da tarih, her zaman gerçeğin özüne/resmine karşıdır...

TÜRK(İYE) DEVLETİ VE İNSANI

"Bu toplumun ve devletin
yapısında bir sürü şey çürüdü."[37]

Türkiye'de resmi ideoloji/tarihin körüklediği ciddi ve sistematik bir siyasal muhafazakârlık yüksel(til)iyor...

Bu atmosferde "mozaik değil ulan, beton" diye haykıranların müteahhitliğini üstlenmiş oldukları inşaat, bizlere Adorno'nun şu sözlerini anımsatıyor: "Bütün insanların aynı olduğu iddiası, tam da toplumların işitmek istediği şeydir. Toplum, gerçek ya da hayali farklılıkları, işin henüz tamamlanmamış olduğunu birtakım şeylerin hâlâ kendi aygıtının dışında kaldığını ve kendi bütünlüğü tarafından tam belirlenemediğini gösteren pürüzler olarak görür. Toplama kamplarının tekniği, mahpusları gardiyanlarına benzetmek, maktulleri katil gibi yapmaktır"

Tam da bu noktada "Çılgın Türkler" yaygarası (ya da resmi ideolojik mevlüdü)...

"Kurtlar Vadisi Irak" filmiyle çuvalın "sanal intikamı"nı alan yerli Rambolar...

Traş bıçağı reklamının "kahraman Türk"ü Ali Desidero efsanesi...[38]

Resmi tarih yalanının milli hassasiyetleriyle yaratılan Polat Alemdar vb.leri; henüz varlığı ve marifetleri en yüksek kurumlarımızca inkâr edilen Özel Harp Dairesi benzeri çetesiyle milli gururdan anladığımız hassasiyet türünün üretim adresini açıkça gösteriyor mu?

Bunun yanında bir de "mehmetçik" söylenceleriyle militarize edilen toplumsal yaşam gerçeği(miz) söz konusu; örneğin, "Ordu devle-

---

[37] Murat Paker "İktidarını Kaybedenin Şiddeti Artar", Radikal, 3 Nisan 2006, s.6.

[38] Bkz: Güray Öz, "Postmodern Parçalanmanın Köleleri", Eski Broy Dergisi, No:49, Ocak-Şubat-Mart 2006, s.36-37; Hasan Bülent Kahraman, "Muhafazakârlık, Gelenekçilik, Modernlik", Radikal İki, 2 Nisan 2006, s.5; Yıldırım Türker, "Türküz, Çılgınız, Artiziz", Radikal, 20 Mart 2006, s.4; Dilek Tunalı, "Türk Grup Davranışı", Cumhuriyet Kitap, No:840, 23 Mart 2006, s.10-11; Gündüz Aktan, "Türklerin Ütopyaları (3)", Radikal, 4 Şubat 2006, s.7; Bekir Coşkun, "Türkler...", Hürriyet, 17 Mart 2006, s.3.

tin parçasıdır. Kendini 'milletin parçası' diye tarif ettiğinde, darbe dahil ordunun yaptığı her şeyi millet yapmış oluyor ve meşrulaşıyor... Türkiye'nin sivil bir dili yok. Askeri bir dili var bu ülkenin..."[39]

Tarihsel arka planıyla "Asya Despotizmi"yle[40] de ilintilendirilmesi mümkün olan bu tabloda "20 Mart tarihli Hürriyet Gazetesi'nde, 'Gizli Anayasa' adı verilen Milli Güvenlik Siyaset Belgesi'nin Bakanlar Kurulu tarafından imzalanarak yürürlüğe girdiği yazıyordu.

24 Ekim 2005 tarihinde yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısında yenilenmiş son hâli uygun bulunan ve kamuoyunda 'Gizli Kırmızı Anayasa' olarak bilinen belge böylece yürürlüğe girmiş oldu"![41]

Mustafa Balbay'ın, "İşte Milli Güvenlik Siyaset Belgesi"[42] dediği şeye; "Bülent Arınç, TBMM'nin açılışının 86. yıldönümü nedeniyle özel gündemle toplanan TBMM Genel Kurulu'nda '(Gizli anayasa) gibi kabul edilemez bir tanımlamayla anılan Milli Güvenlik Siyaset Belgesi'nin hazırlanmasında, Meclisimiz ve ilgili komisyonlarımız tamamen devre dışıdır. 'Gizli anayasa, kırmızı kitap, derin anayasa' gibi tabirler asla kabul edilemez kavramlardır' açıklamasını yaptı"ysa[43] da bunun hiçbir kıymet-i harbiyesi yoktur...[44]

---

[39] Kürşat Bumin, "Ordu Milletin Bir Parçası Değil", Radikal, 5 Eylül 2005, s.6.

[40] Marx'ın 10 Haziran 1853'te New York Daily Tribune'de yayınlanan "Hindistan da İngiliz Egemenliği" başlıklı yazısında şöyle deniyordu: "Çok eski zamanlardan beri Asya'da, genellikle üç hükümet bakanlığı olagelmiştir: Maliye ya da iç yağma; Savaş ya da dış yağma; ve nihayet bayındırlık. İklim ve coğrafi koşullar, özellikle Büyük Sahra'dan başlayıp Arabistan'dan, İran'dan, Hindistan'dan ve Tartari'den geçip Asya'nın en yüksek dağlık yerlerine kadar uzanan engin çöl alanları, kanallar ve su şebekeleri ile yapılan yapay sulamayı Doğu tarımının temeli yapmıştır... suyun bu biçimde ekonomik ve ortaklaşa kullanılması zorunluluğu, gönüllü işbirliğini harekete geçirmekte uygarlığın çok düşük düzeyde kaldığı ve coğrafik boyutların çok geniş olduğu Doğu'da, hükümetin merkezi gücünün müdahalesini zorunlu kılmıştır" (K. Marx-F. Engels, Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri, Sol Y. Çev: Mihri Belli, 1992, s.146).

[41] Özdemir İnce, "'Gizli Anayasa'ya Göre", Hürriyet, 1 Nisan 2006, s.24.

[42] Mustafa Balbay, "İşte Siyaset Belgesi", 14 Kasım 2005, s.1-8.

[43] "Gizli Anayasa Kabul Edilemez", Cumhuriyet, 24 Nisan 2006, s.4.

[44] Bkz: Şaban İba, "Milli Güvenlik Devleti ve Militarizm", Kurtuluş Dergisi, No:4, Nisan-Mayıs 2006, s.27-36; Belma Akçura, Derin Devlet Oldu Devlet, Güncel Yay., 2006; Mehmet Tıraş, Derin Devletin Karakutusu, Hemen Kitap Yay., 2006; Rıdvan Turan, "Kapitalist Devlet, Militarizm ve Faşizm", Kurtuluş Dergisi, No:4, Nisan-Mayıs

Çünkü Sadettin Tantan'ı, "Keşke derin devlet olsa";[45] Bülent Ecevit'in, "Derin devlet kontrgerilladır"[46] dediği koşullarda, Ergin Cinmen de ekliyor: "Bizde derin devlet yok. Devletin kendisi 'derin' bizde. Eğer sığ ya da sivil devlet denilen yapı derin devletin faaliyetlerine engel olmuyorsa, aksine bizdeki gibi derin devletin önünü açıyorsa, bu olayların faili artık derin devlet falan değildir. Devletin kendisidir"![47]

Bunlar böyle olunca da "12 Eylül darbesinin[48] lideri Kenan Evren, 'Darbe yaptığım için pişman değilim' der"![49]

El netice; resmi ideoloji/tarihin, yalanlar mezarlığı ile tabular yığınına karşı çıkmazsanız; "Çılgın Türkler"in "Kurtlar Vadisi"nde Polat Alemdar ve Ali Desidero'lar ile Özel Harp Dairesi'yle, "Gizli Anayasa"larla ve 12 Eylül darbeleriyle, 28 Şubatlarla yaşamaya "Evet" diyorsunuzdur...

Ama unutmayın bundan başkası da mümkündür...

2006, s.47-53; Sait Çetinoğlu, "Devletin Çete Geleneği", Ülkede Özgür Gündem, 10 Nisan 2006, s.4; Bahadır Kurbanoğlu, "Askeri Vesayet Rejimi ve Şemdinli İddianamesi", Haksöz Dergisi, No:181, Nisan 2006, s.7-13; Hüsnü Öndül, "Emasya ve Başkaları", Ülkede Özgür Gündem, 10 Mayıs 2006, s.5; Dinçer Gökçe, "JİTEM Yeniden Devrede", Ülkede Özgür Gündem, 1 Mayıs 2006, s.4; "Eski Batman Valisi Salih Şarman: JİTEM'le Birlikte Çalıştık", Evrensel, 18 Nisan 2006, s.6; "Savcılıktan JİTEM'e Çete Soruşturması", Evrensel, 6 Nisan 2006, s.3; "Yeşil Ne Yaşar Ne Yaşamaz", İşçi Mücadelesi, No:5, 15 Şubat 2006, s.3; "Çeteler Çuvala Sığmıyor!", Sosyalist Demokrasi, No:25, 10 Mart 2006, s.1; Muharrem Erbey, "Diyarbakır-Silopi Hattı", Radikal İki, 22 Ocak 2006, s.6; Ömer Laçiner, "Şemdinli: Temeldeki Çatlak", Birikim Dergisi, No:204, Nisan 2006, s.3-9; "Şemdinli Komisyonu'ndan 'Sade Suya Tirit' Rapor", Evrensel, 13 Nisan 2006, s.7; Mehmet Altan, "Şemdinli'de Bombaları Kim Atmıştı?", Sabah, 25 Mart 2006, s.20; "Şemdinli Suskunluğu!", Evrensel, 24 Mart 2006, s.6.

[45] Sadettin Tantan, "Keşke Derin Devlet Olsa!", Milliyet, 23 Ocak 2006, s.21.

[46] Bülent Ecevit, "Derin Devlet Kontrgerilladır", Cumhuriyet, 1 Şubat 2006, s.9.

[47] Ergin Cinmen, "Yardım Eden Yargıç da Kontrgerilla", Radikal, 23 Ocak 2006, s.6.

[48] "Bu dönemde, 1 milyon 680 bin kişinin fişlenmesi, 650 bin kişinin gözaltına alınması, 210 bin dava açılması, bunlarda 7 bin ölüm cezası istenilmesi, 517 ölüm cezasına hüküm verilmesi ve bunlardan 50 vakada cezanın infaz edilmesi, 171 kişinin işkenceyle öldürülmesi, 299 kişinin cezaevinde özgürlüğü kısıtlıyken ölmesi, 30 bin kişinin 'sakıncalı' olduğu gerekçesiyle işten çıkarılması, 14 bin kişinin yurttaşlıktan ihraç edilmesi, basında bildirilen rakamlardan sadece bazıları" (Turgut Tarhanlı, "Evren'den Gençlere Dersler", Radikal, 7 Mart 2006, s.10).

[49] "Evren: Pişman Değilim", Radikal, 3 Mart 2006, s.6.

Tıpkı Enver Gökçe'nin, "Ve döne döne ateş/ Döne döne madde/ Gökler yarıla dürüle/ Dağlar savrula devrile,/ Kırıla döküle yıldız/ Sular evrile çevrile/ Döğüşe döğüşe madde/ Değişe tokuşa madde/ Öyle bir vakte erdi ki devran/ Döne döne esir/ Döne döne gaz/ Döne döne atom/ Döne döne madde/ Döğüşe çekişe madde/ Vuruşa vuruşa madde/ Ve zaman değişe değişe/ Yosun titreşe, yeşilleşe/ Işık dura değişe/ Öyle bir vakte erdi ki devran..." dizelerinde anlattığı üzere...

700'ÜN NİTELİĞİ![*]

TEMEL DEMİRER

Fikret Başkaya'nın, Ütopya Yayınevi tarafından yayınlanan 'Yediyüz, Osmanlı Beyliğinden 28 Şubat'a Bir Devlet Geleneğinin Anatomisi' başlıklı yapıtı,[1] bugünümüzü doğrudan ilgilendiren 700 yıllık bir serüveni anlatıyor.

Sekiz bölümlük yapıt, resmi tarihin karşımıza diktiği 'tabu' ve 'mistifikasyonlar'la hesaplaşırken; süreklilik içinde kopuş diyalektiğine sadık tarih yazıncılığının da özgün ve başarılı bir örneğini sunuyor. Özgün ve başarılı diyorum, çünkü materyalist tarih anlayışıyla sebep-sonuç bütünselliğini yakalamak, doğruda durmak felsefesine yan çizmemek, resmi tarihin hurafeleri karşı çıkabilmek; zannedildiği kadar kolay değildir. Bu bağlamda Fikret Başkaya'nın yapıtının zorlu bir işi başardığının altı özenle çizilmelidir.

1923'deki Cumhuriyet'in -söylenenin aksine!- Osmanlı'dan köklü bir kopuş olmadığını gözler önüne seren yazar, -zengin inceleme ve bilimsel analizleriyle- 'eskinin' yeni giysileriyle yaşadığını ve toplum/devlet ilişkilerine bir kâbus gibi çöktüğünü, okuyucunun bilgisine sunuyor. Bunu yaparken resmi ideolojinin iliklerimize dek işlemiş mistifikasyonlarıyla cebelleşen Başkaya, resmi yalan ve 'bilinemezciliğe' hayır diyor.

Gerçekten de toplumsal hayatı nedensellik ilişkileri dışında kurgulamaya kalkışmak; 'bilinemezcilik' veya 'gizemciliğin teolojik cenderesi'ne sıkışmayı olmazsa olmaz kılar. Oysa gözlemlenen olaylardan hareket eden bilim, olayların basitten karmaşığa gidişi-

---

[*] Fırat'ta Yaşam Gazetesi, No:42, 29 Kasım-6 Aralık 1999; Babil Sanat Edebiyat Dergisi, No:2, 2000.

[1] Künye: Fikret Başkaya, Yediyüz, Osmanlı Beyliğinden 28 Şubat'a Bir Devlet Geleneğinin Anatomisi, Ütopya Yayınevi, Ankara, 1999, 368 Sayfa.

ni, karmaşıktan basite örgütlenişini, ilişkileri esas alarak inceler. Toplumsal bilim, teknik gelişme ve doğa üzerindeki egemenlik ile sınıflar savaşımı sarmalını, diyalektik tarihsel materyalist yöntemle izleyerek değişimi kavrar. Bunun için tarihöncesinin, öntarihin ve tarihin basitten karmaşığa doğru her somut gelişmesinin nedensellik kapsamında toplumun ilk örgütlenişiyle ilişkili bir bağlamı vardır. Teori de, bu gelişim-değişimin incelenmesi ve sürekliliğiyle biçimlenmektedir. Bu bağlamda, Türk(iye) devletini anlamak, ötesiyle- 700 yıllık dinamik tarihin ve geleneklerin kavranmasını 'olmazsa olmaz' kılar.

700 yılın hakikatiyle hesaplaşan Başkaya, Osmanlı İmparatorluğu'nun mutlak (Kerim + Kollayıcı) devlet konseptini koşullandıran, askeri nitelikli bütüncül Türk devleti geleneğinin 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980 ve 28 Şubat 1997'lerle nasıl sürdürüldüğünü gözler önüne seriyor.

Resmi ideolojinin 'vaazları'nı yerle bir eden çalışma, niteliği itibariyle, sermaye hareketlerinin seyr-ü seferine uyarlanarak İttihat ve Terakki'den Kemalizm'e devredilen Platocu devlet anlayışının nasıl da, emeğe, özgürlüğe, 'öteki'ye düşman olduğunu ve en önemlisi bütüncül Türk devletinin 'derin yapısallıkları' çerçevesinde 'Türkiye'nin ordusu yoktur; ordunun Türkiye'si vardır!' gerçeğini yani 700'ün niteliği önümüze koyuyor.

700 yıllık devleti, daha iyi tanımak için okunmalı, düşünmeli...

II. AYRIM:

RESMİ İDEOLOJİ(K TUTKAL)

KEMALİZM GERÇEĞİ*

TEMEL DEMİRER

"Mustafa Kemal'in siyasal düşünce donanımının ilk ve ayırt edici boyutu 'ulusallık' ve 'uluslaşma' kavramları çerçevesine oturtulabilir" diyen Bülent Tanör'ün; "Kemalist devrimin etkileri bugünkü yaşantımızda da geçerlidir"[1] saptaması; Türk(iye) tarihi açısından müthiş önemlidir. Çünkü Behçet Kemal Çağlar'ın, "Atatürk olmasaydı çökmüştü Türk ulusu/ Kurtuluş olanağı öylesine azdı ki.../ Türk'teki kutsal gücün şahlanışı Atatürk,/ Türk ulusu olmasa Atatürk olmazdı ki!" dizelerindeki 'resmi ideolojik' söylenceler ve yalanlar[2] ile yıllardır avutulduğumuzu kim inkâr edebilir?

Orta Asya'dan Bizans-İslâm kırması Osmanlı'ya[3] oradan da İttihat ve Terakkî ile pragmatik[4] 'Türkiye Türkçülüğü' Kemalizm'e

---

* Uzun Yürüyüş Dergisi, No:32, Kasım 1998; Uzun Yürüyüş Dergisi, No:33, 1998.

[1] Kurtuluş Üzerine 10 Konferans, Türkiye 1918-23, Cumhuriyet Gaz. Yay., 1997, s.137.

[2] "Felsefi düzeyde Atatürk Devrimi bir Aydınlanma Devrimi'dir. (...) Milliyetçilik ya da ulusçuluk ilkesi, saldırgan, yayılmacı olmayan ('yurtta sulh, cihanda sulh'), yani barışçıl bir ilkedir. Irkçılıkla bir ilgisi yoktur. Dikkat edilirse Atatürk 'Ne mutlu Türk olana' dememiş, 'Ne mutlu Türküm diyene' demiştir. TC'nin her yurttaşı Türk'tür, ister Rum, ister Çerkes, ister Kürt, ister Ermeni, ister Yahudi, ister Arap olsun. Bu ulusçuluk sağcı tutucu bir ulusçuluk değildir. (...) Atatürk Devriminin kalkınma siyaseti bütünsel kalkınma modeli diye tanımlanabilir. Bu, topyekûn kalkınmadır" (Şina Akşin, Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi-II, Cumhuriyet Gazetesi Yay., Temmuz 1997, s.93-96-94).

[3] "Osmanlı geleneği (...) ne bir 'tokat', ne sınıfsızlık, ne de 'kerim' veya 'ceberut' olduğu pek anlaşılamayan bir devlet düzeni idi. Osmanlı geleneği, sultanından devlet adamına, şehzadesinden aydınına kadar sinmiş olan, inter alia rakipleri birbirine karşı kullanmak demekti" (Yalçın Küçük, Aydın Üzerine Tezler, C:1, Tekin yay. 1984, s.357).

[4] M. Kemal müthiş bir pragmatiktir. Örneğin Nisan-1920'de, Bolşeviklerle ilişkilerini, "Her kaynaktan faydalanmayı uygun gördük" (Akt. E. Ziya Karal, Atatürk'ten Düşünceler, s.16) diye tarifleyen M. Kemal; Ağustos 1920 TBMM konuşmasında şunları diyordu: "Biz memleket ve milletimizin istiklâlini kurtarmak için karar verdiğimiz zaman kendi noktai nazarımıza tabi bulunuyorduk ve kendi kuvvetimize dayanıyorduk. Hiçbir kimseden ders almadık, hiç kimsenin kandırıcı vaatlerine aldanarak işe girişmedik. Bizim noktai

aktarılan Türk Devlet Geleneği'nde, "Yönetenler, askerlikle doğrudan ya da dolaylı bir ilgileri olmasa da (örneğin ulema) askerî sayılırdı, zira devlet bir fetih ve savaş makinesi olarak örgütlenmişti"[5]

Kurtuluş ve yukarıdan merkezi uluslaş(tır)manın Kuruluş Savaşı ile iç içe geçtiği Kemalizm; velût bir tarihsel konjonktürün ürünüdür. Söz konusu tarihsel konjontür; uluslararası ölçekte, I. Emperyalist Paylaşım Savaşı ile Büyük Ekim Devrimi'nin yarattığı elverişli olanaklar yanında; ulusal ölçekte, Anadolu işgaline karşı yerel direnişin boy verdiği koşullarla karakterize olmaktadır. 16 Kasım 1919 Malta'daki Ziya Gökalp'in, "Ağla çoban ağla, ovan kalmadı/ İnle bülbül inle yuvan kalmadı" ve 1920'de Yunan yazarı Moskopulos, "Tarih hükmünü vermiştir. Bu yağmacı ve katiller milletinin Avrupa'da oturmaya hakkı yoktur. Cetlerinin yaşadıkları yere gitsin"[6] ile İngiliz Başbakanı Llyod George'un, Türkleri Anadolu'dan ve Avrupa'dan söküp atmanın bir insanlık borcu olduğunu[7] ifade ettiği ikilemin başat ekseninde Anadolu işgali; kaçınılmaz biçimde anti-işgalci direniş zeminini de oluşturuyordu.

Söz konusu hareket başlangıçta kurtuluş kavgası veren, yerel inisiyatiflere yaslanmış halkçı bir mukavemet hareketiydi. Ancak süreç içerisinde yok edilerek merkezileştirilen yerel inisiyatiflerin üzerinde yükselen Kemalist iktidar, büyük kapışmalar ve tasfiyelerle[8] oluşturuldu. Söz konusu iktidarı; Ali Fuat Başgil, 'Oligarşik

---

nazarımız, bizim prensiplerimiz cümlece malûmdur ve Bolşevik prensipleri değildir ve Bolşevik prensiplerini milletimize kabul ettirmek için de şimdiye kadar hiç düşünmedik ve teşebbüste bulunmadık" (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C:1, s.97). Ayrıca 'Petit Parisien' muhabirine 2 Aralık 1922' de, "Biz ne Bolşevik'iz ne de Komünist; ne biri ne diğeri olamayız" (Akt. Akil Aksan, Atatürk Der ki, s.116) diyen M. Kemal, Cumhuriyet'in 10. yıldönümüne doğru 1932'de, komünizmi, "dünya ve insanlık için korkunç bir tehlike olarak görmüş. ABD Generali Mac Arthur'e yeni bir Sovyet emperyalizminin ana çizgilerini belirtmiştir" (Akil Aksan, Atatürk Der ki, s.123).

[5] Sina Akşin, Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi-I, Cumhuriyet Gazetesi Yay., Temmuz 1997, s.14.

[6] Moskopulos, Les Turcs Jugés par leur Histoires, Paris 1920, s.92.

[7] Mustafa Coşturoğlu, BM Türk Demeği Yıllığı, 1997.

[8] İsmet ve Fevzi Paşa'nın olduğu bir karargâhta Halide Edip Adıvar ile M. Kemal arasında şu konuşma geçer: "'-İzmir'i aldıktan sonra biraz dinlenirsiniz Paşam. Çok yoruldunuz.' '-Dinlenmek mi? Yunanlılardan sonra birbirimizle kavga edeceğiz, birbirimizi yiyeceğiz.' '-Niçin? O kadar yapılacak iş var ki!' '- Ya, bana karşı çıkan adamlar?' '- Bu, bir

iktidar, tahakküm ve geri otoritarizm, bir şef rejimi;[9] İdris Küçükömer, 'İktidara konan Batıcı-laik bürokratların üretici güçleri engelleyen baskıcı ve tutucu rejimi';[10] Mehmet Ali Aybar, 'Ceberrut bir devlet telakkisi'; Ahmet İnsel, 'Devletin toplum üzerinde daha yakından tahakküm kurması';[11] Fikret Başkaya, 'Diktatörlük';[12] Paul Dumont, 'Diktatörlük' ve 'Totaliterlik';[13] Recep Peker ve Mahmut Goloğlu, 'Parti Devleti'; F. Giritlioğlu, 'Devlet Partisi'; M. Duverger, 'Vesayet Demokrasisi, Rejimi, Partisi'; Mümtaz Soysal, 'Bürokratik intelligentsia[14] diye nitelemişlerdir.

Ayrıca, CHP'nin tek parti evresini incelerken, "Kemalist rejim faşist değilse de hiçbir surette de demokratik değildi" diyen ünlü siyaset bilimci Prof. Maurice Duverger; bu yapının 'halkçı' ya da 'sosyal' olmadığına dikkat çeker.[15] 'Kemalist Türkiye'yi 'çağdaş diktatörlükler' bahsinin 'faşizm taslakları' ya da 'sözde faşizmler' bölümünde inceleyen yazara göre, faşizm taklidi bir diktatörlük olan Kemalist rejim[16] aynı zamanda (paternalist dediği diktatörlüklerden ayrılan bazı nitelikleriyle) Cumhuriyetçi bir diktatörlüktür.[17]

---

millet meclisinde tabii değil mi?' Burada gözleri tehlikeli surette parladı ve ikinci gruptan iki isim söyleyerek onların halk tarafından linç edilmeye layık olduklarını söyledi. '- Bu mücadele bitince, durum sıkıntılı olacak. Başka heyecanlı bir iş bulmalıyız, Hanımefendi' dedi" (H. Edip Adıvar, Türkün Ateşle İmtihanı, Atlas Kit.., 1975, s.236). İçlerinde Ziya Hurşit Bey, Kara Vasıf Bey, Hüseyin Avni Bey, Ali Şükrü Bey'le Abdülkadir Kemal Bey'in yer aldığı '2. Grup' adı verilen ve M. Kemal'e göre linç edilmeye layık! kişilerden oluşan grup, "Ankara'da Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'na göre var olandan daha konvansiyonel, batı tipi bir demokrasi amaçlamakta" (Eric Jan Zürcher, Milli Mücadele İttihatçılık, Bağlam Yay., 1987, s.236) ve demokrat bir programla M. Kemal'e muhalefet etmeye hazırlanmaktadırlar. Ancak "Tek Adam" karşısında sonları malum üzre olur!

[9] İlmin Işığında Günün Meseleleri, 1960; Demokrasi Yolunda, 1961.

[10] Düzenin Yabancılaşması, 1969.

[11] Türkiye Toplumunun Bunalımı.

[12] Paradigmanın İflası.

[13] M. Kemal, Bruxelles 983, s.162.

[14] Dinamik Anayasa Anlayışı, 1969.

[15] M. Duverger, Les Partis Politiques, Paris 1951, s.308.

[16] M. Kemal, Halide Edip Adıvar'a üç cümle ile "Herkes benim verdiğim emri yapmalıdır. Hiçbir eleştiri, hiçbir fikir istemiyorum. Yalnız emirlerimin yerine getirilmesini... Benim emrime daima itaat edeceksiniz" (Türkün Ateşle İmtihanı, s.140.) diyerek isteklerini bildirirken Napoleon'u anımsatan diktasının da özelliğini yansıtmaktadır.

[17] M. Duverger, Droit Constitutionnel et Institutions Politiques, Paris 1955, s.388.

KURTULUŞ'TAN KURULUŞA İKİ AŞAMALI ANADOLU İSYANI

Kurtuluş'tan Kuruluşa iki aşamalı Anadolu İsyanı ile kurulan T.'C' yönetimi, süreklilik içindeki bir 'kopuş'tur. Çeşitli eğilimler barındırması nedeniyle, büyük mücadele ve çalkantılarla gerçekleştirilen Kurtuluş'tan Kuruluşa iki aşamalı Anadolu İsyanı'nın ilk aşamasında Anadolu Mukavemet Hareketi'nin belkemiğini, Alaşehir, Nazilli, Denizli, Kars vb. Yerel Kongre İktidarları (YKİ) oluşturuyordu. Mustafa Kemal'den önce varolan yerel inisiyatifler, 'doğrudan demokrasi' ya da 'yığın atılım' organlarıydı. 'Savunma ve güvenlik'ten, 'Silâhaltına alma'ya ya da 'Kamu düzeni'nden 'Maliye alanı'na kadar birçok fonksiyonu üstlenen bu organlar; işgale direnmek yanında Osmanlı'nın Geleneksel İktidar Merkezleri'yle de (GİM) boğazlaşıyorlardı. T.Z. Tunaya'nın deyişiyle, "Bu kongreler farklıydılar. Çünkü birer ihtilal, birer devrim organıydılar. Ülkenin hemen her köşesi İstanbul hükümetine isyan etmişti. Siyasal iktidarı halk parça parça eline geçirmişti. (...) Gerçekten başka bir iktidar, saltanattan son derece farklı bir iktidar yoldaydı. Bu bir milli iktidardı. Asıl belirtilecek olan yönü de yüzde yüz demokratik oluşuydu. Sınırlı, yerel devrimci kongreler sarayın değil, halkın demokratik, ihtilalci eseri idiler".

ANADOLU İSYANI'NIN FİLİZLENDİĞİ KONGRELER TABLOSU

Kongre	Tarih	Delege Sayısı
1) Kars İslâm Şurası	5 Kasım 1918	?
2) Birinci Kars Kongresi	14 Kasım 1918	
3) Kars İslâm Şurası Büyük Kongresi	30 Kasım-2 Aralık 1918	70
4) Birinci Ardahan Kongresi	3-5 Ocak 1919	8
5) İkinci Ardahan Kongresi	7-9 Ocak 1919	20
6) Büyük Kars Kongresi	17-18 Ocak 1919	131
7) İzmir Büyük Kongresi	17-19 Mart 1919	165
8) Birinci Bahkesir Kongresi	27 Haziran-12 Temmuz 1919	?
9) Erzurum Kongresi	23 Temmuz-7 Ağustos 1919	56
10) İkinci Balıkesir Kongresi	26-30 Temmuz 1919	48
11) Birinci Nazilli Kongresi	6-8 Ağustos 1919	16
12) Alaşehir Kongresi	16-25 Ağustos 1919	46
13) Muğla Kongresi	18 Ağustos 1919	32
14) Sivas Kongresi	4-12 Eylül 1919	31
15) Üçüncü Balıkesir Kongresi	16-27 Eylül 1919	35
16) İkinci Nazilli Kongresi	19-20 ya da 23-24 Eylül 1919	52
17) Üçüncü Nazilli Kongresi	6 Ekim 1919	18

18) Birinci Edirne Kongresi	16 Ekim 1919	
19) Sivas İçin Muğla Kongresi	20-31 Ekim 1919	8
20) Dördüncü Balıkesir Kongresi	19-29 Kasım 1919	?
21) İkinci Edirne Kongresi	15 Ocak 1920	
22) Oltu İslâm Terakki Fırkası Kongresi	21 Şubat 1920	63
23) Beşinci Balıkesir Kongresi	10-23 Mart 1920	58
24) Lüleburgaz Kongresi	31 Mart-2 Nisan 1920	67
25) Üçüncü (Büyük) Edirne Kongresi	9-14 Mayıs 1920	236
26) Afyon Kongresi	2 Ağustos 1920	?
27) Birinci Pozantı Kongresi	5 Ağustos 1920	75
28) İkinci Pozantı Kongresi	8 Ekim 1920	60

"Bu tablonun okunuşundan çıkan sonuçlar nelerdir? Özellikle, yerel kongrelerin Kemalist önderlik karşısındaki konumlarını kavramak bakımından bu soru önem kazanmaktadır.

Göze çarpan ilk özellik, Sivas Kongresi ile son üç kongrenin Mustafa Kemal ve arkadaşlarının, yani ulusal önderlik grubunun girişimiyle toplanmış olmasıdır. Üçüncü (Büyük) Edirne Kongresi'ne (bu kongre dâhil) kadarki kongrelerin tümü yerel inisiyatiflerden doğmuştur. Bazı kaynaklarda Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından toplandığı ileri sürülen Erzurum Kongresi de bunlardan biridir. Bu kongre, Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey henüz İstanbul'dayken ve Doğu'da henüz pek tanınmazlarken, 'Doğu Eyaletlerinin Milleti' (Trabzon ve Erzurum Yerel Örgütleri) tarafından düzenlenmiştir.

İkinci gözlem, Kemalist önderliğin girişimiyle toplanan Sivas Kongresi'nden önce yerel inisiyatife dayalı 13 kongrenin yapılmış olmasıdır. Bunun anlamı, örgütlenme hareketinin Mustafa Kemal'in önder konumuna yükselmesinden önce başlamış olduğudur. Türk Devrim Tarihi yazarlarının bir kısmının Milli Mücadele'yi M. Kemal Paşa ve arkadaşlarının Samsun'a çıktıkları tarihten (19 Mayıs 1919) başlatmalarına karşılık, İstanbul, Anadolu ve Trakya'da ilk örgütlenmeler (cemiyet, şûralar, kongreler) ve silahlı direniş hazırlıkları başlamış bulunuyordu. Örneğin M. Kemal'in Adana'dan İstanbul'a mütareke hükümlerine karşı tepkisini sıcağı sıcağına bildirdiği günlerde (3 ve 6 Kasım 1918), Kars'taki Millî Şûra hareketi başlamış (3 ve 5 Kasım 1918), Trakya için de Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi kurulmuştu (7 Kasım 1918).

Dikkat çeken üçüncü nokta, Sivas Kongresi gibi ulusal kapsamlı bir hareketten sonra bile, hemen hemen bu kongrelerden önce toplanan yerel kongreler sayısı kadar kongrenin yapılmış olmasıdır. Bu da, Sivas Kongresi'ne karşın yerel kongreler düzenleme inisiyatifinin sürdüğünü göstermektedir. Üçüncü (Büyük) Edirne Kongresi'nin (9-14 Mayıs 1920) TBMM'nin bile açılışından sonra düzenlenmiş olması bu açıdan son derece dikkat çekicidir. Yukarıdaki dökümde yer verilen son üç kongre ise (Afyon ve Pozantı Kongreleri), Kemalist önderliğin girişimiyle düzenlenmiş olmakla birlikte, TBMM'nin var olduğu koşullarda bile hâlâ yerel kongreler düzenleme gereğinin duyulduğunu göstermeleri bakımından anlamlıdır. Zaten Afyon Kongresi (2 Ağustos 1920) Batı kongrelerine son verme ihtiyacından doğmuştur.

Ulusal Kongre (Sivas) bir yana bırakılırsa, kongre hareketlerinin belli ve ayrı coğrafi alanlara ait oldukları görülmektedir. Bu mekânların ve bunlara bağlı kongrelerin ortaya konması, 'bölgesel kongre sistemleri' denebilecek gruplaşmaların özelliklerini de ortaya çıkaracaktır. (...)

Mütareke dönemi Türkiye'sinde dört tane bölgesel kongre sistemi görülmektedir. Sınır Doğu (Elviye-i Selâse), Trakya (Misak-ı Milli ölçü alındığında bugünkü Türkiye Trakyası), Doğu ve Kuzey Doğu Anadolu (Trabzon ve 6 Doğu ili) ve Batı Anadolu kongre sistemleri. Bu bölgesel sistemin her biri, çok sayıda kongreden oluşan 'takımyıldızları' görünümündedir. Ayrıca, her bir kongre sistemi birbirinden ayrı hareket etmekte, takımyıldızları adeta kendi eksenleri olan bölgesel kongre odağı yörüngesinde dönenmektedir. Bu eksenler, bölgesel temsilin en üst noktasını oluşturan Cenubî Garbi Kafkas Hükûmet-i Muvakkatesi (Sınır Doğu sistemi), Üçüncü (Büyük) Edirne Kongresi (Trakya sistemi), Erzurum Kongresi (Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu sistemi) ve Alaşehir Kongresi (Batı Anadolu sistemi) biçimindeki organizmalardır.

Bu kongre sistemleri, ulusal kongre sisteminin (Sivas Kongresi) doğmasından itibaren yavaş yavaş bunun yörüngesine girmeye başlayacaklardır. Süreç, kendi eksenleri etrafında dönen özerk sis-

temlerin merkezi bir sisteme bağlanmaları, yeni ve 'ulusal bir kongre sistemi'ne tâbi olmaları, sonra da bu takımyıldızlarının yavaş yavaş sönmeleri şeklindedir".[18]

Amasya Tamimi ve Sivas Kongresi ardından, Mustafa Kemal'in Ulusal Kongre İktidarı (UKİ) çıkageldi. YKİ üzerine çöreklenen ve onları işlevsizleştiren UKİ; ulusal(laştırılmış) merkezileşmeyi devreye soktu. "Amasya Genelgesi'nin 'birlik' sağlama, 'otorite' oluşturma sorunları yönünden önemli özellikleri vardır. (...) Bu aşamada Mustafa Kemal henüz bir 'meclis'ten, bir yeni 'hükümet'ten, o yeni 'hükümetin 'biçim'i ve 'örgütü'nden söz etmemektedir. Ama her uygulama, her adım, her davranış, henüz sözü edilmeyen bu yeni düzene, yeni yönetime, yeni 'devlet'e, yeni bir 'otorite'ye yöneliktir. Mustafa Kemal'in, zamanı geldikçe, gerektikçe, 'yavaş yavaş bütün toplumumuza uygulatmak zorundayım' dediği budur".[19]

UKİ'nin yaratılmasına, Amasya Tamimi'ni örgütleyen askeri hiyerarşi damgası vurmuştur. Çünkü "Önderlik, merkezileşme sürecinin doğumuyla başladı. Amasya'daki önderlik merkezi karakterdedir. Burada bir üst subay grubu vardır. Askeri hiyerarşi geçerlidir. Mustafa Kemal Paşa, Mersinli Cemal Paşa'dan sonra (Konya) Anadolu'daki en üst rütbeli askerdir (Zaten bir süre sonra Cemal Paşa Anadolu'dan İstanbul'a dönecektir). Yani askeri mülki yetkilerle donanmış Mustafa Kemal Paşa'yı düşündüğümüzde, o tarihlerde Anadolu'daki askeri-sivil bürokraside, Amasya çekirdeği ve Mustafa Kemal dışında başka bir üst merci, başka bir merkez yoktur. (...) Amasya çekirdeği hem merkezi bir olgudur, hem de merkezileştirici bir işlev görmektedir. Amasya Tamimi, tek ve merkezi bir organ önermektedir".[20]

"Amasya Toplantısı 19 Haziran 1919'da başladı. Atatürk dışında 3 kişi daha katılıyordu: 20. Kolordu (Ankara) Komutanı Ali

---

[18] Bülent Tanör, Türkiye'de Yerel Kongre İktidarları (1918 1920), Cumhuriyet Gazetesi Yay., Ocak 1998, s.21-23,27.

[19] Suna Kili, Atatürk Devrimi: Bir Çağdaşlaşma Modeli, Cumhuriyet Gazetesi Yay., Ocak 1998, s.62-64.

[20] Bülent Tanör, Kurtuluş Üzerine 10 Konferans, Türkiye 1918-1923, Cumhuriyet Gazetesi Yay., Temmuz 1997, s.79.

Fuat (Cebesoy), 3. Kolordu Komutanı Refet (Bele), Rauf (Orbay). Ayrıca bütün görüşmeler boyunca telgrafla danışılan, bu bakımdan toplantıya katıldıkları varsayılabilecek 2 kişi daha vardı: 15. Kolordu (Erzurum) Komutanı Kazım Karabekir ve Konya'da 2. Ordu Müfettişi Cemal (Küçük, ya da Mersinli Cemal Paşa). 21 Haziran'da Amasya Kararları oluştu. (...) Amasya'da bir örgüt kurulmuştur. Biri bahriyeli, beşi karacı olan askerî bir örgüt söz konusudur. Buna Amasya Askerî Örgütü diyebiliriz".[21] Askeri 'Amasya Çekirdeği', yerel iktidarları yani YKİ'yi işlevsizleştiren askerlerin denetimindeki UKİ'nı merkezileştirirken; bir ulusal-demokratik devrim imkânında önünü kesmeyi amaçlamaktaydı. Ulusal-demokratik devrimin yerel yığın atılım organlarının çekirdeği olarak da ifadelendirilmesi mümkün olan YKİ'larının etkinliği konusunda; şu örnek yeterince anlamlıdır kanısındayım: "Mustafa Kemal Erzurum Kongresi'nin açış konuşmasını yapmak üzere askeri üniformasıyla kürsüye çıktığında, Trabzon delegelerinin ağırlıklı bir muhalefetiyle karşılaştı ve bunun üzerine ödünç bir sivil elbiseyle bu konuşmayı yapabildi".[22]

Yani Erzurum Kongresi sürecinde dahi, UKİ'nı hedefleyen 'Amasya Çekirdeği'nin belirleyici bir etkinliği söz konusu değildi. Çünkü söz konusu Kongre'ye Trabzon, Sürmene, Giresun ve Tirebolu delegeleri 'alternatif program taslağı' sunmuşlardı. Bu 'alternatif program taslağı'nda, "1) İdari yerinden yönetim ilkesine ve örgütlenmelerde demokratik esaslara uyma, bölgenin özelliklerine göre yasalar ve kurallar koyma; 2) Ordu teşkilâtı ya da nizami ve merkezi ordu yerine 'milis' örgütü; 3) Kız ve erkek çocuklar için genel ilköğretim"[23] gibi ileri talepler yer alıyordu.

Özetle o günlerde Kurtuluş'tan Kuruluşa iki aşamalı Anadolu İsyanı açısından 'Savaş Demokrasisi' yaşanıyordu. Çünkü yine o günlerde yerel savunma hareketlerinin savaşım biçimi gerilla ya da çete savaşı idi (Kuvay-ı Milliye). Buna denk düşen örgütlenme biçimi de

[21] Şina Akşin, Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi-II, A.g.e., s.147-148.
[22] Bülent Tanör, Kurtuluş Üzerine 10 Konferans, A.g.e., s.103.
[23] Bülent Tanör, Kurtuluş Üzerine 10 Konferans, A.g.e., s.104.

kaçınılmaz olarak YKİ'ler oluyordu. Milis savaşı ve YKİ biçimindeki örgütlenmelerde, her ulusal-demokratik devrimin karakteristiğini oluşturan yerel demokrasilerde somutlanıyordu. Ta ki, İttihat ve Terakki artığı 'Amasya Çekirdeği'nin; topyekûn savaş ve nizami ordu gereksinimini; önderliğinin kontrolüne alıp UKİ + TBMM örgütlenmesini; işgalciler yanında; YKİ'larına karşı da kullanmasına değin!

UKİ+TBBM ile YKİ'larının sivil-demokratik otorite ve silahlı gücünün; merkezi(leştirilmiş) ulusallık adına tasfiyesi öncesinde yaşanan 'iç savaş'la görevlerini yerine getiren Kuvay-ı Seyyare gerçeği artık sadece, içeriği boşaltılmış bir sözcük olarak kullanılabilirdi. Oysa Vahdettin'in Anadolu İsyanı'na karşı saldırganlığıyla devreye giren iç savaşın ürünü olan Aznavur'un isyanı Biga, Gönen, Karacabey ve çevresini; Adapazarı, Düzce, Bolu ayaklanması Ankara'nın ilçesi Beypazarı'na değin ulaşmıştı; Konya ve yöresindeki Delibaşı Mehmet İsyanı; Yozgat'taki Çapanoğlu İsyanı 1919 sonbaharından 1920 sonbaharına sürdü. Aznavur, Düzce-Bolu-Adapazarı ve Çapanoğlu ayaklanmaları Çerkes Ethem'in komutası altındaki Kuvay-ı Seyyare tarafından bastırıldı. Denilebilir ki, iç savaşta TBMM'yi tasfiyeden kurtaran YKİ'larının güçleri olmuştur

Yerel inisiyatifleri merkezileştirerek tasfiye eden UKİ, düzenli orduyu genişletirken, Kuvay-ı Milliye birliklerini düzenli ordunun içine almak için çaba gösteriyordu. Buna Demirci Mehmet Efe ve Çerkes Ethem karşı çıkmışlardı. 11 Aralık'ta ayaklanan Demirci'ye karşı Refet Paşa komutasında bir kuvvet gönderildi. Efe yenildi ve daha sonra teslim oldu. Çerkes Ethem'in düzenli orduya katılması için birçok görüşme yapıldı. Fakat o, bunu reddederek meydan okudu (1 Ocak 1921). Üzerine gönderilen kuvvetler 5 Ocak'ta Kuva-yı Seyyare'nin karargâhının bulunduğu Gediz'e girdiler. Ethem Yunanlılara sığınmak[24] zorunda bırakıldı.[25]

---

[24] Detaylı bilgi için bkz. Çerkes Ethem, Anılarım, Berfin Yay., İstanbul, 1993, s.98-127.

[25] Bu konuda Prof. Dr. Şina Akşin şunları der: "Ethem'in durumu tarihçilerimiz tarafından farklı farklı değerlendirilmektedir. Kimisi onu hain diye nitelerken, ondan yana da değerlendirilmeler yapılmaktadır. Ethem'in iç savaş sırasında yaptığı hizmetlerin olağanüstü önemini kimse tartışmamaktadır. Yine düzenli orduya katılmak konusunda göster-

Bu olayın ardından, UKİ'nın 'İnönü Zaferi' (6-10 Ocak 1921) hurafesi icat edildi. İş bununla da sınırlı kalmadı. Sivil YKİ'larına ve güçlerine ağır darbeler indiren askerler, saflarında daha önce gerçekleştirdikleri tadilatların[26] avantajıyla yeni bir saldırı dalgasını başlattılar: Çerkes Ethem'in de içinde bulunduğu Yeşil Ordu, 14 Temmuz 1920'de kurulan Türkiye Komünist Fırkası (Aralık'ta yasal Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası'na dönüştü), Mustafa Kemal'in Celal Bayar'a kurdurttuğu (Ekim) 'resmi' Türkiye Komünist Fırkası kapatılırken; Mustafa Suphi ve yoldaşları da Trabzon açıklarında Yahya Kâhya tarafından katledildi.[27]

Bu kadar çok şeyin üst üste gelmesi elbette tesadüf değildi! Ve önemli bir nokta daha: M. Kemal'in 9. (sonradan 3.) Ordu Müfettişliğiyle görevlendirilmesine ilişkin (Harbiye Nazırı Şakir Paşa'dan çıkan) atama yazısı 30 Nisan 1919'da Sadrazam Damat Ferit tarafından aynı gün onaylandığında; M. Kemal'e verilen görev, Anadolu'daki asayişsizliği önlemek ve şuralar'ı ortadan kaldırmaktı![28]

---

diği direnç eleştirilebilirse de, bunu ihanet olarak tanımlamak zordur. Aynı biçimde canını ya da özgürlüğünü kurtarmak için Yunanlılara sığınması da sanırım ihanet sayılmasa gerek" (Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi-II, A.g.e., 1997, s.16).

[26] 24-25 Haziran 1920'de kurulan Batı Cephesi'nin komutanı Ali Fuat Cebesoy, "Kuvayı Milliye dönemi alışkanlıkları içinde rütbesiz üniforma giyen, omzunda tüfenk taşıyan bir kişi" olması nedeniyle 8 Kasım'da görevinden alınıp, Sovyet Rusya elçiliğine atanırken, yerine İsmet Bey getirildi.

[27] "Mustafa Suphi ve arkadaşları Karadeniz'de eski İttihatçı, Trabzon'da kayıkçı esnafının başı Yahya Kâhya tarafından öldürülecektir. Bugün artık kabul edilen, Suphi ve arkadaşlarının ölüm emrinin Ankara hükümeti tarafından verildiğidir. Emri yerine getiren Yahya Kâhya daha sonra Enver'in Anadolu'ya geçme çabalarında rol oynayacaktır. Ancak bu kuşkusuz bir itaatsizliktir ve cezalandırılacaktır: Yahya Kâhya 1922'de M. Kemal'in tetikçisi Topal Osman tarafından öldürülür. (...) Topal Osman'ın sonu da diğer tetikçiler gibi olacaktır. M. Kemal'e muhalefet ettiği için Ali Şükrü Bey'in öldürülmesinden sonra herhalde çok şey bildiği için Ankara'da 'ölü olarak ele geçirilerek' susturulur. Topal Osman'ı öldüren İsmail Hakkı, onun yerine, muhafız birliğinin başına geçer" (Tolga Ersoy, Türkiye'de Darbeler ve Provokasyonlar-Kısa Tarih, Öteki Yay., 1997, s.58-59).

[28] "Atatürk, Vahdettin'e 15 Mayıs 1919 günü veda için gittiğinde, kendisine 'Paşa, bu memleketi sen kurtaracaksın' dediğini anlatır. Bunu, M. Kemal'in Karadeniz'de asayişi sağlamak (...) biçiminde anlamak gerekir sanıyorum"' (Şina Akşin, Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi-I, A.g.e., s.143).

1) İKİNCİ AŞAMA + KURULUŞ = KEMALİZM

İttihat ve Terakki artığı Kemalist 'devletçi-seçkinler'inin 'Türkiye Türkçülüğü' perspektifi ve yerel inisiyatifleri bazen budayıp, bazen işbirliği yapmasıyla[29] uygulamaya konulan ikinci aşama ise, Mustafa Kemal'in UKİ kurması ile biçimlendirilmiştir. Hareketin galibi Mustafa Kemal kadrosu, ikinci aşamanın doğrudan ürünü olan 'Cumhuriyet'in amaçlarını belirlemiştir.

1921 Anayasasıyla; henüz yeni devletinin adını koymamakla ve yeni bir rejim değişikliği getirmemekle birlikte "Hâkimiyet bila kayd ü şart milletindir ve icra kudreti ve teşri salahiyeti milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclis'inde tecelli ve temerküz eder" denilirken; padişahın dışında ve hatta üstünde yeni bir egemenlik kaynağı ortaya çıktığı iddia edilir. Bu da; Kemalistlere göre, kendilerine göre tanımladıkları millet ve halktır!

Daha sonra 30 Ekim 1922 tarihinde alınan bir genel kurultay kararına, 23 Ekim 1923'de alınan bir diğer Genel Kurul kararı eklenip Saltanat'a son verilir. 29 Ekim 1923'te de 1921 Anayasası değiştirilmeksizin sadece "Türkiye devletinin şekl-i Hükümeti Cumhuriyettir" biçiminde bir değişiklik yapılmıştır. Yeni kurulan devlet, işlevselliğiyle bir burjuva sınıf devleti olmuş; Kemalist bürokrasi Batı'da olduğu gibi egemen sınıfın aracı olmak yanında görece özerk konumda olan bir katman niteliği kazanmamış ve geleneksel Osmanlılığın izlerini de taşıyan bir kast olarak, bizzat kendisinin burjuva sınıf dayanağını güçlendirdiği egemen kadro olmaya devam etmiştir. 1923'te Cumhuriyet'in kuruluşunu izleyen yıllarda yapılan ve 'devrimler' diye lanse edilen reformlar hep bu kadrodan gelen, bu kadroyla ve bunların devlete dayanan reformları olarak kalmıştır.[30]

Yeni devlet düzeni burjuva ideolojisinin sonucudur. Ve kendi söylemi ile Batı uygarlığı içinde yer alacak, milletin egemen olduğu, bütün sosyal sınıfların bir arada kalkınacağı, 'sınıfsız, imtiyazsız

---

[29] Emre Kongar, İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Cilt:1, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1985, s.149.

[30] Sencer Oya, Türk Toplumunun Tarihsel Evrimi, Habora Yay., İstanbul, 1969, s.62.

bir kütle' yaratmayı vaat etmiştir. Batı safında yer alan devlet düşüncesi, Mustafa Kemal reformlarının belkemiğidir. Bu bakımdan, Kurtuluş Savası için kökleri Osmanlı münevverlerine uzanan kadroların Batıya dönüş ve uluslaş(tır)ma çabalarının önemli bir halkasıdır, diyebiliriz.

Mustafa Kemal, Osmanlı'nın çıkmazını Doğu biçimi bir devlet olmasında görüyor; bu çıkmazın köklü bir biçimde ancak tümüyle Batılı bir devlet hâline gelerek çözümlenebileceğine inanıyordu. Bu bakımdan daha ilk günden beri, onun amacı Batılılaşmak ve çağdaş Batı uygarlığı düzeyine erişmekti. Bürokratik-militarist bir kadroya dayanarak gerçekleştirebildiği üstyapı reformları belli 'kazanımlar' elde ederken, temeli olmayan, toplumun ekonomik yapısında yankı bulmayan, bu yüzden de tam anlamıyla gerçekleştirilemeyen altyapı değişiklikleri de daima yetersiz ve güdük kalmıştır...

Kemalizm'in Batıcı yönelimleri, geleneksel tepkilerle karşılaşmıştır. Kurtuluş'tan Kuruluşa iki aşamalı Anadolu İsyanı'nın kendi içinde tek düzen olmayan kadrosu, daha birinci TBMM'de kendini göstermiş ve Mustafa Kemal çevresinde toplanan kadrolarla, karşısında yer alan farklı muhalif yoğunlukların (İslâmcılar, komünistler ve Kürt hareketinin) çatışmaları başlatmıştır. Özellikle Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyet'in ilanı, hilafetin kaldırılması Kemalistlerle İslâmcılar arasındaki başlıca çatışma noktaları olmuştur.[31]

1928-38 dönemi sosyal yapı değişikliğinin artık kendini duyurmaya başladığı bir kesittir. Cumhuriyet'in kuruluşunu izleyen ilk beş yıl, sosyal yapının (yukarıdan aşağıya) değişikliğe zorlandığı bir dönemdir. 1929'a kadar hemen bütün devrimler gerçekleştirilmiş, Medeni Kanun kabul edilmiş, laik uygulama başlatılmış, İslâmcı görüş ve eğilimler baskı altına alınmış, eğitim tekleştirilmiş, Kürt Ulusal başkaldırıları acımasızca bastırılmıştır.

---

[31] Kemalist laikleş(tir)me Mete Tuncay'a göre, "Tepeden inmeci dünya görüşünün kaçınılmaz sonucudur" (Tek Parti Yönetimi, s.214). Yani Türkiye'de laikleş(tir)me "Kemalist bürokratlar tarafından dayatıldı. (...) Kapitalist ülkelerin üstyapısı ithal edildi" (L'Islame dans la vie politique de la Turquie, s.49-113). Laikleş(tir)me ile Menemen (1930), Bursa'da ezan (1933), Siirt'te Şeyh Halit (1935), İskilipli Atıf Hoca (1936) vb. olaylar yaşanırken; Kemalist şiddet tam istim çalıştırıldı.

Cumhuriyet'in kuruluş döneminde ulusal bir endüstri kurulması başlıca amaç olmuş, bunu sağlamak üzere ve milli bir burjuvazi yetiştirebilmek amacıyla 'Teşvik-i Sanayi Kanunu' çıkartılmıştır. 1929'da gümrük resimleri artırılarak, milli endüstri yabancı ürünlere karşı korunmak istenmiş, ancak sonuç alınamamıştır. 1930 Ekonomik bunalımı bütçede açık yaratmış, ithalat açıkları büyümüş, başlıca tüketim maddelerinin ülkede yapılabilmesi bir zorunluluk hâlini almıştır. Altı yedi yıllık bir çaba, Türkiye'de, o koşullar altında kısa zamanda 'bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler'ci bir milli burjuvazi ve endüstri kurulamayacağını göstermiştir. Bu zorunluluklar 1930'dan sonra Kemalistleri burjuvaziyi şemsiyeleri altına alan hükümeti ekonomik devletçiliğe yöneltmiştir. Sözünü ettiğimiz yöneliş, toplumcu karakteri olan ideolojik bir hareket olmayıp, tersine burjuvazinin içinde bulunduğu zorunlulukların ürünüdür. Böylece 1930'dan sonra endüstrinin devlet eliyle kurulmasını öngören beş yıllık plân uygulamaya sokulmuştur.

Ekonomik alanda 1930'dan beri uygulanmakta olan devletçilik, bu dönemde de sürdürülmüştür. Yalnız bütün Avrupa'yı sarsmakta olan savaşın etkisi ile ithalat daralmış; bunun sonucunda da, endüstrileşme ritmi oldukça düşmüş ama burjuvazi devlet eliyle ilkel birikimini gerçekleştirebilmiştir. (Bu konuda gayrimüslim azınlıklara yöneltilen baskılar önemli bir alt başlığı oluşturur.)

Savaş sürüp giderken ülke içinde alınan ekonomik ve siyasal tedbir ve kısıtlamalar, halkı huzursuz etmiştir. Huzursuzluklar CHP içinde toplanmış olan bürokratik kadroya yansıtılmış ve bu kadro hedef alınmıştır. Bu kez, bürokratik kadroya karşı halkı harekete geçirenler, Osmanlı'da görüldüğü gibi ulema ve İslâmcı çevreler değil; harp zengini, ithalatçı tüccar, yer yer kapitalist çiftçi olmaya doğru giden toprak ağalarıdır. CHP'nin tek parti yönetimi artık politik gündemin kucaklanmasına yetmemektedir.

2. Dünya Savaşı bitiminde, Türkiye, içinde bulunduğu sosyoekonomik koşulların yanı sıra, dünya konjonktürünün de etkisi ile çok partili sisteme doğru bir yönelişe evrimlenmiştir. Savaştan sonra dünya siyasi dengesinin kazandığı yeni görünüş Türkiye'yi

çok partili rejime geçmeye zorlamıştır. Öte yandan yaşanan iç değişme ve gelişmeler bu türden bir yapı değişikliğine uygun koşulları hazırlamıştır.

Çok partili sürece geçişin bayraktarlığını CHP içinden doğan 'Demokrat'lar yapmışlardır. Yeni kadronun da CHP içinden çıktığı düşünülerek, gerçekte sınıfsal bir değişme olmadığını, eski devlet geleneğinin ve bürokratik kadro egemenliğinin sürdüğünü iddia etmek doğru olmayacaktır. CHP kadrosunun tek düze olmayan yapısı içinde çeşitli sınıf ve katmanlardan gelen kimseler bulunmaktadır.

Demokrat Parti nasıl bir ideoloji, nasıl bir fikir temeli ile ortaya çıkmaktadır? Tek cümleyle özetleyecek olursak geleneksel CHP'ne karşı olmanın ana fikri meydana getirdiğini söyleyebiliriz. DP'nin siyasal ve ekonomik alanda temel ideolojisi liberalizmdir. Yalnız, daha önce Atatürk dönemindeki çok parti tecrübelerinde de görüldüğü gibi, liberalizmi devrimlere karşı olmak üst yapı değişikliğini zorla kabul ettirmemek şeklinde yorumlayan, kökü İkinci Meşrutiyet'e kadar giden tutucu kadro da DP içinde kendine yer bulabilmektedir. DP kadrosu, iktidar döneminde tek parti bürokrasinin temsilcisi CHP'ye karşı en güçlü silah olarak 'sözde liberal özgürlükler' savunuculuğunu kullanmıştır.

TÜRK(İYE) SOLU VE KEMALİZM

İyi de, bu nitelikleri taşıyan Kemalizm karşısında Türk(iye) solunun tutumu ne olmuştur? Bu konuda; Doç. Dr. Ümit Cizre Sakallıoğlu, "Kemalizm'in adeta mikroorganizmalara kadar sirayet eden bir müthiş gücü var. 28 Şubat kararlarından sonra toplum kesimlerindeki müthiş ittifak, Kemalizm'in hiç de yabana atılmayacak, toplumun derinliklerine kök salmış bir ideoloji olduğunu gösteriyor aslında"[32] derken; Dr. İsmail Kara da ekliyor: "Hem İslâm siyasi kültüründeki, hem Türk-Osmanlı siyasi kültüründe devletin yeri çok belirleyici. Türkiye'deki solu da devrimci kabul etmiyorum. Türkiye'deki sol da devletçidir. Türkiye'de devletçi

[32] Yeniyüzyıl, 26 Ocak 1998, s.13.

olmayan kimse yoktur. Doğan Avcıoğlu'nun metinlere geçmiş bir sözü var: 'Binlerce işçiyle uğraşacağıma bir subayı aldatırım daha iyi'. Türkiye'deki sosyalizmin Avrupa'daki gibi devrimci bir niteliğe sahip olduğunu, devleti karşısına aldığını söylemek mümkün değil. Burada devletin merkeziliği kurgusal bir şey değil. Tarihin derinliklerinden geliyor".[33]

Sakallıoğlu ve Kara'nın tespitlerinin doğruluğunu; Çetin Yetkin'in şu satırları ne kadar da 'güzel'(!) kanıtlıyor: "Düşünce özgürlüğünü, insanlığın geleceğini karartmak için uğraşanlara, ülkemizi bölüp parçalamak, Sevr'i hortlatmak isteyenlere sınırsızca hak tanıyan kimi aymazlar, Türkiye'nin bütünlüğünü, ulusal bağımsızlığımızı laikliği savunanları neredeyse bir kaşık suda boğacaklar. Batılılarsa dün Osmanlı Hıristiyanlarının haklarını korumak maskesiyle Anadolu Türk'ünü yokluğun eşiğine sürüklemişlerdi. Bugünse aynı şeyi PKK ve yandaşlarını kullanarak yapıyorlar. Ne çare ki bugün, Avrupalılara, onların işbirlikçisi olan Kürtlere, Fener Rum Patrikhanesi'ne... ve daha da acısı içimizden çıkan ve Türklüğünden utanan Türk düşmanlarına karşı, bir dostumun önerdiği gibi 'Türklerin Haklarını Koruma Derneği' kursak yeridir" [34]

Evet; dünden bugüne uzanan durum budur! Yani 1970'li yıllarda devlet terörü ve faşist sokak hareketiyle kendiliğindenlikten aldığı güçle örgütlenirken; popülist konumunu ve çok parçalılığının derin zaaflarını aşamayan devrimci hareket; anti-faşist alanla sınırlı mücadele perspektifinden çıkamadı. Makro-perspektifli, toplumsal projeler üretemedi. Dogmatik, şabloncu ve benmerkezci anlayışıyla resmi ideolojik çerçeveyi aşamadı. Uluslararası sosyalist parçalılığa göre biçimlenen devrimci hareket, 70'li yılların sonlarına doğru tıkanmaya ve gerilemeye başladı. Bu tıkanmayla 12 Eylül askeri darbesi devreye girdi. Ardından da Sosyalizmin Birinci Dalgası'nın geri çekilişi; yani kurulabilen sosyalizminin likidasyonuyla dünya, 'Uygarlık Krizi' ile tanışırken; bundan, Türk(iyeli) devrimciler de derinden etkiledi.

---

[33] Milliyet, 6 Nisan 1998, s.18.
[34] Kavram Dergisi, No:1, s.68.

Kurulabilen sosyalizmin likidasyonuyla birlikte dünya, dünya emperyalizminin, 'istikrarlı, barış ve huzur dolu' bir dönem vaadine karşın, 'Yeni Düzen(sizliğ)'in vahşetine maruz kaldı. Eski 'dengeler'in yerini yeni 'dengesizlikler' aldı. 'Değişen Dünya'nın çimentosunu, militarizm-şovenizm-resmi ideoloji(ler) üçgenindeki küreselleşme oluşturdu. ('İdeolojilerin sonu!' söylencesinin de bir ideoloji olduğu unutulmasın!)

Bu kesitte, 12 Eylül kâbusu ile yaşayan T. 'C'de de, resmi ideoloji Kemalizm'in geçirdiği rehabilitasyonla, 'misak-ı milli' anlayışı restore edilirken; yeniden 'olmak ya da olmamak' ikilemine maruz kalan Türk(iye) devrimci hareketi; yıllardır 'es' geçtiği Kemalizm sorunu ile bir kez daha karşı karşıya kalıyordu. Çünkü deyim yerindeyse; Türkiye'de tarih, düğümlenmiş, donmuş ve tıkanmıştı.

Tarih bazen, resmi ideoloji ile düğümlenir, donar, tıkanır. Tarihin akışkanlığının zayıfladığı dönemlerde, nesnellik çöl ortasında bir metal şemsiye gibi ağırlaşabilir; lastik gibi uzadıkça uzar. Bu kesitlerde, düğümü orta yerinden kesecek bir kılıç ya da başkaldıran bir cüret bekler hayat! Evet, tarih bazen tıkanır, düğümlenir! 'Yaşasın yaşam' denilerek hücum etmek nefes almak olup çıkar...

Bu kesitlerde aslolan düğümlenmeyi, tıkanmayı aşmak için, arkeolojik bir kazıyla, dünden bugüne uzananın kavrayan eleştirel cürettir. Bu nedenle; tarihe ve tarihsel gelişime ilişkin Danielson'a yazdığı mektubunda, "Tarih, bütün tanrıçaların aşağı yukarı en acımasızıdır; yalnızca savaşta değil, barışçı ekonomik kalkınma dönemlerinde de zafer arabasını arkasında ceset yığınları bırakarak sürer. Biz erkekler ve kadınlar, ne yazık ki, gerçek bir ilerleme için hemen hemen oransız görünen acılar tarafından zorlanmadıkça cesaretimizi toplamayacak kadar aptalız" diyen F. Engels, önemli bir gerçeğin altını çizer.

Gerçekten de resmi ideolojiyle göbek bağını yeterince kesememiş Türk(iye) devrimcileri; 'resmi ideoloji'nin ve Yusuf Halaçoğlu benzeri epigonlarının, yalandan yarar uman tasallutu altındadır.

1) 'RESMİ TARİH'İN EPİGONLARI

21 Eylül 1997'de AA muhabirinin sorularını yanıtlayan Türk Tarih Kurumu Başkanı Yusuf Halaçoğlu, Türkiye'de özellikle bazı aydınlarda 'resmi tarih' söylemi altında, "Birtakım bilgilerin kasıtlı olarak yanlış verildiği veya verilmediği" şeklinde bir izlenim bulunduğunu ifade ederek, şunları kaydetti: "Bu şekilde birtakım bilgilerin yanlış veya kasıtlı olarak ya da baskı yapılarak verilmediği şeklindeki sözler yanlış. Tarihin niteliklerini ve iç yapısını bilmeden böylesine uluorta bir söz sarf etmek doğru değil. Eğer çeşitli konularda bu tür belgeler varsa, onların ortaya konulmaması mümkün değil. Bunu şimdiye kadar hiç kimse engellememiştir ve engellememektedir. Ben 4 yıldır Tarih Kurumu başkanıyım. Bana bugüne kadar hiçbir kimse 'aman şu tür belgeleri açıklama' diye herhangi bir telkinde bulunmamıştır. Tarih Kurumu'nun gizlediği bir şey yok. İsteyen arşivlerimize girebilir, araştırma yapabilir, bu araştırmaları doğrudan doğruya yayınlayabilir. Bunu engelleyecek hiçbir kanunumuz yoktur".

Tarihi bir kitap yazarken eldeki tüm kaynakların incelenmesi gereğine işaret eden Halaçoğlu, "Eğer kaynakları tamamen elden geçirmediyseniz, tarihi bitirdim diyemezsiniz" dedi. Halaçoğlu, özellikle Osmanlı dönemine ait kaynakların tümü incelenmeden bazı kitaplar yazıldığına dikkati çekerken, Osmanlı dönemiyle ilgili sadece Osmanlı Arşivi'nde 150 milyon belge bulunduğunu, bunun sadece %10'unun, 300 bin defterin de %80'inin tasnif edildiğini hatırlattı. Halaçoğlu, "Biz, Osmanlı Tarihi konusunda bile, yakın zamanımıza ait olmasına rağmen, son noktayı koyduk diyemiyoruz" dedi.

Tarihi bilgilerin yeni bulgularla değişebileceğini de vurgulayan Prof. Halaçoğlu, ancak bunun o bilgilerin kasıtlı olarak öyle yazıldığı anlamına gelmeyeceğini söyledi. Prof. Halaçoğlu, "Tarihte yanlışlıklar yapılmış, yanlış fikirler ortaya sürülmüş olabilir. Ama kaynaklarla bunların doğruları ortaya çıkarıldığında, yeni bilgilerin insanlara, halka aktarılması gerekir" görüşlerini dile getirdi.

Her ülkede tarih ders kitaplarında verilen bilgilerin yüzeysel olduğunu, bu kitaplarda daha çok 'milli hislerin' verildiğini kaydeden Halaçoğlu, şöyle devam etti: "Bu kitaplarda gençlere bir milli maya

verilir. Bu ülkeler için gayet doğaldır. Daha küçükken hiç kimse enternasyonal olamaz. Böyle olması da fevkalade sakıncalar doğurur. Çünkü millet olabilmemiz, vatanı kendi menfaatlerimizin üzerine çıkarabilmemiz için böyle bir hissin verilmesi gerekir. Bu eğitim, kültürel olarak ortak duygularımızı, ortak paydalarımızı bize gösterir ve millet içinde bir dayanışma meydana getirir"

"Ben Kurtuluş Savaşını bütün detaylarıyla, gençlere milli hislerini körükleyecek şekilde vermediğim takdirde ne kadar doğru olabilir" diyen Prof Halaçoğlu, "Atalarımız kan dökmüş. Niye verdiler canlarını? Niye öldüler onlar? Onlar ölürken, ben, onların niye öldüğünü biraz milli olarak, hislerine hitap eder şekilde anlatmasam olur mu?" diye konuştu.

Osmanlıca kaynakları okumadan o döneme ait yorumlar yapılmasını da eleştiren Halaçoğlu, bunların, "Türk büyüklerini milletin gözünden düşürme" amacına yönelik olduğunu ve Atatürk için, Fatih Sultan Mehmet veya Kanuni için birçok şey söylendiğini hatırlatıp; "Yani bütün Türk büyüklerini hedef almışlar. Atatürk'ün bu memlekete ne kadar hizmet ettiğini inkâr edenler bile var. Bunlar, milletin birlik ve beraberliğini sağlayan ortak değerlerdir" dedi.

2-) ANADOLU 'TÜRK' MÜDÜR?

Resmi tarihin Türklerin vatanı ilan ettiği Anadolu;[35] deyim yerindeyse bir kavimler kapısı'dır. Anadolu'da sınırlı sayıda ve kontrollü yapılan arkeolojik kazılar bunun kanıtıdır: Çanakkale-Troia, Tarsus-Gözlükule, Yozgat-Alişar ve Mersin-Yumuktepe kazılarından alınan sonuçlar, tarihte karanlık kalmış noktaları aydınlatırken

[35] Anadolu; önceleri Küçük Asya diye anılan bir coğrafya idi. Anadolu adı, Ortaçağ'dan sonra, kimi zaman bir ülke adı olarak kullanıldı. Bir iddiaya göre, Doğu Roma İmparatorluğu'nun Asya'daki toprakları Konstantin VII. Porphyrogenetos (913-959) döneminde Thema adı verilen 14 yönetim bölgesine ayrıldığı zaman, şimdi ki İç Anadolu'nun batı kesimindeki Thema'ya, Bizans'a göre doğuda (Anatolos) kaldığı için, Thema Anatolica adı verilmişti. Tanınmış coğrafyacı İbni Hordazbeh, Anatolus sözünü al-Natolus biçiminde kaydetmiştir. Tarihçi İdris Bitlisi'de de Natos sözcüğüne rastlanır. Batı kaynaklarına göre Anatolia sözcüğü, Helence de, güneşin doğduğu yer anlamına gelir. Araplar da Anadolu'yu Memalik-i Rum olarak adlandırırlar.

kazılarda Neolitik, Kalkolitik, Arkaik, Klasik, Helenistik, Roma, Bizans ve Beylikler dönemine ait mimari yapılar, çanak-çömlek, süs eşyaları, mezar buluntuları, taban mozaiği, tıp aletleri, ölçü aletleri, pişmiş toprak figürler, aydınlanma araçları ve silahlar bulundu.

Muğla'da ise Milas İasos'da, Datça-Knidos'da, Yatağan-Stratonikeia'da, Köyceğiz-Kaunos'da, Datça-Burgaz'da, Bodrum-Halikarnassos'da, Fethiye-Letoon'da, Fethiye-Gemile'de, Yatağan-Lagina'da Marmaris-Hisarönü Çubucak'ta, Fethiye-Dieonda'da antikite dönemine ilişkin zengin veriler ortaya çıkmıştır.

Gaziantep'teki kazılar, kısmen Doğanpınar Barajı göl suları altında kalacak Oğuzeli ilçesindeki Tılbaşar Höyük'te ve Birecik Barajı gölü suları altında kalacak Nizip'teki Belkıs-Zeugma, Horum Höyük'te gerçekleştirilirken; Tılbaşar Höyük'te, Belkıs-Zeugma'da ve Horum Höyük'te yapılan kazılarda, Tunç Çağı ile Roma Dönemi sonu dönemlerine ait bronz ve keramik eserlerle, mimari yapı kalıntıları ortaya çıkarıldı.

Kilis Oylum Höyük'teki çalışmalarda 7 bin yıl öncesine ait ev kalıntıları ile İÖ 3000-1500 yıllarına tarihlenen küp, çömlek ve oda mezarlar ile çok miktarda çanak, çömlek parçaları, mühürler ve bir stel (tanrı kabartması) bulundu.

Kahramanmaraş'ın Domuztepe Höyüğü'nde yapılan kazıda, 7 bin yıllık yapı kalıntıları ile el baltaları, kesici aletler, çanak ve çömlekler ile boncuklar gün ışığına çıkarıldı.

Van'da, merkeze bağlı Kargündüz köyü, höyük ve Nekropol (mezar), Tuşba (Altıntepe) mezar, Ağartı köyündeki Ayanıs Urartu kalesi, Yukarı Dercüstü köyü aşağı ve yukarı Anzaf Urartu kalesi, merkeze bağlı Bakraçlı köyü yakınında Yoncatepe kazılarında, Urartu ölü gömme geleneğini yansıtan mezarlık buluntuları, çanak çömlek, bilezik ve iğne gibi süs eşyalarının yanı sıra Urartu kale yaşantısını belgeleyen pişmiş topraktan yapılmış çanak çömlek mutfak kapları, kalkan, mızrak, ok ucu gibi savaş aletleri ve kalenin tarihine ışık tutan Urartu çivi yazılı kitabeler gün ışığına çıkarıldı.

Erzurum'un Pasinler ilçesine bağlı Yiğittaşı köyündeki kazı çalışmalarına İÖ 4000'den Ortaçağ'a kadar uzanan zaman diliminde-

ki kültürlerle ilgili taşınır, taşınmaz buluntular elde edildi. Bunların dışında kazılarda, çeşitli dönemlere ait çanak, çömlek, madeni eserler ile süs eşyaları ortaya çıkarıldı.

Tokat'ta, Sulusaray Antik Kenti (Sapostopolis), Gümenek Höyük, Bolus Aktepe, Çarcı Höyük ve birçok tarihi eser ortaya çıktı.

Çatalhüyük'teki kazılara, Neolitik Çağa ait V-VIII. tabakalardan evler ve oda içi mezarlar bulundu.

Eflatunpınar kazısında ise Hitit tanrılarına ait 12 kabartma, Hitit imparatorluk çağına ait havuzun çevresi ve 5 tanrı kabartması ortaya çıkarıldı.

Kayseri'de Kültepe-Kaniş kazı alanında 4 bin yıl önce yaşayan Asur Ticaret Kolonileri'ne ait eserler çıkarıldı. Kazılarda, çok sayıda ticari sözleşme ve senetlerin yer aldığı yazılı tabletler, çanak, çömlek, seramik eserler, gaga ve yonca ağızlı testiler, riton (kutsal kap), meyvelikler, tezgâh ağırlıkları bulundu.

Kırşehir'in Kaman ilçesine bağlı Çağırkan beldesinde bulunan Kale Höyük ören yerindeki kazılarda, İlk Tunç, Asur Koloni Çağı, Hitit, Frig ve Orta Çağ'a ait seramik mutfak eşyaları, metal takılar, pişmiş topraktan yapılan dokuma aletleri, fildişi, taş ve toprak mühürler, mızrak, ok uçları ve tarım aletleri çıktı.

Niğde'de, merkez ilçeye bağlı Kömürcü köyü yakınında Kaletepe'de, Aktaş köyünde Andaval Kilisesi'nde ve Porsuk köyünde Porsuk Höyük kazısı yapıldı. Kaletepe Kazısı, Geç Hitit, Roma ve Selçuklu dönemine ait kitabe, heykel, silah ve çanak, çömlek türü eserler ortaya çıkarıldı.

Nevşehir'de Avanos ilçesine bağlı Sarılar beldesi yakınındaki Zankhöyük'te arkeolojik kazılarda, İÖ 2000 yılında bölgede faaliyet gösteren Asur Ticaret Kolonileri'ne ait seramik ve topraktan yapılmış vazolar, ağırlık ölçüleri, süs eşyaları bulundu.

Eskişehir yöresindeki Pessinus'da, Şarhöyük'te, Hitit-Helenistik-Roma ve Bizans Çağları'na ait mimari kalıntılar, sur ile birlikte aynı çağa ait küçük buluntular, Küllüoba'da İÖ 3000 yılına ait ilk Tunç Çağı saray kalıntısı, Pessinus ören yerinde Frig Çağına ait büyük mabet, Helenistik ve Roma Çağları'na ait tiyatro-anfi

tiyatro, Roma Geç Çağları'na ait nekropol alanlarının bir bölümü, Seyitgazi Kilisesi'nde ise çok renkli taşlardan oluşan yer mozaiği ve Erken Bizans Çağı'na ait kilisenin apsisi bölümü bulundu. Bu kazıda bulunan mozaikteki yazıda, Seyitgazi ilçesinin antik adının 'Nakoleay' olduğu, ilk kez tarihi bir belgeyle saptandı.

Samsun'un Bafra ilçesinde, İkiztepe höyüğü ve Sarıkaya köyünde yapılan kazılarda, Bronz Çağı'na ait dokuma ağırlıkları, çanak-çömlek, obsidyen malzemeler ve manda boynuzu bulundu.

Sinop'ta, Karakum, Zeytinlik, Demirci ve Çiftlik köyündeki kazılarda, seramik atölyeleri, mimari kalıntılar, İÖ 3, 5 ve 6. yüzyıla ait Bizans Dönemi kilise kalıntıları bulundu.

Bartın'ın Amasra ve Kurucaşile ilçelerinde de Roma dönemine ait tarihi eserler ve Roma dönemine ait 5 heykel bulundu.

Bandırma Ergili Daskyleion kazısında, Persler ve Frigler'e ait eşyalar bulundu.

Marmara Saraylar kazısında, Roma ve Bizans dönemine ait büyük bir mermer lahit bulundu.

Ayvalık Altınova Tunç Çağı Höyüğü'ndeki kazıda, Erken Tunç çağı yerleşimlerinin, İÖ 3. yüzyıla ait 2 mermer idol bulundu.

Kütahya'nın Çavdarhisar ilçesindeki Aizani antik kentindeki kazılarda, Sütunlu caddenin sütunları, mimari parçalar, heykeller ve çanak-çömlek bulundu.

Evet, bu kısa dökümden de anlaşılacağı gibi, Anadolu Türk değildir; 'resmi ideoloji'nin inkâr ve asimilasyon politikalarıyla Türkleştirilmiştir.

3) KEMALİZM'İN EBESİ: İT MİLLİYETÇİLİĞİ

Osmanlı hiç şüphesiz kozmopolit mahiyetine karşın bir Türk devleti olma özelliği taşıyordu. Devletin kuruluşu, devletin ilkeleri Osmanlıların Oğuz ve Kayı ilişkisini unutmadıklarını gösteriyordu. Türkler devamlı bu imparatorluğu ayakta tutmak için çözüm yolu aradılar. Zaten Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak kavramının yanında; Akçura'nın 'Üç Tarz-ı Siyaset' makalesindeki ana amaç, 'Bu devletin çöküşü nasıl engellenir; Türkçülük ya da İslâm-

lıkla mı?' sorusuna yanıt bulmaktı. Daha sonra Osmanlı'yı küçülten ve marjinalleştiren gelişim Türklere, milliyetçiliğe yaslanmak ihtiyacını dayattı. Kürt Ziya Gökalp ve Arnavut Sami Fraşeri'nin (Şemsettin Sami) kotardığı Türk milliyetçiliğinin, Osmanlıcılığa sahip çıkar gibi görünen İttihat ve Terakki'si, kuruluşundan bir süre sonra açıktan açığa Türk milliyetçiliğini benimsedi. "Meşrutiyet devresinde, geniş bir milliyetçilik cereyanı vardır ve Türkçülük adını almıştır. Ziya Gökalp'in manevi liderliği altında gelişen bu cereyan zamanın iktidar partisi İttihat ve Terakki Fırkası tarafından da desteklenmiştir" [36]

İttihat ve Terakki'nin ayırt edici özelliği, 'Türkçülüğü' ve 'Burjuva zihniyetli' olmasıydı. Yani "Türkçülüğün Türk ulusçuluğuna dönüşmesi, İT ile oldu. Fakat İT imparatorluğun tasfiyesini savunamayacağı için, bu konuda son derece ihtiyatlı davranmak zorunluluğunu duymuş ve bu amacını uzun zaman kendinden bile gizli tutmuştu. İT'nin zamanla Türkçülüğün siyasal örgütü olduğu bilincini geliştirdiği söylenebilir. Bu bilinçlenmedeki önemli gelişmelerden biri herhâlde Akçura'nın Üç Tarz-ı Siyaset kitapçığıdır".[37]

"Kendi ulusal bağımsızlıkları için mücadele veren Balkan halkları, aslında bir 'Türk rönesansı' için de elverişli zemin hazırlıyordu. Özellikle Makedonya, Avrupa merkezlerine olan yakınlığı, halklar mozaiği niteliğindeki nüfus yapısı, ulusçu akımlara sahne oluşu ve nihayet önemli bir Türk kitlesi barındırması nedeniyle, Türk ulusçuluğunun mayalanması için de uygun bir tekneydi.

Nitekim buradaki Türk asker ve aydınları, bağımsızlıkçı hareketlere karşı mücadele ederlerken, ulusçu düşüncelerle tanışma olanağı buldular. Çokuluslu imparatorluğu kurtarmak isteyen Jön Türklerin resmi tezi Osmanlıcılık idi, ama alttan alta gelişen ideolojileri ulusçuluk ya da Türkçülük olacaktı.

---

[36] Tarık Zafer Tunaya, İslâmcılık Cereyanı-III, Cumhuriyet Gaz.Yay., Şubat 1998, s107.

[37] Yusuf Akçura'nın öncesinde zikredilmesi gereken yapıtlar; Fuat ve Cevdet Paşa'ların "Kavaid-i Osmaniye" (1851); Ahmet Vefik Paşa'nın "Lehçe-i Osmanî", "Hikmet-î Tarih"; Süleyman Paşa'nın "Tarih-î Âlem", "Türkçe Sarf"; Şeyh Süleyman Efendi'nin "Lügat-î Çağatay"; Şemsettin Sami'nin "Kamus-ı Türkî"dir (Sina Akşin, Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi-I, A.g.e., s.63-64-98-99).

İlk başlarda dar bir çerçeveye sığışan bu düşünce, Jön Türklerin iktidara yükseldiği II. Meşrutiyet'te orta sınıfları sarmaya başladı. Niyazi Berkes şöyle der: 'Yeni Osmanlıların ve Yeni Türklerin yüzyıl içinde gerçekleştiremedikleri bir şeyi, yani Türk halkı arasında ulusal bir birlik olma bilincinin en yüksek görünüşünü, 1908 devrimi bir iki ay içinde ortaya çıkardı.'

2. Meşrutiyet döneminde özellikle Balkan savaşları ulusçu düşüncenin kavranmasında bir okul oldu. Ulusal bağımsızlık için çarpışan karşı güçlerden gelen kıvılcımlar, Osmanlı ordusunda da milliyetçi meşaleleri tutuşturdu. Öylesine ki, 'savaşa Osmanlı olarak giden Sultanın askerleri, cephelerden Türk olarak dönmekteydiler' Kaybedilen toprakların kısmen ya da büyük çapta, Türk olmayanların yurdu oluşu, elde kalan yerlerdeyse Türklerin çoğunlukta olması, ulusallaşmanın ve ulusal düşüncenin maddi zeminini hazırlamaya başladı. Böylece Türk halkı kendi varlığının bilincine, Meşrutiyet'i izleyen 10 yıllık dönemde vardı (Benoist-Méchin). Ulusçuluğa en son giren Türkler de bu ideoloji esaslı bir yükselişe geçti.

Balkan topraklarının elden çıkarılması, Osmanlıcılık ya da 'İttihadı-ı anasır' tezlerine de en büyük darbeyi indirdi. Görünürdeki resmi ideoloji olan, Osmanlıcılık yerini yavaş yavaş İttihatçıların ulusçu ve Türkçü ideolojisine bırakmaya başladı. 1913'den sonra fiili tek parti rejimi hâlinde iktidara oturan bu kanat, yabancı sermaye ve kapitülasyonlara karşı çıkma, 'milli iktisat' siyaseti gütme, Türk-Müslüman tüccar yaratma politikalarıyla ulusçu tutumlar takındı".[38] Yani "Tepkici olmak, Kurtuluş Savaşı ulusçuluğunun bir başka boyutudur. Bununla kastedilen, başka ve dış (yabancı) güçlere ve değerlere karşı doğmuş olmaktır. Avrupa hegemonyacılığına karşı tepki, Hıristiyanlığa karşı tepki, Panslavizm'e tepki, Balkan ve Arap milliyetçiliğine karşı tepki... Bütün bunlar şu ya da bu ölçüde Kurtuluş Savaşı ulusçuluğunda vardır"[39] Yani Kemalizm, İttihat ve Terakki laboratuarındaki Türk ulusçuluğunun, 'Türkiye Türkçülüğü' versiyonudur; bu anlamda da 'İttihat ve Te-

[38] B. Tanör, Kuruluş (1920 Sonraları), Cumhuriyet Gaz. Yay., Temmuz 1997, s.69-70.
[39] F. Georgeon, Des Ottomans aux Turcs.

rakkî artığı' ya da 'pragmatik-rasyonel revizesi' olarak (kimi sözde itirazlara karşın)[40] nitelenmeye hak kazanmıştır.[41]

4) 'TEK ADAM' DÖNEMİ MİLLİYETÇİLİĞİ

Cihan Dura, "Atatürk ulusçuluğu 'demokratik bir bütünleşme ideali'dir. Ne Kürde ne de başka al-kimlik sahiplerine 'Sen benimle birlikte ve bana benzeyerek yaşamaya mecbursun. Kendi dilini, değerlerini unutacaksın' demez"[42] der! Doğru mudur? Ya da Ahmet Cemal'in, "Atatürk dönemi, bütünü açısından çağdaşlaşma ve özgün bir ulusal kimlik kazanma çabalarının tam anlamıyla birlikte yürütüldüğü bir dönemdir. (...) Atatürk'ün TDK ve TTK'yı kurmuş olması, düşünmesini bilenler için Cumhuriyet'in kuruluş döneminde 'kendi kimliğinin bilincine varma' hedefinin ne ölçüde önemsendiğinin açık göstergesidir"[43] diye betimlediği süreç ne pahasına işletilmiştir? Veya A. Taner Kışlalı'nın, "Türkiye Cumhuriyeti 26 etnik köken, 8 mezhep ve 16 anadili üzerine kurulmuş. Atatürk bu 'ortak geçmiş, ortak dil ve eşitlikçi bir yurttaşlık' potasında uluslaştırma yolunu açmış"[44] dediği uygulamanın vukuatı ve faturası nedir? Gelin ana hatlarıyla bu sorulara yanıt arayalım!

Bilindiği gibi, Ermeni tehciri (1915), Batı Anadolu ve Trakya Rumlarının göçertilmesi (1922), nüfus mübadelesi (1923 sonrası) vb. tedbirlerle Anadolu'nun çok etni'li yapısı yerine türdeş ve hâkim uluslu bir yapıya yönelindi. Bunlar, Kemalistlerin yukarıdan aşağıya 'ulus oluşturma' politikalarının kaçınılmaz önlemleriydi;

---

[40] "Ulusal ideoloji ve ulus-devlet modelini benimseyen Kemalist hareketle ulus öncesi ya da ulusüstü bir konfederasyon düşleyen Enver Paşa'nın dayandıkları toplumsal ve sınıfsal güçler de anlamlı bir şekilde farklıdır Türkiye'deki ulusal kurtuluşçu hareket, orta ve millici sınıf ve tabakalar öncülüğünde gelişirken, Enver Paşa'nın Orta Asya'da dayanmak istediği güçler büyük toprak ve mülk sahipleri ile beyler ve aşiret reisleri gibi feodal unsurlar olacaktır" (Bülent Tanör, Kurtuluş Üzerine 10 Konferans, A.g.e., s.11).

[41] Eric Jan Zürcher'in deyişiyle, "İttihat rejiminin düşüşüyle 1919'da başlayan ulusal uyanış hareketi arasında bir zaman aralığı bulunduğu inanışı tabii ki 'resmi' Kemalist tarihçilerin de standart özelliklerinden birdir" (Milli Mücadele İttihatçılık, 1987, s.134).

[42] Kavram Dergisi, No:1, s.20.

[43] Cumhuriyet, 1 Ocak 1998, s.13

[44] Cumhuriyet, 26 Aralık 1997, s.3.

bundan başka otoriter tek partili[45] rejimin Takriri Sükûn kanunu,[46] İstiklal Mahkemeleri, anti-Kürt İskân Kanunu (1934) bu kapsamda ele alınması gereken olgulardır. Ziya Gökalp'in, 1923'te kaleme aldığı Türkçülüğün Esasları'nda, 'Dünyanın en demokrat kavmi eski Türkler'den[47] söz etse de Türk ulusçuluğunun hiçbir demokratik özelliği yoktur, örneğin Celal Nuri İleri (1926); "Atatürk ihtilalinin farikası Türk milliyetçiliğidir" diyen M. Esat Bozkurt; "Üstün bir ırk olan Türkler"den söz ederek, "Türk kanı temiz kalmıştı" diyen Recep Peker; "Milliyetçilik, yani dil, kültür ve ülke birliği Kemalist devrimin farikasıdır" diyen Vasfi Raşit Sevig; "Kemalist devrim Türklüğün yüceltilmesidir" diyen Hikmet Bayur ve resmi tarih kitaplarındaki örnekler bunun kanıtıdır.

Bu konuda, Bülent Tanör şunları der: "Tarih anlayışı alanındaki değişim, ulusallaştırma çabalarının bir başka boyutudur. (...) Dil, tarih ve ulusçuluk anlayışları konusunda bilim dışı ve hatta şoven aşırılıklara savrulduğunu kabul etmek gerekir. Türkçenin ve Türklerin dil ve uygarlıkların yayılışında merkezi (kaynaksal) rol oynadığı iddialarını içeren 'Güneş Dil Teorisi' ile 'Türk Tarih Tezi' bu bağlamda ilk akla gelenlerdir. (...) 'Türk ırkı'nın yüceltilmesinde kendini gösteren aşırılıklar derin izler bıraktı. Bu anlayış artık, Kurtuluş Savaşı günlerinin toplayıcı ve birlikte yaşama azmine dayalı milliyetçiliğinden farklı bir yaklaşımdı. Irksal köken ve üstünlük şimdi ön plandadır. M. Kemal, Türklerin Orta Asyalı brakisefal bir ırktan geldikleri yolundaki saptamalarıyla dikkat çekiyordu.[48] İskân Kanunu gibi yasalarda 'Türk ırkı' ibaresi yer almıştır.

Öğretim programları da bundan etkilenmiştir. Lise son sınıf ders kitaplarından birinde şu satırlara rastlıyoruz: 'Türk tarihi, Türk milletine, dünya yüzünde insanlığın doğuşundan beri en asil ve yüksek

---

[45] Kemalizm açısından en önemli yönlendirici araç-aygıt, devletle iç içe geçmiş partidir. Yani Devlet-Millet bağlantısına aracılık eden temel siyasi araç-aygıt Cumhuriyet Halk Fırkası olmuştur (Tekin Alp, Le Kémalisme, 1937, s.22).

[46] M. Kemal, otoritesini, Takrir-î Sükûn Kanunu saycsinde gerçekleştirdiğini açıkça ifade etmektedir (Nutuk II, s.336).

[47] Varlık Yay., 1952, s.113.

[48] Afet İnan, Atatürk'ten Hatıralar, s.62.

insan tipini kendi ırkının temsil ettiğini, asırların yürüyüşünce beşeriyetin karanlık göklerinde müselsel (zincirleme) medeniyet ufuklarının kendi ırkının zekâ ve kabiliyet elleriyle açıldığını anlatır."[49] (...)

Bu dönemde etnik bütünlük ve tek ırklılık genel geçer resmi bir doğru'dur. (...) Ulusallaştırma politikalarının yarattığı bir başka sancılı husus, 'milli birlik ve beraberlik' ülküsünün düşünsel ve sınıfsal farklılıkları bastırıcı yönüdür. (...) Düşünce ve örgütlenme yasakları köklerini büyük çapta bu tarz bir otoriter milliyetçilikten almışlardır. 1947 tarihli İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun'un 5. maddesindeki şu ibare bunu yeterince ortaya koymaktadır: 'Sendikalar milli teşekküllerdir. Milliyetçiliğe ve milli menfaatlere aykırı hareket edemezler'".[50]

Özetle Mustafa Kemal, Anadolu'nun Türk olduğunu 'kanıtlamak'(!) için 'Güneş Dil Teorisi'ne sarıldı. Anadolu'daki Ermeni ve Rum gerçeğini geçersiz kılmak için 'Hitit'lerin Türk olduğunu' öne süren Mustafa Kemal, böylelikle 'Anadolu'nun tarihi ve manevi tapusu'nu da Türk milliyetçiliğine çıkarıyordu. Bu doğrultuda ırkçı-kafatasçı antropoloji çalışmalarını da başlatan Mustafa Kemal, 15 Nisan 1931'de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'ni (daha sonra adı Türk Tarih Kurumu oldu) kurup, I. Türk Tarih Kongresi'ni 8 Temmuz 1932'de; ikincisi de 1937'de toplandı.[51]

"Yüzyılın başında Türkçülük, dağılmış bulunan Osmanlı imparatorluğunu yaşatabilmek için özellikle özendirilmiş bir hareketti".[52] Örneğin Ziya Gökalp'in deyişiyle, "Türk milliyetçiliği Osmanlı devletinin menfaatlerine ters düşmemektedir. Her genç harekette olduğu gibi Türk milliyetçiliğini savunanlar arasında bazı

---

[49] Tarih IV, s.258.

[50] Kuruluş (Türkiye 1920 Sonraları), A.g.e., s.89-90.

[51] 2. Kongre'deki konuşmasında Nevzat Ayas, 'Türklük' hakkında şunları diyordu: "Türk kelimesinin kökünü teşkil eden 'töre' veya 'türe'nin başlıca manaları arasında kanun, nizam, kaide, adet, din, ırk da vardır. Eskiliği Türklüğün menşelerine kadar uzanan bu kelime, milletimizin kanun ve nizam mefhumunu ne kadar da erken sezdiğini gösterdiği gibi, onu kendilerine ad yapacak kadar benimsediğini de anlatır; 'tür' kökü, yüksek ve cins manasına geliyor. Türk bu köke bağlanırsa töre'nin mastarına göre, üreyip artmış, yükselmiş millet demek oluyor" (Akt. Büşra E. Bahar, İktidar ve Tarih..., A.g.e., s.178).

[52] Büşra Ersanlı Bahar, İktidar ve Tarih..., A.g.e., s.64.

aşırılıklar vardır... Gerçekte Türkçülük Osmanlı devletinin baş destekçisidir ve Türkçülük kozmopolitliğe karşıdır".[53]

Türkçülük sadece bir tarih yazımı meselesi değil; aynı zamanda, 'devlet için bir ulus yaratma' girişimiydi. "Bir yanda 1923'de Türk ulusu adı verilmek istenen şey vardır. Bunun gözlenebilir tek bileşeni dindir".[54] "Türkiye için en iyi din milliyetçiliktir" cümlesi[55] T.C'nin bir İçişleri Bakanına aittir. "Denilebilir ki, Cumhuriyet Devleti, reformları ve devrimleriyle yoktan var etmeye çalıştığı kurumları ve kavramları (ulusal, ulusal ekonomi, demokrasi) adeta kendi salt bekası doğrultusunda biçimlendirmeye yeltenmiştir".[56] Yani 'Bu devlete bir ulus lazım' diyen Kemalistler, milliyetçiliği, bir din formuna[57] sokmuşlardır. Örneğin bu tutum, 1923 CHP Tüzüğü'ndeki "Türk kültürünü benimsemek parti üyeliği için kaçınılmaz bir gerekliliktir"[58] diyen formülasyonda ifadesini bulur.

1924-25 arasında okutulan tarih kitaplarıyla 1929-33 arasında Türk Tarih Kongresi'nde netleştirilen 'Güneş Dil Teorisi' ile ve 'Türk Tarih Tezi'; 'devlet için istenilen ulusun yaratılması' yolunda

---

[53] Gökalp'ten akt. Büşra Ersanlı Bahar, İktidar ve Tarih..., A.g.e., s.74.

[54] Cengiz Aktar, Türkiye'nin Batılılaştırılması, Ayrıntı Yay., s.67.

[55] Akt. Cengiz Aktar, A.g.e., s.63.

[56] Cengiz Aktar, A.g.e., s.14.

[57] K. Marx'ın deyişiyle, "Din henüz kendisini bulamamış ya da kendini yeniden yitirmiş insanın benlik bilinci, kendi kendi in ayırtına varmasıdır. Fakat insan dünyanın dışında oturan soyut bir varlık değildir. İnsan, insanın dünyasıdır, devlettir, toplumdur. Bu devlet, bu toplum dinin dünyaya bakışını üretir. Çünkü bunların kendileri tepetaklak bir dünyadır. Din bu dünyanın genel kuramı, geniş kapsamlı özeti, yaygın mantığı, manevi point d'honneur'ü (yüceliği), coşkusu, ahlâkça onaylanması, görkemli bütünlüğü, avuntu sağlamaya ve haklı kılmaya yarayan evrensel temelidir. İnsanın özünün hayali gerçekleşmesidir, çünkü insanın sahici bir gerçekliği yoktur. Böylelikle dine karşı savaşım manevi kokusu din olan (bu) dünyaya karşı da dolaylı olarak savaşımdır. Dinsel acı çekme aynı zamanda, hem gerçek acı çekmenin bir anlatımı hem de acı çekmeye karşı bir başkaldırıdır. Din, baskı altındaki yaratığın iç geçirmesi, taş yürekli bir dünyanın duygusu ve ruhsuz koşulların ruhudur. Halkın afyonudur. Halkın hayali mutluluğu olarak dinin kaldırılması gerçek mutluluğu istemektir. İnsanların içinde bulundukları durum hakkındaki hayallerin kaldırılmasını istemek, hayalleri gerektiren bir durumun kaldırılmasını istemektir... Böylece, göğün eleştirilmesi yerin eleştirilmesine, dinin eleştirilmesi hukukun eleştirilmesine, dinbilimin eleştirilmesi de siyasetin eleştirilmesine dönüşmüş olur"

[58] Akt. Büşra Ersanlı Bahar, İktidar ve Tarih..., A.g.e., s.90.

atılmış adımları sergiliyordu. Örneğin 1932'de liseler için tarih (4 cilt) ve 1933'te Orta Mektepler için yayınlanan kitaplarda şunlar deniliyordu: "Tarihin en büyük cereyanlarını yaratmış olan Türk ırkı, benliğini en çok korumuş bir ırktır. Bununla beraber gerek tarih zamanlarında gerek tarihten evvel ki zamanlarda yayıldığı geniş ülkelerde ve sınırlarda yaşayan komşu ırklarla da karışmışlardır. Yalnız bu karışmanın ekseninde Türk ırkının vasıfları olduğu gibi kaldığından Türk ırkı kendi hususiyetini kaybetmemiştir. (...)

Tarihin ilk devirlerinde de küçük Asya'da oturan halk Hitit veya buna benzer adlarla tanınmış olan Hatta Türkleridir. Etiler küçük Asya'yı kaplayan bir imparatorluk kurmuşlardı. Bu devleti teşkil eden Türkler, kendi Etilerinin idaresi altında ayrı ayrı krallıklar, prenslikler hâlinde bulunuyorlardı. (...)

İÖ 2800 tarihlerinde buraya (Lübnan Dağları) şarktan Orta Asyalı insanlar gelerek yerleşip Fenikeliler adını almışlar. İlk Fenike medeniyetini kuran bunlardır. Eski mezarlarda yapılan araştırmalarda çıkarılan brakisefal kafatasları bu ilk Fenikelilerin Türk ırkından olduklarını göstermektedir. Bunlar sonraları yakın oldukları Sami kavimlerle karışarak yavaş yavaş Samileşmişlerdir. (...)

Çinlilerin bu yeni hükümeti Tukyu Devleti adıyla anıyorlardı. Bu ad Türk kelimesinin Çinceleşmiş şeklinden başka bir şey değildir. Demek ki, o zamana kadar tarih sahnesinde türlü türlü adlarla görünmüş olan Türkler, 6. asırda asıl kendi adları ile meydana çıkmışlardır. (...) Türkler Anayurtları olan Orta Asya'da yontmataş devrini milattan 12.000 sene evvel geçirdikleri hâlde, Avrupalılar ancak 500 sene daha sonra bu devirden kurtulabilmişlerdir. Diğer taraflarda insanlar henüz ağaç ve kaya kovuklarında yaşarlarken, Türkler, Orta Asya'da kereste ve maden medeniyetini meydana getirmişler, hayvanları ehlileştirmişler, çiftçiliğe başlamışlardır. (...)

Ruslaşmış bir Türk ailesinden gelen Lenin (Asıl ismi Vladimir İlyiç Ulyanof) (...) Türk tarihinin en büyük komutan ve devlet adamlarından biri olan Timur..."[59]

---

[59] Akt. Büşra Ersanlı Bahar, İktidar ve Tarih..., A.g.e., s.109-110-113-116-221

Sistematik bir Türkleştirme kampanyasının örgütlendiği günlerde dönemin siyasal toplumsallaştırma sürecinde önemli işlevler yüklenen 'Ülkü' dergisi çıkarıldı. 'Ülkü'; 1933-50 kesitinde, birbirini izleyen üç ayrı dizi olarak ve aylık periyotlarla yayımlanan Halkevleri'nin yayın organıydı. İlk dizisinde, Fuad Köprülü'nün yönetiminde Türk tarihi, etnografyası, folkloruyla ilgili yazılara ağırlık verilmişti. 1941'de yayımlanmaya başlanan ikinci dizisi Fevziye Abdullah Tansel'in yönetiminde milli kültür dergisi olarak çıkmıştır. Üçüncü dizi Bedrettin Tuncel'in yönetiminde 'Halkevleri ve Halkodaları Dergisi' niteliği ile yayınlanmıştı.[60]

Şubat-1933 Tarihini taşıyan birinci sayı başyazısında Recep (Peker); "Ülkü, karanlık devirleri arkada bırakarak şerefli ve aydınlık bir istikbale giden yeni neslin heyecanını beslemek, cemiyetin kanındaki inkılâp unsurlarını ısıtmak" için çıkacaktır demiştir. 'Ülkü niçin çıkıyor' sorusunu yanıtlarken; "Ülkü'de büyük davaya inananların, buna Türk cemiyetini inandırmak, toplu ve heyecanlı bir millet kütlesi yaratmak hizmetinde vazife ve hisse almak isteyenlerin yazıları çıkacaktır" (s.1) direktifini verirken her alanda olduğu gibi aile konusunda da kurucu iktidarın manüpülatif özelliğini gözler önüne sermiştir.

Derginin ikinci sayısında Hamit Zübeyr, 'Halk Terbiyesi Vasıtaları' başlıklı yazısında halk terbiyesi kavramını şöylesine açıklamıştır: "Halk terbiyesi, milleti teşkilâtlandırma ve milli kıymetlerimizi meydana çıkartarak işletme işidir. Halk terbiyesi memleketin şive, mezhep ve medeniyet itibari ile birçok parçalara ayrılan zümrelerini bir içtimai vücut ve millet hâline yoğurma, fertlerin düşünüş, duyuş ve isteyişini bütün milletin mefkûresine uygun bir tarzda işleyerek ruhu yetiştirme demektir" (s.152).

"CHP demek, Türk milleti demektir ve CHP demek, Türk devleti demektir; bu mefhumlar birbirine o kadar sıkı şekilde bağlıdırlar ki, birini diğerinden ayırmak imkânsızdır"[61] diyen 'Ülkü'; yeni kuşakların Türkleştirilmesinin araçlarından birisiydi.

---

[60] Meydan Larousse, Cilt:12, s.475.
[61] Ülkü, C:13, No:76, Haziran 1939, s.7.

Yine bu kesitin anılmaya değer dergilerinden biri de, 1932-35 kesitinde 36 sayı yayımlanan 'Kadro'ydu.[62] Siyasal yaşamda 'Kadro' Hareketi olarak adlandırılan bir akım oluşturan 'Kadro' dergisi, 'Türk Devrimi'ni yorumlamak ve model arayışına önderlik etmek üzere çıkartılmıştır. Türk Devriminin özgün ideolojisini oluşturma misyonunu yüklenen 'Kadro' Dergisi kurmayları, 1927 Tevkifatına kadar Türkiye Komünist Partisi üyesi idiler.[63]

"Kadro, Kemalizm'e özgü bir ideolojiyi geliştirmek istiyordu.[64] Ona göre dünyadaki temel çelişki, Marksizm'in ileri sürdüğü gibi, işçi sınıfı ile kapitalist sınıf arasındaki çelişki değildir. Temel çelişki gelişmiş, zengin ülkelerle yoksul, gelişmemiş ülkeler arasındadır. Gelişmiş, sömürgeci ülkeler, yoksul, sömürge ülkeleri sömürerek kendi işçi sınıflarına bir sus payı verebilmektedirler. Emperyalist ülkelerle sömürülen ülkeler arasındaki çelişkiyi çözecek olan, ulusal kurtuluş hareketleridir. Bunun da modeli Türk Kurtuluş Mücadelesi, Kemalizm'dir. Kadro'nun savunduğu ikinci önemli tez, devletçiliktir. Türkiye'de sınıf çelişkileri henüz genişlememiştir, fakat kapitalizmin serpilmesiyle bu çelişkiler ortaya çıkacaktır. Kemalizm, bu çelişkilerin yol almasını devletçilik siyaseti uygulayarak

---

[62] "Kadro neşriyatının lehinde, aleyhinde daha çok söz söylenecektir. Fakat bir nokta, zamanın buzlu camı üzerinde gittikçe daha keskin hatlarla tespit edilecektir. O da bu neşriyatın inkılâbımızın en sistemli izahını teşkil etmiş olmasıdır" (B. Asaf, Kadro, Haziran 1933, no:18, s.37) saptamasını üst perdeden, vurgulu bir üslupla dile getiren Kadrocular İnkılâp Bitti mi (Ş. Süreyya, 'İnkılâp Bitti mi?', Mart 1932, no:3, s.5) sorusuna olumsuz yanıt vermişlerdir. Onlara göre inkılâp hayatın her alanında, her an sürmektedir.

[63] Merdan Yanardağ, Türk Siyasal Yaşamında Kadro Hareketi, Yalçın Yay., 1988, s.13.

[64] Örneğin Şevket Süreyya Aydemir, daha sonraları Yön'de yayımlanan 'Türk Sosyalizminin İlkeleri' adlı yazısında, "Türk Sosyalizmi temellerini Türk Millî Kurtuluş hareketinden alır. Türk Sosyalizminin belli başlı prensipleri şunlardır" diyerek, sıralıyordu: "1) Antiemperyalizm: İstiklâlcilik. 2) Antikapitalizm: Millî ve halkçı ekonomi. 3) Karma ekonomiyi reddetmeyen, fakat parazit bir istismarcılığı reddeden ilerici bir devletçilik. 4) Halk için, halkla beraber halkçılık. Faydanın halk yararına kullanılışı, yani sosyal adalet. 5) M. Kemal'in anladığı manada bir vatan anlamı.6) Dil, Tarih ve Kültür işlerinde bilimsel bir milliyetçilik. 7) Devlette, rejimde, dış politikada ve ekonomide millî olmak vasfı. 8) Demokratik düzende Sosyal Devlet anlamının işlenmesi ve organlarının yaratılması. 9) Millî hayatın bütün kollarını içine alan bir plâncılık. 10) Emeğin ve hizmetin korunması ve teşkilâtlandırılması. Güçlü ve bağımsız sendikacılık. 11) Din ve devlet işlerinin kesin olarak ayrılması, laiklik" (Şevket Süreyya Aydemir, Yön, 9 Ocak 1963, No:47, s.89).

önleyebilirdi. (...) Kadro, demokrasiye, bireyciliğe karşı bir dergiydi ve bunu Kemalizm adına savunuyordu".[65]

5) 'MİLLİ ŞEF' DÖNEMİ TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

Türkiye'de 1938-46 kesiti, 'Tek Adam'ın takipçisi 'İkinci Adam'ın, yani 'Milli Şef'in dönemidir. Niyazi Berkes'in, 'Unutulan Yıllar' adlı yapıtında ifade ettiği gibi, 40'ların 'Milli Şef' döneminde uluslararası konjonktüründe etkisiyle aslına rücü eden tek parti iktidarı; Başbakan Saraçoğlu, Dışişleri Bakanı Menemencioğlu, T.'C'nin Nazi Almanyası'ndaki Büyükelçisi Gerede ve CHP Genel Sekreteri Esendal'ın bilgi ve katkılarıyla; Nazi Dışişleri Bakanı Ribbentrop ve Türkiye Büyükelçisi Von Papen kanalıyla Hitler ile dolaylı temas hâlindeydiler. İşte bu dönemin yani 1940'ların gazetelerinden birkaç başlığı ve yorumu:

13 Temmuz 1940 (Cumhuriyet): "Vatana zararlı her harekete Türk milleti silahla cevap verecektir. -Refik Saydam- (...) Millet meclisinde feveran: Biz Milli Şefin etrafında bölünmez bir kütleyiz"

---

[65] Ayrıca 1932'de Kadro dergisini çıkartanlar (Vedat Nedim Tör, Şevket Süreyya Aydemir, Yakup Kadri Karaosmanoğlu), 1943'de bu kez 'Hep Bu Topraktan' adıyla bir dergi yayınladılar. Derginin yazarı Vedat Nedim Tör, devletçiliğin (sadece ekonomi boyutuyla değil, bir "kültür devrimi" çerçevesinde) teorisini kotarırlarken, şunları dediler: "İdeolojik bakımdan Türk devletçiliği, ekonomik cihazı, millet içinde bir istismar vasıtası olarak kullanmayan ve milleti sınıflara parçalama aleti saymayan ileri ve insani bir dünya görüşüdür" ("Ruh Kalkınması", Hep Bu Topraktan, No:2, Eylül 1943, s.6). "Türk devletçiliği, sadece ve dar manasıyla bir ekonomik hareket değildir. O, milletin ekonomik, kültürel ve sosyal cepheleriyle bütün yaşayış seviyesini devrin en ileri imkânlarından faydalanarak, en yüksek hadlere, en kısa zamanda çıkarmanın ideolojik remzidir" (s.3). "Tanzimat'tan beri, bu milletin aydını, Avrupa hayranlığının nefes tıkayan dalgaları içinden kafasını bir türlü kurtarıp da ciğerlerini bu toprakların bol ve temiz havası ile şişirerek etrafına bakmadı. Fertler ve milletler için en korkunç, en netameli ruh salgınına, kendilerini aşağı görme illetine yakalandı. Bir zamanlar, Avrupa'nın hayran kaldığı o güzelim elişlerimiz, sanatlarımız, beylik olarak sanıldığı ve inanıldığı gibi, kapitülasyonların gümrük mekanizması yahut makine çağına kendimizi uydurmamak gibi basit bir ekonomik veya teknik sebep neticesinde değil (...) daha ziyade kendimize olan güvenimizi kaybettiğimiz için, kendi gözümüzde kendimizi itibardan düşürdüğümüz için, kendi yarattığımız kıymetleri küçük ve aşağı görmeye başladığımız için yer yer ve zaman zaman soysuzlaştı ve sönüp gitti" (s.3). Sina Akşin, Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi-II, A.g.e., s.81-82-83.

15 Mayıs 1941 (Cumhuriyet): "Hitler, Milli Şef'e dostane bir mesaj gönderdi"

19 Haziran 1941 (Cumhuriyet): "Türk-Alman Dostluk Paktı imzalandı. (...) Madde 2: TC ve Alman Reich'ı müşterek menfaatlerine taalluk eden bütün meselelerde bunların hâlli için mutabakatı temin etmek üzere aralarında atiyen dostane temasta bulunmayı taahhüt eder"

21 Haziran 1941 (Cumhuriyet): "Milli Şef'imizle Führer arasında samimi tebrikler. Türk-Alman Paktı dünya muvacehesinde. Almanya muahedesinde herhangi bir siyaset değil, yalnız hakkın ve hakikatin zaferini görmek lazımdır"

26 Haziran 1941 (Cumhuriyet): "Saraçoğlu: Hitler bilhassa Büyük Atamız için güzel ve doğru mütalaalarıyla Türk milletinin kalbini harekete getirdi"

Savaş yıllarında Almanya'dan ithal edilen sadece faşist kurumlaşmalar değildi. Toplu katliamlara girişilmeden önce Almanya'da Yahudilere karşı uygulanan ekonomik yaptırımlarda kısa zamanda örnek alınıp; 'Milli Koruma Kanunu-Varlık Vergisi' adı altında azınlıklara yönelik bir dizi baskı yürürlüğe kondu.[66] Şükrü Saraçoğlu'nun Başbakanlığı döneminde, Kasım 1942'de çıkartılan Varlık Vergisi Kanunu ile (Müslümanlardan daha çok vergi yazılan) 1400 gayrimüslim Erzurum Aşkale'deki toplama kamplarına kapatılıp, taş kırmaya mahkûm edildi.[67]

---

[66] Bu kesitte, 1941'de kaleme aldığı Vasiyetnamesi'nde Nihal Atsız şunları diyordu: "Yağmur Oğlum, Bugün tam birbuçuk yaşındasın. Vasiyetnameyi bitirdim, kapatıyorum. Sana bir resmimi yadigâr olarak bırakıyorum. Öğüderimi tut, iyi bir Türk ol. Komünizm bizce düşman bir meslektir. Bunu iyi belle. Yahudiler bütün milletlerin gizli düşmanıdır. Ruslar, Çinliler, Acemler, Yunanlılar tarihi düşmanlarımızdır. Bulgarlar, Almanlar, İtalyanlar, İngilizler, Fransızlar, Araplar, Sırplar, Hırvatlar, İspanyollar, Portekizliler, Romenler yeni düşmanlarımızdır. Japonlar, Afganlılar, Amerikalılar yarınki düşmanlarımızdır. Ermeniler, Kürtler, Çerkezler, Abazalar, Boşnaklar, Arnavutlar, Pomaklar, Lazlar, Lezgiler, Gürcüler, Çeçenler içer(de)ki düşmanlarımızdır. Bu kadar çok düşmanla çarpışmak için iyi hazırlanmalı. Tanrı yardımcın olsun!" (Ada Dergisi, Yıl:4, No:12, s.68).

[67] Bu arada 4 Aralık 1945'te Zekeriya Sertel'in çıkardığı "Tan" gazetesine saldırıldı. 1946 Mart'ında Sosyal Demokrat Partisi, 1946 Aralık'ında da Esat Adil Müstecaplıoğlu'nun, Türkiye Sosyalist Partisi ile Şefik Hüsnü Deymer'in, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi kapatıldı. 1947'de DTCF'den Niyazi Berkes, Pertev Naili Boratav, Muzaffer Şerif ve Behice Boran aleyhine cadı kazanları kaynatıldı.

Böylece 6-7 Eylül'e giden yolun önü açılırken; uygulamanın nedenini, Sanayi Teknik Heyeti Başkanlığı görevini yürüten Şevket Süreyya Aydemir, İstanbul ve İzmir milletvekilleri Avram Galanti ve Baba Gomel'e durumu şöyle açıklıyordu: "Biz Türkler asırlardan beri bin bir savaşta, sanayie, para ve sermaye biriktirmeye vakit bulamadık. Sizler, yani bütün azınlıklar ise bunları yaptınız. Biz, sizi savaşlardan koruduk. Siz orduya asker vermediniz. Hatta birtakım yollarla vergi de vermediniz... Bu bizim asırlarca dökülen kanımızla, sizin bu sefer vereceğiniz bir iki yüz milyon kâğıt liralık varlık vergisini karşılaştırırsak ve buna hatta bir 'Kan Vergisi' desek, hesaplaşmamız acaba çok zalimane olur mu?"[68]

Özetle, "Halk arasında adı 'Harp zengini'ne çıkmış, fırsat düşkünü kodamanlarından olan yerli sermayeyi ürkütmemek ve 'milli' burjuvaziyi azınlıklara karşı savunmak gibi bir bahaneyi de elde tutmak kaygısıyla, yeğlenerek İstanbul'daki azınlıklara uygulanan"[69] varlık vergisi ekonomik alandan çok siyasi alanda başarılı olup, belirleyici sonuçlar almıştır. Vergiyi ödeyemeyen ve tamamına yakın bir kısmı 'azınlık' olan 1.400 kişi Aşkale'deki toplama kampına gönderilmiş ve "Böylece savaş yılları içinde gayrimüslim azınlık sermayesinin çok uygun koşullarda Müslüman-Türk sermayesine aktarılması mümkün olabilmiştir".[70]

6-7 Eylül 1955'te gayrimüslime yönelik talan olayları yaşandı. 6 Eylül'de İstanbul'da çıkan bir gazete Mustafa Kemal'in Selanik'teki evine bomba atıldığını duyurdu. O akşam bütün İstanbul'da binlerce Rum'un ev ve işyeri, kilise ve mezarlıklarına saldırılar düzenlendi; yağma ve tahrip edildi. "Rum ve diğer Müslüman olmayan yurttaşların yoğun olarak yaşadığı Beyoğlu, Karaköy, Tünel, Kurtuluş, Adalar ve Kumkapı'da başlayan eylemler genel bir tahrip ve yağmaya dönüştü. (...) Olaylarda 3 ölünün yanı sıra 30 kişi yaralanmış, 73 kilise, 1 havra, 1 ayazma, 3 manastır ve 3.584'ü Rum

---

[68] Şevket Süreyya Aydemir, İkinci Adam, Remzi Kitabevi, 1975, s.21-22.

[69] Stefanos Yerasimos, Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye -Bizans'tan 1971'e, Gözlem Yay., İstanbul, 1980, s.707.

[70] Cemil Koçak, Siyasal Tarih 1923-1950/Türkiye Tarihi -Çağdaş Türkiye 1908-1980 içinde, Cem Yay., 1989, s.131.

yurttaşa ait olmak üzere 5.583 işyeri, ev, dükkân tahrip ve yağma edilmiştir".[71] Polis saldırılara kayıtsız kaldı.

Daha sonra Yunan makamları, Selanik'teki evi yakmaktan sorumlu Türkleri yakaladı ve mahkûm etti. "Yunan Bidayet Mahkemesi'nin İstinaf ve Temyiz Mahkemelerinden geçerek kesin hüküm hâline getirilmiş olan, soruşturma ve itiraflara dayalı ilamına göre, bombaları Türkiye'den Selanik Başkonsolos Yardımcısı Mehmet Ali Tekinel 15 Temmuz 1955'te getirmiş, Başkonsolos Mehmet Ali Balin'in ve Selanik Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde TC'den burs alan Yunan uyruklu öğrenci Oktay Engin'in azmettirmesiyle yine Yunan uyruklu Gümülcine Türklerinden Kavas Hasan Uçar atmış; TC Hükümeti'nin başvurusu üzerine diplomatik dokunulmazlıkları nedeniyle konsoloslar kovuşturulmamış, Hasan Uçar 2 yıl hapse mahkûm olup cezasını çekmiş, Oktay Engin ise bir süre tutuklu kaldıktan sonra 20-21 Eylül 1956'da Türkiye'ye sığındığı için mahkûm olduğu 3 yıl 6 ay hapis cezasının geri kalan 2 yıl 9 ay 9 gününü çekmek üzere Yunanistan'a iadesi istenmiş ise de, bu talep TC Hükümeti'nce reddedilmiştir".[72]

Türkiye'ye sığınan "Oktay Engin kısa bir süre sonra Türk vatandaşlığına kabul edilmiş ve kendisiyle ailesine hükümet tarafından çeşitli yardımlarda bulunulmuştur. Bu kişi 8 Şubat 1992 günü Emniyet Genel Müdürlüğü'ndeki görevinden Nevşehir Valiliği'ne tayin edilmiştir".[73] Olaylardan yıllar sonra bir dergiye demeç veren Orgeneral Sabri Yirmibeşoğlu, olaylarla ilgili olarak şunları diyordu: "6-7 Eylül olayları da Özel Harp Dairesi'nin işiydi ve muhteşem bir örgütlenmeydi. Amacına da ulaştı".[74]

6) TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE RUM KIYIMI

Elbette, bunların bir geleneği vardı! 'Nasıl' mı? Gayet basit; alın size Karadeniz örneği... Karadeniz, tarih boyunca birçok kıyım

[71] Suat Parlar, Osmanlı'dan Günümüze Gizli Devlet, Spartaküs Yay., 1996, s.234.
[72] Akt. Aziz Nesin, Salkım Salkım Asılacak Adamlar, Adam Yay. 1987, s.60-61.
[73] Suat Parlar, Osmanlı'dan Günümüze Gizli Devlet, A.g.e., s.235.
[74] Suat Parlar, Osmanlı'dan Günümüze Gizli Devlet, A.g.e., s.235.

yaşamıştı; ancak yaşadığı en büyük kıyım, Rum ve Ermenilerin başına gelendi.

Trabzon ve Giresun'da çoğunluğu oluşturan Rum nüfusu; cumhuriyet sonrasında kimliğini gizleyen veya Rum olduğu bilinmeyen bir avuç insana indirgendi. Yorgo Andreadis'in, 'Pontus'un Yitik Kızı' (Belge Yayınları) kitabında anlattığı üzere, 1. Dünya Savaşı öncesinde birlikte yaşayan Türk ve Rumlar; Makedonya cephesinde yaralanıp Giresun'a dönen Topal Osman'ın, çevresine topladığı asker kaçaklarıyla oluşturduğu çete ile Rumlara savaş açmasıyla, birbirlerini boğazlamaya başladılar. Sonraki yıllarda Koçgiri isyanının bastırılması ve yörenin etnik temizliğinde önemli roller üstlenen Topal Osman, Mustafa Kemal'in korumasıydı. Mustafa Kemal'in istemleri doğrultusunda hareket eden, daha sonra Mustafa Kemal'e karşı çıkan Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey'i boğdurduğu için hakkında vur emri çıkarılarak, çatışmada öldürülen Topal Osman'ın çeteleri; Rumların evlerini basıp, eşyalarını talan ederken; kimi yerlerde bunlara Türk halkı da katıyordu.

Büyük ve acılı kıyımlarla Rumların ve Ermenilerin, Karadeniz'den sürgünü; bir katliama eşitlendi. Önceleri bir arada yaşayan insanların; kaçabilen kaçtı, kaçamayanlar ise katledildi. Kiliseler yıkıldı, Rum köyleri yerlerini Türk köylerine, Rum isimleri de yerini Türkçeye bıraktı. Örneğin, Giresun müzesinde sadece fotoğrafı kalan Giresun katedrali yıkıldı. Sümela manastırı harabeye çevrildi. Giresun'da şu anda müze olarak kullanılan kilise, hapishaneye dönüştürüldü. Giresun'da Rum yapılarından hiçbir iz kalmazken, Topal Osman'ın mezarı Giresun kalesinde, şehrin tam tepesinde konuşlandırıldı. Nüfusunun çoğunu Rumların oluşturduğu Tirebolu, Espiye'de Rumlardan kimse kalmadı.[75]

---

[75] Bunların ardından Karadeniz, Mustafa Suphilerin katline sahne oldu. 1983'te Giresun'da doğan Mustafa Suphi, bir dönem İttihat ve Terakki'yle çalıştı. Daha sonra onlardan ayrıldı. 1913'te M. Şevket Paşa'nın öldürülmesi ardından estirilen baskı rüzgârından payını alarak Sinop'a sürüldü. Bir grup arkadaşıyla Rusya'ya kaçan M. Suphi, orada da sürgünden kurtulamadı, Rusya'nın iç bölgelerine gönderildi. O yıllarda sosyalizm düşüncesini benimseyen M. Suphi, Bolşevik hareketin içinde örgütleyici olarak yer aldı. 10 Eylül 1920'de Bakû'de Umumi Türk Komünistleri Kongresini düzenleyip; yoldaşlarıyla

Karadeniz'de Lazlar, Osmanlı ve T.'C'nin nüfus sayımlarında görmezden gelinirken; Osmanlı döneminde bölgede büyük nüfusa sahip olan Rum ve Ermeniler ise artık 'azınlık' bile değillerdi. Osmanlılar dönemindeki nüfus sayımlarıyla, T.'C' kurulduktan sonra ilk kez 1927'deki nüfus sayımı sonuçları karşılaştırıldığında Karadeniz'in, Rum, Ermeni ve diğer halklardan temizlendiği bütün çıplaklığı ile ortaya çıkmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Trabzon Eyaleti olarak bilinen bölgede Trabzon, Sürmene, Tirebolu, Giresun, Ordu, Samsun, Ünye, Bafra ve Gümüşhane illerinden oluşuyordu. Bu gün Karadeniz bölgesinde olan Tokat ise Trabzon Eyaleti dışındaydı. Araştırmacı Ömer Lütfü Barkan, 1520-1530 yılları arasında Tokat'ta yaşayan 818 ailenin İslâm, 701 ailenin ise Hıristiyan olduğunu belirtiyor. Araştırmacı Lowry'nin aktardığı bilgilere bakıldığında, 1500'li yılların başında Trabzon kent merkezi nüfusunun 6 bin civarında olduğu; bunun %60-65'inin Pontuslu Rumlardan; %15-20'sinin de Müslümanlardan oluştuğu görülüyordu.

Trabzon kent merkezi için çeşitli nüfus tahminlerine bakıldığında 1830 yılında 25 bin olan nüfusun 17 binini Müslümanlar; 8 binini ise Rum ve Ermeniler oluşturuyor. Yani Trabzon'un Osmanlıların eline geçmesiyle birlikte, %15-20'lerde seyreden Müslüman nüfus gittikçe artıyor ve 1830'a gelindiğinde çoğunluğu oluşturuyordu. Yine bir başka araştırmada, 1890 yılında Trabzon kent merkezinin 19.500 Türk, 10.500 diğer etnik kökenden oluştuğuna yer verildiği görülüyordu.

Osmanlı istatistiklerine göre, Trabzon kent merkezinin 1912 yılında nüfusu 50 bin; bu nüfus 13 bin Türk, 14.500 Rum, Ermeni ve diğer halklardan oluşuyor. 1914 yılına gelindiğinde ise Trabzon'un nüfusunun 27.500'e düştüğü görülüyor. Azalan ise Rum ve

---

Türkiye'ye dönme kararı aldı. Kuvayı Milliyecilere göre M. Suphi'nin Ankara'ya sokulmaması çok önemli olduğundan, Kars'ta törenle karşılanmalarına rağmen; maşa olarak kullanılan ve Ankara Hükümeti'nin isteğiyle harekete geçen Kayıkçı Yahya'nın saldırısına uğradılar. Şehre girmelerine izin verilmedi ve bir takaya binerek denize açılmak zorunda kaldılar. Arkalarından yetişen Kayıkçı Yahya'nın adamları, 1921 yılının 28 Ocak'ını 29 Ocak'a bağlayan gece Mustafa Suphi ve 14 yoldaşını katledip denize attılar.

Ermenilerin nüfusu. Eyaletler baz alınarak yapılan araştırmalarda, Trabzon Eyaleti'nin 1874 tarihinde 764 bin olan nüfusunun, 173. bininin Ermeni, Rum ve diğer halklardan oluştuğu görülüyor.

Yine Osmanlı istatistiklerine göre, Trabzon Eyaleti'nin 1885'de 1 milyon 56 bin, 1897 1 milyon 164 bin, 1906'da 1 milyon 342 bin, 1914'te 1 milyon 122 bin olduğu görülmektedir. 1885 nüfus sayımına göre 1 milyon 56 bin olan genel nüfusun, 856 bini Müslüman, 155 bin Rum, 42 bini Ermeni, 1.500'ü ise Katolik ve Yahudilerden oluşuyordu. 1905-1906 nüfus sayımında Trabzon Eyaleti'nin 1 milyon 342 bin olan nüfusunun; bir milyon 61 bin Müslüman, 205 bin Rum, 50 bin Ermeni, 1.500 Katolik ve Yahudi, 2.450 Protestan'dan oluştuğu belirtilmiştir.

Osmanlı istatistiklerinde 19. yüzyıl sonu istatistikleri incelendiğinde, Trabzon'da nüfusun %42,8'inin Rum, Ermeni ve diğer halklardan oluştuğu belirtilirken; bu oranın TC'nin kurulmasından sonra 1927 yılında yapılan nüfus sayımında %1,2'ye düştüğü görülmektedir (Arşivlerde Lazlara ise yer verilmediği, Lazların Müslüman nüfus içerisinde değerlendirildiği görülmektedir).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 4 yıl sonra 1927'de yapılan genel nüfus sayımına göre:

NÜFUSUN DİNLER AÇISINDAN DÖKÜMÜ								
Kent	İslâm	Katolik	Protestan	Ortodoks	Ermeni	Hıristiyan	Musevi	Sair
Samsun	273.394	156	41	109	183	82	95	1
Ordu	202.083	9	16	120	15	2	4	-
Giresun	164.967	37	7	2	2	11	6	1
Trabzon	289.996	55	30	77	99	25	10	-
Rize	171.647	3	2	1	-	2		-
Artvin	90.011	9	2	30	-	7	2	5
Gümüşhane	122.222	1	1	-	3	-	1	-
Tokat	261.803	39	1	25	1.032	55	92	14

Diğer illerin 1914 yılı nüfus verileri bulunmadığı için sadece Trabzon kent merkezi için şunları söyleyebiliriz. 1914'te kent merkezinin 27 bin olan nüfusun 13 bini Müslümanlar, 14,5 binininse diğer halklardan oluştuğu görülmektedir. 1927 nüfus sayımına bakıldığında ise etnik kökenlerden çok dinsel açıdan ve nüfusun ana dilleri itibariyle araştırma yapıldığı görülmektedir.

Gerek dinsel açıdan gerekse ana diller itibariyle incelediğimizde, Trabzon'un tamamında Müslümanlar dışındaki dinsel kökenlerden insanların sayısının sadece 289 olduğunu görüyoruz. 1914 yılında sadece kent merkezinde 14.500 Rum, Ermeni ve Yahudi'nin yaşadığı düşünülürse, süreç içerisinde bu halkların nasıl asimile edildiği görülüyor. Yine konuştukları diller itibariyle Trabzon'u incelediğimizde ise ana dillerinin Türkçe olduğunu söyleyen 289.980 kişiye karşı, anadili Rumca 64, Ermenice 98, İtalyanca 13, İngilizce 5, Acemce 24, Çerkezce 4, Kürtçe 61 Tatarca 8 diğer dillerden ise 175 kişinin yaşadığını görüyoruz.

KARADENİZ İLLERİNİN DEMOGRAFİK YAPISI	
Samsun	Türkçe 261.501, Rumca 27, Ermenice 220, Fransızca 20, Italyanca 66, İngilizce 9, Arapça 11, Acemce 11, İbranice 53, Çerkezce 5.616, Kürtçe 1554, Tatarca 173, Arnavutça 849, Bulgarca 64, sair diller 3.891
Ordu	Türkçe 192.273 Rumca 2, Ermenice 249, Fransızca 3, Italyanca 3, İngilizce 1, Arapça 162, Çerkezce 139, Kürtçe 132, sair diller 8.690
Giresun	Türkçe 164.457, Ermenice 2, Fransızca 13, Italyanca 12, Ingilizce 5, Arapça 1, İbranice 7, Çerkezce 2, Kürtçe 21, Arnavutça 4, Bulgarca 12, sair diller 1.504
Rize	Türkçe 171.578, Rumca 1, İtalyanca 1, Ingilizce 3, Kürtçe 8, sair diller 66
Artvin	Türkçe 82.514, Ermenice 2, Fransızca 1, Acemce 64, Çerkezce 38, Kürtçe 19, Tatarca 17, sair diller 7.411
Gümüşhane	Türkçe 120.179, Rumca 5, Ermenice 3, Italyanca 1, Çerkezce 47, Kürtçe 1.943 sair diller 53
Tokat	Türkçe 246.610 Rumca 19 Ermenice 982, Fransızca 8, Italyanca 13, Arapça 65, Acemce 28, İbranice 63, Çerkezce 7.131, Kürtçe 6.080, Tatarca 6, Arnavutça 359, Bulgarca 37, sair diller 1.662[76]

7) TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE KÜRTLER

1 Mayıs 1920'de; "Burada maksut olan ve Meclis-i âlinizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Çerkez değildir, yalnız Kürt değildir, yalnız Laz değildir. Fakat hepsinden mürekkep anasır-ı İslâmi'yedir, samimi bir mecmuadır (topluluktur -b.n)"[77] diyen Mustafa Kemal; 1920'den 1924'e kadar 'Türkiye halkı' deyimini kullanıp; 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nda yeni devleti 'Türkiye Devleti' olarak adlandırdı. Ancak UKİ'nin merkezileştirilmesinin

[76] Osmanlı'nın ilk dönem istatistiklerinde yer alan Tokat ilinin 19 yüzyılın başında yapılan istatistiklerde adının geçmediği görülüyor.

[77] Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I, A.g.e., s.73-74.

ürünü olan ulusallaş(tır)ma ile söylenenler, vaatler hasıraltı edildi. Yani "Kürtler, başlangıçta bu devletin kuruluşunda aktif bir taraftır. Mustafa Kemal'in Amasya Tamimi vardır. 'Kürtler ve Türkler adına yola çıkıyorum' der. Sivas ve Erzurum Kongreleri'ne, hatta Ankara'daki Büyük Millet Meclisi tartışmalarına kadar da gelmiştir bu. Şimdi devletin kuruluşunda böyle aktif rol oynayan Kürtlerin inkârı 25'den itibarendir. Özellikle Şeyh Sait İsyanı bahane edilerek 70 yıl içerisinde bu inkâr çok tehlikeli biçimde uygulanmıştır".[78]

13 Şubat 1925'te Genç'e (Bingöl) bağlı Piran'da başlayan Şeyh Sait ayaklanması, kısa zamanda Lice'ye yayıldı, Elazığ'ı ele geçirdi. 3 Mart'ta İsmet İnönü Hükümeti kurulup, Takrir-i Sükûn Kanunu çıkartıldı. İstiklal Mahkemeleri kurulup, Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası kapatılarak,[79] yoğun bir baskı dönemi başlatıldı. Mustafa Kemal'e göre, Şeyh Sait ayaklanmasına karşı "Bu seferki cidal bir mefkûre harbi olarak tanınacaktır. Türk tarihinde, askerlerimiz ilk defa mefkûreleri uğruna asil bir maksatla harp etmişlerdi" [80]

Mete Tuncay'ın da işaret ettiği gibi Kemalist tek-parti yönetimini kalıbına sokan Takrir-i Sükûn dönemi önemli bir dönüm noktasıdır. 1925'teki Şeyh Sait ayaklanmasından sonra Kürt illerinde olaylar yatışmamıştı. Genelkurmay'ın yayımladığı 'T.C'de Ayaklanmalar' adlı askeri yayında daha sonraki ayaklanma/tedip hareketleri şu sırayı izlemektedir: Reçkotan ve Raman Tedip Harekâtı (9-12 Ağustos 1925), Sason Ayaklanması (1925-7), 1. Ağrı Ayaklanması (16 Mayıs-17 Haziran 1926) Koçuşağı Ayaklanması (7 Ekim-30 Kasım 1926), Mutki Ayaklanması (26 Mayıs-25 A-

[78] Abdullah Öcalan, Ülkede Gündem, 11 Nisan 1998, s.4.

[79] 17 Kasım 1924'te yapılan bazı köklü değişikliklerden tedirgin olan milletvekilleri tarafından kurulan ilk muhalefet partisidir. Partinin başkanı Kazım (Karabekir) Paşa idi. Parti'nin kuruluşu Halk Partisi'nin adının başına "Cumhuriyet" kelimesinin eklenmesini sağlayacak ve hükümette değişiklikler yapılmasını da zorunlu kılacak uygulamaları da devreye sokacak kadar önemli etkiler yarattı. Tüzüğünde yer alan "parti düşünceye ve din inanışına saygılıdır" sözü CHP yöneticileri tarafından kendi partilerinin dinsizlikle suçlanması şeklinde yorumlandı. Bu yoruma uygun gelişmelerin de görülmesi üzerine 3 Mayıs 1925'te vekiller heyeti kararı ile Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı (Meydan Larousse, Cilt:12, s.68).

[80] Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasi Partiler, s.614, not:3.

ğustos 1927), 2. Ağrı Harekâtı (13-20 Eylül 1927), Bicar Tenkil Harekâtı (7 Ekim-17 Kasım 1927), Asi Resul Ayaklanması (22 Mayıs-3 Ağustos 1927), Tendürek Harekâtı (14-27 Eylül 1929), Savur Tenkil Harekâtı (26 Mayıs-9 Haziran 1930), Zilan Ayaklanması (20 Haziran-Eylül 1930), Oramar Ayaklanması (16 Temmuz-10 Ekim 1930), 3. Ağrı Harekâtı (7-14 Eylül 1930), Pülümür Harekâtı (8 Ekim-9 Kasım 1930), Tunceli (Dersim) Tedip Harekâtı (1937-38). Görüldüğü gibi, 1925'ten 1936'ya kadar 11 yıl içinde Kürt illerinde 15 ayaklanma/tedip harekâtı yaşanmıştı.

CHP'nin 1935'teki Büyük Kongresi'nde, Parti Genel Sekreteri Recep Peker'in, "Türkiye Cumhuriyeti bir Parti Devleti'dir. Parti, devletle birlikte çalışır. Demokrasi; halk tarafından, halk için devlet idaresi demektir. Fakat demokrasi hiçbir yanına dokunulamaz, değiştirilemez, olduğu gibi alınır bir rejim değildir. Her memleketin ihtiyacına göre uygulanması gereken bir kavramdır"[81] diye tarif ettiği Türkiye'de; Mahmut Goloğlu'nun deyişiyle, 'milliyetçilik kilidi'yle özgürlüklerin baskı altında tutulurken; "Gittikçe güçlenen bir diktatörlük söylentisi"[82] gerçekleniyordu.

Yine bugünlerde, "CHP'nin ülkenin politik ve sosyal yaşantısında güttüğü yüksek amaçların gerçekleşmelerini kolaylaştırmak ve partinin gelişimini artırmak ve hızlandırmak için, bundan sonra; parti çalışmaları ile hükümet yönetimi arasında daha sıkı bir yakınlık ve daha eylemli bir beraberlik sağlanmasına Genbaşkur'ca (partinin en yüksek üç kişiden oluşan organı) karar verilmiştir".[83] Çünkü o kesitte (4 Ocak 1936) Tunceli Kanunu çıkarırken; "Politik otorite, devlet ve hükümet kavramlarında toplandı. Devlet Başkanı ile Hükümet Başkanı bu otoritenin tek ve sarsılmaz temsilcileri ve büyük çapta sahipleri durumuna geldiler".[84]

2 Şubat 1926'da Mülkiye Müfettişi Hamdi Bey'in raporunda, "Dersim, Cumhuriyet hükümeti için bir çıbandır. Bu çıban üze-

[81] Ülkede Gündem, 11 Nisan 1998, s.2.
[82] Mahmut Goloğlu, Tek Partili Cumhuriyet (1931-1938), Ankara, 1974, s.169.
[83] Mahmut Goloğlu, Tek Partili Cumhuriyet, A.g.e., s.190.
[84] Mahmut Goloğlu, Tek Partili Cumhuriyet, A.g.e., s.191.

rinde kesin ameliyat yapmak ve elim ihtimalleri önlemek, memleket selameti bakımından mutlaka lazımdır"[85] uyarısında bulunulan Dersim'e; dönemin İktisat Vekili Celal Bayar 1936'da bir gezi yaptı. Gezi sonrasındaki raporunda Celal Bayar, "Doğu illerinde hâkimiyet ve idare bakımından göze çarpan bariz bir hakikat vardır. Şeyh Sait ve Ağrı isyanlarından sonra Türklük ve Kürtlük ihtirası karşılıklı şahlanmıştır. İsyan edenleri tenkil etmek için şiddetin manası anlaşılır ve yerindedir" [86] diyordu! Sonrası da malûmdu...

7.1) DEĞİŞEN NE?

Eski Genel Kurmay Başkanı Doğan Güreş'in, "Türkiye 2. Cihan Harbinden bu yana böyle riskli döneme girmemişti"[87] saptamasıyla Kürt illerinde devreye sokulan (Çatlı'lı, Yeşil'li) Susurlukçu 1993 konsepti uygulamalarıyla Karadeniz'deki Topal Osman'ın arasındaki yapısal fark neydi? O günleri anımsayın; Türker Alkan, "Türkiye bir iç savaşla karşı karşıya! İç savaşın içinde değilsek bile kıyısındayız. Ve iç savaşlar, uluslararası savaşlardan daima daha kanlı, acımasız ve kıyıcı olmuştur. Bununla karşı karşıyayız"[88] diye haykırırken Erdal İnönü ekliyordu: "Demokratik hukuk devletinde olağanüstü hâl ve benzeri kurumlara başvurmak zaman zaman gerekli olabilir... Olağanüstü hâl kaldırılıp koalisyon bozulunca o bölgede huzur mu olur sanıyorsunuz. Olmaz, iç savaş çıkar. İnsanlar doğuda silahlanıyor, aynı şey batıda da olabilir. Sonra da Türkiye karmaşaya gider ve iç savaş çıkar. Silahlı PKK örgütünün halk içinde taban sağladığını ben de görüyorum".[89]

Özetle 'ulusal sorun' karşısında Doğan Güreş'inden, Erdal İnönü'süne dek bir çırpıda birleşen "Zorbalık, saygı görmediği ve gücünü yitirdiği ölçüde baskısını artırır"ken;[90] bir diğer yandan da

---

[85] Ülkede Gündem, 11 Nisan 1998, s.2.
[86] Ülkede Gündem, 11 Nisan 1998, s.2.
[87] Milliyet, 7 Temmuz 1992.
[88] Milliyet, 22 Şubat 1992.
[89] Milliyet, 9 Mart 1992.
[90] Saint Just.

'milli değerler'in tümleyeni İslâm'a sarılıyorlardı.[91] Örneğin, 'Kürt Sorunu' konusunda, DYP İzmir Milletvekili Mehmet Özkan'ın önerisi, T.'C'nin 1992 dönemecindeki 'din politika'larının da özetini oluşturuyordu: "Güneydoğu insanını devletine bağlayan en önemli bağ, din bağıdır. Din bağı zayıfladıkça, bunun yerini ırkçılık almaktadır. Bunun için bölgede 'Ne Mutlu Türküm Diyene' ve 'Bir Türk Dünyaya Bedeldir' gibi sloganlar kullanılmamalıdır. Bölgede görev yapan devlet memurlarının bölgeyi bilen, dindar ve muhafazakâr olmaları da çok önemlidir".[92]

A. Türkeş'in, "şimdi herkes Turancı oldu, bizi de geride bıraktılar"[93] dediği koşullarda; Marx'ın deyişiyle, "Nesnel hakikatin insan düşüncesine atfedilip atfedilemeyeceği sorunu, bir teori sorunu değil, pratik bir sorundur. Pratikle insan hakikati, yani düşüncesinin gerçekliğini ve gücünü bu dünyaya aitliğini kanıtlamalıdır. Pratikten yalıtlanmış bir düşünmenin gerçekliği ya da gerçeksizliği konusundaki tartışma tümüyle skolastik bir sorundur".[94]

İşte bu koşullarda; temelini, 19. yüzyıl öncesine uzanan Türk milliyetçiliğinin[95] oluşturduğu ve 'lider-teşkilât-doktrin' üçgeninde örülmüş Ülkücü hareket; 40'ların Turancılığı ile kirli savaş seferberliğinin Özel Timlerinde yerini aldı. Irkçı tepki ve öfkenin ulusçu ve anti-komünist ideolojik potaya dökülmüş özellikleri[96] ile "Milliyetçi Görüş'ün ilkeleri ana başlıklarıyla şöyleydi: 1- Milliyetçilik, 2- Milli Şuur, Milli Mefkûre ve Ülkücülük, 3- Millî Demokrasi, Cumhuriyet ve Hürriyetçilik, 4- Toplumculuk ve Sosyal Adaletçilik, 5- Milli ve Manevi Değerlere Saygı, Ahlâk ve Maneviyatçılık,

---

[91] Daniel Guerin'in, "Faşizm peşindeki yığınlara her şeyden önce bir ülküye imanla bağlılık duygusu, bir mistik aşılamaktadır... Mussolini 'faşizm dini bir anlayıştır' der" (Faşizm ve Büyük Sermaye, s.89-93) belirlemesi çok önemlidir.

[92] Milliyet, 19 Ocak 1992.

[93] Cumhuriyet, 14 Şubat 1992

[94] Karl Marx, Alman İdeolojisi, s.24.

[95] bkz. David Kushner, Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu (1876-1908), Kervan Yay., 1979; ve Geçiş Sürecinde Türkiye, M. Ali Ağaoğulları, 'Aşırı Milliyetçi Sağ', Belge Yay., 1990.

[96] Ülkücü hareket ve MHP üzerine Boğaziçi Üniversitesi'nde doktora tezi hazırlayan eski MHP'li Mustafa Çalık, faşist hareket açısından tartışılmayan 4 temel özelliği şöyle sıralıyor: 1. Lider, 2. Teşkilât, 3. Doktrin, 4. Mücadele biçimi, Tempo Dergisi, No:18, s.10.

Muhafazakârlık, 6- Gelişmeci Anlayış, 7- Köylücülük ve Halkçılık, 8- Teknikçilik ve Endüstricilik, 9- İlim ve Gerçekçilik.[97] Ve bu ilkeler Kürt illerindeki kirli savaşta yaşama 'geçirilmeye' çalışıldı!

İcraatın özeti ve amaçları A. Türkeş'e göre şöyleydi: "Türk milleti kadar hoşgörülü, asimilasyon ve ırkçılıktan uzak bir devlet yoktur. Kendisi başkalarını asimile etmez, aksine kendisi asimile olur. Terörün ardında iddia edildiği gibi ırkçılık ve asimilasyon yoktur".[98] "Kürt realitesinin tanınması ve Kürdoloji Enstitüsü'nün kurulması vaatlerinin çok vahim hatalar olduğu kanısındayız. Doğu ve Güneydoğu'da bir savaşla karşı karşıya bulunulmaktadır. Bundan herkes haberdar olmalıdır. Halkımız savaşa hazırlanmalıdır. Bizi yok etmek isteyen bir savaş açılmıştır. Savaşın ilan edilmesi lazım. Artık gevşeklik ve gafletten kurtulunması lazım. Türk milleti bu savaşa hazırlanmalıdır. Gerekirse sıkıyönetim yeniden ilan edilir. Gerekirse o bölgelerde beşinci ve altıncı ordular kurulur. Çünkü devletin, milletin hayatı söz konusudur. Siz bu olayları küçümsemeyin".[99] "Türkiye'nin toprak bütünlüğü, milletin bölünmezliği, Türk milletinin yüceliği hakkındaki inançlarımızda bir değişme zaten olamaz. (...) Türkiye bugün ilan edilmemiş bir iç savaş yaşıyor. Bölücü teröristlerin milleti ve orduyu hedef almaları savaş değil midir? (...) Biz, Kürt-Türk diye bir ayırım gözetmeyiz. Hepimiz kardeşiz. TC bir üniter devlet olarak kurulmuştur ve öyle kalacaktır. Herkes Türkiyelidir. Irkçılıkla bir yere varılmaz. Kürt sorununun arkasında da, bölücü eşkıyanın arkasında da Yunan ve Batı emperyalizmi vardır. Kıbrıs'ı ve Ege'yi yutmak için, Güneydoğu'da 2-3 milyonluk bir Kürdistan devleti kurdurmak için bölücü terörü destekleyenler onlardır. (...) Biz Türkiye'de yaşayan bütün yurttaşlarımızı kardeş sayarız. Mustafa Kemal'in 'Ne mutlu Türküm diyene' sözünün felsefesine gönülden inanıyoruz".[100]

---

[97] Muharrem Şemsek, Bizim Ocak, s.26.
[98] Cumhuriyet, 27 Aralık 1991.
[99] Cumhuriyet, 26 Aralık 1991.
[100] Cumhuriyet, 25 Ekim 1991.

Özetle; geçmişteki uygulamalardan bugüne değişen fazla bir şey yoktu; ancak, geleneksel politika bu kez Kürt illerinde tutmamıştı. Ama 1998'in Türk(iye) toplumunda, sahibinin sesi A. Taner Kışlalı, hâlâ şu düşüncelerinde ısrarlıdır: "Geçenlerde E. Özkök yazmıştı. Türk ordusu üçüncü savaşı da başarıyla tamamlamış görünüyor. Kurtuluş Savaşı, Kıbrıs Harekâtı ve PKK ile savaş. Üçüncüsü belki de en zoruydu. Dünyanın en güçlü ülkesine bile Vietnam'da havlu attıran türdendi. Ordunun bu işin üstesinden gelemeyeceğini tahmin eden Batılılar da yanıldılar, bizdeki uzantıları da. 'Güneydoğu' sorunu bitmedi, ama silahlı bölümü büyük ölçüde bitti. PKK büyük ölçüde bitti. Şimdi sıra 'silahsız savaşım'da" [101]

GEÇMİŞDEN BUGÜNE TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

Özetle 'ulusçuluk', Türk(iye) solunun kurtulamadığı tarihi zaafıdır. Geçmişinden bugüne, üzerine bir karabasan gibi çöken 'ulusçuluk' illeti Türk(iye) solunun, enternasyonalist ve devrimci sol olmasının önündeki en büyük engeldir. Bitti dediği yerden yeniden başlayan ulusçuluk; Türk(iye) solu saflarında bugünde çok moda. Özellikle 'Büyük Türk Ulusçuluğu'nun şaha kalktığı koşullarda, ulusçulukla hesaplaşmak; sola ulusçuluğu taşıyan tarihsel olguların bilinç düzeyine çıkartılıp, eleştirilmesiyle mümkündür. Sol adına (dolayli veya direkt! enternasyonalist ve devrimci sola ihanet olan 'ulusçu sol'un tarihi bir trajedidir. Ancak tüm trajik görüngülere ve maliyeti yüksek ödentilere rağmen, ulusçu sol bugün yine iş başındadır, faaldir. Hem de demagojik 'militan'lığı ve yalanlarıyla...

'Nasıl' mı? Demagojik 'militan'lık dedik: Örneğin Mümtaz Soysal 'sol adına'; 'YDD'ye 'karşı çıkmakta'(?!) ve 'ulusal devlet'in çıkarlarını savunmaktadır: "Kanım şu ki emperyalizmin çok yeni bir biçimidir, küreselleşme. Bir tek ideoloji kaldı artık ve bu tartışılmaz diyorlar ve bunu da küreselleşmenin kaçınılmazlığı olarak dünyaya aktarıyorlar. Durun bakalım demek lazım. Her şey çok hızlı gelişti özelleştirmeye falan şimdiden tepkiler gelmeye başladı

[101] Cumhuriyet, 1 Nisan 1998, s.3.

dünyada; Bulgaristan'da, Polonya'da ve hatta İngiltere'de bu yeni emperyalizmi anlamaya başladılar. Küreselleşme diye kapitalist düşünceyi ve gücü yaygınlaştırmak isteyenleri engelleyecek tek güç ulusal devlet anlayışından geçer; ancak oturun bakalım diyebilir, ben kendi ülkemi plânlayacağım, başka türlü geliştireceğim, kendime özgü bir ekonomi oluşturacağım. Bunlar çok önemli".[102]

Yalan dedik: Toktamış Ateş, "1970 öncesi Dev-Genç'in sloganı 'Bağımsız Türkiye' idi. Ve her yürüyüşte önde Mustafa Kemal'in resimleri taşınırdı. En temel eleştirileri, Mustafa Kemal'in bağımsız ve anti-emperyalist çizgisinden ayrılmış olunmasıydı" deyip; THKO savunmasından yaptığı 'cımbızlamalar'a dayanarak, (duyduk, duymadık demeyin!) Bizim Deniz'i, 'Kemalist' ilan ediyor![103]

'Ulusçu sol', sol adına enternasyonalist ve devrimci sola ihanettir. Sol adına, sola ihaneti yakın tarihimizde en belirgin örneğiyle sola ulusçuluk ve Kemalizm virüsünü taşıyan 'Yön' deneyimiyle yaşadık. Bugün ulusçu sol çığırtkanların büyük bölümü, Yön rahlesinde eğitilmiş epigonlardır. Bu nedenle yıllar sonra, Yön'ün ulusçu ve Kemalist yönünü irdeleyerek, anımsamak ve anımsatmak gerekiyor; çünkü Yön Dergisi, 60'lara damgasını vuran bir siyaset laboratuarıdır. Türk aydınının, geleneksel simyacılığından modern kimyaya yönelmesinde, Yön ve yöneticisi Doğan Avcıoğlu'nun müthiş etkisi olmuştur. "YÖN'ün motoru, tek seçicisi, disiplin kurucusu Avcıoğlu'ydu. Avcıoğlu, aynı zamanda şaşırtıcı bir grafik çizen YÖN'ün ürünüydü. Sonradan katılanlarla birlikte bini aşkın kişi imzaladı ünlü Yön Bildirisi'ni. Bunlardan çoğu Türkiye'de yazan, çizen, yöneten olarak hâlâ etkinliğini sürdürüyor".[104]

---

[102] Mümtaz Soysal, Negatif, Ocak 1994, No:3, s.22-23.

[103] Unutulmasın Bizim Deniz'in darağacındaki son sözü "Yaşasın Türk-Kürt Halklarının Kardeşliği... Yaşasın Marksizm-Leninizm"di! Toktamış Ateş, gerçeği çarpıtarak yine yalan söylüyor! (T. Ateş, Cumhuriyet, 20 Nisan 1995, "Kemalist Darbeciler", s.3).

[104] "Çıkanlacak haftalık bir dergiye ad ararken 'yön' sözcüğünü söylediğimde, Doğan Avcıoğlu, her zaman ki 'kesin kararcı'lığıyla, 'tamam' demişti. Yön, o sırada bizce ve herkesçe aranan bir şeydi. Dergi de aranan bir dergi olacaktı. Oldu. Biz, yönümüzü çok az bilir gibiydik. Hiç olmazsa, ne yöne gitmek gerektiğini biliyorduk..." "Yöncülerden" biri olan Mümtaz Soysal, YÖN'ü ve aynı anlama gelmek üzere Doğan Avcıoğlu'nu böyle anlatıyor" ("Yön ve Doğan Avcıoğlu", Intermedya Yön, No:23, 6 Kasım 1994, 23).

'Yön'ün ulusçu etkinliği, umursamamak mümkün değil. 1990'lı yılların Türkiye'sinde, ulusçu sol'un ya da neo-Kemalist çerçevenin; 'Yeni Dünya Düzen(sizliğ)i'[105] ('YDD') koşullarının dayattığı ekonomik konumdan,[106] 'Kürt Sorunu'na[107] kadar uzanan kavramsal köşe taşlarını, 'Yön' ve Doğan Avcıoğlu'nun tezleri oluşturur.

1) 'ULUSÇU SOL'UN KÜRESELLEŞME SÖYLENCELERİ

'Yön' ve Doğan Avcıoğlu'nun tezlerini hortlatmaya çalışan 'ulusçu sol'; 'YDD'ye karşı Kemalizm'e sarılır. Bu yolda şu tür yalan, demagoji ya da çarpıtmalara sarılır:

Attilâ İlhan: "Nereden bakılırsa bakılsın, görülecektir ki, Mustafa Kemal de, Sultan Galiyef de, 'Emperyalist Batı'ya karşı, 'Mazlum Milletler'in 'dayanışması'nı, gezegenimizin 'başat' çelişkisi olarak görmüşlerdir. İyi de, günümüzde herkesin 'Kuzey/Güney Çelişkisi' dediği gerçeği, taa o zaman görmüş olmaları, kabahat mi?"[108] "Mustafa Kemal ve Sultan Galiyef, Türklüğün medar-ı

---

[105]("YDD"ye, kendi "anlayışı" ile 'Hayır' diyen neo-Kemalist tutumun "uluscu-sol" çerçevesini Mümtaz Soysal şöyle çizer: "İnsanları küresel sömürünün robotlaştırılmış kurbanları olmaktan kurtaracak, ulusal çıkarları yabancı çıkarların üzerine tutacak, yere özelliklerle gerçek evrensel değerler arasındaki sağlıklı uyumu yaratacak olan (...) Batı düşüncesinin bir ürünü olan 'ulusal devlet' oluyor. (...) Dünya, birkaç yıldır, 'küreselleşme' denen büyük bir aldatmacayı yaşıyor. Aslına bakarsanız, bu, geçen yüzyıldaki emperyalizmin günümüz koşullarına uydurulmuş son değişik şeklidir. (...) Küreselleşme, kendi amaçlarına erişmede en büyük düşman olarak ulusal devleti görür. (...) Solculuk, sömürüden arındırılmış bir evrenselliği akılda tutmayı, sömürüye karşı ulusal devlet kalesini iyi korumayı gerektirir" (M. Soysal, Cumhuriyet, 22 Aralık 1994, s.7).

[106]"Ekonomik Sevr' deyimi onun son yazılarından birinde ortaya atılmıştır. Ortadoğu haritasını yeniden çizmeye kararlı görülen dış güçlerin ancak 'Ekonomik Sevr'le zayıf düşmüş bir Türkiye'ye siyasal Sevr'in sayfalarını yemden açmak yolunda baskı yapabileceklerini Avcıoğlu çok öncesinden görmüş; her gecikmenin sorunlarımızı çözümsüzlüğe sürükleneceğini anlamıştır" (İlhan Selçuk, "Doğan'ı Doğa'ya Verdik", Cumhuriyet, 8 Kasım 1983, s.2).

[107]Örneğin, İlhan Selçuk 'Pencere'sinde "Kürt Sorunu" üzerine yazdığı bir yazıda, Doğan Avcıoğlu'nun 21 Nisan 1970'de 'Devrim'de yayınlanan bir yazısına gönderme yaparak: "Bu yazının üstünden tam 25 yıl geçmiş; 1995 Türkiye'sinde Avcıoğlu'nun çeyrek yüzyıl önceki yürekli yaklaşımıyla Kürt sorununa bakan ne kadar az kişi var? (...) Sevgili Doğan'ın hayali birden beliriyor, dudaklarından eksilmeyen sigarasıyla yüzünde güleç bir anlam, hafif anlamlı konuşuyor: '(...) Haklı olduğumu göreceksiniz!' (...) Doğan haklı mı çıktı?" (İlhan Selçuk, Cumhuriyet, 4 Nisan 1995, s.2, "2000'e 5 Var!").

[108] Cumhuriyet, 3 Nisan 1998, s.18.

iftiharı, iki halk çocuğu! Tabii, insan ister istemez, merak da ediyor: Acaba Türkiye, bugün de 'Batılı emperyalistlerin bilinen güç ve araçlarıyla, Türk milletini emperyalizme araç olarak kullanmak istemelerine engel oluyor' mu?"[109]

M. İskender Özturanlı: "Günümüzdeki rejimin adı Atatürkçülük değildir artık. Resmi ideoloji Kemalizm değil, Türk-İslâm sentezi'dir. Yürürlükteki rejimin adına Kemalizm diyenler, Atatürk'ü yıpratmak isteyen siyasal ve dinsel bağnazlardır. Eğer Atatürk ilkelerinden ödün verilmeseydi ve yapıtları teker teker yıkılmasaydı, rejimin adı o zaman Kemalizm olurdu. Ve ülkemiz bugünkü çağdaş uygarlığın üstüne çıkardı".[110]

Birdal Ertuğrul: "Ulusumuzun aydınlık geleceği bugün yeniden Atatürkçülüğe ve Atatürk'e sahip çıkmaktan geçiyor" [111]

Alpaslan Işıklı, "Mustafa Kemal, dünle ilgili bir olgu değildir. Sadece geçmişle ilgili bir konu olsaydı belki önemle bu kadar üzerinde durulmazdı, ama Mustafa Kemal bugünümüzle ve yarınımızla ilgili, hatta sadece Türkiye'nin değil, bütün dünyanın yarınıyla ilgili öngörülerde bulunmuştur. (...) Çünkü Kemalizm, Türkiye'nin tanık olduğu en ciddi sol harekettir" [112]

Prof. Dr. Suna Kili: "Atatürk ulusçuluğu çağdaşlaştırıcı bir ulusçuluktur. Atatürk ulusçuluğu, ulusu dinsel, mezhepsel, budunsal ayrılıklara, bölünmelere; ümmet ve cemaat olarak yaşamaya karşıdır. Atatürk ulusçuluğu toplumsal, siyasal, kültürel içeriği yanında ekonomik bir içeriği de olan bir ulusçuluktur. Ulusun, devletin yeraltı, yerüstü varlıklarının işletilmesinde, sanayinin kurulup geliştirilmesinde, iç ve dış ticarette ulusallığı öngörür ve bu doğrultuda karar alınmasını ve uygulamaya geçilmesini ister. Türk ulusuna, Türk devletine, değişikliğe açık, ulusal birliğin sağlanması, kısacası çağdaşlaştırıcı bir ulusçuluk Atatürk devrim atılımlarının çıkış noktasını oluşturmuştur. Atatürk'ün bu devlet nasıl kurtulur

[109] Cumhuriyet, 1 Nisan 1998, s.18.
[110] Cumhuriyet, 23 Aralık 1997, s.2.
[111] Cumhuriyet, 25 Aralık 1997, s.2
[112] Kavram Dergisi, No:1, s.37-38.

sorusuna yanıtı, 'Ulusal sınırlar içinde, ulusal, çağdaşlaştırıcı bir siyasa gütmekle' olmuştur. Ulusal bir siyasa gütmenin, bir ülkenin varlığını korumada en önemli etkenlerden biri olduğu Atatürkçülüğün odak noktasını oluşturmaktadır. Açıkladığım tüm nedenlerden ötürü küreselleşme-globalleşme-YDD yandaşları Atatürk'e ve Atatürkçülüğe karşıdırlar... Atatürk ulus-devletçidir, ussalcıdır, antiemperyalisttir. Atatürkçülüğe çeşitli yollarla saldıran İç ve dış mihrakların amaçlarını bu bağlamda da değerlendirmemiz gerekmektedir".[113]

'Ulusçu sol'un bu neo-Kemalist sunumu, sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bunu, 'YDD'nin dayattığı kimliksizlik karşısındaki bir çırpınış olarak nitelemek gerek. Çünkü insan toplulukları tarih boyunca kendilerini etkileyen, karşısında çaresiz kaldıklarını düşündükleri gelişmelerin yarattığı gerginlikleri azaltmak için yer yer akıldışı açıklama ve mitlere başvurdukları bilinir. Neo-Kemalizm de, küreselleşme de, bu mitlerdendir. Ancak bu mit(ler), insanların çaresizliğinin yarattığı gerginliği azaltmak yerine çaresizlik hissini artırmak gibi bir işleve sahip. Örneğin demokrasi demagojisine sarılan küreselleşme, tekellerin Ortaçağ'ına kapı açarak gericiliği hortlattı. Çünkü tekellerin kontrolündeki teknolojik gelişim, işsizlik ve kıtlığı körükledi. Küreselleşme talanı ile kazanan büyük kazandı, kaybeden de büyük kaybetti.

Kuzey kontrolündeki küreselleşme süreci, uyum yanında, derin ve çaplı tepkileri yani polarizasyonu (yani parçalanmayı) da devreye sokuyor. Bu durum küreselleşmeci değerlere karşı, ulusal çıkarı öne çıkaran perspektifleri de (konjonktürel olarak) güçlendiriyor. Önümüzdeki dönemde, küreselleşmeci değerlere karşı yerel ve ulusal tepkilerin daha da güçlenmesi muhtemeldir.[114]

---

[113] Cumhuriyet, 1 Mart 1998, s.2.

[114] Küreselleşme aslında ideolojik bir kavram; sınıf mücadelesinde ve çürüyen Kuzeyin hegemonyası için tetiğini çektiği bir silah. Örneğin 'YDD' saldırganlığı sömürü sisteminin güvenliğini ve süper kârını gerçeklemek için, kendine meydan okuyan (merkezkaç konumlu) devletleri (İran, Irak, Libya vb.leri) karşısına alarak yok etmeyi de ihmal etmiyor. Diğerlerini ise IMF, Dünya Bankası vb. kurumlarıyla yönlendirip köleleştiriyor.

Bu noktada, ister istemez Güney ülkelerinde kendini ulusçu sol diye tanımlayan devletçi çizgiye değinmek gerekiyor. Bu konuda, Prof. Dr. Korkut Boratav, 'ulusçu bir bakış açısı'yla, "Ulusal ekonominin geleceği emeği daha yakından ilgilendiriyor. Finanskapital ve rantiyeleri ise aşağı yukarı hiç ilgilendirmiyor. 'İşçilerin vatanı yoktur' sloganı, tersine döndü. İşçiler ulusal olmak zorunda bırakıldı, sermaye ise vatansızlaştı. İşte küreselleşme budur aslında. Ülke ekonomisinin güçlü olması, öncelikle emeğin sorunudur"![115]

Prof. Dr. Alpaslan Işıklı, "Küreselleşme emek için değildir"![116]

'Küreselleşme ve Kemalizm' adlı yazısında Ahmet Taner Kışlalı, "Ulusal devlet varlık nedenini yitirmedi. Ama ulusal devletin savunucusu olan temel güç değişti... Sermayedar sınıfların yerini emekçi sınıflar aldı. Eskiden sermayedar sınıf, kendini korumak için ulusal devlet kalkanını kullanırdı. Şimdi sermaye uluslararası düzeyde bütünleşince ... kol ya da kafa emekçilerinin, artık bu uluslararası güce karşı savunabilecekleri tek araç kaldı: Ulusal devlet!"[117]

Türk-İş Genel Başkanı Bayram Meral'e de, "Özeleştirme, taşeronlaştırma, kendi hesabına çalışma, eve iş verme kamu kesiminden işçi çıkartma, kaçak işçilik, geçici işçilik, kısmı süreli çalışma, ihtiyaç olduğunda çalıştırma, işçi kiralama gibi uygulamaların tümünün amacı, sendikasızlaştırma ve işçilik maliyetlerinin düşürülmesidir. Ulusötesi sermayenin çıkarları doğrultusunda bir küreselleşme süreci, tüm dünyada çalışanların durumunu kötüleştirmiş, sendikaları zayıflatmıştır. (...) Ulusötesi sermayeye, IMF'ye, Dünya Bankası'na karşı işçi sınıfının çıkarlarını koruyabilmenin yolu, de-

---

'YDD' ile dünyanın Kuzeylileştirilmesine karşı çıkan 'Güneyli milliyetçilik', elbette uluslararası sermayenin istediği bir şey değil. 'Güneyli milliyetçilik', 'YDD' saldırısı karşısındaki geri konumlu bir savunma hattı. Tıpkı 'YDD'nin dayattığı 'kimliksizleşme' ve 'köksüzleşme' mahkûmiyeti karşısında, dinsel köktendinciliğin bir sığınak oluşturması gibi... 'YDD'nin ideolojik saldırısını, akılcılığı reddeden post-modern boyutta derinleştirmesi, Güney'de milliyetçilik ve dinsel köktenciliği öne çıkarırken; Kuzey'de de 'hurafecilik', 'astroloji', 'falcılık', 'tarikatçılık' vb 'Ortaçağ' uygulamalarını ve Kuzey ırkçılığını körüklüyor. Bu nesnel durum ve konjonktürel gerçeği, teorize etmeden kavramak gerek.

[115] Cumhuriyet, 27 Şubat 1996, s.12.

[116] Cumhuriyet, 2 Mart 1996, s.12.

[117] Cumhuriyet, 3 Nisan 1996, s.3.

mokratik ve güçlü devlet yapılarına bağlıdır. Bu nedenle TC'nin üniter devlet yapısını, bağımsızlığını savunuyoruz. Eğer ülkemizin çıkarı, bazı işletmelerin özelleştirilmesini gerektiriyorsa, şeffaflık içinde bunu kabul edebiliriz"[118] diyor!

Kemalist Cumhuriyet gazetesinin ağır toplarından İlhan Selçuk ve Toktamış Ateş her ne kadar (Kürt Ulusal Hareketi'nin yükselişi karşısında) 'ulus devlet'i savunmak adına 'sınıf gerçeği'ni keşfettilerse de bu tür, 'ulusçu sol' görüşlerin unuttuğu şu: 'Ulusal devlet' geçmişte de, bugün de hâlâ burjuvazinindir. 'Özelleştirme' ve benzeri girişimlerle birlikte ekonomideki, 'ulusal pazarın denetlenmesi'ndeki rolünü giderek yitirmesine karşın 'ulus-devlet'in 'ulusal' işçi sınıfı ve emekçilerin çokuluslu sermayenin saldırıları karşısındaki direnişlerini bastırmadaki rolü, daha da vurgulu hâle gelmektedir. Emekçiler, hiçbir koşul altında burjuvazinin aygıtını ödünç alarak (ki bu da mümkün değil!), 'YDD'ye karşı mücadele edemezler.

Öte yandan; emperyalizm, kapitalist sistemin dünya çapında yeniden üretilmesinin düzenlenmesi ise; anti-emperyalizm, kapitalizmin dünya çapında yeniden üretiminin şu veya bu şekilde aksatılmasına yönelik eylemler olarak tarif edilmeli. Bu nedenle işçi sınıfının ve genel olarak emekçilerin anti-emperyalizmi, ulusal çıkar ve argümanlardan hareketle değil; sermaye sınıfı ile bulunduğu 'ulusal ekonomi'de kapitalizme karşı mücadelesiyle somutlandığı oranda anlam kazanır. Çünkü kapitalizm bir dünya sistemidir, küreseldir. Kapitalist üretim tarzının yeniden üretiminin coğrafyası uluslararasıdır. Emperyalizm, tekelci kapitalizm aşamasında global ekonomik ve politik ücretli kölelik sisteminin, hiyerarşik bir devletler ve uluslararası ilişkiler sistemi içinde yeniden üretiminin düzenlenmesine (yani uluslararası talana) denk düşer. Bu bağlamda emperyalizm, kapitalizmin nihai krizidir yani V.İ. Lenin'in deyişiyle 'Çürüyen kapitalizm'dir.

O hâlde, anti-kapitalist olmayan ve dolayısıyla da; 'sahiplendiği' kapitalist devletini savunan bir görüş yani 'ulusçu sol'; nasıl olur da, küreselleşmeye karşı çıkabilir? Sorumuza bağıntılı olarak 'ulus-

[118] Cumhuriyet, 1 Mayıs 1996.

çu sol'un özelleştirmelere ilişkin olarak; 'Özelleştirmeye Hayır, Ulusal Devlete Evet!' diyen 'sahiplenme'sine gelince: 'YDD'nin saldırı hattı özelleştirme, kaçınılmaz ve engellenemez değildir.[119] Özelleştirme, emekçi kesimlerin yaşamını olumsuz biçimde sarsar. Ülke ekonomisi üzerindeki olası demokratik kontrol mekanizmalarını paralize eder. Ve hiç kimseye sorumluluğu olmayan pazar iktidarının kurulmasının önünü açar. Dünya pazarının parçası olmayı hedefleyen özelleştirme ile egemen olan uluslararası sermaye gruplarının iktidarları, yerel iktidarlar aleyhine güçlenir.

Özelleştirme kapsamında gündeme gelen, kapitalist küreselleşmenin ekonomi-politikalarını, yöneldikleri hedefleri, i) Fordist ücret ilişkisini değiştirmek, ii) kapitalist üretkenliği, kârı ve sömürüyü arttırmak, iii) sermayeye değer transfer ederek, krizi aşmak için gerekli uyumu sağlamasına yardımcı olmak oluşturmaktadır.

Özelleştirme, kapitalizmin 1950-70'lerde başlayan krizine çare ararken ortaya çıkan bir saldırı politikasıdır. Çok kapsamlı ve çok karmaşık toplumsal etkileri olan emek düşmanı projedir. Ayrıca, ekonomiyi, serbestleştirme ve dışa açılma yoluyla uluslararası sermayenin etkilerine daha fazla açarak, küresel mali sermayenin iç piyasada, devlet ve siyasi partiler üzerindeki etkilerini derinleştirir.

Özelleştirme, yerel devletin ekonomi üzerindeki kontrolünü azaltırken, aynı zamanda yabancı, küresel mali sermayenin giriş ve çıkışlarını kolaylaştırdığı, hatta borçlanmayı teşvik ettiği için, devletin politikalarını küresel sermayenin ihtiyaçlarına göre şekillendirir. Yerel devletin global mali sermaye karşısındaki göreli bağımsızlığını

---

[119] Özelleştirme konusunda, birbiri ile ilintili üç yaklaşım var: Bunlardan ilki, özelleştirmenin, küreselleşmenin bir sonucu olması nedeni ile kaçınılmaz olduğu kanısı! İkinci yaklaşım ise özelleştirmeden etkilenen kesimlerden (özelleştirme çoğu zaman, KİT satışı gibi sunulduğu için!) sendikaların, sosyal demokrat partilerin, sosyalistlerin sürece katılmalarını ve böylece özelleştirmenin tahrip edici etkilerini (biraz olsun!) engellemelerini yani "sağ-duyulu" olmalarını öneren! Üçüncü yaklaşım, kamu mülkiyetinin antidemokratik nitelikte olduğu varsayımıyla, demokratik olduğu iddia edilen piyasa ekonomisinin genişletilmesine alkış tutar. Demokratikleşme sürecinin, özelleştirme ile doğrudan bağıntılı olduğu ileri süren! Bu yaklaşımların üçü de yanlıştır. İleri sürülen "tezler", özelleştirme sürecini başarıya ulaşması için gerekli ideolojik argümanların güçlendirilmesinden başka işe yaramazlar.

azaltır. Ancak yerel devletin elinde hâlâ emek pazarını kontrol etmeye yarayan siyasi baskı araçları ve yasalar olduğu için devlet, aynı zamanda, işçi ve emekçiler karşısında göreli olarak güçlenir.

Özelleştirme, 'YDD'nin, devlet ve medya yoluyla işçilere, emekçilere, hatta orta sınıflara yönelik köklü saldırısıdır. Saldırı, iki ana hedefe yöneliktir: Biricisi, kapitalizmin yeni birikim modeliyle emekçilerin direncini kırmak; ikincisi de, emekçilerin milli gelirden aldıkları payı azaltarak, bu yolla elde edilen kaynakları, sermayenin yeniden yapılanma sürecine transfer etmektir.

Sonuç olarak özelleştirme, demokrasiye ve bağımsızlığa büyük bir darbe vurur. Emperyalizmin ve uluslararası mali oligarşilerin iktidarını güçlendir. Çalışanların örgütlülüklerini zayıflatarak, yaşam koşullarını ağırlaştırıp açlık, yoksulluk ve baskıyı büyütür. Ancak özelleştirmeye karşı çıkmak; 'ulusal devlet'i savunmak ya da 'sahiplenmek' değildir ve olmamalıdır da!

2) TARİH, KİMLİK VE KEMALİSTLER

Tarih, diyalektik bütünü içinde devamlılık ve süreklilik içinde kopuşların toplamı demektir. Tarihte, 'kopukluk' aramak, beyhude bir çabadır. Şaşırtıcı oluşumuyla tarihteki sürekliliğin kopuşları, siyasal alanda boy verirken, birkaç adım sonra sosyal ve kültürel alana da sıçrayabiliyor.

Türk(iye) toplumu uzun süredir, bir kopuş yaşıyor. Kopuş, sürekliliğini ve yaratıcılığını yitirirken, 'değişim' sözcüğü, eskinin yeni bir kılıf altında devam ettirilmesinden başka anlam taşımıyor. Tanzimat'a kadar Osmanlı'nın siyasi bir kimliği ve çerçevesi yoktu. Tek Osmanlı olan, hanedandı.

Tanzimat, Osmanlı padişahının idaresi altındaki topraklarda yaşayan herkese 'eşit vatandaşlık' tanımakla Osmanlılığı getirdi. Böylece ilk defa padişahın tebaası olarak yaşayan insanlar, artık, devletin tebaası olarak görülmeye başladı. Bu siyasi çerçeve kurulmadan modern herhangi bir gelişme beklemek imkânsızdı. Çünkü modern devlet, sınır gerektirir. Otorite, sınırlar içinde icra edilir. Tanzimat öncesi için ise 'uç'lardan söz edilebilir, 'sınır'dan değil.

Bir milletin ruhu olan modern edebiyat yine bu devirde kuruldu. 'Serveti Fünun' ve 'Edebiyatı Cedide', bu devirde ortaya çıktı. Bunlar, modern Türkiye'nin edebi temelleridir. Yazarlarının büyük kısmı o dönemde yetişmiştir. Halit Ziya, Ahmet Rasim, Ahmet Mithat, Tevfik Fikret gibi. Bütün bunlar toplumun nasıl geliştiğini ve çeşitlendiğini gösterir. Cumhuriyet, bu çeşitlilik üzerinde yükseldi. Bir de Abdülhamit'in Müslüman olarak tarif ettiği insanlara, M. Kemal, Türk dedi; yani devlet içinde yaşayan insanların bilicini meydana getiren unsurlar aynıydı, ama buna farklı referanslardan hareket edilerek farklı bir isim verildi. Osmanlı'nın 'sultan, saltanat, hanedan' gerçeğine, Kemalistler de 'tek parti, milli şef ve Kemalist elit' boyutlarıyla devralmış ve kendi mantığı içinde 'değiştirmiştir'.

Ancak bu durum; 60'lı yıllardan sonra T.'C'nin 'resmi ideolojik' kefeni giydirilen Türk(iye) toplumunda bir 'kimlik(sizlik) krizi' devreye sokmuştur. Kökleri geçmişe dayanan kriz, Bizans ve İslâm uygarlığı ve kültürünün devamı olan Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı olan; ayrıca kurucu kavmi Türk kökenli de olsa, bir süre sonra kendini, Osmanlı diye tanımlayan bir kozmopolitizm. Osmanlı devletinin yürütme gücünü elinde tutan kadroların ortak böleni, kozmopolit nitelikler taşıması.

Osmanlı dönemi, 'Türk'ün köpeği şehre inice Farisi'ce havlar' sözünün yaygın kullanıldığı... Mevlana'nın, Türk olan her şeyi ölesiye küçümseyip Türk dediğinde 'kaba yağmacı, cahil, saldırgan kişi'yi tarif ettiği... Şeyhülislâm Mustafa, 1898'de, 'Araplara kıyasla biz Türkler, ne değer taşırız ki' diye haykırdığı... Fatih Sultan Mehmet'in sarayında, Türkler dışında herkese değer vermesinden ötürü, Türk şairi Leali'nin, kendini Acem şairi diye tanıtarak saraya girdiği ama Türk olduğu ortaya çıkınca, hakaret edilerek kovulduğu ve bundan ötürü de "Olmak istersen itibare mahal/ Ya Araptan yahut Acemden gel/ Acemin her biri ki Rum'a gelir/ Ya vezaret, ya sancak umagelir" dizelerini kaleme aldığı... Guvahi adlı divan şairinin de, Yavuz Selim için başlayıp, Kanuni Sultan Süleyman'a sunduğu 'Öğütname'sinde, Türkler için "Hakikattir bu söz Türk adam olmaz... Var idi o cemaat içinde bir Türk/ Dolaklı ayağı giymiş katı kürk/ Ayağ üstüne durup çağırdı/ erkek eşek gibi anırdı" dediği...

Ziya Gökalp'in, "Osmanlı sınıfı, kendine egemen millet, yönettiği Türklere de hakir millet gözüyle bakardı. Osmanlı, Türk'e daima eşek Türk derdi" saptamasını yaptığı Osmanlı kozmopolitizmi, gerçeğine ve köklerine yabancılaşmış bir naklîlikti...

Yabancılaşmış naklîlik, kimliksiz Türk(iye) insanının tarihsel 'gelenekler'ini de oluşturdu... Örneğin Giraud, "Platon'u ve Yunan düşünürlerini çevirebilmek için Çiçero, Latinceye yeni kavramlar getirdi. Amyot ve Montaigne de öyle. Onlar da çeviri yaparken ya da anadilde yazarken Latince kavramların Fransızca karşılıklarını geliştirdiler. Türkler, eskiden Budist, Mani, Hıristiyan kitaplarını Türkçeye kendi sözcükleriyle kazandırmışlardı. Ama Kuranın çevrisi yasak sayıldı. Bu yasa, dilin Arapçalaşmasına neden oldu. Türkçe yoksullaştı" saptamasını yaparken, hiç de haksız değildi...

Çünkü düşüncenin öğeleri olan sözcükler ve onların birleşim yasaları, düşüncenin kodlarını, sınırlarını ve eğilimlerini çizerler. Arapçaya yönelmekle Türk düşünce biçimi, Arap egemen kültürünün kalıplarına dökülüp, hapsolmaya başlandı. Sonuçta 'münevverler' ne Arap, ne Fars, ne Türk olan uyduruk bir kültür ve dil ortaya çıkardılar: Osmanlıca. Bu dille düşünmek olanaksızdı, onun için bu dilde düşünce yapıtı yoktu. Düşünceye elverişsizlik, egemenlerin işine geldiğinden, onlar Osmanlıcaya iyice bağlandılar. Bu konuda 1923'te Ziya Gökalp şöyle diyor: "Bundan 15 yıl önce ülkemizde iki dil yaşıyordu. Bunlardan ilkinin resmi bir değeri vardı. Yazıyı tekeline almış gibiydi. Buna Osmanlıca adı veriliyordu. İkincisi halk arasında konuşmaya indirgenmişti. Buna da küçümsemeyle Türkçe adı veriliyordu. Ve aşağı halka ait bir argo sayılıyordu".

Osmanlıların mirasçısı Kemalistlerin yöneldiği Türkiye Türkçülüğü Cumhuriyeti'ni kurarken, 1935-40'lara kadar önemli 'başarılar' elde etti. Tabii Anadolu'yu zorla Türkleştirme ceberutluğuyla! Ancak başarıları, Osmanlı'nın köleleştirdiği kimlik(sizlik): Türkün, Kemalist tornadan çıkartılmış tek boyutlu mekanizminden başka sonuç üretmedi...

Kaba hatlarıyla değinerek ilerlersek: İnsanlık serüveninin tarihsel birikiminde, kendine özgü renkliliği ve zenginliği ile Anadolu

kültürel bir mozaiktir. Anadolu mozaiğinin bastırılmış 'sentezi' (ya da karmaşası) niteliği taşıyan Türk(iye) toplumu, Ön Asya ve Ortadoğu tarihinin bütün evrelerini yaşamış, klasik anlamda Batı ve Doğu dünyasının kültürel etkisi altında kalmış bir coğrafyadır.

Küçük Asya'da, Roma imparatorluğu (ve öncesinde) etnik kökene dayalı çok sayıda devlet vardı. Romalılar, küçük devletleri eyaletlere dönüştürerek yönetmişti. Bu uygulama Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, önemli bir değişikliğe uğramadan devam etti. Ta ki 'Türkiye Türkçülüğü'ne denk düşen, T.'C'nin oluşumu ile kesintiye uğrayana dek...

'Türkiye Türkçülüğü'ne denk düşen T.'C'nin oluşumuna kadar Anadolu'da kültürel bir ortaklığın temelini oluşturacak 'ortak tarih bilinci' yoktu ve olmadı da. Ortak zihinsel değerler sistemi kurulamayan Anadolu'da, resmi ideoloji (yani Kemalizm), Osmanlı despotizminin yönettiği çok parçalı yapıdan arta kalan ne varsa, bunları tümünü, farklılıklarına ve özgünlüklerine aldırmadan 'yukarıdan inmeci tek tip kimlik ve Misak-ı Milli dayatması' ile biçimlendirilip; 'kültürel mozaiğin sonu'nu ilan etti.

Söz konusu bağlamda Kemalistler, 2. Meşrutiyet döneminin (ve aydınlarının) 'muasırlaşma (çağdaşlaşma)' çizgisini aşamayıp, yeniden ürettiler. 2. Meşrutiyet aydınlarının izinde Muasırlaşmak'tan, 'özel girişim' ve Batılılaşma sonucunu çıkardılar. Onu, bir söz ve öykünme olarak 'mit' düzeyinde abarttılar. (Bir Kürt olan) Ziya Gökalp, söz konusu öykünmenin 'teorisi'ni; 'Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak' formülasyonuyla şöyle ifade etmişti: "Bugün bizim için muasırlaşmak demek, Avrupalılar gibi zırhlılar, otomobiller, uçaklar yapıp kullanabilmek demektir" (1918).

Osmanlı'da, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sürekli bir 'muasırlaşma' çabası vardır. Aslında başlangıç itibariyle 'muasırlaşma', Osmanlı'nın ordusunu yenilemek ihtiyacından doğdu. Tanzimat ile hız kazandı. Sonra da hızla her şeyi şekillendirdi. Böylelikle 'Batılılaşma ve Çağdaşlaşma' sorunsalı ile karşı karşıya kalan Cumhuriyet 'münevveri (aydını)', bir yandan Batılılaşma felsefesini ve ilkelerini öğrenmek, bir yandan da öğretmek hevesindeydi. Bu

alanda felsefe etkinliği sosyoloji ile başladı. Temsilcisiyse, Fransız düşüncesinin etkisi ile ortaya çıkan Ziya Gökalp'ti. Özetle Türk aydınlanması 'felsefesiz ve naklî'ydi.[120]

Ve en önemlisi 'Türkiye Türkçülüğü'; Tanzimat'a kadar, devlet otoritesinin oluşturulamadığı Anadolu'da (İslâmcılık motifini de kullanarak!), Osmanlının 'etrak-ı bi-idrak'[121] diye nitelediği Türkleri temel alan bürokratik bir 'tarih bilinci' oluşturma sevdasına soyunmuştur. Bunun adı Kemalizm'dir. Orduya ve devlete yaslanmıştır. Sözüm ona halk içindir ama halka rağmendir.

T.'C'nin temel alındığını iddia ettiği Türk(iye) insanı, göçerdir. Örneğin 1927 yılında Cumhuriyet hükümetinin yaptırdığı bir araştırma, Anadolu'nun ekilebilir topraklarının 6'da 5'inin boş olduğunu ortaya koyuyor. Ayrıca da Osmanlı toplumunda ekilebilir toprakların 6'da 5'ini Ermeniler ve Rumlar sürmüş. Türkler, onların yanında toprak işçisi olarak çalışmışlar.

Türk(iye) tarihi göçerlerin tarihidir. Osmanlı Türk ekonomisi 'yağma ekonomisi' niteliği taşımıştır. Göçebe yağmalamadan başka bir şey yapmamıştır. Ermeni ile Rum ekip biçmiş, Osmanlı Türk yemiştir.[122] Çünkü Osmanlı Türk göçebe, tarıma yabancıdır.

Türk(iyeli) kimliği, içinden süzülüp geldiği gelenekte göçer ve talancı idi. Bu, merkezi Osmanlı feodalitesine yaslanmış bir tür militer rantiyelik yani asalaklıktı. Bugünlere uzanan şekliyle 'tüketim toplumu' normlarına biat eden Türk(iye) insanı, yine rantiye asalaklığını kollayan devlete ve asker-polis kırması ceberutluğun

---

[120] Osmanlı tarihindeki kültürel birikime göz atıldığında, bilim ve felsefe çalışmalarının yok denecek kadar az olduğu görülür. Okullarda (medreselerde) bilim ve felsefeye uzun süre yer verilmemiştir. Medreseler dışında da, bu alanlara yönelik çalışmalar ise, yok denecek kadar azdı. Bilim ve felsefe çalışmaları ilk olarak 1820'lerde "Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi" (Beşiktaşlı Ulema Grubu) ile başladı denilebilir.

[121] Mehmet Emin Yurdakul, 2. Meşrutiyet'ten önceki şiirlerinde halkın sefaletini, bilgisizliğini ve yurdu saran baskı yönetimini konu edinir. Mehmet Emin "Türkçülük" akımının önemli bir temsilcisidir. Dikkati i dünya Türklüğüne yönelten ütopyası yanında, diğer önemli öğe içinde yaşadığı ülkenin insanlarını resmetmesidir: "Şu köylerde hayvan gibi otyiyenler Türk'türler; /Şu inlerde yaşayanlar, post giyenler Türk'türler. (...) /Boğuluyor dilin, duygun, horlanıyor Türk adın!"

[122] "Şalvarı şaltak Osmanlı/ Eğeri kaltak Osmanlı/ Ekmede yok biçmede yok/ Yemede ortak Osmanlı".

kerimliğine tapınmaktadır. Yani 'Kerim ve Kollayıcı Devlet' kültüne kapıkulluğu Türk(iye) insanını motive eden ana unsurdur.

Türk(iye) insanı, eksiği ve fazlasıyla 'Yaban'da, 'Çamlıca'daki Enişteniz'de, 'Mai ve Siyah'ta, 'Yeşil Gece'de, 'Kuyucaklı Yusuf'ta, 'Huzur'da, 'Ortadirek'te, 'Murtaza'da, 'Medar-ı Maişet Motoru'nda, 'Memleketimden İnsan Manzaraları'nda bulunabilir.

Tarihsel geleneklerinin dinamizme edici özelliklerinin zayıf olduğu Türk(iye) toplumu, Batılılaşmanın kollarında sarsılarak savrulmakta. Örneğin 'Le Monde' gazetesi, "İstanbul artık Rio kenti gibi oldu, ancak sambasız ve karnavalsız bir Rio gibi... Çılgın ve fanatik şehirde, Rockfeller gibi zengin olunuyor, Al Capone gibi cinayetler işleniyor" diyor. Bu noktada Ahmet Ural'ın, "Kültür endüstrisi kalabalığın yaşamının merkezine her geçen gün daha hızla yerleşip onun neredeyse gündelik yaşamını örgütlüyor",[123] saptamasına önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü Türkiye yoksullaşmayla zenginleşmeyi, çürüme ile kimliksizleşmeyi bir arada yaşıyor. Bu olgu ister, istemez yerleşik değer yargılarının güvenirliğini de meşruiyetini de büyük ölçüde gölgeleyip, sorgulanır hâle getiriyor. Bu kaotik durum, her türlü inançsızlığın, kör çıkarcılığın savunulmasının ve hoş görülmesinin zeminini oluşturuyor. Bu da insan(lık)ın, tarih bilincine (ve devrimci Marksist tarih anlayışına) olan gereksinimi büyütüyor.

'SONUÇ YERİNE'

Buraya dek söylediklerimi birkaç noktada toparlamak gerekirse:

1) Tarihin öznesi olan insan modern yabancılaşmayla birlikte tarihin 'nesnesi' durumuna düşürülmüştür. Kapitalizm insanı, kendi yarattığı ürünlerin kölesi kılmıştır. Kendi yarattığı emek ürününe yabancılaşan insan, kaçınılmaz biçimde, gerçeğine ve kimliğine de yabancılaşmıştır. Türk(iye) insanı, Kemalizm'in yabancılaştırıcı yanılsamalarıyla ters-yüz ve daha da ötesi iğdiş edilmiştir. 'Kendisi için olma' bilincine ve eylemine uzak duran Türk(iye) insanının, geleneği kopuklarla doludur. Ayrıca toplumsal hafızası zayıftır. Toplumsal-

[123] Ahmet Ural, Söz, No:26, 12 Ağustos 1995, s.16.

tarihsel teoriye ve tarih bilincine ilgisi zayıf olan Türk(iye) insanı, teorisi olmayan ve negatif gelenekleri güçlü bir tarihin ürünüdür. Yani siyaseti toplumsallaştıran felsefesi, tarih bilinci ve eylemi güdük Türk(iye) insanı; denilebilir ki yaşadığı dramı, kuşaklar boyu kendi elleriyle yaratmıştır. Bu nedenle Türk(iye) toplumunda tabu hâline getirilen 'iktidarın bekası' ilkesi çerçevesinde oluşturulan Kemalist Cumhuriyet'in temel değerleri, yıkıcı veya topyekûn reddedici bir eleştiri süzgecinden geçirilmedi.

2) Türk(iye) toplumunda 'Öteki' hep 'kurban ve suçlu' ilan edilerek, devletin baskı araçlarından ideolojik aygıtlarına uzanan yelpaze bütünselliğinde hep inkâr edildi. Örneğin Merkezinde paranoyak Türk milliyetçiliğinin; Anadolu, Mezopotamya, Trakya, Kafkasya topraklarında yaşayan kadim halkların inkârına dayanan ve gündelik yaşamda yoğun olarak kullanılan cümleler, deyimler, argo sözcükler; 'resmi ideolojik' gerçeğin bilinçaltındaki uzantısıdır. 'Ermeni dölü', 'gavur', çingene soyundandır" gibi etnik kimlik ve dinsel inanışlara yönelik ırkçı aşağılamalardır.

3) Cumhuriyet'in, 'cumhuriyet' olarak temel iddia ve projesinin ne kadar gerçekleştirebildiği sorgulanmadı. Başka deyişle, Cumhuriyet'in 'cumhuriyet' olmaktan çok, nasıl 'cumhuriyet' olamadığı konusuna el atılamadı. Kemalist Cumhuriyet ve normları veri kabul edildi; 'Sınıfsız sömürüsüz, kaynaşmış bir kitleyiz' demagojisi yığınları derinden etkiledi! Ta ki 60'lara kadar... 1960'larla 90'lar arasında, ideolojik kavramlarla ifade edilen toplumsal ve sınıfsal kamplaşma, tarihsel ve kültürel kimlik(sizliğ)e yönelik tartışmaları da devreye soktu.

4) Oysa Kemalizm, 'Ulusal Kurtuluş'u Anadolu'da emperyalist işgale karşı biçimlenen yerel, demokratik içerikli direniş hareketleri üzerinde temelendirmekle birlikte, İttihat Terakki'den devraldığı tepeden inmeci zihniyetle bunları tasfiye etmiş ve 'uluslaş(tır)ma' sürecini bu tasfiyenin ardından hayata geçirmişti.

5) Türkiye'de ulusallaşma sürecinin öncülüğünü, 'ulusal pazar'ını tesis etmeye çabalayan bir ulusal burjuvazi değil, bürokratik-militarist bir kadro hareketi olan Kemalizm yapmıştır. Kemalist hareket, 'çağdaş uygarlık düzeyi'nin temsilcisi olarak gördüğü Batılı devletlerin

'modernizmi'ni Türkiye'ye aktarma girişiminde bu altyapısal eksikliği gidermek için bir 'ulusal kapitalizm' yaratma çabasına girmiştir.

6) Bu bakımdan, 'kültürel/toplumsal uluslaş(tır)ma' sürecine, sermayenin millileştirilmesi eşlik etmiştir. Her iki süreç de inkârcılık ve monolitikleştirme siyasetlerinin devreye sokulmasını getirmiştir beraberinde. 'Dünyaya medeniyeti öğreten, tarihöncesi çağlardan beri var olan Türkler' söylencesiyle 6-7 Eylül kıyımı bir ve aynı politikanın versiyonlarıdır.

7) Bu politikanın son muhatabı da Kürtlerdir. Son dönemde yeniden biçimlendirilen MGK siyaseti, bu bakımdan Kemalist politikanın devamı ve rejenerasyonu niteliğini taşımaktadır.

8) Türk(iye) toplumu 60'lardan bu yana (medcezir içinde!) bir iç savaş yaşadı ve yaşıyor. Tarihsel gelişim sürecinde darbelerle, 'Balyoz Harekâtları'yla, 'DAL' ya da 'paramiliter kontra örgütlenmelerinin 'Özel Savaşı' ve büyük Türk ulusçuluğu ile büyütülüp-beslenen korku, Türk(iye) toplumunun iliklerine dek enjekte edildi... Şimdi Türk(iye) toplumu, kimlik arayışı ile bir anlamda da toplumsal panzehirini arıyor. Bu panzehir, insan 'beni'ni, eşitlikçi-özgürlük ütopyası örsünde şekillendiren değerlerin; etik ve estetik ölçekte genişletilmiş yeniden üretimine denk düşen; ayrıca sevmek ve paylaşmak yanında, dünyayı değiştirmenin cüretkâr bilincini toplumsallaştıran devrimci Marksist kimlik ile yani 'Güneş Ordusu'nun dünyayı değiştirme kavgasına taraflığıyla kazanılabilir. Bu nedenle muhtacı olunan, bugüne ve bugündeki kapitalist kimlik(sizlik)in ahlâksızlığına başkaldırıdır.[124]

---

[124] Türkiye'nin siyasal demokrasiyi kazanması gerek. Bunun yeri, oy satın alarak (pardon alarak) gelinen temsili kurumlar değil, sokaklardır, emekçilerin üretimden gelen gücünü siyasal demokrasi için kullanmalarıdır. Türk(iye) toplumunun, hâlâ bir Şeyh Bedrettin yiğitliğini ve bilgeliğini, İsmail Beşikçi ile bağrında taşıdığına inanmak ve Deniz Gezmiş'ten, Mahir Çayan'dan, İbrahim Kaypakkaya'dan yadigâr isyan duygularını yitirmediğinden şüphe duymamak gerek...

KEMALİZM VE 12 EYLÜL: YA DA TARİH OLAMAYAN 'GÜNCEL TARİH'!*

SİBEL ÖZBUDUN-TEMEL DEMİRER

"Bütün solaki ve salaki tilkiler
Döne döne dolaşıp
Tıpış tıpış gelirler sonunda
Kemalizm dükkânına
Ve siroz olurlar."[1]

"Eleştiriye tahammülsüz Türk toplumunda, neo-milliyetçiliğin ivme kazanması"dan[2] söz ediliyorsa; ister istemez, Kemalist resmi ideolojinin, bir bukalemun gibi kılıktan kılığa girerek sürdürdüğü 'bitmeyen kimlik oluşumu'nun altı da özenle çizilmelidir...

Çünkü resmi ideoloji Kemalizm'in Anadolu'da bitmez tükenmez kimlik oluşturma serüveni; onun sürdürülemez açarsızlığının bir ifadesi; varlığının idamesi için 'öteki' ilan edilene saldırının da tarihidir aynı zamanda...

"Bilindiği gibi 1800'lerin ilk çeyreğinden başlayıp 1919'a kadar süren büyük ricat Türk kimliğinin temel kurucu unsurlarını derin bir travmaya sokmuştu. Dünyayı 'biz' ve 'düşmanlar' diye algılamaya başlayan kurucu unsurlar için düşman ilk zamanlarda Batı ile el ele vererek imparatorluğu yıkmaya çalıştığını düşündüğü Araplar, Ermeniler ve diğer gayrimüslimlerdi. 1925'lerden sonra buna Kürtler eklendi (Aleviler zaten Yavuz Selim'den beri 'öteki' idi)".[3]

Yaşam gıdasını 'öteki' ilan ettikleriyle savaştan alan Kemalizm'in; tarihindeki önemli huruç harekâtlarından biri de kuşkusuz

---

* Özgür Üniversite Forumu Dergisi, No:30, Nisan-Haziran 2005.

[1] Can Yücel.

[2] Füsun Türkmen, "Eleştiri Yokluğu ve Neo-Milliyetçilik", Radikal, 24 Mart 2005, s.11.

[3] Ayşe Hür, "'İyi Türkler' Dünyaya Karşı", Radikal İki, 27 Mart 2005, s.5.

12 Eylül'dür; dönüştürürken ister istemez kendisi de dönüşen 12 Eylül Kemalizm'i; aslında Atatürkçülük olarak formüle edilen eklektik bir burjuva ideolojisinin varyantından başka bir şey değildir.

Konuyu açımlayarak ilerlersek...

TÜRK(ÇÜ)LÜK) İLE ATATÜRK(ÇÜLÜK) BAĞI

"Oyun bitti mi şah da piyon da aynı kutuya girer."[4]

"Türk adı Orhun Yazıtları'ndan beri biliniyordu ama Türk milliyetçiliğinin babası Ziya Gökalp'e göre 1900'lerden önce halkın kolektif bilincinde 'Biz Türk ulusuyuz' düşüncesi henüz oluşmamıştı. Nitekim Türk sözcüğünü etnik kategori olarak ilk defa kullananlar Türkler değil, Avrupalılardır. 18. yüzyıl ortalarında Türklerin yabancılar tarafından Türk olarak 'etiketlenmesi'ni Osmanlı ülkesinde Türk dili ve kimliği üzerine yoğunlaşan fikir hareketi izledi.

Kürt asıllı Ziya Gökalp, Tatar asıllı Yusuf Akçura ve Kırım Türk'ü Gaspıralı İsmail gibi 'Türk' olmayan düşünürlerin Avrupalılardan 200 yıl sonra geliştirdiği 'Türk ulusu' fikri, doğal olarak etnik temelden çok ortak dili, kültürü ve eğitimi vurguluyordu, ancak 1918'deki Mondros Mütarekesini izleyen yıllarda, ortak düşmana karşı tavır alan Osmanlı yurtseverliğinin esasını modern anlamdaki bu ulus fikrinden çok İslâm ümmetine dayanan türde bir milliyetçilik oluşturacaktı. Nitekim Erzurum ve Sivas kongrelerinde Lazlar, Çerkezler, Türkler ve Kürtler arasındaki ortak din bağı vurgulanırken bütün Müslümanlar Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyetleri'nin doğal üyesi olarak tanımlanıyordu.

Dine ve Osmanlı yurtseverliğine yapılan bu vurgu 1920 Ocak ayında kabul edilen Misak-ı Milli' ve 1920'de Büyük Millet Meclisi'nin açılışında da korundu. Türkiye adı ise ilk kez 1921 tarihli Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nda kullanıldı. 1923 Lozan Antlaşması'nda Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler azınlık olarak tanımlandıkları için geriye Türk'ün kim olduğunu tespit etmek kalmıştı. 1924 Anayasasının 88. maddesinde 'Türkiye ahalisine din ve ırk farkı

[4] İtalyan Atasözü.

olmaksızın vatandaşlık itibariyle (Türk) itlak olunur' denilerek tekrar Ziya Gökalp tipi bir milliyetçiliğe yaklaşıldı ama maddenin kabulü sırasında ilginç tartışmalar yaşandı. Örneğin Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey'e göre Yahudiler, Ermeniler, Rumlar Türkiye'nin dilini ve kültürünü benimseyene kadar Türk milletinin parçası sayılamazlardı. Celal Nuri (İleri) Bey'e göre ise sadece Türkçe konuşan Hanefi Müslümanlar gerçek Türk vatandaşı idi.

Yani çoğu Şafii olan ve Türkçe konuşamayan Kürtlerin Türk vatandaşı olmadığı ima ediliyordu. Bu tarihten itibaren Mustafa Kemal Atatürk ve Meclis üyeleri tarafından Türkiye ve Türk sözcükleri daha sık kullanılmaya başlandı. '700 senelik Osmanlı tarihi' yerine '1500 yıllık Türk tarihi'ne vurgu yapılmaya başlanmıştı, ancak hiçbir zaman Türk ve Türkiye terimlerinin ne anlama geldiği açıklanmadı.

Türklük meselesinin geleneksel toplumu modern bir topluma dönüştürmenin dinamosu olarak kullanıldığı 1923-1938 arası, aynı zamanda bu politikaya karşı ciddi dirençlerin yaşandığı bir dönem oldu. Tarihi 1870'lere kadar götürülen Kürt milliyetçiliği, 1920'lerde gerek Batılı güçlerin politik manevraları, gerekse Kürtler arasında ulusal bilincin henüz oluşmaması yüzünden, bağımsızlık hedefine ulaşamamıştı ama bu tarihler arasında patlak veren 18 isyanın 17'si Doğu Anadolu'daydı ve Kürtler bunun 16'sına katılmışlardı. Gerçi bölgede çıkan bu isyanların dinsel mi, etnik mi temellere dayandığı, yoksa merkezileşmeye karşı tepki niteliğinde mi olduğu meselesi hâlâ tartışılmaktadır, fakat sonuç Türklük bilincinin daha çok vurgulaması olmuştur.

Ancak Türklüğün tanımının nasıl yapılacağı konusunda kafalar karışık olmalıdır. Çünkü örneğin 1930 yılında Demiryolları İdaresi'nde çalışan gayrimüslim personel işten çıkarılırken Romanya'da yaşayan Gagavuz Türklerinin Türkiye'ye göç isteği Gagavuzların Hıristiyan olduğu gerekçesiyle reddedilmiş; buna karşılık Arnavutlar, Boşnaklar ve Pomaklar gibi Türkçe konuşmayan Müslümanların Türkiye'ye göçmesine izin verilmişti.

Ancak 1930'da rota belirginleşti ve Orta Asya'da sadece Türk dilinin konuşulduğunu iddia eden Güneş Dil Teorisi ile Anado-

lu'daki bütün uygarlıkların Türk kökenli olduğunu ileri süren Türk Tarih Tezi geliştirildi. Aynı yıl 'Kürtlerin dillerini kaybetmiş Türk asıllılar olduğu' tezi ortaya atıldı. 1933'te Türklerin yüksek meziyetlerinin övüldüğü 'Onuncu Yıl Nutku'nu 1934'te Türkiye'deki halkı 'Türkçe konuşan ve Türk etnisitesinden olanlar', 'Türkçe konuşmayan ve fakat Türk kültüründen sayılanlar', 'ne Türkçe konuşan ne de Türk kültürüne ait olanlar' diye üç gruba ayıran İskân Kanunu'nun kabulü izledi. Bu kanunda Kürtlerin hangi kesime dâhil oldukları belirtilmiyordu, ama 1936'da Tunceli (Dersim) Valisi Abdullah Alpdoğan Paşa, Kürtlerin 'özünde dağ Türkleri' olduğunu söyleyerek konuya açıklık getirdi. 1942-44 arasında, savaşta aşırı kazanç sağlayanları vergilendirmek için konulduğu ileri sürülen Varlık Vergisi esas olarak gayrimüslimlere uygulandığında anlaşıldı ki Türklüğün tanımı vatandaşlık temelinde yapılmıyordu.

Ancak etnik temel ile dil meselesi konusunda henüz kafalar karışıktı, çünkü Türk etnisitesinden olmayan unsurların kökeni reddedilerek, aynı potaya dâhil edilmeye çalışılıyor, bu birlikteliğin çimentosu olarak da Türk diline vurgu yapılıyordu.

1950 seçimlerinde CHP Hakkâri'deki oyların tamamını aldığında Kürtlerin Türk ulusu ile bütünleştirilmesi politikası başarıya ulaşmış görünüyordu. Nitekim 1950'den itibaren Demokrat Parti'nin liberal politikaları Doğu illerinde büyük ilgi görmeye başladı. 1970'lerde ise durum tersine döndü ve başta Kürt meselesi olmak üzere etnik hassasiyetlere daha çok vurgu yapılmaya başladı. Ancak bu durum uzun sürmedi ve her fırsatta Atatürkçülüğü vurgulayan *1980 askeri müdahalesi, fazla gevşediği düşünülen Türk milliyetçiliğinin 'betonlaşması' için iyi bir fırsat oldu.*

1981'de CHP Milletvekili Şerafettin Elçi'nin bir söyleşide 'Türkiye'de Kürtler vardır. Ben bir Kürdüm' dediği için askeri mahkemede bir yıl hapse mahkûm olması yeni bir dönemin başlangıcı oldu. 1982 Anayasası bu tür olaylara karşı tedbirini almakta gecikmeyecek ve 'Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyet'i koruma görevini' en öne koyarken Anayasa'daki 'Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında

kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz' ifadesini 1983'te çıkarılan Kürtçe yasağı ile güçlendirecekti.

Bu dönem ayrıca Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu'nun 1930'ların söylemlerine uygun biçimde yeniden yapılandığı ve Kürtlerin aslında Türk olduğunu ileri süren yayınlarda bir patlamanın yaşandığı bir dönemdi".[5]

Bu yeni bir 'durum' değildi; daha önceleri de yaşanmıştı. Yeri gelmişken resmi ideolojinin kendini Osmanlı-Türk modernleşmesinin sürekliliği içindeki 'Ulusal Diriliş' efsanelerine yaslanarak açıkladığını unutmadan hatırlatalım: "Osmanlı'nın geleneksel, TC'nin modern diye nitelenemeyeceği, her iki yapının da geleneksel-modern karması birer bileşim olarak görülmesi gerekir" [6]

Kaldı ki, "Osmanlı devletinin otoriterliği, TC'nin siyasal kültürünün ana öğesi oldu".[7] "Mustafa Kemal'in aydınlanmış mutlakıyetçiliği pek çok açıdan Sultan II. Abdülhamit'in otoriter hükümdarlığına benzer".[8]

Bu noktada; Kemalist 'ordu ve bürokrasi'nin, tıpkı Tanzimat'ta olduğu gibi, "var olan toplumsal ve kültürel ayrımları hiçe sayan korporatist bir dünya görüşü perspektifiyle, demokratik toplumu çoğulcu değil, meşru otoriteye dayalı üniter bir toplum olarak gördüğü"nün;[9] ve 1971-80 darbelerinin de "Ordunun, CHP'nin tek parti hükümeti döneminde elinde tuttuğu toplumsal, siyasi ve ideolojik kontrolün klasik işlevlerini devraldığı, birbirini izleyen adımlar olarak" görülmesi gerektiğinin altı özenle çizilmelidir.[10]

Resmi ideolojinin sürekliliği içinde kavranması gereken bu durum; bizi, Kemalizm'in 'ne'liği konusunda parantez açmaya zorunlu kılar...

---

[5] Ayşe Hür, "Milliyetçiliğe Tanım Gerek", Radikal, 19 Nisan 2003, s.9.
[6] Dietrich Jung-Wolfgango Piccoli, Yol Ayrımında Türkiye, çev. Berna Kurt, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2004, s.29-30.
[7] Dietrich Jung-Wolfgango Piccoli, Yol Ayrımında Türkiye, A.g.e., s.89.
[8] Dietrich Jung-Wolfgango Piccoli, Yol Ayrımında Türkiye, A.g.e., s.96.
[9] Dietrich Jung-Wolfgango Piccoli, Yol Ayrımında Türkiye, A.g.e., s.121.
[10] Dietrich Jung-Wolfgango Piccoli, Yol Ayrımında Türkiye, A.g.e., s.102.

1) ZORUNLU BİR PARANTEZ (KEMALİZMİN 'NE'LİĞİ KONUSUNDA)

"Kelebek bir defa kanatlandı mı bir daha asla tırtıl hâline gelmez."[11]

Militarist bir milliyetçilik olarak,[12] "Kemalizm ile muhafazakârlık arasındaki açı çok dardır..."[13] Ve de "Kamusuz cumhuriyet'ten kamusuz demokrasi'ye"[14] yönelen dışlayıcı otoriterlik modelidir...

Kimi liberal maruzatlar; "Atatürk'ün kendisi Atatürkçü veya Kemalist değildi. Tıpkı Lenin'in Leninist olmayıp Stalin'in Leninist olması gibi, Atatürk değil, İsmet İnönü Atatürkçüdür! Bugünün şabloncu Kemalistleri esasında İnönücülerdir"[15] dese de "Kemalizm düşüncesinin ve uygulamasının kök kaynağı, İzmir 1. İktisat Kongresi'dir";[16] yani Kemalizm'in, Anadolu topraklarında 'milli' bir burjuvazi yaratma; 'Her mahalleden bir milyoner çıkarma' ve 'küçük Amerika' olma, yani 'Muasır medeniyet'e erişme düşüdür.[17]

"Komutanlarından sık sık 'Sorun Atatürk'ü topluma gerektiği gibi anlatmamızda' sözlerini duyduğunuz"[18] TSK'nın -OYAK'lı- 'Atatürkçülük'ü de bu bağıntı içinde kavranmalıdır. Yani M. Ali Kışlalı'nın ifadesiyle, "Atatürkçülüğün iki temel niteliği, TSK'nın kurumsallaşmış bilimsel incelemelerinde şöyle belirtilir:

Koruyucu niteliği: Bütün yabancı akım ve ideolojilere karşı milletin zihnen güçlenmesini sağlayarak korunması.

---

[11] Colin Wilson.

[12] "Milliyetçilik ile militarizm birbirlerini tamamlayan, iç içe geçmiş ideolojilerdir" (Ayşegül Altmay-Tanıl Bora, "Ordu, Militarizm ve Milliyetçilik", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik, C:4, İletişim Yay., s.140).

[13] Tanıl Bora-Necmi Erdoğan, "Muhafazakar Popülizm", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakarlık, C:5, İletişim Yay., s.638.

[14] Nilgün Toker-Serdar Tekin, "Kamusuz Cumhuriyet'ten Kamusuz Demokrasi'ye", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık, C:3, İletişim Yay., s.82.

[15] C. Ülsever, "19 Mayıs Işığında: Neden Kemalist Değilim?", Hürriyet, 20 Mayıs 2004, s.18.

[16] Metin Erksan, "Kemalist, Kemalizm...", Cumhuriyet, 13 Mayıs 2003, s.17.

[17] "AP Dışişleri Komisyonu, Hollandalı Arie Oostlander tarafından hazırlanan yıllık Türkiye Raporunda Kemalist felsefeyi eleştiren ifadeleri rapordan çıkardı" ('AP Kemalizm'i Eleştirmedi', Radikal, 14 Mayıs 2003, s.6). Ayrıca bkz. Resmi Tarih Tartışmaları I, ed. F. Başkaya, Maki Yay. 2005; N. Mert, 'Resmi İdeoloji Tartışması', Radikal, 15 Mayıs 2003, s.6; M. Tunçay, "Bir Ülkeye Dışarıdan Bakmak", Radikal Kitap, No:156, s.18-19.

[18] Mehmet Ali Kışlalı, "TSK Atatürk'ü", Radikal, 18 Mayıs 2005, s.10.

Uygulayıcı niteliği: Bir fikir ve yöntem olarak müesseselerdeki değişik yönetim düzeylerindeki yöneticilerin bilim ve teknolojinin gösterdiklerini, uygulama programlarına dönüştürerek değerleri ihtiva eden yaptırıcı davranışı gerçekleştirmesi..."[19]

Düşünce ve davranış düzeyinde resmi ideolojinin (total) tüm özelliklerini taşıyan "Kemalist milliyetçilik anlayışının günlük/pratik (ortalama) siyaset dilindeki karşılığının Atatürk milliyetçiliği olduğunu söyleyebiliriz. Bu, iki mana ifade eder. Birincisi, Türk milliyetçiliğinin sınırlarının çizilmiş, tayin edilmiş, üzerinde herhangi bir tartışma götürmez, herkes tarafından (benimsenmese de) tanımı icabı üzerinde mutabakat sağlanmış bir ideoloji olduğunu kabul eder. İkincisi, bunun doktrinize edilmiş olduğunu varsayar. Ve nihayet üçüncü olarak da (diğerlerinden daha önemsiz olmamak üzere) bunu tek bir kişinin, önderin/Şefin (değişmez) görüşü olarak ortaya koyar. Oysa bütün bunlar, ne teorik olarak doğrudur ne de günlük/pratik siyasetin bize her zaman gösterildiği gibi, uygulamada doğrudur. Belki de tek doğru ve gerçekçi olan saptama, her türlü Türk milliyetçiliği tezahürünün kendisini Atatürk milliyetçiliği anlayışı ile temellendirmeye, meşrulaştırmaya ve güçlendirmeye çalışmasıdır. Bu Kemalist ideolojinin yegâne meşru siyaset zemini sağladığı genellemesinin, aslında yalnızca özel bir konudaki alt basamağını oluşturur. Özel alan genelden beslenir, ama aynı zamanda geneli güçlendirir ve yeniden üretir. Bu bakımdan ayrılmazdır..."[20]

Şükrü Kaya'nın, "Zaten insanlık tarihi Türklerle başlamıştır. Türk olmasaydı, belki tarih olmazdı ve muhakkak ki medeniyet te başlamazdı. (...)

Arz ettiğim prensiplerin başlıcalarının Teşkilâtı Esasiye'mize geçmesi Atatürk'ün prensiplerine milletçe beraber bağlılığımızın ve samimi ilgimizin hukuki ifadesidir (...)

Atatürk'ün vazettiği prensipler Türk'tür. Yani asliyeti ve menşei itibariyle tamamıyla milletin kendi seciyesinden alınmış ve onun

---

[19] Mehmet Ali Kışlalı, "Atatürk'ü Anlamak", Radikal, 1 Ekim 2004, s.11.

[20] Cemil Koçak, "Kemalist Milliyetçiliğin Bulanık Suları", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik, C:4, İletişim Yay., s.37.

bütün ihtiyaç ve zaruretlerine uygun olarak seçilmiştir. Bu prensipler aynı zamanda Türkçüdür de"[21] saptamalarındaki üzere;. Türkçü özelliği tartışılamaz olan Kemalizm de; her resmi ideoloji gibi; yalan-efsane ve hurafelere yaslanmıştır...

Bunlardan biri (hatta en önde geleni) de, Kemalizm'in 'sivil' ve 'demokratik'liğidir!

Bakın bu konuda Ümit Kardaş ne der: "*Askerin siyasete müdahalesi, İttihat ve Terakki geleneğidir. İttihat ve Terakki yarı askeri bir örgüt. Komplocu ve antidemokratik, çete yöntemleri kullanan, hukuk dışı, keyfi bir yönetim İttihat ve Terakki.* Ordu, 1905'ten itibaren bu örgüt üzerinden siyasete müdahale ediyor ve ülkede bir baskı rejimi oluşturuyor. Bunun önlenmesi için çeşitli çabalar oluyor. Mustafa Kemal, İttihat Terakki'nin 1909'daki Selanik Kongresi'nde, siyasete müdahalenin orduyu zaafa uğrattığını açıkça söylüyor. 'Buradaki kişiler politikada devam etmek istiyorlarsa ordudan çıksınlar, üniformalarını çıkarıp siyaset yapsınlar' diyor. Mustafa Kemal, ordunun politikadan uzaklaşması gerektiğini hep vurguluyor. Zaten o sırada Osmanlı'dan ümidini kesen kitleler, yerel önderler öncülüğünde yerel hükümetler ve parlamentolar kuruyor. Bunu gören Mustafa Kemal üniformasını çıkarıp sivil hareketin başına bir sivil olarak geçiyor. Resmi tarih milli mücadeleyi, Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasıyla başlatır. Hâlbuki öyle değil.

Milli mücadele, Anadolu'da ve Trakya'da başladı ama önderini arıyordu. Mustafa Kemal hakikaten önderlik vasfiyla bu oluşumu 1920'de Büyük Millet Meclisi'ne kadar ulaştırdı. O Meclis'te, her etnik kümeden, her dilden, her dinden insanlar vardı. Ayrıca silahlı gücün gözetimi ve denetimi de parlamentoya verildi. Mustafa Kemal'in bu demokratik ilkesi 1960'a kadar sürdü. Bu ilke 1960'taki ilk askeri müdahaleyle bozuldu. İlk MGK, 1961 Anayasası'yla ortaya çıktı ve asker böylece bakanlar kurulu ve cumhurbaşkanının yanı sıra yürütme erkinin içine girdi. Ülkeyi yönetmeye başladı. Gene ilk askeri mahkeme, askeri yargı, 1961 Anayasası'yla hayatımıza girdi. Genelkurmay Baş-

[21] Şükrü Kaya, 5.2.1937 Büyük Millet Meclisi'nde Teşkilâtı Esasiye Kanunundaki Değişikliğe Dair Müzakereler, CHP Genel Sekreterliği, Ankara, 1937, s.3-7

kanı, Savunma Bakanlığı'ndan alınıp Başbakan'a bağlandı. 1971'de ve ardından 1982 Anayasası'nda, MGK daha da güçlendirildi. Atatürk'ün döneminde ise askerin siyasete direkt bir müdahalesi yoktu..."[22]

Mustafa Kemal'in eski bir İttihat ve Terakki'ci olduğunu ve ayrıca sivil giysileri giydiğinde dahi otoriter bir militarist olduğu tarihin bilgisi dâhilindedir!

Yeri geldi anımsatalım: "Biz Osmanlı tarihini 1923'e kadar getiriyoruz. Hâlbuki 1908-1918 arasındaki İttihatçıların dönemi, Osmanlı tarihine uymayan bir dönem. Bize 1908, İkinci Meşrutiyet'in ilanı diye anlatılıyor. Yeni bir devrin açıldığı, Türkiye'de anayasal düzenin kurulduğu, ekonomi ve sosyal politikaların liberalleştiği anlatılmıyor. Çünkü aslında 1923, bütün bu özgürlüklerden, parlamento üstünlüğünden bir geriye dönüştür. (...)

Biz 'Türkiye'yi modernleştirenler Kemalistlerdir' önermesiyle düşündüğümüz için 1923'ten önce hiçbir şey yoktu, modern ve Batılı değildik, bizi Batılı yapan Kemalistlerdir. 1923'e kadar padişahlık ve Osmanlı vardı. Sonra cumhuriyete geçtik' diyoruz. Rejim değişikliği 1923'te olmuş gibi anlatılıyor bize. Hâlbuki rejim değişikliği 1908'de oluyor. 1908-22 arasında mutlakıyetçi monarşi değil, meşruti monarşi yaşanıyor. Başında ha cumhurbaşkanı ha padişah olmuş bir şey fark etmiyor ki. Çünkü meclis üstünlüğü önemlidir. Ama biz demagojik bir söylemle cumhuriyeti sanki liberal bir demokrasiymiş, parlamenter bir rejimmiş gibi algılamak istiyoruz. 1923 sonrasında parlamenter rejim yok Türkiye'de.

Biçimsel olarak parlamentonun var olması, 'Parlamento üstünlüğü var' söylemine yol açıyor ama parlamento bir parlamento gibi çalışmıyor. (...)

1923'te meclis üstünlüğünü dışlayan, basın özgürlüğünü yok eden bir iktidar kurulmasaydı, İttihatçılar içindeki ayrışmaları, hesaplaşmaları görecektik. Ama Kemalistler, 1926'daki İzmir Suikastı Davası'yla İttihatçıların topunun hakkından gelmek istedi. 1925'te çıkarılan Takriri Sükûn Kanunu anayasal düzeni ortadan kaldırdı.

---

[22] Ümit Kardaş, "Hukukçu Askerin Gizli Müttefiki", Radikal, 9 Mayıs 2005, s.6.

1931'deki Halk Partisi Kongresi'yle de 1924 Anayasası'nın ruhuna aykırı korporatist bir rejim kuruldu".[23]

Yaslanılan efsane ve hurafelerden bir diğeri de Cumhuriyet gazetesinin Başyazılarına konu olan 'laik ordu', 'aydınlanma' vs. yalanlarının ardına sığınan otoriterliğin meşrulaştırılmasıdır: "Avrupa'da 'Aydınlanma Devrimi', laiklik ve demokrasi, sanayileşmenin oluşturduğu burjuva ve proletarya sınıflarının ürünüdür; bizde ise tarih çok başka türlü yazıldı; laik Cumhuriyet, asker-sivil aydınların başını çektiği bir Kurtuluş Savaşı'ndan sonra kuruldu; Aydınlanma Devrimi'nin çoğu yasası Avrupa'dan aktarıldı. Bu süreçte askerin devlet yaşamında üstlendiği işlev, Türkiye'ye özgü bir tarihin ana hatlarını çizdi; Ordu laik Cumhuriyet'in etkili bir kurumudur"![24]

Bu koordinatlarda; Oruç Aruoba'nın "Atatürk diktatör mü oluyor şimdi?";[25] ya da Oktay Akbal'ın, "Atatürk'ten ne kaldı? Bakın 'Devrim Tarihi' dersleri bile kaldırılıyor. Atatürk'ün bütün özlemleri, bütün gerçekleştirdikleri bir yana itiliyor... Hem yeni de değil, ta 1946'dan sonra başlayan, başlatılan 'karşı devrim'in yarattığı bir sonuç bu... Bir ihanettir söz konusu olan"[26] hezeyanlarına aldırmadan; *ifade ettiğimiz çerçeve içinde, iktidarını kuran Mustafa Kemal'in 'tek-parti/ tek-adam' olduğunu; sadık silahlı gücünün (Topal Osman) yanında muhalefeti bastırmasıyla (İstiklal Mahkemeleri) ve 'ötekiler' saldırısıyla nitelenen ömür boyu iktidar sahibi olduğunu anımsamak/anımsatmak yeter de artar bile...*

Yeri geldi Marmara Üniversitesi'nden Doç. Ahmet Demirel'in hepimizin hikâyesi olan- şu satırlarını aktaralım: "Yüksek lisans yaparken, bir vesileyle Birinci Meclis'in tutanaklarına bakmam gerekti. Orada daha önce hiç duymadığım tartışmalar okudum. Mesela okullardaki tarih kitapları, Birinci Meclis'teki muhalif milletvekillerinin dinci, gerici, şeriatçı, yobaz olduğunu yazıyordu. Karşısındaki grubu da 'laik, devrimci, radikal cumhuriyetçiler' diye niteliyordu. Oysa ben muhaliflerin halk egemenliği kavramına verdiği önemi

---

[23] Aykut Kansu, "Atatürk Meclisi Kapatacaktı...", Radikal, 27 Haziran 2005, s.6.
[24] "Asker!", (Başyazı), Cumhuriyet, 27 Nisan 2003, s.1.
[25] Oruç Aruoba, "Diktatör mü Oluyor Şimdi?", Radikal, 24 Nisan 2003, s.9.
[26] Oktay Akbal, "Gaflet, Dalâlet, Hıyanet...", Cumhuriyet, 25 Şubat 2003, s.2.

gördüm. Ulusal egemenliğin kurulması, ülkede kanun hâkimiyetinin oluşturulması için konuşmalarını okudum. Çok şaşırdım..."[27]

2) KEMALİZM HAKKINDA

"Yakışmayacaklara yapılan iyilik, kötülük sayılır."[28]

Ahmet Demirel'in satırlarında 'Anlatılan senin hikâyendir' gerçeği kayıtlı olsa da; bizde, buna rağmen, Kemalizm'in makyajı 'sol'un yerleşik gelenekleri arasındadır...

Örneğin Aydemir Güler'in şu satırlarındaki üzere: "Kemalizm bir ulusal kurtuluş hareketidir, dolayısıyla milliyetçilik ve milli kimlikle doğrudan ilişkilidir. Yine Kemalizm ulusal kurtuluş sonrasında bu niteliğine uygun bir ulus-devlet inşa stratejisine yönelmiştir ve bu misyon da yine milliyetçiliği göreve çağırmaktadır. Elbette Kemalizm milliyetçidir. Ancak milliyetçilik arı nitelik taşımamış, sürekli olarak kısmi çelişkiler taşıdığı akımlarla eklemlenme ve kendisini tutarlı/bütünlüklü bir sistem anlamında dağıtma eğiliminde olmuştur. Kemalizm'in Kurtuluş Savaşının ilk evresinde İslâm ve Kürt dinamikleriyle buluşma girişimi pratik bir zorunluluk ve/ama düşünsel sistem anlamında intihar anlamına gelir. Cumhuriyetin içinde doğduğu on yıla damga vuran liberalizm benzer şiddette bir kimlik kaybı ya da intihar olarak okunabilir. 1930'ların daha uyumlu görünen devletçiliği/planlamacılığında eklemlenilen ve sistemi dağıtma misyonunu devralan faktörler, önce Kadro dergisi 'solculuğu', ardından Nazi çağrışımlı Türkçü ırkçılık oldu. Tanımı itibariyle temel amacı siyaset pratiğine rehberlik etmek olan ve dolayısıyla kendisini sistematize etmekten kaçınan bir akımın bile bu kadar badireyi sağlam atlatması mümkün olamazdı... Kendi kendisini bu kadar aşındıran Kemalizm, artık 2. Dünya Savaşı ertesindeki batılı çok partili demokrasi modeline geçişi sırtlanamamış ve bir geri çekilme yaşamıştır.

Kemalist milliyetçiliğin en sorunlu tarafı kuşkusuz Batı öykünmeciliğidir. Batı emperyalizminin Osmanlı mirasına yaklaşımı dağıtma/parçalama iken Kemalist hareket Türkiye ulus-devleti

[27] Ahmet Demirel, "Misak-ı Milli Lozan'da Bozuldu", Radikal, 26 Nisan 2004, s.6.
[28] Ennuis.

açılımıyla bunun karşısına dikildi. Batı öykünmeciliği yalnızca yeni düzenin kapitalizm yönünde yaptığı tercihi kodlamakla da kalmamıştır. Kapitalizmi ekonomik ve toplumsal veçheleriyle seçmenin ötesinde, somut olarak 'batı bloğu'dur, Kemalist Türkiye'nin örnek aldığı veya örnek almak istediği.

Kolayca anlaşılacağı gibi bu tür ikilemlerden alnı ak, sicili temiz çıkmak mümkün değil. Bariz çelişkilerden toplumsal hafıza ve algıya kalan bakiyede uzun süre, hem milliyetçilik dokunulmaz bir değer olarak ilan edilmiş hem de bu değer vatan-millet-sakarya diye alaya alınmıştır. 'Dokunulmaz değer' Rus, Yunan, Kürt gibi düşmanlarla güncellenemediği anda milliyetçilik baş aşağı gitmektedir.

Bu noktada bir uyarıda bulunmak yerinde olacak. Topluma nüfuz sıkıntısı sürekli olan milliyetçiliğin 'siyaset kurumuna' yaslanması yalnızca bir açıdan ve göreli anlamda güçsüzlük olarak tanımlanabilir. Bu akımın kitleleri harekete geçirme yeteneği sınırlıdır ve topluma, sınıflara nüfuz etme yeteneği daha gelişkin akımlara göre güçsüz sayılabilir. Ancak bu güçsüzlük mutlak değildir, tersine düzenin, egemen güçlerin temsil edildiği ve geniş halk kitlelerinin otorite saydığı siyaset kurumu başlı başına bir güçtür. Bu siyaset kurumuna denk düşen ideolojiler veya düşünsel kurgular, mantığın değil toplumsal işlevlerinin merceğinden değerlendirildiğinde karşımıza hafife alınması mümkün olmayan bir yapı çıkmaktadır. Uyarı burada bitiyor...

Kemalist milliyetçiliğinin kararsız karakteri Türkiye toplumunun anti-emperyalist duyularına sınır çizmiştir. Gelenek kavramında bir netlik ayarı daha yapabiliriz. Bu milliyetçiliğin burjuva siyasetinde bir gelenek oluşturduğundan söz edilebilir. Eninde sonunda burjuvazi bir yandan dünya kapitalizmiyle daha derinlemesine bütünleşmiş bir ülke arayışını sürdürecek, ama eşanlı olarak bir ulus-devlet olarak kendi egemenlik alanını bu bütünleşme uğruna tasfiye etmekten de kaçınacaktır. Ulusal güvenlik kodlaması ile bir sendrom hâline gelen bu yönelim tartışmasız çok güçlü bir gelenek oluşturmaktadır. Ancak sınıfsal güdüler bu geleneğin geniş halk kitlelerini kucaklamasına takoz koymayı gerektirir. Türkiye burju-

vazisi, halkı, üzerinde her tür laboratuar veya mühendislik çalışmasının yapılabilmesine uygun bir bakirlikte korumak isteğindedir".[29]

Aydemir Güler'in saptamaları yanında; Amerikalı tarihçi William H. McNeill de, İslâm toplumlarındaki tek başarılı devrimci örneğin, "Tuttuğunu koparan bir general ve karizmatik bir siyasal önder" olarak nitelediği Mustafa Kemal'in Türkiye'si olduğundan söz ediyor[30] olsa bile; *bir dakika!*

'Alnı ak, sicili temiz değildir' notunu düşseniz de; 'Milliyetçiliği ari nitelik taşımamıştır' dediğiniz ya da 'Kararsız karakteri'ne vurgu yaptığınız "Kemalist milliyetçiliğin, güncellenemediği anda milliyetçilik baş aşağı gitmektedir" dediğiniz resmi ideolojinin Anadolu'daki etnik çeşitliliğin tasfiyesinden doğrudan sorumlu olduğunu;[31] *ya da Türkiye'deki ırkçılık ve MHP ile ilintisini göz ardı etmiyorsunuz değil mi?*

Türk(iye) milliyetçiliğinin geniş yayılımlı yelpazesinde Yusuf Akçura, Zeki Velidi, Sadri Maksudi, Nihal Atsız, Necip Fazıl, Hamdullah Suphi, Dündar Taşer, Alpaslan Türkeş gibi farklı isim ve akımlarla ordu yer alıyorsa Kemalizm bunlardan kesinlikle muaf değildir.

---

[29] Aydemir Güler, "Türkiye'de Anti-Emperyalist Mücadele Geleneğinin Kısıtları", Gelenek Dergisi, No:79, Aralık 2003, s.13-14.

[30] William H. McNeill, Dünya Tarihi (27 Bölüm), çev. Alaaddin Şenel, İmge Yay.

[31] Bkz. Türkiye'de Etnik Çatışma, der: E.J. Zürcher, İletişim Yay., 2004; R. Bali, "Türkiye ve Yahudi Düşmanlığı", Gelecek Dergisi, no:16, Ocak 2004, s.40-1; M.N. Arman, 'Neo-antisemitizm ve Gayrimüslim Düşmanlığı', Radikal İki, 23 Ocak 2005, s.5; A. Hür, 'Küreselleşen Anti-semitizm ve Türkiye', Foreign Policy, no:33, Temmuz/Ağustos 2005, s.54-61; B.L. Bahar, Efsaneden Tarihe Ankara Yahudileri, Pan Yay., 2003; R. Zarakolu, 'Mübadele 80 Yaşında', Y. Özgür Gündem, 3 Şubat 2003 s.4; G. Nakracas, Anadolu ve Rum Göçmenlerin Kökeni-1922 Emperyalist Yunan Politikası ve Anadolu Felaketi, çev. İ. Onsunoğlu, Belge Yay., 2003; K.H. Karpat, Osmanlı Nüfusu (1830-1914), Demografik ve Sosyal Özellikler, Tarih Vakfı Yurt Yay., 2003; S. Sanoğlu, "6-7 Eylül 1955 Provokasyonu", Y. Özgür Gündem, 18 Eylül 2003, s.11; '6/7 Eylül Olaylan', Atılım Gaz., 6 Eylül 2003, s.9; K. Cangızbay, '6-7 Eylül', Birgün, 7 Eylül 2004, s.12; V Kanetti, 'Panzehirsiz Türkiye', Radikal 27 Mart 2005 s.5; G. Aktan, 'Irkçılığı Tartışabilmek' Radikal, 22 Eylül 2003, s.8; A. Şimşek, 'AB'nin Azınlık Raporu', Cumhuriyet, 22 Temmuz 2004, s.8; C. Yıldız-E. Cengiz, 'Azınlık mı Asli Unsur mu?', Birgün, 7 Temmuz 2004, s.5; O. Gönensin, 'Etnik Çatışma', Vatan, 17 Mayıs 2005, s.12; E. Mahçupyan, 'Azınlık Hakları ve Diyalog', Radikal, 25 Kasım 1998, s.9; C. Ülsever, 'Azınlık ve Ayrımcılık', Hürriyet, 26 Mayıs 2004, s.22; O. Gönensin, 'Etnik Çatışma', Vatan, 22 Nisan 2005, s.12; M. Mauss, Sosyoloji ve Antropoloji, çev. Ö. Doğan, DoğuBatı Yay., 2005.

2.1) BİR PARANTEZ DAHA!

"Düşünmeden konuşmanın cezası sonradan düşünmeye mahkûm olmaktır."[32]

Bilmiyor olamazsınız: Dünyanın algılanması ve anlamlandırılması sürecinde bir temel olarak kabul edilen resmi ideolojinin en önemli dayanaklarından olan bilgi, iktidarın sahip olmak zorunda olduğu yegâne araçtır.

Bilginin üreticisi ve uygulayıcısı iktidar olunca, ihtiyaç duyulan bilginin üretilmesi için gerekli düzenlemeler ve organizasyonlar da iktidar tarafından kurumsallaştırılır. Özellikle de söz konusu bilgi ihtiyacı 'geçmiş' hakkında olunca, varlığını meşrulaştırma ve geleceği yönlendirme ihtiyacı içerisindeki iktidarın en önemli enstrümanları geçmişle ilgilenen bilim dalları ve onlarla ilgili kurumlar oluyor.

Tarih, arkeoloji ve antropoloji bilimleri işte bu anda devreye girer ve iktidarın meşru zeminlerinin inşasını kolaylıkla yapar ve bunu yaparken de bilginin nesnelliğine dayanır.

Arke ve logos kelimelerinin içerikleri, ciddi laboratuar ortamlarında üretilen nesnel ve bilimsel bilgilerle desteklenerek, iktidarın asası güçlendirildi ve geçmişin yeniden üretilmesi ve inşa edilmesine de tarih dendi. Nesnel ve bilimsel kavramları, geçmişe yüklenen bu anlamların doğruluğunun tartışılmasını engelleyen zırhlar olarak görev yaptılar; çünkü yalnızca bir tek doğru vardır ve bu da bilimsel ortamlarda sadece bilim adamları tarafından üretilir, inancı hâkimdir. İnsanlık tarihinin en kanlı olaylarına neden olan bu tehlikeli düşüncenin izleri bugün bile kısmen de olsa devam ediyor.

İktidarın bu alanda en çok bilgiye ihtiyaç duyduğu nokta ise 19. ve 20. yüzyıllar oldu; çünkü bu kesitte Türk(iye) milliyetçiliği uyanıyordu.

Kemalizm bu uyanış kesitinin (İttihat ve Terakki'den damıtılmış) rafine ürünüdür.

Anımsanırsa Osmanlı İmparatorluğunun işgal ettiği topraklardaki ulusların ayaklanarak özgürlük istemeye başlaması Türk(iye) milliyetçiliğinin de ivme kazanmasını sağlamıştı. Özellikle Cumhu-

[32] Latin Atasözü.

riyet'in ilan edilmesinden sonra girişilen 'meşruiyet' çabası arkeolojiyi ve arkeolojik çalışmaları ön plana çıkarmıştı. Anadolu topraklarında hak iddia etmek ve şanlı bir geçmişe sahip olmak isteği genç Cumhuriyeti ve onun aydınlarını arî ırk tartışmalarına sürüklemişti.

Dünya kültürünün yaratıcısı olan Yafet'in (Nuh'un oğlu) Asya'da hareket etmesi ile Orta Asya'dan gelen Türk boyları arasında ilişki kurulmuş ve Türk kültürünün dünya kültürleri ve dillerinin anası olabileceği düşüncesi ağır basmaya başlamıştı. Etimolojik araştırmalara dayanan Güneş-Dil Teorisi de Yafet'in torunlarından olan Togharma, Avrupa halklarından Thrak ve Anadolu kültürünün en eski ve görkemli kültürü Truva gibi Türk kelimesi ile ses benzerliği bulunan isimlerin Türklükle ilişkisini kurmuştu. Bu düşünce Türk aydınlarını, Anadolu ve Mezopotamya'daki Hitit, Sümer, Akad gibi kültür ve halkların da Türk olduğu sonucuna götürdü ve ispatı için de hızla arkeolojik kazılara başlandı.

1923-35 yılları arasında Anadolu'da Türkler tarafından yapılan arkeolojik kazıların neredeyse tamamı bu konu üzerine odaklandı. Türk Dil ve Türk Tarih Kurumları Türklerin ihtiyaç duyduğu ideolojik teorileri ortaya koyan ve ispatı için araştırma yapan kurumlar hâline gelmişti.

Afet İnan'ın 1937 yılındaki şu sözleri bu konuyu çok açıkça ortaya koyar: "Türk Tarih Kurumu'nun Büyük Türk eliyle kuruluşundan beri, Türk Tarih ufku, beşer tarihinin geniş ölçüsü içindedir. Hâlin en büyük çalışma hızı içinde hazırlayan Türk Milleti, istikbaline en yüksek emniyetle bakıyor. Çünkü o aynı zamanda, mazisinin kuvvetli temelleri üzerinde yükseliyor. İşte bizim üzerimize aldığımız vazifeler, bu temelin sağlam malzemesini dünya ilim âlemine tanıtmaktır. Bu kutlu görev şu esaslardan ilhamını ve planını alır: Türk ırkı beyaz ve brakisefaldir. Bugünkü yurdumuzun sahipleri en eski kültür kurucularının aynı ırki vasıflarını taşıyan çocuklarıdır. Onun kültür meşalesiyle yayıldığı sahalar, dünyanın medeniyete kavuşabilen yerleridir. On Asya, Akdeniz havzası bu medeniyete mihrak olmuştur. Avrupa, Pasifik'ten geçerek eski Amerika kültürü, hep aynı kökten kuvvet ve filiz almıştır. İşte bu geniş ölçü neolitik ve maden devirlerinin mede-

niyet çerçevesidir. Bu esaslar, ilk kongremizin tez izahında ve münakaşalarında tespit edilen hakikatlerdir. TTK, beş yıldır bunları teyit etmek için çalışıyor. Türk tarihinin ana hatlarını yazmak ve cihan kültürü içindeki yerini vermek, kurumumuzun kuruluş gayesidir".[33]

Ve unutulmasın; Nihal Atsız'ın oğluna -4 Mayıs 1941 tarihli- vasiyeti de bu günlerin ürünüdür!

2.2) MUHTELİF TARİH YAZIM(LAR)I VE GERÇEK

"Düşünmekten utanmıyorsan, söylemekten de utanma!"[34]

Aydemir Güler'in anlattıkları 'farklı' bir 'tarih yazımı'nın ürünü; "Çeşitli tarihi olguların olduğu değil, istendiği gibi anlatılmasının örnekleri var"[35] elbet! Ama bunun (eski yazıları kazısanız da, tarihin hafızasından silemeyeceğiniz!) müthiş sakıncaları var!

Örneğin Taha Akyol'un satırlarındaki üzere: "Giresun kalesindeki Topal Osman anıtının eski Türkçe yazılı kitabesi kazınarak yok edilmiş!

Orijinal kitabe yok artık!

Çünkü eski Türkçe metinde, Topal Osman'ın kahramanlıkları sayılırken 'Pontusçuların imhasındaki' hizmetleri de övülüyormuş.

Her şeyi bilen büyüklerimiz 'Pontusçuların imhası' deyimini 'milli güvenlik siyaseti' açısından sakıncalı bulmuşlar!

Ve 'milli güvenlik siyaseti doğrultusunda gelen uyarı' üzerine, eski Türkçe orijinal kitabe kazınmış, yok edilmiş, 'milli güvenlik siyasetine uygun' yeni metin yazılmış... (...)

Topal Osman Ağa Kuvayı Milliye kahramanlarındandır. Siyasi sebeplerle, yine Kuvayı Milliye kahramanlarından biri olan Trabzonlu Ali Şükrü Bey'i öldürmüştür, bir siyasi cinayet failidir. Ama sonraki suçu onun kahramanlığını ve hakkında dikilen anıtı hak etmiş olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz.

Anıt zaten Atatürk'ün emriyle yapılmıştı".[36]

---

[33] Akt. İ. Gezgin, 'İdeo-Arkeoloji ve Etnik Kökenler', Radikal İki, 27 Haziran 2004, s.14.

[34] Montaigne.

[35] Murat Belge, "Tarih Yazma Biçimleri", Radikal, 8 Temmuz 2005, s.11.

[36] Taha Akyol, "Milli Güvenlik ve Tarih", Milliyet, 23 Ekim 2002, s.17

Şevket Süreyya Aydemir'in, hakkında, "Milletler ve halklar arasında, tarihin bazen öyle safhaları yaşanır ki, en doğru olan, galiba o safhaları unutmaktır" diye yazdığı 'Ermeni Techiri'nin önemli aktörlerinden olan Teşkilât-ı Mahsusa'cı Topal Osman'ın[37] *anıtını (Yeni bir milli güvenlik siyaseti doğrultusunda) yıkabilirsiniz; ancak bu anıtın Mustafa Kemal tarafından diktirildiği gerçeğini unutturamazsınız...*

İsterseniz, sözü daha fazla uzatmadan, Kemalizm'in de doğrudan sorumlu olduğu pürifikasyonlar ile ulaşılan 'sonuç'lardan kimilerini sıralayalım:

i) Celal Başlangıç'ın ifadesiyle, "Gökçeada'ya 'Gül Gibi Geçinenler'in röportajını yapmaya gittiğimde karşılaştığım üst düzey bir resmi yetkili büyük sevinçle, 'Çok şükür 741 tane kaldı' dedi. Bunun ne anlama geldiğini çok kısa bir süre sonra öğrendim. Adada son kalan yaşlı Rumlardan biri daha ölmüştü. Resmi görevli buna seviniyordu. Kanımın çekildiğini hissettim"[38] dediği "Türkiye'nin en batıdaki noktası Gökçeada. Eski, yani Rumca adı İmroz,

---

[37] "Enver Paşa, İçişleri Bakanı Talat Paşa'ya, 2 Mayıs 1915 tarihinde bir telgraf çekerek, bölgede yaşayan Ermenilerin ya Rus ordularının üzerine ya da Anadolu'nun muhtelif bölgelerine doğru sürülmesini talep ederek şöyle dedi:
'Bir mahzur yoksa isyancıların ailelerini ve isyan bölgesi halkını sınırlarımız dışına göndermeyi ve onların yerine sınırlarımız içine dışarıdan gelen Müslüman halkın yerleştirilmesini tercih ederim'.
Yani daha Tehcir Kanunu çıkmadan, Ermeniler göç ettirilmeye başlanmıştı. Padişah Mehmet Reşat imzalı ve 27 Mayıs 1915 tarihli Tehcir Kanunu, sadece bunu resmi hâle getiriyordu. Kendilerine tanınan süre iki haftaydı. Kıymetli eşyalarını yanlarına alabilecekler, geride kalan mülkleri ise mahalli yönetimler tarafından satıldıktan sonra parası kendilerine ulaştırılacaktı.
Devlet, sürgün güzergâhındaki güvenliği sağlamakla kalmayıp beslenme ve sağlık gibi temel ihtiyaçları da karşılayacaktı. Ne var ki, kimi yerlerde Teşkilât-ı Mahsusa bünyesinde bulunan Topal Osman gibi çete reislerinin kafilelerin güvenliğini sağlamakla görevlendirilmeleri, ölümleri de beraberinde getirdi. Ermeni kafilelerinin yanlarında, altın gibi değerli eşyalar taşıdıkları dedikodusu ise yağmacıların iştahlarını kabartan ana unsurdu.
Talat Paşa, hatıralarında duyduğu pişmanlığı şu sözlerle dile getirecektir:
'Esas itibariyle askeri bir ihtiyat tedbirinden başka bir şey olmayan tehcir, vicdansız ve seciyesiz (karaktersiz) insanların elinde bir facia şeklini almıştır. Maksadım bu hareketlerin çirkinliğini gizlemek değildir'.
Talat Paşa'nın bu sözleri geç gelen bir saptamaydı" (Sefa Kaplan, "1915'teki Trajedi İşte Bu Tehcir Kanunuyla Başladı", Hürriyet, 29 Mart 2005, s.6).

[38] Celal Başlangıç, "Bir Yok Oluş Öyküsü: Gökçeada", Radikal, 9 Mayıs 2005, s.7.

rüzgârgülü anlamına geliyor. Ağustos ayında bile rüzgârlı olduğundan, bu adı almış. Bizans döneminden beri çok kereler el değiştirmiş, farklı milletlerin olmuş ada, ama en çok da Türklerle Rumların. Son olarak Cumhuriyet döneminde Türkiye topraklarına katılan İmroz'da 1960 yılında 5487 Rum, 289 Türk yaşarken, 2001 yılı kayıtlarına göre sadece 230 Rum kalmış..."[39]

ii) "Kilise kayıtlarına göre sadece 1.244 kişi kaldılar...

Türkiye'nin Rumları onlar. Tedirginler. Dini bayramları, ayinleri, törenleri olay oluyor. Hayatları sürekli gözlem altında...

Her yıl olduğu gibi geleneklerine göre ocak ayının soğuğuna aldırmadan suya atlayıp Haliç'in dibinden haç çıkarırken etrafları teknelerle çevrilip, ülkücülerce sözde protesto edilen vatandaşlarımız...

Bazılarınca bıkmadan usanmadan 'en büyük tehlike' oldukları, İstanbul'u elimizden alıp tekrar 'Konstantinopolis'e çevirecekleri söyleniyor. Fener'de mal mülk edindikleri, burada Ortodoks bir Vatikan kuracakları öne sürülüyor. Vakıfları sürekli kontrol altında tutuluyor...

Yunan casusu gözüyle bakılmaları da çabası. Ne İsa'ya yaranabiliyorlar, ne Musa'ya... 'Türkiye'de Yunan dölü', Yunanistan'a gittiklerinde 'Türk tohumu' oluyorlar..."[40]

iii) Evet; "1923'ten sonra Rumların hakları garantiye alındı ama sorunlar bitmedi. 1936'da çıkarılan bir kararnameyle önce azınlık vakıflarının yeni bağış kabul etmesi yasaklandı. Bir süre sonra mirasçıları kalmayanların malları böylece Hazine'ye kaydedilmeye başlandı. Zaman içinde vakıflar eski gücünü kaybetti. 12 Kasım 1942'den 15 Mart 1944'e kadar yürürlükte kalan Varlık Vergisi Kanunu da Rumların belini büktü. Bu sırada çok sayıda işletme ve mal el değiştirdi.

6-7 Eylül 1955'te yaşanan trajik olaylar ise Rumların ve İstanbul'un tarihinde tam bir kırılma noktası oldu. Yağma yapıldı, tecavüzler ve cinayetler işlendi. 3.584'ü Rumlara ait olmak üzere, 5.538 ev ve dükkân yağmalanmıştı. Yassıada Mahkemeleri sırasında Atatürk'ün evine bombayı atanın bir Türk istihbarat mensubu

---

[39] Melis Dabağoğlu, "Bir Tarih Yok Oluyor", Radikal Cumartesi, 11 Nisan 2005, s.9.

[40] E.Kalkan, Her Yüz, Boğazımda Bir Düğüm Oldu, Hürriyet Pazar, 30 Ocak 2005 s.11.

olduğu ortaya çıksa da her şey için artık çok geçti. Rumların büyük kısmı bu olaylardan sonra İstanbul'u terk etti.

1963'te Kıbrıs'ta Türkler katledildi. O sırada İstanbul'da yaklaşık 110 bin Rum yaşıyordu. Aralarında aynı zamanda Yunanistan pasaportu da bulunan 12.704 kişi vardı. 16 Eylül 1964'te hükümet, bu kişilerin İstanbul'u 24 saat içinde terk etmesini istedi. Bu kararın ardından 8.600 Rum işletmeci Yunanistan'a dönmek zorunda kaldı. Yanlarında çalışanları da Yunanistan'a aldırdılar. Böylece göç edenlerin sayısı 30 bini aştı.

2004 yılında Atina'da basılan ve 'Doğduğun Yeri Asla Unutamayacaksın' adlı kitapta 1964'te sınır dışı edilenlerin anıları kaleme alındı. Kitapta İstanbul'dan gönderilen binlerce kişi içinden, yaşadıkları maddi ve manevi şoka dayanamayıp Yunanistan'da intihar eden 58 insanın hikâyesi anlatılıyordu. En son kitlesel göç olayı 1974'teki Kıbrıs harekâtı sırasında yaşandı..."[41]

iv) Ve "Çevre ve Orman Bakanlığı, 1905 yılında Rus bilimci Satunin tarafından tanımlanan 100 yıllık Vulpes vulpes Kürdistanicus'un adını bir çırpıda 'Vulpes vulpes' olarak 'değiştirildiğini' açıkladı. Aynı açıklamadaki isim 'değişikliğinden' 'Ovis Armeniana' adındaki bir koyun ve 'Capreolus capreolus Armenicus' (karaca) da[42] nasibini aldı..."[43]

v) "Lise ve üniversite öğrencileri arasında yapılan bir araştırma, okumuş nüfusun %70'nin anti-semitik eğilimlere sahip olduğunu gösterdi".[44]

vi) "Yeni ders kitapları zuhur etti. Ortaöğretim Tarih 1, Tarih 2 ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi kitaplarında ve İlköğretim Sosyal 5 ve Sosyal 7 kitaplarında Ermeni meselesi konusundaki resmi görüşün fütursuz bir dille yansımasını görmek müm-

---

[41] Ersin Kalkan, "Her Yüz, Boğazımda Bir Düğüm Oldu", A.g.e., s.11.

[42] "O Latince adlar karşısında milli gururu rencide olan, ülkesinin birlik ve bütünlüğü konusunda endişeye kapılan BİLİM ve FİKİR adamlarının, hayata dünyaya saygısı olanların kendilerine yönelteceği kimi sorulara verecek cevabı olamaz"! (Yıldırım Türker, "Kürt Tilkisiyle Ermeni Kuzusu", Radikal İki, 20 Mart 2005, s.5).

[43] Edip Polat, "Bir Kaşık Suda Fırtına", Radikal İki, 20 Mart 2005, s.5.

[44] Adnan Gümüş, "Yahudi ve Ermeni Düşmanlığı", Radikal İki, 30 Kasım 2003, s.4.

kün. Ermeni kökenli vatandaşlara yönelik açıkça ırkçılık ve düşmanca duyguları kışkırtacak bir yaklaşım ders kitaplarından doğru yüzümüze sırıtıyor..."[45]

2.3) KEMAL'İN MHP İLE BAĞI

"İnsan ne söylüyorsa odur."[46]

İyi de bunlar böyle ise tüm bunların beslediği Kemalizm'in; "Demokratik gelenekler için kamu düzenini feda edemeyiz"[47] diyen Devlet Bahçeli'li[48] MHP ile bağını nasıl 'es' geçebiliriz?

Şefkat Çetin'in ifadesiyle, "MHP, Türk milletinin mutluluğunu gaye edinmiş Türk milliyetçiliği düşüncesinden beslenen ve siyaseti millet için yapan bir siyasi organizasyondur. Bu yüzdendir ki, pek çok siyasi partiden daha farklı bir vizyona ve misyona sahiptir.

MHP modern çağın kurucu ideolojisi milliyetçiliği Anadolu'da Atatürk'ten devralmıştır. Bütün alt kültürlerin, etnik ve dini kimliklerin üzerinde milli bir kimliğin tesis edilmesinde, milli bir ruh ve bilincin yaratılmasında Türk milliyetçiliği ideolojisinin, MHP'nin yadsınamaz emekleri vardır".[49]

Yine eski MHP Genel Başkan Yardımcısı Eyüp Aktepe'nin koordinasyonunu yürüttüğü ve MHP'lilerin yer aldığı 'Yeniden Kuvayı Milliye'ye Çağrı Hareketi' yayımladığı deklarasyonda şunlar deniyordu: "Yapılması gereken, gene tıpkı Kurtuluş Savaşı yıllarında olduğu gibi topyekûn bir milli seferberlikten geçmektedir. 'Milleti, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır' düsturuna inanan tüm milli güçlerin, 'Kuvayı Milliyeci' bir ruh ve 'Müdafaa-i Hukuk' cepheleşme anlayışı ile kendi istikbaline ve yazgısına sahip çıkması kaçınılmazdır. Bu konuda ilk ve öncelikli görev, kuşkusuz 'önce vatan' diyebilen Türk aydınlarına düşmektedir.

---

[45] Yıldırım Türker, "Haydi Tarih Öğreniyoruz!", Radikal, 22 Eylül 2003, s.4.
[46] Çiçero.
[47] "Bu Sözler Faşizmdir", Radikal, 30 Ocak 2002, s.6.
[48] MHP Lideri D. Bahçeli, "Kan bağına ve soya dayalı milliyetçilik anlayışını reddediyoruz" ("Kan ve Soy Milliyetçiliğini Reddediyoruz", Hürriyet, 5 Mayıs 2005, s.20) dedi.
[49] Şefkat Çetin, "Eleştiriye Açığız, Ancak...", Radikal, 15 Şubat 2002, s.9.

Hareketin programı, ulusal bağımsızlık savaşımıza, Atatürk devrimlerine ve bilgi çağının evrensel dinamiklerine uygun çoğulcu, katılımcı, özgürlükçü ve eşitlikçi çağdaş demokrasiyi temel alır. Bu program; inançla laikliği, birey ile toplumu uzlaştıran, devletler topluluğunda güçlü, vatandaşına karşı yol gösteren Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni yeniden oluşturmayı ve her alanda bağımsızlığa kavuşturarak dünya milletler camiasının şerefli bir üyesi yapmayı amaçlar".[50] Unutulmasın; "Toplumda değişime karşı bir Kemalist direniş odağı da var, onlar da MHP ile aynı şeyi söylüyorlar" [51]

Bu bağlamda "Türkiye siyasal tahayyülünde kanserli bir ur gibi yayılan aşırı sağın üzerinde, çok geç olmadan, biraz daha ciddi durmamız, düşünmemiz gerekiyor. Sevecenlikle çoğumuzun bağrına bastığı milliyetçiliğin, velev ki bu resmi ideolojimiz olan Atatürk milliyetçiliği olsun, bu radikal muhafazakâr-otoriter-şoven sağın dölyatağını oluşturup oluşturmadığını sorgulamalıyız".[52]

Eğer sorgulamazsak; ne Kemalizm'i ne de onun 12 Eylül ile doğrudan bağını kavrayamayız...

KEMALİZM VE 12 EYLÜL

"En tehlikeli insanlar, yarı deliler ve yarım akıllılardır."[53]

Söz konusu bağı kurmak müthiş önemli ve 'olmazsa olmaz'! Çünkü... Bir yerde; "Kemalizm bir 'Batılılaşma' ideolojisi değilse nedir"[54] diye sorup; bir diğer yerde de, "Kemalizm Batı'ya düşmanlıkla sonuçlandı"[55] yanıtına sarılan Murat Belge'nin, liberal bulanıklıktan malûl,[56]

---

[50] "MHP'de Muhalefet Sertleşti", Cumhuriyet, 17 Haziran 2001, s.4.

[51] Kemal Can, Radikal, "MHP Krizleri Sürdürecek", 16 Temmuz 2001, s.6.

[52] A. İnsel, "Türkiye'de Aşırı Sağ Hakkında, Yeniden", Radikal İki, 15 Eylül 2002, s.3.

[53] Goethe.

[54] Murat Belge, "Kemalizm", Radikal, 13 Mayıs 2003, s.11.

[55] Murat Belge, "Dinciliğin Altında Köylülük Gizli", Radikal, 20 Eylül 2004, s.6.

[56] "Kemalizm'in tanımlaması oldukça zor, çünkü bir ideoloji değil, çok pragmatik bir yaklaşım. Pragmatik derken, karşılaştığı sorunlara göre biçim almış, iç tutarlılık arayışı olmayan bir düşünce tarzı ve bunlar Kemalizm'in tanımlanmasını zorlaştırıyor. Hem kapitalist hem devletçi... Günümüzde de hâlâ Kemalizm'i tanımlama probleminin devam etmesi, onun, teorik bir omurgaya sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak, geniş bir çerçeve içinde tanımlarsak, Kemalizm bir Türk milliyetçiliği formudur. Türk milliyet-

'hem o hem bu'cu (üçüncü taraf'çı) 'müthiş tespitleri'nin ardında, 80'li yıllardan sonra, siyasi eleştiri diye yola çıkan 'sivil toplum'cu söylemin klişe ve sığ bir Kemalizm, resmi ideoloji karşıtlığı yatar.

Avrupa merkezli ithal görüşlere dayalı bu yarı resmi bir muhalefet söyleminin; Kemalizm'in hizmet ettiği kapitalist devletle bir sorunu yoktur; bay Belge'nin sorunu, Kemalizm'in kapitalist devleti kullanım biçimiyle ilgilidir...

Söz konusu yanılgıdakine benzer; bir diğer sapma da "Kemalizm, iktidarda olan bir bürokrat tabakanın, bu iktidarı yeni tarihsel koşullara uyarlamasıdır. O hâlde Kemalizm, bu bürokrasinin çok özel bir tarihsel dönemdeki ideolojik ve siyasi formudur. Onun iki özü vardır. Birincisi, bürokrasi, iktidarını ancak iktidarın gerçekten halkın seçilmiş temsilcilerinin olmadığı koşullarda sürdürebilir; yani anti-demokratiktir. İkincisi, bu iktidarı sürdürebilmek için, zamana uymak zorundadır, yani modernleşmecidir"[57] saptamasıdır.

Demir Küçükaydın'ın; Kemal Tahir (ya da ATÜT'çülerden) ekolünden ödünç aldığı bu bayat tespite sarılırsak Kemalizm ile (yeni bir sermaye birikim modeli olarak) 12 Eylül'ün bağını kavrayamayız...

1) 12 EYLÜL'ÜN HİKMET-İ HÜDASI...

"Eğer bir Türk devleti olmasaydı yaratmak gerekirdi."[58]

12 Eylül yeni bir sermaye birikim modeli ise, ki öyledir; 12 Eylül 1980'i, 24 Ocak'sız kavrayamayız; onlar ekonomi-politik olarak ile iç içe geçmiş bir bütünselliktir.

çiliğinin aldığı biçimlerden biridir. Yüz yılsonu, yüzyıl başı, oldukça kritik bir dönem de benzerlerine rastlayabileceğimiz ulus devletçi, batılılaşmacı bir harekettir. (...)
Kemalizm otoriterdir. Ancak, Kemalizm yalnızca otoriterdir dersek gerçeğin öteki yanını kaçırırız. Ama epigonların elinde, özellikle de yakın zamanlarda, Kemalizm'in bu otoriter yanı son derece abartılmıştır ve bunlar zihinlerimizde 'otoriter yönetim Kemalizm'dir' gibi bir özdeşliğin oluşmasına neden olmuşlardır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, epigonların, olmayan bir şeyi var gibi göstermeleri değil, olan bir şeyi abartmalarıdır. Bu bağlamda, Kemalizm otoriterdir, Mustafa Kemal'in otoriter eğilimleri vardır, ama bunlar abartılmıştır. Çünkü bir ideoloji veya bir kişi adına yönetenlerin bu ideoloji veya kişiyi bir dokunulmazlık mertebesine yüceltmeleri gerekir ki, daha sonra bu ideoloji veya kişi adına ahkâm kesebilsinler, kafa kesebilsinler" ("Murat Belge ile Mülakat", Liberal Düşünce Dergisi, No:29, Kış 2003, s.167).

[57] Demir Küçükaydın, 'Kemalizm'in Özü', Yeniden Özgür Gündem, 14 Mayıs 2003, s.2.

[58] Thiers.

Unutulmasın 12 Eylül darbecileri, 24 Ocak'ın 'serbest piyasacı istikrar paketi'ni sürdüreceği açıklaması ve Kemalizm'i rehabilite etme iddiasıyla 'göreve' başladı...

12 Eylül'ü yaratan iktisadi, toplumsal ve siyasal nedenler; askeri darbenin kendi (tekelci kapitalist) mantığı içinde bütün yapıyı 'elden geçirerek' restore etmeyi gerektiriyordu. Vehbi Koç'un Ocak 1983'de söylediği gibi, '12 Eylül devletin yeniden kurulması devri' idi...

Bu da 12 Eylül'ün topyekûn restorasyonunu devreye sokuyordu... Aslı sorulursa emperyalist sisteme, ihracata yönelik tekelci sermaye birikim modeliyle eklemlenmede ileri bir adım olan 12 Eylül; toplumun korporatist ve devletin monolotik yeniden örgütlenmesi yönelimiyle karakterize olur...

'Güçlü devlet-tek otorite' yöneliminin somut bir ifadesi olan 12 Eylül 'Anayası'sı; kendini 'Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet' ibaresiyle nitelerken; 12 Eylül'ün mantık(sızlığ)ını da en iyi Kenan Evren'in şu sözleri sergilemektedir:

"Şimdi onlar tekrar 1961 Anayasasını istiyorlar. 1961 Anayasasından çektiğimiz sıkıntıları biliyorsunuz. (...)

Şimdi yine kulağıma geliyor. Her türlü düşünce üretimi korunmalıymış. Yani her çeşit faşist, Marksist, Leninist, Maoist yayınlar yayımlanmalı, dükkânlarda satılmalı, herkes bunları okumalı imiş. (...) Yağma yok sevgili vatandaşlarım..."

"Biz bu Anayasa'yı sizlere, yani Türk halkına ne gerekiyorsa, onu karşılayacak bir Anayasa olarak hazırladık" (25 Ekim 1982).

Devam edersek:

TC devletinin resmi ideolojisi Kemalizm, 12 Eylül döneminde neredeyse dinleştirildiği söylenebilecek ölçüde fanatikçe topluma dayatıldı. Her türlü toplumsal-düşünsel akım, yönelim vb. Mustafa Kemal'in o konuda söyledikleri derlenerek oluşturulan 'Atatürkçülük' komprimeleriyle sunulur oldu...

İşte bu konuda Kenan Evren'in dedikleri...

24 Temmuz 1981: "Atatürk sevgisi, Atatürk idealleri millete mal olmuştur. Bunu söküp atmak ve yerine başka yabancı ideolojiler yerleştirmek peşinde koşanlar ne kadar yanıldıklarını acaba şu manzarayı görüp anlayabiliyorlar mı? Anlamıyorlarsa veya anlamak istemiyorlar-

sa, bir gün gelecek milletteki bu Atatürk ideallerine bağlılık onları boğacak ve bu sevgi dağları arasında yok olup gideceklerdir"

28 Aralık 1981: "Size Atatürk'ü tanımayan ve bugün hapishanede mahkûm olmuş Adana bölgesindeki bir vatandaştan, bir gençten aldığım mektuptan söz etmek istiyorum. Diyor ki bu genç: 'Evet' diyor 'Biz yurdun parçalanması için anarşik olaylara katıldık. Bunun kabahati bizdedir. Cezamızı çekeceğiz fakat biz Atatürk'ü öğrenememiştik. Atatürk'ü burada bize öğrettiler. Eğer biz Atatürk'ü tanımış olsaydık, bu yollara düşmezdik. Biz cezamızı çekelim amma bize Atatürk'ü tanıtmayanlardan da davacıyız. Onları mahkemeye verin' diyor. (...) Biz Atatürk sevgisini, Atatürk ilkelerini bu millet var oldukça yaşatacağız"

1 Kasım 1982: "Atatürk'ün ruhu bizimle beraber göklere yükseliyor".

30 Ocak 1985: "İçimizdeki bazı hainler Türk milletine Atatürk'ü unutturmaya çalışmaktadırlar. Atatürkçülüğü herkesin kafasına sokacağız..."

Eğitimin bütün kademelerine zorunlu olarak 'Atatürk İlkeleri' derslerinin konduğu 1980'lerin kültürel iklimi Atatürkçülüğün rehabilitasyonu karakterize olurken; "12 Eylül öncesinin temel siyasal zaafının, Atatürkçülüğün ve ilkelerinin ihmal edilmesi" olarak saptandığı askeri darbe ile bu 'zaafı' aşmaya yönelik köklü bir restorasyon girişimi devreye sokuldu.

'TSK'nın Cumhuriyet'in gerçek sahibi' olduğu (raison d'état'cı) klasik varsayımından hareket eden bu girişim; özünde zaten oldukça eklektik (ve keyfe keder!) bir ideolojik söylem içinde vazedilen 'Atatürk İlkeleri', 12 Eylül askeri diktasının (ve tekelci rejiminin) siyasal-toplumsal hedeflerine uyarlı bir çerçeve içinde kurgulanıyordu.

Örneğin 22 Aralık 1983'de Kenan Evren'in, "Her sahada Atatürk'ün ileri sürdüğü fikirler vardır ve sistem aramaya gerek yoktur" sözleri 12 Eylül Atatürkçülüğünün de veciz bir ifadesidir...

Bu bağlamda Türk-İslâm sentezi denklemine yaslanan ceberut 12 Eylül devleti; dini ve mafyayı fütursuzca kullanarak Kemalist gelenekle uyum içinde davranmıştır...

Dinsel öğeler (ve hassasiyetlere) sarılan 12 Eylül darbesi Kenan Evren'in ağzından (5 Ocak 1981'de) şunları da telaffuz edebilmiştir: "Türk ulusu yaşamının en büyük talihini, ulu önder Atatürk'ü kendine bahşeden Tanrı lütfuna borçludur..."

Bu yaklaşım 12 Eylül'ün, Kemalizm'in faşizan yorumu İslâmi değerleri bağdaştırmasının sözel dışa vurumu olurken; Kenan Evren'in, 13 Şubat 1981'de Harbokulu'ndaki konuşmasında, Mustafa Kemal'i mistik-dinsel bir misyon içinde sunmaya dönük söylemine bir başka örnek de şudur: "19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan ve 3 tane 19'un toplamı olan 57 yaşında ölen Atatürk'ün hayatında 19 rakamının büyük önemi olmuştur".

Ayrıca 12 Eylül MGK'sının 'başı' konuşmalarında Mustafa Kemal'den 'vecizler' dışında Kuran'dan 'hikmetler', sureler aktarmayı da ihmal etmiyordu... Zaten bu kapsamda 19 Ekim 1981'de okullarda din dersi zorunlu hâle getirildi...

Denilebilir ki 12 Eylül Kemalizm'i, resmi ideolojiye İslami etmenleri eklemlerken, dinin devlet denetiminde, düzenin mevcut ideolojik-siyasal dayanaklarından biri olmasını hedefliyordu...

12 Eylül'ün bu yönelimi; elbette ABD emperyalizminin Ortadoğu'ya yönelik siyasal stratejilerinden bağımsız değildi; hatta onunla stratejik bir uyum içinde, örtüşüyordu...

Gerçekten de ABD Başkanı Reagan'ın -Carter döneminde de görev yapan askeri stratejisti- Barry Rubin'in, 1980'lere girerken Ortadoğu için çizdiği perspektifin temel unsurlarından birisi, "İslâm'ın yükselen sesinin bölgede komünizme karşı yürütülecek strateji içinde kullanılmasının yollarının araştırılması" idi...

12 Eylül'ün Atatürkçülük versiyonu bir başka önemli misyon daha üstlenmekteydi: 1960, özellikle de 70'li yıllarda yükselen işçi sınıfı-emekçi muhalefetini bastıran bir korporatist 'yeniden diriliş' ile dönemin 'yükselen değeri Reagan-Thatcher neo-liberalizmi'ne alan açmaktı; açtı da...

MGK'NIN KEMALİZM AYİNİ*

TEMEL DEMİRER

Sürekli gündem maddemiz kılınan Kemalizmsiz günümüz geçmez oldu. İlhan Selçuk, "Yeni mandacı, Kürtçü ve şeriatçı ittifakı, Mustafa Kemal'e karşı siyasal savaşımı yürütüyor, 'Atatürk'ü yıkmak' stratejisi uygulanıyor"[1] diye haykırıyor! Turgut Özakman da 'Vahdettin, Mustafa Kemal ve Milli Mücadele' (Bilgi Yayınevi) adli yapıtında, Kemalizm hakkında estirilen 'yalan rüzgârı'na ve 'yutturma'casına karşı gerçeği savunduğundan söz ediyor.

Bunlar elbette, nedensiz değil; MGK restorasyonun hedeflerinden biri resmi ideolojinin rehabilitasyonu. Diyebiliriz ki, Kemalizm kültünün şiddetlendiği bir toplumsal ayin kesitinden geçiyoruz. Emre Kongar, 'Huntington, Kemalizm ve ABD'yi[2] yazarken Ali Nejat Ölçen de, 'Kemalizm'in Ekonomisi' (TDK Yayını) adlı yapıtında, "Kemalist devrimler, teori ile pratiğin birlikteliğine ilişkin ilk tarihsel örneklerden biridir. Her devrim gibi o da kendi karşıtını yaratacaktı elbet. Ve yarattı da" deyip ekliyor: "Kemalist devrimlerin ulusça özünü yakalamamız, (...) Cumhuriyetin ilkelerine sahip çıkmanın bilinci(ni) daha da pekiştirecektir".

MGK'nın, ideolojik-pratik bir ayin olarak Kemalizm'e müracaat etmesinin nedeni: cumhuriyet ilkelerini pekiştirmek! İyi tamam da Kemalizm'in ilkelerini benimsememek ya da bilimsel olarak eleştirmek veya 'karşıtı olmak' neden karşı-devrimcilik olsun? 'Kemalizm eşittir devrimcilik' formülü, neden tartışmasız ya da tartışılması yasaklanmış bir emir olsun? Bunu anlamak mümkün değil! Ama Fikret Başkaya'nın, 'Paradigmanın İflası'ndaki deyişiyle "Hiç-

---

* Ülkede Gündem, 18 Aralık 1997; Özgür Politika, 19 Aralık 1997

[1] Cumhuriyet, 10 Aralık 1997, s.2.

[2] Cumhuriyet, 1 Aralık 1997, s.3.

bir konuda Milli Mücadele ve onun lideri hakkında olduğu kadar efsane yaratılmamıştır. Tek parti dönemi inkılâpları için de öyle"

DGM'lerinde 14.923 faili meçhul dosya biriktiği; bunların 1.223'ünün Diyarbakır, 1.026'sının Malatya, 687'sinin Erzincan, 396'sının Ankara, 112'sinin İzmir, 109'unun Konya, 56'sının Kayseri ve 14'ünün de İstanbul DGM'de[3] olduğu ortamda resmi ideoloji, yalan ve sis perdesinin yasakçılık zırhına bürünmektedir. Örneğin Niyazi Berkes, "Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın yarattığı toplum ve kalkınma görüşü aslında bir sosyalist devrimin toplumcu görüşü değildi... Kurtuluşun verdiği idealizmin etkisiyle onda asıl önem verilen şey, toplumsal ekonominin ulusal bütünlük, dengelilik ve eşitlik çerçevesi içinde kalkınması, toplumsal sınıfların ancak bu çerçevenin sınırlarına göre gelişmesiydi. Statik anlamda hayalci olan bu görüşün, Türk toplumunun Batı boyunduruğundan kurtulma çabalarının özelliklerinin zorlandığı bir sürekli devrim teorisi ile desteklendiği takdirde bir gerçekçiliği olabilirdi"[4] derken Kemalizm'in başarısızlığının, kendi sistematiğinde değil de; 'sürekli kılınamaması'nda arıyor!

Bu 'yöntem', MGK'nın dilinden düşürmediği ve kendinden başka herkesi 'karşı-devrimci, ırkçı, bölücü, yıkıcı, Sevrci' ilan eden kolaycı, kestirme bir yoldur. Ama hayatın gerçeklerinde ve bilimde karşılığı olmayan despotik irrasyonelliğin soyutlamasıdır! Oysa "Genel anlamda üretim bir soyutlamadır, ama ortak öğeyi gerçekten saptayıp ortaya çıkardığı, böylece bizi tekrardan kurtardığı ölçüde makul bir soyutlamadır".[5] Temcit pilavı gibi durmadan önümüze sürülen Kemalist çözümleme, ister istemez makullüğünü yitiren bilim karşıtı bir kararnameye dönmüştür.

Kanımca, kökü Tanzimat Fermanı'na dayanan burjuva oluşumu sürecinin önemli kilometre taşlarından pan-Türkist (Turancı) İttihat ve Terakki laboratuarının rafine ürünü Kemalizm; Türkiye Türkçülüğü'ne denk düşen pragmatik, ırkçı, dıştalayıcı, tek tipleştirici özellikleriyle Osmanlı'dan devraldığı 'kerim-kollayıcı devlet'

---

[3] Yeni Şafak, 8 Aralık 1997, s.3.

[4] Niyazi Berkes, Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler 1, Cumhuriyet Yay.

[5] K. Marx, Grundrisse, Birikim Yay.

geleneğiyle burjuva ideolojisinin 'kadim-kadük sentezi'dir. İttihat ve Terakki'nin tehcir/tenkil/jenosit şeytan üçgenindeki uygulamalarından ötürü Anadolu eşrafı ile ticaret burjuvazisinin 'gavur' işgaline karşı çıkan (anti-emperyalist değil) konjonktürel özelliğiyle Kemalizm; 'Muasır Medeniyetler Seviyesi' diye tarifllediği kapitalizmi hedefleyen bürokrat-militarist bir otoriterliktir.

Makyavelist-Jakoben özellikleriyle Kemalizm'in, Bizans entrikacılığından da etkilendiğini belirtip, emekçilere vaat edilen 'kurtuluş adına'; Topal Osman ve Yahya Kahya'larla M. Suphi'leri Karadeniz'e gömen, Yeşil Ordu-Kuvayı Seyyare'yi tasfiye eden, Koçgiri'yi bastıran girift politik esaretin, İzmir İktisat Kongresiyle netleşen seyri seferi olarak kavramak; ve Kemalizm'i, önderliğini gasp ettiği Anadolu Mukavemet Hareketiyle eşitleyen vulgerliklerden uzak durmak gerekir. Çünkü Güneş Dil Teorisi'ni kotaran 'Ne Mutlu Türküm Diyene' pervasızlığıyla Kemalizm; kavimler kapısı Anadolu'nun çok-kimlikli mozaiğini Türkleştirmeyi aslî görev addeden, naklî modernizmin müstebit icraat ve dayatmacalarının toplamı olarak; devletin monolotik, toplumun korporatif örgütlemesi için ezen ulus şovenizmiyle kutsanan elitist zorbalık ya da 'Sınıfsız, İmtiyazsız, Halkçı' geçinen otoriter bir rejimdi.

Reddettiğini söylediği Osmanlının, itaat-sadakat isterim mantığını, yarım porsiyon reformculuğuyla kararak Anadolu'nun çok kimlikli gerçeğini, tek partili ulus devlet formuyla bastıran Kemalizm; militarist eksenli Batılılaşma projelerinin popülist argüman ve demagojileriyle ulusal burjuva yaratmayı hedefleyen azgelişmiş ülke milliyetçiliğidir. Türk(iye) toplumunun iliklerine dek nüfuz etmiş Kemalizm, sağı-solu ve muhalefetiyle toplumsal yaşamı bütüncül etkisi-kontrolü altına almış burjuva boyunduruğun resmi versiyonu ve siyasal kültü olarak, Türk(iye) resmi ideolojisinin (anlaşılması-eleştirilmesi-aşılması gereken) siyasal cephaneliğidir.

Söz konusu cephaneliği eleştirirken uluorta, metotsuz, dayanaksız, önyargıyla, ayaküstü, kulaktan dolma bilgilerle ya da araştırma tembelliğinden, unutkanlıktan, dikkatsizlikten, gelişigüzellikten, yetersizlikten uzak durulması gerektiği gibi. İsmail Beşikçi'nin *Kürtlerin Mecburi İskânı* (1991), *Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi*

ve Kürt Sorunu (1991), *Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Tüzüğü/1927 ve Kürt Sorunu* (1991), *Bilim-Resmi İdeoloji, Devlet-Demokrasi ve Kürt Sorunu* (1991), *Başkaldırının Koşulları* (1991), *Tunceli Kanunu (1935) ve Dersim Jenosidi* (1992) ve *Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Programı (1930) ve Kürt Sorunu* (1991) adlı yapıtlarında yaptığı üzere, resmi ideolojinin 'tabu' ve 'yasak'larına da aldırmamalıdır. Çünkü bir Fransız atasözü, "Bilmeyen ahmak, bilip de söylemeyen suçludur" derken Daniel de Fo da ekler: "Hakikati bulan, başkaları farklı düşünüyorlar diye, onu haykırmaktan çekiniyorsa hem budala hem de alçaktır. Bir adamın (benden başka herkes aldanıyor) demesi güç şüphesiz, ama sahiden herkes aldanıyorsa o ne yapsın?"

Özetin özeti; restorasyonun aslı olmayan illüzyonlar döneminden geçerken, Kemalizm'e sarılan MGK 'gibi'ler dünyası, rasyonalitelerini tüketmek pahasına gaza basıyor. 'Sivil' yandaşlarını zorlarken, neo-Kemalizm'in doğrudan aktörüne dönüşen askeri seçenek, otoriter siyasallık kutbunu oluşturuyor. Anadolu'nun buna tahammülü olabilir mi? Yaşayıp göreceğiz! Ancak adım adım uygulanan acı reçete, Türkiye'nin soru(n)larını ağırlaştırırken; gidişata eklemlenen 'sivil yönetim' krizi faturasını da MGK'ya ciro edebilir! Yani MGK Genel Sekreterliği'nin 8 Aralık 1997 tarihli 'Türkiye'nin Jeopolitik Yapısı-İç ve Dış Tehditler' brifingindeki, "Türkiye bulunduğu konum gereği, hem dış hem de iç savaş tehlikesine açıktır"[6] saptamasını yapan neo-Kemalist dayatmaların yoğunlaştırdığı siyasal depresyonun, anti-depresan çözümü yoktur!

Olmekte olan hastaya psikolojik tedavi uygulamasından sonuç alınamaz. Çünkü bir zincir en zayıf halkası kadar sağlamdır. Ve en zayıf halkayı eller parçalarsa; Mehmed Kemal'in, "Ellerin derim, ellerin/ Yanık bir türküye durmuş;/ Ellerinin yenmesin hakkı;/ Yenirse ellerinin hakkı,/ Şakidir, haramidir, asidir,/ Padişah hükmünde celalidir,/ Çok düşmüşlüğü var dağlara!" dizelerinin telaffuz edileceği günler uzakta değildir!

---

* Hürriyet, 10 Aralık 1997, s.28.

III. AYRIM:

KEMALİST AYİN

BEYAZ TÜRKLER'İN 'CUMHURİYETİ'*

TEMEL DEMİRER

Beyaz Türklerin 'Cumhuriyeti'inden söz etmek istiyorum size; hem de, onların ağzından aktararak ve 'yorumsuz'!

İşte 'Beyaz Türkler'in sosyetesinde yaz: "Fethiye Kamelya Koyu'nda, yemyeşil çam ormanları içinde kurulu, masmavi denizi, muhteşem yemekleri ve animasyonlarıyla, müşterilerini kendine hayran bırakan Hillside Beach Club, Türkiye'deki tatil köylerinin kralı. Sosyete ve sanat dünyasının ünlüleri, tatil için, hep bu tatil köyünü tercih ediyorlar. Tabii yer bulabilirlerse. Roller Blade kullanmak, bu yazın en güçlü eğilimi. Amerikalı ve Avrupalı'nın yıllardır ayaklarında olan Roller Blade, bu yaz sosyete mensubu gençlerin ayaklarındaydı".[1]

İşte 'Beyaz Türkler'in aşkı: "İstanbul sosyetesinin hızlı playboylarından Uğur Kozanoğlu'yla aşkı sona eren manken Nigar Talibova hiç vakit kaybetmeden kendine yeni bir sevgili buldu. Bu şanslı delikanlı son günlerde, altında son model kırmızı Lamborgini'si ile İstanbul gecelerinde fırtına gibi esen, Batman aşiret reisinin oğlu Yılmaz Bektaş'tan başkası değildi".[2]

İşte 'Beyaz Türkler'in şarlatanlarından 'çapkın' M. Ali: "Erbil, yaptığı işlerden çok, çapkınlığı ve kumara olan düşkünlüğüyle ünlüdür. N. Kumbasar'dan boşandıktan sonra, daldan dala konup, her çiçekten bal almaya başlayan sanatçının son sevgilisi manken Ebru Cündübeyoğlu'ydu. Ünlü sanatçı iki ay önce, Cündübeyoğlu ile birlikteyken Özlem Yıldız'la kaçamak yapmaya kalkışmış ve paparazzilere yakalanıp, gazete-dergilere haber olmuştu".[3]

---

* Özgür Politika, 13 Kasım 1998; Fıratta Yaşam, No:1, 18 Ocak 1999.

[1] MegaPasha, 4 Ekim 1998, No:7, s.8-9.

[2] Mega Pasha, 4 Ekim 1998, No:7, s.20.

[3] Mega Pasha, 4 Ekim 1998, No:7, s.21.

İşte 'Beyaz Türkler'den Hande Ataizi gerçeği: "Aylarca Swiss Otel'deki lüks süitte kaldı. Şimdi de Tarabya sırtlarında süper lüks bir eve taşınıyor. En son model şahane otomobillere biniyor. Trilyonerler gibi yaşıyor. Evet, herkes iki yıl gibi çok kısa bir süre içinde para denizinde yüzmeye başlayan Hande Ataizi'ni ilgi ve merakla izliyor. 'Nereden geliyor bu değirmenin suyu' diyorlar. Geçen günlerde bir davette karşılaştık. O da sıkılmış bu laflardan. Şöyle dedi: 'Haftada 10 milyar kazanıyorum. Bu ayda 40 milyar yapar. 40 milyar kazanan biri istediği gibi yaşar, istediği arabaya biner, istediği villada da oturur. Para benim..."[4]

İşte 'Beyaz Türkler'in Ayşegül Nadir'i: "Nadir, antika kaçakçılığından hüküm giyince yurtdışın kaçmış, bir daha geri dönmemişti. O zamandan bu yana, polis tarafından kırmızı bültenle aranan Ayşegül Hanım, sevgilisi M. Deniz'le birlikte, bir süre Amerika'da yaşadı. Ardından Nice'de olduğu yolunda söylentilerin çıktığı Nadir ve sevgilisi, yakalanmamak için sürekli yer değiştirdiler. Ancak ünlü kaçağın, geçtiğimiz günlerde Zeynep Özal'ın eski kocası, ünlü tekstilci Adnan Güngör'ün Kos'ta satın aldığı evde verdiği muhteşem partiye, yine sevgilisiyle birlikte katıldığı iddia ediliyor".[5]

İşte Harley Davidson'lu 'Beyaz Türkler': "Son yıllarda özellikle iş hayatındaki yoğunluktan kurtulmanın en cazip ve en pahalı alternatiflerinden olan Harley Davidson motosikletler özellikle işadamları arasında büyük rağbet görmekte... Özgürlük ve asiliğin simgesi olarak tanınan markanın tutkunları arasında Ferruh Tanay, Osman Çarmıklı, Gabi Abut, Burak Kut gibi çok sayıda ünlü sima var... 15 yıl önce ABD'de kurulan Harley Sahipleri grubunun, 2 yıl önce açılan İstanbul şubesi de Türkiye'deki efsane tutkunlarını bir araya topluyor. Fiyatları 7.500-24 bin dolar arasında olan motosikletleri edinenler bu kulübe otomatik olarak üye sayılıyorlar" [6]

İşte 'Beyaz Türkler'in Bodrum kaçamakları: "Muhteşem denizi, kızgın güneşi kadar, yaşanan aşklarıyla da ünlüdür Bodrum...

---

[4] Şamdan, 4 Ekim 998, s.3.
[5] Pasha, 11 Ekim 1998, No:8, s.10.
[6] Viva, 20 Eylül 1998, No:6, s.22.

Öyle ki, son yıllarda denizinden, kumsalından, güneşinden çok, gün yüzüne kavuşamayan aşklarıyla gündeme geliyor artık Bodrum. Bu güzelim aşk şehrinin büyülü kumsallarına, dünyanın her yanından yeni sevgililer, bir gecelik maceralar yaşamak için geliyor insanlar. Bu aşk konuklarının en hızlıları da elbetteki İstanbul sosyetesinin ünlü simaları. Power FM Dj'leinden Çağan Yüce, manken Sinem Güven'den boşanan Mehmet Edin, Cansu Akbel, sosyetenin gözdelerinden Fulya Cinisli ve Gülay Aslıtürk'ün ayrıldığı eşi de, geçtiğimiz hafta Bodrum'da kaçamak yapanlar arasındalardı" [7]

İşte sentetik 'Beyaz Türk' Harika Avcı'dan inciler: "Görüntünde estetiklerin payı ne kadar? -Burnumun, göğüslerimin ve dişlerimin dışında bir müdahale, bir operasyon geçirmedim" [8]

İşte 'Beyaz Türkler'in Bodrum geceleri: Küba, Kapkara ve Şaziye'de olay biraz daha farklı... Buradaki bakımlı ve zengin beyler şampanya patlatıyor, purolarını yakıyor ve çapkın bakışlar ile etraflarını kesiyorlar. Tabii ki kız tavlamaları daha kolay oluyor böylece. Aslında kız pistte tüm hünerlerini içerideki zengin adamın ilgisini çekmek için sergiliyor. Yani çıtır kız da avcı, zengin adam da".[9]

İşte 'Beyaz Türkler'in krallarından Sabancı ailesi: "Giyimine kuşamına son derece düşkün olan Belkıs Hanım, geçtiğimiz günlerde eşi Erol Bey'le birlikte hem tatil, hem de alışveriş yapmak için New York'a gitmişlerdi. Sabancı çifti bu seyahatte, hem Broadway'de oynanan dünyaca ünlü müzikalleri seyretmiş hem de önümüzdeki kış için Manhattan'ın ünlü mağazalarından son moda giysiler alıp gardıroplarını zenginleştirmişler" [10]

Ve İşte 'Beyaz Türkler'den Gala Yayın Koordinatörü Uğur Güneri'nin 75. yıl 'düşünceleri': "Cumhuriyetimizin 75. yılı kutlamaları tam anlamıyla görkemli olacak şimdiden belli. Ve çok da

---

[7] MegaPasha, 13 Eylül 1998, No: 4, s.28.
[8] Gala, 4 Ekim 1998, s.7
[9] Şamdan, 13 Eylül 1998, s.28.
[10] Pasha, 11 Ekim 1998, No:8, s.8.

gerekli... İnsanoğluna yaraşan bu en güzel rejime göz koyup başka yollar arayanların gözü çıksın".[11]

İşte Beyaz Türklerin 'Cumhuriyet' dedikleri bu! Ve onlar, böylesine yaşamak için, 'rejime göz koyup başka yollar arayanların gözü çıksın!' diyerek; kanlı saltanatlarının bekası için emekçilere kan kusturuyorlar!

Emekçiler; kardeşlerim; siz buna layık mısınız?

[11] Gala, 4 Ekim 1998, s.30.

'DÜŞÜK YOĞUNLUKLU DEMOKRASİ'!

TEMEL DEMİRER

"Türk'üz, Atatürkçüyüz. (...) Türkiye Atatürk'tür, Atatürk Türkiye'dir. Bunun için Atatürkçüyüz. Atatürk'le, Atatürkçülük'le ne kadar övünsek azdır"[1] diye haykıran Yekta Güngör Özden, Anayasa Mahkemesi Başkanı olduğu dönemde mahkeme binasının önüne yaptırdığı sekiz metrelik anıtın kaidesine yazdırdığı, ancak görevden ayrılmasından sonra silinen, 'Atatürk' başlıklı 'şiiri'nde şöyle der: "En çağdaş milliyetçi, en coşkun vatansever,/ Kurtarıcı, Kurucu, Devrimci, Büyük Asker!/ Hiçbir şey çeviremez, sözünde, izindeyiz/ Hergün daha ateşli, her gün daha zindeyiz/ Kıvançlı coşkuluyuz 'Türküm ne mutlu diye'/ Adımız, andımızsın gönenecek Türkiye/ Nöbetteyiz, başlar dik, alın açık, yüzler ak,/ Koşuyoruz sonsuza, omuzlarda albayrak/ Gökler çökse yıkamaz, öyle kaynaştık ki biz,/ Hepimiz bir Mehmetçik, bir Mustafa Kemaliz".[2]

Özden'in dizelerinde yansıyan anlayış, ortalama Türk(iye) insanının iliklerine dek nüfuz etmiş bir realitedir ve asla küçümsenmemelidir. Türkiye'nin genel patolojisi göz önüne alındığında M. Kemal'in (yani Atatürk) oynadığı rolle 3. Napoleon (yani Charles-Louis-Napoleon) arasında, 'Bonapartist' olarak nitelenen ve baskıcı bir 'rıza' üzerinde yükselen bir diktatörlük kurmuş olmasından ötürü paralellik kurmak olasıdır. Ancak sadece 'Bonapartizm'le sınırlandırılmaması gereken Kemalizm, aynı zamanda 'Sezarizm', özellikle de (militarist Türk gelenekleriyle örtüşen) 'Bismarkizm'den nasibini almış bir düzenlemedir.

Bismark'a, 'Demokrat adamdı' demenin kimsenin aklına gelmediği, halkının taktığı ad: 'Demir Şansölye' idi. Alman militarizmi ve Junker gericiliğine yaslanmış Bismark, aristokrasinin, büyük

[1] Cumhuriyet, 10 Kasım 1999, s.2.
[2] Cumhuriyet, 24 Ocak 1999, s.8.

toprak sahiplerinin ve 'genç/zayıf' burjuvazinin sözcüsü olması yanında, onların politikalarını; geniş emekçi yığınların rızaları'nı alıp, siyaseti devletleştirerek; yani yeni bir devlet kurarak ve modernleşmeyi onlara 'yukarıdan aşağıya' taşıyıp, empoze etme aracıydı da! Bunlar bu coğrafyada, 'Ne Mutlu Türk'üm Diyene!' ekseninde ve Anadolu'daki 'ötekiler'e rağmen, onları asimile ve inkâr eden ırkçılık ve 'Hükümdar'ın irrasyonel uygulamalarıyla gerçekleştirildi. Bir an, 'Ey vatan aşkınla çarpar kalbimiz', 'Vatan senin için canımız feda' diye haykıran Türk(iye) tarihindeki reaya, kapıkullarının payandalığındaki askeri-bürokratik güçle tahkim edilmiş Bismarkizm destekli ataerkilliğin (iktidarı) kontrolsüz-milliyetçi kullanımının, siyasal ve toplumsal yaşamda nelere yol açtığını ve nasıl bir düşük yoğunluklu demokrasi yarattığını anımsayın!

Bu 'düşük yoğunluklu demokrasi'de 'İfade özgürlüğüne dikkat' komutu çeken Genelkurmay, 'Sürekli bir düşük yoğunlukta çatışma ortamında yaşamak zorunluluğu'nun altını çizerek şunları diyor: "Bu olgular Türkiye'nin güçlü bir orduya sahip olmasını, milli güvenliğiyle ilgili konuları hiçbir şekilde şansa bırakmamasını, daima ön planda tutmasını dikte ettirmektedir. İşte Türkiye'deki insan hakları sorunları irdelenirken bu unsurların göz ardı edilmemesi gerekmektedir. İfade hürriyeti sorunu irdelenirken yasadışı silahlı bir grubun, organize bir suçun yapısı daima hatırda tutulmalıdır. Böyle bir gizli ittifakta, lider kadro (Beyin Takımı), militanlar (Vurucu Güç) ve işbirlikçileri (İstihbarat, propaganda, taraftar kazanma, eğitim, lojistik ve benzeri destek mali konular) bir bütün oluşturur. Günlük hayatlarında bu kişilerin hepsinin ayrı ayrı konumu vardır. Biri hukuksal (Gazeteci, yazar, akademisyen, öğrenci, parlamento üyesi, entelektüel), diğeri yasadışı (Örgüt içinde fiili konum). Bu nedenle örneğin sözde bir 'gazeteci' hakkında cezai kovuşturma yapıldığında, kovuşturmanın nedeni kişinin gazeteci olması değil, işlediği açık bir 'kışkırtma', 'azmettirme' vb. bir eylemdir. Böyle bir eylemin, düşünce suçu şeklinde uyduruk bir kavrama sığınılarak basın ve kamuoyuna yansıtılması, Marksist-Leninist profesyonel saptırma faaliyetinin başarılı bir ürünüdür" [3]

[3] Milliyet, 15 Ocak 1999, s.13.

Evet, T.'C'; MGK vesayetindeki bir 'düşük yoğunluklu demokrasi'nin hilkat garibesi ya da perişanlık manzumesidir. Emin Değer'in, 'Oltadaki Balık'ının ifadesiyle, "Reagan yönetimi 3. dünya için bir demokrasi projesi geliştirir. Burada da amaç, her zaman olduğu gibi, toplumsal değişim ve reformların önünü kesmek ya da ABD çıkarlarıyla çelişmeyecek bir sınır içinde tutmaktır. (...) 1983'te, Dışişleri Bakanı George Schultz ve Enformasyon Bakanlığı'nın Direktörü Charles Vick kamuoyuna tanıtılan bu 'Demokrasi Projesi'yle (...) yeni yöntem 'Düşük Yoğunluklu Demokrasi' olarak nitelendi. (...) Dolaylı saldırı, düşük yoğunluklu çatışma-savaş ya da düşük yoğunluklu demokrasi kavram ve uygulamaları, amaç ve sonuçları yönünden birbiriyle kesişmektedir. (...) Bu yöntem ABD'nin kanatları altındaki ülkelerde hep aynı sonuç vermektedir. Borç içinde ve kalkınmada geri kalmış bir ülke, etnik ve dinsel ve siyasal parçalanmışlığın getirdiği kendi içinde savaşan gruplar ve parçalanmış bir toplumsal yapı... Öylesine parçalanmış bir yapı ki ülkenin yönetimi, partilerin hiçbiri tarafından sağlanamaz. Herkes ötekini suçlar, ancak çıkış yolu bulunamadığından insanlar çözümsüzlük içinde çırpınırlar. Yargısız infazlar, gözaltında kaybolmalar ve faili bilinmeyen ölümlerle kendi insanının güvenini yitirmiş devletler, toplumsal dokusu bozulmuş, kurumları, dahası hükümetleri devletleriyle çatışan ülkelerdir".

MGK vesayetindeki 'Düşük Yoğunluklu Demokrasi' özünde bir 'Sıtma Demokrasisi' parodisidir. 'Sıtma Demokrasisi'nin temel özelliğinin felsefi kökeni atalarımıza dek uzanır... Hem de bir felsefe biçiminde değil; 'Ölümü gösterip, sıtmaya razı etmek' atasözündeki 'ehven-i şer'ci basitlikle! Denilebilir ki, 'Sıtma Demokrasisi' işlevselliğinin devreye soktuğu 'ehven-i şer'ci basitlik, "Kendi dışında palazlanmaya ve kendi karşısına otonom bir güç olarak çıkılmasına tahammülü olmayan bir devlet(i); ve bu devlete yakın durmayı 'siyaset' olarak tanımlayan bir zümre",[4] yani kapıkulları yaratılırken; kapıkullarının MGK vesayetindeki toplumsal düzenlemesiyle de, eski TÜSİAD Başkanlarından Muharrem Kayhan'ın 'Etkinliğimizi artırdık'[5] diye ifade ettiği 'Düşük Yoğunluklu Demokrasi' uygulamasının Türk(iye) versiyonu elde edilir.

[4] Ertuğrul Mahçupyan, Radikal, 17 Kasım1998, s.8.
[5] Milliyet, 18 Ocak 1999, s.18.

Bu düzenlemeyi Doğu Perinçek, "1994 sonbaharı ve 28 Şubat 1997 Kararı'yla birlikte Cumhuriyet Devrimi'nin İkinci Taarruzu başlamıştır";[6] İlhan Selçuk da, "28 Şubat süreci yürüyor, ayrılıkçılığın köküne kibrit suyu ekliyor, irticanın icabına bakılıyor. Soğuk Savaş kalıntıları temizlenecek, çeteleşip, mafyalaşmanın sonu gelecek".[7] "41 kere maşallah, 28 Şubat'tan bu yana faili meçhul cinayet işlenmiyor... 28 Şubat'ta bir hayır mı var? Yoksa bilmediğimiz bir giz mi?.. 28 Şubat dönüm noktası"[8] sözleriyle alkışlıyor! Ama İHD'nin yıllık raporu, 1998'de 192 kişinin faili meçhule, 128'inin de yargısız infaza maruz kaldığını ortaya koyuyor![9] Aslında Türkiye'deki 'düşük yoğunluklu demokrasi' açısından olup biteni betimler gibi "Hükümdar sadece yaşamını ve devletin varlığını sürdürmeyi amaçlar" diyen Machiavelli örnekliyor: "VI. Alessandro insanları aldatmaktan başka hiçbir şey yapmamış, başka bir şey düşünmemiştir. Ve her zaman aldatabilecek insanlar bulmuştur!"[10]

Hükümdar'ın kontrolündeki Türk(iye) insanından, tırnak içinde insan olarak söz etmek (tatsız olsa da) bir zorunluluk! T.'C'nin 'ikiyüzlü' ve 'takiyyeci' özellikleriyle tırnak içindeki insan(cık)lar dışındaki bir duruşa tahammülü olmadığı toplumsal yapıda, insansızlaştırılmış bir yapıda, toplumsal ilişkilerden değil, çobanın (yani resmi ideolojinin) değneğiyle (yani şovenizmle) hareketlenen çürümüş yığılmadan (sürüden) söz etmek daha gerçekçidir.

Resmi ideoloji ve şovenizme karşı mücadelenin 'olmazsa olmazliği' da bundan kaynaklanmaktadır.

---

[6] Cumhuriyet, 20 Aralık 1998, s.2.
[7] Cumhuriyet, 15 Kasım 1998, s.2.
[8] Cumhuriyet, 15 Aralık 1998, s.2.
[9] Milliyet, 24 Ocak 1999, s.13.
[10] N. Machiavelli, Hükümdar, Sosyal Yay., 1985.

28 ŞUBAT SÜRECİ*

TEMEL DEMİRER

* 'Öz ile tezahür/görünüş' birbirine tekabül etmesi zorunlu olmayan kategoriler olarak ele alınır felsefede ve sosyal bilimlerde. Görünüş ya da görüntü bire bir özü ya da gerçekliği yansıtsa, toplum bilimlere gerek olmayacağı söylenir, yöntembilimin abece'sinde. Bu bakımdan, toplumsal ve/veya siyasal olayları, olguları, varlikları, kurumları vb. incelerken salt bunlara katılan tarafların, unsurların vb. kendilerini ya da bu olguyu nasıl tanımladıklarına bakmakla yetinmemeleri, daha derindeki ilişkileri, iktisadi, siyasal, toplumsal, tarihsel koşul ve bağıntıları irdelemeleri gerektiği, toplumsal/siyasal bilim öğrencilerine belletilen ilk derslerdendir. 'Saygın' gazetelerimizin pek çok mürekkep yalamış, kimi toplum/siyaset bilim alanında kürsü sahibi pek çok 'saygın' kalemşörü de köşelerinde zaman zaman bu yöntembilimsel ilkeyi vurgularlar. Tabii iş 'teori' yapmaya geldiğinde. Peki ya pratikte işler nasıl?

Bilindiği gibi '28 Şubat Vak'ası'nın[1] ikinci yıldönümünü eda edilirken; basında pek çok 'saygın' kalem, olayın üzerinden iki yıl gibi, soğukkanlı gözlem ve değerlendirme yapabilmeye yetecek

---

* Uzun Yürüyüş Dergisi, No:40, Eylül 1999.

[1] Serdar Şen'in ifadesiyle, "28 Şubat salt dönemsel bir krize çare olarak sunulmadı. Ekonomik, siyasal, ideolojik kriz aynı zamanda rejimin kriziyle birleşti. O nedenle alınan kararlar ve gerçekleştirilen uygulamalar büyük etkiler yaratmaktadır. Krizin iç içeliği algılamaya ilişkin sorunlar yarattığından ötürü 28 Şubat'ın içeriği sığlaştırılarak, daha çok ordunun şeriatçılara karşı hareketi gibi algılandı. Oysa 28 Şubat süreci öncesiyle birlikte ele alındığında, farklı ve çok daha derin bağlantıların ve amaçların bulunduğu görülecektir. Ortaya çıkan diğer bir gerçek, rejimin kurulmasında önemli bir payı bulunan ordunun yaşanan evrimde de belirleyici bir konuma sahip bulunduğudur. 28 Şubat hem rejimin yeniden yapılanma sancıları karşısında açıcı olmuş, hem de etkin konumunun yeni evrede de süreceğini ilan etmiştir. Bu nedenlerden ötürü 28 Şubat bir savunmanın değil, değişim yönünde atılan adımın adıdır" (Bir Adım Dergisi, "Başlarken", Mart 1999, s.18-19).

kadar uzun bir süre geçmiş ve 28 Şubat'ın gerçek yönelişini saptamaya yarayacak pek çok ek veri ya da ipucunun ortaya çıkmış olmasına karşın, bu vesileyi 28 Şubat'ın gerisindeki 'irade'ye saygılarını sunmak için değerlendirmekle yetindi. Yorumların ekseni, 28 Şubat müdahalesinin "gemi azıya almış ve Laik Cumhuriyet'in temellerini ('darbe' ya da 'çoğunluk diktatörlüğü' yoluyla; bu konuda rivayet muhtelif) yıkmaya çabalayan Şeriatçı güçlere 'dur' demek için yapıldığı ve demokratik-laik Cumhuriyet rejiminin böylelikle korunduğu" yolundaydı; yani 28 Şubat'ın gerisindeki TSK iradesinin, müdahaleyi gerekçelendirişiyle tamı tamına örtüşmekteydi. Kimileri ise 28 Şubat'ın dağarcığına 'Çeteler' ve 'Bölücülük'le mücadeleyi de ekleyerek kapsamını (ve kendi takdir alanlarını) biraz daha genişletmekteydi.

Örneğin Ceyhan Mumcu, "18 Nisan Seçimleri 28 Şubat sürecine son verir mi"[2] diye umutsuzca sorarken;[3] 'İşçi' Partisi sözcüleri ise işi daha da ileri götürüp, 28 Şubat'ı bir 'devrim' olarak selamlayıp, "28 Şubat irticaya, mafyaya, Amerika ve (...) emperyalistler tarafından dayatılan yeni Sevr'e karşı mücadelenin adıdır. 150 yıllık milli demokratik devrimimizde son derece önemli bir atılımdır. 28 Şubat'la birlikte TSK yeniden Cumhuriyet Devrimi mevzilerine girmiştir. CIA memuru, mafya lideri, tarikat mensubu politikacı devri artık kapanmıştır, hep birlikte göreceğiz bunu"[4] diyebildiler İP Genel Başkanvekili Hasan Yalçın gibi!

---

[2] Ceyhan Mumcu, Cumhuriyet, 15 Mart 1999, s.2.

[3] İsmet Berkan, "28 Şubat defteri açık duruyor" (Radikal, 4 Şubat 1999, s.3); Türker Alkan, "Kim demiş 'Şubat cüce bir aydır' diye? İki senedir bir 28 Şubat'ı bitiremedik. Bir hayli de zorlanacağız sanırım" (Radikal, 20 Mart 1999, s.5); ya da Mehmet Ali Kışlalı, "Türkiye 18 Nisan seçimlerine yaklaşırken ciddi endişeler duyuyor. Her ülkenin kendine özgü yanlarını da içeren demokrasi anlayışı ve uygulaması olduğu gibi, Türkiye'nin de var. İster beğenin, ister beğenmeyin, MGK rejimin çok önemli ve yararlı bir mekanizmasıdır" (Radikal, 4 Mart 1999, s.7). "TSK, Türk devlet yapısı içinde, kamuoyu nezlinde özel bir yere sahiptir. Anayasa'sa, MGK içerisinde de özel bir yeri vardır. (...) TSK'nın çok boyutlu önemini kim inkâr edebilir?" (Radikal, 11 Mart 1999, s.7) diye uyanırken gündelik gazete manşetleri de ekliyordu: "Seçime kadar 28 Şubat!" (Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12). "28 Şubat'ın defteri kapanmadı" (Milliyet, 5 Şubat 1999, s.16).

[4] Hasan Yalçın, Cumhuriyet, 1 Mart 1999, s.5.

* Bu ana eksen çevresinde, B. Ecevit'in "28 Şubat süreci denilen sürecin defteri de bence çoktan kapandı. Toplumun çok büyük kısmında laik Cumhuriyete büyük bir bağlılık var"[5] yollu sözlerinin yol açtığı '28 Şubat süreci sürüyor-sürmüyor' tartışmalarıyla daha çok uzun süre tartışmaya yazgılı gözüktüğümüz 'Demokrasi-Cumhuriyet' ikilemine ilişkin (Cumhuriyetçilerin yüksek perdeden ve uzlaşmasız, Demokratlarınsa bir hayli mahcup) irdelemeler(i) yer alıyordu! FP- (ve daha ikircikli olmak üzere DYP) Cephesi ise durumdan (tersine) 'vazife çıkartarak' 'demokrasi havariliğine' soyundu![6]

28 Şubat tartışmaları dedik! Bu konuda Toktamış Ateş, "Eğer 28 Şubat sürecini ortaya çıkartan nedenler, kimi tırpanlamalara karşın hâlâ 'tehlike olma' niteliğini koruyorsa, 28 Şubat süreci devam ediyor demektir";[7] Recai Kutan, "Meclis'in dokuzda bir oranında üyesi olan bir partinin azınlık hükümeti kurması, elbette 28 Şubat hadiselerinin devamı mahiyetinde bir olaydır";[8] M. İskender Özturanlı, "28 Şubat sürecini tamamlanmış saymak büyük yanılgıdır. Gericilerin, şeriatçıların ve tarikatların fitre, zekât ve kurban derileri yoluyla trilyonları topladığı ve bu trilyonların nereye harcandığının bilinmediği bir ülkede 28 Şubat tamamlanmış sayılmaz";[9] Prof. Dr. Kemal Açıkgöz'de, "Bu süreç (Türkiye'de gericiliğin birincil tehlike hâline gelişi -b.n.) bugün de tüm hızıyla sürmektedir. Tabi her şeyin bir bedeli var. Bu bedel cumhuriyet karşıtlarının eğitimi ilkokuldan üniversiteye kadar kuşatmaları,

---

[5] Bülent Ecevit, Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12.

[6] "Çünkü (28 Şubat) postmodern bir darbe olarak nitelendirildi. Demokrasi ve darbe yanyana gelmemesi gereken iki kavram. Temenni ederiz ki Türkiye'de işler demokrasi içinde yürüsün. Seçimle gelen, seçimle gitsin" (FP Genel Başkan Yardımcısı Cemil Çiçek, Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12). "Her ara dönemin ortak özelliği, demokrasi in belli oranda askıya alınmasıdır. 28 Şubat döneminde en büyük zayiatı bu sürecin ürünü olan 55. hükümet vermiştir. Cumhuryetin temel niteliklerinin korunması herkesin ortak sorumluluğudur. Bu sürece gerk yoktu. Hiçbir gerekçe, demokrasinin askıya alınmasını gerektirmez" (DYP Genel Başkan Yardımcısı C. Paçacı, Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12).

[7] Toktamış Ateş, Cumhuriyet, 2 Mart 1999, s.3.

[8] Recai Kutan, Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12.

[9] M. İskender Özturanlı, Cumhuriyet, 7 Mart 1999, s.2.

yüzlerce imam-hatip lisesi açmaları, buraları ülke gereksiniminin çok üstünde öğrenciyle doldurmaları, gizlisi açığıyla binlerce Kur'an kursunda küçücük çocuklara şeriat eğitimi verilmesi; imam okulu mezunlarının kitlesel biçimde kamu hizmetinin imamlık dışındaki tüm alanlarında, özellikle okul müdürlüğü, valilik ve kaymakamlık gibi etkili görevlere getirilmeleri, dinin muazzam bir ekonomik sektör hâline gelmesi, bundan da öte şeriat özlemli kişilerin elinde büyük bir sermaye birikiminin sağlanması... tüm bunların sonucu olarak da herhangi bir şeriatçı partiyi iktidara taşıyabilecek bir oy tabanının oluşmasıdır"[10] diyorlar!

Bu koşullarda da İP ile 'Cumhuriyet' Gazetesi yazarları gerektiğinde 'Demokrasiye rağmen' Cumhuriyet savunuculuğunu üstlenirken 'Demokratlar' daha tereddütlüydü: "28 Şubat nedir? En çarpıcı iki özelliği: 1) 28 Şubat yürürlükteki yasaların dışına çıkmamıştır. 2) 28 Şubat yürürlükteki yasaların uygulanmasını istemiştir... Peki, bu durumda 'kanun devleti' (İ. Selçuk'un dahi dili 'hukuk devleti' demeye varmıyor anlaşılan -b.n.) savunulmuyor mu? Nasıl oluyor da '28 Şubat' askerin 'postmodern' darbesi sayılıyor? (...) Anayasanın koşulları içinde kalarak, anayasanın koşullarını bir anayasa kurumunda dile getiren asker neden darbeci olsun?";[11] "28 Şubat'ta, demokrasi sözünü çıkarına göre sömürenlere ve de onlara oy uğruna ödün verenlere, laik ('şeriatçı' olsa gerek-b.n.) düzenin asla geri gelmeyeceği, yasa ve anayasamızın her şeyin önünde ve halkın STK ve ordunun güvencesinde olduğu anlaşılmıştır. Bu yoldan asla geri dönülmeyecektir" [12]

Ve 'ne yardan ne de serden' diyen bir 'demokrat': Anayasa hukukçusu Prof. Dr. Bülent Tanör, "Demokratlar ve liberal demokrasiyi isteyenler için sıkıntı 28 Şubat kararlarının hükümetten değil, MGK'dan çıkması noktasında başlıyor. Normal koşullarda bu kararlar parlamentodan çıksa, özü gibi çıkışı da demokratik olmuş olacak. Ancak öyle olmadığı için, 'demokrat ruhlar' sancılanmaya başlıyor.

[10] Prof. Dr. Kemal Açıkgöz, Cumhuriyet, 15 Mart 1999, s.2.
[11] İlhan Selçuk, Cumhuriyet, 2 Mart 1999, s.2.
[12] İlhan Selçuk, Cumhuriyet, 1 Mart 1999, s.5.

Aslında 'cumhuriyetçi ruh' bu kararları desteklemeyi gerektiriyor. (...) Demokrasi (...) askerin sivil otoriteye tabi olması rejimidir. Asker ağırlıklı bir organın siyasilere tavsiye adı altında dayatmalarda bulunması, demokrasinin formel yapısı itibariyle beni rahatsız ediyor. Ben hem bir cumhuriyetçi, hem de liberal demokrasiyi artık arzulamaya başlamış bir kişi olarak bu sıkıntıyı şahsen duymaktayım" deyip ekliyor: "28 Şubat Türkiye'ye özgü bir durumdur. Bu konjonktürel durumu anlamak gerekiyor ama diğer yandan da olması gerekeni de akıldan çıkarmamalıyız. Bizler Türkiye için demokrasinin ideal ve evrensel standartlarını istemeliyiz. Türkiye (...) ideal olanın tam bir sivil demokrasi olduğunu bir an için aklından çıkarmamalı"![13]

Açıklanmalıydı 'ama!' bu mümkün ve gerçekçi miydi? Milliyet'in haberine göre Ecevit'in '28 Şubat defteri kapandı' açıklamasından rahatsızlık duyan Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu ve kuvvet komutanları, Başbakanlık'ı ziyaret edip, '28 Şubat'ın defterinin kapanmadığını gösteren' bir genelge yayınlanmasına zemin hazırlayarak,[14] 'Devlet'in zirvesi'ndeki yanlış anlamaların önüne geçip tereddütlerin giderilmesini sağladılar ve tartışmaların önünü kesmiş oldular. Ancak, 28 Şubat'ın gerçek mahiyetini daha net biçimde gözler önüne sermeye yarayacak ikinci ve daha önemli adım ise Cumhurbaşkanı Demirel'den geldi. 3 Şubat 1999'da Radikal Gazetesi yazar ve yöneticilerini Çankaya Köşkü'nde kabul eden Süleyman Demirel, MGK'nin anayasallığından kalkınarak, şu soruyu soruyordu: "Bunlar ülkenin güvenliği ile çok sıkı ilgili olan ve rejime karşı fevkalade hassasiyeti bulunan, geçen 40 sene içinde bu hassasiyetlerin hangi şekilde tezahür ettiği bilinen Türkiye'de bu muhtıraya veya darbeye dönüşse daha iyi mi olurdu?" Ve ekliyordu: "Ben Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olarak yemin ettiğim şeyi söylüyorum halkıma. Türkiye'nin bölünmez bütünlüğüne ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin niteliklerine sadakatimi koyuyorum ortaya. Herkese diyorum ki, 'Bu korunacak arkadaş. Ona göre ayağınızı denk alın'!"[15]

---

[13] Prof. Dr. Bülent Tanör, Cumhuriyet, 28 Şubat 1999, s.6.
[14] Milliyet, 5 Şubat 1999, s.16.
[15] Süleyman Demirel, Radikal, 4 Şubat 1999, s.9.

Demirel bundan sonra uzun süre hiç susmadı. 'İki turlu seçim' önerisini yeniden gündeme getirdi;[16] Şükrü Elekdağ'ın bildirdiğine göre, 18 Nisan seçimlerinde, 1995 seçim sonuçlarına benzer bir tablo çıkması durumunda "vakit kaybına meydan vermeden yeni parlamentonun bir kurucu meclis gibi çalışarak sistem reformu yapması ve Türkiye'ye yöneten demokrasiyi kazandırması" gereğinden[17] söz etti; "Seçim bir yarıştır. Ama bu yarışa girmenin şartları vardır. Bunlar Anayasa'nın 2. ve 3. maddelerinde yer almıştır. Bu yarışa giren, Cumhuriyet'i, demokrasiyi, laikliği, hukuk düzenini ve ülkenin bölünmez bütünlüğünü savunmak için girmektedir. Yarışa dincilik ve ırkçılık gibi irrasyonel unsurları öne çıkararak ve bunları istismar ederek giriliyorsa, böyle bir tutum ülkenin bekasını, birlik ve bütünlüğünü tehlikeye atmak olur. Bu tür bir yarışın kabulü mümkün değildir. Hiçbir demokrasinin, iktidara gelince kendini ortadan kaldırmayı hedefleyen bir siyasi oluşuma izin vermesi düşünülemez"[18] dedi. Bununla da yetinmeyip, Köşk'e yemeğe çağırdığı 'Star' Gazetesi yazar ve yöneticilerine verdiği mesajlarda Demirel şunlara dikkat çekti: "1. '28 Şubat hiçbir şekilde askerin işi değildir, benim de içinde başında bulunduğum devletin, sistemin dini ideolojiye karşı tepkisidir, bir milli-devlet kaygısıdır' (...) 2. 'Devletin hassasiyeti sürmektedir. Birileri laikliği şeklen kabul edip fiilen reddederse hassasiyet sürer, rejim sorunu çözülmez. Bu açıdan MGK önemlidir. Bu kurum devletin hafızası, sürekliliğin ifadesidir. (...) MGK siyasi bir kurul değildir, bir devlet kurumudur' (...) 3. 'Güneydoğu sorununun bir yönü de temsil meselesidir. HADEP'in seçimlere katılması, 'Kürtçüler şu kadar oy aldı' havasını içeride ve dışarıda doğuracaksa, bu parti seçimi ideolojisini anlatma, devleti hedef alma hâline getirecekse, seçim, seçim olmaktan çıkar, üniter devletin aleyhine bir vesika hâline gelir. Buna hiçbir üniter devlet müsaade etmez'. (...) 4. 'Ben hep demokrasiyi savundum. Ama şu anda Türkiye'nin meselesi iç barıştır. (...) Etnik ve

[16] Süleyman Demirel, Radikal, 4 Şubat 1999, s.9.
[17] Şükrü Elekdağ, Milliyet, 8 Şubat 1999, s.19.
[18] Şükrü Elekdağ, Milliyet, 8 Şubat 1999, s.19.

dinsel talepleri dikkate alan çağdaş demokrasi tartışmaları Türkiye için zamansız, hatta tehlikelidir. Mesele yüzyılın başında olduğu gibi, yine o dönem prensiplerine göre milleti yeniden inşa etmektir. İş, aş ve iç barış dışında hiçbir öncelik yoktur.'!"[19]

* Aslında ülkemizin yönel(til)diği ve 28 Şubat'la simgelenen sürecin salt RP-DYP koalisyonunun 'popülist-oportünist' söylem ve uygulamaları ve 'her şeyi yüzüne gözüne bulaştıran' açgözlülüğüyle apansız (ya da kimi kronik 'Cumhuriyet'çilere göre de tedricen) içine düştüğümüz 'Şeriat tehlikesi'ne karşı bir 'zinde kuvvetler' refleksinden ibaret olmadığını sezinlemek için sürekli olarak MGK'nın kendisinin başında olduğu Devlet'in (anayasal) bir kurumu olduğunu vurgulayan Süleyman Demirel'in mesajlarını dikkatlice izlemek yeterlidir. Demirel, 'Başkanlık/yarı-başkanlık' rejimi, 'eyalet sistemi'[20] vb. konuları sürekli gündemde tutma uğraşı içinde gözüküyor. Bir zamanlar şiddetle eleştirdiği selefi Turgut Özal'ın da aşağı yukarı aym istekleri dile getirdiği hatırlandığında, bunların, Demirel'in 'Devletin hafızası, sürekliliğinin ifadesi'[21] olarak tanımladığı MGK'nın dağarcığında tuttuğu ve zaman zaman başkanlarının önüne sürdüğü 'düzenlemeler' olduğu ve Süleyman Demirel'in de bunların açık sözcülüğünü üstlendiği görülüyor.

Örneğin Süleyman Demirel 28 Şubat'a ilişkin olarak şöyle haykırıyor: '28 Şubat'ı unutmayın'![22]

---

[19] Süleyman Demirel, Ali Bayramoğlu'dan naklen, Star, 13 Mart 1999, s.8.

[20] Cumhurbaşkanlığı Basın Merkezi'nin "Böyle bir hazırlık yok" açıklamasıyla yalanlamasına karşın (Milliyet, 30 Aralık 1998, s.20) aynı tarihli Miliyet Gazetesi'nde "Köşke Başkanlık Yetkileri" başlığıyla, Demirel'in hazırlattığı öne sürülen ve bir çeşit Başkanlık sistemini öngören, Cumhurbaşkanı'nın doğrudan halk tarafından seçilmesi, seçimlerin iki turlu olması, Cumhurbaşkanı'nın TBMM'nin feshi ve seçimleri yenileme yetkilerini haiz olması vb. maddeler içeren bir "Anayasa değişikliği taslağı"nın tam metni yer almaktaydı. Böyle bir taslak olsun olmasın, Demirel'in, bu tür yetkileri içeren bir sistem reformu talebi olduğu, bir "sır" değildir.

"Bizim korkumuz, biz üniter bir devletiz; acaba üniter devlete zarar gelir mi diye biz eyalet sistemini düşünemiyoruz. Eyalet sistemini de düşünemediğimiz için merkeziyetçiliğe saptanmışızdır. Türkiye'nin iki meselesi var. Ademi merkeziyetçilik ve yeniden düzenleme" (Süleyman Demirel, Cumhuriyet, 11 Ocak 1999, s.7).

[21] Ali Bayramoğlu, Star, 13 Mart 1999, s.8.

[22] Süleyman Demirel, Cumhuriyet, 27 Aralık 1998, s.6.

"Devlet orduyu koruyamazsa muhtıra olur. (...) Bir yerden sonra orduyu devlet koruyamazsa, ordu kendi kendini korur"![23]

"28 Şubat Cumhuriyet'ten beri var. Fazilet kadrolarını uyardım.[24] Refah Partisi kadrolarının hatalarını yapmazsanız problem çıkmaz... dedim"![25]

"Rejim korunacak arkadaş. Ayağınızı denk alın. 28 Şubat uyarısı darbeye dönüşseydi, daha mı iyi olurdu? Türkiye'yi asker mi idare ediyor? Ne yapmış da asker idare ediyor? (...) AB'nin raporuna göre Türkiye'de asker gölgesi vardır. (...) Türkiye'de rejimin üzerinde askerin damgası var demenin bir manası yok. Türkiye'nin sorunları üzerinde askerin hiç düşüncesi olmayacak mı? Asker parti değil, parti iradesine göre hareket etsin. (...) Ama asker kendi komuta zinciri içerisinde duyduğu rahatsızlığı intikal ettirecek"![26]

Süleyman Demirel, "28 Şubat olmuştur. Olmamış gibi davranamayız. 28 Şubat kararlarını Anayasal bir kurum olan MGK aldı. (...) Türkiye'yi ve demokrasisini dünyaya yaralı gibi göstereceksiniz. 'Asker gölgesi var!' diyeceksiniz, bu olmaz"![27]

Ve İsmet Berkan özetliyor: "Cumhurbaşkanı açıkça söylüyor: Refah Partisi'nin iktidara gelmesi ve o dönemin uygulamaları, Türkiye'de ciddi bir darbe tehlikesini ortaya çıkardı. İşte o dönemde, askerlerin hassasiyetlerini anayasal zeminde ifade etmeleri, yani konuyu MGK'ye getirmelerini sağladı. Cumhurbaşkanı açıkça söylüyor: 'Darbeye dönüşseydi daha mı iyi olurdu?' (...) Darbe olmamış yerine 28 Şubat olmuştu. Bu yüzden 28 Şubat'ın uyulması gereken bazı kuralları vardı. Bu kurallara uyulmazsa, ya da '28 Şubat'ın rövanşını alıyoruz' denirse, yeniden aynı duruma geline-

---

[23] Süleyman Demirel, Milliyet, 10 Şubat 1999, s.1.

[24] 28 Şubat süreci konusunda FP lideri Recai Kutan, "Bu ülkede beyazlar ve zenciler var. Beyazlara her şey mubah, zencilere değil. Biz Türkiye'nin zencisiyiz" deyip ekliyor: "28 Şubat, eski müdahale dönemlerinden farklı bir tatbikat; 12 Eylül'e göre daha uzun vadeli daha kapsamlı bir program. Vatandaşlara bir nevi baskı ve sindirme oldu... Türkiye'yi yeniden dizayn etmek isteyen çevreler var... Adamlar, cumhurbaşkanı dahil, propagandaya başladılar... Onlar yapınca mubah, biz yapınca problem", Radikal, 11 Şubat 1999, s.1.

[25] Süleyman Demirel, Milliyet, 10 Şubat 1999, s.14.

[26] Süleyman Demirel, Radikal, 4 Şubat 1999, s.9.

[27] Süleyman Demirel, Radikal, 4 Şubat 1999, s.3.

cekti. (...) Devletin zirvesine göre Fazilet, 'Refah'ın temsil ettiği anlayış'ın partisiyse, bu partinin iktidara gelmesi, Türkiye'yi yeniden 28 Şubat öncesi durumla karşı karşıya getirebilir. Cumhurbaşkanı'nın deyimiyle 'darbe ya da muhtıra'yla karşı karşıya kalabiliriz yani. Çünkü akıllardan geçen ama korkudan söylenmeyen bir şey var: İkinci sefer her şey 28 Şubat gibi olmayabilir. İşte o yüzden Cumhurbaşkanı, '19 Nisan sabahı' endişesi taşıyor,[28] işte o yüzden, bu 'vaka'lardan hareketle şimdiden uyulması gereken bazı sınırlamaları hatırlatıyor".[29] "Yani Demirel'e göre 28 Şubat olmasa Türkiye'de darbe olabilirdi, muhtıra olmayabilirdi. (...) 28 Şubat hükümet düşene kadar çoktan bir günlük şey olmaktan çıkmış, bir 'süreç'e dönüşmüştü. Türkiye'yi 28 Şubat'a getiren türden bir hükümetin yeniden yönetime gelme ihtimalinin de ortadan kaldırılması ya da uzaklaştırılması gerekiyordu. 'Süreç'ten kasıt buydu".[30]

* 28 Şubat sürecinin rejimde 'topyekûn bir ayar'a yöneldiği belirgindir. Mantığı, 12 Mart başbakanlarından Nihat Erim'in '1961 Anayasası topluma bol geliyor' saptamasındaki eksene oturmaktadır; ve esas olarak 1930'ların, seçkinci, dıştalayıcı ve otoriter yapılanışından bu yana, 'Devlet'in hafızası'nda bir kopukluk yoktur.

Sorun, sanırız 'işçi-emekçi talepleri/örgütlenmeleri'ne başından beri kapalı Türk demokrasisinin, Türk(iye) sermayesinin farklı katmanlarınca bir 'pay kavgası' olarak algılanışı ve IMF/Dünya Bankası güdümlü Marmara sermayesinin en büyük payı kimseye kaptırmama kaygısında yatmakta. Arap-İslâm sermayesiyle bütünleşerek atağa kalkan ve siyasal ifadesini RP-FP'de bulan 'Anadolu Kaplanları' ve 80'lerden bu yana sürmekte olan Kirli Savaş'ın getirisi olan ve eski sosyalist ülkeler, özellikle Türkî Cumhuriyetlere açılımın da desteklediği 'Özel Harp Sermayesi' (ya da 'korsan sermaye': nam-ı diğer ülkücü mafya/çeteler) son 20 yılın iki 'yükselen sınıf'ı olarak, siya-

---

[28] Bilal Çetin, "18 Nisan seçimlerinin kritik önemi"nin altını çiziyor (Radikal, 30 Mart 1999, s.6) derken; "İstikrar arayışında ilk durak: 18 Nisan..." (Milliyet, 19 Mart 1999, s.19.) diyen Hasan Cemal, sormadan edemiyor: "Ya 18 Nisan'da da durum değişmezse ne olur? (...) Asker ne yapar?" (Milliyet, 3 Şubat 1999, s.19).

[29] İsmet Berkan, Radikal, 5 Şubat 1999, s.3.

[30] İsmet Berkan, Radikal, 1 Mart 1999, s.3.

setteki etkinliklerini artırma çabasına yönelmişlerdi. 28 Şubat'ın, bu kesimleri önce (1970'li yılların) 'Komünizm', ardından da 1980-90'ların 'Bölücülük' tehdidine karşı kullanan (ve palazlandıran) Devlet'in, giderek bir 'istikrarsızlık' unsuruna dönüşen bu 'katılım' taleplerinin önünü (Marmara sermayesi lehine) kesme girişimi olarak değerlendirilmesinin daha doğru olacağı düşüncesindeyiz. Bu bağlamda, "28 Şubat müdahalesi, devletin çekirdeğinin son 10 yıldır giderek şiddetlenen rejim krizini, toplumu sistemin merkezi çevresinde birleştirerek ve 'otoriter bir düzenleme' ile aşma girişimidir. Bu müdahale Türkiye'nin ABD-İsrail eksenine oturan yeni bölgesel hâkimiyet iddialarıyla da örtüşüyor. 28 Şubat, iktisadi temelde 'kumarhane-kerhane kapitalizmi' diyebileceğimiz bir sermaye birikimi sürecini sonlandırarak ordu-büyük sermaye eksenine dayalı askerî-sınaî kompleksin tesisini hedefliyor. Siyasal İslamı ve faşist çeteleri tasfiyeye yönelişi, laikliğe ve hukuka olan düşkünlüğünden değil, artık onlara ihtiyacının kalmamasından kaynaklanıyor. Gerçekten dini devletten nihai olarak koparmayı değil, dini devlet egemenliğinin aleti kılmayı hedefliyor. Bu çerçevede 28 Şubat, solun taleplerinden hiçbirini karşılamayan otoriter bir müdahaledir"[31] diyen Ertuğrul Kürkçü, haklıdır.

28 Şubat, bir yandan toplumda giderek genişleyen gelir uçurumuna koşut olarak parçalanıp 'uç'lara yönelen siyaseti yeniden merkezde odaklaştırma, bu gerçekleştirilemediği takdirdeyse bir yandan devletle (parlamenter) siyaseti birbirinden ayırıp siyaseti bir gölge oyununa dönüştürürken Cumhurbaşkanlığı-MGK-Anayasa Mahkemesi-YÖK[32]-RTÜK vb. kurumlarda somutlanan devletin otoritesini tahkim etme girişimidir. Sonuçta siyasal 'istikrar'ı da, 'istikrarsızlık'ı da ihata etmeyi ve kendine uyarlamayı hedefleyen bir projedir.

* İyi de, her şeyin 28 Şubat sürecinin askeri vesayetince biçimlendirildiği Türkiye'de demokrasi nerede mi? Merkezi New York'ta bulunan 'Freedom House' adlı kuruluşun 'Dünya Özgürlük 1998-

[31] Ertuğrul Kürkçü, Cumhuriyet, 1 Mart 1999, s.5.

[32] Hilal Köylü, "YÖK'ten MGK dersi. MGK'nin 28 Şubat 1997 tarihli toplantısı ardından, irticai faaliyetleri takibe alan YÖK, tüm üniversite öğrencilerine 'Milli Güvenlik' dersleri vermeye başladı" (Hilal Köylü, Radikal, 20 Şubat 1999, s.9).

99' başlıklı araştırmasında Türkiye siyasal haklar endeksinde 4, temel özgürlükler endeksinde ise 5 puan alıyor; 4,5 puanlık ortalamasıyla da 'kısmen özgür ülkeler' kategorisinde yer alabiliyor.[33]

'Bugün demokrasinin neresindeyiz'[34] diye soran Ali Bayramoğlu'nun yanıtı ihtiyaca vurgu yapan bir tespiti içeriyor: 'Demokrasinin yerlisi olmaz!'[35] Ancak 'Ulusal Sol'cu Mümtaz Soysal, hâlâ 'yerli' demokrasi yanlılığıyla, "Demokrasiyi yeniden tanımlamak gerekiyor. Demokrasi sanıldığının aksine bir disiplin işidir. Demokrasinin cumhuriyeti kemirmesine izin verilemez"[36] diyor! Bu bağlamda da John Quincy'in, "Despotizm ya da sınırsız egemenlik; meclis'teki mutlak çoğunlukla, monarşiyle, oligarşik bir cuntayla ya da bir kralla aynı şeydir"; Henry Miller'in, "Körler körleri yönetiyor... İşte demokrasi"; H.S. Truman'ın, "Ne zaman etkili bir hükümetimiz var diyorsanız, o zaman diktatörlükle yönetiliyorsunuz" saptamalarındaki eleştirilerin muhatabı oluyor!

Gerçekten de MGK disipliniyle biçimlendirilmiş otoriter 'demokrasi(cilik) oyunu' o kadar irrasyonelleşmiştir ki; bu koşullarda Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş,[37] Genelkurmay 2. Başkanı Hilmi Özkök'ün destek ziyareti sırasında yaptığı konuşmada, 312. maddenin kaldırılmasını isteyen aydınlar için, "Adeta artist olacağım diye kandırılan kızlara dönmüşlerdir. 163. madde Anayasa'ya uygun bir biçimde yeniden düzenlenmelidir"[38] diyebilmektedir!

Her şeyin bu denli irrasyonelleşmesinin ya da askeri disiplinin çarklarında demokrasinin katledilmesi ardında, resmi ideolojinin bekçiliğine soyunmuş 28 Şubat vesayeti yatmaktadır.

M. İskender Özturanlı, "28 Şubat tarihi ülkemiz için bir dönüm noktası oldu. (...) 28 Şubat, Atatürkçü çizgiye dönülmesi gerektiğinin yüksek sesle açıklanmasıdır. 28 Şubat'ta, gerici ve şeriatçı bir

---

[33] Journal of Democracy, Ocak 1999.
[34] Ali Bayramoğlu, Star, 19 Mart 1999, s.18.
[35] Ali Bayramoğlu, Star, 20 Mart 1999, s.19.
[36] Mümtaz Soysal, Cumhuriyet, 3 Şubat 1999, s.4.
[37] HADEP'in kapatılması davasıyla ilgili esas hakkındaki görüşlerini açıklayan Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş, HADEP'in seçimlere sokulmaması gerektiğini belirterek, "Teröristler Meclis'e girecek" (Cumhuriyet, 10 Nisan 1999, s.5) diyebilmektedir!
[38] Vural Savaş, Cumhuriyet, 25 Mart 1999, s.1-19.

düşünce dizgesine 'dur' denilmiş, çağdaşlığın yolu gösterilmiştir. Bu yolu gösteren, Anayasal kurum olan MGK'dir. (...) 28 Şubat süreci tamamlanmış saymak büyük yanılgıdır";[39] Avni Özgürel'in, "28 Şubat ile devlet (isterseniz buna derin devlet de diyebilirsiniz) bizce büyük ölçüde siyaseti ters yüz etme amacına ulaştı. (...) Tablo 'iş bilenin kılıç kuşananın' atasözünün canlı kanıtı adeta. (...) Devlet yeniden dizayn için siyaset alanını boşaltırken kendini oyuncu sanan herkesin hizmetinden karınca kadarınca yararlandı. Küçük kafalar da bunu 'Rakipleri Tasfiye oluyor, oh, oh' diye algıladı";[40] Fikri Sağlar'ın, "28 Şubat kararlarının o gün için son derece gerekli ve geçerli olduğunu biliyoruz. Ama o kararlardan ve o günden bir ders çıkarmalıyız. (...) Bir taraftan, 28 Şubat kararlarının doğruluğu ve geçerliliğini yadsıyamayız. Diğer taraftan da sivil inisiyatifin dışında böyle bir karar alınmış olmasından demokrasi ve siyasetçiler adına üzüntü duymalıyız",[41] diyerek (dolaylı ve dolaysız) önünde eğildiği 28 Şubat sürecini önceleyen Abdi İpekçi cinayetli[42] geçmişten, Susurluk'auzanan kirli savaş ve derin devlet gerçeğini bulabilirsiniz!

* Örneğin Emin Çölaşan bile, "Bu cinayet çok konuşulur"[43] dediği M. Duyar'ın cezaevinde[44] öldürülmesi konusunda, Sakıp Sabancı, 'Cinayet Susurluk'un uzantısı'[45] saptamasını yapıyor.

---

[39] M. İskender Özturanlı, Cumhuriyet, 7 Mart 1999, s.2.

[40] Avni Özgürel, Radikal, 31 Mart 1999, s.9.

[41] Fikri Sağlar, Milliyet, 28 Şubat 1999, s.12.

[42] Abdi İpekçi davasının avukatı Turgut Kazan, "Böyle bir cinayet soruşturması 20 yılda sağlıklı biçimde tamamlanamıyorsa, hukuk devleti işlemiyor demektir. (...) Dosya tarihe gömülebilir" (Turgut Kazan, Milliyet, 1 Şubat 1999, s.18) "Devlet gerçeği saklıyor" (Cumhuriyet, 10 Şubat 1999, s.4) derken; Başbakan Bülent Ecevit, "Abdi İpekçi cinayeti konusunda geçmiş dönemle ilgili tatsız olaylar yaşanmıştı. Ama bunların tartışmasına girmeyi, bunların irdelenmesini doğru bulmuyorum" (Cumhuriyet, 3 Şubat 1999, s.5) yanıtını veriyor! Oysa Ercüment İşleyen'in, "İpekçi'de Susurluk imzası var" (Milliyet, 11 Şubat 1999, s.14) dediği siyasal cinayet konusunda Neslihan Duyar önemli bir gerçeğin altını çiziyor: "MİT İpekçi delilini yok etti: Cinayete karışan Yalçın Özbey'in Almanya'da alınan ifadesinin ses kayıtları yok edildi" (Milliyet, 10 Şubat 1999, s.11).

[43] Emin Çölaşan, Hürriyet, 16 Şubat 1999, s.5, Avrupa basımı.

[44] İşte iki haber; birincisi: "Devletin iflası... Bir çete, bir hapishanede, bir itirafçıyı, 'müdür silahı'yla öldürdü... 'Karagümrük çetesi'nin lideri Nuri Ergin, Eskişehir cezaevinden telefonla emretti. Afyon Cezaevi'nde Sabancı suikastının sanığı Mustafa Duyar öldürüldü, Selçuk Parsadan yaralandı" (Soner Arıkanoğlu, Radikal, 16 Şubat 1999, s.1). İkincisi de:

Bu konuda 'Duyar konuşacaktı' diyen Can Dündar da ekliyor: "Özdemir Sabancı suikastının sanığı Mustafa Duyar'la birlikte nasıl bir sırrı toprağa gömdüğümüzün farkında mısınız? 'Komplo teorileri'ni sevmem ama bu konuda şu son birkaç ayda yaşadıklarım, bana artık sevmem gerektiğini söylüyor. (...) 5 hafta önce Mustafa Duyar'la görüşmek üzere Adalet Bakanlığı'ndan izin aldım. Benim soracaklarım vardı, onun da söylemek istedikleri... Bir süre önce büroyu telefonla arayan bir kişi, Sabancı suikastını üstlenen örgütten olduğunu söylemiş ve kanıtlaması zor, ancak son derece önemli iddialar ortaya atmıştı. Telefondaki kişi, olayın ayrıntılarını, yurtdışında bizzat suikastın tetikçilerinden dinlemiş ve suikast sonrasında rahatça kaçmayı, bir polisin yardımı sayesinde başardıklarını öğrenmişti. Aldığı diğer bilgiler, suikasta ilişkin kafalardaki soru işaretlerini pekiştiriyordu. Telefonu kapatırken, kendi zihninde vardığı sonucu, iki cümleyle özetledi: 'Bunu yapan, devlet örgütlenmesi içinde bir kol. Bir iç hesaplaşma vardı ve işi bize çözdürdüler'. (...)

Suikasttaki Susurluk bağlantısını çözecek anahtar, Afyon Cezaevi'nde bir hücredeydi. İdamla yargılanıyordu. Daha önce suçu üstlenen ifadesini değiştirmek istiyordu. İtirafçı affından yararlanmak için 'Bildiğim bütün sırları açıklamaya hazırım' diyordu. Ancak pişmanlık talebi, yasadaki başvuru süresi dolduğundan kabul edilmemiş, o da üç kez 'intihar teşebbüsünde bulunmuş'tu. ATV için görüşme talebiyle Adalet Bakanlığı'na başvurduk. Bakan, 'Sanığın açıklayacaklarının yargıya yardımcı olabileceği' gerekçesiyle izin verdi. Afyon Cezaevi yönetimiyle görüşüldü. Duyar'ın yazılı oluru da alındı. (...) Duyar'ın konuşmak için öne sürdüğü bazı koşullar, bürokrasiye takıldı. Bakan'ın açık emrine rağmen, bir bürokrat, şifahen verilen görüşme izninin geri alınması için özellikle uğraştı. Şimdi öğreniyoruz ki, bizim Duyar'la görüşme izni aldığımız, fakat resmi izin yazısı bir türlü çıkmadığı için gidemedi-

---

"Bayrampaşa Cezaevi, Sedat Peker'in kontrolünde! Cezaevi müdürü, Sedat Peker'in yanına randevuyla gidebiliyor. Mahkûmlarda makineli tüfek bile var. Uyuşturucu için ihaleler açılıyor" (Tuncay Özkan, Radikal, 5 Şubat 1999, s.8).

[45] Sakıp Sabancı, Cumhuriyet, 17 Şubat 1999, s.3.

ğimiz Afyon'a, aynı günlerde Karagümrük çetesi, aynı bürokratın verdiği izinle nakledilmiş; gittikten iki hafta sonra da gelen 'vur emri' üzerine bizden önce Duyar'ı 'ziyaret etmiş' ve 4 kurşunla cezasını infaz etmiş. Komplo teorilerini sevmiyorum. Ancak 'tesadüf'ün bu kadarına inanmayı da saflık sayıyorum. Duyar kilit isimdi. Konuşsa belki Susurluk skandalının bir düğümü daha çözülecekti. Belki hep sağ eliyle vurduğunu sandığımız çetenin sol elini de görecektik. Sabancı'nın neden hedef seçildiğini öğrenebilecektik. Duyar, sırlarını hücre komşusu Selçuk Parsadan'la paylaşmış olmalıydı. Belki Parsadan'a sıkılan kurşunun nedeni de buydu".[46]

Aynı biçimde CHP İçel Milletvekili Fikri Sağlar, Sabancı cinayeti sanığı Mustafa Duyar'ın öldürülmesinin Susurluk Çetesi tarafından gerçekleştirildiğini savunarak, "Bu olay açıkça gösteriyor ki Sabancı cinayeti Susurluk Çetesi'nin işidir. Bu, bir Susurluk susturma operasyonudur. Taşeron bir örgüt tutulmuştur. Sabancı'nın katilleri bu çetede aranmalıdır. (...) Susurluk devam ediyor!";[47] Hikmet Çetinkaya da, "M. Duyar, 'Beni öldürecekler!' diyordu. (...) Devlet neden önlem almadı? (...) Çetelerin egemen olduğu bir toplumda devlet çaresiz kalmış... Devletin eli kolu bağlı... Türkiye bir hukuk devleti mi? Yoksa aşiret topluluğu mu";[48] Perihan Maden, "Mustafa Duyar'ın 'temizlenmesinin' ne mükemmel bir zamanlama örneği olduğunu sizler de gördünüz mü? Yani insan ertesi gün Abdullah Öcalan'ın yakalanacağını bilse işler böyle bir cinayeti değil mi? Kaynasın diye. Kaynasın gitsin diye"[49] diyordu!

* Bunlarla 28 Şubat sürecinin ne ilişkisi var mı? Gayet basit!

"Avukatlar Genelkurmay'a Tuğgeneral Veli Küçük'ü sordu. İzmir Barosu'na bağlı 'Çetelere Karşı Hukukun Üstünlüğü Avukatlar Grubu', incelemeye aldıkları çeteleşme olayları çerçevesinde Abdullah Çatlı ile birlikte çok sayıda çete üyesiyle bağlantılı olduklarını ileri sürdükleri Jandarma Tuğgeneral Veli Küçük hakkında, Milli Savun-

[46] Can Dündar, Sabah, 20 Şubat 1999.
[47] Fikri Sağlar, Radikal, 16 Şubat 1999, s.5.
[48] Hikmet Çetinkaya, Cumhuriyet, 16 Şubat 1999, s.5.
[49] Perihan Maden, Radikal, 20 Şubat 1999, s.4.

ma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı'na başvurdular. Başvuruda, Küçük hakkında idari ve adli soruşturma açılıp açılmadığının açıklığa kavuşturulması istendi".[50]

Bu konuda şimdiye değin bir yanıt verilmemesi anlamlı değil midir? Oysa "Çatlı adamımızdı, cenazesinin verilmesi için emniyeti aradım" diyen Tuğgeneral Veli Küçük, Abdullah Çatlı'yla en az 30 kez görüşmüştü, gerçek Mehmet Özbay'ı tanıyordu; Susurluk'un öteki ünlü isimleri de telefonuna 'abone'ydi. "Susurluk olayı sırasında Balıkesir Emniyet Müdürü olan Nihat Camadan üç generalden oluşan heyete, Kocaeli Jandarma Alay Komutanı Küçük'ün kazayı duyunca kendisini aradığını ve 'Ölen adam Çatlı; Sami Hoştan geliyor cenazeyi ona verin' dediğini anlatmıştı. Camadan ise kazanın jandarma bölgesinde olduğunu ve kendisinin bir şey yapamayacağını söylemişti. Küçük, bunun üzerine Camadan'dan talebini Balıkesir Jandarma Alay Komutanı'ndan istemiş, ama alay komutanı isteğini geri çevirmişti. Veli Küçük'te ifadesinde Camadan'ın söylediklerini kabul etmişti.

Anlaşılana göre Sami Hoştan'la 1991, Sedat Peker'le de 95'ten beri istihbarat temini için konuşuyordu. Çatlı ile de aynı şekilde tanışıyordu. Anlaşılan Küçük, herkesin 'Ben Çatlı'yı Mehmet Özbay kimliği ile tanırdım' kıvırtmasına başvurduğu günlerden çok önce onun gerçek kimliğini biliyordu. Cenazenin Hoştan'a teslim edilmesi için emniyet müdürünü, alay komutanlığını aramakta beis görmemişti. Bu ilişkileri 'normal' bulan sadece Küçük değildi. Emekli olduktan sonra NTV'de gazetecilerin Çatlı-Küçük telefon görüşmeleriyle ilgili soruları yanıtlayan eski Jandarma Genel Komutanı Teoman Koman 'Küçük Çatlı'yı değil, Çatlı Küçük'ü üç kez aramış, onlar da üç kontur, sekiz kontur' diyerek olayı geçirmişti. Eğer Küçük-Çatlı ilişkisi basına yansıdığı gibi üç telefon görüşmesinden ibaret olsaydı, Koman'a katılmak mümkün olabilirdi. Ama Veli Küçük adına kayıtlı 0542-214... numaralı cep telefonunun şu an 'devletin ilgili tüm birimlerinde' bulunan 1995, 1996 yılı dökümle-

[50] Cumhuriyet, 6 Şubat 1999, s.4.

rinin tamamına bakıldığında Küçük'ün Çatlı ile sanıldığından çok daha samimi olduğu; Küçük'ün bu telefondan kullandığı 0532-313 80 95 numaralı telefonu iç değil, en az otuz defa aradığı görülür.

Üstelik Veli Küçük'ün samimiyet kurduğu tek kişi Çatlı'da değil. Küçük'ün 'Kızım kullanıyor' dediği kendi adına kayıtlı bu cep telefonunu arayan bir dizi ilginç isim var: Dönemin Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaş'ın tespitlerine göre Sedat Peker, Sami Hoştan, Hadi Özcan ve A. Çatlı bu telefonu defalarca aradı. Aynı telefon Ömer Lütfi Topal'ın çeşitli gazinolarındaki telefonlardan da defalarca arandı. Yine Savaş'ın raporuna göre Sami Hoştan 1996'da yedi ay içinde Veli Küçük'le tam 34 kere görüştü. Bu tespitlere göre, Küçük, Kutlu Savaş'ın 'uyuşturucu bağıntılı' olarak tanımladığı ve Çatlı'ya kimliğini veren gerçek Mahmet Özbay'ı da tanıyor. Onu hem İstanbul Emirgan'daki ofisinden hem de 0532-21225278 numaralı cep telefonundan defalarca aramış".[51]

Bunlar bir şey anlatmıyor mu? Ya da "Diyarbakır çetesi davasında Yüzbaşı Coşkun Bayar üst rütbeli komutanları suçladı: Jandarma rüşvet aldı"![52] "40 bin marka cinayet işleyen ve uyuşturucu kaçakçılığı yapmakla suçlanan 'asker çetesi' yargı önünde"[53] haberlerine veya Susurluk davası sanıklarından uyuşturucu kaçakçısı Yaşar Öz'ün, "Devlet beni PKK'ye karşı kullandı"[54] demesine ne dersiniz?

* Yurttaşlarını yetişmelerinin her aşamasında dayakla te'dip etmeyi marifet bellemiş kirli savaşçı derin jerontokratik[55] devlet, 28 Şubat sürecini derinleştirerek saldırganlaşırken faaldir! Örneğin 8 Mart 1999'da sokağa çıktıkları için saçlarından sürüklenerek gözaltına alınan genç kadınlar; İstanbul üniversitelerinde 16 Mart katliamını anmak için toplanan üniversite öğrencilerinin yaka-paça, coplanarak gözaltına alınışı ve yara-bere içinde DGM'ye sevk edilişi; Çanakkale'de üniversite kantinine afiş asan öğrencilerin özel

[51] Necdet Açan, No:397, 25 Şubat-3 Mart 1999, s.48.
[52] Enver Eriş, Cumhuriyet, 10 Şubat 1999, s.4.
[53] Cumhuriyet, 7 Nisan 1999, s.9.
[54] Yaşar Öz, Cumhuriyet, 23 Mart 1999, s.9.
[55] Jerontokrasi: Yaşlıların yönetimi.

timlerce dövülüşü; İzmir ve Mersin'de Newroz'u kutlayan öğrencilerin güvenlik görevlilerince hakaretlere uğrayarak tartaklanması; Ankara'da yemek fiyatlarının artışını protesto eden Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin itile-kakıla gözaltına alınıp DGM'ye sevk edilişi, yine Hacettepe Üniversitesi'nde Newroz kutlamasında çene kemiği kırılan, kafaları patlatılan öğrenciler vb. gibi!

İşin trajikomik yönü, devletin dayakçı polisini kollamak için her keresinde bir gerekçe üretmedeki ustalaşmışlığı. Bu keresindeyse gerekçe malûm, 'PKK terörü'! Değil mi ki, sağda solda serseri bombalar patlıyor, değil mi ki Kürt insanları metropol varoşlarında ve Kürt illerinde Newroz ateşleri yakıyor; her sokağa çıkan sopayı, copu hak ediyor demektir. Gözaltına alınanların %99, daha savcılığa sevk edilmeden ya da sevk edildikten hemen sonra, hakkında kovuşturmaya gerek olmadığı gerekçesiyle serbest bırakılıyormuş, ne gam! Polis-jandarma dayağı, huzur ve güvenlik ortamının, her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyduğumuz birlik ve beraberlik ruhunun ve demokratik hukuk devletinin şaşmaz güvencesidir ne de olsa. Dayağı bir kez yiyen, bir daha sokağa çıkmadan önce, iki kez düşünecektir.

Evet, Türkiye'de polis/güvenlik güçleri kendini hem yargı, hem de infaz mercii yerine koyuyor. Yakalıyor, cezalandırıyor, hatta infaz ediyor. İşin ürkütücü yanı, devlet otoritesinin, hemen her zaman ona bu rolünde arka çıkması, hatta kışkırtması. Yani yasama-yürütme-yargı ayrılığından oluşan Anayasal güçlerin ayrılığı ilkesini kendi ayaklarıyla çiğneyerek 'Hukuk Devleti' yerine 'Polis Devleti' kurgusuna meşruiyet zemini yaratması. Mağdurlarının ya da mağdur yakınlarının insanüstü çabaları sonucu kamuoyuna mal olabilmiş az sayıda işkence ve işkence sonucu ölüm davasının yıllardır şehir şehir süründürülürken, alınlarında 'katil' yazılı pek çok görevlinin ellerini kollarını sallayarak aramızda dolaşması, terfilerle ödüllendirilmeleri buna kanıt değil mi? Ya da 'ağır' devlet adamlarının gerdan kıra kıra 'Polisimiz canla başla görevini yapmaktadır. Bu memleketin polisini yıpratmayın!' yollu aba-altından-sopalı tehditleri? Eminim ki bu satırların pek çok okuru, hayatında en az bir kez Emniyet'e düşmüş ve 'Burada Anayasa, hak-hukuk işlemez'

dersini en yetkili ağızlardan bellemiştir. Ya da en azından, emniyet mensubu cenazelerinde elleri kurt başlı 'güvenlik' görevlilerinin 'Kahrolsun İnsan Hakları!' çığırtkanlığına tanık olmuştur.

Türkiye'yi yönetenler, her zaman toplumu hizaya getirmede kerteriz alabilecekleri bir iç ve/veya dış 'tehdit' saptaya gelmişlerdir. Demokratik taleplerimizi, daha iyi, adil, eşit, kardeşçe ve özgür bir yaşama özlemlerimizi ertelemenin gerekçesi her zaman için vardır; 'Milli-Askeri-Strateji-Konsepti' hep bir düşman/kuşatılmışlık paranoyasıyla karşı karşıya bırakır bizi. Ve bu (gerçek ya da hayalî, hiç önemli değil) düşman/tehdit karşısında Devlet'in yani Merkezî (ve giderek de temerküz eden) Otorite'nin ardında hizaya geçmemizi bekler. Bu düşman/tehdit, Komünizm de olabilir, Anarşi de, Bölücülük de, İrtica da, Dış Düşman(lar) da. Önemli olan, hep bir Tehdit'in var olması ve bizim bu tehdit karşısında Devlet'in ardına sıraya dizilip 'devletlû'lara 'Türkiye Sizinle Gurur Duyuyor' diye alkış tutmamızdır. Açlıktan guruldayan midelerimizin sesini bastırıp, hastane kuyruklarında ölüşlerimizi, parasızlıktan tedavi olamayışlarımızı, çocuklarımızı okula gönderemeyişlerimizi, patlayan çöplüklerin altında kalışlarımızı unutarak. Özlemlerimizi, düşlerimizi, taleplerimizi hep -hiç gelmeyen- yarınlara erteleyerek. Katledilenlerimizi anmaktan, bayramlarımızı kutlamaktan ürkerek...

Bu ülkedeki 'Yurttaş-Devlet dengesinin' değiş(tiril)mesi ve yeniden tanımlanması gerektiği kesin. Yakın dönem Türkiye tarihinin deneyimleri, yurttaşların örgütlenerek taleplerini haykırmadığı bir ülkede, ibrenin hızla 'Hukuk Devleti'nden 'Polis Devleti'ne doğru kaydığını gösteriyor. Gencecik insanların sırtında cop kıran polise, makam otosunda gerdan kıran 'devletlû'ya, bir imzayla trilyonları götüren müteahhide, rantiye/spekülatör sermayedara her şeyin bir 'had'di olduğunu öğretmekse, varlığını seçimden seçime hatırladıkları üretici-emekçi yurttaşa düşüyor! Ama Türki(ye) toplumu, egemenlerin suskunluk (Susurluk) zemininden bölgesel çavuşluğun tehlikeli labirentlerine sürüklenmektedir!

IV. AYRIM:

'DERİN' DENİLEN SUSURLUK-ŞEMDİNLİ DEVLETİ

'HİKMET-İ HÜKÜMET'İN SUSURLUK'U

SİBEL ÖZBUDUN

Türkiye'nin siyaset sahnesi, büyük fırtınaların, 'ürküttüğü kurbağaya değmeyecek' gümbürtülerle patlak verip, sonra da sessiz sedasız unutulmaya terk edildiği bir 'sansasyonlar mezarlığı'nı andırıyor. Geçtiğimiz günlerde bunlardan birini daha yaşadık. Biri bakanlık yapmış dört emekli generalin, İstanbul 6 No'lu DGM'nin, eski MİT'çi emekli Yarbay Korkut Eken'e 'çete kurmak' suçundan verdiği altı yıllık hapis cezasının 15 Ocak 2002'de Yargıtay'ca onaylanmasının hemen ertesinde, basına yaptıkları açıklamalardan ve bunların kopardığı gümbürtüden söz ediyorum.

Hatırlanacağı üzere, eski Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş, emekli askerler Orgeneral Necati Özgen, Korgeneral Hasan Kundakçı ve Tümgeneral Cumhur Evcil, Aydın Engin'in, "Mehmet Ağar'ın örgütlediği, emekli paşaları dürtükleyip konuşmaya onun yönelttiği, Ankara'da herkesin bildiği bir sır" diye nitelediği, "aslında Eken davasında bir delik açılabilirse bütün Susurluk hükümlülerine yayılacak olan son aklama operasyonu"na[1] giriştiler. Generaller ağızbirliği içinde Korkut Eken ve davada mahkûm olan diğer 'çete' mensuplarına sahip çıkıyor, onların dürüst, güvenilir, göreve bağlı memurlar olduğunu söylüyorlardı. Güreş, daha da ileri giderek, Eken ve şürekâsının faaliyetlerinin kendi bilgi ve talimatları doğrultusunda gerçekleştirdiğini 'ifşa ediyordu'. Söylediklerinin tümü, kuşkusuz doğruydu. Doğru ve sonuçsuz kalmaya mahkûm...

'TOZ-DUMAN SUSURLUK'

Aslına bakılırsa dört yıl süren yargılama süreci, Susurluk'un büyük bölümünün 'buharlaşıp uçmasına' yol açan pek çok gelişmeye

[1] Aydın Engin, "Peki, Haydi Hesaplaşalım", *Cumhuriyet*, 18 Mart 2002, s.5.

sahne olmuştu. Önce bir 'rapor kalabalığı'nın tozu-dumanı içinde gürültüye getirilen, başlıca faillerinin 'milletvekili dokunulmazlığı' kalkanı ardında yakasını sıyırdığı, generallerin, emniyet müdürlerinin, MİT mensuplarının Meclis'teki araştırma komisyonlarına ifade vermeyi reddettiği 'Susurluk vakası', mahkeme aşamasına geldiğinde de örneğin Emniyet Genel Müdürlüğü'nün MOSSAD'dan satın aldığı ve biri Susurluk'ta kaza yapan Mercedes'ten çıkan 'kayıp silahlar'a ilişkin dava, af kapsamına alınmış,[2] kumarhaneci Ö. Lütfi Topal'ın öldürülmesinden yargılanan özel timciler, 'delil yetersizliği'nden beraat ettirilmişti. Susurluk ana davasının da, türlü baskılar altında sürdürüldüğü, bizzat İstanbul 6 No.lu DGM başkanının ağzından itiraf edilmekteydi.[3] Hatta Mehmet Ağar'ın karardan hemen önce Yargıtay'ı 'ziyaret ettiği' basına yansımış[4] ve bu ziyaret, bizzat Yargıtay Genel Sekreteri tarafından kabul edilmişti.[5]

Dahası, yargı süreci karara yaklaştıkça Star, Sabah, Hürriyet gibi gazetelerde, 'Devlet için kurşun sıkanlar'ı 'millî kahraman' ilan eden yazılar çıkıyor, örneğin Ertuğrul Özkök, Hürriyet'teki yazısına, '30. İsyanda Çarpışacak Adam Bulamazsınız' başlığını atıyordu.[6] Bu koşullarda, Yargıtay 8. Dairesi'nin 'çete'yi mahkûm eden

---

[2] Adnan Keskin, "Devlete Çete Faturası", *Radikal*, 18 Ekim 2001, s.7

[3] "Susurluk Davası"na bakan İstanbul 6 No'lu DGM eski başkanı Sedat Karagül, yargının bağımsız olmadığını, görevdeyken çeşitli baskılarla karşılaştığını belirtip ekliyor: "Susurluk 3 polis 2 kumarhaneciden ibaret değildir. Dosyayı genişletmeye çalıştıkça tıkanıyordu. Ben Susurluk'a 'Çin Seddi' diyorum. Çözmeye çalıştıkça tıkanıyorsun, aşmaya çalışıyorsun, ancak aşamıyorsun. Engin, dosyayı bana verirken 'Ben aşamadım. Al aşabilirsen sen engelleri aş' dedi. Ancak ben de aşamadım" (B. Ağanoğlu-E. Kılıç, "Susurluk Seddini Aşamadık", *Cumhuriyet*, 23 Şubat 2002, s.7).

[4] "Ağar'dan Susurluk Lobisi", Cumhuriyet, 6 Aralık 2001, s.5.

[5] "Yargıtay Genel Sekreteri Uğur İbrahimhakkıoğlu, Susurluk davasının itirazına ilişkin görüşmeden önce kendisinin de aralarında bulunduğu Yargıtay üyelerini ziyaret eden Bağımsız Elazığ Milletvekili Mehmet Ağar'ı kastederek 'Dostlarımı inkâr etmem' dedi. Ağar için 'Buyur etmek, şerefle ağırlamak, aldığım aile ve bürokrasi terbiyesinin gereğidir' diye konuşan İbrahimhakkıoğlu, davadaki sanıkların suçlu olup olmadığının belli olmadığını söyledi (İlhan Taşçı, "Ağar'ı Şerefle Ağırlarım", *Cumhuriyet*, 11 Aralık 2001, s.4).

[6] "Bu ülkenin hayatındaki en büyük var olma savaşlarından birini verdiği günlerdeydi. Dağlarına neredeyse PKK bayrakları çekilmişti. İşte öyle günlerin birinde bu ülkenin 9. Cumhurbaşkanı, devletinin bayrağı için dağda savaşan insanlara şu güvenceyi vermişti: 'Korkmayın, ikinci bir Muğlalı olayı yaratmayız.' Evet aynen böyle demişti ve doğru olanı

kararı onaylayışı dahi, bir 'son dakika golü' niteliğini taşıyordu, Susurlukçular için. Daire, İstanbul 6 No.lu DGM kararını önce 'Kapalı oturumun yapılmaması, Topal Cinayeti Davası sonuçlarının beklenmesi' gibi gerekçelerle bozmuş, bozma kararı ancak Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu'nun Yargıtay Ceza Dairesi'ne itirazı sonucu kaldırılmış ve ceza, sonunda kesinleşmişti.[7]

Pekâlâ, neydi, Orgeneral emeklisi, DYP milletvekili Doğan Güreş'in Genelkurmay adına üstlendiği faaliyetler? Mahiyetleri, Yargıtay 8. Dairesi'nin 'bir kısım Susurlukçular'ın mahkûmiyet kararını onama gerekçesinde yer alıyor. Gerekçede, terörle mücadele adı altında oluşturulan çetenin kendi yasalarını oluşturduğu belirtilmekte, "mahkûmiyet hükmü kurulan sanıklar dışındaki kimi görevlilerle bunlara yardım edenlerin yargı önüne çıkarılmaları görevi, devletin yetkili organlarındadır" denilmekteydi. Sanıkların 'terörle mücadele adı altında' yola çıktıkları, daha sonra yasaların kendilerine verdiği yetkileri tam bir 'sorumsuzluk' içinde, kendi çıkarlarını gözeterek, her türlü yasadışılığı meşru sayıp amaçlarına ulaşmak için her yöntemi başvurduklarına dikkat çekiliyordu.

Gerekçede, Susurluk kazasından sonra Mehmet Özbay sahte kimlikli kişinin, yurtdışında uyuşturucudan mahkûm olmuş ve yurt içinde de katliam sanığı olarak aranan Abdullah Çatlı olduğunun anlaşıldığı kaydedildi. Kararda, "aracı kullananın emniyet görevlisi, araç sahibinin de milletvekili olması karşısında, söz konusu kazanın ilk değerlendirme de dahil, olayın derinliğine devlet içini de kapsa-

---

yapmıştı. (...) İşte böyle bir dünya konjonktüründe bir tek Türkiye, o uğursuz savaşı kazandı. Şimdi soralım; neyle? (...) Ve tabii onlara verilen o sözle. O insanlar dağlarda görevlerini yaptılar. (...) Sonra oralardan indirildiler. Bir kısmı çaresiz kaldı. Köşesine çekildi. Bir kısmı ise başka işlere bulaştı. Hangi işlere derseniz, iddialar çok ama öyle somut delil de pek yok. Şimdi bir bölümü hapse giriyor. Adalet böyle dediğine göre, yapacak şey yok. Ne yazık ki dünyanın hiçbir yerinde böyle savaşlar, sadece düzenli ordularla kazanılamıyor. Her ülkenin böyle 'meçhul' insanlara ihtiyacı oluyor. Uğursuz bir coğrafyada yaşayan bu ülke, ilerde yine böyle insanlara ihtiyaç duyabilir. Unutmayın. Bu ülke topraklarında bugüne kadar 29 etnik isyan yaşandı. Yarın bir 30.nun olmayacağını kimse garanti edemez. (...) Onlarla savaşacak insanlara bugün de ihtiyaç var, yarın da olacaktır" ('30. İsyanda Çarpışacak Adam Bulamazsınız', *Hürriyet*, 12 Şubat 2002, s.23).

[7] Bkz. Adnan Keskin, "Ankara'da Savcılar da Var", *Radikal*, 3 Kasım 2001, s.5.

yacak şekilde çok yönlü araştırılmasını gerekli kılmakla, bu bağlamda yapılan soruşturmalarda, ulaşılan bilgi ve belgelerin, olayın arkasındaki bilgilerin çözülmesinin güç, karmaşık ve duyarlı makam ve görevlileri de kapsayacak ölçüde olduğunu ortaya çıkardığı" vurgulanmaktaydı. Kararda şu cümleler de yer alıyordu:

"Bu koşullarda da güçlünün sözünün geçtiği, nerede başlayıp nerede sona ereceği belli olmayan, her türlü yasa dışılığın egemen olduğu bir sistem oluşacağı, sonuçta yurttaş-devlet ilişkisinde hukuk kuralları yerine, korku ve kaygının geçerli olacağı, bunun da bir anayasa ve yasa ihlalinin ötesinde tam bir hukuk ihlali niteliği taşıyacağı ve hukuk devletinin bütünüyle ortadan kalkması sonucunu doğuracağı göz önüne alındığında, mahkemenin, sanıkların eylemlerini TCK'nin 313. maddesine uyar nitelikte görüp, karar yerinde gösterdiği gerektirici nedenlerle de bir isabetsizlik bulunmamış ve sanıklar İbrahim Şahin ile Korkut Eken haklarında TCK'nin 33. maddesi uygulanırken, ceza süresince yasal kısıtlılık altında bulundurulmaları yerine, 'cezalarının infazı sürecince' kısıtlılık altında bulundurulmalarına karar verilmesi aykırılığı da karşı temyiz olmadığından, bozma nedeni sayılmamıştır".[8]

KİRLİ SAVAŞ'IN SUÇ SİCİLİ

Oral Çalışlar'ın 'bir devlet felsefesi'[9] diye nitelediği 'Susurluk', gerçekte son dönemlerde basında yeniden gündeme getirildiği gibi, kökleri NATO'nun 'Soğuk Savaş Doktrini' ve Gladio'ya dek dayanan bir olgu.[10] İsmet Berkan'ın kaleminden özetleyecek olursak,

---

[8] "Susurluk Kararının 'Onama' Gerekçesi", *Cumhuriyet*, 24 Ocak 2002, s.5.

[9] Oral Çalışlar, "Susurluk Dosyalarını Açalım", *Cumhuriyet*, 18 Mart 2002, s.4.

[10] "Aslında 5 yıllık değil, 50 yılhk bir dava bu: Her şey, 50'lerde ABD'nin (tıpkı Asya'da Rusya'nın yayılmasını önlemek için CIA desteğinde Bin Ladin'leri yetiştirmesi gibi) Avrupa'da komünizmi önlemek için CIA'ya NATO ülkelerinde paramiliter örgütler kurdurmasıyla başladı. Kadrolarını, savaşta Nazilerin yanında saf tutup işsiz kalmış faşistlerden kuran Gladio, örtülü operasyonlarda faili meçhul suikastlar, bombalı sabotajlar, kanlı saldırılar yapıp solcuların üstüne attı. Panikten yararlanarak halkın devlete ve güvenlik harcamalarına desteğini sağladı. Gladio, ancak 1990'da, duvar yıkıldıktan sonra ortaya çıkarıldı. Bütün NATO ülkeleri bu uru bünyelerinden söküp attılar; biri dışında: Türkiye" (Can Dündar, "Susurluk Kalkanı", *Milliyet*, 25 Ekim 2001, s.13).

"Türk Gladio'su, 70'li yıllarda çok ciddi biçimde fonksiyon görmüştü. Sonra bu örgüt uyumuş, hatta 12 Eylül sonrası yok olmuş, ama 90'lı yılların ilk yarısında PKK'ya karşı yeniden kurulmuştu.

Türk Gladio'su 90'lı yıllarda yeniden oluşturulurken bir kişi kilit önemde: Korkut Eken. Eken, emekli bir asker. Eski özel kuvvetler subayı. Kıbrıs'a, daha harekât başlamadan önce indirilen paraşütçülerden. Sonraki yıllarda anti-terör kursları almış, kurs eğitmenliği yapmış, madalyaları olan kahraman subaylardan biri. 80'li yıllarda ordudan MİT kadrosuna geçmiş. Sonra Mehmet Eymür'ün meşhur 'MİT raporu' olayının ardından teşkilâtla ilişkisi kopmuş biri. O, MİT raporu döneminde ciddi düşmanlık yaşadığı Mehmet Ağar tarafından Emniyet Genel Müdürlüğü'nde göreve çağrılıyor. Eski düşmanlıklar unutuluyor, yerini işbirliği alıyor. (...)

A. Çatlı ve arkadaşlarını Korkut Eken mi öneriyor, bilmiyoruz, ama bildiğimiz 22 kişilik bu örgütte Çatlı'nın da görev yaptığı. Görev, basitçe şöyle: Terör örgütü PKK'nın yurtiçindeki ve dışındaki para kaynaklarını kurutmak. PKK'nın iki çeşit geliri var: Türkiye üzerinden geçen uyuşturuculardan aldığı para ile bu uyuşturucuların Avrupa'daki satışından elde ettiği gelir bunlardan birincisi. İkinci çeşit gelir ise 'bağış' adı altında geçiyor ama bir kısmı yurtiçinde ve dışında alınan haraçlar, bir kısmı ise gerçek bağış.

Uyuşturucu parasında Türkiye üstünden geçiş bölümü nispeten kolayca çözülüyor, PKK'nın geliri büyük ölçüde kısılıyor ama Avrupa'daki satışlar konusunda pek bir şey yapılamıyor. Türkiye trafiği PKK'dan alınırken çete cinayetler işliyor, bazı mafya babalarını ortadan kaldırıyor.

Bağış ve haraçlar bölümüyse en zor kısmı işin. Yurtiçindeki büyük bağışçılar, aynen uyuşturucu işindeki Kürt babalar gibi cinayetler ve ortalığa salınan büyük terörle hallediliyor. Hallediliyor ama gerek uyuşturucu işi gerekse kara para trafiği açıkta kalıyor. Orada devreye yine çete giriyor. Türkiye'nin gelmiş geçmiş en büyük mafya örgütlenmesi oluşmaya başlıyor. Ömer Lütfü Topal gibi, Tarık Ümit gibi, Sami Hoştan gibi, Yaşar Öz gibi unsurlar çeteye kara para aklamakta, uyuşturucu trafiğinde lazımlar.

Tuhaf olanı, bu unsurların çeteye kolayca eklemlenebildikleri gibi kolayca gözden çıkarılıp öldürülmeleri. Ö.L. Topal ve Tarık Ümit çete tarafından öldürüldüler. Topal'ı öldüren silahta Çatlı'nın parmak izi bulundu. (...) 1996'ya gelen günlerde çete içinde ciddi görüş ayrılıkları başlıyor. İbrahim Şahin, Çatlı ile bir nevi düşman durumunda. Korkut Eken ise çetenin en önemli elemanı hâlâ".[11]

'Türk Gladiosu'nun suç sicili, bilindiği üzere, fena hâlde kabarık. Mehmet Ağar'ın 'Bin operasyon' vecizesiyle tarihe geçen 2000 'faili meçhul' arasında kimler yoktu ki? Anımsayalım:

"TBMM Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu Raporu'nda da toplam faili meçhul siyasi cinayet sayısını 1.797 olarak saptamış, 1992 yılındaki faili meçhul cinayet sayısı 316, 1993'teki cinayet sayısı ise 314 olarak verilmişti. İşte gerçek faillerinin devlet içindeki çeteler olduğu konusunda resmi raporlar bulunan, ülkeyi bir korku toplumu hâline getiren faili meçhul siyasi cinayetlerden bazıları şunlar:

HEP'li Vedat Aydın: Diyarbakır'daki faili meçhul cinayetlerin ilk zinciri. Evinden polis kimlikli şahıslarca alınıp öldürüldü.

Mehmet Sincar: DEP milletvekili. Batman'da sokak ortasında öldürüldü.

Savaş Buldan: Kürt işadamı.

Cem Ersever: JİTEM'in kurucularından. Ankara'da kaçırılıp, sorgulandıktan sonra sevgilisiyle birlikte öldürüldü.

Ömer Lütfü Topal: Kumarhaneler kralı. Servetinin büyüklüğü hesaplanamıyor. Özel timciler bu cinayetten yargılanıp beraat etti.

Faik Candan: Avukat. Ankara'da kaçırıldı, kaybedildi.

Tarık Ümit: Kaçırıldı, kaybedildi. Eski MİT'çi. Ağar, Mehmet Eymür gibi tepedeki kişilerin her şeyini bildikleri, kendisi de devletin uyuşturucu trafiğinde önemli role sahip elemanı.

Behçet Cantürk: Kürt işadamı. PKK'ya destek ve 92'de Özgür Gündem gazetesinin finansörü olmakla suçlanıyordu.

Ve gazeteciler:

---

[11] İsmet Berkan, "6 Yıl Sonra Gladio İtirafı", *Radikal*, 14 Mart 2002, s.3.

Musa Anter: Kaçırılıp kurşunlandı. Susurluk Raporu'nda 'Nitekim Musa Anter'in öldürülmesinden tüm olayları tasvip edenlerin dahi pişman olduğu tespit edilmiştir. Öldürülen başka gazeteciler de vardır' denildikten sonra, şu isimler sıralandı: *Hafiz Akdemir, Yahya Orhon, Mecit Akgün, Halit Güngen, Burhan Karadeniz, Cengiz Altun, Çetin Ababay, İzzet Kezer".*[12]

Gladio'nun suç listesinin, faili meçhullerle sınırlı olmadığı, örneğin Özgür Gündem gazetesinin bombalanması, Azerbaycan'daki darbe girişimi vb.ni kapsadığı, Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun (BTK) 1997 yılında hazırladığı Susurluk Raporu'nda yer almıştı.[13]

ELLER TEMİZLENDİ Mİ?

Ağır baskılar, şantaj ve tehditler, gözdağı vermeler, uzun engellemeler, sürüncemede bırakmalar, türlü manipülasyonların ardından birkaç kişinin[14] birkaç yıllığına cezaevine gönderilmesi, nasıl yorumlanabilir? 'Susurluk'un aydınlığa kavuşmadığını, gerçek sorumluların perde arkasında kaldığını, bizzat kararı veren ve onaylayan yargı mercileri itiraf ediyor; bu konuda eklenecek bir söz yok. Pekâlâ, kararla birlikte bir devir kapanıyor mu? Örneğin, Türkiye yakın ve karanlık geçmişiyle hesaplaşmış oluyor mu?

Mahkûmiyetin gerçek gerekçesi, sanırım kararın onaylanmasında ağırlıklı bir rol oynayan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu'nun, kararın iptaline karşı Yargıtay Ceza Dairesi'ne yaptığı itirazda yer alan, "Susurluk davası Türkiye'nin temiz toplum özleminin simgesidir. Türk halkı umut ve sabırla yargı organından olayın aydınlatılmasını, varsa suçun tespitini ve suçluların bir an önce cezalandırılmasını beklemektedir"[15] sözlerinde yatıyor.

Doğrudur, 'sembolik' davaya, 'sembolik' mahkûmiyet!

---

[12] Adnan Keskin, "Kahramanlık' Bu mu?", *Radikal*, 17 Mart 2002, s.9.

[13] Adnan Keskin, A.g.y., *Radikal*, 17 Mart 2002, s.9.

[14] Mahkûmiyet kararı kesinleşen sanıklar ve cezaları şöyle: İbrahim Şahin ve Korkut Eken: 6'şar yıl, Ayhan Çarkın, Ercan Ersoy, Oğuz Yorulmaz, Enver Ulu, Mustafa Altunok, Abdülgani Kızılkaya, Ziya Bandırmalıoğlu, Ayhan Akça, Yaşar Öz, Ali Fevzi Bir, Sami Hoştan ve Haluk Kırcı: 4'er yıl.

[15] "Ağar'dan Susurluk Lobisi", *Cumhuriyet*, 6 Aralık 2001, s.5.

Suça 'azmettirenler'se tüm kulis faaliyetleri, 'samimi ikrarlar', pervasız 'Emri ben verdim, her şey emir-komuta zinciri içinde, bilgim dahilindedir' itiraflarına karşın, 'devlet için şerefli görevler yerine getirmiş olmanın' huzuru içinde, şimdi işgal ettikleri mevkilerin ya da emekliliklerinin tadını çıkartıyor, onur plaketleriyle donatılmayı, protokol kokteyllerinde, erkân düğünlerinde boy göstermeyi sürdürüyor, sürdürecekler. Hayır, onlara dokunulmayacak, dokunulamayacak. Onlara dokunmak, TC'nin en derinindeki sinirlerine dokunmak olur. Cumhuriyeti tarihi boyunca devlet refleksinin (dilerseniz raison d'Etat/hikmet-i hükümet'in) buna izin vermediği bir vakıadır. Zaten artık kullana kullana bir 'galat-ı meşhur' hâline getirdiğimiz, şu mahut 'çete' sözcüğü dahi, kopan gümbürtünün sınırlarını daha başından beri çizmemiş miydi?

1970'li yıllarda, isabetli biçimde 'Kontrgerilla' olarak tanımlanan paramiliter devlet gücü, (ya da dilerseniz Gladio), 1996'dan itibaren ısrarlı biçimde 'Çete' olarak vaftiz edildi, bir kısım siyaset ve medya erbabı tarafından. Bu vaftiz, böylelikle, yargı kararlarıyla da tescil edilmiş oluyor.

Genelkurmay'ın denetim ve emirleri doğrultusunda faaliyet gösterdikleri bizzat dönemin Genelkurmay Başkanı tarafından kabul ve ikrar edilmiş, 'Yeni Muğlalılar yaratmayacağız' diye dönemin Cumhurbaşkanı, 'Vatan için kurşun atan da, kurşun yiyen de' diye dönemin Başbakanı tarafından kollandıkları tescil edilmiş olsa da, devlet adına faaliyet gösterdikleri herkesçe bilinen bir 'sır' olsa da (Ayşe Arman'la söyleşisinde, 'Bana Rambo de, tetikçi deme' diyen özel timci Ayhan Çarkın'ın sözleriyle, "Emir komuta zinciri olmadan olmaz. Bizim görevimizde adım atamazsınız. Neticede Özel Harekâtçı da olsan 657'li devlet memurusun. (...) Benim müdürüm Hüseyin Kocadağ'dı Diyarbakır'da. Ondan emir alıyordum. İbrahim Şahin daire başkanımdı, ondan emir alıyordum. İstanbul'a geldiğimizde de dönemin emniyet müdürleri vardı. Biz en son halkayız");[16] onlar artık, 'kendilerine verilen yetkileri suiis-

[16] A. Arman, 'Devlet Bizi Dağdan İndirmeyecekti', *Hürriyet Pazar*, 10 Şubat 2002, s.12.

timal edip kişisel çıkarları peşine düşmüş, yasadışı yollara sapmış' birtakım devlet memurları... yani birkaç çürük elmadır. Ayıklayıp. atarsınız, olur biter. Tescilli katilleri (örneğin neredeyse unuttuğumuz 'Yeşil'i), katliam sanıklarını, mafya babalarını, uyuşturucu kaçakçılarını cezaevlerinden ya da kaçak yaşadıkları yurtdışından getirtip kadrolayarak maaşa bağlayan, yeşil pasaport veren, emirler verip uygulatan, faili meçhul cinayetler işleten, 'raison d'Etat'nın elleri böylelikle hep temiz kalır.

'Susurluk Operasyonu'nun böylece tamamlanıp kapandığı, kendisine yönelik en hafif imayı dahi derhâl yanıtlamayı huy edinmiş hâlihazırdaki Genelkurmay Başkanlığı'nın, emekli generallerin açıklamaları ve bunları izleyen haber ve yorum bombardımanı[17] karşısındaki 'derin' suskunluğundan da belli olmuyor mu?

---

[17] Örneğin İsmet Berkan'ın söyledikleri, 'yenir yutulur' sözler mi? (1996'da kendisiyle görüşme talep eden bir 'meçhul kişi'yle buluşmasında, şahsın kendisine, üzerinde Korkut Eken, Haluk Kırcı, Abdullah Çatlı gibi adların yer aldığı MGK Genel Sekreterliği antetli bir kâğıt gösterdiğini, Mehmet Ağar'ın MGK Genel Sekreterliğiyle yazışmalarını okuttuğunu aktardıktan sonra) "Hepsini okudum. Not tutmadım. Ama randevumuz biter bitmez aklımda kalan her şeyi otomobilimde not defterime geçirdim. Sonra başladım sağı solu aramaya. Elimdeki bomba gibi bir haberdi ama onu başka kaynaklara da doğrulatmalıydım. Hepsinin de ismi bende saklı, bazı üst düzey yöneticilere, eski bakanlara, eski komutanlara ulaştım ve elimdeki haberin doğruluğundan emin oldum. (...) Haberin özü, Susurluk'ta ortaya çıkan 'gayri nizami savaş' çetesinin sadece Emniyet Genel Müdürü sıfatıyla M. Ağar tarafından kurulmadığı, devletin en üst güvenlik organı MGK'nın da bu çeteyi onayladığıydı" (İ. Berkan, '6 Yıl Sonra Gelen İtiraflar', *Radikal*, 14 Mart 2002 s.3).

'DEVLET SIRRI'NA AÇIK YANITLAR*

TEMEL DEMİRER

'Ceberrut Sırlar'la bezenen son 'Türk Devleti' tarihi, 'devlet sırrı'nın kanlı kara deliklerine eşitlenmişken; derin devletin, öz be öz T.'C'nin kendisi olması; Yılmaz'ın da "Susurluk meselesinde devleti yıpratmayız"[1] deyip, 'sırların kerametine' sığınmasına yol açtı. Hem de 'Devlet sırlarının' arkasına sığınılmaması gerektiğine[2] işaret ederek; "Susurluk'la yola çıkıyorsunuz karşınıza farklı olaylar çıkıyor. Yeşil olayı ayrı ama son derece ürkütücü boyutlarda. MİT, JİTEM, Emniyet hepsi kullanılmış. (...) Yeşil, Çiller'in başbakanlığı döneminde Suriye'ye gönderilmiş. O dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar. PKK'yi yok etmek için MİT'ten atılanlarla bir örgütlenme oluşturulmuş"[3] demiş olmasına karşın!

Sakın ola, 'Bu ne yaman çelişki' demeyin; Yılmaz, bu tarihin bir figüranı, sıradan ayrıntısıdır. Aslolan; "Derin devlet, devletin arkasında, devleti etkileyen ve yöneten güçler anlamında kullanılıyor... Derin devlet varsa Türkiye'de, bir şeyler yaptıysa, bu yine devletin içindekilerle beraber olmuş demektir"[4] diyen Hayri Kozakçıoğlu ile "Devlet içinde birbiriyle ilişkili ya da ilişkisiz ve pek çok farklı alanlara yayılan muhtelif organizasyonlar söz konusu. Kişiler farklı, ama devletin içine yayılmış olan organizasyonun kalıbı aynı"[5] diyen Sedat Ergin'in tariflediği somut; yani her türlü karanlık işin altından çıkan ve 'devlet sırrı'na sığınan 'kutsal devlet' gerçeğidir!

---

* Ülkede Gündem, 22 Ocak 1998; Özgür Politika, 23 Ocak 1998.

[1] Emek, 16 Ocak 1998, s.4.

[2] Yeniyüzyıl, 15 Ocak 1998, s.5.

[3] Radikal, 18 Ocak 1998, s.5.

[4] Gazetepazar, 18 Ocak 1998, s.6

[5] Hürriyet, 18 Ocak 1998, s.22.

Gerçekleri örtbas etme koalisyonu, CHP İçel Milletvekili Fikri Sağlar'ın, "Şimdi Susurluk'u devlet sırrı kavramı ardına gizlerseniz, o zaman biz büyük bir kuşkuyla bugünkü yöneticilerin de, bu raporu düzenleyenlerin de bu işe bulaşık olduğunu düşünürüz";[6] ya da DTP lideri Hüsamettin Cindoruk'un, "Rapor devlet sırrı değil, devlet kusurudur"[7] uyarılarını kale almazken; Susurluk'un bilgisi, neyi ne kadar bilmemiz gerektiğine karar verenler onların, yani devletin himmetindedir! Yani Susurluk başlığında tartışılan şey devletken; ANAP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Keçeciler'in, "Susurluk'u aydınlatmaya faydası olmayan devlet sırrı niteliğindeki bazı bilgiler varsa, onlar açıklanmayacak"[8] dediği koşullarda, soru(n), devletin derin katlarındaki devletlûlar nezdinde 'sır' kılıfıyla kapanıp, kayıtlardan silinmiş ve ortalığı 'Ne kadar açıklansın' yaygaraları sarmıştır. Örneğin, "Devlet sırrı olarak kabul edilen şeyler hangi noktaya kadar açıklanabilir"[9] sorusuyla Ertuğrul Özkök'ün, verdiği 'müjde' şudur: "Susurluk raporu tek nüsha olarak hazırlandı. (...) Disketteki bilgiler zabıtla silindi. (...) Yani bunu çoğaltma işi, bizzat Başbakan'a bırakıldı. (...) Şimdi Başbakan'ın her şeyden önce bu raporla ilgili politikasını belirlemesi gerekiyor. Raporun hangi bölümleri açıklanacak?"[10]

Gerçeğin, 'devlet sırrı' kapsamına alınıp, üzerine ölü toprağı örtülmesine kim, hangi yetkiyle karar veriyor? Ya da halkın bilgilenme hakkı ne oldu? Vatandaşın vergileriyle yaşayıp, 'anayasal-demokratik' olduğu iddiasındaki devletin, hiçbir hukuksal mekanizma tarafından denetlenmeyen ve halktan gizlediği 'sırrı' olabilir mi? Olursa, bu otoriterliğin, halkın bilgilenme ve denetim hakkının üstüne oturduğunu sergilemez mi? Veya egemenlerin 'gizli damgası'nın, toplumun denetiminden kaçma aracı olduğunu kanıtlanmaz mı? Hem gizlilik perdesi ardına sığınan 'kutsal devlet'in, uyuşturucu kaçakçılarına yeşil pasaport vermesinin bir kerameti olabilir mi?

---

[6] Milliyet, 15 Ocak 1998, s.21.
[7] Radikal, 16 Ocak 1998, s.8.
[8] Cumhuriyet, 13 Ocak 1998, s.17.
[9] Hürriyet, 14 Ocak 1998, s.31.
[10] Hürriyet, 15 Ocak 1998, s.27.

ÖDP Genel Başkan Yardımcısı Saruhan Oluç'un deyişiyle, "Cinayetlerin, eroin ticaretinin ve yolsuzluğun sırrı olmaz"![11]

'Devlet sırrı' dedikleri; yıllardır emekçilere, aydınlara, Kürtlere yaşatılan acı ve zulüm değil midir? Bunların neresi 'sır'; yaşadığımız 'sır' olabilir mi? Çatlı'ları, uyuşturucu ticaretleri, '1.000 operasyon'ları, JİTEM itirafçıları, gizli kapaklı eylemleri, darbe girişimleri, karapara trafikleri ve kumarhaneleri, MİT tetikçileri, yeşil pasaportları, örtülü ödenekten finanse edilen kirli işleri orta yerde dururken; bin bir kılığa sokulan karmaşık yapının merkezinde duran çeteleşmiş derin devletin neresi 'sır' olabilir? Belgelere, bilgilere yani gerçeğe, 'top secret' damgası vurmak; suçluların harcı değil midir? Burjuvazinin kendi hukukuna dahi aykırı olan eylemler, 'devlet sırrı' sayılabilir mi? Eğer sayılırsa; burjuva devletin yasallığı, yalandan başka ne olabilir?

Gizli kapaklı işlerin sorumlusu kim? Mesela, 27 Mart 1994 yerel seçimlerin öncesinde Çiller'in, 'PKK lideri Abdullah Öcalan'ın kellesini getirin' deyip, İsrail İstihbarat birimlerinden, örtülü ödenekten verilen para karşılığı yardım istemesi; paramiliter grupların faili meçhul cinayetleri; kirli savaşı tırmandıran 'özel savaş'; 'Özgür Ülke'nin bombalanması, 'devlet sırrı' mıdır? Yurttaşların 'bilme hakkı'nın gasp edildiği koşullarda; gerçeğin ortaya çıkmasını, bu eylemlerin faillerinden başka kim istemez ki? Yanıtların önüne neden hep 'devlet sırrı' engeli dikiliyor?

Türkiye'yi; gizli saklı işlerden yani karanlıktan yarar umanların yönettiği 'sır' değil. Karanlığı yarasaların sevdiğini anımsatarak ekleyeyim: 'Devlet sırrı' dendi mi, karanlık şeylerden söz edilen Türkiye'de; artık sorulardan çok yanıt gerek. Çünkü "Devlet sırrı kavramı suç örtüsü olarak kabul edilemez. Suç işlendiğinde, sır kavramı koruyucu olarak kullanılamaz. Bu suçları işleyenler, devlet-millet-bayrak-devlet sırrı gibi kavramları, işledikleri suçları meşrulaştırmak için kullanmaktadırlar"[12] diyen ÇHD Genel Başkanı Aydın Erdoğan'ın uyarısı dikkate değerdir: "Eğer bu rapor açık-

[11] Ülkede Gündem, 15 Ocak 1998, s.4.
[12] Cumhuriyet, 16 Ocak 1998, s.11.

lanmaz ise devleti yönetenlerin, dün çete işlerini yürütenlerin faaliyetlerini onayladığı anlamına gelir".[13]

Kaldı ki, ortada suçluların kolektif onayı vardır! Suçlarını, 'devlet sırrı' perdesi ardına saklamak isteyenlerin telaşı, kimin sorumlu olduğunu sergilemiyor mu? Yılmaz'ın, 'devlet sırrı' sığınağına ilticasının anlamı açık değil mi? Onu başbakan yapan güçler, Susurluk'un susturulmasından yana olanlar değil mi? İşte tüm bunlardan Susurluk dosyası tabancanın altındadır. 'Tabancanın altındaki mavi dosya' hikâyesini Ertuğrul Özkök'ten dinleyelim: "Mesut Bey'in çantasında ilk defa silah taşıdığını görüyorum. Demek ki Susurluk olayı bazı şeyleri değiştirmiş. (...) Çantada, tabancanın altındaki kâğıtları kaldırıyor. Ve onların altında mavi renkli iki dosya çıkıyor. Birinin üzerinde 'Susurluk raporu' yazıyor. Ötekinin üzerinde ise 'Susurluk raporu ekleri' ibaresi var. (...) Tekrar çantaya yerleştiriyor. Glock marka silahını dosyaların üzerine koyuyor".[14]

Susurluk dosyasının sayfalarını, ancak üzerindeki silahı kaldırarak okuyabilirsiniz. Bunun başka yolu yok. Yeniden piyasaya sürülen 'devlet sırrı' kavramı, çeteleşmenin kod adı ya da yargılanması gereken devletlû zevatın zırhıdır. İnce elekten geçirilmiş derin devlet vahşetinin incir yaprağından başka bir şey olmayan 'devlet sırrı'; 'kutsallık' ardına gizlenmiş bir yalandır; denetlenmeyen 'devlet sırrı' olamaz; çünkü denetlenemeyen tümüyle illegal, keyfi ve suçludur. Özetle onların denetlenmeyen 'devlet sırrı', derin devletlerinin Ergenekon'udur...

---

[13] Cumhuriyet, 16 Ocak 1998, s.11.
[14] Hürriyet, 18 Ocak 1998, s.23.

'KUTLU RAPORU'!*

TEMEL DEMİRER

"Arayıştan geri durmayacağız
Bunca arayışın sonu varmaktır".[1]

'Organize suç'un derin devletle özdeşleştiği Türkiye'de halkın %51'i hükümetin Susurluk konusunu çözeceğine inanmıyor.[2] Bunda şaşırtıcı bir şey yok! Feedom House'un yayımladığı Dünya'da Sivil ve Siyasal Özgürlükler (1995-96) Raporu'na göre, 191 ülkenin siyasal ve sivil özgürlükler sıralamasında Türkiye 136. sırada. Uluslararası Şeffaflık Kurumu'nun 1997 verilerine göre, 52 ülke arasında Türkiye'nin yeri, yolsuzluğun yüksek olduğu grupta 15.lik. Uluslararası Yönetim Geliştirme Merkezi'nin araştırması, kamu yönetimi açısından Türkiye'nin, 'gizlilik ve ört basın yaygın olduğu' ülkeler sıralamasında 3. sırada yer aldığını gösteriyor.[3]

Bu Türkiye'nin 1993 öncesine sünger çeken ayak oyunlarının komedyasında 'son perde'ye denk düşen 'Kutlu Raporu'; 'sır'la yalanın iç içe olduğu bir magazin malzemesinden öteye değer arz etmiyor! Eski polis şefi ve ANAP'lı Fatih belediye başkanı Saadettin Tantan bile, "Olaylar bundan 20 yıl önce başladı. Çete o zamandan beri faaliyette. 12 Eylül öncesinden bu yana çalışıyor. (...) Millet gerek Meclis'teki komisyonda uyutulmuştu, gerek Kutlu Savaş'ın hazırladığı raporda uyutulmuştur"[4] diyor.

O hâlde 'gözünüz aydın' cellâtlar, yarasalar; 'aklandınız'! Artık sizin de, emekli General Teoman Koman'ın 'çok edebi' bulduğu;

---

* Ülkede Gündem, 5 Şubat 1998; Özgür Politika, Şubat 1998.

[1] T. S. Eliot.

[2] Sabah, 1 Şubat 1998, s.14.

[3] Coşkun Can Aktan, Türkiye Dünyanın Neresinde? Genç İşadamları Derneği Yay.

[4] Gazetepazar, 1 Şubat 1998, s.6.

'sır verme dostuna, saman doldurur postuna' mantığı ve 'asker tedirginliği'yle kaleme alınmış, 'nur topu gibi Susurluk Raporu'nuz var! Devletin âlî menfaatleri için parmak izlerinizi silen raporunuzun 'sırları'yla 'sırra kadem' basabileceksiniz! Kolay mı; Başbakan'ınız Yılmaz, "Herhangi bir teşkilâtı A'dan Z'ye değiştirmek söz konusu değil. Bu, teamüllere de uymaz. Bu olaylara karışanlar kurumlarının içinde yüzde bir bile değil. En çok da kendi camialarına ceza vermişlerdir. Münferit yapılan yanlışlardan dolayı kurumları cezalandıramayız"[5] diyor!

Yani derin devletin sistematik faaliyetlerini 'münferit' olarak sunup, 'Cool takılın!' diyen 'Kutlu Raporu'; karapara ve uyuşturucu konusunu 'es' geçiyor! 'Her şey 1993'te başladı' yalanına sığınarak T.'C'yi mercek altına yatırmıyor! OHAL valilerinden; Tarık Ümit olayından; Hüseyin Kocadağ-Sedat Bucak-Abdullah Çatlı bağlantılarından; Halûk Kırcı ve ülkücü mafyadan; TSK'den; Bilal Çetin'in "Siz bu çetenin iyice gemi azıya aldığı 1993-95 döneminde neredeydiniz, ne iş yapıyordunuz"[6] sorusunun muhatabı 'aslan sosyal demokratlar'dan; yurtdışındaki örtülü operasyonlardan; kirli savaştan; vb.nden zinhar söz etmiyor! Deştikçe pislik çıkan 'Kutlu Raporu'ndaki, 'kara delikler' tesadüf mü? Elbette değil!

İllüzyonların, 'sırlar'ın, bilinmezciliğin gizemli kasveti ardına sığınanlar; timsah gözyaşları dökmeyin; kimseyi inandırmazsınız! Susurluk=Devlet Sırrı+Öldürme Özgürlüğü denkleminin Pandora Kutusu'nda nelerin saklandığını; "Çatlı'yı, Çatlı olarak 1992'den beri tanırım. Rahat bir insandı. Saklandığını, gizlendiğini hiç hissetmedim. 10 bin kişi onun cenazesine Mehmet Özbay olarak gitmedi. Çatlı normal, herkesin arasında dolaşan bir insandı".[7] "Çatlı'yı yıllarca izleyenler, kim olduğunu bilen güçler, kaza gününe kadar suskun kaldılar. Onu neden yakalamadılar"[8] diyen Sami Hoştan bile gizlemiyor!

---

[5] Radikal, 31 Ocak 1998, s.6.
[6] Yeniyüzyıl, 30 Ocak 1998, s.7.
[7] Milliyet, 1 Şubat 1998, s.14.
[8] Milliyet, 31 Ocak 1998, s.10.

Ama yine de 12 sayfası eksik 'Kutlu Raporu' gizliyor! Çok mühimmiş gibi elden ele dolaşan raporun 68-71, 75, 77-80, 99, 103 ve 104. sayfaları yok. Eksik sayfaların 68'de başlayıp 71'de biten bölümde, Topal ve Mehmet Ali Yaprak'tan sonra gelen Hadi Özcan çetesi anlatılıyor; bölümün çıkarılmasının nedeni Veli Küçük'le ilişkisi. 75. sayfa katledilen muhalif gazetecilerin 'infazı'; 77'den 80'e kadar ki bölüm Çatlı'nın 'meslek yaşamı', yani yurtdışı operasyonlarıyla (ASALA vb.); 99. sayfa kamu bankaları; 103 ve 104. sayfalar PKK'ye yönelik operasyonlar ve 'faili meçhul'lerle ilgili.

Şimdi burada durup; 103 ve 104. sayfalar konusunda, sözü önce, "PKK'ya karşı mücadele 1993 yılına kadar başarısız oldu. (...) 1992 sonunda Türkiye gerçek bir PKK tehlikesi karşısındaydı. (...) Mehmet Ağar'ın PKK'ya karşı mücadeledeki etkili rolünü herkes biliyor ve teslim ediyor. (...) Ağar bir konuda haklı. (...) Teröre karşı mücadele sadece klasik güvenlik güçleriyle yapılamaz. Özel eğitilmiş güçlerle yapılır"[9] diyen Mehmet Ali Kışlalı'ya; sonra da, Mesut Yılmaz'a bırakalım: "Devletin egemenlik alanı dışında, ilgili devletlerin acze düştüğü noktalarda meşru müdafaa niteliğinde örtülü operasyonlar yapılabilir. Dün de yapıldı, bugün de yapılır, yarın da yapılacaktır. Bu operasyonların ve bu operasyonlarda yer alan kişilerin gelecekte bu tür operasyonlara yeniden ihtiyaç duyabileceği düşünülerek açıklanmaması gerekir".[10]

Kışlalı ve Yılmaz, muratlarını açıkça ifade ederlerken; İHD Genel Başkan Yardımcısı Eren Keskin'in, "Gizli çeteden bahsediyorlar. Gizli çete falan yok. Devletin ta kendisi çetedir"[11] saptamasından kimin şüphesi olabilir? Ya da Türk(iye) Kontrgerilla Tarihi'nin gizlendiği 'Kutlu Raporu'nda, sadece 12 sayfanın değil; 12 bin sayfanın eksik olduğu 'sır' mıdır? Değil elbet; çünkü kapitalist devletin, ücretli kölelik ilişkilerinin ya da özgürlük mücadelesinin olduğu her yerde, 'sır' ilan edilen 'Susurluk'lar vardır. ETA'lılar, IRA'lılar, LTTE'liler, Güney Afrika'lılar, EZLN'liler, MRTA'lılar tanıktır buna!

---

[9] Radikal, 28 Ocak 1998, s.6.
[10] Radikal, 31 Ocak 1998, s.6.
[11] Ülkede Gündem, 1 Şubat 1998, s.3.

'YDD'nin çokbilmiş Şamanları, sır küpleri, emir kulları; 'Üç Maymunlar'ı oynayan göstermelik raporlarınıza muhtaç değiliz! · Biliyoruz katil, cinayette payı olan sizlersiniz! Koruduğunuzu sandığınız 'sırlar'ınız, yani 'faili meçhuller', 'karapara aklamalar', 'uyuşturucu tüccarlığı', 'işkenceler', 'katliamlar', 'kirli savaş', 'darbeler' vb.nin tümü kiralık katillerden medet uman ücretli kölelik sisteminizin, yani kapitalist nizamın dişlileri görevini üstlenen sizlerin, 'kutsal' dediği devletinizin eseridir.

Koray Düzgören'in deyişiyle, "Bizi, bu devlete karşı ancak biz koruyabiliriz".[12] Zulüm, çöküş, çürüme, kokuşmuşluk karşısında (kopartılmasını da göze alarak!) boyun eğmeyeceğiz! Eugene Ionesco'nun 'Gergedan'larına benzemeyeceğiz! Oto sansür uygulamayacağız, vicdanımızı susturmayacağız, egemen yalanı paylaşmayacağız! Eleştirip, redderek; alçaklığa, yozlaşmaya, hileye, çürümeye ve zorbalığa karşı çıkacağız!

[12] Radikal, 30 Ocak 1998, s.6.

RESTORASYONUN 'RAPORU'

TEMEL DEMİRER

Eskinin tükenip yeninin gelmediği geçiş sürecini betimleyen popüler sözcükler 'cinnet', 'çürüme' ve 'oyun'dur. Türkiye'nin yaşadıkları, bu sözcükler olmadan tasvir edilebilir mi; zannetmiyorum! 'Köşeyi dönme' hummasına tutulanların neo-liberal zulme ortak olduğu Türk(iye) toplumunda; Susurluk'tan 'gurur' duyanlar azımsanmayacak orandadır!

Verili tabloda kimilerinin 'büyük umut' bağladığı 'Kutlu Raporu'nun ne olduğu; 'Perşembe'nin gelişi Çarşamba'dan belli!' dedirtecek kadar açıktı. Çünkü Devlet Bakanı Eyüp Aşık, "Kimse rapora bel bağlamasın. Bu rapor yalnızca bugüne kadar konuşulan, yazılan, çizilenlerin resmiyete dökülmesinden ibarettir. Sürpriz beklemeyin!";[1] DTP lideri Cindoruk, "Rapor yetersiz"[2] derken CHP Genel Başkanı D. Baykal da, raporun "Vay be ne ilişkiler varmış" dedirtecek bir gerçeği ortaya çıkarmadığına[3] dikkat çekerken; 'Kutlu Raporu' ölü doğmuş ya da malum eller tarafından katledilmiştir!

Zaten daha ilk adımda, "Devlet içinde çeteler vardır... Kanun kaçakları bile kullanılmış. Örtülü ödenek istismar edilmiş. Azerbaycan'da darbe yapılmış" diyen Kutlu Savaş da, gelişmelerin önünü kesercesine, "Başbakanın rapordaki bilgilerin tümünü açıklayabileceğini sanmıyorum"[4] demişti. Yani 'Kutlu Rapor'unda, MİT ve bazı kamu kurumlarının gönülsüz işbirliğinin izleri ve TSK korkusu egemendi. Önemli bölümü delile dayandırılmadan kanaat olarak

[1] Cumhuriyet, 14 Ocak 1998, s.1.
[2] Radikal, 21 Ocak 1998, s.9.
[3] Ülkede Gündem, 14 Ocak 1998, s.5.
[4] Hürriyet, 13 Ocak 1998, s.25.

sunulan Susurluk suçlarına ilişkin 'münferit' saptaması, "Bu birilerinin hırsından, işgüzarlığından, gayretkeşliğinden kaynaklanmıştır. Bütün mesele buradadır"[5] diyen Milli Savunma Bakanı İsmet Sezgin mantık(sızlığ)ına yakın duran 'aklama'ya hizmet ediyordu.

Burjuva medyasının 'aracıları' da, 'aklama' harekâtının parçasıydı. 'Gösteri Toplumu' adlı yapıtında Guy Debord'un, 'devlet sırrı'na yakın duran 'aracılar' hakkındaki tanımı şöyle: "Yalancı zorbalığa aşina olan bu kişilere sunulan bilgi kırıntıları, normal olarak yalanla zehirlenmiş, denetimsiz ve manipüle edilmiştir. (...) Bu bilgi kırıntılarının tek işlevi tahakkümü daha saygılı kılmaktır, asla onu anlaşılabilir kılmak değil"

Ortada; "Susurluk devleti zaafa sokan bir neden değil, devletin var olan zaafının bir sonucu. (...) Susurluk raporunun ifşa ettiği en büyük devlet sırrı, devletin zaafa uğramış olmasıdır"[6] çığırtkanlığıyla, derin devletten, burjuva medyaya uzanan bir 'Rapor' komedyası sahneleniyor; oyuna gelinmemeli. Susurluk gerçeğini unutmamak, unutturmamak için sorup, eleştirerek; egemenlerin restorasyonlarında attıkları ileri adımın oyununa karşı çıkıp, bozmak gerek. Çünkü Susurluk, Kürt Hareketi'nin sarstığı neo-liberal yönelimli Türk(iye) kapitalizminin çatlaklarını derinleştirdi. Siyasal yaşamda kısa dönemli Fetret Devri yaşanırken; çok şeyin kaderi de değişti. Gelgitlerle yeni bir askeri müdahale evresine geçildi. Bu zorunluydu; 1990'larda yükselen Kürt Hareketi ve siyasal İslâm'ın politik yelpazenin merkezini parçalaması, burjuvazinin ayaktaki tek kurumunu, yani TSK'nın gücünü MGK Partisi'nin icraatlarıyla devreye sokmasına yol açtı.

Burjuvazi açısından yeni evrenin politik amacı; egemen sınıflar içindeki hegemonya bunalımını patron-paşa ekseninde aşarak; Susurluk kazasından beri T.'C'nin duçar olduğu meşruiyet krizini; (12 Mart ve 12 Eylül'den farklı olarak!) neo-Kemalizm'in (ikinci cumhuriyetçilikle barıştırılan 'Atatürkçü'lüğün!) hegemonik bayrağı altında (devlet İslâm'ını da kullanan!) restorasyona kazanılacak

[5] Emek, 14 Ocak 1998, s.4.
[6] Nur Vergin, Yeniyüzyıl, 1 Şubat 1998, s.13.

toplumsal destek ve alt-emperyalist yönelimle bastırmaktır. 'Kutlu Raporu' da söz konusu restorasyonun manipülasyonudur!

'Nasıl' mı? Gayet basit! Bakın Coşkun Kırca ne diyor: "Çare, Devlet'i hiçbir güvenlik ve diplomasi sırrı olmadan ve usulüne göre gizli istihbarat ve eylemlere girişmeden işleyebilir sanılmakla bulunamaz. Devlet'i çeteleştirebileceğini zannedenleri veya kendilerini Devlet'in yerine koyarak silâhlı veya silâhsız eylem yapmaya kalkışanları yerli yerine oturtmak gibi, Susurluk olayı vesilesiyle Türk Devleti'ni, hatta Devlet kavramını kasıtlı tarzda karalamak isteyen millî ve lâik Cumhuriyet düşmanlarını etkisiz kılmak da Devlet'e devletliğini iade etmekle olur!"[7]

Türk(iye) toplumu tarihin en çaplı irrasyonel sanallığı yaşarken restorasyonun 'çözümü'ne 'Evet' mi denilecek? Yoksa adalet-onur-ahlâk-toplumsal vicdanın 'olmasa olmazı' eşitlikçi-özgürlük ve barış için 'Hayır' denip; kirli savaşın Türkiye'sindeki 'ülkesi için kurşun atan ve yiyen' canilere, zekâ düzeyi normalin altındaki işkencecilere, uyuşturucu tüccarlarına, yani Susurluk'un kurulduğu yönetim koltuklarına karşı mücadele edilecek mi? Karar da, talip olduğumuz gelecek de bizim sorumluluğumuzda ve ellerimizde...

[7] Yeniyüzyıl, 27 Ocak 1998, s.13.

MGK + 'DEVLET SIRRI' = KÖRDÜĞÜM*

TEMEL DEMİRER

Ortalık karman çorman; dört yanı kaplayan keşmekeş, 'Kurt dumanlı havayı sever' diyenleri doğruluyor sanki! Ama bu, madalyonun görünen yüzü; bir de öteki yüz (yani görüngünün gerisindeki gerçek) var. Çetelerin dev bir ahtapotu anımsattığı Türkiye'de, önemli olan ikinci, yani öteki yüz! Bu kavranırsa; her şeyin ardı çorap söküğü gibi gelecek! Çünkü zamana düğüm atan durağan denge(sizlik)den, değişkenleri büyüyüp, çoğalan dinamik dengesizliğe geçiliyor. Kararsız denge(sizlik) denilene benzeyen bir durum bu. Tekelci sermayenin kazanımlarını pekiştiren 28 Şubat 1997 süreciyle; emek sömürüsünün derinleştiği; ABD'ye bağımlılığın perçinlenirken İsrail'in 'can simidi' ilan edildiği; toplumun gözaltına alındığı; 'Ulusal birlik-beraberlik' yaygaralarının senaryolarıyla suni kriz üretiminin kurumsallaştırıldığı; egemenliğin kayıtsız şartsız MGK'nin olduğu Türkiye'de; bir 'Fetret' ile 'Takrir-i Sükûn' dönemi arasında duruyor.

'Kararsız'lığa daha fazla prim vermesi mümkün olmayan bu durumda, Ahmet İnsel'in deyişiyle, "RP'yi kapatmak, HADEP'i kapatmak için eşinmek, FP'ni kurulur kurulmaz tehdide boğmak, yazarları, gazetecileri hapsetmek ve fırsat düştüğünde katletmek, organize suç şebekelerinin devletin bazı organlarıyla canciğer olmasını desteklemekle, suçu ifşa ettiği için Avcı'yı tutuklatmak aynı güç ve zihniyetin ürünüdür: 'Derin devlet' devlettir"[1] diye tarif edilebilecek tablo (öne çıkan görüngü) dikiliyor karşımıza...

Öne çıkan görüngünde, egemenlerin giyotini işlevini üstlenmiş iki önemli argüman, MGK ve Devlet Sırrı ardına gizlenenlerdir.

---

* Ülkede Gündem, 12 Mart 1998; Özgür Politika, 13 Mart 1998.

[1] Yeniyüzyıl, 28 Şubat 1998, s.13.

Gazetelerde okuyoruz: "MGK sıkıştırıyor. Askerlerden ANAP'a dolaylı eleştiri";[2] "Laiklik ilkesi titizlikle uygulanacak. Atatürkçü din adamı yetiştirilecek. Ordu aleyhine yayınlar denetlenecek. Atatürk karşıtı suçlara taviz verilmeyecek"[3] ya da ANAP Genel Başkan Yardımcısı Yaşar Okuyan, "Batı Çalışma Grubu'na gerek yok, ama çalışmasından şimdilik rahatsız değiliz"[4] derken Bülent Orakoğlu'nu yargılayan Mahkeme, 'Köstebek' davasında irticayla mücadele için orduda kurulan BÇG'nin belgelerini 'zımnen' kabul[5] ediyor!

Mehmet Elkatmış'ın deyişiyle, "Susurluk olayı zaten devlet. Hepsi devlet sırrı"yken;[6] iç içe geçen MGK ve 'Devlet Sırrı' bütünü; rejimin kararsız dengesi(zliği)nin de Aşil Topuğu'nu oluşturuyor. Rejimin normsuzluğundan MGK kontrolünde yeni bir norm üretmek için çırpındığı koşullarda; Çete kurmak iddiasının kabul edilemez olduğunun altını çizen Mehmet Ağar, "Devlet sırlarını kimse ortaya dökmesin. (...) Yoksa ben de konuşurum"[7] derken; Azerbaycan'daki darbe girişiminin kilit isimlerinden Ferman Demirkol ekliyor: "Konuşursam yanacaklar var!"[8]

Kim yanacak? Bunun yanıtı yok; çünkü 'Devlet Sırrı' var! Bu öyle bir 'Devlet Sırrı' ki; İçel Milletvekili Fikri Sağlar'ın deyişiyle, "Hanefi Avcı'nın söylediklerinin doğru olup olmadığını araştırmak yerine susturuyorlar... Aynı irade Veli Küçük'ü, JİTEM'i araştırmak yerine, bu bilgileri söyleyenleri tutuklayarak, gözaltına alarak susturuyor"[9] veya H. Avcı'nın dediği gibi, "Beni susturmak istediler, benim şahsımda, Susurluk'u bilenlere susun mesajı veriliyor!"[10]

Susun mesajını veren kim? Bunun yanıtı 'meçhul' gibi görünse de; Enis Berberoğlu'nun yanıtı var: "Avcı'nın sözleri -farkında olmasa da- Susurluk'un aydınlatılması amacına hizmet etmedi. (...)

---

[2] Radikal, 27 Şubat 1998, s.1.
[3] Yeniyüzyıl, 28 Şubat 1998, s.1.
[4] Radikal, 2 Mart 1998, s.6.
[5] Radikal, 28 Şubat 1998, s.7.
[6] Hürriyet, 15 Ocak 1998, s.21.
[7] Sabah, 19 Ocak 1998, s.18.
[8] Milliyet, 21 Şubat 1998, s.15.
[9] Milliyet, 22 Şubat 1998, s.15.
[10] Milliyet, 1 Mart 1998, s.13.

Aksine Avcı'nın her çıkışı 'derin devlet' bünyesindeki itişmeyi tahrik etti. Kimi zaman askerleri, bazen istihbarat birimlerini kızdırdı. (...) Susurluk süreci, 'polis devleti' amacını güden çeteleri teşhir etti. Avcı'nın tutuklanması bu kesime anlamlı bir mesajdır. Avcı'ya 'itirafçı' statüsü tanıyarak bilgisinden yararlanmak isteyen hükümetin de, artık Susurluk sürecini daha iyi anlaması vakti gelmiştir".[11]

Rejimin Aşil Topuğu'nu oluşturan kararsız dengesi(zliği)nin, egemen bloğu sarstığı süreçte 'Bir yıl geçti, ne değişti' diye soran İsmet Berkan ekliyor: "28 Şubat aslında tarihe 'Türkiye'de demokrasi ve sivillik söz konusu olduğunda kimsenin kimseye söyleyecek lafı olmadığının tescil edildiği gün' olarak geçmeli"![12]

'İyi de bu neden' derseniz; MGK ve 'Devlet Sırrı' ardına gizlenenlerdendir! Örneğin, 'Devlet sırrı nedir bir anlayabilsek!' diyen Koray Düzgören, Hanefi Avcı'nın tutuklanmasına ilişkin olarak, "Sanki bu tutuklama ile bir mesaj veriliyor; sanki devlet içindeki çetelerle ilgili bilgi verecek, konuşacak, hatta ihbarda bulunacak kamu görevlilerinden 'ayaklarını denk almaları' isteniyor"[13] derken; "Devlet sırrı tanımı yok. (...) Demokrasi muz gibi ne niyete yersen, o niyete gidiyor" saptamasıyla İÜ Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Profesörü İlhan Özay, "Devletin üst düzeyindeki bazı insanların mafya üyeleri ile basılmasına devlet sırrı denilebilir mi" sorusuna da; "Evveliyatla devlet sırrı o!"[14] yanıtını veriyor.

CHP Genel Sekreter Yardımcısı Atilla Sav'ın, "Devlet yönetilirken suç işlenebilir diye bir yönetim ilkesi yoktur. Tıpkı suçluyu yakalamak için suç işlenebilir diye bir kural olmadığı gibi. (...) Devlet sırrı bahane olamaz. Devletin suç olan sırrı olamaz!";[15] Ceza hukukçusu Ordinaryüs Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'in, "Hayduttan, devlet görevlisi olmaz"[16] yolundaki kesin kanaatlerine; "Suç olan, sır olmaz" diyen Prof. Dr. Çetin Özek de ekliyor: "Devlet

[11] Hürriyet, 23 Şubat 1998, s.12.
[12] Radikal, 28 Şubat 1998, s.3.
[13] Radikal, 24 Şubat 1998, s.8.
[14] Gazetepazar, 25 Ocak 1998, s.6.
[15] Cumhuriyet, 2 Şubat 1998, s.11.
[16] Radikal, 26 Ocak 1998, s.9.

sırrı Türkiye'de olduğu gibi geniş tutulursa, öğrenilmesine izin verilen bilgi, izin verilmeyen bilgi ayrımı yapılmış olur. Saydam demokratik düzende böyle bir ayrımın yeri yok!"[17]

Dreyfus ve Susurluk olayları arasındaki benzerlik, 'Devlet Sırrı' kavramı ardına sığınarak suçunu gizleyen egemen mantık(sızlığ)ı bir kez daha sergilerken; Susurluk'un, hukuksal olmanın çok ötesinde siyasal, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla sistemin yapısal sorunu olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu koordinatlarda yani zamana düğüm atan durağan denge(sizlik)den dinamik dengesizliğe geçilirken; hiç kimse sistemin sorununu, yine sistemin 'yargı'sına havale ederek çözemez!

Hanefi Avcı'nın, Genelkurmay Başkanlığı'nın suç duyurusuyla, 'Devlet sırlarını açığa vurmak'tan tutuklayan[18] sistem 'Devlet Sırrı'na hâlâ bir tanım ararken; muhalefetin, Bilgi Edinme Özgürlüğü talebini yükselterek yurttaşların devlete ait bilgi ve belgelerden özgürce yaralanmasının, yani denetlenebilir devlet yapısının önündeki engelin, 'MGK + 'Devlet Sırrı' = Kördüğüm' denkleminde somutlandığını sergilemiyor mu?

[17] Milliyet, 19 Ocak 1998, s.20.
[18] Milliyet, 21 Şubat 1998, s.1.

'SIR' DEDİĞİNİZ DEVLETTİR!*

TEMEL DEMİRER

"Bütün yetkilerimi kullanmazsam başbakanlık haram olsun" diyen Yılmaz; REFAHYOL'u, Susurluk'u sadece "inceleme"yle sınırlandığı için eleştirmişti. Gün oldu, devran döndü. Yılmaz da, Kutlu Savaş'a Susurluk'u 'inceletip', eleştirdiği Erbakan'dan farklı davranamadı! Yani Erbakan'ın 'Fasa fiso' diyerek yan çizdiğini, Yılmaz da, 'devlet sırrı' gerekçesiyle taça attı! Kolay mı; Susurluk'un ardında derin devlet korkusu duruyor!

Savaş'ın raporu ile 'Dağ fare doğurdu!', 'Yanıtlar doyurucu değil!' tepkisiyle hayal kırıklığına uğrayanlar; devletin hizmetindeki Yılmaz'dan ne bekliyordunuz? "Kim ki doğal olarak kendi kendisine ait değil, ama insan olmasına karşın bir başkasına ait ise o kimse doğal olarak köledir"[1] diyen Aristoteles'in saptamasını bilmez misiniz? T.'C' coğrafyasındaki derin devlet köleliğini aşamayanların, 'sır' bataklığında kulaç atmaya mahkûm olduğunu anlamadınız mı hâlâ? Resmi yalancıların 'sır'larıyla kutsadığı derin devletin fütursuz, cüretkâr aldırmazlığıyla kamuoyuyla dalga geçtiği korkakların, yalakaların Türk(iye) toplumunda, her şey ayan-beyan ortadayken; köleler, doğruyu söyleyip, savunamazlar!

Derin devlet, köleleriyle oyun oynuyor! Gayri nizami oyunda katilleri kullanmak, uyuşturucu satmak, 'faili meçhuller'i örgütlemek, can(larımız)a kastetmek, darbe yapmak 'devlet sırrı' ilan ediliyor! Neyin, kimin 'sırrı' bu? Hem şunları diyen Yılmaz değil mi: "Rapor gerçekten büyük bir pislik yığını olduğunu ortaya koymuştur. (...) Özel Harekât'ın yurtdışında operasyon yapma yetkisi yoktur. Ama bu yetki olmadığı hâlde operasyon yapmışlar. (...) Caydırıcılık olmazsa çeteler cesaretlenip, ilişkilerini yeniden canlandırabilirler. (...) Çatlı birtakım karanlık işler yapmış biri. Asıl sorumluluk onu mahkeme

---

* Ülkede Gündem, 29 Ocak 1998; Özgür Politika, 30 Ocak 1998.

[1] Aristoteles, Politika, C.1, Bölüm:4.

aklamadan devlet güvencesine alan insanlardadır. (...) Bu insanları kullandıktan sonra sahip çıkmazsanız saatli bomba olurlar. Aynı durum itirafçılarda da geçerli".[2] "Olağanüstü Hâl Bölgesi'nde adam öldürme konusunda karar mercii başçavuş, komiser yardımcısı ve dünkü terörist yarın ki potansiyel suçlu olan itirafçılara kadar inmiştir. (...) Devletin tüm kurumları yapılanlardan haberdardır. Başıbozukluk, Susurluk kazasının bardağı taşırması ile etrafa yayılmıştır. Cinayet işleyenler saklanma gereği bile duymamıştır".[3]

Bu kadarını yapmaya, devletten başka kimin gücü yeter? Hem Öcalan'a düzenlenen örtülü harekât konusuna Çiller, "O dönemin mesulü benim. Yaptığımız her şeyi biz yaptık. Gene yapılması gerekirse gene yaparım. Öyle bir dönem şanla şöhretle geçti. Kimse buna gölge düşüremez. Bugün de olsa tekrar ediyorum aynı şeyleri yaparım"[4] diye haykırmıyor mu? Sonra devlette süreklilik esas değil mi; Çiller sürekliliğin taşıyıcısı değil mi? Ayrıca T.'C'nin örtülü korsan harekâtlar portföyünün zenginliği sağır sultanın bile bilgisi dahilinde değil mi? Konuya bağıntılı olarak Susurluk 'incelemesi' neden 1993 ile sınırlandırılıyor? 7 TİP'li kardeşimizin katili Çatlı'nın derin devlette görevlendirildiği tarih 1977 (ya da öncesi) değil mi? Çatlı'nın örtülü harekâtlarda kullanılması emrini devlet vermedi mi? Giderleri örtülü ödenekten finanse edilmedi mi? Faili meçhullerdeki itirafçılar devlet tarafından kullanılmıyor mu? Devletin infaz timleri yok mu? T.'C'nin eski Emniyet Amiri, Müdürü, Genel Müdürü, İçişleri Bakanı, Adalet Bakanı ve hâlen milletvekili unvanlarına sahip Mehmet Ağar, DGM'de verdiği ifadesinde, "Ne yani teröristleri filitle mi temizleyecektik"[5] demiyor mu?

T.'C', çaplı deformasyonu 'sır' dediği dezenformasyonla gölgelemeye kalkışırken; Susurluk suskunluğunu bozmayan Yılmaz da kitleleri oyalayarak afyonluyor! Çeteleşmeyi yaratan sistemin T.'C' olduğu da 'sır' mı? Neden bu 'sır' araştırılmıyor? Susurluk Vakay-ı Hayriyesi'nden muzdarip olan devlet kölelerinden, ya da çetelerin vitrindeki maşaların-

[2] Hürriyet, 25 Ocak 1998, s.28.
[3] Radikal, 23 Ocak 1998, s.6-7.
[4] Hürriyet, 25 Ocak 1998, s.28.
[5] Milliyet, 23 Ocak 1998, s.16.

dan; "Bir devlet, can düşmanı olan terör örgütünü koruyan başka bir devlete karşı hukuk yoluyla, diplomasi yoluyla sonuç alamazsa misilleme yapar. Bu tür operasyonlar devlet sırrı olur, açıklanamaz"[6] demelerinden başka ne beklenebilir? Ama korsanlık 'sır' olabilir mi? Eğer olursa, Susurluk mirası elden ele devredilerek, derin devletin devamlılığına eklenip, korsanlık deneylerinden yeniden faydalanılacak demektir.

Derin devletin kan dökme, uyuşturucu ticareti yapma, kara para aklama, kirli savaşı sürdürme faliyatına denk düşen Susurluk; 'sırlar'la ve Savaş'ın raporuyla savsaklanırken; gerçeği Kaf Dağı'nın ardına gizleyenler; Ecevit gibi, "Bu tür işlerde ordu yok, ama Jandarma'da sorun var. Rapordan bu anlaşılıyor. JİTEM işleri yozlaştırmış. (...) Terörle mücadelede hukuk dışı yollara sapılmış".[7] "Bu tür raporlar tam açıklanmaz"[8] diyerek durumu kurtarmaya çabalarken; gerçeğin bu olmadığı haykırılacak mı? Yılmaz'a bile, 'Rezaletin daniskası' dedirten Susurluk'tan, T.'C'nin sorumlu olduğu telaffuz edilecek mi? (Gerçeği bir kez hep beraber telaffuz edelim; bakın o zaman her şey nasıl da farklı olacak; ya da tükenişin-bitişin öyküsüne endekslenmiş 'devlet sırrı' masalının sonrası çorap söküğü gibi gelecek!).

TBMM Susurluk Komisyonu eski Başkanı Mehmet Elkatmış, "Yılmaz, devlet sırrını açıklamayacağım sözünü söylediğinden itibaren bu raporun hiçbir işe yaramayacağını, hiçbir şeyi çözmeyeceğini söylemiş oldu. Çünkü Susurluk olayı zaten devlet. Hepsi devlet sırrı. O zaman ne açıklayacaksın"[9] diye sorarken; kölelik zincirlerini kırarak gerçeği telaffuz etmek için yanmak göze alınmazsa, Susurluk karanlıkları asla aydınlanmaz. Yumurta kırılmadan, omlet yapılamaz; bu açık değil mi? Gerçeklerden söz edilirken kimileri rahatsız olacak. Varsın olsun; yani Savaş'ın raporundan TSK ve MİT rahatsız olduğunu ve konuya ilişkin 'hassasiyetler'ini dile getirirken; 1988-1992 arasında MİT Müsteşarlığı yapan Orgeneral Teoman Koman da, "Ben ısrarla diyorum ki JİTEM yoktur. (...) Resmi kurum olarak böyle bir ünite kurulmamıştır"[10] yalanıyla gözdağı versin; kuştan korkan darı ekmez!

---

[6] Mesut Yılmaz, Sabah, 23 Ocak 1998, s.24.
[7] Milliyet, 16 Ocak 1998, s.16.
[8] Hürriyet, 24 Ocak 1998, s.32.
[9] Ülkede Gündem, 15 Ocak 1998, s.4.
[10] Hürriyet, 24 Ocak 1998, s.33.

Hayır, bir bardak soğuk ayran içirilerek susturulmak istenen Susurluk mağdurları olarak, susmayacağız, Derin devletin, sanığı olduğu Susurluk davasının da yargıcı olmasına göz yummayacağız! Çünkü çete, derin devlet rejiminin kaçınamadığı ve 'YDD' rejiminin siyasal-ekonomik bakışının sonucudur. Yani 'yetim hakkı yemeyiz!' teranelerine sarılan bu rejim, sadece yetimlerin değil; tüm ülkenin hakkını yeyip-tüketmekteyken; yaşadıklarımızın öncesinde, esnasında, sonrasında da derin devlete yargısız infaz yetkisi veriyor. O hâlde, ceberrut 'sırlar'a karşın başkaldırmanın ve suçluları yargılayan doğrudan demokrasiyi konuşmanın zamanıdır şimdi! Çünkü yönetemeyen-çürümüş rejimi ayakta tutan derin devlet; 'Askerler(le) yeni proje dayatıyor' diyen Tansu Çiller ekliyor: "Samanlık yanacaksa fareler de yanar".[11] Samanlığın sarışın fareleri de gemiyi terk ediyorsa; su alan geminin batması uzak değildir![12]

'MGK'da hükümete RP-ANAP flörtü için fırça' atılan gemi su alırken; karanlık ilişkiler ağının malum ve meşum dehşetiyle pusatlanarak yabancılaştığı toplumu paralize eden derin devlet herşey yapabilirler; ama ne kafamıza ne de vicdanımıza 'top secret' damgası vurmaz. O hâlde derin devletin, ülkemizi kirleten ve icraatlarını da 'sır' perdesi ardına gizleyen siyasal tecavüzüne karşı, tıpkı 13 Ocak 1898'de 'İtham Ediyorum' diye Zola'nın sorumluluğuyla sessiz kalmamak ve umutlu olmak gerek. Malum ya "Bir düzlük boyunca yürüyor olsaydın, tüm ilerleme isteğine karşın hâlâ geriye doğru gitseydin, o zaman bu umutsuz bir durum olurdu; ama sen aşağıdan bakıldığında kendin kadar dik bir yokuşu tırmandığına göre, senin atacağın geri adım yalnızca bulunduğun yerin doğasından ileri gelebilir ve o zaman umutsuzluğa kapılmana gerek yoktur".[13]

---

[11] Ülkede Gündem, 22 Ocak 1998, s.5.
[12] Radikal, 24 Ocak 1998, s.7
[13] F. Kafka, Aforizmalar, Sis Yay., 1997, s.18.

ÇAKICI'NIN 'MALUM TARİHİ'*

TEMEL DEMİRER

Alaattin Çakıcı'nın mafya babalığından MİT ajanlığına uzanan yolculuğu Karadeniz'den başlıyor. 1953'te Trabzon'un Arsin kasabasının Fındıklı köyünde doğdu. Saldırgan ve kavgacı bir çocuk olarak yetişti. Babası Ali Çakıcı, kan davası nedeniyle ailesini alarak İstanbul'a göç etti. Aile, İstanbul da Karadenizlilerin yoğunlukta olduğu Gültepe Mahallesi'ne yerleşti. Kahvehane işleten baba Çakıcı, dönemin kabadayıları Ali Bozdoğan ve Tahsin Çakıroğlu ile dostluk kurdu. Oğul Çakıcı ise gençliğinde Şişli Çeliktepe bölgesi ülkücü örgütlenmenin içinde sivrilmeyen bir militan olarak yer aldı. İstanbul'da bir çiçekçinin öldürülmesinde azmettirici olduğu iddiasıyla yargılandı, mahkûm oldu, cezaevinde yattı. Tahliyesinin ardından ülkücüler arasında hızla yükseldi. Kâğıthane Ülkü Ocakları Başkanlığı'na getirildi. İşlettiği cinayetlerle kendi dünyasının deyişiyle "nam alıyor", ünü artıyor, bölgesindeki silahlı eylemlere aktif olarak katılıyordu. 1970'lerin sonu, 80'lerin başında Çakıcı ailesi solcuların hedefi oldu. Babası ve amcasının oğlu öldürüldü, kendisi ve kız kardeşi yaralı olarak kurtuldu.

Bu olaydan sonra, özellikle Dev-Sol lideri Dursun Karataş ve İbrahim Bingöl'e kin besledi. 12 Eylül 1980'den sonra açılan İstanbul MHP ve Ülkücü Kuruluşlar davasında yargılandı. 41 kişinin ölümünden sorumlu tutuldu. Daha sonra kanlı bıçaklı olduğu, kader arkadaşı Nurullah Tevfik Ağansoy, Çakıcı'nın Şişli Bölge sorumlusu olduğunu söyledi. 2 yıllık cezaevi yaşamının sonrasında o artık ülkücü kabadayıydı. 12 Eylül yönetiminin emriyle eski MİT Müsteşar Yardımcısı Hiram Abas'ın koordinatörlüğünde ASALA hedeflerine karşı saldırılar düzenlenmesi kararlaştırılınca Çakıcı'da,

* İnsancıl Dergisi, Yıl:10, No:112, Şubat 2000/02.

Çatlı'nın arkadaşlarıyla birlikte ilk akla gelen isimler arasında yer aldı. ASALA'ya karşı hangi eylemlere katıldığı bilinmiyor. Ancak Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaşı'ın hazırladığı Susurluk Raporu'nun basına açıklanmayan gizli bölümünde, ASALA operasyonlarının Cumhurbaşkanlığı'nca yönetildiği yer aldı.[1]

Raporun ilgili bölümünde şunlar denildi: "Abdullah Çatlı, Ermeni terörüne karşı 12 Eylül'den sonra arayışların başladığı tarihte Hiram Abas, A. Çatlı, Haluk Kırcı ve bir kısım ülkücüyü organize etmiştir. Bu çalışmalar o tarihte Cumhurbaşkanlığı (Kenan Evren, o dönem Devlet Başkanı, MGK ve Genelkurmay Başkanı sıfatıyla görev yapıyordu) bünyesinde yürütmüştü; fakat olası ve menfi bir gelişme olması ihtimaline binaen çalışmalar MİT'e devredilmiştir (Yoksa Çatlı'nın Fransa'da bulunduğu, orada temasa geçildiği, kendisine hiçbir ücret ödenmediği iddiası kabul edilebilir bir senaryo değildir: Kaldı ki Çatlı ve arkadaşlarının hayati tehlike arz eden bu görevi ücretsiz kabul etmeleri ve bu grubun, kamuoyunun kabullerinden farklı kişilikleri olduğunu da ispata vesiledir)"

ÇAKICI PANİĞİ

"Çakıcı'nın Fransa'da Murat Güler[2] ile yakalanması Türkiye'de bazı çevrelerde paniğe neden oldu. Çakıcı'nın iadesinden sonra

---

[1] Buna itirazı olan A.T. Kışlalı da, sanki pek matah bir şey diyormuş gibi, örtülü operasyonları savunarak, şunları itiraf etti: "Kimisi Asya'da, kimisi Afrika'da, kimisi Avrupa'da teker teker yakalanıyorlar. Yağdan kıl çeker gibi... Öldürülmüyorlar, ele geçirilip adaletin önüne çıkarılıyorlar. Kimler yapıyor bunları? A. Çatlılar, Oral Çelik'ler, Haluk Kırcı'lar değil. Geçmişte, Atina'da Agop Agopyan'ı, Paris'te Ara Toranyan'ı, Beyrut'ta Leon Dikran'ı temizlemiş olanlar... yurt görevi bilinciyle hareket eden sessiz kahramanlar" (Cumhuriyet, İsimsiz Kahramanlar mı? İsimli Çapulcular mı?, 23 Temmuz 1999, s.3).

[2] Türkiye, Çakıcı'yla birlikte yakalanan Güler'in de iade edilmesi için girişim başlattı. Çakıcı'nın koruması Güler hakkında, 4. Asliye Ceza Mahkemesinin ölüme sebebiyetten gıyabi tutuklama kararı vardı (S.Arıkanoğlu, Radikal, 28 Ağustos 1998 s.7). "Çakıcı ile yakalanan Güler'in iadesi mümkün değildi; çünkü yeterli delil bulunamayan Güler'i zamanaşımını kurtardı" (S.Arıkanoğlu, Radikal, 2 Eylül 1998 s.6). Oysa Marat (Muradi) Güler, 1978'de Ferhat Tüysüz, Oğuzhan Cengiz, Veli Can Oduncu, Fuat Çalabaş, Ömer Uyar, Yusuf Arpacı, İsmet Koçak, Nizamettin İşçi, Vedat Kasımlar Halil Güner, Mustafa Yılmaz, İ.Y. Erdoğan adlı faşist ülküdaşlarıyla Sağmalcılar Cezaevinden 'firar etmiş', olay üzerine dönemin Emniyet Müdürü H. Kozakçıoğlu, 'Bu kaçma değil,

yapacağı açıklamalar, bugüne kadar bilinmeyen bazı bağlantılarında ortaya çıkmasını sağlayacak. Çakıcı'nın üzerinde bulunan elektronik databankta birçok isim adres ve telefon numarasına rastlandı. Bu isimler arasında bazı politikacılar, emniyet müdürleri, savcılar, hakimler, işadamları ve bankacıların da bulunduğu öğrenildi. İncelemeye katılan Türk görevliler, databank listesinin bir kopyasını aldı. Databanktaki ilk inceleme Çakıcı'nın ilişkide olduğu politika, iş dünyası ve üst düzey bürokratların bulunduğu bilgisi Ankara'ya ulaştırıldı. Çakıcı'nın valizinde de çok önemli belgeler bulundu".[3]

Bunun üzerine basına şu haberler yansıdı: "Alaatin Çakıcı'nın yaptığı telefon görüşmelerini teybe kaydettiği belirlendi. Nice kentinde yakalanan Çakıcı'nın üzerinde çok sayıda mikro teyp bandı ve ses kayıt cihazı çıktı. Çok şeyi aydınlatacak bu bantlar şu anda polisin elinde. Bantlar yüzünden Çakıcı'yla görüşenler arasında büyük panik yaşanıyor"![4] "Çakıcı'nın yakalandığının açıklanması çok sayıda politikacı, polis, hakim, savcı, işadamı, bankacının yüreğine 'Ya konuşursa' korkusu düşürdü"![5] Can Atakli'nın deyişiyle, "Herkesin merakı aynı: Çakıcı geri gelecek mi?"[6]

"İçişleri Bakanlığı, Çakıcı ile para alışverişi yaptığı belirlenen şirketlerin listesini Maliye Bakanlığı'na verdi".[7] "Maliye'nin, üzerinde çıkan kredi kartlarındaki para transferini takibe aldı"ğı[8] Çakıcı, Belçika polisinin sorgusunda "Türkiye'de önemli bir kişi" olduğunu belirterek, "Devlet beni koruyordu... Türkiye'de her şey olur yeter ki tanıdıklarınız olsun"[9] derken CHP'li Cevdet Selvi ekliyordu: "Çakıcı bir tetikçi ya da en fazla tetikçibaşıdır. Çetebaşı Türkiye'dedir. Esas önemli olan Çakıcı gibi kişileri devlet içine yerleşti-

---

salıvermedir' demişti. Daha sonra Güler, 15 Temmuz 1980'de de CHP Milletvekili Abdurrahman Köksaloğlu cinayetine karışmıştı (Radikal, 21 Ağustos 1998, s.6).

[3] Sabah, 19 Ağustos 1998, s.24.

[4] Hürriyet, 19 Ağustos 1998,s.22.

[5] Sabah, 19 Ağustos 1998, s.1

[6] Can Atakli, Sabah, 22 Ağustos 1998, s.8.

[7] Saygı Öztürk, Sabah, 24 Ağustos 1998, s.25.

[8] Hanife Şenyüz, Radikal, 28 Ağustos 1998, s.7.

[9] Alaattin Çakıcı, Ülkede Gündem, 31 Ağustos 1998, s.4.

renlerin bulunmasıdır. Bazı üst düzey yönetici ve bürokratlarla ilişkileri olmasa bu işi 14 yıl yürütmeleri mümkün müydü?"[10]

Çakıcı'nın yakalandığı haberi verilince dönemin Başbakanı Yılmaz'ın ilk tepkisi, "İstihbarat doğru mu? İlk seferki gibi olmasın"[11] olurken; Emniyet Genel Müdürü Necati Bilican da ekliyordu: "Çakıcı'nın yakalanmasından sonra para transferinde büyük bir yoğunlaşma var, iade edilmemesi için yoğun baski var!"[12]

İsmet Berkan'ın da ifade ettiği üzere, "Çakıcı'nın yakalanmasının, Türkiye'de pek çok kişinin içini titrettiği, bazılarının yurtdışına çıkmayı bile düşündüğü bir gerçek. Bu zaten böyle olmalıydı, çünkü Çakıcı en az 15 yıldır Türkiye'dekl bütün karanlık ilişkilerin ya şurasına ya burasına mutlaka değmişti. İş dünyasından sosyeteye, siyasilerden ses sanatçılarına kadar pek çok kişinin Çakıcı ile şu veya bu biçimde ilişkisi oldu. (...) Çakıcı olayı 'Susurluk benzeri' bir olay değil, bizzat Susurluk'un kendisidir. Susurluk'ta hangi isimleri konuştuysak üç aşağı-beş yukarı aynı isimlerle, aynı tür ilişkilerle karşılaşacağız".[13]

Gerçekten de Kenan Evren'in, "Belki de kullanılmıştır"[14] dediği "Çakıcı, son aylarda şöyle diyordu: 'Beni konuşturmayın, eğer konuşursam yer yerinden oynar'".[15] Zülfü Livaneli'nin deyişiyle "Çakıcı'nın taşıdığı kirmızı pasaportun, bir MİT görevlisi tarafından 'görevi kötüye kullanarak' sağlandığı ileri sürülüyor. Eğer bu pasaport tek örnek olsaydı bu söze inanabilirdik. Ama Abdullah Çatlı vd.nin renk renk pasaportu, bizi böylesine saf bir yaklaşımdan koruyor. Devletin bu kişileri yücelttiği, yükselttiği, geniş yetkilerle donattığı, işledikleri suçları kapattığı apaçık ortadadır".[16]

Bunların yanında "Ülkücü baba Çakıcı'ya, 'ASALA ile mücadele ederken kullanması için' 1980 yılında kırmızı pasaport verdiği

---

[10] Cevdet Selvi, Radikal, 23 Ağustos 1998, s.6.
[11] Mesut Yılmaz, Radikal, 18 Ağustos 1998, s.5.
[12] Necati Bilican, Cumhuriyet, 22 Ağustos 1998, s.15.
[13] İsmet Berkan, Radikal, "Susurluk İçin Yeni Fırsat", 21 Ağustos 1998, s.3.
[14] Kenan Evren, Milliyet, 23 Ağustos 1998, s.12.
[15] Hikmet Çetinkaya, Cumhuriyet, "Mario mu, Marai mi?", 21 Ağustos 1988, s.5.
[16] Zülfü Livaneli, Milliyet, " Kırmızı Bülten Kırmızı Pasaport", 26 Ağustos 1998, s.5.

ileri sürülen MİT görevlisi Yavuz Ataç'ın, İHD Genel Başkanı Akın Birdal'a suikast düzenleyen Türk İntikam Tugayı'nın (TİT) reisi M. Cemal Kulaksızoğlu'nun da 'dostu' olduğu ortaya çıktı. Mikail Sarı ve Nafiz Karacan sahte kimlikli Kulaksızoğlu'nun sevgilisi Oya Kaya, "Mikail'in Yavuz Bey'le arası çok iyiydi" derken, TİT Çetesi'nin elebaşı Semih Tufan Gülaltay, Kulaksızoğlu'nun Mikail Sarı adına düzenlenen sahte pasaportla Ataç'ın görev yaptığı Pekin'e sık sık dip geldiğini açıkladı. ASALA'ya karşı yurtdışında yürüttüğü kanlı operasyonlarda kulllanmak üzere Çakıcı'ya kırmızı pasaport verdiği iddia edilen ve Çakıcı'nın Devlet Bakanı Eyüp Aşık'tan MİT"te bir daire başkanlığına atanmasını 'rica' ettiği MİT görevlisi Yavuz Ataç'ın, Akın Birdal'a yönelik silahlı saldırı olayını gerçekleştiren TİT Çetesiyle de ilişki içinde olduğu da anlaşıldı".[17]

MİT'İN KIRMIZI PASAPORTU

Milliyet Gazetesi'nin, 'Çakıcı'ya bu pasaportu kim verdi'[18] sürmanşet sorusunu Tuncay Özkan şöyle yanıtlıyordu: "Çakıcı'ya sahte kırmızı pasaport veren kişileri bulmak için öyle uzaklarda, büyük araştırmalar yapmaya hiç gerek yok. Bu failler ya MİT'in içinden ya da emniyetten[19] çıkacaktır"![20] T. Çiller'e sorulursa Çakıcı'ya kırmızı pasaportu ANASOL-D hükümeti vermişti![21] Kırmızı pasaport... Neresinden bakarsanız bakın ülkücü-faşist mafya babası Çakıcı'ya da başka renkli pasaport yakışmazdı hani! Medyada Çakıcı'nın üzerinde çıkan kırmızı pasaport konusu da bir şaşkınlık rüzgârı esiyor? Ne kadar da lüks ve anlamsız bir gösteri bu? Çakıcı yakalandığı gün, DGM savcısı Nuh Mete Yüksel, DGM'de yargıla-

---

[17] Soner Arıkanoğlu, Radikal, "Gözler MİT'ci Ataç'ta"23 Agustos 1998, s.6.

[18] Milliyet, 19 Ağustos 1998, s.11.

[19] Dönemin Emniyet Genel Müdürü Necati Bilican, "Çakıcı'ya verilen pasaport gerçek. Kırmızı pasaport damga matbaasından çıkmış" (Radikal, 21 Ağustos 1998, s.13) "Çakıcı için üzerimde baskı var. (...) Suç işleyeni kimse koruyamaz. Koruyan olmasa bunca sene rahatlıkla dolaşamazdı. 1984 yılından başlayarak geçen zaman içerisinde, 14 senedir dışarıda çeşitli olaylara karışmıştır" (Radikal, 22 Ağustos 1998, s.1-15) diyordu.

[20] Tuncay Özkan, Radikal, 20 Ağustos 1998, s.9.

[21] Tansu Çiller, Ülkede Gündem, 25 Ağustos 1998, s.5.

nan Mehmet Ağar'ın düğününde değil miydi? İş bu merkezdeyken, Çakıcı da kırmızı pasaport çıkması kadar doğal ne olabilir ki?

Çakıcı'ya verilen kırmızı pasaport, aslında bir sır değildi! Dündar Kılıç, Çakıcı'nın kırmızı pasaportunu yakalanmasından 1,5 yıl önce TBMM Susurluk Komisyonu'na verdiği ifadede ifşa etmişti. Komisyon'un, 'Çakıcı nerde? Onu kim koruyor' sorusuna Kılıç, "Alaattin'i, Mehmet Eymür, o yönlendiriyor, o koruyor. Devletin, MİT'in aracı gereciyle üzerinde diplomat pasaportu, birini kaybediyor, bir tane daha gönderiliyor. Üç tane istiyor, üç tane. Çakallara bile milletvekili pasaportu veriliyor. Bunlar Avrupa'da cirit atıyorlar. Masum insanları da öldürdüler. Para için neler yapmadı bu adamlar. (...) Eğer Mehmet Eymür sıkıştırılırsa ortaya çıkar. İcraatlarının belirli olanları ortada. Gizli olanları da Eymür biliyor. Eymür; her şeyi hazırlayan, yapan, devletin belgelerini, bombasını, en gizli silahlarını bile bunlara veren odur"[22] yanıtını veriyordu!

Dışişleri Bakanlığı sözcüsü N. Utkan, daha orijinali görülmeden, işi bağlayarak, "Bu pasaportun sahte olduğu apaçık ortada"[23] dese de Hikmet Çetinkaya'nın naklettiğine göre, "Timur Hanoğlu Türkiye'nin ünlü sahte pasaport yapımcısı ve 15 yıl önce yaptığı açıklamada, 'Ben devlete çok sayıda pasaport yaptım' demişti".[24]

"Çakıcı'ya ilk kırmızı pasaport 80'lerde 'Ermeni terörüyle mücadele' için MİT tarafından verildi. İkinci pasaport içinse defterin yine MİT tarafından sağlandı. Hanefi Avcı, 4 Şubat 1997'deki ifadesinde, Çakıcı'yı MİT'in koruduğunu, öldürülen T. Ağansoy'u da o dönemin MİT Daire Başkan Yardımcısı Yavuz Ataç'ın, THY görevlisi kimliği ile yurtdışına çıkardığı belirtilmişti. Kahramanmaraş'taki Karabıyıklı köyünde yıllık iznini geçiren Avcı, 'Ben doğruları anlattım. Gerçekler ortaya çıkıyor' dedi. Avcı, Çakıcı ile bazı MİT görevlilerinin son derece içli dışlı olduğunu belirtmiş ve şu bilgileri vermişti: 'Emniyet içinde İbrahim Şahin ve Korkut Eken'e MİT'te Mehmet Eymür'e bağlı grup var. Duran Fırat ve Yüzbaşı

[22] Radikal, 22 Ağustos 1998, s.6.
[23] Necati Utkan, Cumhuriyet, 20 Ağustos 1998, s.15.
[24] Hikmet Çetinkaya, Cumhuriyet, 22 Ağustos 1998, s.5.

Kaşif de bu gruptan. Çakıcı ise MİT'in adamı, ama her iki tarafla da görüşüyor. En sıkı adamı Ataç'tır, MİT'te Daire Başkan Yardımcısı. Çakıcı'nın ve kendi adamlarının bütün işlemleri eskiden beri bunlar tarafından organize ediliyor. Yurtdışı çıkışlarına da yardımcı olunuyor, Türkiye'ye girişlerinin takibinde de aynı şey geçerli. Çakıcı birtakım insanları tehdit ederse hemen oradaki insanlar devreye girip yardımcı oluyor".[25]

Çatlı'ya yeşil pasaport verenler ile Çakıcı'ya, Nedim N. Acar adına düzenlenmiş 24 Ekim 1997 tarih 1896/97 nolu altı yıl süreli kırmızı pasaport verenler birbirinden farklı mı? Çakıcı ile Susurlukçu Türk ileri gelenleri içi içedir! TBMM Susurluk Komisyonuna verdiği ifadelerde Hanefi Avcı, Çakıcı ve MİT arasındaki ilişkiyi deşifre etmemiş miydi? Yavuz Ataç ismini zikretmemiş miydi? Pakistan Büyükelçiliği'ne atanan eski MİT Yurtdışı Operasyonlar Daire Başkanı Yavuz Ataç, Çakıcı'ya kırmızı pasaport temin edenlerden değil mi? O Yavuz Ataç ki, Akın Birdal suikastında azmettirici olarak yakalanan Semih Tufan Günaltay'ın ifadesinde de "mümtaz" yerini almış.[26] Susurlukçu Türk ileri geleni değil miydi? Bülent Ecevit dahi, "Çakıcı bir dönem kollandı"[27] demiyor muydu?

Bu durumda Mesut Yılmaz, Çakıcı'yı MİT'ten Yavuz Ataç ve onun üzerindekiler kullanmak istedi, ancak Çakıcı onları kullandı[28] dese de; İsmet Berkan'ın ifadesiyle, "Ataç'la daha muhalefet yıllarından tanıştığı iddia edilen Başbakan Yılmaz, Ataç'la birlikte Çakıcı'yı kullanmak isteyenleri de biliyor olsa gerek. Yılmaz'ın bildiği bir başka şey, Ataç'ın merkeze dönmesi için kendisine '30 kanaldan baskı yapanlar'; ve bu konularda Yılmaz'ın ağzını şimdilik bıçak açmıyor"du.[29] "Çakıcı ile ilgili bütün kötülükleri yaptığı söylenen Y. Ataç yalnız başına mı bütün bunları yaptı? Neden Ataç'a bugüne kadar müsamaha edildi? Kim etti? Başbakan, 'Ataç'ın üstleri var'

[25] Hanefi Avcı, Sabah, 22 Ağustos 1998, s.22.
[26] Cumhuriyet, 22 Ağustos 1998, s.15.
[27] Bülent Ecevit, Cumhuriyet, 22 Ağustos 1998, s.15.
[28] Mesut Yılmaz, Hürriyet, 31 Ağustos 1998, s.26.
[29] İsmet Berkan, Radikal, 1 Eylül 1998, s.3.

derken kimleri kastediyordu? Bu üslere ne zaman dokunulacaktı? Mutlak temizlik ne zaman gelecekti?"[30] Ancak bu tür 'beklentiler'in karşılanması mümkün değildi. Çünkü CHP'li Fikri Sağlar'ın, ironik ama bir o kadar da güncel "MİT"[31] açılımı: "Mafya İstihdam Teşkilâtı"ydı![32] M. Eymür'ün[33] bazı katilleri beraat ettirdiğine dikkat çeken Dündar Kılıç, "MİT yargıdan adam aldı"[34] diyordu!

Süleyman Demirel'in, "MİT'i eleştirirken dikkatli olmak lazım. (...) MİT'in 'devlet politikası dışında' bir şey alet olduğu düşünülemez"[35] uyarısını zorunlu kılan Çakıcı'nın yakalanması ve Ataç'ın deşifrasyonu sonrasında Avni Özgürel, "MİT'te fetret devrinin sonu"nu[36] ilan etse de;[37] Çakıcı ve devlete ait soru(n)lar yerli yerinde duruyordu! Çünkü eski Emniyet İstihbarat Daire Başkan Yardımcısı Hanefi Avcı'nın Susurluk Komisyonu'na "Çakıcı-MİT ilişkisi"yle ilgili bilgi vermesi ardından MİT, Avcı hakkında dava açmak için komisyona yazı gönderirken,[38] Hanefi Avcı'nın nelerden söz ettiğini anımsayalım: "Cem Ersever'in Kürt illerinde JİTEM faaliyetleri yürüttüğünden! Bu yolda Emniyet ve MİT'te özel gruplar oluşturulduğundan! Bunların Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar'a bağlı Özel Harekât Dairesi Başkanvekili İbrahim Şahin başkanlığında özel harekâtçılar, Korkut Eken'e bağlı 'sivil'ler

---

[30] İsmet Berkan, Radikal, 2 Eylül 1998,s.3.

[31] Örneğin Tekel Genel Müdürü Mehmet Akbay'ın ifade ettiği gibi Tekel-2000 kaçakçılığında da "kusurlu olan" MİT'ti (Perihan Çakıroğlu, Milliyet, 6 Eylül 1998, s.18).

[32] Fikri Sağlar, Ülkede Gündem, 25 Ağustos 1998, s.5.

[33] MİT eski müsteşarı Mehmet Eymür, Washington Büyükelçiliği'ne atanmasının üzerinden bir yıl geçmeden merkeze alındı. Aynı kaderle, diğer bazı ülkelerde danışman olarak görev yapan eski MİT'çiler de merkeze alındı (Hürriyet, 19 Ağustos 1998, s.23).

[34] Dündar Kılıç, Cumhuriyet, 28 Ağustos 1998, s.4.

[35] Süleyman Demirel, Milliyet, 26 Ağustos 1998, s.12.

[36] "MİT'te iç hesaplaşma: Ankara'ya çağrılan eski Konrterör Daire Başkanı Eymür'le eski Operasyonlar Dairesi Başkanvekili Yavuz Ataç, MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun'a bayrak açtı. Eymür'ün eşi Janset Eymür, Birdal suikastının azmettiricisi M. Cemal Kulaksızoğlu ile Kaşif Kozinoğlu'nun MİT'teki bir grup tarafından korunduğunu söyledi. Geçmişteki Türk İntikam Tugayı'nı canlandırma girişimlerinde bulunan Kulaksızoğlu, Çin'in Sincan bölgesinde Pekin yönetimine karşı mücadele ediyor. Kozinoğlu'nun ise Özbek General Dostum'un birliklerini eğittiği öne sürülüyor" (Cumhuriyet, 25 Ağustos 1998, s.1).

[37] Avni Özgürel, Radikal, 23 Ağustos 1998, s.6.

[38] Radikal, 26 Ağustos 1998, s.6.

ve MİT bünyesinde Mehmet Eymür'e bağlı özel harpçi denen 'ülkücü' ve mafyacı insanlardan oluşturulduğundan! Yeşil'den, Yavuz Ataç'tan, Erol Evcil'den, Çakıcı'dan, Hadi Özcan'dan, Duran Fırat'tan, Ümit Tarık olayı ve Mehmet Ali Yaprak'ın kaçırılmasında, itirafçı Mustafa Deniz'den ve daha neler neler![39]

Bilmeyen yok: "Susurluk kazasının hemen ardından başlayan tartışmada bütün sızan bilgiler ve bütün eleştiriler emniyet teşkilatına yönelikti. Hedefteki isim tartışılan dönemin Emniyet Genel Müdür (sonra İçişleri Bakanı ve Adalet Bakanı) Mehmet Ağar'dı. Bütün tartışmalar boyunca Ağar, çok az konuştu. Ama her konuşmasında kendi döneminin uygulamalarını savundu, her seferinde kendi davranışlarını ve yöntemini onaylayan amirlerinin bulunduğunu söyledi. Susurluk araştırma komisyonunun da başlıca hedefi polisti aslında. Daha doğrusu yakalanabilen hedef polisti. Elbette MİT ve JİTEM'le ilgili yüzlerce iddia da ortaya atılıyordu ama nedense ortaya pek delil çıkmıyordu. Oysa polisle ilgili çok sayıda şüphe ve çok sayıda delil mevcuttu. Kaybolan silahlardan, daha ziyade polisin kontrolünde olduğu öne sürülen başta Abdullah Çatlı olmak üzere eski ülkücülerden oluşmuş 'tetikçi' grubuna kadar pek çok şey tartışıldı, konuşuldu. Sonra... sonra gazete ve televizyonların kurşunu tükendi. Derken adli yargılama süreci de başladı ve ardından hayal kırıklığı geldi" [40]

"Çakıcı'ya kırmızı pasaport verilmesine ismi karışan MİT Kontr-Terör Dairesi eski Başkanı Mehmet Eymür'ün, Kaçakçılık Dairesi Başkanlığı sırasında hazırladığı 1. MİT Raporu'nu basına sızdırması, Danıştay'ca "MİT ve Başbakanlığın ağır hizmet kusuru" olarak tanımlandı. Raporda, 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı sırasında, "silah ve uyuşturucu kaçakçılarıyla ilişkisi olduğu, kamu görevlisine ait yolsuzluk soruşturmasının kapatılmasını sağladığı ve kadınlara düşkün olduğu ileri sürülen" Genelkurmay eski Başkan Necdet Üruğ'un tazminat istemini inceleyen Danıştay 10. Dairesi, 9 yıl önce verdiği kararda, dönemin Başbakan Turgut Özal'ın idari

[39] Sabah, 24 Ağustos 1998, s.22.
[40] İsmet Berkan, Radikal, 30 Ağustos 1998, s.3.

işlemlerini de sert bir dille eleştirmiş ve Başbakanlıkla MİT'i 'ağır kusurlu' bulmuştu. Danıştay 10. Dairesi'nin 89/857 nolu kararında, davanın ana konusu olan MİT raporunun, Başbakanlıktan istendiği ancak gönderilmediği hatırlatılıyor. Danıştay 10. Dairesinin kararında MİT'in kusuru şu ifadelerle anlatılmıştı: 'Milli istihbarat hizmetlerini yürütmekle görevli bir örgütte örgüt mensubu görevlilerin örgüt olanaklarını kullanarak kişisel, gayrı resmi birtakım raporlar düzenleyebilmesi devletin varlığına ve güvenliğine yönelik hizmetin düzenlenmesinde personel seçiminde idarenin ne denli ağır hizmet kusuru işlediğini açıkça gösterir niteliktedir'"[41].

ÇAKICI VE DEVLETE AİT SORU(N)LAR

Çakıcı'nın yakalanmasıyla ilgili şu sorular hâlâ yanıtını bekliyor: i) Ülkücü-faşist Çakıcı yıllarca kimin hesabına çalıştı? ii) Gücünü kimden ve nereden alıyordu? iii) Firarda bulunduğu dönemde kimlerden yardım aldı? iv) Susurluk ve MİT'le yani T.'C' ile organik ilişkisinin düzeyi nedir? v) Ve 1980'li yılların CIA beslemesi 'boz itler'le 1980 sonrasının darbecilerin neresinde durmaktadır? vi) Kirli savaş ve 'faili meçhuller' ya da asalak-tüfeyli narkoekonomi ile ne kadar içli dışlıdır?

Değişen Türkiye Partisi (DEPAR) Genel Başkanı Gökhan Çapoğlu, Çakıcı olayının siyasi açıdan istismar edildiğini, olayın bir süre sonra unutturulacağını söyleyip, Çakıcı olayında yanıtsız kalan soruları şöyle sıraladı: "Çakıcı'ya yıllardır kırmızı pasaport verildiği bilinmesine rağmen neden son olarak Pekin'den verilen kırmızı pasaport üzerinde duruluyor? Çakıcı hangi öldürme olaylarının içinde yer aldı? İstihbarat Eski Daire Başkanı Hanefi Avcı, Susurluk Komisyonu'na verdiği ifade de Çakıcı'nın MİT içindeki ilişkilerini açık bir şekilde ortaya koymuş olmasına rağmen neden iki yıl beklendi? Neden Mehmet Eymür ve Yavuz Ataç, Avcı'nın ifadesine rağmen yurtdışına gönderildi? Eyüp Aşık ile Çakıcı neler görüştü? Ciddi çalışan bir devlette bakanlar çete başlarıyla görüşürler mi? görüşürlerse görevde kalabilirler mi? Başbakan Yılmaz'a Budapeş-

[41] Esen Atar, Milliyet, 26 Ağustos 1998, s.12.

te'de saldıran saldırganlar yakalanmasına rağmen neden affedildi? Çete mensuplarıyla hükümet üyeleri arasında açıklığa kavuşturulmayan bu ilişkiler mevcutken devletin uzun yıllar Çakıcı niteliğindeki kişileri kullandığı ortadayken, Çakıcı olayının temeline inilmesi ve devletin ciddi biçimde temizlenmesi mümkün mü?"[42]

Susurluk Araştırma Komisyonu Üyesi Fikri Sağlar, Çakıcı'nın yakalanmasıyla birlikte su yüzüne çıkan ilişkilerin aydınlatılması durumunda, Susurluk olayının çözümünün de sağlanacağını vurgusuyla M. Yılmaz'a soru önergesinde şunlara dikkat çekiyordu: "1) Çakıcı'nın üzerinde ele geçirilen kırmızı pasaporttaki damga ve diğer unsurlar incelenmeden, pasaport daha Fransız makamlarında iken sahte olduğu hangi amaçla kamuoyuna duyuruldu? Daha önce eylem ve ilişkileri bilinmesine rağmen Yavuz Ataç'ın yargı önüne çıkarılması gerekirken kritik bir devlet görevine neden atandı? MİT'in yasadışı faaliyetlerde bulunanlara kırmızı pasaport vb. belgeler vermesi yasal mıdır? 2) Çeşitli suçlardan idamla yargılanmak üzere aranan Çakıcı'nın eylemlerinin en azından bir kısmını, Kutlu Savaş raporunda yaşandığı gibi 'devlet sırrı' olarak değerlendirmeyi düşünüyor musunuz? Çakıcı'mn üzerinde ele geçirilen bantlar vs. diğer belgeleri kamuoyuna açıklayacak mısınız? Yoksa bu bant, bilgi ve belgelerin belli bir süre geçtikten sonra imha edilmesi düşünülmekte mıdır? Hükümetiniz ve partiniz üyeleri asında ülkücü mafya ve çetelerle bağlantıları olduğu ileri sürülen kişilerle ilgili ne yapacaksınız? 3) Çakıcı'nın üzerinde ele geçirilen belgelerde adı geçen kişi veya kurumlar haklarında kim olursa olsun veya hangi kurum olursa olsun gerekli soruşturmaları açacağınızı taahhüt ediyor musunuz? MİT görevlisi Y. Ataç'ın Çakıcı ile ilişkilerini resmi makamlar kanalıyla üç ay önce öğrenmiş olduğunuz iddia edilmektedir. Buna rağmen anılan kişi ve ekibi neden görevde tuttunuz? 4) Çakıcı'nın özellikle Özelleştirme İdaresi tarafından yapılan bazı ihalelerde etkin rol oynadığı, 1997'de Türkbank'la ilgili bir konuda Flash TV ve sonrasındaki gelişmelerle kamuoyuna

[42] Gökhan Çapoğlu, Ülkede Gündem, 28 Ağustos 1998, s.4.

yansımıştır. Bu konularda herhangi bir soruşturma açmayı ve mafyanın taraf olduğu ileri sürülen devlet ihalelerinin iptali konusunda herhangi bir girişimde bulunmayı düşünüyor musunuz? 5) Yavuz Ataç ve MİT içerisinde birlikte hareket ettiği bazı kişileri merkeze almanızın ardından Hakkâri'de görevlendireceğiniz iddia edilmektedir. Başta Yüksekova Çetesi olmak üzere bölgede faaliyet yürüten diğer çetelerin yeniden organize edilebileceği kuşkusu nedeniyle bu atama doğru mudur? 6) MİT, asıl işlevinden uzaklaşarak bir Mafya İstihdam Teşkilâtı olmuştur. MİTin gerçek işlevine kavuşabilmesi için ne önlemler düşünüyorsunuz? Mehmet Eymür'ün eşinin MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun'u doğrudan itham eden ve basında yer alan iddialarıyla ilgili olarak ne işlemler yaptınız?"[43]

Bu noktada, "Çakıcı MİT'in elemanıydı" diyen Fatih Çekirge ekliyordu: "Araştırdıkça, kapalı kapıları bir bir araladıkça bulduğum parçaları birbirine eklemeye, halkaları tamamlamaya çalışıyorum: Karşıma kırmızı pasaportlar, karanlık ilişkiler, hesaplaşmalar ve 'mafya-para-devlet' üçgeni çıkıyor... Mafyanın, finans çevreleriyle bağlantıları, bazı ihalelere müdahaleleri ve para transferleri, ayrıca devlet içindeki bağlantıları konusunda ne yapılıyor?"[44] Hiçbir şey! O hâlde "Türkiye toptan bir arınma süreci geçirmedikçe daha çok Çakıcı'lar, daha çok Çatlı'lar göreceğiz. Daha çok bayrağa sarılmış tabutların ardından yürüyeceğiz. Devlet büyüklerimiz kara gözlüklerin arkasına sakladıkları gözlerinden daha çok sahte gözyaşı dökecekler ve 'kanı yerde kalmayacak' demeçleri verecekler"dir.[45]

---

[43] Fikri Sağlar, Radikal Gazetesi 25 Ağustos 1998 s.7

[44] Fatih Çekirge, Sabah, 24 Ağustos 1998, s.25.

[45] Mehmet Y. Yılmaz, Radikal, 21 Ağustos 1998, s.24.

SORU(N) NE: KÜÇÜK MÜ, 'BÜYÜK' MÜ?*

TEMEL DEMİRER

Türk(iye) toplumunun hâl-i pür melalini sergilemek için, bir gazetenin 16. sayfasında yan yana sıralanmış dört haberi nakledelim: 1) "Mafya faaliyetleri serbest: Ülkücü baba Kürşat Yılmaz'ın elini kolunu sallayarak kaçtığı Burdur Cezaevi'nde, 2,5 yıldır arama yapılmadığı ve mafyanın, çek-senet tahsilâtlarını sürdürdüğü söylendi" 2) "Adı Susurluk'a karışan bankacı yeniden görevde: Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaş tarafından hazırlanan Susurluk Raporu'nda adı geçtiği için görevden alınan Ziraat Bankası Genel Müdür Yardımcısı Metin Tunçsu, Yönetim Kurulu Başkanlığı Müşavirliği görevine atandı" 3) "Susurluk Komisyonu'na 'devlet çetesi'yle ilgili verdiği ifadelerle dikkat çeken Hadi Özcan, cezaevinden yazdığı mektupta, öldürülmeye çalışıldığını öne sürdü". 4) "Adalet Bakanı Oltan Sungurlu, Türkiye'de son zamanlarda güven duygusunun azaldığını ifade ederek, 'Hiçbir şahsa, hiçbir müesseseye güvenin kaldığını söyleme şansına sahip değiliz. Mensubu bulunduğum Adalet Teşkilatı da dahil olmak üzere kurumların kaybettiği güven ve değeri hep birlikte yaşıyoruz' diyerek; bugün tekrar yargı bağımsızlığının tartışıldığını ve yargının kamuoyunda güven kaybettiğini dile getirdi".[1]

Ana hatları dört köşe haberinde sergilenen siyasal ortamda; 'Susurluk silindi'[2] diyen CHP Genel Sekreter Yardımcısı Sinan Yerlikaya'ya hak vermemek elde değil! Gerçekten de, 'Susurluk'tan geriye ne kaldı?' veya 'Bu suskunluk niye' mi? Yanıtı; 'MGK demokratik değil'[3] diyen DTP lideri Hüsamettin Cindoruk veriyor:

---

* Ülkede Gündem, 16 Nisan 1998; Özgür Politika, 17 Nisan 1998.

[1] Radikal, 29 Mart 1998, s.16.

[2] Radikal, 6 Nisan 1998, s.12.

[3] Cumhuriyet, 30 Mart 1998, s.5.

"Her sabah kalktığımızda bir mektup, muhtıra, ihtarname ile karşılaşınca demokrasi zorlanıyor... Hoca leyleği görmüş, bu kuşa benzemiyor diye bacaklarını ve gagasını kesmiş. Biz de demokrasinin gagasını, bacağını kestik; işte demokrasi bu diyoruz".[4]

'Gagası, bacağı kesik MGK demokrasisi'nin işlerliğine ilişkin olarak Süleyman Demirel, 'Askere bulaşmayın'; Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı, 'Ordu milletin hizmetinde'[5] derken; Genelkurmay, Başbakanlık Takip Kurulu'na komutunu veriyor: 'TSK'ye saldırılar önlensin!'[6] İyi de 'TSK'ye saldıran' ya da 'Askere bulaşan' kim? Hakkında konuşmak yasaklandığı hâlde Küçük konusunda, gerçekleri dile getirenler mi? Herkes bilmiyor mu? Susurluk öncesinden tanınsa da; sonrasında 'haklı'(?!) bir üne kavuşan Veli Küçük; Susurluk ile bağıntılı olarak ismi sıkça zikredilen bir zat! Derdim Küçük değil; Küçük'ün gerisindeki 'Büyük'! Çünkü Küçük'ü konuşarak yürürken attığınız her adımda; karşınıza gerçek 'Büyük' dikiliyor!

Eskinin Jandarma Komutanı ve şimdinin Holding yöneticisi Teoman Koman'ın, 'İdari soruşturma açtık ve Veli Küçük aklandı' dediği; ya da yine hakkındaki iddialar konusunda Süleyman Demirel'in, Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı'nın, 'Bunların hiçbirisinin doğru olmadığı yolunda kendisine izahat verdiği'nden[7] söz ettiği Küçük hakkında Hanefi Avcı, 'Abdullah Çatlı ve Yeşil'i dinlerken, onlarla görüşen karşı telefonlar MİT'e, General Veli Küçük'e ait çıktı'[8] diyor. Bunun üzerine CHP Sivas Milletvekili Mahmut Işık da, Başbakan Mesut Yılmaz'ın yanıtlaması isteğiyle Meclis Başkanlığı'na Veli Küçük'ün telefonunu sorarak, 'Ortaya çıkan bu veriler ışığında sorumlular hakkında ne gibi bir işlem yapmayı düşünüyorsunuz'[9] diye soruyor.

---

[4] Radikal, 6 Nisan 1998, s.12.
[5] Radikal, 7 Nisan 1998, s.12.
[6] Cumhuriyet, 2 Nisan 1998, s.5.
[7] Hürriyet, 4 Mart 1998, s.30.
[8] Hürriyet, 3 Mart 1998, s.1.
[9] Hürriyet, 4 Mart 1998, s.30.

Buraya kadarı 'normal'; ya da 'vaka-i adiye'den; ancak sonrası ilginç! Çünkü Veli Küçük tartışmalarının yoğunlaşması üzerine, Jandarma Genel Komutanlığı bir açıklama yapma gereğini duyarak; "Susurluk raporundaki bilgiler basın-yayın organlarına sanki bir yargı kararı şeklinde yansıtılmakta, bundan dolayı ilgili kişiler ve kurumlar hedef alınmakta ve suçlu ilan edilmektedir. Bu durum, açık olarak birçok kez kamuoyuna duyurulmasına rağmen, özellikle konuyla ilgili olarak Jandarma Genel Komutanlığı'nı yıpratmaya yönelik yayınların devam etmesi yanlı ve maksatlı olarak değerlendirilmektedir"[10] diyor. Aslında bu, bir sinyaldi; sonrasında her şey değişiverdi. Önce, bir haber çıktı: "Kamuoyunda 'Yeşil' olarak bilinen Mahmut Yıldırım'ın kullandığı öne sürülen telefonun aslında Tuğgeneral Veli Küçük'e ait olduğu ileri sürüldü. İstihbarat Dairesi eski Başkan Vekili Hanefi Avcı, 'Kutlu Savaş'ın raporunun 95'inci sayfasında önemli bir hata yapılmış. Burada Yeşil'e ait olduğu öne sürülen 2145021 numaralı cep telefonu aslında Tuğgeneral Veli Küçük'e ait. Raporda Yeşil'e ait gibi yazılmış' dedi".[11]

Ardından da, 'Çete skandalından rapor rezaletine' yazısıyla, Veli Küçük'ü aklamaya soyunanlardan Bilal Çetin, "Veli Küçük, çete pisliğine karıştığı iddia edilen en üst rütbeli asker. Ve raporun yazarları, Veli Küçük ile Yeşil'in telefonlarını karıştırıyor ve bu yanlışlık nedeniyle Yeşil için 'Telefonu bile Veli Küçük'e ait' iddiasının gündeme gelmesine yol açıyor. Ve bugün bu iddianın da boş olduğu, bir yanlışlık sonucu üretildiği anlaşılıyor"[12] diye yazdı!

'Ne oluyor, Küçük'ün aklanmasına ilişkin bu gayretkeşlik niye' mi? Gayet açık, Susurluk aklanıyor. 'Nasıl' mı? Yanıt yine karanlıkta kalan bir soruda saklı: MGK tarafından, 'Kamu Güvenliği Kurumu' (KGK) kanun taslağı hazırlanmış mıdır? Ve bu teklifte, "Kamu Güvenliği Kurumu, Başbakanlığa bağlı, illerde teşkilâtı olmayan, sınırlı sayıda kadrolu, ancak operasyonel yetkilerle teçhiz edilmiş, devletin tüm birimleriyle ilişkili ve kamu düzenini, asayişi

[10] Hürriyet, 3 Mart 1998, s.26.
[11] Sabah, 4 Mart 1998, s.21.
[12] Yeniyüzyıl, 5 Mart 1998, s.7.

ve genel ahlâkı bozucu, yeraltı-yerüstü çetelere, oluşumlara yönelecek bir teşkilât olarak düşünülmelidir" denmiş midir?

Eğer denmişse bu, B. Ruloff ve G. Seesslen'in, "ABD iktidarı zaman zaman paralı askerlere, yani kiralık katillere (hired guns) ihtiyaç duyar. (...) Amerikan demokrasisinde cinayet, politikanın başarıyla uygulanan bir aracıdır"[13] dediği türdeki örgütlenmeden farklı mıdır? Elbette değildir; çünkü kapitalist devletin her zaman iki yöntemi vardır. Biri göstermelik ve yanıltmaya (görüntüye) ilişkindir. Bu, kapitalist yönetimin hukuk söyleminin vitrinine ilişkindir; günlük yaşamda karşılığı yoktur. Aslî yönetime gelince; o, görünmez! Sistemin bekasına ilişkin temel politikaları, bu 'görünmeyen' ya da son zamanlarda sıkça söz edilen 'derin' devlet, Anayasa ve diğer yasaları hiçbir biçimde tanımaz; onun yasaları ayrıdır. Zaten Türkiye'de yıllarca tartışılan, 'kontrgerilla' ve 'devletin içindeki karanlık odaklar' diye nitelendirilen güç bu yönetimin adıdır; ülkeyi esas olarak yöneten bu yönetim; 'Devlet Sırrı' ardına sığınan otoritedir.

Şimdi burada durup soruyorum: Küçük'ün, bu otoriteyle bir ilişkisi var mı? Yok diyenlere Susurluk'ta Mercedes'ten çıkan Baretta ile kayıp diğer silahların hibe edilmediğini, örtülü ödenekten Hospro şirketi aracılığıyla İsrail'den alındığını[14] Kutlu Savaş'ın belgelediğini; Çatlı'yı, MİT'in üst düzey görevlisi Mehmet Özbay olarak tanıdığını belirten Ali Fevzi Bir'in, 'Çatlı'yı kime şikâyet edelim'[15] diye sorduğunu; Aralık-1996'da Çankaya'daki liderler zirvesine sunulan MİT raporunda, Azerbaycan darbesini Çiller'in onayladığının belirtildiğini[16] anımsatalım!

Ve eğer her şey bu denli iç içe geçmişse, Çatlı'nın cep telefonuyla direkt görüşen Küçük; neden bu 'Büyük' ilişkiler ağı içinde olmasın? Tabii, Susurluk 'şampiyonları kesilen ödlek liberallere Enis Berberoğlu'nun dediklerini anımsatmadan da geçmeyelim: "Tencerenin dibi karaysa benimki simsiyah. O tarihte uyuduk,

---

[13] Bernhard Ruloff-George Seesslen, Cinayet Sineması, 1997.
[14] Sabah, 13 Ocak 1998, s.18.
[15] Radikal, 16 Aralık 1997, s.5.
[16] Milliyet, 15 Şubat 1998, s.16.

dilimizi yuttuk, bugün aslan kesildik. Tıpkı o dönemin iktidar ortağı aslan sosyal demokratlar gibi!"[17]

Özetle Tevfik Fikret'in, "Çiğnendi yazık yine milletin ümmidi bülendi/ Kanun diye, kanun diye kanun tepelendi" dizelerinde somutlanan MGK 'demokrasisi'nde; 'Büyük'ten korkanlar, Küçük'e el süremezken; 1789 Fransız İhtilali'nin 'Gerçek, yine de gerçek, her zaman gerçek' diye telaffuz ettiği ünlü söz ve Marx'ın, 'Sermayedar nedir? Sermayenin memuru! Politikacı nedir? Memurun memuru! Ya seçme özgürlüğü dediğiniz ne oluyor? Abraham Lincoln haklı, kurda kuzuyu yedirme özgürlüğü!' yanıtları hâlâ geçerli! Çözümün ne olduğu ise büyük insanlığı, siyaset sahnesine çağıran tarihin bilgisi dahilinde!

[17] Hürriyet, 24 Şubat 1998, s.12.

SUSURLUK VE 'DAVALARI' NE ALEMDE?*

TEMEL DEMİRER

Susurluk, T.'C' devletinin hülasası demektir; bunu, Metin Toker de onaylıyor: "Devletlerin kendi yüksek menfaatleri için bir kirli iş yapmaya hiç mecbur olmayacaklarını varsaymak eşyanın tabiatına aykırı bir düşüncedir. Gerçekçilikle de ilişkisi yoktur. Zaten bu devlet kuranların sonradan hatıra yazmamalarıyla da sabittir. Yazar gibi yapmış olanlar da, emin olabilirsiniz, 'her şeyi' anlatmamış, söylememişlerdir. 'Derin devlet' küçümsemesi numaralı cumhuriyetçilerle halkı Müslüman laik bir devlette, 'tuhaf bir demokrasi' anlayışına düşmüş 'entel'lerin bir mücadele silahından ibarettir. Kıymet-i harbiyesi de yoktur. Devletin bir derinliği olmaz mı?"[1]

Evet; her burjuva devlet gibi; T.'C'nin de 'derin'liği var; Türkiye'deki kirli 'derin'liğin adı Susurluk; ücretli kölelik sisteminin devletidir! Bu devletin Çatlı'ları, Çakıcı'ları tükenmez; Çatlı'lar, Çakıcı'lar sonuçtur, sebep ise T.'C'!

Gerçek tam da bu merkezdeyken; katil egemenler, sıkışınca 'maktül' rolü oynayarak; sorunun sistemden değil; 'münferit sapmalar'dan kaynaklandığını iddia ediyorlar. Oysa "MİT, Yeşil'e büro kurdu. Yeşil'in Ankara'da sık sık gittiği Rüzgâr Güvenlik Şirketi'nin MİT'in çalışma bürosu olduğu ortaya çıktı"[2] haberi, her şeyi yeterince deşifre etmiyor mu? İnkâr edilmesi mümkün değil; doğası gereği T.'C', ülke sathında oluşan yüzlerce çetenin yaratıcısı, hamisi ve bizatihi kendisidir.

'Mafya devleti kanser gibi sarmış'[3] diyen FP Genel Başkanı Recai Kutan ekliyor: "Çakıcı Susurluk'un bir parçası. (...) Susurluk

* Ekpolitika, 2 Kasım 1998.
[1] Metin Toker, Milliyet, 27 Eylül 1998, s.19.
[2] Radikal, 17 Ekim 1998, s.8.
[3] Recai Kutan, Ülkede Gündem, 30 Ağustos 1998, s.4.

olaylarında ismi geçen çok sayıda devlet görevlisi de vardır"![4] Sistemin en kritik kuruluşlarının 'çetelerin cirit attığını ve parmağında oynattığı birer çete karargâhı' durumuna geldiğine dikkat çeken Deniz Baykal da, "Çeteleri merkez sağ besledi. (...) Çeteleri birlikte besleyip büyüttüler"[5] diyor!

Türkiye'de narko-ekonomi çarkı tam istim çalışırken; 'uyuşturucu ve mafya cumhuriyeti'nin babaları her şeye el atıyor; 75 yaşındaki kocayan kurt mafyalaşıyor! Bu koordinatlarda Hasan Cemal, 'Mafyalaşıyoruz' feryadı ile soruyor: 'Sormakta yarar var: Sistem kendini yenileyebilecek mi? (...) Kendini yenileyemeyecek mi?"[6] Hayır; TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanı Bülent Eczacıbaşı'nın dahi, 'Siyasi sistemimiz iflas etmiştir"[7] dediği koşullarda; Susurluk'un kepaze sayfalarını karıştırdıkları 'iddia'sındaki egemenler, 'Kertenkeleyi yakaladık' deseler de, ellerindeki olsa olsa, 'Kertenkele'nin kuyruğu'dur; ya da Necati Doğru'nun deyişiyle, "Polisler, askerler... Aşiret reisleri... Emniyet müdürleri... Milletvekilleri... Eski bakanlar... Yeni bakanlar... Parti başkanları, Cumhurbaşkanları... Özel Tim yöneticileri, JİTEM'ciler, MİT'çiler, Devlet bankalarını içerden oyduranlar, Türkiye'de çek-senet tahsilâtını yöneten 15 aile ve eroin işini yöneten 48 aile, bu aileleri koruyan, kollayan, saklayan, gizleyen ve hizmetleri karşılığı olarak da siyasal partileri fonlayan politikacılar, yüksek bürokrasi, valiler, İçişleri bakanları, aşiret reisi milletvekilleri, parti başkanları, ülkücü mafya tetikçileri, manken kızlar, kurye kızlar, repo havuzları ve bu havuzların üssü Kuzey Kıbrıs merkezli bankalar... Aslıl gövde burada... Eyüp Aşık kuyruk... Kuyruk kendini bıraktı... Gövde kaçıyor..."[8]

Devletin sahipleri bunları bilmiyor muydu? Bilmez olur mu; eski İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş'in deyişiyle, 'Çete devletin resmi kararı'ydı![9] Kaldı ki Ömer Lütfü Topal'ın da avukatlığını

---

[4] Recai Kutan, Ülkede Gündem, 21 Ağustos 1998, s.4.
[5] Deniz Baykal, Cumhuriyet, 2 Eylül 1998, s.5.
[6] Hasan Cemal, Sabah, 26 Eylül 1998, s.23.
[7] Bülent Eczacıbaşı, Sabah, 26 Eylül 1998, s.9.
[8] Necati Doğru, Sabah, 26 Eylül 1998, s.9.
[9] Hasan Fehmi Güneş, Ülkede Gündem, 2 Eylül 1998, s.4.

yapan Ekrem Marakoğlu'nun söylediği gibi, "Mafyayı yanlış yerde arıyoruz. (...) Yeraltı dünyasına; ihalenin 'İ'si, tahsilâtın 'T'si, arazinin 'A'sı, otoparkın 'O'su girdi. Meclisin 'M'si de girdiyse geriye bir şey kalmadı demektir"![10]

Ya da Fikri Sağlar'ın deyişiyle, "Türkiye 1980'li yılların ortalarından itibaren Güneydoğu'da uyuşturucu üreten bir ülke hâline geldi. 1998 Türkiye bütçesi 62 milyar dolar. Oysa uyuşturucudan elde edilen kara para 70 milyar dolara ulaşmaktadır. Bu paranın yarısı Türkiye'de kalıyor. Bakın dış ödemeler dengesi açık veriyor, 19 milyar dolar. Merkez Bankası'nda 21 milyar dolar döviz rezervi var. Bakarsınız 40 milyar dolar eder. Bu para nereden geliyor? Türkiye'de 1,5 milyon dolara ev satılıyor. bir yandan da 35 milyon aylıkla geçinen insanlar var. 35 milyon aylıkla geçinmeye çalışan insanların üzerinde baskı kurabilecek bu çeteler 70 milyon doları yönlendiriyorlar. Terör perdesinin ardında ciddi rantlar dolaşıyor. 70 milyar dolarlık uyuşturucu Türkiye coğrafyası üzerinde dolaşıyor ama nedense hiçbir zaman Olağanüstü Hâl Bölgesi'nde yakalanamıyor uyuşturucu..."[11]

Bunlar çok önemlidir; çünkü T.'C' narko-ekonominin kollarındaki yolsuzluğun, çürümenin, rüşvet ve irtikâbın hükümranlığıdır. Bu düzenlemede G. Mengi'nin deyişiyle, 'İpler çetenin elinde'dir![12]

Yani Susurluk 'olupbitti'ye getirilmek istenirken ya da Susurluk'la olup da bitmeyen tüm haşmetiyle sürerken; M. Yılmaz, çeteye 'Teslim olun'[13] çağrısı çıkarıp hayal pazarlarken; yapılması muhtemel bir 'kısmî temizlik' Susurluk konusunda neyi halledebilir ki?

İsmet Berkan bile, 'Susurluk bu kadar mı?'[14] diye sormadan edemediği koşullarda Susurluk, hâlâ '...cek'li, '...cak'lı gerçekdışı söylevlerin kurbanıdır! Örnek mi? İşte Susurluk Davaları'nın dökümü!

---

[10] Ekrem Marakoğlu, Zaman, 20 Eylül 1998, s.8.
[11] Fikri Sağlar, Radikal,31 Ağustos 1998, s.6.
[12] Güngör Mengi, Sabah, 28 Eylül 1998, s.3.
[13] Mesut Yılmaz elindekileri teslim etse, soru(n) kalmaz!
[14] İsmet Berkan, Radikal, 20 Eylül 1998, s.3.

ÇETE DAVASI: İstanbul 6 Nolu DGM'de devam ediyor. 6 Mart 1997'de açıldı, 2 Haziran 1997'de başladı. Sanıklar TCK'nın 313. maddesi uyarınca 'cürüm işlemek için çete oluşturmak', 296. maddesi uyarınca 'cürüm işleyenleri ve cürüm delillerini saklamak' ve 6136 sayılı ateşli silahlar maddesinden yargılanıyor. Davanın sanıkları ve haklarında istenen cezalar şöyle:[15]

İSTENEN CEZALAR	
İbrahim Şahin	5-9 yıl / tahliye
Ayhan Çarkın	5-9 yıl / tahliye
Ercan Ersoy	5-9 yıl / tahliye
Oğuz Yorulmaz	5-9 yıl / tahliye
Enver Uıu	5-9 yıl / tahliye
Mustafa Altınok	5-9 yıl / tahliye
Ziya Bandırmalıoğlu	5-9 yıl / tahliye
Ayhan Akça	5-9 yıl / tahliye
Abdülgani Kızılkaya	5-9 yıl / tahliye
Ali Fevzi Bir	5-9 yıl / tahliye
Sami Hoştan	5-9 yıl / tahliye
Mehmet Ağar	7-15 yıl / görevsizlik
Sedat Bucak	11-20 yıl / tutuksuz
Korkut Eken	5-9 yıl / tutuksuz
Yaşar Öz	2-4 yıl / başka davadan tutuklu
Haluk Kırcı	Firari (Daha sonra yakalandı)

TOPAL DAVASI: İstanbul Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam ediyor. 15 Temmuz 1997de başladı. Sanıklar TCK'nin 450'inci 'Taammüden adam öldürmek ve cinayete katılmak' maddesinden yargılanıyor.

TOPAL DAVASI SANIKLARI	
Ali Fevzi Bir	idam / tahliye
Ayhan Çarkın	idam / tahliye
Ercan Ersoy	idam / tahliye
Oğuz Yorulmaz	idam / tahliye
Mustafa Altınok	idam / tahliye
Serdar Özdağ	idam / tahliye
Sami Hoştan	idam / tahliye
Haluk Kırcı	firari

[15] Gazetepazar, 9 Ağustos 1998 s.6.

ÖTEKİ DAVALAR - SORUŞTURMALAR
Dilek Örnek ve üç sanık hakkında Bakırköy Asliye Ceza Mahkemesi'nde yürütülen.
Çatlı'ya sahte kimlik veren görevliler hakkında 1997/23 Hz sayılı.
Çatlı'ya sahte kimlikle ehliyet veren görevliler hakkında 1997/25 Hz. sayılı.
Çatlı'ya umumi ve hususi yeşil pasaport verenler hakkında 1997/24 Hz. sayılı soruşturma.
Çatlı'ya silah verilmesinde suiistimali görülenler hakkında, Memurin Muhakemat Kanunu uyarınca İstanbul İdare Kurulu'na gönderilen.
Tarık Ümit olayı ile ilgili Silivri Cumhuriyet Savcılığı'nın 1995/627 Hz. sayılı.
Behçet Cantürk ve şoförünün öldürülmesiyle ilgili Sapanca C. Savcılığınca sürdürülen.
Yaşar Oz'ün üzerinde yakalanan silahlar, sahte belgeler ve pasaportta ilgili emniyet görevlileri hakkında 1997/10-2 sayılı kararla Bakırköy C. Savcılığı'na gönderilen.
Yaşar Öz için düzenlenen evrakta sahtecilik nedeniyle Mehmet Ağar hakkında 1997/9-1 sayılı kararla Ankara C. Başsavcılığı'na gönderilen.
Tuğgeneral Veli Küçük hakkında Genelkurmay Başkanlığı'na gönderilen 396/2303 Hz. sayılı.

ÇETEYE ADI KARIŞANLARIN DURUMLARI	
İbrahim Şahin - Eski Özel Harekât Dairesi Başkan Vekili:	5 Ocak 1997: Görevinden alındı. 31 Ocak 1997: Hakkında tutuklama kararı çıkartıldı. 11 Mart 1997: İstanbul DGM'ye teslim oldu. 25 Mayıs 1997: Kumarhaneciler kralı Ömer Lütfü Topal'ın öldürülmesi davasından da yargılanmak istendi. Ancak görevsizlik kararı verildi. 2 Haziran 1997: İstanbul 6 Nolu DGM'de görülen çete davasından ilk kez yargı önüne çıktı. 23 Eylül 1997: Çete davasından tahliye edildi.
Mehmet Ağar - DYP Elazığ Milletvekili:	30 Ocak 1997: Dokunulmazlığının kaldırılması istemiyle İstanbul DGM Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından fezleke hazırlandı. 19 Haziran 1997: TBMM Susurluk Komisyonuna ifade verdi. 18 Aralık 1997: Dokunulmazlığı kaldırıldı. 14 Ocak 1998: İstanbul DGM'de ifade verdi. 5 Haziran 1998: Çatlı'ya verilen silah ruhsatındaki imzasından dolayı görevi ihmalden dava açıldı. 22 Haziran 1998: Çete davasından yargılanmaya başlandı. Yüce Divan'da yargılanması gerektiğini söyledi. Mahkeme kabul etti. 14 Temmuz 1998: İstanbul DGM Başsavcılığı mahkeme kararını temyiz etti ve Yargıtay'a başvurdu. 18 Temmuz 1998: Yargıtay Ağar'ın dosyasını Danıştay'a göndermek üzere mahkemeye geri gönderdi.
Sedat Bucak: - DYP Urfa Milletvekili:	18 Aralık 1997: Dokunulmazlığı kaldırıldı. 19 Ocak 1998: İstanbul DGM'de ifade verdi. 22 Haziran 1998: Çete davasından yargılanmaya başlandı.
Yaşar Öz -Meral Çatlı'nın Dayısı:	8 Nisan 1997: Teslim oldu. 11 Nisan 1997: Pasaportta sahtecilik ve ruhsatsız silah suçuyla yargılandığı Bakırköy 3. Asliye Ceza Mahkemesindeki davasından tahliye oldu. 24 Ocak 1998: Aynı davadan delil yetersizliğinden beraat etti. 21 Nisan 1998: Savaş Buldan ve iki arkadaşının öldürülmesi olayından Bolu Ağır Ceza Mahkemesinde dava açıldı (Öz şu anda Susurluk değil uluslararası kaçakçılık davasından tutuklu bulunuyor).

Sami Hoştan -Topal'ın Ortağı:	31 Ocak 1998: Topal cinayetinden aranırken teslim oldu. 16 Şubat 1998: Tutuklandı. 23 Mart 1998: Topal davasından tahliye oldu. 26 Mart 1998: Çete davasından hakkında dava açıldı.
Haluk Kırcı -Firari Ülkücü:	Topal ve çete davalarından gıyabi olarak yargılanıyor.
Özel Timciler Ayhan Çarkın, Oğuz Yorulmaz, Ercan Ersoy, Ayhan Akça, Enver Ulu, Mustafa Altınok ve Bucak'ın şoförü Abdülgani Kızılkaya:	Ocak 1997: Tutuklandılar. Eylül 1997: Çete davasından tahliye oldular. Aralık 1997: Topal davasından tahliye oldular (Ayhan Çarkın Perpa baskınından idam, adam yaralamaktan 9 yıl hapis istemiyle, Ayhan Akça da kara para aklamak suçuyla Dilek Örnek davasından yargılanıyor).
Ali Fevzi Bir -Topal'ın Ortağı:	13 Ekim 1997: Yakalandı. 30 Kasım 1997: Topal davasından tahliye oldu. 13 Şubat 1998: Çete davasından tahliye oldu.
Dilek Örnek -Kurye:	15 Aralık 1998: Atatürk Havalimanı'nda 1,5 trilyon liralık dövizle yakalandı. 16 Mart 1997: 18 yıl hapis istemiyle teyzesinin eşi Ercan Doğan, özel timci Ayhan Akça ve Yousef Garaudoghi'yle birlikte dava açıldı. 12 Kasım 1997: Tahliye oldu.

DIŞARDAKİLER	
Mahmut Yıldırım (Yeşil)	Bulunamıyor.
N. Tevfik Ağansoy:	27 Temmuz 1996'da Bebek'te öldürüldü.
Tarık Ümit:	3 Mart 1995'te ortadan kayboldu.
Ö. Lütfü Topal:	28 Temmuz 1996'da Sarıyer'de öldürüldü.
M. Ali Ağca:	İtalya'da tutuklu (daha sonra Türkiye'ye iade edildi).
Oral Çelik:	İpekçi ve Papa suikastından beraat etti. Malatyalı bir öğretmeni öldürmekten yargılandığı davanın dosyası kaybolduğu için dava düştü.
Hadi Özcan:	Kocaeli çetesi lideri, 14 elemanıyla birlikte İstanbul DGM'de yargılanıyor. 6 sanık tahliye oldu.
Tuğgeneral Veli Küçük:	Çatlı'yla yaptığı telefon görüşmelerinin tespiti üzerine hakkında suç duyurusunda bulunuldu.
Ali Yasak (Drej Ali):	1990 yılından beri çek-senet işlerinde adı geçiyor.

SORUŞTURULMAYANLAR
Türk Eximbank tarafından Türkmenistan'a verilen krediyle Topal'ın bu ülkedeki Emperyal şirketi arasındaki ilişki.
Turizm Bakanlığı'nın talih oyunları salonlarıyla ilgili tüm işlemleri.
Kamu bankası, leasing şirketleri, off shore bankalar ve teminat mektupları.
Talih oyunları salonları sahiplerinin vergi ve muhasebe kayıtları.
Topal'ın 105 milyon dolarlık borcunun sahibi.
Emniyet Genel Müdürlüğü'nün hibe silahları ve tahsis edilen kaynaklar.

Yani Feyzi Hepsenkal'ın deyişiyle "Kimi taca vuruyor. Kimi avuta yolluyor! Susurluk olayı ile bağlantılı çok sayıda dava açıldı aslında. Bir hesaba göre 25 dava açılmış, 76 kişi yargı önüne çıkmış. Örneğin, sözünü ettiğimiz ve İstanbul 6 nolu DGM'de süren ve Sedat Bucak'ın da aralarında bulunduğu 8'i özel tim görevlisi 14 sanığın yargılandığı 'ÇETE' davası... Örneğin, Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde süren ve 4'ü özel tim görevlisi 7 sanığın yargılandığı 'TOPAL' davası... Örneğin, 'Mesut Yılmaz'a Atılan Yumruk' davası... Örneğin, 'Kurye Dilek Örnek' davası... Örneğin, 'Sarıyer Savcısına Komplo' davası... Örneğin, 'Eyüp Aşık Hakkında Açılan Yeşil' davası... Örneğin, 'Yaşar Öz'ün Uyuşturucu' davası... Örneğin, 'Gazeteci Mahmut Övür'ün Vurulması' davası... Örneğin, 'Avcı-Eymür' davası... Ama bu davalar arasında sonuçlanan iki dava var. Biri, malum kişileri taşıyan Mercedes'e çarpan Susurluk'ta kamyon şoförü Hasan Gökçe hakkındaki davaydı ki garibim 106 milyon lira para cezasına çarptırıldı. Diğeri ise... 'ERTAN AY' davası! Efendim, Ertan Ay bir karikatürist. Susurluk'la ilgili bir karikatürü yüzünden İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandı ve 11 ay 20 gün ceza aldı. Anlayacağınız... O koca Susurluk kabağı 'şimdilik' bir kamyon şoförü ile bir karikatüristin başında patladı!"[16]

Evet, koskoca Susurluk'ta; 'hukuk(suzluğ)'un aldığı yol bu; zaten bundan fazlası da beklenemezdi! Talancılık, yalancılık, avantacılık şeytan üçgenin 'tavşana kaç, tazıya tut' anlayış(sızlığ)ının gaflet ve dalâletine gark olanlar, Susurluk'u çözemezler! Çünkü bu sorunu onların varhğı ve durmadan Çakıcı, Çatlı Frankeştayn'ları üreten, ücretli kölelik sistemi kapitalizm yaratıyor. O hâlde, 'bataklıkta sivrisinek avlamak' ya da 'çeteleri ayıklamak' yaygaralarıyla bir yere gidilemez; onların dışında, toplumsal şizofreniyle sarsılan T.'C'ye topyekûn çözüm gerek!

Mazlumun, zalimin 'insafın' terk edildiği Türkiye'de, zalimden hesap sorulduğu görülmüş müdür hiç? Sağ olsun; 'Bağımsız Türk Adaleti' ne menem şey olduğunu sergiledi. Hak arayan öğrencileri 'örgüt üyesi' ilan edip yüzlerce yıl ceza yağdıran 'Türk Adaleti',

[16] Feyzi Hepsenkal, Yeni Asır, 12 Ağustos 1998, s.3.

Susurlukçuları serbest bıraktı. Malum ya, pis kokuların yükseldiği, çürümüş dikta hukuk(suzluğ)unun Türkiye'sinde yasaların, yasa koyanlar açısından hiçbir saygınlığı yoktur. Fıkıhtan 'rasyonel hukuk' sistemine geçilirken; fıkıh alışkanlıkları, aynen dünyevî hukuk(suzluğ)a da taşınmış; böylelikle de, semboller etrafında birleşen düşüncesiz ve itaatkâr insanların zindanı yaratılıp; toplum kuzuların sessizliğine mahkûm edilmiştir.

Mesut Yılmaz, 'Sorunu 20 günde çözerim' demişti; ama iktidarın 74. gününde Susurlukçular serbest bırakıldı. Kolay mı; Türk(iye) 'kutsal (=derin) devleti'nin çıkarları her şeyin üstündedir! Devlet, GLADIO'sunu yargılayabilir mi? Yargılayamaz!

Susurluk'la adalet/hukuk söylenceleri karaya oturuyor. Örneğin "Susurluk'ta ortaya çıkan kokuşmuşluğa karşı toplumda yükselen isyan duygusu ve sonra oluşan isyan temizlenme kararlılığı bozguna uğradı"[17] diyen G. Mengi, ulaşılan noktayı 'şaşırtıcı' buluyor!

Uğursuzlar, yolsuzlar, hırsızlar, soyguncular, caniler derin devletleriyle bir 'zafer' daha kazandılar. Bu devletten adalet, ahlâk ve hukuk beklenemez! Hem sıkı durun, kuzuların sessizliğine, kurtların uluması eşlik ettiği koşulların ufkunda, adına 'restorasyon' denilen kan ve gözyaşı ile 'kutsanmış' yeni cürüm sağanağı var; Susurluk çetesi, önümüzdeki günlerde yaralarını sarmış olarak daha güçlü gelecek!

'Adalet/hukuk' söylencelerinin karaya otururken, namuslu/onurlu yurttaşların doğrudan eylem ihtiyacı büyüyor! Doğrudan eylemin esas amacı, kamuoyunu hassas kılmak, halka mesaj iletmek, gelecek eylemlere örnek olmaktır. O hâlde, şimdi söz sırası Rosa Lüksemburg gibi haykıran doğrudan eylemindir: "Sizi budala zaptiyeler! Kum üzerine kurulu sizin 'düzeniniz'. Devrim daha yarın olmadan, 'zincir şakırtıları içinde yine doğrulacaktır!' ve sizleri dehşet içinde bırakıp, trampet sesleri arasında şunu bildirecekler-dir: 'Vardım, varım, varolacağım'!"

---

[17] Güngör Mengi, Sabah, 14 Eylül 1997, s.3.

SUSURLUK DÜĞÜNÜ

TEMEL DEMİRER

Atlanmaması ve üzerinde durulması gereken 'önemli' bir olaydı! 1.500 'muteber' şahsiyeti yani Susurluk'un 'crem de la crem'ini; 900 polis ve bir o kadar da sivilin korumasındaki düğün nedeniyle Büyük Kulübün çevresindeki yollar (vatandaşların protestolarına karşın!) trafiğe kapatılmıştı! İktidar Kulübü diye ünlenen ve yıllık üye aidatı 4 milyar TL tutarındaki Büyük Kulüp yöneticilerinin açıklamalarına göre, kulüpteki bir düğün (müzik hariç) kişi başına 46 dolara mal oluyordu! Ve Yalçın Doğan'ın deyişiyle, "Kaza Ağar'ın yükselişini durduruyor. Düğün yükselişi yeniden ateşliyor. GS'den iş dünyasına, devletin sahiplerinden DYP'ye uzanan çizgide, 'Mehmet Ağar'ın grafiği' yeniden tırmanıyor. (...) Mehmet Ağar kazayla kaybettiğine, düğünle kavuşuyor. Siyasal tırmanışa yeniden geçiyor"du![1]

Hıncal Uluç'un deyişiyle, düğünde "Tansu Çiller'in siyasal yaşamını yakından ilgilendiren bir gece yaşadı, Çifte Havuzlar'ın tarihi Büyük Kulüp'ü... Neden? Taşları şimdi yerli yerine koymaya başlayalım da bilmeceyi çözelim... (...) Düğün, Ağar'ın aklanmasıydı. DYP'nin kapıkulları dışında kalan ağır topları Necmettin Cevheri ve Ünal Erkan oradaydı. Teşkilatın tepkisini gören Çiller, en yakını Meral Akşener ile yardımcısı Hayri Kozakçıoğlu'nu göndermişti. Asıl önemlisi iş aleminin bütün ağır topları, başta Rahmi Koç ve Sakıp Sabancı oradaydılar. Medya iş aleminin bütün ağır topları, başta Zafer Mutlu ve Ertuğrul Özkök oradaydılar. Siyaset, iş ve medya dünyamızın Creme de la crem'i, neredeyse tam kadro oradaydı. Büyük Kulüp'teki gece, Mehmet Ağar'ın ağarmasıydı.

[1] Yalçın Doğan, Milliyet, 19 Ağustos 1998, s.13.

Şimdi Ağar, artık hedefine çok daha emin yürüyebilecekti. Şöyle bir soruşturma da yaptık... (...) Ağar'ın bir yakını 'Nisan için vakit dar. Ama seçim Ekim'de olursa, DYP bu seçime Mehmet Ağar'ın liderliğinde girer' dedi".[2]

Tolga Ağar ile Özlem Altındağ'ın, Susurluk omurgalı rejimin takdis edilmesi anlamı taşıyan 'dillere destan' düğününde, Demirel dışında hemen herkes vardı! Nikâh şahitleri 12 Eylül'cü (Netekim) Kenan Evren ile eski Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayaz'dı... Düğünde gelin ve damat ailesinin masasında Ünal Erkan, 8'inci Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın eşi, oğlu, kızı Semra, Ahmet, Zeynep Özal'lar, eski İstanbul valilerinden Namık Kemal Şentürk, ANAP Bursa Milletvekili İlhan Kesici vardı. Hemen bitişik masada Hüsamettin Cindoruk ile Necmettin Cevheri görülüyordu.

Bunlardan başka para babalarından Rahmi Koç, Sakıp Sabancı, Ayhan Şahenk, Şeyhmus Tatlıcı, Taha Tatlıcı, Erman Yerdelen, TİSK Başkanı Halit Narin, Mahmut Ceylan, Metin Aşık, İhlâs Holding Yönetim Kurulu Başkanı Enver Ören, Ali Şen'le oğlu Adnan Şen, Kamuran Çörtük, İbrahim Polat, İTO Başkanı Mehmet Yıldırım, TOBB Başkanı Fuat Miras, Yıldırım Demirören, Celal Çapa, Nail Keçili, Mustafa Taviloğlu, Gündüz Gedikoğlu, DYP milletvekili Halil Dağlı, Saffet Arıkan Bedük, Meral Akşener, Hayri Kozakçıoğlu, Rasim Zaimoğlu, Ayfer Yılmaz, Ali Şevki Erek, Bahattin Yücel, İstanbul bağımsız Milletvekili Sedat Aloğlu, Namık Kemal Zeybek, Cefi Kamhi, Enis Sülün, Hasan Ekinci, DTP'li Devlet Bakanı Mehmet Batallı, eski İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu, MHP İstanbul İl Başkanı Mehmet Gül, Feridun Bayoğlu, eski MİT müsteşarı Korkut Eken, ANAP Diyarbakır Milletvekili Abdülkadir Aksu, DYP İstanbul İl Başkanı Celal Adan, Fazilet Partisi MKYK üyesi ve Yeni Şafak Gazetesi yazarı Nazlı Ilıcak, Kenan Akın, Hıncal Uluç, Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök, Nuri Çolakoğlu, Rahmi Turan, Hürriyet Gazetesi yazarı Sedat Ergin, Sabah Gazetesi yazarı Güngör

[2] Hıncal Uluç, Sabah, 19 Ağustos 1998, s.15.

Mengi, Yeniyüzyıl Gazetesi yazarı Okay Gönensin, Türkiye Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Kenan Akın, Sabah Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Zafer Mutlu, Şakir Süter, eski İstanbul Valisi Rıdvan Yenişen, gazeteci Canan Barlas, Rauf Tamer, Ali Kırca, Mehmet Türker, Rahmi Turan, Kenan Akın, eski ANAP milletvekili İbrahim Özdemir, Bursa Valisi Orhan Taşanlar, TGRT'den Ali Baransel, Fatih ve Şebnem Kısaparmak, Ankara DGM Başsavcısı Nuh Mete Yüksel, Duran Akbulut, Necati Kurmel, M.Nazif Günal, Ali Balkener, Celal Çapa, Süleyman Demirel'in kayınbiraderi Ali Şener, Üzeyir Garih, Ali Taciroğlu, Ali Dinçkök, Şadan Kalkavan, Adnan Polat, Abdullah Kiğılı, Uğur Gür, Ahmet Ateşli, Necdet Üruğ, Fenerbahçe Kulübü Başkanı Aziz Yıldırım, Galatasaray Kulübü Başkanı Faruk Süren, Gençlerbirliği Kulübü Başkanı İlhan Cavcav, Milli Takım Teknik Direktörü Mustafa Denizli, Koç Holding yöneticilerinden İnan Kıraç, Galatasaray yöneticisi Ergün Gürsoy, Galatasaray Teknik Direktörü Fatih Terim, Hakan Şükür, Hakan Ünsal, Arif, Okan, Emre, İbrahim Tatlıses, Sibel Can, Nalan, Muazzez Abacı...

'Kritik Düğün' sıfatına da layık olan toplantıya çiçek gönderenlerse T.'C' Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Sanayi Bakanı Yalım Erez, Ayseli ve Bedreddin Dalan, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Burhan Özfatura, MHP Başkanı Devlet Bahçeli, Trabzonspor Kulübü, T.'C' Viyana Büyükelçiliği, İstanbul Anahtarcılar ve Çilingirler Odası ve (polis minibüsü ile gönderilen!) İstanbul Emniyet Müdürlüğü çelengi idi...

AĞAR'I 'AĞARTMA' HAREKÂTI

Anlı şanlı 'Susurluk Düğünü' için Mehmet Ağar; "Biz şov yapmıyoruz. Bu insani olaydır ve siyasi yanı yoktur"[3] dese de; düğün şovu ile estetize edilmek istenen Susurluk gerçeğinin ört bas edilmesinin amaçlandığı bir 'sır' değildi... Kamyon kazası ile başlayan 'gerileme', düğün çıkışı ile durdurulmak istenmişti...

[3] Mehmet Ağar, Radikal, 15 Ağustos 1998, s.7.

"Büyük Kulüp'teki düğün/gösteriye aslında filmin ikinci yarısının başlangıcı da denilebilir. Ağar'la ilgili çalkantı nispeten durulduğu, ona muhalefet kırıldı ve ortam büyük ölçüde stabilize edildi. Şimdi tek sorun başlangıçta bütün yumurtaları onun sepetine koyanların yaşanan kazadan sonra eldeki sağlamlara bakıp 'devam' kararı verip vermedikleri. Sonucun ne yönde olacağının cevabını bulmak için biraz geçmişe gitmek gerek... Ağar kamuda takılmayıp yeraltına meyletse orada da zirveye tırmanır, namlı babalardan biri olurdu kuşkusuz. Ama o akıllık edip 'devlet baba'lığını seçti. (...)

Açık söylemek gerekirse, beceriksizlik, çapulculuk içinde Ağar yegâne iş bitiriciydi. İstanbul emniyet müdürü olduğunda tabloyu en net hâliyle gördü kuşkusuz. Devletin zirvesindeki aileye yakın oldu, oturaklı siyasetçi, büyük iş adamı, dev sanatçı, leydi denilen kişilerin gerçek çehresini gördü; gazetecilerin yöneticilerini, yazarlarını tanıdı... Söylemeye gerek yok ama şurasını da ekleyelim, hepsinin de en dar zamanlarında imdatlarına Hızır gibi yetişti. Ne tutanaklar, ne fotoğraflar, ne ses bantları...

Mesleği ona ülkede kirlenmenin, zavallılığın hangi boyutlarda olduğunu öğretti. Buna karşılık adı fısıltıyla anılan kuruluşların nasıl kof olduğunu... İtiraf etmek lazım, öne atılıp kimseye 'Sizi dertten ben kurtarırım' falan demedi. Aksine ileri itilip 'Bizi ancak sen kurtarırsın' denilerek yapılacak daveti bekledi. Malum o zaman devlet tam anlamıyla sıkıntı içindeydi. Doluya koyuyor almıyor, boşa koyuyor dolmuyordu... Dert belliydi ama hukuk eli ayağı bağlıyordu. En hassas kurulların 'acilen bir çare' diye kıvrandıkları bir dönemdi...

Ve işte o ortamda geldi. Emniyet örgütünün tepesinde tek yetkiliydi, sorgu sual edecek kimse de yoktu. 'Kurtar bu beladan da nasıl kurtarırsan kurtar' deniliyordu. Hızla kurdu ekibini. Seçilenlerin işe yararlılığına baktı sadece. Adamların başka kurumlarla arası açıkmış, kanundan kaçıyorlarmış, karanlıkta yaşarlarmış, ilgilenmedi bile onca telaşın içinde bu ayrıntılarla. Hedefler belliydi, onları ortadan kaldırmayı başaracaklarsa defoları göz ardı edilebilirdi. (...)

'İlk müjde'yi verdiği günü anmamak haksızlık olur. Hedefin bel kemiğinin kırıldığını devletin zirvesine 'erkek doğum' haberi verir-

cesine duyurdu. Artık o anda heyecandan yerinden fırlayıp boynuna sarılanlar mı ararsınız, 'Bu iş böyle yapılabilir ancak... Aslanım...' diye yanaklarından öpenler mi... Kulaklarına inanmıyorlardı oradakiler... (...) Bu ilk vuruştu. Onu ikincisi, üçüncüsü izledi... Ekibin eli açılmıştı artık...

Cumhuriyet tarihinde ilk kez, tek bir kişinin adı üzerinde mutabıktı devletin zirvesi. Doğal olarak onunda yükseklere tırmanması herkesin ortak dileği hâline gelmişti. Bundan dolayı Ağar bir bakıma 'umumi arzu' üzerine girdi politikaya. Girer girmez yeni pistte hedefinin bakanlıkla sınırlı olmadığını gösterdi. Tam bu sırada hiç hesapta olmayan bir olayla oralık karardı. Oysa coşku doruktaydı, hava günlük güneşlikti, rampalar bitmiş, düze çıkılmış, son ateşleme için manevralara başlanmıştı.

Taşeron ekip raydan çıktı... Devletin kanatları altında ama kanunlardan muaf, ellerine tutuşturulan plana göre işe takılan 'özel çekirdek' çatladı. (...) Önce, 'Ne var yani, sıradan bir olay, önemli bir şey yok' diye ayağa kalktı, yürüdü Ağar... Ama saat be saat kazandaki basınç yükselmeye başlayınca çöktü. (...)

Çökmüştü ama hâlâ diri ve etkiliydi Ağar. Paniğe kapılmadı hiç. Ortalık toz duman içindeyken meydana çıkıp saçmalamama akıllılığını göstermesi durumu toparlama şansı verdi ona. Tekrar tekrar ve ısrarla sadece: 'Ne yapıldıysa devlet için yapıldı, devletin bilgisi dahilinde yapıldı, arada hatalar yapılmış olabilir, ama kişisel suçlardır bunlar. Benim alnım açık, veremeyeceğim hiçbir hesap yok' dedi. Doğrusu, devlet de biraz eşeledikten sonra önce gizliden gizliye sonra açık açık Ağar'a omuz verdi. Onun hakkında yapılan her soruşturma hangi düzeyde takip edilirse edilsin çıkmaza girdi, tıkandı. (...)

'Mümkün olsa bu düğünü stadyumda yaparım' diyerek perdeyi açmakla, amacının nikâhtan öte şeyler olduğunu söylemişti açıkça Ağar. Nitekim basında günlerce, 'devletin orada hazır ve nazır olacağı' yazılıp çizildi. Dokunulmazlığı kaldırılmıştı, yargılanacaktı. Onu haklı gören ve sevenler de dahil çoğunluk hakkındaki suçlamaların gerçek olduğunun kanaatindeydi. Ama 'Yeter, devlet be-

nim yanımda olduğunu şimdi göstermeli' diyordu Ağar. Kapalı kapılar ardında 'Biz senin haklılığını biliyoruz, suçlu olduğunu düşünmüyoruz' laflarına karnı doymuştu artık.

Tek tek seçip davet ettiklerinin hiçbiri onu reddetmedi. Yanında görüntü vermekten çekinenler de Ağar tarafından mazur sayılmak için ya hastaneye yattılar ya yurt dışına çıktılar. 1980'in simgesi Kenan Evren ve Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in katılımıyla açılacaktı final sahnesi. (...) Gerek Evren'in gerekse Demirel'in muhatap oldukları eleştirileri göze alarak mutabakat bildirdikleri şüphesizdi.

Neticede ordunun üst düzey komutanlarının büyük kısmıyla yakın dostluk ilişkisi olan Ağar'ın tek rahatsızlığı, onların katılımlarını sağlayamaması oldu. Askerlerin müşterek bir karar neticesi bu fotoğrafta görünmek istemedikleri ama Evren'e ulaşıp her an eski Cumhurbaşkanı'nı uyarma imkânları bulunmasına rağmen, tavırlarını o derece belirginleştirmek istemedikleri açıktı. (...) İster yorgun olsun, ister siyasi sonuçlarından çekindiği için, ister telkinlere kulak vererek gelmemiş olsun, Demirel'in daveti kabul etmiş olması dahi Ağar'ın yanında olduğunun işaretiydi".[4]

Ağar'a iade-i itibar gösterisine dönüşen 'Susurluk Düğünü' konusunda Üzeyir Garih, "Evren ve Demirel'in şahitliği halka mesajdır. Diyorlar ki, birtakım şeyler devlet menfaatine yapılmıştır"; Toktamış Ateş, "Bu bildiğimiz bir şeyin açığa çıkmasıdır. Toplumumuzun bir kesiminde Ağar, Çatlı gibi insanlar kahraman görülüyor"; Mehmet Altan, "Bu Susurluk'un devletçe desteklenmesi anlamına gelir"; Enis Berberoğlu, "Susurluk etiketi altında 12 Eylül'ün galipleri arasındaki güç kavgasına kamuoyu bir süre taraf edildi. Sonra yaralar sarıldı, iade-i itibar süreci başladı"; Erbil Tuşalp, "Bu olay bir suçüstü fotoğrafıdır"; Zuhal Olcay, "Şaibeli isimleri birlikte görmek şaşırtmıyor"; Nurseli İdiz, "Bu olayla birlikte devlet bu adamın (Ağar'ın -b.n) icraatlarını olumluyor"; İsa Çelik, "İyi oluyor. Böylece bu devletin kimin devleti olduğu ortaya

[4] Avni Özgürel, Radikal İki, 23 Ağustos 1998, s.3.

çıkıyor"; Avni Özgürel, "Devletin Ağar'ın yanında görüntü vererek, gönlünü almaya çalıştığını düşünüyorum"; "Ufuk Uras, "Evren, Ağar ve Demirel'in aynı nikâh masasında buluşması, rejim sahiplerinin Susurluk'u fiilen onaylamasıdır"[5] diyorlardı...

Haksız da değillerdi. Çünkü Tolga Ağar'ın düğün şahidi 12 Eylül darbecisi Kenan Evren'di; Tolga'nın babası ve Kenan Evren'in mesai arkadaşı Mehmet Ağar da Haluk Kırcı'nın Erzurum'daki nikâh şahidi idi! Ayrıca Ağar'ın gelini Özlem Altındağ'ın gelinliğini, Çakıcı'nın kurye-sevgilisi Aslı'nın annesi Canan Yaka dikmişti.[6] Her şey ne kadar da iç içe ve ilginçti?

DÜĞÜNÜN MAKSADI

Söz konusu ilginçlikler konusunda Necati Doğru, "Özlem ile Tolga'nın düğünü mü? Mehmet Ağar'ı takdis mi? (...) İyi bakalım... İyi anlaşalım... Yüce Meclis'in üyeleri... Belediye başkanları... Eski cumhurbaşkanları... MİT'in önde gelenleri, isimleri devletle özdeşleşmiş eski valiler, eski emniyet müdürleri, yeni polis şefleri, GS Kulübü'nün başkanı, büyük holdinglerin yöneticileri, milli takımın çalıştırıcısı bu düğüne giderek M. Ağar'ı akladılar... Düğün değil... Ağar'ı takdis... Ağar'ı yüceltme... (...) Fakat halkın da gözü var... O göz akladı mı"[7] derken; Murat Belge de ekliyordu: "Mehmet Ağar, oğlunun evlenmesini vesile yaparak, Cumhuriyet elitiyle nikâh tazeledi. Onun buna ihtiyacı vardı. Eh, icabet edenler de, Demirel gibi önemli bir fireye rağmen, epey 'göz doldurur' bir manzara yarattılar. Yani sonuç olarak, Ağar istediğini elde etmiş oldu. (...) Bu, birinci sınıf bir 'reality show' idi. (...) Ama Türkiye açısından bakıldığında burada da bütün yaşanmış tarihi doğrulayan, neredeyse 'ilahi adalet' niteliğinde bir şey var: Demirel'e herhangi bir nedenle güvenen, daha önce söylediği birtakım sözleri de o güvenine dayanak yapan kişi, böyle yaya kalır. (...) Dolayısıyla bu son anda gelmeme durumu da, aslında olması gerekene uy-

[5] Milliyet, 15 Ağustos 1998, s.12.
[6] Hürriyet, 19 Ağustos 1998, s.6.
[7] Necati Doğru, Sabah, 19 Ağustos 1998, s.9.

maktadır. Mehmet Ağar'ın canı sıkılmış olabilir. Bence canını sıkmasın. Demirel 'Gelirim' demiş, söz vermiş. Daha ne yapsın? Bu koşullarda, dörtte üçü geldi, sadece dörtte biri Mehmet Ağar'ın nikâh şahitliğinden sıyırdı sayılır. Kenan Evren ve Tayyip Erdoğan dörtte dört ve dört dörtlük oradayken, gerçekten Mehmet Ağar sıkmasın canını. Görev başarıyla tamamlandı".[8]

Kanımızca da, "Susurluk Düğünü'nde buluşan cephe çok ama çok önemli. Varlığı biliniyordu. Ama su yüzüne çıkmamaya özen gösteriyordu. Şimdi su yüzüne çıkmaya karar vermiş. Bu bir özensizlik değil, bir karar. Dosta, düşmana 'Biz varız ve domuztopu gibi birbirimize bağlıyız' diye haykırıyorlar. Hiç kimse; öküzün altında buzağı aranmaması, uygar insanların 'farklı' düşünseler bile bir düğünde uygarca bir araya gelebilecekleri mavalları okumasın. Bu düğüne katılan eski cumhurbaşkanı da, anlı şanlı işadamları da, etkili ve yetkili bürokratlar da '1998 yılının 17 Ağustosu'nda, yani Susurluk'un üstünden henüz ve sadece yirmi iki buçuk ay, milyonlarca ev penceresinin ateş böceklerine dönüştüğü o şanlı şubat günlerinden bu yana 20 ay geçmişken' Mehmet Ağar'ın düğününde bir araya gelmelerinin anlamını iyi bilecek, iyice ölçüp biçip karar verecek kadar akıllı, deneyimli adamlardır. Düğünde bir araya gelenler bize bir mesaj iletiyorlar: '17 Ağustos akşamı İstanbul Büyük Kulüp'te bir araya gelen bizler...' diye başlayan bir bildiri okuyorlar... Bu mesajı çözmek ve bu mesajda anlatımını bulan 'cephe'ye karşı nasıl bir yol izlenebileceğine karar vermek Türkiye'nin bütün demokratlarının yakıcı görevi"ydi.[9]

Bu konuda "Ağar'ın nikâh törenindeki fotoğraftır bizim sorunumuz" diyen Akın Birdal yüksek sesle haykırıyordu: "Susurluk'un üstü örtülmeye çalışılıyor ve bunun sorumlularından hiç kimse içerde bırakılmadığı gibi, şimdi de Susurluk meşrulaştırılmaya çalışılıyor. Susurluk'un fotoğraflarını birçok yerde, birçok zaman görüyoruz. Şimdi Susurluk'un fotoğrafını, hakkında iki kez dokunulmazlığı kaldırılan eski polis şefinin oğlunun nikâh töreninde

[8] Murat Belge, Radikal, 21 Ağustos 1998, s.9.
[9] Aydın Engin, Cumhuriyet, 17 Ağustos 1998, s.5.

gördük. Bu fotoğrafta bir cunta lideri, öte yanda polis şefinin görüntüsü. Kamuoyu karşısında hukuk dışılığa meşruiyet kazandırmak isteyen, pervasızca bir fotoğraf bu. Şimdi bu fotoğrafı Türkiye kamuoyu gerçekten sindirebilecek mi? İşte sorun burada!"[10]

Gerçekten de soru(n) buradaydı!

NEYİN DÜĞÜNÜ?

Kenan Evren'in, "Memlekete fevkalade yararları olmuş bir insandır"[11] diye tanımladığı ortağı M. Ağar için Rus mafyası ile sıkı fıkı ilişkileri olan Ali Şen de ekliyordu: "Babasının kişiliğinden dolayı Tolga'nın düğünü günlerce Türkiye'yi meşgul etti. Bir polisin oğlu olan Mehmet Ağar polis, vali, milletvekili, adalet ve içişleri bakanı oldu. Kendisine verilen görevleri yaptı. 'Ülken için neden bu kadar çalıştın? Neden ülken için kelleni koltuğuna aldın?' soruları sorulmaya başlandı. Ne kadar yıkıldığını biliyorum. Ama hiç umursamadı. Oğlunun düğününde Mehmet Ağar'ın arkadaşlarını gördüm. Valisiyle, emniyetiyle, devlet, iş dünyası, ülkeyi karanlıktan çıkarmış eski cumhurbaşkanı, sanat, spor ve bilim dünyası. Evet, Mehmet Ağar'ın bütün arkadaşları oğlunun düğününde bulunuyorlardı. Düğüne gelenler 'Adam gibi adamlara sahip çıkmazsak, korkak, eyyamcı, ikiyüzlü insanların bizi yönetmesine isyan etmeyelim' düşüncesine sımsıkı sarılan insanlardı".[12]

Gerçekten de 'Derin Düğün'e Susurluk'a sımsıkı sarılı insanlar katılmıştı. "Güvenlik önlemleri Altunizade'den başlıyor. Bütün köprülü geçişlerin üzerinde polisler nöbet bekliyor. Kadıköy'den Çiftehavuzlar'a doğru ilerledikçe (daha doğrusu ilerleyemedikçe), polis sayısı daha da artıyor. Kadıköy-Bostancı dolmuşunun içinde santim santim yol alıyoruz. Vatandaş duruyor, VİP'ler geçiyor. Dolmuş yolcuları vaziyeti çözümlüyor: 'Trafik böyle felç olduğuna göre, devlet şeyi var herhâlde!' Şoförün aktüalitesi daha iyi: 'Devlet değil, derin devlet düğünü var abiciğim! Mehmet Ağar'ın oğlu evleniyor.' (...)

---

[10] Akın Birdal, Ülkede Gündem, 22 Ağustos 1998, s.2.
[11] Kenan Evren, Hürriyet, 5 Ağustos 1998, s.23.
[12] Ali Şen, Sabah, 23 Ağustos 1998, s.22.

Tolga Ağar ile Özlem Altındağ'ın Büyük Kulüp'teki düğünü, 'basına kapalı' olacaktı. Büyük güvenlik önlemleri alınmıştı. Davetsiz kuş bile uçurulmayacaktı. (...) 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, nikâh saatine kadar bekleniyor. Gelmeyeceği kesinlik kazanınca, üzerinde 'Cumhurbaşkanı' yazan ayaklı sepet protokol masasının dibindeki sütuna yaslanıyor. Bu özel bir muamele... Çünkü Yalım Erez, Bedrettin Dalan, Banker Kastelli (Cevher Özden), Viyana Büyükelçiliği, Van ve Rize valilerinin gönderdiği çiçekler bahçeye park edilmiş. (...)

Büyük Kulüp'ün dört bir yanına açık büfeler konulmuş. Sıcak, soğuk, ılık ne isterseniz mevcut. Tatlı masalarının tam ortasında irmik helvasından minik bir dağ duruyor. Diğer tatlılara kıyaslanmayacak kadar fazla olmasını, düğünün ilerleyen saatlerinde 'şakacı' iki konuğun konuşmasından çıkartabiliyoruz: 'İrmik helvasının burada ne işi var be?' 'Oğlum Memet Abi'nin eşek cennetine gönderdiği 'vatan hainleri'nin ruhları şad olsun diye!'"[13]

'1.000 Operasyon'a imza atan ve "eşek cennetine gönderdiği 'vatan hainleri'nin" helvasını 'Derin Düğün'de dağıtan Ağar'ın 'Düğün Operasyonu' tuttu mu? Yanıtı Ertuğrul Özkök veriyor: "M. Ağar davası yakın tarihimizin en ilginç siyasi olayı olmaya adaydır. Ağar'a ne oldu? Hürriyet'te ilginç bir haber yayınladı. Genelkurmay'ın bahçesindeki 'Kahraman Türk komutanları'nın heykelleri arasında Mustafa Muğlalı'nın da heykeli bulunuyor. Bu heykel oraya dikileli epey olmuş; ama nedense hiçbirimizin haberi olmamıştı. Mustafa Muğlalı, Kürt isyanları sırasında 30-35 kişiyi kurşuna dizdiği için 30 yıla mahkûm olan bir Türk subayıydı. Ancak bu cezası daha sonra affedilmiş ve cenazesi şehitliğe nakledilmişti. Yani bir anlamda iade-i itibar görmüştü. Ama Genelkurmay Başkanlığı'nın bahçesine heykelinin dikilmesi bambaşka bir anlam taşıyor. Şimdi herkes merak ediyor. Mustafa Muğlalı'nın heykelini kahraman komutanlar arasına diken Türkiye, Mehmet Ağar'ı mahkûm eder mi?"[14]

---

[13] Nazım Alpan, Milliyet, 19 Ağustos 1998, s.2.
[14] Ertuğrul Özkök, Hürriyet, 5 Ağustos 1998, s.23.

'Evet' demek hiç de kolay değil!

'DERİN DÜĞÜN'ÜN 'EKSİKLERİ'!

'Derin Düğün'de bir iki eksiği ile hemen her şey vardı. Eksik sadece omuzu kalabalık apoletliler ile Cumhurbaşkanı Demirel idi... Buna Hürriyet Gazetesi, 'Demirel Şoku'[15] başlığını atarak feryat ederken; Demirel'in, son anda, 'Hacı Bektaşi Törenleri'ndeki yorgunluğu'ndan ötürü[16] nikâha katılmayacağını bildirmesi, Mehmet Ağar'ın nikâhtaki keyifsizliğinin de nedeniydi!

'Derin Düğün'e katılma 'şansı'nı elde eden 'mümtaz gazeteci' Can Ataklı, "Günler öncesi konuşulmaya başlanan düğünün ilk anlarında ortalığı olağanüstü bir sessizlik kaplamıştı. Herkes Demirel'in son anda neden gelmekten vazgeçtiğini konuşuyordu. Yüzler ister istemez biraz asıktı" deyip, aktarmaya devam ediyor: "Nikâhtan sonra Nevzat Ayaz'a 'Şahit olacağınızı ne zaman öğrendiniz' diye sordum. 'Ben masada oturuyordum, buraya gelip söylediler' cevabını verdi. Demek ki son ana kadar Demirel'in katılmayacağı belli değilmiş. Zaten yarım saat kala Özel Kalemi'ne telefon ettirmiş ve gelemeyeceğini bildirmiş. Yılın düğününün doğal olarak en ilginç noktası Cumhurbaşkanı Demirel'in son anda gelmemesiydi. Hemen herkes merak içinde Demirel'in gelmeme nedenini soruyordu birbirine. Bu arada hayli dedikodu da yapıldı. Demirel'in rahatsızlandığını söyleyenler de çıktı. Aleattin Çakıcı'nı yakalanması ile bağlantısı olup olmadığını merak edenler de vardı. Anca yaygın kanı Demirel'in şaşırttığı şeklindeydi. En azından bu davranışı kimsenin hoş karşılamadığını söylemek isterim. Açıkçası ben de şaşırdım. Son dakikada bunu yapmaya hakkı olmamalı diye düşünüyorum. Sanıyorum Demirel, bazı eleştiriler nedeniyle bu düğüne gelmedi. Ama her şeye rağmen bunu baştan düşünmeliydi. Geleceğim deyip son anda caymak, makamı da zedeler. Siz ne dersiniz? Ağar, doğal olarak en mutlu gününü yaşıyordu gecede. Ancak gözerinden çok

[15] Hürriyet, 18 Ağustos 1998, s.3.
[16] Milliyet, 18 Ağustos 1998, s.3.

buruk olduğu açıkça görülüyordu. Bir ara 'Cumhurbaşkanı neden gelmedi?' diye sordum. Ağar aynen şunu söyledi: 'Bilmiyorum. Ama programı kendi yaptı, geleceğini kendi söyledi. Yarım saat kala da gelemeyeceğini bildirdi.' Bunun üzerine 'Kendisi mi arayıp söyledi?' dedim. 'Yok canım, Özel Kalem Müdürü söyledi. Ama şu anda bunu düşünecek durumda değilim. İnsanın çocuklarından da kıymetli nesi olabilir ki?' karşılığını verdi. Düğünde hiç neşesi olmayanlardan biri de Kenan Evren'di. Evren de belli ki son anda Demirel'in gelmeyeceğini öğrenmişti".[17]

Mehmet Ağar, Demirel'in gelmemesiyle ilgili soru soran basın mensuplarına, "Eski bir söz vardır. Gelen de sağ olsun, gelmeyen de" yanıtını vermesine vermişti,[18] ama Demirel neden gelmemişti? "Galiba görünmeyen bir el[19] bu düğünü olması gereken yere oturttu" saptamasından hareketle Ertuğrul Özkök'ün yanıtı şöyle: "Masaların beşte birine yakın bölümü boştu. (...) Mehmet Ağar'ı görüyorum. 'Yarım saat önce gelmeyeceğini bildirdi. Oysa düğün gününü bile onun takvimine göre birlikte belirlemiştik' diyor".[20]

---

[17] Can Ataklı, Sabah, 18 Ağustos 1998, s.2.

[18] Mehmet Ağar, Sabah, 19 Ağustos 1998, s.4.

[19] TSK'nin 'enformasyon bürosu' işlevini üstlenen Mehmet Ali Kışlalı'nın 'görünmeyen el' konusundaki görüşü şu: "Ağar'ın PKK'ya karşı mücadeledeki rolünü oldukça yakından bilen bir komutanın, Ağar hakkında iddialar ortaya atılıp, istifası gerektiğinde ne düşündüğünü biliyorum. 'Bildiklerimizin ötesinde bir şey yapmışsa hesabını vermeli' demişti bu komutan. Eminim bütün komuta heyetinin de düşüncesi bu doğrultudaydı... Ağar'la ilgili olayın, düğün vesilesiyle gündeme gelip siyasi boyut kazanmasına Demirel ve Evren'in nikâh şahitliğini kabul etmeleri sebep oldular. İki cumhurbaşkanı da Ağar'ın mücadeledeki rolünün ne olduğunu biliyorlardı. Aleyhindeki tartışmalara katılmıyor olmalıydılar ki şahitliği kabul ettiler. Ağar da bunu kamuoyu karşısında kullandı. Milletvekili dokunulmazlığı kaldırılmış, hakkında çeşitli iddialar dolayısıyla yargı önüne çıkarılmış bir eski devlet görevlisine siyasi hal almış tablo içinde, cumhurbaşkanlarının destek vermiş görünmelerinin hata olacağı öncelikle devletin çok önemli başka kurumları içinde kabul edilmiş olmalıdır. Nikâha Ağar'ı çok iyi tanıyan ve sözünü ettiğim hizmetinden yakinen haberdar TSK'den kimsenin katılmamış olması son derece önemlidir. Cumhurbaşkanı Demirel'in son dakikada verdiği söylenen katılmama kararından da önemlidir. Sanıyoruz bu durum karşısında Evren'de katıldığına pişman olmuştur. Bu kopukluğun sebebi ise eski camiası ile irtibatının gevşekliğinden çok Demirel'in geç açıklanan kararının kendisi için tam bir sürpriz oluşudur" (Radikal, 20 Ağustos 1998, s.6).

[20] Ertuğrul Özkök, Hürriyet, 19 Ağustos 1998, s.23.

Düğün konusunda Ağar'dan farklı olarak Süleyman Demirel[21] şunları diyordu: "Ben kimseye 'katılırım' diye söz vermedim. Düğün davetiyesi elime 1,5 ay önce geldi. Bana her gün sayısı davetiye gelir. Herkese, 'İnşallah gelebilirim' derim. Ama düğün tarihi yaklaşınca birkaç kez açıp sorarlar, ben bir kısmına mazeret beyan ederim. Bu defa kimse sormadı. Yani davetiye alışımla düğün arasında bir başka konuşma geçmiş değil... Basın benim hakkımda o kadar çok şey yazıyor ki. Onlara her konuda açıklama yapmıyorum. Zaten basının bu düğünü bu kadar çok büyüterek katılacağımı kesin bir dille söylemesi beni emrivaki karşısında bıraktı. Ben katılmayı düşündüğümde bunu insaniyet olarak kabul etmiştim. Ama olay sonrasında fazlasıyla siyasi boyut kazandı. Düğünden ne zaman söz edilse sadece benim katılıp katılmayacağım tartışması ortaya getirildi. Ben herhangi bir karar alırken kendimi düşündüğüm kadar bulunduğum makama herhangi bir zarar gelmemesini de düşünmek zorundayım".[22]

'Hangisi doğru' diye düşünmeye gerek yok; ikisi de 'doğru' ikisi de 'yalan'; işte onların gerçeğini tanımlayan da bu belirsiz giriftlik değil mi?[23] Kaldı ki, "Kenan Evren'in sadık tanıklığı sayesinde kanıtlandığı gibi, Susurluk süreci 12 Eylül darbesinin devamıdır. Banka reklâmlarının aksine, 'Kültür aynı, anlayış aynı, felsefe aynıdır'. (...) Türkiye'de Susurluk sanıklarından hesap sormak imkânsızdır. DGM'de süren çete davasında, tüm sanıkların özgür gezmesi doğaldır. Çünkü 12 Eylül hukukuna göre ortada işlenmiş bir suç yoktur. (...) Bizim memlekette, 'Derin Devlet' memurlarını kamuoyu vicdanına veya mahkemeye emanet etmez, kendisi yargılar... Bu gerçeği en iyi Cumhurbaşkanı ve MGK Başkanı Demirel'in bilmesi lazım gelirdi. Süleyman Demirel'in nikâh tanıklığından son

[21] Demirel'in düğüne katılmayışını, Orhan Birgit'in "Kamuoyu bastırınca" (Cumhuriyet, 19 Ağustos 1998, s.5) yazısındaki gibi, Demirel'in protestoların baskısıyla geri adım attığını zannetmemek gerek!

[22] Ruhat Mengi, Sabah, 19 Ağustos 1998, s.20.

[23] "Demirel, düğüne gelmekten son anda vazgeçmedi. Gelmeyeceğini ben bir gece evvel Demirel'e çok yakın bir kaynaktan öğrendim. Tipik bir Demirel davranışı idi. Hiç şaşırmadım" (Hıncal Uluç, Sabah, 19 Ağustos 1998, s.15).

anda vazgeçerken, hangi rüzgârdan etkilendiği önemlidir: Kamuoyu baskısı mı, yoksa 'Derin Devlet' kaynaklı itiraz mı ön plandadır? Çünkü düğüne katılanlara göre, 'Derin Devlet'i temsil ettiklerine inanılan seyfiyedir (asker), mülkiye hatta ilmiye sınıfına rastlayan yoktur. (...) Özetle bu düğünün galibi yoktur. Tek kaybeden oturduğu koltuğa göre değil, rüzgâr gücüne göre karar veren Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'dir".[24]

Elbette 'Ağar, Demirel'e kızgın'dı;[25] ama 'tartışmalar'a karşın, umduğuyla değil, bulduğuyla yetinen Ağar, yine de 'önemli' sayılabilecek adımlar atmıştı.[26]

ÖNEMLİ OLAN!

Ağar'ın düğününe, davete icabet edip katılanlar irdelendiğinde, dehşetli bir öfkeyle Adalet Ağaoğlu'nun 'Bir Düğün Gecesi'ndeki kahramanını anımsamamak elde değil![27] Birkaç eksiğiyle Susurluk'un aile fotoğrafı, Derin Düğün'de sabitlendi. Bu fotoğrafı u-

---

[24] Enis Berberoğlu, Hürriyet, 19 Ağustos 1998, s.12.

[25] Cumhuriyet, 19 Ağustos 1998, s.5.

[26] Düğün hakkında Güneri Civaoğlu, "Siyasi boyutuna gelince. Keşke o hale gelmeseydi. Adaleti etkileyebilecek görüntüler ve polemikler iddiası, bu etkiyi yapabilecek olanların da... Ağar'ın da sakınmaları gereken ortam olmalıydı. Çok yakınlarla sade bir düğün belki çok daha anlamlı mesaj verebilirdi. Böylece kişiler bir tercih sorunu ile karşı karşıya da bırakılmamış olabilirlerdi" (Milliyet, 19 Ağustos 1998, s.17) derken; Rauf Tamer de ekliyordu: "Ağarların düğününde, çeşitli koalisyon modelleri gördük. Önce futbol dostluğu. (...) İkincisi... Politika. DYP ve ANAP'lıların kardeş kardeş oturdukları mekân, Cindoruk'la süslenince, eski Adalet Partisi canlanıverdi gözümüzde... Sadece Demirel eksikti. Neden gelmedi dersiniz? Yorumlar muhtelif... Bir dostumun cevabı: -Gelmedi, çünkü Evren Paşa'dan 12 Eylül'ün rövanşını aldı. Gazeteler günlerdir Demirel'in geleceğini ve nikâh şahitliği yapacağını yazıyordu. Televizyonlar gecelerdir bas bas bağırıyordu. Bu haber yalanlanmadı... Öyleyse niye gelmedi Demirel? Yorgun olduğuna inanmam... Herhalde düşündü, taşındı... yakışık almaz diye karar verdi. Pekâla... Bundan daha önce karar verseydi, ya da daha önce aldığı kararı vaktiyle bildirseydi mesele yoktu. Ama yarım saat kala karar vermiş gibi davrandığına dair bir kanaat yaygınlaştı. Bana sorarsanız, asıl bu yakışık almadı. (...) Oraya gelmek, bu türlü gelmemekten daha fazla makul ve mazur görülür. (...) Cümleyi ters çevireyim: Oraya bu türlü gelmemek, gelmekten daha fazla makul ve mazur görülmez" (Rauf Tamer, Sabah, 19 Ağustos 1998, s.32).

[27] Romanında; düğün davetlisi kahraman, 'flash-back/geriye dönüş'ler ve çağrışımlarla hem kendinin ve hem de Türkiye'nin bir dönem tarihi yeniden inşa eder.

nutmayıp; gelecek özgürlük ve adalet günleri için iyice hafızlamak gerek! Bu bir!

Ağar'ın 'Derin Düğün'nde Of Aman Nalan'ın ya da Sibel Can'ın oynak havaları yerine 'cenaze marşı' çalınması daha uygun olurdu! Bu iki!

Bırakın Susurluk Düğünü'ne katılmış olmayı;[28] davet edilmiş olmanın dahi siyasal ve ahlaki sorumluluğu vardır; bunu kim yadsıyabilir?! Bu üç![29]

'Derin Düğün' hakkında çok söz yerine, sözün tükendiğini unutmadan, artık düğünlü dernekli Susurluk sultasına karşı işi ve eylemi örgütleme zamanıdır![30] Bu da dört!!

---

[28] ÖDP Başkanı Ufuk Uras, Demirel'e gönderdiği açık mektup da, "Bu nikâhta tanıklık etmek, çetelere devlet nişanı vermektir, kamu vicdanını ezmektir" diyordu...

[29] Tabloya bakın: 'meşhur raporları'yla sözüm ona 'demokrasiyi, temiz toplumu savunan' TÜSİAD patronları; sonra da Susurluk'la 'mücadele' eden İkitelli medyasının müstesna şahsiyetlerinden Ertuğrul Özkök, Şakir Süter, Rauf Tamer, Ali Kırca, Sedat Ergin, Okay Gönensin, Mehmet Türker, Rahmi Turan, Enver Ören, Kenan Akın, Ali Baransel, Güngör Mengi, Hıncal Uluç, Canan Barlas, Nazlı Ilıcak, Zafer Mutlu, Nuri Çolakoğlu...

[30] Yunus Emre, "Az söz erim süsüdür/ Çok söz eşek yüküdür" der!

V. AYRIM:

TARİHSEL FATURA!

MİLLİYETÇİ TÜRK(İYE)*

TEMEL DEMİRER

Coğrafyamızda unutmamaya, sormaya ve gerçekleri karanlıktan aydınlığa çıkarmaya; en önemlisi de hesap(lar)ın bu dünyada sorulmasına mahkûmuz... Ama 'korku ve itaat konumu'nu aşamamış ortalama Türk(iye) insanı kulaklarıyla yaşar ve iletişim modu 'şifahi'dir! Bu konuda "MacLuhan, 'dünyada okuma yazmaya geçmiş toplumlar/geçmemiş toplumlar' diye bir ayırım yapıyor. Okumanın 'hâkim iletişim modu' olduğu toplumlarda iletişim 'göz'de odaklanıyor. (...) MacLuhan gibi söylersek, görsel referansların, sözel referansların yerini aldığı yeni bir dünya bu. 'Okuma'nın ve göz'ün hâkim olmadığı toplumlarda ise iletişimin 'hâkim mod'u 'dokunsal/işitsel'. Türkiye, 'okuma/göz'e henüz geçmemiş, bir 'dokunma/işitme' kültürü (Bizde hep 'şifahi kültür' olduğumuz saptaması yapılır da nedeni, niçini tartışılmaz). (...) Kısacası 'Türkler kulaklarıyla yaşarlar'".[1]

Kulaklarıyla yaşarken, resmi ideoloji ve şovenizmle nemalanan 'şifahi' Türk(iye) insanı, hem 'kurban' hem 'cellât' rolünü oynayan bir kişilik bölünmesi yaşamaktadır. Çünkü unutulmamalı ki Türkiye'deki şoven totalitarizm, sokaktaki insanlar olmadan kendini var edemez, üretemez. Bu nedenle korkunun imparatorluğunun icraatlarında Türk(iye) insanının (dolaylı/dolaysız) katkıları, onu ataerkil zihniyet ve davranışıyla besleyip, yeniden üretme kapasitesi küçümsenemez. Ataerkillik, amorf kitlenin içine sinmiştir. Yani ataerkil zihniyet, önyargı ve kabullerini gündelik hayatının parçası kılan Türk(iye) insanı, kendini hiçleştiren 'kurtarıcılar'ın peşinde koşarken, kendi elleriyle de korku imparatorluğunu üretmiş ve cemaatçiliği besleyerek, reayalaşmıştır.

---

* Katılım Gazetesi (Adıyaman), Yıl:2, No:68, 12 Mart 1999.

[1] Mehmet Y. Yılmaz, Radikal, 9 Aralık 1998, s.24.

'Kutsallık' bezirgânlarının yoğun saldırısı altındaki Türk(iye) insanının ayakta alkışladığı, 'gurur duyduğu', peşinden koştuğu çoğunluk 'en milliyetçi' vergi kaçakçıları, kara para aklayıcıları, Susurluk mensupları ya da bol nutuk atan, bankalardan usulsüz kredi alan, eroin kaçıran, mafya ile içli dışlı olan, zamanının çoğunu yurtdışında geçiren, yabancı pasaport ve kimliklerine sahip olan, ABD ve AB'yi 'ikinci vatanı' ilen eden 'arabeskle karışık post-modern vatanseverler' olmuştur.

'En milliyetçi' ya da 'arabeskle karışık postmodern vatanseverler'in reytinginin bu kadar yüksek olmasının altında yatan, 'vatan-millet-sakarya' tacirlerinin 'kutsallık' pazarlıyor olması ve Türk(iye) insanının bunu yutuyor olmasıdır! Yükselen şoven milliyetçilik ve ırkçılık dalgasının ortasında bir an, 'en büyük asker bizim asker' haykırışları arasında askere yollanılırken büyük bir huşu ve hezeyan içinde havaya fırlatılanların çığlıklarıyla Türk(iye) insan(cık)larını anımsayın!

Popüler kültürün şovenizmiyle beslenen Türk(iye) insanı egemen şiddete tapınmaktadır. Bu nedenledir ki, T.'C'nin 75. sene-i devriyesini kutlayan 'Beyaz Türkler', iktidarlarının bekası için, her fırsatta Türklerin 'gecikmeli millet bilinci'ni gıdıklamayı 'kutsal' bir görev addetmektedirler. Görevin icraatının nelere yol açtığını, ya da sokaklara döktürülen 'lumpen milliyetçi çılgınlığın' boyutlarına yakıcı somutluğuyla tanık ve taraf olunmaktadır. Özellikle ezen ulus milliyetçiliğinin mevcudiyeti, bir düşman 'öteki' yaratılarak ayakta tutulup, dinamize edilebilir. Kitlelerin muhafazakâr ve gerici dolayımlarıyla ilişkilenerek (devlet destekli) maddi bir güce dönüşen ezen ulus milliyetçiliği için öteki, inkâr düzleminde teslim alınması ya da yok edilmesi 'olmazsa olmaz' olandır. Bu bağlamda Dr. Saffet Tura'nın, "Türk milliyetçiliğinin narsistik bir tezahür hâlinde ortaya çıktığı gerçek"[2] saptamasına katılmamak elde değil.

Kimse 'sudan-sabundan gerekçeler' üreterek inkâra kalkışmasın: Lumpen milliyetçilik öfkesiyle kalkanların zararla oturmadığı, aksine yaptıklarının yanına kâr kalıp, prim yaptığı Türk(iye) toplumunda bir linç histerisi yaşanıyor! Türkiye'nin dört yanını kuşatan lumpen milliyetçiliğin histerisiyle devreye sokulan gösteriler, şovenist anonim çıl-

[2] Radikal, 30 Kasım 1998, s.6.

gınlığın teşhircilik ve vandalizm eğilimli ürünleridir! Bunlarla birlikte yolsuzluktan yozlaşmaya pupa yelken ilerleyen çürümüş toplumsal ilişkiler, Türkiye'deki mafyatik ücretli kölelik sisteminin kendini sürekli olarak yeniden ürettiği velut ekseni de oluşturmaktadır!

Özgürlüğün 'out', cüzdanın 'in' olduğu Türk(iye) toplumunda Bilimsel Eğitim Kültür Vakfı'nın (BİL-SES) araştırmalarına göre günümüz gençliğinin %20,70'i 'para'yı önemli görüyor. Sevgiyi önemli görenlerin oranı ise %19,53. Özgürlüğü önemli görenlerin oranı ise %4,39! Yine gençlerin %44'ü mutsuz olduğundan söz edip, %85'i de yurtdışına gitmek isterken;[1] 17. yüzyıl Fransız düşünürlerinden La Bruyere'in, "En tatsız karakter, hiçbir karakteri olmayan kişidir" uyarısını anımsayarak; maymun iştahlı Türk(iye) insanı devasa bir tüketim makinesine dönüştü(rüldü)günün altını özenle çizmeliyiz.

Evet, ortalama Türk(iye) insanı aldırmaz 'yüzeysel'liği ve siyasal profiliyle olup bitenden (dolaylı ya da dolaysız), sorumludur! İspanyol düşünür Ortega Y. Gasset, 'Avrupa kültürü' denilen şeyin aslında 'Cermen' ve 'Akdeniz' kültürü olarak iki ayrı yüzü bulunduğuna ve 'Cermen kültürü'nün derin gerçeklerin kültürü, buna karşılık 'Akdeniz kültürü'nün ise yüzeylerin kültürü olduğuna işaret ederken; Türkiye'deki (Mussolinivarî) yaygaracı-lumpen milliyetçiliğin neden bu kadar etkili olduğunu ya da Susurluk'un yığınların nezdinde neden bu kadar çabucak bir sabun köpüğü gibi eridiğini de; 'yüzeysellik' vurgusuyla açımlamaktadır. Özellikle yüzeysel, refleksiv ve devletçi hamaset atmosferinde boy veren 'öteki'ne düşman güruhun fikir düzeysizliğinin efelenmesi, kabalığı ve cehaletiyle donanmış lümpen sokak milliyetçiliğinin ne olduğu; eli kılıçlı 'malul gaziler'in, folklorik giysili zeybeklerin ya da bayrağa sarılmış insanların İtalyan Konsolosluğu önündeki gösterileriyle veya 'Dağ başını duman almış' marşları ve kuru sıkı tabancalarla ateş ederek 'Roma'yı yakarız!' haykırışlarıyla net biçimde sergilenmiştir...

Milliyetçiliğin üslubunu 6-7 Eylül'lerden alan mide bulandırıcı manzaralarını, hep birlikte Roma sürecinde yaşadık! Bu karelere 'mazeret' üretilemez; 'üretilmeye kalkışılırsa' da, müthiş bir yalancılık ya da siyasal miyopluk olur. Roma süreciyle birlikte Türkiye sathında körüklenen

[1] Gazetepazar, 6 Aralık 1998, s.8.

lumpenlik dalgası işe kivi ezmekle başlayıp, buzdolabı parçalamaktan araba yakmaya kadar uzanan şov milliyetçiliğinin yakın plan görüntülerini gözler önüne sererken; 'Gösteri Toplumu'na dönüşen Türk(iye) insan(cık)ının showenizmden nasıl etkilendiğinin de belgesi oldular!

'Reayalığı (güdülenliği, yani at sürüsüne benzeyen uyurkluğu)' aşamamış devlet 'yurttaşları'nın 'gerçeği' meydanda! 82 Anayasası'nın 10. maddesi, '*Herkes, dil, din, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetmeksizin kanun önünde eşittir*' denilse de lumpen milliyetçilik Türk(iye) toplumunda revaçtadır! Örneğin ANAP'ın 6. kongresinde stratejilerinin 'milliyetçilik' eksenine oturtulacağını açıklayan 'serbest piyasacı liberal'(!) M. Yılmaz, "Bu kongredeki topluluk, milliyetçi Türkiye topluluğudur"[4] diye haykırmaktadır!

Bu noktada, "Kimse sokakta yürüyen insana Kürt'tür diye saldırmıyor. Batı ülkelerinde görülen ırkçı tavır bizde yok"[5] ya da "Bizim zencimiz yok"[6] diyen Türker Alkan'ı ciddiye almak mümkün değildir! Çünkü "Türk halkının %32'si yabancıları komşu olarak istemezken, bu oran 1997'de %46'ya çıktı. Türkiye bu oranda diğer azgelişmiş ülkeleri bile solladı. Aynı oran Tayvan'da %25, Venezüella ve Nijerya'da %21'dir. Türk halkının %33'ü de yabancıların ülkeye gelmesinin yasaklanmasını istedi. Türkiye bu oranla da tüm ülkeleri geride bıraktı. Bu oran ABD'de %9, İspanya'da %5 düzeyindedir".[7]

Toparlarsak: Gündelik yaşamın her alanına yayılan Susurluk çürümesinin iktidar savaşlarından kaçınmak, Türkiye'de herkes için imkânsızdır. Herkesi içine çeken 'paranın (ve Susurluk'un) iktidarına' biat veya isyan ekseninde yaşanan savaşta insan(lar), sadece tarafını belirleme şansına sahiptir: Ya kurban olunacaktır; ya da diyeti ödeyerek insan kimliği korunacaktır; orta yol yoktur!

---

[4] Radikal, 22 Kasım 1998, s.5.
[5] Radikal, 7 Ocak 1999, s.5.
[6] Radikal, 3 Ocak 1999, s.5.
[7] Cumhuriyet, 27 Kasım 1998, s.6.

'İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN'*

TEMEL DEMİRER

İronik bir betimlemeyle Baudeleaire, "Şeytanın en büyük hilesi, bizi var olmadığına inandırmasıdır" der. Dostoyevski 'Karamazov Kardeşler' adlı yapıtında ekler: "Eğer şeytan yoksa ve yok olduğuna göre onu insan yaratmışsa, o hâlde mutlaka onu kendine benzer, kendini örnek alarak yaratmıştır"! Evet; telekulakları ile bizi dinleyen, izleyen ve bize bir nefes kadar yakın olan şeytan içimizde; çünkü şeytanı kendi ellerimizle, beynimizle biz yarattık!

Toplumu devlete, devleti topluma yaslanarak eleştiren geleneksel siyasi zihniyetle yol almak mümkün değil. Devlet denilen cinneti, ona biat edip, üreten toplum yaratıyor... Ortada devlet eliyle örgütlenmiş bir toplumsal kötülük var. Toplumsal kötülüğün aktörleri, yaratıcıları; toplumsal olarak örgütlenmiş aptallığımızla yani ululemre itaate kodlanmış 'ben'im, 'biz'iz! Haksızlığa boyun eğmek, suç ortaklığı değil midir? Susmak; paylaşmakla, onaylamak anlamı taşımaz mı?

Tuzu bile kokutan Türk(iye) coğrafyasında hayatımızı parselleyen şeytan(lar)ın gerçeği karmaşık değil; aksine çok basittir: Onlar için 'kutsal' devlet ve resmi ideoloji her şey, toplumsa hiçbir şey... Şeytanın körüklediği ırkçı nefretin ve şoven öfkenin 'suç/ceza' açmazının kördüğümünden kurtulmak için bu denklemi; "Non ridere, non lugere, neque, detestari, sed intelligene/Gülme, ağlama, lanetleme, sadece kavra" diyen Spinoza'nın soğukkanlılığı ile ters yüz etmek gerek... Eğer hayatın ve gerçeklerin dolandırıcısı ya da sahtekârı olmayacaksak; 'sözde düşmanlıklar'ın kurbanı olmayı kabullenmeyeceksek şeytanla hesaplaşmak gerekiyor... Çünkü o şeytan ki; durmadan yeni 'düşmanlar' üretir, 'düşman'sız yapamaz,

* Özgür Bakış Gazetesi, Yıl:1, No:67, 23 Haziran 1999.

yarattığı 'düşman'lıklarla yetinmez, doymaz. Şeytanî korku ve baskı rejiminin vazgeçemeyeceği tek şey 'düşman'dır; çünkü o kendini 'düşman'la, 'düşmanlık'la üretip, 'düşman' hayalleriyle boğuşarak ayakta tutar... Şeytanın, bir an, 'düşman'sız kaldığını düşünebiliyor musunuz? O an hâli nice olur; 'düşman'sız şeytan dişleri sökülmüş kurda benzemez mi?

'Bir tek dost' dışında, her şeyin 'düşman' ilan edildiği coğrafyada Hanya'yı Konya'yı bilmeyen ve öğrenmek istemeyen tek boyutluluğuyla Türk(iye) insanı, sadece bir kara mizah değil; aynı zamanda bir trajedidir. Kirli savaşın çürütüp, yıldırarak ruhlarını köleleştirdiği; toplumsal vicdanını, etik'ini körleştirdiği Türk(iye) insanı şeytani tek boyutlu kararnamelerin, şovenizmin ve çaresizlikle sarıldığı alkolizmin tutsağıdır. Örneğin 1999'un ilk üç ayında Türkiye'de 36 milyon litre alkol içildi; son 5 yılda tüketilen alkol ise 505 milyon litre dolayındadır.[1]

Bundan başka egemen medyanın ahlâk konseptini tümüyle yitirdiği, her şeyin 'Televoleleşme' seyirliğinde somutlandığı[2] 'cinnet kesiti'nde sarıldığı çürük, kurtlu 'Kızıl Elma' söylenceleriyle ütopyalarını yitirmiş Türk(iye) insanı, geçmiş-bugün-gelecek diyalektiğinde reddiyenin önemini unutup, şeytanın bugününe saplanmış ve tarihin kesintisizliğindeki 'kesintilere' bilinç, eylem, bilim enjekte edebilme imkânını, inisiyatifini, ahlâkını yitirip; şeytanî yalana sarılmıştır... Paranoyak ve histerik körlüğüyle, yaşamını müdahil milliyetçiliğe ipotekleyen Türk(iye) insanı; kimlik travması, aidiyet yanılsamasıyla bir maskeli balonun sıradan figüranıdır. Rejisörleri ise mahkemenin orta yerinde savunma avukatlarına, "Sizi nasıl çekecekler kucağa biliyor musunuz? Şerefsizler. Sırıtmayın, öldürürüm sizi. Önünüze bakın lan. Kafanızı koparırım"[3] diye haykıran İmralı müdahillerinden Şevket Can Özbay'lardır...

Yalanla yaşayan, yalansız yapamayan, yalana tapan Türk(iye) insanının, Batı patentli 'Yaralı Bilinç'inin tarihsel-gündelik açmazı;

---

[1] Özgür Bakış, 14 Haziran 1999, s.14.

[2] Oray Eğin, "Televole ve Sonrası...", Birikim Dergisi, No:117, Ocak 1999, s.104-109.

[3] Şevket Can Özbay, Cumhuriyet, 9 Haziran 1999, s.11.

Augustinus'un 'Yalan Üzerine',[4] F. Bacon'un 'Hakikat Üzerine',[5] F. Nietzsche'nin 'Doğruluk ve Yalan Üzerine'de[6] yazdıklarını doğrulamakla kalmayıp; Bizans'ın da kalıtçısı olduğunu belgeler! Nasıl mı? Caesarea'lı Eusebios, 'Oratio de Laudibus Constantini' adlı eserinde Bizans imparatorunun nitelikleri'ni şöyle betimler: "Tanrı'nın aziz kulu olan imparator, Yüce Kudret'i temsilen dünyanın idaresini elinde tutmakta ve bütün dünya işlerini yönlendirmektedir. (...) O ki bütün evrenin efendisidir, her şeyin üstünde ve her şeyin içindedir, her şeyde hem görünür hem görünmez olarak mevcuttur ve her şeyi kapsayan Tanrı Sözü'dür. (...) Hükümran kudretin, bütün insanları tek bir otoritenin hükmüne bağlayan kanunun yaratıcısı, O'dur. (...) Onun alternatifi olan poligarşi [demokrasi], mevkide eşitlik öngörmesi nedeniyledir ki, anarşi ve çatışmaya yol açar aslında. Zira bir tek Tanrı vardır, iki değil, üç değil, daha fazla değil. (...) Tek bir Mutlak Hükümdar vardır ve onun Logos'u [Söz'ü] ile imparatorluk hukuku birdir. (...) Söz ki, bizatihi Tanrı'dır ve Baba'nın krallığını, ona tabi olup onun ardınca yürüyen herkes adına yönetir".[7]

Evet, bugünün şeytanı; hepimizi, Bizans İmparatoru'nu anımsatan 'tekçilik' ve yalanla yönetmektedir! Ancak bir Rus atasözünün dediği gibi, 'Yalan söyleyerek hayatta ilerleyebilirsiniz, ama geri dönemezsiniz'!

Gelin bu değinmelerden sonra bir an Nazlı Ilıcak'ın, 'TSK Öcalan'la görüştü'[8] iddiasına, Genelkurmay Başkanı Kıvrıkoğlu'nun, "Bunu iftira olarak kabul etmekteyiz. Bu senaryolar ciddiyetten tamamen uzaktır"[9]yanıtını; Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreterliği'nin 'Komplo teorilerine prim verilmemesi'ni isteyip, 18 Mart ve 7 Haziran 1999 tarihli açıklamalarında da, 'TSK'nın PKK ile hiçbir teması olmadığı'nı duyurulduğunu[10] anımsayalım...

---

[4] Cogito Dergisi, No:16, Güz 1999, s.39-43.
[5] Cogito Dergisi, No:16, Güz 1999, s.44-46.
[6] Cogito Dergisi, No:16, Güz 1999, s.55-66.
[7] Cogito Dergisi, "Bizans", No:17, Kış 1999, s.49-50.
[8] Nazlı Ilıcak, Yeni Şafak, 9 Haziran 1999.
[9] Hüseyin Kıvrıkoğlu, Hürriyet, 12 Haziran 1999, s.19.
[10] Radikal, 12 Haziran 1999, s.8.

Bu noktada Mehmet Ali Kışlalı, "Özal'ın PKK terörünü nasıl sona erdirmeye çalıştığı hakkında açıklamalar yapıldı. (...) Özal'ın ölümünden hemen önceki dönemde sorunu barışçı bir yöntemle çözmek üzere olduğu hakkında yorumlar var. Can Dündar Sabah'taki yazısında, Özal'ın askerler arasında da bu yönteme taraftar olanların bulunduğunu inandığını söylüyor. Söz konusu olan TSK'nın sayıları yüz bine yakın subay ve astsubay kadrosu içinde bu fikirde bulunan birkaç kişiyse diyeceğimiz yok. Ama olayları yakından izleyenler Özal'ın başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı süreçlerinde TSK'nın hangi kararlılık içinde olduğunu çok iyi bilir"[11] dese de, sormak gerek: Ateş olmayan yerden duman çıkar mı? Ya Alev Alatlı, Cengiz Çandar, İsmet İmset vb.leri konuşursa...

Ertelense de engellenemez: Değiştik, değişiyoruz, değişeceğiz... Çünkü değişmeyen, değişmeyi göze alamayanlar; değişeni yönetemezler... Bunu hiç kimse ya da hiçbir şeytanî güç engelleyemez... Eleştirilemez, değiştirilemez, tabu hâline getirilmiş hiçbir şeyin geleceği yoktur... Her karanlık, hiç olmazsa bir alacakaranlığa gebedir... Siyaset kanallarını tıkayan bir tahakküm, kaosa davetiye çıkarıyor demektir... Ve kapalı kutular da gün gelende açılır...

Malum ya hangi baskılara maruz kalırsa kalsın el-yürek-beyin görür, konuşur, duyar, direnir, karşı koyar, başkaldırır, okşar, tanır, sever, sorar, arar, yanıtlar, yaratır, değişip-dönüştürür. Ve her şey dayatmacı şeytaniliğin istikrar arayışının tıkandığı noktada boy verir; esas mesele orda başlar. Yaşanacak ve görülecek: 'edilgen kamuoyu' da etkinleşip siyasallaşacaktır, şeytanın bilgisine sunulur!

[11] Mehmet Ali Kışlalı, Radikal, 10 Haziran 1999, s.7.

'ÇOK YAŞADIK, ÇOK GÖRDÜK... YAŞAMAK HEM GÜZEL HEM ZOR!'*

SİBEL ÖZBUDUN

"Bakkal Karabet'in ışıkları yanmış
Affetmedi bu Ermeni vatandaş
Kürt dağlarında babasının kesilmesini
Fakat seviyor seni,
Çünkü sen de affetmedin
Bu karayı sürenleri Türk halkının alnına..."[1]

Uzun zamandır seslerini, soluklarını duyan yoktu. 'Milliyetçi Sol' ile birlikte kotarmaya kalkışıp yüzlerine gözlerine bulaştırdıkları 'Kıbrıs mitingleri', ya da kimi metropol-dışı üniversitelerdeki mutad 'ali-kıran-baş-kesenlikleri' dışında... 1999 seçimlerinde, 'Kızıl Elma'ları olan iktidar ortaklığından sonra 3 Kasım 2002 seçimlerinde paldır küldür iktidardan düşmekle kalmayıp, barajın da altında kalmak ağırlarına gitmiş olmalıydı. Kuşkusuz seçim yenilgilerinin iç-hesaplaşmalarını, daha doğrusu hesaplaşamamalarını yürütüyorlardı içten içe... Belki de, rejimin AB'den yüz geri edilme, Kuzey Irak'ta kurulacak olası bir Kürt Devleti, ya da bir Kıbrıs fiyaskosu sonucu dönüp kendilerine başvuracağı günlerin hayaliyle avutuyorlardı kendilerini ve kadrolarını. Yukarıda anılan 'hayat emareleri' ise, tehditkâr varlıklarını zaman zaman bizlere hatırlatma vesileleri herhâlde...

Ararat filminin Türkiye'deki dağıtımcısı firma tarafından son anda gösterimden çekilmesi, bu vesilelerden biri oldu. Basına yansıdığı kadarıyla olayın gelişmesi, trajikomik. Filmin Türkiye'deki

* Evrensel Dergisi, No:146, Şubat 2004.
[1] Nâzım Hikmet

gösterim haklarını satın alan Belge Filmin sahibi Sabahattin Çetin, Kültür Bakanlığı'ndan aldığı iznin ardından, filmin 16 Ocak tarihinde vizyona gireceğini açıklıyor. Sonradan içine bir 'kurt' düşmüş olmalı ki, Bakanlık izniyle yetinmeyip, 'filmin gösterilmesi sonucu oluşabilecek tepkileri' ölçmek üzere düzenlediği özel gösterime 'ülkücü ricali' davet ediyor. Filmi Ülkü Ocakları'nı temsilen izleyen 'felsefeci' Gökhan Yılmaz'ın 'İnsan kendi evinde kendine sövdürmez' yollu fetvası ve İstanbul Ülkü Ocakları Başkanı'nın 'Filmi ne şekilde olursa olsun yayımlatmayacağız,' tehdidi üzerine, film gösterimden çekiliyor.[2] Çetin çarnaçar MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'ye bir mektup yazarak filmin sinemalarda gösterimi konusunda etkisini kullanması için ricacı oluyor.[3] Bu 'rica'nın bir sonuç vermediğini, hem Bahçeli'nin "...bu işletmecinin Türk milleti aleyhine bir film ithal etmesinin sebebini aramakta yarar var"[4] yollu gözdağından ve filmin vizyona girmeyişinden anlıyoruz.

Hatırlayacaksınız, 1999 seçimlerinin MHP'yi iktidar ortağı kılmasından sonra yıllarca Bahçeli önderliğindeki MHP'nin değiştiği, bir merkez partisi hâline geldiği, 'vur-kır'cı geçmişiyle hesaplaştığı, özeleştirisini yapıp demokrasiyi benimsediği vb. yolundaki büyüklere masalları dinlemiştik yıllarca. Liberal medyadaki 'MHP değişti' edebiyatının, bu partinin AB yolundaki ayak sürümelerinin baş edilemez boyutlara varışının ardından, bir sihirli değnek değmişçesine 'MHP hiç değişmemiş' edebiyatına dönüşmesindeki istihza bir yana, kendisinin de 'Ermeni çeteleri tarafından katledilmiş bir Azeri ailesinin üyesi' olduğunu belirten[5] film dağıtıcısının filmi piyasaya sürmek için Kültür Bakanlığı'nın izniyle yetinmeyip bir başka adrese, MHP/Ülkücülere başvurması, 'halkımızın' bu cenahın 'değiştiği/demokratikleştiği' yolundaki retoriğe ne denli 'ikna olduğunun' bir göstergesidir.

İşin bir başka yönüyse iktidar ortağı olduğu dönemde, kriz müptelası ülke ekonomisinin dışa bağımlılık katsayısı katmerleşir-

[2] Murat Çelikkan, "Ülkücüler hortladı", Radikal, 10 Ocak 2004, s. 4.
[3] Birsen Altuntaş, "MHP'ye Ararat Mektubu", Milliyet, 7 Ocak 2004, s. 2.
[4] Murat Çelikkan, a.y.
[5] Birsen Altuntaş, a.y.

ken -kadrolaşma yarıçapını genişletme gayretleri dışında- kılını dahi kıpırdatmayan[6], IMF direktiflerinin, DB yönergelerinin sadık izleyicisi bu partinin, konu kültürel sorunlara geldiğinde aslan kesilip, 'Milliyetçilik bizden sorulur' edasıyla sağa sola gözdağı verişidir. Partinin dört yıllık iktidar ortaklığı döneminden aklınızda, Nâzım Hikmet'in yurttaşlığı ve mezarının Türkiye nakline karşı duruşlarındaki cansiperanelik,[7] Varlık Vergisi rezilliğini konu alan 'Salkım Hanımın Taneleri' filminin TRT'de gösterilmesi karşısında koparttıkları fırtına, Kürtçe kullanımı ve öğrenimine karşı aslan kesilişleri, Marmara depreminde yurtdışından gelen ekip ve kanlara uyguladıkları ambargo, 'Türk genleri'nin 'muhafaza ve müdafaa'sındaki titizlenmeleri, köpekleri, inekleri ve tohumları 'millileştirmeleri'[8] gibilerinin dışında ne kaldı sizin? 'IMF güdümlü bezirgân milliyetçiliği'nden daha fazlasını beklemek mümkün mü?

---

[6] Mümtaz'er Türköne, şu tespitleri yapıp soruyordu: "Lideri Türkiye ekonomisi üzerine doktora yapmış ve ülkede kriz ortamı yaşanıyor, ama MHP ekonomik alanda etkin değil. (...) Hâlbuki MHP'nin önünde, ideolojisi ile mütenasip at oynatabileceği son derece geniş bir alan var: Dünya çapında yükselen ekonomik milliyetçilik. (...) MHP bu gelişmelerden habersiz görünüyor. (...) MHP, üstelik ekonomik kriz ortamında elinde bulunan bakanlıklar aracılığı ille de bir şeyler yapmayı denemedi; tarımda eski destekleme politikalarını savunmak dışında. Sanayi Bakanlığı aracılığıyla, çöken KOBİ'lere nefes aldıracak bir programın bayraktarlığını, yağmasa da gürleyerek üstlenebilir, seçmenini de mutlu edebilirdi. MHP'liler neden ekonomiden anlamıyor?" (Mümtaz'er Türköne, "MHP ve Bilge Kağan", Radikal, 4 Eylül 2001, s.9).

[7] Ne ki, MHP'lilerin can düşmanları ilan ettikleri Nâzım Hikmet'in mezarının Türkiye'ye nakli konusunda da 'pazarlıkçı' bir tutum izledikleri ortaya çıktı. Konuyla ilgili iki yıl önce çalışma yapan Rus-Türk İşadamları Birliği (RTİB) Başkanı Ali İhsan Akıskalıoğlu, nakil kararnamesi konusunda bakın neler anlatıyor: "Biz herkesle tek tek görüştük, herkes imzaladı, ama iki bakan imzalayamayacağını söyledi. Bu imzalamayan bakanlara, 'Nâzım evrensel bir varlıktır' dedik. Onlar da 'Haklısınız, Nâzım dünyaca ünlü bir şair, bir kültür değeridir, karamameyi imzalarız. Ancak bir şartımız var. Nâzım'ın mezarının serbest bölgede olması lazım' dediler" (N. Şener, 'İmzalarız Ama Bir Şartla', Milliyet, 1 Ocak 2004, s. 3). Bu örnek, 'yükselen değer', bezirgânlaşmış 'ne şiş yansın ne kebap' milliyetçiliği üzerinde uzun uzadıya kalem oynatmayı gereksiz kılacak kertede açık, değil mi?

[8] Hatırlanacaktır: "MHP'li Tarım ve Köyişleri Bakanı Hüsnü Yusuf Gökalp, 'Türk tipi inek' ve 'Türk tipi tavuk'tan sonra bitkileri de 'Türk tipi' yaptı. Bitki tohumları sınıflandırılırken, 'Alparslan, Turan, Altay, İzgi, Atilla, Türkay, Turkuaz, Türkmen, Ata 100' gibi ülkücü isimler verildi. Bakanlık, dünkü Resmi Gazete'de yayımlanan 'Bitki Çeşitlerinin Tescil Edilmesine İlişkin Yönetmelik' ile tohumları tescil etti. Bu çerçevede, ekmeklik

Ararat filmi gösterildiği ülkelerde, ne gibi bir etki yarattı ne ses getirdi, bilmiyorum, ama gösterilmediği ülkemizde, bu hamaset-perverlerin etrafında seferber olacakları yeni ve ucuz bir 'milli dava'nın daha vesilesi oldu. 'Öteki'siz kaldığında var oluş gerekçesini yitiren Türk milliyetçiliğinin bu 'şahlanış'ına, kuşkusuz 'ulusal sol'dan da katılımlar olacaktır. Örneğin, "Osmanlı İmparatorluğu'nun ayrıcalıklı azınlığı olan ve bizim saflıkla 'Millet-i Sadıka' olarak adlandırdığımız Ermenilerin neredeyse iki yüzyıla yaklaşan süredir kendilerini ezilmiş ulus olarak göstermelerine, 1915 'yer değiştirme' önlemini 'soykırım masalına' dönüştürerek dünyadan ve özellikle Hıristiyan âleminden merhamet dilenciliğini sürdürmelerine artık son verdirilmesi zamanı gelmiştir. (...) Asıl mağdur olan, soykırıma uğrayan bizler ise ister istemez kendimizi savunma durumunda kaldık ve ihanete uğramamıza, acı çekmiş olmamıza karşın, geçmiş olaylar tarihte kalmıştır düşüncesiyle, her zaman olduğu gibi Ermenilere karşı hoşgörülü davranmayı sürdürdük";[9] "Oysa Ermeniler 1860'lardan itibaren önce otonomi, sonra da bağımsızlık amacıyla sürekli isyanlar çıkardılar. Yarı siyasi parti yarı komitacı örgütleriyle sık sık terörizme saparak mücadele ettiler. 1. Dünya Savaşında Rusya ile işbirliği içinde Türk ordularını arkadan vurdular. Türk sivillere saldırdılar ve katlettiler. Azınlıkta oldukları

---

buğday 'Altay 2000, Turan, Türkmen, Kırgız' isimlerini alırken, çeltiğin yeni adı 'Osmancık ve Yavuz' oldu. Mercimek 'Malazgirt', nohut 'Çağatay', ayçiçeği 'Türkay', susam 'Orhangazi', haşhaş 'Afyon Kalesi- 95', şekerpancarı 'Türk Şeker', biber ise 'Ata 100' ismini aldı. (...) Bakan Gökalp'in tebliğiyle MHP'nin eski genel başkanı Alparslan Türkeş'in ismi ekmeklik buğdayla yaşatılacak. Ekmeklik buğday tohumlarından biri 'Alparslan' adıyla tescillendi. MHP'li TBMM Başkanı Ömer İzgi'nin soyadı da bir ekmeklik buğday tohumuna konuldu. Kızılderililerin Türk olduğuna ilişkin ortaya atılan iddialar bitki tohumluklarına verilen adlarla da sürdürüldü. Salkımotu tohumu efsanevi Kızılderili lideri 'Geronimo' olurken, kamışsı yumakotunun tohumu 'Apaçi' adıyla tescillendi" (Radikal, "Ülkücü Tohum", 15 Temmuz 2001, s. 12). Ancak anlaşılan, MHP'nin "tohum milliyetçiliği", misak-ı milli sınırlarında son bulmaktaydı: "Tarım ve Köyişleri'ne bağlı araştırma enstitülerinde elde edilen yeni tohumların dış satışını kolaylaştırmak için yabancıların dikkatini çekecek isimler tercih edildi. Buna göre soyaya 'Williams', pamuğa 'Caroline Queen', kırmızılâhanaya ise 'Rota Kugel' gibi isimler verildi" (ay.).

[9] Tevfik Ünaydın, "Soykırıma Uğrayanlar Türklerdir", Cumhuriyet, 3 Haziran 2002, s.2.

Doğu Anadolu'da etnik temizlikle kendilerine münhasır bir vatan yaratmak istediler. (Hâlâ bu amacı gütmüyorlar mı?) Bazı bakımlardan bir trajediye dönüşen tehcir bu tehditleri önlemek için yapıldı"[10] yollu tezlerle vahşeti aklayan kitlesel kıyım apolojistleri...

Ve tabii, "kesinlikle Türk/İslâm kaynaklı olmayan, kesinlikle Avrupa/Amerika/Rusya/Hıristiyan kaynaklı, tanıtlanmış ve kanıtlanmış, yazılı ve görsel; bilgi, belge, bulgular kullanılarak, 1000 yılından bu yana çeşitli ırklar tarafından (Türk ırkına) karşı yapılmış soykırımlar"[11] üzerine bir film tasarlayıp da bir türlü gerçekleştiremediğine yanan Metin Erksan veya Topal Osman Kuvayı Milliye kahramanlarındandır diyerek Giresun'daki Topal Osman anıtının kitabesinin kaldırılmasına hayıflanan[12] Taha Akyol gibileri...

Ermeni 'Öteki' (güncel bir tehlike olmaktan çıkan komünist 'öteki'; ABD ve AB'li konjonktürde fazla öne çıkartılması sakıncalı Kürt 'öteki'; yine mevcut konjonktüre ters Rum/Pontuscu 'öteki' vb.nin tersine) Türk milliyetçiliğinin cerbeze sınavı için kolay bir hedef olagelmiştir. Benzinini 'ihanet', 'arkadan hançerleme', 'Rus (ya da İngiliz, Fransız vb.) beslemeliği' gibi söylemlerin döktüğü bu dilsel ve fikri saldırganlık, her an kuvveden fiile geçmeye hazır, milli bilinçaltında bekletilmektedir. Tekrar vurgulamalı; tetikçisi çoğunlukla MHP/ülkücü camia olsa da 'azmettireni' çoktur. Geçtiğimiz yıl Ermeni okulları dahil tüm orta dereceli okullarda 'Ermeni soykırım iddialarının asılsız olduğu' konusunun işlenmesi yolunda genelge gönderen, AKP'nin Milli Eğitim Bakanı değil miydi?[13]

---

[10] Gündüz Aktan, "Holokost ve Ermeni Olayları", Radikal, 25 Şubat 2002, s.8.

[11] Metin Erksan, "Soykırım/ Katliam/ Genocide-Holocaust/ Atrocity/ Barbarism", Cumhuriyet, 28 Mayıs 2002, s.17.

[12] Taha Akyol, "Milli Güvenlik ve Tarih", Milliyet, 23 Ekim 2002.

[13] "Bakanı Çelik imzalı 14 Nisan 2003 tarihli genelgenin giriş bölümünde bu çalışmaların nasıl yapılacağı anlatılıyor ve 'asılsız soykırım iddialarıyla mücadele' kapsamında bakanlıkça sürdürülen çalışmalar çerçevesinde 'Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryani' iddialarına ilişkin konuların ilköğretim 5 ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programları ile ortaöğretim tarih 1 ve tarih 2 ve Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersleri öğretim programlarında yer almasının Talim ve Terbiye Kurulu'nun kararlarıyla kabul edildiği belirtiliyor. Bu kararların, 2002-03 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulduğu vurgulanarak ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında 'Ermeni iddialarının

Ya da, 'Ermeniler hakkında bunları biliyor muydunuz?' soru-suyla söze başlayıp, ardından örneğin:

"* Romalılar Ermenileri sevmezlerdi. Neron(54/68) sarayının en gözde yazarlarından olan Petro'nun Ermeniler hakkındaki yazı-sında 'Ermeniler de insandır ama evde dört ayak üzerinde yürürler' dediğini;

* Ermenilerin diğer milletlerden önce 301'de Hıristiyan oldu-ğunu; ancak Sasani hükümdarları Keyhüsrev ve Ardeşir'in binlerce Ermeni'yi eski dinlerine dönmeleri için İran'a sürdüğünü ve bunun Ermenilerin ilk tehciri olduğunu; İran hükümdarı Şapur'un ülkeyi aldığı gibi Ermeni Hıristiyan din adamlarını ateşe attırdığını, Yu-nanca kitapları yaktırdığını, Farsçayı yaymaya çalıştığını;

* Bizans/Ortodoks kilisesinin, Ermeni Gregoryan kilisesini sap-kın kabul ettiği için onları bölgeden çıkarma kararı aldığını, Bi-zans'ın kilise baskısı dayanılmaz olunca Ermenilerin Muaviye'ye müracaat ederek İslam tabiiyetini kabul ettiğini, dinlerinde serbest bırakılan Ermenilerin İslam ordularına karşı koymadıklarını gören Bizans imparatoru 2. Konstantin'in Ermenistan'ı kuvvetle idaresi altına almaya ve Ermenileri Ortodoks yapmaya karar verdiğini, Heraklius (610-41)'un torunu Konstantin zamanında Ermenilere zorla Rumca ayin yaptırıldığını, 1045'te ise 9. Konstantin'in Ani şehrini aldığını ve Ermenilerin Ortodoks olması için Ani'de bulu-nan kiliseyi yaktırdığını, Ermenilerin Orta Anadolu'ya göç ettikle-rini ama inançlarından vazgeçmediklerini"[14] vb. yollu zırvalarla 'tarih üreten' mukaddesatçı yazar Ertuğrul Bayramoğlu, böylelikle 'tarihleri boyunca kesilmişlerse vardır bir sebebi, biz kesmişiz çok mu?' gerekçesine zemin hazırlamıyor mu?

Ve hatta 'Ermeniler tarafından kuyulara atılmış ve vücutlarının çeşitli yerleri balta ile parçalanarak vahşice öldürülen Türkler', 'Er-

---

asılsız olduğu' temasını işleyen konferanslar düzenlenmesi isteniyor. (...) AGOS gazetesi başyazısında, 'Üstelik bunlar Ermeni okullarından da bekleniyor, genç Ermeni beyinle-rinden de 'asılsız Ermeni iddialarına' karşı cümleler kurmaları isteniyor' deniliyor" (Oral Çalışlar, " 'Sözde Ermeni Soykırımı' İddiaları!", Cumhuriyet, 12 Mayıs 2003, s. 4).

[14] E. Bayramoğlu, "Ermeniler Hakkında", Umran Dergisi, No:109, Eylül 2003, s.103-4.

meniler tarafından karnında ateş yakılarak, öldürülmek istenilen masum ve savunmasız bir Türk çocuğu', 'Ermeniler tarafından gözleri oyularak vahşice öldürülen savunmasız bir Türk köylüsü', 'Ermenilerce burunları kesilmek ve karınlarında ateş yakılmak suretiyle, vahşice öldürülen Türkler', 'Ermeniler tarafından namuslarına tecavüz edilen iki ihtiyar kadın ve 11 yaşındaki bir kız çocuğu', 'Ermeni çeteleri tarafından vahşice öldürülen savunmasız Türk kadınları ve süngü ile karınları yarılarak rahimlerinden çıkarılan bebekler' vb. ibareli fotoğraflar, şimdiki TBMM'nin internet sitesinde yer almıyor mu?[15]

Görmedik, herhâlde göremeyeceğiz de, ama Ararat, yönetmeninin sözlerinden anlaşıldığı kadarıyla,[16] diaspora Ermenilerinin İttihat ve Terakki elinde uğradıkları kırımla olduğu kadar, yeni kuşak Ermenilerin 'tarihsel travma'yla baş edebilmeleri gereğiyle de uğraşan bir film...

Türk halkı, hamaset ile kışkırtılmadığında, şovenizmin cenderesinde sıkıştırılmadığında, müsadereci açgözlülüğün tahriklerinin hedefi olmadığında, her halk kadar barışçı, kan ve kine prim vermeyen bir halk olduğunu gösterebilmiştir. Gençlik yıllarımda, toprağı bol olsun, ahbariğim Berç'ten dinlediğim, tehcir sırasında camiini Ermeni cemaate açıp, "Sizin kiliseniz yıkıldı. Burası da Allah'ın evi; buyurun, burada yapın ibadetinizi" diyen Konyalı imamın öyküsü buna tanıktır. Ereğlili Sarkis Çerkezoğlu'nun aktardığı şu anı da öyle:

---

[15] Bkz. "1915'ler Yaşanmasın", Radikal İki, 20 Nisan 2003, s. 9.

[16] Yönetmen Atom Egoyan, bir söyleşide şunları söylüyor: "Mesela daha geçen gün bir Ermeni izleyici Ali karakterini neden filme koyma ihtiyacını duyduğumu sordu. Filmin kendisinin zaten ortaya bir sorgulama yaptığı halde bir de karşı taraftan görüşe yer vermemi yargıladı. Böyle yaptım çünkü bu gerçeğin bir parçası. Sanırım hâlâ film içindeki filmi görmek isteyen Ermeniler var ve bunlar her kuşaktan olabiliyor. Ama böyle bir filmi yapmanın yararı nedir ki? Bu tür filmler vardır elbette ve izleyebilirsiniz. Ancak anlamı var mıdır? Bizim şu anda nerede olduğumuzu göstermiyorlar ki. Sanırım en önemlisi, artık bunun üstesinden gelmemiz gerektiği" ("Yaşananları Konuşmak Gerek", Radikal Cumartesi, 22 Şubat 2003, s.12).

"Babam tehcirden sonra Karaman'a dönünce bu kez Ereğli'ye sürülmüş. Orada Deli Mustafa adlı bir ağa, babama sahip çıkmış. Babam da telgraf çekerek bizi çağırmış. Deli Mustafa, tehcirde Ermenileri kurtaran kişidir. Gökbudak ailesinin lideriydi. İyi insanlar. Biz Ereğli'ye geldikten sonra onlarla aynı avluda beraber oturduk. Deli Mustafa, Ereğli'den Ermenilerin gönderilmesini 'Türkler bulgursa, Ermeniler yağdır, tuzdur. Yağsız, tuzsuz pilav olmaz. Gâvursuz memleket mi olurmuş?' diyerek önlemiş".[17]

Gerçekten de, son zamanlarda sıkça duyduğumuz, "Ermeni Sorunu'nu tarihçilere bırakalım, onlar çözsün" önerisi yerine, acıları, onları 'bal eylemeyi' bilen sanatın ve halkların eline bırakmak, daha doğru değil mi? Ne diyor 80 yaşındaki Virjin Mishakyan:

"Zor bir durumdayız. Hep güzel muhabbet olsun, candan olalım birbirimize. Biz de bu vatanın evladıyız. Yaşamak çok şey görmek demektir, çok yaşadık, çok gördük. Yaşamak hem güzel hem zor".[18]

[17] Yahya Koçoğlu, "Gayrimüslim Hayatlar...(2)", Radikal, 27 Ocak 2003, s.4.
[18] Yahya Koçoğlu, "Gayrimüslim Hayatlar...(3)", Radikal, 28 Ocak 2003, s.4.

KIBRIS: TARİH, EKONOMİ, SİYASET...

TEMEL DEMİRER

"Düzeltilmesi gereken bir yanlışlık,
doğruluktan daha ağır bir yüktür."[1]

'Yavru' nitelemesiyle, 'vatan' ilan edilen Kıbrıs; resmi ideolojinin 'milli dava'sıdır! Ve "Kıbrıs bir 'milli dava' olarak yarım yüzyıla yakın bir süredir iç politikanın hamasi nutuklarının konusu olmaya devam etmektedir"![2]

'Neden'ine, 'niçin'ine, 'nasıl'ına fazla kafa yorulmayan 'Kıbrıs milli dava'sı; resmi ideolojinin kutsiyeti kılıfı ve tek seslilikle paketleyip sunduğu; dokunulması mümkün olmayan bir şeydir...

Her zaman 'milli söylemler'le gündeme gelen ve 'çözümün çözümsüzlük' olarak sunulduğu Kıbrıs; 'eğer... ama... fakat... yoksa...' gibi şart kipleriyle oluşturulan milliyetçi bir karmaşanın retoriğidir... Örneğin kimilerine göre hâlâ ve hâlâ "Atina'nın Ege politikasında değişiklik yoktur. Ege'deki yayılmacı politikalarından ve Kıbrıs'la AB çatısı altında 'Enosis'i gerçekleştirme hedefinden vazgeçmiş değildir"![3] Yani 'Evzon askeri kılığındaki soyut Yunanlı düşman' yerli yerindedir; çünkü egemen milliyetçiliğin kendini yeniden üretebilmesi için, resmi ideolojinin 'öteki'ne, 'soyut düşman'a gereksinimi 'olmazsa olmazdır'![4]

---

[1] Dag Hammarskjölk.

[2] Okay Gönensin, "Kandırmaca", Yeni Binyıl, 19 Temmuz 2000, s.3.

[3] Reşat Özkan, "İki Kıyıdan Ege'ye Bakış", Cumhuriyet, 21 Temmuz 2000, s.6.

[4] "Yunanistan'a geldiğinizde somut bir Türksünüz. Ne kadar da kötü olsanız sonuçta karşılarında duran normal bir insansınız. Türkler de bir Yunanlıyla karşılaşınca ne kadar kusurlu da olsa normal bir insan buluyorlar... Bir de soyut var. O soyut, milli tarih içinden gelen, tarihsel bir boyutu, tarihsel bir işlevi olan, muhtemelen de bir de misyonu olduğu var sayılan bir Yunanlı ya da bir Türk. Onlar hep olumsuzdur... Soyut Türk pala bıyıklıdır, elinde bir pala taşır, biraz kaba sabadır. Soyut Yunanlı da Evzon askeri kılığın-

Kolay mı: "Kıbrıs konusunda 'çözümsüzlük çözümdür' siyasetini yıllardır şiar edinmiş" işgalcilerin; çözüm ve barış üzerine ufak bir şey yazıldığında, birilerini 'hain', 'casus' ilan ettiği koşullarda Kıbrıs,[5] "'Türk'ün Türk'ten başka dostu olmadığı' sözlerinin uluslararası ilişkilerimizin gündelik yaşantımıza nasıl yansıdığının tek cümlelik özetidir"![6] Hâl böyleyken Kıbrıs'a çözüm bulunabilecek mi? Taraflar gerçekten çözüm istiyorlar mı? Çözümün gerçek muhatapları kim? Adalılar mı, yoksa kendilerini onu hamileri ilan eden işgalciler mi?

---

dadır, biraz kurnazdır, yüze gülüp arkadan vurur... (...) Kötü Yunanlı bile soyut Yunanlıdan daha iyidir. Yani kusurlarıyla, her şeyiyle sıradan insan" (Herkül Millas, "Olumsuzlukların Ardında Korku ve Güvensizlik Var", Cumhuriyet, 24 Kasım 2002, s.12).

[5] Kıbrıs'ın tarihi, sorunları ve konumu hakkında bkz. M. Hasgüler, Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu, İletişim Yay., 2000; N.B. Criss, 'Türkiye Cumhuriyetinin Dış Politikaları', Doğu Batı, Kasım Aralık Ocak 2002-03, s.141-58; İsmail Cem, 'Kıbrıs İçin Henüz Geç Değil', Herald Tribune, 14 Mart 2002; O. Akgönenç, 'Kıbrıs'ta Yeni Gelişmeler...', Umran Dergisi, Aralık 2002, s.29-33; F. Sönmezoğlu, '1990'larda Kıbrıs Sorunu ve Türkiye', İktisat Der., No:375, Ocak 1998, s.34-43; N. Velid, 'Böl-Yönet Taktiğinde Kıbrıs', Atak Dergisi, No:17, Haziran 2002, s.20-22; V. Kayador, 'Eski Dünya Düzeni ve Kıbrıs', Adam Sanat, No: 193, Şubat 2002, s.77-9; M. Hasgüler, 'Diplomasinin İflas Ettiği Yer: Kıbrıs', Sol Dergisi, No:72, 4 Şubat 2000, s.20; M.A. Kışlalı, 'Kıbrıs'ta Dün-Bugün', Radikal, 8 Kasım 2001, s.7; A. Kerim, 'Kıbrıs: Çoraklaşmış 'Yeşil' Ada', Enternasyonal Bülten, No:4, Eylül-Ekim 2000, s.11; S. Berberakis, 'Kıbrıs Üzerine', VS Dergisi, No:4, Kasım-Aralık 2001, s.74-75; 'Kıbrıs: İşgale Son!', Enternasyonal Sosyalizm, Ocak-Şubat 2002, s.5; T. Uzun, 'Türkiye, AB ve Kıbrıs', Anti-Kapitalist, No:12, Aralık 2001, s.8; H. Tulga, 'Kuzey Kıbrıs: Ayrık Otlara Yer Yok', Birikim Dergisi, Temmuz 2001, s.19-21; Oral Çalışlar, 'Denktaş'ı Değil, Kıbrıslıları Dinleyelim', ...Vs Dergisi, No:2, Ağustos-Eylül 2001, s.84-5; M. Hasgüler, 'Kıbrıs'ta Neler Oluyor?', Söz ve Eylem Gaz., Kasım 2000, s.10; 'Saatli Bomba Kıbrıs', İşçi Mücadelesi, Temmuz-Ağustos 2002, s.24-26; M. Hasgüler, 'Kıbrıs'ta Sol ve Seçimler', Sol Dergisi, 31 Mart 1999 s.27; H. Bila, 'Denktaş'ı Dinlemek' Cumhuriyet, 26 Ocak 2001 s.3; E. Toktar, 'Eğitimde KKTC ile Bütünleşme', Cumhuriyet, 9 Ocak 2001 s.12; M. Belge, 'Yavru Vatan', Radikal, 27 Ocak 2001, s.8; G. Aktan, 'Kıbrıs (1-5)', Radikal, 3, 5, 8, 10, 13 Ocak 2001, s.11; 'Kıbrıs'ta İpler Kopuyor', 2000'de Yeni Gündem, 29 Haziran 2000, s.13; İ. Batu, 'Kıbrıs'ta Neler Oluyor?', Milliyet, 30 Temmuz 2000, s.20; İlter Türkmen, 'AB Kriterleri ve Kıbrıs', Hürriyet, 14 Mart 2000, s.20; Ş. Elekdağ, 'Kıbrıs'ın Gerçekleri', Milliyet, 7 Ağustos 2000, s.14; V. Sansözen, 'ENOSİS Yanlısı Rum mu? Kıbrıs Yanlısı Türk mü?', 2000'de Yeni Gündem, 30 Temmuz 2000, s.5; E. Aydın, 'Çözümle İpotek Arasında', Radikal İki, 19 Kasım 2000, s.7; E. Güven, 'KKTC'nin Seçimi', Radikal, 21 Nisan 2000, s.11; Ş. Alpay, 'Kıbrıs ve KOB', Milliyet, 5 Aralık 2000, s.22; Zülfü Livaneli, 'Yeşil Ada', Sabah, 25 Temmuz 2000, s.5; H. Uluç, 'Kıbrıs'ın Önündeki Tercih!', Sabah, 11 Mart 2000, s.21.

[6] Gündüz Vassaf, "Türkiye Niçin Kıbrıs'ta", Radikal, 24 Kasım 2002, s.23.

Bilmeyen yok: Akdeniz'in doğusunda, cezveyi andıran Kıbrıs'ın kaderi, tarih boyunca üzerinde yaşayanlarca, adalılarca belirlenemedi. Bugün de dünyadaki bilcümle uluslararası kuruluş, Kıbrıs sorununu çözmeye çalışıyor. Herkes Kıbrıs'ta kendi 'stratejik çıkarlar'ının peşindedir... Örneğin AKP hükümetiyle Türk(iye) egemenliği açısından 28 yıl sonra AB masasında 'pazarlık malzemesi'ne dönüştürüldüğü üzere...

Ve ne yazıktır ki Kıbrıs'ın gerçek sahipleri olan Kıbrıslılar ise, çaresiz, olup biteni izliyor... İyi de buraya nasıl mı gelindi?

ÖNCE TARİH...

"Hiçbir şey şovenlikten
ya da ırk düşmanlığından
daha dar görüşlü değildir."[7]

9.251 kilometrekarelik toprağıyla Sicilya ve Sardunya'dan sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adası Kıbrıs'ın uzunluğu 233, genişliğiyse 98 km.dir. Mısır'a 300, Suriye'ye 90, Türkiye'ye 60, Yunanistan'ın Rodos ve Girit adalarına 360 km uzaklıktaki Kıbrıs; jeostratejik konumundan ötürü sürekli olarak işgale maruz kalmıştır.

Kıbrıs'ın tarihi İÖ 8000'li yıllara uzanır. Tarihçilere göre Yunanlılar adaya İÖ 1500 yıllarında geldiler. "Adadaki 10 bin yıllık insan kalıntıları, Kıbrıs'ın ilk sakinleri sayılıyor. İÖ 3000 yıllarında zengin bakır yataklarının fark edilmesi, adanın cazibesini artırdı. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nün Kıbrıs asıllı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Mehmet Hasgüler, 'Eski çağlardan beri Kıbrıs'ın tarihi Ortadoğu merkezli güçlerle Ege-Anadolu merkezli güçler arasında bir hegemonya mücadelesince belirlendi' diyor. Gerçekten de Kıbrıs'ta önce Batılı Girit'in ekonomik ve siyasal etkileri görüldü. İÖ 1400'lerde Girit uygarlığının Yunanlıların atası halklarca yıkılmasından sonra, kontrolü önce Mısır, daha sonra Fenikelilere geçti. Ada, İÖ 6. yüzyılda hızlanan Grek kolonizasyonu ile tekrar Ege etkileriyle yüzleşti. Ardından Persler... Makedonyalı İskender'in

[7] J. Broun.

bitireceği Yunan-Pers hesaplaşması sonunda, Kıbrıs'ta uzun yıllar sürecek 'Helenistik' etkiler başladı. Hıristiyanlık ilk dönemlerinde Tarsuslu Aziz Paul ve Kıbrıslı Aziz Barnabas'ın büyük çabaları sonucu Anadolu, Ege ve Kıbrıs'ta hızla yayıldı.

Derken yine Ortadoğu'yla Batı çatışmasının arasında kalan Kıbrıs, iki asır süren Haçlı Seferleri'nin sonunda Hıristiyan güçlerinin elinde kalan tek toprak oldu. 1187-91, 3. Haçlı seferleri sırasında Kıbrıs, İngiliz Kralı Richard tarafından ele geçirildi, ama kısa süre sonra savaş masraflarını karşılamak için satılığa çıkardı. İhaleyi önce Templar Şövalyeleri 100 bin altına aldı, fakat ödeme güçlüğü çekince adayı Fransız şövalye Guy de Lusingnan'a devretti".[8]

Arslan Yürekli Richard'ın Kıbrıs'ı Guy de Lusignan'a devrini (1192) takip eden 266 sene içinde Lusignan ailesinden on kral tahta çıktı. Onuncu kral Janus iki defa evlendiği halde sadece

---

[8] "Mehmet Hasgüler bu konuda, 'Kıbrıs konusunda yaşanan bu olay birkaç asır sonra Amerika kıtasının kolonileştirilmesinde olacaklara benziyor. Yani bir ülke istila edilip yerli halk köleleştiriliyor, sonra da yekpare olarak ya da parsellenerek satılığa çıkarılıyor, bazen peşkeş çekiliyor. Bu durumda, Kıbrıs'ın Batı'nın emperyalist genişlemesinin ilk kurbanı olduğu söylenebilir' diye konuşuyor. 1570-71 Kıbrıs seferlerinin ardından Osmanlı egemenliğinin başladığı dönemde adada başat güç Latinlerdi. Latinler ortodoks yerli halkı hızla baskı yoluyla Katolikleştirmeye başladı. Latinlerle birlikte Maronitler, Ermeniler, Yahudiler, Araplar da Kıbrıs halklarını oluşturan kültürler arasında sayılıyor. Bu noktada, Hasgüler, unutulmuş bir gerçekliğe dikkat çekiyor: '1960'ta Kıbrıslı Türk ve Rumların eşit ortaklığında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, aslında tarihsel diğer toplulukları aktör olmaktan da çıkarmıştı. Zaten Kıbrıslılık tartışmaları yapılırken Türkler ve Rumlar arasındaki bir temel çizgi üzerinden yapılması da 'öteki' adalıları bir anlamda yok saymaktaydı. Belki de her iki milliyetçi tezin kendi varlığının temel gıdasını bu 'ulusçu ideolojik' körlük tayin etmekteydi. Kıbrıs'ta Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler dışında üç önemli dinsel grup daha tarihsel olarak önemliydi. Bunlar sırasıyla Maronitler, Latinler ve Ermenilerdi. 1960 Devlet Sistemi içinde ne Maronitlere, ne Latinlere (Roma Kilisesi'ne bağlı Katolikler) ne de Ermenilere yer yoktu. Bu dinsel gruplar yeni kurulan devlet sistemi içinde Kıbrıslı Rumlarla birlikte anılıyor ve ayrı tanımlanmıyordu. O koşullarda başka şansları yoktu. Zaten bu üç grubun hem dinsel, hem de eğitim ve dil bakımından Kıbrıslı Rumlara yakın olması da ayrı birer aktör olarak görülmemesine neden olmaktaydı. Başka deyişle, aslında her üç grup da Kıbrıs'ta gerçek anlamda uluslararası hukuk açısından etnik azınlık tanımına uygun bir hüviyete sahipti. Özellikle 1.000'e yakın Maronit 1974 operasyonuyla kuzeyden güneye göç etmek durumunda kalmıştı. 1994 rakamlarına göre Maronitler 4.200, Ermeniler 2.400 ve Latinler ise 600 civarındaydı. 1974 sonrası Latinlerin sayısında da dramatik bir azalma meydana geldi" (Hakan Gülseven, "Sınır Ötesi: Güney Kıbrıs...(2): Kıbrıs'taki Etnik Mozaik", Radikal, 3 Haziran 2002, s.4).

Charlotte adında bir kız çocuğu oldu. Ancak kralın evlilik dışı ilişkisinden doğan Jacques adında bir oğlunun bulunduğu ve onu piskoposluk makamına getirdiği de biliniyordu.

Kral Janus ölünce Charlotte kraliçelik mevkiine yükseldi. Ancak kardeşi Jacques, Kıbrıs'ın himayesinde olduğu Mısır Kölemen hükümdarlığına başvurup tahtın kendi hakkı olduğuna onları ikna etti ve aldığı askeri destekle Lefkoşa'da krallığını ilan etti. Kız kardeşini ve kocasını Girne Kalesi'ne hapsetti. Kraliçe Papalık'tan kendisine yardım etmesini istediyse de beklediği ilgiyi göremedi. Ama Avrupa devletleri Jacques'ın hükümdarlığını da tanımadılar. Uyanık bir Venedikli, Jacques'ın bu sıkıntısını fark edip onu 'Venedik vatandaşı' yeğeniyle evlendirdi ve onun kraliçe sıfatını almasını gerekçe göstererek Jacques'ın hükümdarlığını Venedik nezdinde meşru hale getirmeyi başardı. Venedik Senatosu, Jacques'ın vasiyetnamesinde ülkesini Venedik himayesine bırakma taahhüdünü de göz önüne aldı.

İki sene sonra Jacques öldüğünde Venedikli Kraliçe Catherina hamileydi. Kâhinler doğacak çocuğun erkek olacağına hükmedip onu dünyaya gelmeden kral ilan etti, Catherina da saltanat naibi olarak tahttaki yerini korudu. Ancak daha sonra Venedik, ülkenin iki başlı yönetimden kurtarılması amacıyla 'vârislik haklarını kullanarak' adayı işgal etti; kraliçeyi tahttan çekilmeye zorladı, onu çocuğuyla birlikte Venedik'te bir şatoda ikamete mecbur tuttu. Osmanlı seferi başladığında Venedik 81 yıldır adanın fiili hâkimiydi.

Kıbrıs, 6 Ağustos 1571'de Sultan II. Selim[9] döneminde 48 günlük saldırı ve çatışmalar ardından Osmanlılar tarafından işgal

[9] "Yasef Nassi Engizisyon zulmünden kaçıp Osmanlı'ya sığınmış Yahudilerden biri. Tarihçilerin, 'Sarhoş Selim' diye de andıklan II. Selim'le şehzadeliği sırasında kurduğu dostluk Nassi'yi İstanbul'daki evinin kapısına, 'Kıbrıs Kralı' diye tabela astıracak itibar noktasına taşıdı. Nassi, Kanuni döneminde sarraflık işiyle meşguldü ve saraya serbestçe girip çıktığı biliniyordu. Hatta yaptığı hizmetlere karşılık unvan talep etmesi üzerine 1566'de kendisine Naxsos Adası'nın dükalığı bile verildi. Barbaros tarafından 1537'de fethedilen adaya Yasef Nassi hiçbir zaman gitmedi ama Osmanlı hâkimiyeti altında hüküm süren Crispo ailesinin bütün fertlerini adadan kovdurdu, vergileri toplamak için memur tayin etti. Avrupa tarihleri Osmanlı'yı Kıbrıs'ın fethine Yasef Nassi'nin teşvik ettiğini yazıyor. Ancak gerekçe ilginç: Nassi içki düşkünü olan II. Selim'e Kıbrıs Adası'nın şaraplarını öylesine methetmişti ki, Osmanlı padişahı bir zevk gecesinin nihayetinde

edildi. Osmanlılar, Kıbrıs'a 307 yıl egemen oldular. 9 Nisan 1571 tarihiyle birlikte adaya sürgün adı altında Türk aileleri yerleştirilmeye başlandı. Padişah II. Selim, adada kalan 20 bin askere ek olarak büyük çoğunluğu Konya-Karaman'dan olmak üzere Anadolu'dan toplam 5.721 evden Türk ailesini Kıbrıs'a göndermişti. Yani 1572'de Türklerin sayı 20 bindi, 7 Ocak 1581 tarihine gelindiğinde adaya 8 bin aile yerleştirilmişti. İşgalden 30 yıl sonra, yani 1600'lerin başında 135 bin Rum'a karşılık 23 bin Müslüman vardı -ki bunlar nüfusun %15'ini teşkil ediyorlardı. Türkler 1576 yılından itibaren adaya Yahudileri de yerleştirmeye başladılar. 18. yüzyılda ağır vergi ve baskılar nedeniyle Kıbrıs'taki Rumların nüfusu 100 binin altına indi. Ancak 1878'den sonra Rum nüfusu tekrar artıp, ada nüfusunun %74'ünü teşkil etti...

Jeo-stratejik öneminin tarihinde yaşamsal bir rol oynadığı Kıbrıs üzerinde; "Doğu Akdeniz'de ticaret yollarını kontrol etmek için Mısır, Kıbrıs Adası ve Girit Adası gibi stratejik alanları kontrolü için bazı dönemlerde yoğun rekabetin yaşandığı bilinmektedir. Osmanlı'nın Mısır'ı fethindeki amaç Akdeniz'de ticaret yollarını kontrol etmekle ilgiliydi. Kıbrıs ve Girit adalarını kontrol çabası da bu stratejinin bir parçasıydı.

1877-78 Osmanlı-Rus savaşında yenik düşen Osmanlı, Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması ile (Mart 1878) önemli toprak kaybına uğramıştı. Rusya'nın Balkanlarda etkinliğini arttırmasını ve güneye inme çabasını engellemeye çalışan İngiltere'nin, Doğu Akdeniz'e ve özellikle Kıbrıs'a ilgisinin bu dönemde arttığı görülüyor. İstanbul'daki İngiliz elçisi Henry Layard, II. Abdülhamid'le görüşme yaparak gelirleri Osmanlı hazinesine verilmek üzere adanın geçici olarak İngiltere'ye verilmesini istemiş, Rusya'ya karşı denge aramakta olan Abdülhamid bunu 4 Haziran 1878'deki iki maddelik bir anlaşmayla kabul etmişti. II. Abdülhamid, Girit'i Yunanlılara vererek Balkanlar'da Teselya'yı güvenceye almayı hesaplıyordu, fakat bunu başaramadı".[10]

---

sefer emrini vermiş aynı anda Nassi'yi de adanın krallığına tayin etmişti" (Avni Özgürel, "Kanayan Yara Kıbrıs", Radikal, 4 Kasım 2001, s.9).

[10] Emin Gürses, 'Kıbrıs'ta Tarihsel Stratejiye Dikkat', Cumhuriyet, 16 Kasım 2002, s.17

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1878 Osmanlı-Rus savaşından yenik çıkmasından doğan siyasal koşullara bağlı olarak 4 Haziran 1878 tarihinde İngiltere ile imzalanan savunma antlaşması ve 1 Temmuz 1878 tarihinde yine aynı devletle imzalanan ek protokol ile geçici bir süre İngiltere'nin yönetimine devredilmiştir.

1) SÖMÜRGECİLİKTEN 'KURTULUŞA'

"Hiçbir şey sahip değilseniz, hiçbir şey kaybedemezsiniz."[11]

Kıbrıs 1878'de İngiliz egemenliği altına girdi. İngilizler, 1878 Berlin Konferansında Rus tehlikesine karşı Osmanlı İmparatorluğunun Doğu sınırlarının korunması ve her yıl Osmanlılara 92.500 sterlin ödeme koşuluyla adayı savaşsız aldılar. Berlin Konferansının kararları çok önemliydi. Çünkü Konferans Ermeni sorunu nedeniyle toplanıyor; ancak İngilizler, Kıbrıs'ı aldıktan sonra Ermenileri kaderleriyle baş başa bırakıyorlardı.[12]

1878'de Kıbrıs'ı kontrolüne alan İngiltere 1882'de Mısır'ı işgal etmiş, 1887'de Girit'in özerkliğini sağlamıştı. 1914 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İngilizlere karşı harbe girmesiyle İngilizler, adayı tek yanlı olarak ilhak etmiştir. Türkiye bu ilhakı dokuz yıl sonra 1923 Lozan Barış Anlaşması'yla tanıdı. 1925'te de İngiltere Kıbrıs'ı kraliyetin sömürgesi ilan etti...

2) RUM DİRENİŞİ

"Kader de ne demek oluyor? Kader dediğin politikadır."[13]

1922 yılıyla birlikte Rumlar, Enosis isteklerini yükselttiler. Enosis, Kıbrıslı Rumların anavatan dedikleri Yunanistan'la birleşmesi demekti.

Kıbrıs'ta İngiliz sömürgeciliğine karşı direnişin yaygınlaşmasında 1926 yılında kurulan Kıbrıs Komünist Partisi ve sendikalar

---

[11] W. Shakespeare.

[12] Konferansın Kürt halkı açısından da önemi büyüktü. İlk defa Kürtler bir uluslararası konferansı konusu oluyorlardı. Henüz haberleri olmadığı halde Kürtlerin kaderleriyle oynuyor, Osmanlı'nın toprak bütünlüğünün korunması güvenceye alınıyordu.

[13] Napoleon (1762-1821), Gaston Bouthoul, Politika Sanatı, Habora Kitabevi Yay.

önemli rol oynadılar. Ve nihayet 21 Ekim 1931'de Kıbrıs halkı İngilizlere karşı ayaklandı. Ancak ayaklanma başarısızlıkla sonuçlandı. Çıkan çatışmalarda 7 kişi öldü, 38'i İngiliz polisi, 66 kişi yaralandı. Olaylardan dolayı 3.355 Kıbrıslı mahkeme önüne çıkarıldı. Bunlardan 2.606'sı cezalandırıldı...

2. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Rum politikacıları Türk devletinin Nazi yanlısı tutumu nedeniyle- İngilizlerin Kıbrıs sorununu Rumların lehine çözecekleri beklentisi içine girdiler. Çünkü TC, Nazilerin Yunanistan'a girdikleri 18 Haziran 1941'den 9 hafta sonra Reich (Almanya) ile 10 süreli askeri saldırmazlık paktı imzaladılar. Anlaşmadan hemen sonra 21 Temmuz 1941'de Naziler, SSCB'ye saldırdı. Tüm bunlar olup biterken 2. Dünya Savaşı süresince 20 bin Kıbrıslı Rum İngiliz ordusuna girdi; bunlardan 2.500'ü savaşta hayatını kaybetti.

Söz konusu süreçte AKEL'in (Çalışan Halkın İlerici Partisi-AKEL), mücadelesi dikkat çekiciydi. AKEL, 2. Dünya Savaşı'ndan anti-faşist cephede savaştığı gibi, İspanya İç Savaşında Cumhuriyetçilerin; Yunan İç Savaşı'nda da Yunan Komünist Partisi safında savaştı. Bu nedenle sırtını ABD ile İngiltere'ye yaslamış, Yunan karşı-devrim cephesini destekleyen Grivas'a bağlı çeteler çok sayıda komünist militanı katlettiler.

2. Dünya Savaşı ardından İngiliz sömürgeciliğine karşı Kıbrıs halkının tepkisiyle işçilerin talepleri daha da yoğunlaşarak yükseldi. İngiliz askerleri ateş açarak kan döktüler. Rum halkının örgütlenmesinde, hem AKEL'in hem 1945'te kurulan İlerici Gençlik Örgütünün ve de EOKA'nın (Ethniki Organosis Kyprion Agonistan -Kıbrıs Savaşçıları Ulusal Örgütü) büyük rolü oldu.

"Rum Kilisesi'ne tanınan geniş özgürlüklerden yararlanan ve 1942'de rahip olarak göreve başlayıp 48'de Kıbrıs Başpiskoposluğu'na seçilen Makarios, 6 yıllık bir hazırlık döneminden sonra Enosis'i gerçekleştirebilmek için, önce İngilizlere, sonra da Türklere yönelik saldırılar için EOKA'yı harekete geçirmeyi kararlaştırır. İngiliz Kraliyet Servisi'nin, George Grivas'ın not defterinden yararlanarak ve istihbarat raporlarından hazırladığı belgelere göre

Makarios, 1954'te Yunan ordusunda görev yapan, Kıbrıs doğumlu Albay Grivas'ı adaya çağırır. EOKA örgütünü oluşturma ve liderliğini yapma çağrısı alan Grivas'a (diğer adıyla Dighenis)[14] Yunanistan büyük destek verir".[15] Böylelikle 1950'lerde kurulan EOKA, Enosis'i gerçekleştirmek için silahlı direniş yolunu seçti. Kaldı ki 15 Ocak 1950'deki oylamada Rum halkının %96'sı Enosis yanlısı olduğunu ortaya koyuyordu. 1 Nisan 1955'den başlayarak İngiliz hedeflerine karış bombalı saldırı ve suikast eylemlerine başlandı...

3) ADA TÜRKLERİ'NİN KONUMU

"İnsan düşünmüyorsa özgür değildir. Çünkü o zaman başkalarının isteğine göre davranır."[16]

EOKA örgütünün silahlı eylemlere başladığında direnişte Türkler yer almıyordu. Tarafsız kalmışlardı. Kaldı ki EOKA da bu süreçte Türklere yönelmemişti. Fakat Türklerin lideri Dr. Fazıl Küçük Türklerin İngilizlerden yana taraf tutmasını isteyince durum değişti. İngilizler de Türk polisini, özellikle de işkencede EOKA'ya karış kullandılar. Bu Burada durup bir parantez açıp, ekleyelim: "İngiliz döneminde polislik mesleğini seçen Kıbrıslı Türkler aslında Kıbrıs'ın kaderini etkilemede de çok önemli misyonlar yerine getirdiler. Başka bir deyişle, İngiliz karşıtı ya da sömürgecilik aleyhtarı gösteri yapan her Kıbrıslıyı suçlu sayıp, adalete teslim etmek, ülkedeki yabancı bir güçle ülke insanı aleyhine işbirliği yapmak anlamına gelirdi. Aslında gündelik dilde kullanıla kullanıla şoven ve resmi bir nitelik kazanan 'vatan hainliği' tam da böyle bir duruma isabet etse gerek..."[17]

Devam edersek: Rumlar, sömürgeci İngilizlere karşı direnirken 3 bin Türk İngilizlere polislik yaptı. Bunun üzerine AKEL'in karşı çıkmasına rağmen; EOKA Türklere yöneldi. 11 Ocak 1956'da EOKA tarafından öldürülen ilk Türk polisi komiseri Abdullah Ali

---

[14] Grivas kod adını, Bizans ulusal kahramanı Digenis'den almıştı. Grivas, adayı 1959'da terk etti. Yunanistan'da ulusal kahraman olarak karşılandı. General oldu. 1964-67 arasında Kıbrıs Ulusal Muhafızlarına komutanlık yaptı. 1967'de adayı bir daha terk etti...

[15] R.Akar, Kıbrıs'ta Terör: Grivas adaya, EOKA Göreve, Cumhuriyet, 15 Ocak 2002 s.6.

[16] Hegel.

[17] Mehmet Hasgüler, Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu, A.g.e.

Rıza oldu. Karşılıklı saldırılarda sadece 1948 yılında 56 Rum ve 53 Türk hayatını kaybetti. Bundan sonrası ise Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türklerin boğazlaşması ve bu kapışmadan da Kıbrıs adasındaki öteki azınlıkların zarar görmesiydi... Peki, Kıbrıs'ta ne oldu da bunlar yaşandı? Kısaca altını çize çize ilerleyelim...

On bin yıllık tarihi boyunca hegemonya çatışmalarının odağı olan, son dönemlerinde Osmanlılar tarafından İngiltere'ye 'kiralanan' ve 20. yüzyılın ikinci yarısına İngiltere sömürgesi olarak giren Kıbrıs'ta o güne dek barış içinde yaşayan Türkler ve Rumlar, 'çağdaş politika' gereği, uluslararası 'stratejik çıkarlar' doğrultusunda bölündü. Adadaki Rumlar arasında 'Enosis', yani Yunanistan'a bağlanma fikri yaygınlaştı. İngiltere reformlarıyla çıkarlarına darbe inen Rum burjuvazisi de, Yunanistan'da devrim olacağını ve Enosis ile devrimin otomatik olarak Kıbrıs'a ithal edilebileceğini düşünen AKEL de Yunanistan'a bağlanmayı savundu.

Adada iktisadi varlığı nüfusundan da az olan Türkler ise, önce savunma refleksiyle İngiltere egemenliğindeki statükoyu, ardından Türkiye'de gelişen 'Kıbrıs duyarliliği'yla eşgüdüm içinde, adanın pay edilmesi demek olan 'taksim'i savunmaya başladı.

Özellikle güçlü bir komünist ve sendikal hareketin, sendikaların varlığı, NATO açısından Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'de 'hiç batmayan uçak gemisi' olma özelliğini tehdit ediyordu. Bu durumda adanın bölünerek yönetilmesi en akılcı çözümdü. Rumlar arasında EOKA, Türkler arasında ise TMT'nin (Türk Mukavemet Teşkilâtı) bir güç olması, bölüp yönetme dinamiklerini güçlendirdi. AKEL'in basiretsiz bir tutumla, bağımsızlık yerine Enosis'i savunması ise 'böl-yönet' projesinin ekmeğine yağ sürdü.

3.1) İBRAHİM AZİZ PARANTEZİ...

"Ülkene hep sadık kal, ama hükümetlerine? Sadece bunu hak ederlerse."[18]

Kıbrıs'ın Rum kesimindeki Kıbrıs Radyosu'nda haber yazarlığı yapan İbrahim Aziz, "Adalı her şeyden önce adalı, Kıbrıslı önce Kıb-

[18] Mark Twain.

nslı, sonra Türk veya Rum'dur" diyen biri...[19] 1974'ten beri Güney Kıbrıs'ta yaşıyor.[20] "Esas mesleğim tarım. Sofya'da tarım fakültesini bitirdim. Bağcılık-şarapçılık dalında doktora yaptım" diyen Aziz, 1974-98 arasında Lefkoşa'daki Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü'nde çalışmış ve emekliye ayrılmış. Yeni Kıbrıs Derneği'nin de iki yıl başkanlığını yapan Aziz'in Kuzey Kıbrıs 'realitesi'ne dair dedikleri şunlar:

"1965-70 döneminde Kıbrıs Türk Vatanseverler Birliği Başkanıydım. Kıbrıs'ta sömürge yönetimince telkin edilen ve planlanan taksim politikasına karşı çıkan sol grup militanlarıyla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin birliği, bütünlüğü ve Kıbrıs halkının barış içinde bir arada yaşaması için mücadele yürüttüm. Solcu militanların çoğu pusuda öldürüldü. Kıbrıs Türk toplumunda taksim politikasına karşı çıkan muhalif militanları o dönem tetikçilere verilen komutla pusuda öldürme olayına Zafer gazetesinde 'Solcu Türkleri temizleme harekâtı' denmişti. Zafer gazetesi Rauf Denktaş'ın liderliğindeki TMT'nin yayın organıydı. 'Solcu Türkleri temizleme harekâtı'nı anlatan yazıyı 10 Mayıs 1965 tarihli gazetede görebilirsiniz.

1958 yılında, mücadele arkadaşlarımla tehlikeler karşısında bir süre Londra'ya çekilmek zorunda kaldık. Oradan Bulgaristan'a yüksek öğrenime gittim. Bu dönemde, AKEL'e de üye olmuştum.

---

[19] 'Kıbrıs Türk Toplumunun Tarihsel Süreci' (1981), 'Kıbrıs'ta Türkler ve Rumların Kültürel Etkileşimi' (1982), 'Kıbrıslı Tükler Kaçak mı?' (1984) 'Kişisel Deneyimler Işığında Kıbrıs'ın Bağımsızlığı' (1995) İbrahim Aziz'in yayımlanmış araştırma kitapları. Ayrıca bir özlem şairi olan Aziz'in, 'Bölünür mü Hiç?', 'Mantıksızlık Acısı' ve 'Üç Yarım Parça' adlı, Türkçe ve Rumca üç şiir kitabı da var. İşte ondan birkaç dize: "Özgürlüğünle kucak kucağa/ tutsak yüreğim/ ayrılıklara nasıl dayanır/ nasıl katlanır/ kin tutanlara/ dolunayın akşamlarında tüten/ sevdalar olmasa.../ Ortadoğu'nun fahişesi dediler/ fahişe duygulu insan simsarları/ taş olsaydı çatlamaz mıydı yüreğin/ yangında çatırdayan/ ve bulutsuz/ masmavi gökyüzüne/ yırtınırcasına haykıran/ çam kozaları misali/ Açgözlülük/ soyunmuşluğa giyindi/ hayaller karalara büründü/ karalara büründü sevinç de/ soyundukça soyundu/ güzellik/ ve parayı giyit yaptı.../ İki bin/ ve üçüncü bin yıl/ ne büyük şamata/ boş yere/ azlar için bolluk/ çoklar için açlık/ dünyasında..." ('Üç Yarım Parça').

[20] "Güney Kıbrıs'ta eskiden Türk yerleşimi olan yerlerdeki camilere dokunulmamış. Tabii büyük çoğunluğu faal değil. Kapılarında kilit, bekliyorlar. Eskiden 'karışık' olan köylerde, (...) cami ve kilise yan yana bulunuyor. (...) Sokaklarda dolaştığınızda, eski yerleşimlerdeki Osmanlı etkisi hemen göze çarpıyor. Bazı sokaklarda hâlâ Türkçe tabelalara rastlamak da mümkün" (Hakan Gülseven, Sınır Ötesi: Güney Kıbrıs (5): OMONOIA Sen Bizim Her Şeyimizsin, Radikal, 6 Haziran 2002, 4).

Ancak daha sonra, görüş farkları ve Kıbrıslı Türklere yönelik taktik ve stratejilerde ısrarlı olmam nedeniyle, AKEL'den 1978'de dışlandım ve hiçbir zaman geri dönmedim.[21] Ama sol düşünceye her zaman bağlı kalarak yaşadım. Kıbrıs'ta Türkiye'nin de imzası ile Zürich-Londra antlaşmalarına dayalı bir cumhuriyet kuruldu. Kıbrıslı Türk ve Rumlar bu cumhuriyetin vatandaşıdır ve bir vatandaş olarak ben kendi ülkemde yaşıyorum.

Kıbrıs'ta normal olmayan, hukuk dışı olan, kuzeydeki durumdur. Yunan cuntasına 1974'te darbe yaptıran dış çıkar odakları Türk ordusuna Kıbrıs'a gelmesi için yeşil ışık yakarken Türkiye'de o dönemde iktidarda bulunan siyaset adamları ve ordu yetkilileri, ordunun Kıbrıs'ta bozulan anayasal düzeni yeniden kurmak amacıyla gönderildiğini açıkladı, bu vaatte bulundu. Bu vaat hâlâ yerine getirilmedi. Aksine, kuvvet yoluyla yeni bir durum yaratıldı.

Bizleri Türk toplumu içinde yaşatmayanlar hâlâ 'Rumlara satılmış hain' suçlamasından vazgeçmedi. Rum toplumu içinde milliyetçi şoven duygularla yetiştirilmiş olanlarsa sevmediler, her zaman hor baktılar. 74 savaşından sonra ortamın hâlâ sıcak olduğu günlerde kendimizi dost Rumlar sayesinde koruyabildik. Birkaç kez tutuklanma tehlikesi geçirdim. Tutuklananların da Türk olsun Rum olsun, ortadan kaybolduğu ve kayıp listelerine kaydedildiği günlerdi.

TSK'nın müdahalesinden sonra, güvensiz bir dönem başladı ve ailemle birlikte bir süre Bulgaristan'da kaldık. Darbeden sağ kurtulan Cumhurbaşkanı Makarios 6 Aralık 1974'te Kıbrıs'a dönerken, biz de dönmeyi kararlaştırdık. Makarios'un dönüşü ile Kıbrıs'ta yasal düzenin yeniden kurulacağına inanıyorduk. Tüm tehlikelere rağmen döndüm. Burada hâlâ bize hor bakanlar var. Ama dostluk ve birlikten yana olanlar çoğunlukta.

---

[21] "Parlamentoda en fazla sandalyesi bulunan parti AKEL, Güney'de artık gelenekselleşmiş. Şirketleri, hatta şarap imalathaneleri bile var. Ne keskin sınıf çelişkileri ne de ciddi politik kavgalar yaşanıyor" (Hakan Gülseven, 'Sınır Ötesi: Güney Kıbrıs...(7)', Radikal, 8 Haziran 2002, s.4). Ayrıca bkz. H. Gülseven, "Sınır Ötesi: Güney Kıbrıs...(6): Lenin'in İzinde Futbol", Radikal, 7 Haziran 2002, s.4; H. Gülseven, "Sınır Ötesi: Güney Kıbrıs...(5): OMONOIA Sen Bizim Her Şeyimizsi !", Radikal, 6 Haziran 2002, 4.

Kıbrıs sorununun çözümü hakkında söz hakkımız yok ki fikir yürütelim! Çözüm hep perde arkasında aranıyor. Çözüm arayışlarında biz Kıbrıslılardan başka herkes söz sahibi. Ankara söz sahibi, Türk Silahlı Kuvvetleri söz sahibi. Atina, Londra, Washington, Brüksel söz sahibi. Ve biliyorsunuz, bunların her biri yorganı kendi tarafına çekiyor. Kıbrıslıların ne istediğini dinleyen yok. Ankara-Denktaş 'İki devlet, yeni bir ortaklık, eşit egemenlik' diye diretiyor. Kıbrıs'ta gerek Kıbrıslı Türkler, gerekse Kıbrıslı Rumların görüşleri çözüm için anahtarın Ankara'da olduğu noktasında odaklaşıyor. Bence de öyledir. Ankara buraya askerini, darbe nedeniyle bozulan anayasal düzeni yeniden kurmak amacıyla gönderdiğini açıklamıştı. Ancak 28 yıl geçmiş olmasına rağmen, Ankara'nın böylesi bir tavır içine girdiğini göremiyoruz. Amaç Kıbrıslı Türklerin çıkarından, geleceğinden yana bir çözüm bulmaksa, çözüm Kıbrıslı Rumların da kabul edebileceği dengeli bir çözüm olmalı...[22]

KIBRIS SORU(N)LAŞTIRILIRKEN...

"Kamış sepet hasır torbayı eleştirir
ama ikisi de deliklerle doludur."[23]

'Kıbrıs'ın Önemi'ni ya da TC'nin Kıbrıs politikasının tarihini Mehmet Ali Kışlalı şöyle özetliyor:[24] "Genelkurmay Başkanı Hilmi

---

[22] Hakan Gülseven, "Sınır Ötesi: Güney Kıbrıs...(4): Sınır Ötesindeki 'Hain'ler", Radikal, 5 Haziran 2002, s.4.

[23] Filipin Atasözü

[24] "Türkiye, artık fobileri bir kenara bırakıp 'KKTC bağımsız bir devlettir' ilkesini pratiğe geçirmeli" (Ahmet Sözen, "KKTC Ayakları Üzerine Basmalı", Milliyet, 7 Ağustoş 2000, s.22). Ayrıca bkz. Mümtaz Soysal, Aklını Kıbrıs'la Bozmak, Bilgi Yay., 1999; Mehmet Hasgüler, "Mümtaz Soysal ve Kıbrıs Sorunu", Sol Dergisi, No:73, 11 Ocak 2000, s.44; M. Hasgüler, "Türkiye'nin Avrupa Düğümü: Kıbrıs", Bir Adım Der., No:3, Ocak 2000, s.42-47; A. Sözen, "AB Sürecinde Kıbrıs Uyuşmazlığı: Tünelin Ucundaki Işık", Foreign Policy, No:21-22, Mayıs-Ağustos 2002, s.66-74; "Kıbrıs'tan Hem 'İyi' Hem 'Kötü' Haber", Milliyet, 13 Kasım 2002, s.19; Y. Zeyrek, "Kıbrıs'ın 'Bedel'leri Çok Ağır", ...VS Dergisi, No:4, Kasım-Aralık 2001, s.72-3; M. Sonuç, "Türkiye KKTC'deki Çıkarlarını Korumaya Çalışıyor..."', Sol Dergisi, No:98, 11 Ağustos 2000, s.20-22; G. Aktan, "Kıbrıs ve Biz", Radikal, 2 Ağustos 2000, s.11; N.B. Atiyas, "Kıbrıs Politikasında Alternatiflerimiz Neler?", Milliyet, 19 Aralık 1996, s.18; M. Belge, "Kıbrıs", Radikal, 3 Ekim 1999, s.9; "Türk Askeri Kıbrıs'ta Barışın Teminatıdır", Hürriyet, 12 Nisan 2000, s.24; K. Haktanır, "KKTC'nin Eşitliği Şart", Türkiye, 10 Nisan 2000, s.9.

Özkök, ABD'ye yaptığı geziden dönüşünde 'Kıbrıs'ın, Türkiye'nin güvenliği için vazgeçilmezliğini ortaya koyarak, AB'ye Türkiye ile birlikte girişinin olası birçok krize çözüm getireceğine olan inancımı ifade ettim' diyor. Atatürk ise 1930'lu yıllarda, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Antalya bölgesinde yaptığı ve muhtemel bir düşman kuvvetinin bölgeyi işgal ettiği varsayımına dayanan tatbikat sırasında komutan ve subaylara şu direktifi vermiştir: 'Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu ada bizim için çok önemlidir.'

1963'teki olaylar üzerine kendisine müracaat eden Denktaş'a İnönü, 'Kıbrıs benim sorunumdur. Kıbrıs, Türkiye'nin sorunudur. Fazla söze gerek yok. Her türlü yardım yapılacaktır' demiştir. Ama Atatürk'ten sonra Türkiye'nin Kıbrıs'la ilgili görüşü, ada, İngiliz yönetiminde kaldıkça olay çıkarmama şeklindeydi. Kıbrıs'ta İngilizlere karşı ayaklanmalar Türkiye'de etki yapınca hükümet yatıştırıcı olmuştu.

CHP iktidarının Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, Ocak 1950'de 'Kıbrıs meselesi diye mesele yoktur. Kıbrıs, İngiliz hâkimiyetindedir. Başka bir devlete devretme niyetinde olmadıkları hakkında da kanaatimiz mevcuttur... Gençlerimiz boş yere heyecana kapılıp yoruluyorlar' demişti. Demokrat Parti iktidarının Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü de konuya farklı yaklaşmıyor, Kıbrıs meselesinin mevcut olmadığını söylüyordu.

Gerçekçi değerlendirmeyi daha o zamandan İngiltere yapmıştı. 1946'da hazırlanan bir raporda İngiliz Dışişleri Bakanı Ernest Bevin, daha sonra 1950'de de İngiliz Genelkurmayı, 'İngiltere, Ortadoğu'daki durumunu sürdürmek istiyorsa Kıbrıs, İngiltere'nin elinde kalmalı' değerlendirmesini yaptı. DP iktidarı ancak 1954'te uyanmış, Kıbrıs'a önem vermeye başlamıştır. Adanın Türkiye'nin güvenliği için ne kadar yaşamsal önemde olduğu yetkililerce her fırsatta vurgulanır. Bunda İngiltere Başbakanı MacMillan'ın şu değerlendirmesi de herhalde rol oynamıştır. 'Az kişi, Kıbrıs'ın, gerek bizim gerek Türkiye için taşıdığı önemin farkında. Gerçek şudur ki, Kıbrıs Adası'nı kim elinde bulundurursa İskenderun Limanı'nı ve Türkiye'nin arka kapısını kontrol altına alır.'

Adanın Türkiye için çok boyutlu olan önemi kavranamıyor, neyse ki konuyu gerektiği gibi değerlendirebilecek durumda olan Türk makamları var. Org. Özkök, ABD'deki girişimini şöyle açıklıyor: 'Kıbrıs'ın iyi zamanlanmamış AB üyeliğinin adadaki siyasi çözüme olabilecek olumsuz etkilerini, özellikle Londra ve Zürih antlaşmalarına, adada yaşanmış ve oluşmuş olan gerçeklerle KKTC halkının meşru haklarına atıfta bulunmak suretiyle açıkladım'".[25]

Bilmeyen yok: TC, Kıbrıs'ta başından beri 'Taksim' planını uyguladı. Yani Kıbrıs'ın iki toplum arasında bölünmesinden yanaydı. Fakat sorunlar vardı: Kıbrıs Türkleri adadaki nüfusun yalnızca %20'sini oluşturuyordu. Üstelik Türk nüfusu, Kıbrıs'ın tümüne dağılmıştı ve her yerde azınlıkta bulunuyordu. Üstelik ekonomi de Rumların elinde yoğunlaşmıştı. Adadaki İngiliz varlığına karşı direnen de yine Rumlardı. Buna rağmen Türk devletinin Taksim planını nasıl adım adım hayata geçirdiğini ve bugünkü statüye ulaştırdığını izlemekte büyük yarar var. Çünkü Kıbrıs'ta yapılanlar bugün Kürt coğrafyasında yapılanlara ya da yapılmak istenenlere o kadar benziyor ki...

1) 'KIBRIS TÜRKTÜR' KAMPANYASI

"Özgür olmadıkları halde,
kendilerini özgür sananlar kadar
hiç kimse tutsak olamaz."[26]

1946 yılında Kıbrıs Türk Kültür Derneği kuruldu. Derneğin yöneticileri, ikisi de Kıbrıs Türkü olan yazar-yönetmen Halil Fikret Alasuysa ile avukat Hasan Nevzat Karagil'di. Bu şahıslar 1 Ekim 1952'de Kıbrıs'ta izlenecek strateji için Adnan Menderes ile görüştüler. 1954 yılında ise Milli Türk Talebe Federasyonu (MTTF) harekete geçirildi. 24 Ağustos 1954 tarihinde MTTF'da Hürriyet, Zafer, Vatan, Yeni Sabah gibi gazetelerin editör ve yazarları bir araya gelerek güdülecek strateji ve kurulacak örgütü tartıştılar. 'Kıbrıs Türktür' sloganı da bu toplantıda belirlendi. 28 Ağustos

[25] M. Ali Kışlalı, "Kıbrıs'ın Önemi", Radikal, 15 Kasım 2002, s.10.
[26] Goethe.

1954'te Vatan Gazetesi'nde Ahmet Emin'in girişimiyle yapılan toplantıya dönemin geçici başbakanı Fuat Köprülü, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Devlet Bakanı Mükerrem Sarol ve İstanbul Valisi, Fahrettin Gökay ve Orhan Birgit katıldı. 'Kıbrıs Türktür' sloganı örgüte dönüştürülerek Yürütme Konseyi oluşturuldu.

27 Nisan 1955'te MTTF'da yapılan seçimlerde 'Kıbrıs Türktür' Yürütme Konseyi'nin Başkanlığı'na Hikmet Bil seçildi. Yönetimde, Hüsamettin Ganöztürk, Kamil Önal, Nedim Özdiken, Ahmet Emin, Orhan Birgit ve Sedat Bayur yer aldılar. İzmir doğumlu ve avukatlıktan gazeteciliğe geçme Hikmet Bil, Hürriyet Gazetesi editörüydü. Ankara'daki CIA raporlarına göre Bil, 1953'te Türk İstihbarat Örgütüne girdi. Menderes'le doğrudan bağı olan Bil, çalışmaları için 1955'de Menderes'ten 50 bin lira almıştı... 'Kıbrıs Türktür Konseyi' Genel Sekreteri Hatay doğumlu Kamil Önal ise 1946'da yedek subay okulunu bitirerek istihbarat örgütüne girip Hatay, Mersin ve Antalya'da gazetecilik yapmıştı. Önal, Ortadoğu'da, özellikle de Lübnan ve Suriye'de Ermeni ve Kürtler aleyhine istihbarat faaliyeti yürütmüş; sonra da Ankara Haber Ajansı'nda da çalışmaya başlamıştı... Vatan Gazetesi'nden Ahmet Emin, CHP'ye yakın biriydi. Örgütün diğer yöneticileri Mesut Ülkü, Hüsamettin Ganöztürk, Gürcan Keten ve Ali İhsan Çelikkan'dan oluşuyordu. MTTF'nin yurtdışı çalışması da İsmail Hakkı Zarakoğlu ve Kemal Demirel tarafından yönetiliyordu...

Sadece 1955 yılında derneğin 50 şubesi açıldı ve üye sayısı 100 bine çıkarıldı. Kuşkusuz Kıbrıs Türktür Derneği, devlet örgütüydü ve bizzat ÖHD (Özel Harp Dairesi) yönetiyordu. Buradaki ilginçlik gazetelerin ve gazetecilerin bu çalışmanın öncülüğünü yapmalarıydı. DP ve CHP'ye bağlı gazetelerin tümü Kıbrıs Türktür kampanyasını yürüttüler. O günlerde hemen tüm gazete editörleri, gazetecilik görevinden çok, istihbaratçı misyonundan kaynaklanan bir çalışma içinde bulunuyordu.

20 Haziran 1955 tarihinden başlayarak EOKA, İngiliz polis ve askeri karakollarına saldırılar düzenlenmeye başlandı. 29 Haziran 1955'te İngiltere Başbakanı Antony Eden, Yunanistan ve Türki-

ye'yi sorunun çözümü için Londra'ya davet etti. Düşünülen konferans 29 Ağustos 1955'te başlayacaktı. Makarios, Rum temsilcisi olarak Londra'ya uçarken İstanbul ve İzmir'de de Yunanlılara yönelik saldırılar oldu.

1.1) 6-7 HAZİRAN 1955

"Korkuya neden olan, korkudan
hiç zarar görmemiş olamaz."[27]

21 Temmuz 1955'te Kıbrıs Türktür'ün Başkanı Hikmet Bil, Genel Sekreteri Kamil Önal'la birlikte Kıbrıs'a gitti. Amacı bir Türk politik partisinin kurulmasıydı. Orada tanıştığı Dr. Fazıl Küçük bu ihtiyaca karşılık verecekti. 1945'te Dr. Fazıl başkanlığında Kıbrıs Türk Milli Birlik Partisi (KTMBP) kuruldu. 1949'da çatı örgütü olan Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu faaliyete geçti. Kıbrıs Türktür Konseyi'nin desteğiyle 1950'lerin ortasında Dr. Fazıl, KTMBP'nin adını Kıbrıs Türktür Partisi (KTP) şeklinde değiştirdi. Bu parti ve çatı örgütüne maddi finans sağlandı.

Temmuz ayında özellikle Hürriyet ve Vatan gazeteleri öncülüğünde anti-Rum kampanya tırmandırıldı. Rumların Türkleri katlettiği propagandası yapıldı. Bunlar özellikle konferansın yapılacağı 28 Ağustos'ta bir katliam gerçekleştireceklerini kamuoyuna duyuruyorlardı. Ağustos ayının başka bir anlamı da vardı. 26 Ağustos Türk ordusunun İzmir'e girişinin yıl dönümüydü. Dr. Fazıl, Hikmet Bil'e yazdığı 13 Ağustos 1955 tarihli mektubunda, katliamdan duydukları korkuyu ifade etti.

Bu mektup üzerine Hikmet Bil, 16 Ağustos tarihinde Kıbrıs Türktür'ün bütün şubelerine gizli bir genelge gönderdi ve Rumların 28 Ağustos'ta katliam yapacaklarını ileri sürdü. 13 Ağustos'ta Hikmet Bil, Menderes'le görüştü. Menderes, Bil'den gösteri yapmalarını istedi. Ona göre Zorlu'yu Londra'daki konferansta desteklemek için bu gerekliydi. 17 Ağustos'ta Hikmet Bil, Kamil Önal ve Fazıl Küçük'ün yardımcısı Faiz Kaymaz bir araya geldiler. Rumların saldıracağı demeci 18 Ağustos tarihli tüm gazetelerde yer aldı. 24 Ağus-

[27] Epikuros, akt. P. Nizan, Eskiçağ Maddecileri, çev. A. Timuçin, Telos Yay., 1998 s.102.

tos'ta Tercüman'da Cihan Bahan, İstanbul Rum Patriğinin EOKA'yı desteklediğini yazdı. 28 Ağustos'ta Cumhuriyet, Rumların ve Patrikhanelerin milyonlarca lirayı EOKA'ya aktardığını yazdı. 29 Ağustos'ta Kamil Önal, Birlak Matbaası'nda Kıbrıs Türktür başlıklı 20 bin pankart bastı. Üzerinde Türk bayrağı olan bu pankartlar bütün dükkânların camlarına yapıştırıldı. 4 Eylül'de Hikmet Bil, Kamil Önal, Hüsamettin Ganöztürk ve MTTF'dan bazı öğrenciler Taksim meydanında iki Rum gazetesini yaktılar. 5 Eylül'de bütün gazeteler bu olayı vererek tansiyonu iyice yükselttiler. Atılan iki temel slogan vardı: 'Kıbrıs Türktür' ve 'Katil Makarios'tu.

6 Eylül günü 24.10'da Selanik'teki Türkiye konsolosluğuna bomba atıldı. Mustafa Kemal'in doğduğu ve müze olarak kullanılan ev bitişikteydi. Yunanlılar, Hasan Uçar ve Oktay Engin isimli iki Türk'ü tutukladılar. Uçar, konsoloslukta koruma görevlisiydi. Engin öğrenciydi ve konsoloslukla ilişkideydi. Engin olaydan birkaç gün önce Türkiye'den dönmüştü. Kıbrıs Türktür örgütünün adamıydı. Aynı zamanda MİT'in kadrosunda bulunuyordu. 1956 Eylül'ünde Türkiye'ye kaçıp, yerleşti...

Basın ve hükümet, 'Atanın evine saldırıldı' propagandasını yaptı. Radyolar gün boyu vererek halkı tahrik ettiler. İstanbul Ekspres, ek baskıyla binlerce plaket dağıttı. Bu baskıyı K. Önal yönetti. 6 Eylül günü öğleden sonra Kıbrıs Türktür, ayaklanmayı hazırladı. Tekstil sendikası gibi bazı işçi kuruluşları da içinde yer aldılar. Öğleden sonra 5.30'da Tophane çeşmesi önünde Meclisi Mebusan Caddesi'nde askerlerin gözü önünde Rum ve Ermenilere ait tüm işyerleri yağma edildi, yıkıldı. Burayı Galata ve Beyoğlu izledi.

Taksim'de gösteri 6.30'da başladı. 'Yıkın, kırın gâvur malıdır', 'Müslümanların düşmanıdırlar', 'Öldürmek yoktur' sloganlarıyla yakılan ve Kıbrıs Türktür yöneticilerince yönetilen saldırılarda; Rumlara ait işyerlerin %90'ı, evlerin %10'nu, okulların %75'i, kiliselerin %90'nı tahrip edildi. Bu saldırılarda 16 Rum öldü, 32'si yaralandı. 200 kadın tecavüze uğradı. 1955'te İstanbul'da 100 bin olan Rum nüfusu saldırıdan hemen sonra 3.500'e indi. Sayı olarak verilirse 73 kilise, 8 mezarlık 4.212 işyeri, 21 fabrika, 12 otel, 97

lokanta, 23 ambar yerle bir edildi. Saldırılardan sonra gözaltına alınan 3.151 kişinin tümü birkaç ay içinde serbest bırakıldı.

Özetle denilebilir ki 4 Aralık 1945'te Tan gazetesini 'Kahrolsun komünizm' ve 'Sertellere ölüm' çığlıklarıyla yakıp-yıkan derin devlet saldırganlığını;[28] ötekilere yönelik makro ölçekli olarak hayata geçiren resmi ideolojik barbarlığın bir versiyonu olarak 6-7 Eylül 1955 Rum, Ermeni, Musevi kökenli binlerce gayrimüslim yurttaşa karşı işlenmiş ve 'derin devlet'in kışkırtmasıyla gerçekleştirilmiş bir operasyondur.[29] Bu operasyon, Roni Margulies'in ifadesiyle, "Sermayenin Türkleştirilmesindeki üç aşamadan biridir. İlki Ermeni kıyımı, ikincisi Varlık Vergisi, üçüncüsü de 6-7 Eylül olaylarıdır".[30]

2) TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLÂTI

"Dünyada hiçbir şey insanı kin besleme duygusu kadar yıpratmaz."[31]

6-7 Eylül olayları ardından Özel Harp Dairesi, Kıbrıs'ta da TMT adından bir askeri örgüt kurdu. 1957 yılı sonralarında kurulan ve amblemi Bozkurt olan TMT'nin amaçları şöyle açıklanıyordu: "1) Kıbrıslı Türklerinin can ve mal güvenliğini sağlamak; 2) Enonis tehdidine karşı durmak; 3) Türklere olan saldırıları durdurmak; 4) Türk toplumunu komünizmden korumak ve onunla savaşmak; 5) Türkleri Yunanlılardan ve İngilizlerden korumak; 6) Türklerin anavatanla bağlarını güçlendirmek..."

Söz konusu örgütlenme konusunda emekli Albay İsmail Tansu, TMT'nin, 1974 Kıbrıs Harekâtı'na giden süreçte verdiği mücadeleyi yıllar sonra tüm ayrıntılarıyla anlattığı, 'Aslında Hiç Kimse Uyumuyordu' başlıklı kitabının 'TMT Fikrinin Doğuşu' başlıklı bölümünde şunları diyordu: "1957 yılı sonuna doğru Kıbrıs Türk Toplumu lideri Dr. Fazıl Küçük ve Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Rauf Denktaş, Kıbrıs'ın sorunlarını görüşmek

[28] Bkz. Yıldız Sertel, "Kışkırtılmış Bağnazlık", Cumhuriyet, 4 Aralık 2002, s.6.
[29] Bkz. Tonguç Görker, "6-7 Eylül'ün Perde Arkası", Cumhuriyet, 6 Eylül 2002, s.9.
[30] Margulies, akt. A. Behramoğlu, "6-7 Eylül Utancı", Cumhuriyet, 14 Eylül 2002, s.6.
[31] Nietzsche.

üzere Ankara'ya geldiler. Dönemin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile görüşen Denktaş ve Küçük, EOKA'nın Türk halkı için tehlike oluşturduğunu anlattılar. Toplumun can güvenliğinin eli silah tutanlar tarafından korunması için silah yardımı yapılmasını istediler. Zorlu, hassasiyeti nedeniyle yanıt vermekten kaçındığı konuyu inceleyeceklerini ifade eder. Bu sırada Türkiye'de 'Ya taksim ya ölüm' sloganının dillendirildiği mitingler yoğunlaşmaktadır. Siyasi arenada bu gelişmeler yaşanırken, 1958 yılı başında Genelkurmay 2. Başkanı Orgeneral Salih Coşkun, Özel Harp Dairesi Başkanı Tümgeneral Daniş Karabelen'i yanına çağırır. Tansu ikisi arasında gelişen diyalogu kitapta şöyle anlatıyor:

Coşkun, Karabelen'e şunları söylüyor: 'Kıbrıs'ta EOKA'ya karşı silahlı bir örgütü biz de kurabilir miyiz diyorlar. Dairenizin fonksiyonu malum, ancak ben sizinle görüşmeden cevaplamak istemedim. Siz de yarına kadar dairenizde konuyu gözden geçirin, ne yapabileceğinizi bana bildirin'. Karabelen, Orgeneral Coşkun'a cevaben 'Emredersiniz Paşam, biz bu işi başarırız, ama emir buyurduğunuz gibi, konuyu arkadaşlarımla görüşmemde yarar var, yarın detaylı cevabımızı arz ederim' diyor.

Daniş Paşa, Genelkurmay'dan döner dönmez beni yanına çağırdı ve Salih Coşkun Paşa'nın söylediklerini bana anlattıktan sonra şöyle konuşmuştu: 'Bu söylediklerim aramızda kalacak, kimseye açıklamayacaksın. Şimdilik dairemiz personeline de duyurulmayacak. Şimdi söyle bakalım, bu görevi üstlenirsek başarabilir miyiz? Başarmak için neler yapmalıyız, nelere ihtiyacımız olur? Bu konudaki düşüncelerin nedir?

Paşa'nın sorularını şöyle yanıtlamıştım: 'Paşam, yıllardan beri Kıbrıs davamızın gidişatını özel olarak arkadaşlarımızla yakından izliyoruz. Bu davada bizlere de görev düşmesinin hayallerini kuruyoruz. Bu konu hep düşlerimizde; niçin Kıbrıs'ta EOKA gibi bir örgüt kurmamız emrolunmuyor diye üzülüyoruz, kendi aramızda hükümeti eleştiriyoruz. Paşam, bu milli görevi başarmak için gerekli silah ve para temin edildiği, Kıbrıs'a göndermek için seçeceğimiz subaylara süresiz izin verilmesinin onaylanması ve hükümetin her kademe-

sinde, başvurmamız hâlinde isteklerimizin yerine getirileceği kabul edildiği takdirde, biz bu görevi yurtiçinde ve yurtdışında, kimse farkına varmadan başarmak için her türlü imkân, bilgi ve personele sahibiz. Biliyorsunuz, Türkiye'de bu görevi yalnız biz yapabiliriz. Dairemizin bütün subayları bu konunun uzmanı. Bize teşkilâtı kurmaya haydi başlayın denilirse, bu başta zatıâlinizin olmak üzere, dairemiz için büyük bir şeref olacaktır. Genelkurmay'a lütfen olumlu cevap vermenizi istirham ediyorum, bizlere güvenebilirsiniz'.

Karabelen ve Tansu, bu konuşmaların ardından 4 ay süreyle 'Harekete geçebilirsiniz' emrini beklerler..."[32]

TC'nin harekete geçebilirsiniz emriyle kurulan TMT, Kıbrıslı Rumlarla her türlü sosyal ve ticari ilişkinin kesilmesi için kampanya başlatır. Buna karşı çıkanlara ve AKEL[33] gibi Kıbrıs partilerinde yer alan Türklere karşı şiddet kullanılır. 1970'li yıllarda zorunlu ekonomik ilişkiler dışında iki toplum arasında hiçbir bağ kalmaz...

TMT'nin merkezi, üst düzey yöneticilerin (Bayraktar olarak nitelenen grup) kontağı Lefkoşa'daki TC Elçiliği binasıydı. Kıbrıs'ta yukarıdan aşağıya örgütlenen TMT, köylere kadar hücreler kurdu. Hücrelerini eğitti ve silahlandırdı. Rauf Denktaş, örgütün bayraktarlarından ve kayıtlara göre ilk üyesiydi. Denktaş, 31 Ekim 1967'de iki kişiyle birlikte kayıkla silahlı olarak Kıbrıs'a çıkarken Rumlar tarafından yakalandı ve sorgusunda Arif Hasan adını verdi. 12 gün sonra da Türkiye'ye teslim edildi.

TMT'nin Mücahit isimli askeri bir örgütü de vardı. 1963-74 arasında Mücahit örgütü, düzenli birlikler ve paramiliter güçlerden oluşan 10 bin kişilik bir orduydu. Kontrol ve yönetim Türk subayların-

---

[32] "Aslında Hiç Kimse Uyumuyordu", Cumhuriyet, 26 Ağustos 2001, s.7

[33] "Perivolia, resmi adı Çalışan Halkın İlerici Partisi (AKEL) olan komünist parti in %80'e varan oranda oy aldığı küçük ve şirin bir köy. 1974'ten önce 10 kadar Türk aile yaşıyormuş bu köyde. EOKA militanları köye gelip Türk aileleri öldürmeye niyetlendiklerinde, karşılarında silahlı Rumlan bulmuşlar ve çaresiz çekip gitmişler. Andreas, 1974 olaylarının ardından Türk komşularına köyü terk etmemelerini, onlan savunabileceklerini söylediklerini anlatıyor. Yine de Türkler bir gün topluca terk etmiş köyü. Ama Perivolia'nın ihtiyarları aradan geçen 25 yılı aşkın süreye rağmen Türkçe konuşmayı unutmamış" (Hakan Gülseven, "Sınır Ötesi: Güney Kıbrıs...(1): Korkma Sakın, Burda Hiçbi Şeycik Olmaz Sana", Radikal, 2 Haziran 2002, s.4).

daydı. Bunlar 39 bölgeyi kontrol ediyorlardı. 3 Ocak 1962'de Kemal Coşkun adıyla adaya gelen Kenan Çoygün, Mücahitleri örgütledi.

4 Kasım 1962'de adaya tütün tüccarı adıyla gelen Yüzbaşı Orhan Özatay, 28 Eylül 1966 tarihine kadar bu görevi yürüttü. Yüzbaşı Remzi Güven, Albay Derviş Sertaysevim, Eftan Akça, Turgut Sökmen ve Yarbay Turgut Giraybudak, bu çalışmayı yürüttüler. Türkiye bu çalışmaya yılda 15 milyon dolar harcıyordu.

3) CUMHURİYET 'DOĞUYOR'...

"Bisiklet yürürse durur, dururs düşer."[34]

Kıbrıs'ta EOKA ve TMT patentli provokasyonlar ve çatışmalarla toplumların birbirine düşürülmesi konusunda epey adım atıldı. Araya giren büyük güçler, bir tür bağımlı 'bağımsız cumhuriyet'te karar kıldı.[35]

"Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti'nin bağımsızlığını sağlama yolundaki ilk antlaşma 11 Şubat 1959 tarihinde Türk ve Yunan başkanlarının parafe ettiği Zürich Antlaşması'dır. Zürich Antlaşması ile Kıbrıs'ta iki toplumun ortaklığına dayanan, Türkiye ve Yunanistan'la işbirliği yapacak bağımsızlığı garanti edilmiş bir Cumhuriyet kuruldu. Garanti edilmiş bağımsızlık, yasaklı bir bağımsızlıktır. Garanti Antlaşması'nın birinci maddesine göre Kıbrıs Cumhuriyeti, bağımsızlığının, ülke bütünlüğünün ve güvenliğinin devamını ve anayasasına saygıyı sağlayacaktır. Hiçbir devletle siyasal ya da ekonomik bir birliğe kısmen ya da tamamen katılmayacaktır. Bir devletle doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak birleşmeyi ya da adanın taksimini destekleyen her hareketi yasak ilan edecektir. Zürich Antlaşması, Türkiye, Yunanistan, İngiltere ve Kıbrıs Türk ve Rum cemaatleri liderlerinin katılması ile

---

[34] Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir.

[35] Bkz. Hristofis Ekonomidis, Adada İngilizler Oyun Oynadı, Cumhuriyet, 9 Eylül 2001, s.4; Mihalis Moronis, "Kıbrıs Açmazında Kozlar", Radikal, 1 Aralık 2001, s.9; H. Bülent Kahraman, "Kıbrıs ve Soğuk Savaş", Radikal, 29 Kasım 2000, s.9; Charles Gaulkin, "Adanın Stratejik Önemi Azaldı", Cumhuriyet, 10 Nisan 2001, s.6; G. Aktan, "Kıbrıs'ta Son Perde Açılırken", Radikal, 29 Nisan 2000, s.11; T. Tarhanlı, "Yine Kıbrıs", Radikal, 6 Temmuz 2000, s.11; Savaş Süzal, "ABD'den Kıbrıs Baskısı", Yeni Binyıl, 13 Eylül 2000, s.17; İsmet Berkan, "Ve Geldik Kıbrıs'a...", Radikal, 22 Temmuz 2000, s.3.

toplanan ikinci Londra Konferansı'nda 19 Şubat 1959 tarihinde onaylandı ve 23 Şubat 1959'da Ankara, Atina ve Londra'da aynı zamanda açıklandı. Antlaşmaların yürürlüğe konması için Londra ve Lefkoşa'da komisyonlar kuruldu. Komisyonlar çalışmalarını yaklaşık bir yılda bitirdiler. Kıbrıs'ta, İngiltere'ye bırakılacak üslerin yüzölçümü konusunda çetin pazarlıklar yapıldı. Bu yüzden Kıbrıs'ta ancak 16 Ağustos 1960'ta Cumhuriyet ilan edilebildi".[36]

16 Ağustos 1960'ta imzalanan anlaşmayla Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edildi. Anlaşmayı Kıbrıs Rum toplumu adına Makarios, Kıbrıs Türk toplumunu adına Dr. Fazıl Küçük ve İngilizleri temsilen de Vali Hugh Food imzaladı. Anlaşmayla Makarios Devlet Başkanı, Dr. Fazıl Devlet Başkan Yardımcısı olurken, İngilizlerin adadaki rolü ve varlığı ise devam ediyordu.

Başbakanlık sistemine dayalı parlamenter-demokratik bir cumhuriyet olan Kıbrıs Anayasası'na göre, meclis 5 yılda bir seçiliyordu. Devlet Başkanı'nın yardımcısının Türk olduğu Kıbrıs'ta meclisin %70'i Rumlardan, %30'u Türklerden oluşuyordu. İlk Meclis 35 Rum, 15 Türk'ten meydana geldi. Ancak Cumhuriyet yürümedi. Çünkü adadaki EOKA'cılarla, TMT'ciler Kıbrıs'ın bölünmesinden ve ilhakından yanaydılar. Her iki etnik grubun barıştan, eşitlikten ve iki toplumun birliğinden yana olanları Rum ve Türk faşist gruplarının ideolojik ve fiziki terörü altında bulunuyorlardı.

İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın hamiliğiyle 1960'ta kurulan cumhuriyet, anayasal gereklerini yerine getirerek ve adanın en büyük iki nüfusunun da gönül rızasıyla ancak üç yıl yaşayabildi. NATO, Cumhurbaşkanı Makarios'un 'bağlantısızlar' hareketine yakınlaşması ve adadaki güçlü komünist hareket nedeniyle kaygılıydı. Ve derken yine provokasyonlar...

3.1) 1963'TEN 1974'E...

"En büyük suçlar zaruri olanı değil, fazla olanı elde etmek için işlenir."[37]

---

[36] İlhan Akbulut, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti...", Cumhuriyet, 15 Kasım 2001, s.2.
[37] Aristoteles.

1963-68 kesitinde adadaki Türk nüfusun büyük kısmı getto'larda, siper gerilerinde yaşamak zorunda kaldı. Kıbrıslı Türklerin boykot ettiği 'cumhuriyet' ise Rumların kendi iç çekişmelerinin arenası haline geldi. 1970'li yıllarda iki toplum arasında ilişkiler yeniden yumuşamaya başlamıştı. Ama 1974 yazında, 15 Temmuz'da, Yunanistan'daki askeri cunta, adadaki Yunan subaylar aracılığıyla bir darbe tezgâhlayarak ortalığı yine kan gölüne çevirdi. Cumhuriyeti savunan Rumlarla, Yunan subaylarca desteklenen ve bu kez 'B' takısı alarak yeniden inşa edilen EOKA-B arasında çetin çatışmalar yaşanmaya başladı. Türkler olayların dışında, kendi bölgelerinde tetikte bekliyordu, ama çatışmaların sonucuna göre ciddi bir tehdit de söz konusu olabilirdi.

Kıbrıs'ta 1963'te çıkan olaylarla Kıbrıs'ta 1960'ta kurulan anayasal düzen tamamen çöktü. 1964'te olaylar daha da büyüdü... Bu durumla ilintili olarak 1963'den itibaren TC'nin Kıbrıs üzerindeki baskıları yoğunlaştı. Örneğin ada yakınlarına savaş gemileri gönderildi. Aralık 1963 ve Nisan 1964 arasında meydana gelen olaylar sırasında Türk savaş uçakları adayı bombaladı.

28 Aralık 1967 tarihinde Türkler, Türk Mıntıkası İdari Yönetimi'ni kurdular ve 11 kişilik yürütme komitesini atadılar. Böylece toplumun ikiye bölünmesi geri dönülmez bir noktaya geldi. Etnik duruma göre coğrafi sınırlar da belirlenmeye başlandı. TMT kanalıyla Kıbrıslı Türkler silahlandırılıyordu. 15 Kasım 1967'de Yunanistan'daki faşist darbeyle Albaylar Cuntası yönetime el koydu. Albaylar cuntası1971'de Grivas'ı adaya gönderdi. 1974'de ölen Grivas misyonunu yerine getiremeyince, Kıbrıs'taki Yunan subaylarının desteklediği Grivas'ın çömezi Sampson, 15 Temmuz 1974'de Makarios'un sarayına saldırdı.[38] Halkın direnmesine rağmen EOKA-B adı verilen darbeciler, sarayı ele geçirdiler.

Darbeciler, ancak beş gün iktidar olmuşlardır. 20 Temmuz 1974'de TC'nin askeri harekâtıyla alaşağı edildiler. Ancak TC'nin askeri harekâtıyla Kıbrıs Cumhuriyeti tarihe karışıyordu. Türk

[38] Adayı terk ederek hayatını kurtarabilen Makarios, 7 Aralık 1974 tarihinde adaya geri döndü; 3 Ağustos 1977'de öldü.

ordusu adanın %37'sini işgal etti.[39] İşgal Yunanistan'daki Albaylar cuntasının da sonunu getirdi.

3.2) ÖNEMLİ SAPTAMALAR

"I'm Afraid of Americans"![40]

Garantör ülke olarak Türkiye'nin 20 Temmuz 1974'deki askeri harekâtıyla iki toplum arasına bugün aşılmaz hale gelen bir sınır konmuş oldu. Burada yeri gelmişken iki şeyin altını özenle çizerek anımsayalım:

Birincisi: "Christopher Hitchins'in "The Trial of Henry Kissinger/ Henry Kissinger'in Duruşması-2001' başlıklı kitabı bir bölümü de Kıbrıs'a, Yunanistan'daki albaylar cuntasının Moskova yanlısı diye bilinen Makarios'a karşı başarısız darbe girişimine ve Türkiye'nin askeri çıkarmasına ayrılmış. Yazar, dönemin ABD Dışişleri Bakanı ve Ulusal Güvenlik Konseyi üyesi Kissinger'ın bu darbeyi desteklediğini, de facto olarak ABD'nin yeni rejimi tanıyan tek ülke olduğunu, ama Makarios'a karşı da Türkiye'yi tuttuğunu ve özellikle İngiltere'nin Türkiye'nin askeri çıkarmasını durdurma planını engellediğini yazıyor. Kissinger'ın amacı, Kıbrıs'ın öncelikle Yunanistan, olmayınca da Türkiye aracılığıyla Sovyetlere karşı güvenilir bir müttefik olması..."[41]

İkinci de: "Londra'daki 'Public Record Office/Devlet Resmi Evrakları Kayıt Merkezi' tarafından -30 yılda bir açıklanan- 1970 yılındaki gizli belgelere göre, Yunan cuntasının 15 Temmuz 1974 yılında gerçekleştirdiği darbe planlarından CIA'nın haberi vardı".[42]

---

[39] "1974'te Türkiye, garantör devlet statüsüne dayanarak Türk azınlığın haklarını korumak için müdahale etti. Bu müdahale, adanın kuzey kesiminin işgali ve Kıbrıs'ın bölünmesiyle sonuçlandı (12 Eylül cuntasının başı Evren, CNN'in bir programında, 'İleride veririz diye biraz fazla toprak aldık' sözleriyle, 'bizim' denilen toprakların nasıl bizim olduğuna açıklık getiriyor). Kıbrıslı Rumlar kuzeyden sürüldü, köyleri, evleri boşaltıldı. Türkiye'den getirilen nüfus, boşalan köylere, mülklere yerleştirildi. Kendilerini her zaman Türkiye'den çok İngiltere'ye yakın hissetmiş esas Kıbrıslı Türklerin önemli bölümü adayı terkedip İngiltere veya başka ülkelere gittiler. Kuzey Kıbrıs, Türkiye'den beslenen, gitgide yoksullaşan, çöken, derin devletle ilişkili Ülkücü mafya ve benzerlerinin cirit attığı bir bölgeye dönüştü", Oya Baydar, 'Bir Vatan Hainliği Testi', Radikal İki, 1 Aralık 2002 s.6.

[40] "Amerikalılardan Korkuyorum"!

[41] Gündüz Vassaf, "Türkiye Niçin Kıbrıs'ta", Radikal, 24 Kasım 2002, s.23.

[42] Reşat Akar, "Gizli Belgelerdeki Kıbrıs İtirafı", Cumhuriyet, 3 Ocak 2001, s.10.

Bu iki 'şey' bizlere Kıbrıs'a yönelik egemen politikaların arka planı hakkında önemli ipuçları vermekteyse de; biz yine de Kıbrıs politikalarının arka planına değinmeden geçmeyelim...

ARKA PLANIYLA KIBRIS POLİTİKASI

"Que se vayan todos!"[43]

Kıbrıs halklarını birbirine düşman eden milliyetçi bağnazlıklarla birlikte EOKA ile TMT'yi belgeleyen yazar Makarios Druşodis,[44] Kıbrıs politikalarının arka planı hakkında şunlara değiniyor: "ABD 2. Dünya Savaşı'nın ardından bir dizi ülkede 'özel harp' örgütleri kurdu. Bu ülkelerden biri Yunanistan, bir diğeri Türkiye'dir. Yunanistan'ın daha sonraki diktatörü Papadopulos, bu örgütlenmenin Yunanistan'daki şefiydi. İşte bu iki özel harp örgütü, Kıbrıs'ta da aynı dönemde faaliyete başladı. Türkiye 1957'de TMT'nin kurulmasına önayak oldu. Kuruculardan Mustafa Kemal Tanrıseven'in anılarını okursanız, Ocak 1959'dan, yani cumhuriyet için anlaşıldıktan sonra adaya Kore'de de savaşmış özel harpçi subayların ve silahların giriş yaptığını görürsünüz. TMT'nin mükemmel bir örgüt yapısı vardı. Bu, Amerikalıların dünyaya yaydığı örgütlenme modelidir. Aynı dönemde, Atina'daki subaylar örgütü IDEA'nın da adadaki Rumları benzer tarzda örgütlediği görülüyor. Yunan istihbarat teşkilâtı KIP Kıbrıs'ta da inşa edildi. KIP'i CIA'in kurup eğittiğini, finansmanını da sağladığını söylemeye lüzum bile yok. Rum KIP'inin başına, daha sonra Kıbrıs Cumhuriyeti'nin İçişleri Bakanı olan Yorgacis geçirilmişti. İşi, özellikle solcu faaliyetleri izlemekti. Yani 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın pek çok yerinde 'kontrgerilla' örgütlenmeleri kuran, ama Kıbrıs'ı bir biçimde 'boşlayan' CIA, boşluğu Türkiye ve Yunanistan'la doldurmuştu.

---

[43] "Hepsi gitmeli!"

[44] Atina'da yayımlanan günlük 'Elefterotipia' gazetesinin Kıbrıs'taki temsilcisi. 1989'da Rum kadınların sınırda yaptığı eylemi izlerken göstericilerle birlikte Türk ordusunca tutuklanıp Lefkoşa'da bir süre hapis yatan Makarios Druşodis'in bugüne dek yayımlanmış dört kitabı var. 'Denktaş'ın Hapishanesi'nde', 'Ulusal Cephe'den EOKA-B'ye', 'Yunan Cuntasının Kıbrıs 'İşgali' ve 'EOKA'nın Karanlık Yüzü' adlı kitaplarının yanına, Kıbrıs sorununda ABD komplolarını belgelediği beşinci kitabı...

Kıbrıslı Türk yazar Arif Hasan Tahsin'in belirttiği gibi, Türkiye'de 27 Mayıs'tan sonra İsmet İnönü, TMT'yi dağıtmak istedi. Yunanistan'da da iktidardaki Averof-Karamanlis ekibi Kıbrıs'ta çatışma yaratacak faaliyetlere karşıydı. Böylelikle, elimizde biri Ankara'da, biri Atina'da olmak üzere, Kıbrıs'ta silahlı örgütlenmeler inşa etmeye politik bakımdan karşı iki hükümet var. O dönemin gazetelerine bakarsanız, hükümetin politikalarının Denktaş'a karşı olduğunu görürsünüz. Ancak ordu içinde belli kesimler TMT'yi desteklemeyi sürdürdü.

1962-63'e gelindiğinde EOKA çözülmüştü. Bazı şahıslar silahlarını bırakmad,ı ama örgütsel olarak EOKA'dan söz etmek doğru olmaz. EOKA'nın lideri Grivas adayı terk etmiş, örgüt dağılmıştı. TMT ise varlığına son vermedi. Yorgacis, Türklerin silah yığınağı yaptığı bilgisine erişmişti. Makarios'a belgesiyle gidip, 'Türklere direnmek için kendi örgütlenmemizi kurmamız lazım' dedi. Bu oldukça mantıklı görünüyordu ve Makarios onay verdi.

1962'de Rumlar arasında yeniden bir örgütsel inşa gerçekleşti. Örgütün lideri, Agritas kod adını alan Yorgacis'ti. Yunan Dışişleri Bakanı Averof'tan, 'Türklere direnmek için lazım' diye silah talep ettiler. Averof onları ofisinden kovdu. Bu gerçek bir hikâyedir. Bu şahıslar, Papadopulos'un şef olduğu KIP'e gitti. Papadopulos destek sözü verdi. Cumhuriyetin kuruluşunda yapılan anlaşma gereği Kıbrıs'ta bulunan Yunan askerleri de bu örgüte destek verecekti. Bu askerlerin kontrolü de subay örgütlenmesi IDEA'nın elindeydi. Hatta Yunanistan'da 1967'deki askeri darbenin liderlik kadrosundan subaylar o sırada Kıbrıs'taydı. Bunlardan biri Yoannidis'tir. Yoannidis, daha sonra Samson'la Kıbrıslı Türklere saldırı planlarını yapan kişidir.

Amerikalılar Yorgacis'i, 'komünizme karşı mücadele' için, milyonlarca pound'luk mali kaynakla donatmıştı. Kıbrıslı Türk araştırmacılar arasında bu kaynağın bir kısmının bizzat TMT lideri Denktaş'a aktarıldığı öne sürülüyor. Ben de doğru olduğunu düşünüyorum. Yorgacis'in defalarca Denktaş'ın hayatını kurtardığı da herkesçe bilinmektedir. Demek ki elimizde, hem Rum, hem Türk tarafında iki örgüt var. Ve her iki örgüt de doğrudan doğruya CIA'yle bağlantılı, zıt kutuplarda milliyetçiliği geliştiriyorlar.

Bunu tespit ettikten sonra, anayasa ve anlaşmalarla Makarios'un o dönemde oldukça tartışılan anayasa değişikliği önergesiyle ilgili ne söylenirse söylensin, hepsi saçmadır. Her ikisi de Amerikalıların denetiminde olan ve çatışmaya hazırlanan iki silahlı örgütün bulunduğu bir ortamda, geri kalan her şey önemini kaybeder. (...)

1974'te Makarios'a karşı yapılan darbe ve Türkiye'nin askeri harekâtı, bir madalyonun iki ayrı yüzü. Türkiye Kıbrıs'a adada bir darbe olduğu için asker çıkarmadı. Darbe, tamamen Türk askerinin adaya girmesi için tezgâhlandı. Her şey tek bir planın parçası. Dönemin başbakanı Ecevit ile birlikte Londra'ya görüşmelere giden Barış Kuvvetleri Komutanı Kemal Yamak'ın Ankara'daki bürosu, Amerikan askeri yardım kuruluşuyla aynı binadaydı. Bu kuruluşun Atina'daki bürosunun bulunduğu binada da Yunan KIP teşkilâtının ofisi yer alıyordu. Amerika, Yunan generallerinin her adımını kontrol ediyordu. Kanıtlara kitabımda yer verdim. Açıkça söylüyorum, Türkiye Kıbrıs çıkarması sırasında Yunanistan'dan hiçbir tepki gelmeyeceğini kesin olarak biliyordu. Savaşa girmeye kalkışan Yoannidis 24 saat içinde Amerikalılar tarafından devrildi.

Türk çıkarmasının Mağusa'daki Kıbrıslı Türk bölgesinden yapılması bekleniyordu. Oraya çıkmak ve hızla ilerlemek en mantıklısıydı. Girne ise zor bir bölgeydi. Birincisi sahil çıkartmaya uygun değildi. İkincisi, dağlar kale gibi uzanıyordu. Orada Ulusal Muhafız birlikleri mevzilenmiş durumdaydı. Fakat çıkarma başlamadan önce, Beşparmak Dağları'ndaki hemen bütün mevziler boşaltıldı ve diğer bölgelere gönderildi. Darbeyi bu kuvvetler yaptı. Adaya çıkan Türk askerleri ilk beş saat içinde hemen hiç direnişle karşılaşmadı. Tek tük silahlı mukavemet olayları, orada kalan birkaç birimin organize olmayan girişimlerinden ibaretti.

Oysa Ulusal Muhafızlar'ın iki temel planı vardı: Afrodit 1 ve Afrodit 2. Bunlardan Afrodit 1 Türkiye'nin bir askeri çıkarmaya girişmesi ihtimaline karşı kullanılmak üzere tasarlanmıştı. Afrodit 2 ise Kıbrıslı Türklerin muhtemel saldırılarına karşı planlanmıştı. Yani Kıbrıslı Türklere yönelik bir saldırı planıydı.

Ulusal Muhafızlar'ın araçları ve teçhizatı 2. Dünya Savaşı'ndan kalma, işe yaramaz şeylerdi. Kıbrıs'taki tek iyi teçhizatlı birlik,

anlaşmalara göre Kıbrıs'ta bulunan 1.000 kişilik Yunan askeri birliğiydi. Afrodit 1'e göre, bu birlik çıkarma nereye olursa oraya kaydırılacaktı. Türk birliklerinin ilk 24 saatte sahile çıkmayı ve orada tutunmayı başaracakları tahmin ediliyordu. İlk gece baskınlar düzenlenip sahil şeridindeki Türk birlikleri tahrip edilecekti. Doğru ya da yanlış, ama planlanan buydu.

Peki, bu birlik ilk gece ne yaptı? Girne'de olacağı yerde, Lefkoşa'daki Türk bölgesini işgal etti! Yani Afrodit 1 yerine, Afrodit 2 uygulandı. Aynı anda EOKA-B de Türk bölgelerine saldırmaya başladı. Yani bunlar gidip Girne'de Türk ordusuyla savaşacakken, Kıbrıs'ın içinde Kıbrıslı Türklere taarruz etti. Peki, bunun anlamı ne? Darbenin gerçekleştiği 15 Temmuz'dan çıkarmanın başladığı 20 Temmuz'a kadar, Kıbrıslı Türklere yönelik tek bir saldırı olmamıştı. 21'inden itibaren Kıbrıslı Türklere saldırı başladı ve Türk ordusu iç bölgelere ilerledi.

Rumlar, Türk askerinin ilerlediği istikametteki yerleşimleri terk ederken Yunan ve Rum birlikleri de Güney'deki Kıbrıslı Türkleri evlerini terk etmek zorunda bıraktı. Böylelikle nüfuslar iki ayrı uca doğru iteklenmiş oldu. Bugün geriye bakıp, 'Bu yanlıştı' diyorlar. Bakın, darbe mükemmel biçimde örgütlenmişti. Hiçbir şey ters gitmemişti. Ama gelin görün ki, çıkarma başladığı andan itibaren her şey ters gitti. Bu sizce bir tesadüf müdür?"[45]

İŞGALİN BEDELİ

"Bir çöl yaratıyorlar, adını da barış koyuyorlar."[46]

1974'deki askeri harekât ile Türk ordusu, TC'nin 'Taksim Planı'nı gerçekleştirme imkânını bulmuş oluyordu. Bu noktada denilebilir ki tanklar, savaş uçakları, savaş gemileri, 30 binden büyük bir kara ordusu ile 10 binden fazla TMT 'Mücahitleri', 'Taksim Planı'nın ilk ve en önemli adımı atmışlardı...

---

[45] Makarios Druşodis, akt. Hakan Gülseven, "Sınır Ötesi: Güney Kıbrıs...(3): İşte Olay Adam", Radikal, 4 Haziran 2002, s.4.

[46] Tacitus, Latin Tarihçi.

Türk ordusunun Kıbrıs harekâtının Rum halkına maliyeti 3.000 ölü, 2.192 kayıp ve 20 bin esir oldu. 'Taksim Planı'nın ikinci adımında işgal bölgesi Rum halkından temizlendi. 200 bin kişi yerinden edildi. 'Rumlar adanın %37'sinden kovuldu.'[47] Bu rakam, ada nüfusunun üçte biri demekti. Aynı şekilde Rumların denetiminde kalan Türklerin büyük bölümü, ya işgal bölgesine geçtiler ya da Kıbrıs'ı terk ettiler... Böylelikle Kıbrıs, tarihinin en büyük göç hareketine tanık oldu...

Türk ordusu, Kıbrıs'ın ekonomik olarak en önemli bölgesini işgal etti. Ada'nın turizm potansiyelinin %66'sını, otel-yatak kapasitesinin %87'sini, kargo hizmetlerinin %83'ü, madenlerin %46'sı, tarım ihracatının %48'i, sanayi girdileri üretiminin %46'sı, canlı hayvan üretiminin %41'i ve büyük üretimin %70'i Kuzey'de kaldı.

Kuzey'de ekonomisi tamamen TC'ye bağımlı bir 'küçük Türkiye'(?!) yaratıldı![48] Örneğin bu konuda Kuzey Kıbrıs'taki TC işgal konusunda Yurtsever Birlik Hareketi (YBH) Dış İlişkiler Sekreteri Rasih Keskiner şunlara dikkat çekiyor: "1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Garanti Anlaşmalarına dayanarak, adada bozulan Anayasal düzeni yeniden tesis etmek iddiası ile adaya müdahale eden Türkiye Cumhuriyeti yönetimleri, süreç içerisinde bu iddialarının tam tersine, adanın kuzeyini her şeyi ile Türkiye'ye bağımlı kılmayı ve Kıbrıs'ı kendi stratejik çıkarları için kullanmayı amaç edindiler.

Bilinçli ve planlı olarak Türkiye'den nüfus aktarılması ile Türk toplumu kendi ülkesinde azınlığa düşürüldü. Kaçak işçi akımına göz yumularak ücretlerin düşürülmesi sağlandı. Türkiye'de ne üretilirse ülkeye girişi serbest bırakılarak tüm üretim alanları kurutuldu. 'TL'den başka para biriminin kullanılması ayıptır' denilerek, Türkiye'deki enflasyon Kıbrıs'a taşındı. Kıbrıs Türk toplumunun kendi kendini yönetmesine izin verilmedi. Her seçime, öncesine ve sonra-

---

[47] Metin Münir, "Tann Rum'u Korusun", Yeni Binyıl, 28 Ekim 2000, s.5.

[48] Kuzey Kıbrıs'taki TC işgal konusunda bkz. Fuat Ovacıklı, "Dikişleri Dökülen Kıbrıs Politikası ve İplerleri Gererek Çıkış Arayışı", Özgürlük Dünyası, No: 111, Haziran 2001, s.15-20; "Kıbrıs 'Kir' Cumhuriyeti", Sol Dergisi, No:162, 7 Aralık 2001, s.8-9;"Kıbrıs'ta TC'nin Yıkım Programına Karşı Genel Grev", Kızıl Bayrak Dergisi, 21 Ekim 2000, s.26; "Kıbrıs'ta MGK Patentli Kirli ve Kanlı Operasyon!", Kızıl Bayrak, Haziran 2001, s.20.

sına müdahale edildi. İstemedikleri hükümetleri bozdurdular, istedikleri hükümetleri kurdurdular. Ve sonuçta bütün bu olumsuzluklara dayanamayan Kıbrıs Türk toplumunun üçte ikisi başka ülkelere göç etti".[49] "Kuzey Kıbrıs'tan 40 bin kişi Güney Kıbrıs Rum kesimine pasaport başvurusu yaptı".[50] "Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan Kıbrıslı Türklerin sayısı ve oranı zaman içinde azaldı, adamakıllı düştü. Lenin'in dünya savaşındaki Rus askerleri için söylediği gibi, 'ayaklarıyla cevap verdiler', yani Kıbrıs'ı bırakıp gittiler.[51]

1) 'TC'NİN VİLAYETİ'

"Çok korkulan, tutkuyla ayaklar altında çiğnenir."[52]

Sağır Sultan'ın bile malumu ya da bilmeyen yok:[53] "KKTC ile ilgili bütün hayati kararlar Ankara'da alınıyor"![54] Yani "Adadaki sorunların sorumluluğu, 'çözüm yetkisi'ni kimseye bırakmayan Türkiye'ye aittir"![55] "KKTC, Türkiye'nin vilayetidir"![56] Bu konuda Toplumcu Kurtuluş Partisi Genel Başkanı Mustafa Akıncı şunları diyor: "Kıbrıs Türk Havayolları benim başında olduğum turizm bakanlığına bağlı. Ama hisse yapısı nedeniyle yönetiminde Türkiye kanadının tayin ettiği üç kişi, KKTC kanadının tayin ettiği iki kişi var. Güvenlik kuvvetlerimize bakıyoruz, haliyle başında Türkiye'den gelmiş bir Türk general var.[57] Çünkü Kıbrıslı Türk subaylar ancak albaylığa kadar terfi edebiliyorlar, general olamıyorlar.

---

[49] Rasih Keskiner, "Toplumlann Kendini Yönetmesine İzin Verilmeli", Evrensel, 20 Kasım 2001, s.2.

[50] Leyla Tavşanoğlu, "KKTC'lilerin 'Hortum' İtirafı", Cumhuriyet, 9 Nisan 2001, s.6.

[51] Murat Belge, "Bir İl Daha", Radikal, 28 Ocak 2001, s.8.

[52] Epikuros, akt. Paul Nizan, Eskiçağ Maddecileri, A.g.e., s.72.

[53] "Başımıza taktığımız son Kıbrıs tacı, kazandığını sandığı zaferden sonra İskender'e, Aristo'nun söylediği söz gibi: 'Zafer veya hiç!'" (Yalçın Doğan, "Kıbrıs'ta Bir Şey Değişmedi", Milliyet, 6 Aralık 2000, s.15.

[54] Metin Münir, 'Halktan Başka Herkesin Bildikleri', Yeni Binyıl, 12 Temmuz 2000 s.17.

[55] Hasan Erçakıcı, "'Yavru Vatan' Büyümeli", Radikal, 28 Temmuz 2000, s.9.

[56] Enis Berberoğlu, "KKTC ne Deve ne de Kuştur", Hürriyet, 28 Temmuz 2000, s.12.

[57] "Devlet Bakanı Şükrü Sina Gürel, TSK'nın Kuzey Kıbrıs'ta 'barış ve huzurun teminatı' olarak nitelerken, KKTC Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı (GKK) ile TSK'nın birbirinden ayrılmaz bir parça olduğunu ve bu kurumları birbirinden ayırmaya kimsenin gücünün yetmeyeceğini söyledi" (KKTC'de Buruk Bayram, Radikal, 21 Temmuz 2000, s.11).

Yasalarımız öyle. Sivil savunmamıza, merkez bankamıza bakıyoruz. İkisinin de başında Türkiye'den bir yetkili var. İtfaiye dünyanın her yerinde yerel yönetimlere bağlıdır. Bizde polis üzerinden o da Güvenlik Kuvvetleri'ne bağlı. Bana lütfen söyler misiniz, polisini itfaiyesini idare edemeyen bir toplum ekonomisini nasıl idare eder? (...)

Bu türden ana, yavru ilişkilerinin artık kardeş ilişkisine dönüştürülmesi gerektiğini seslendirdiğinizde 'vay anavatan karşıtları', 'Türkiye düşmanları' gibi yaklaşımlar olabiliyor. (...) Bu memlekette vatan hainliğiyle suçlanmayan kalmadı zaten".[58] Bu bir...

2) 'ELEŞTİRİ SUÇU'

"Halk adalete inanmaz hale gelmişse,
o rejim halkın gözünde mahkûm olmuştur."[59]

İkinciye gelince: "Ülkenin bütününü, Kıbrıslıların tümünü sevmenin, ortak bir Kıbrıs için çabalamanın 'hainlik' ve 'suç' olduğu, gereğinin yapıldığı mini minnacık bir ülkedir Kıbrıs..."[60] Örnek mi? "Kıbrıs'tan askerin çekilmesini istemek, Türkiye'nin resmi Kıbrıs politikasını eleştirmek milli yarar karşısında bir suç teşkil ediyor. Bu bir cürüm sayılıyor"![61]

Bunun yanında "Kuzey Kıbrıs'ta sakıncalılar 10 bin dolayındadır. Sakıncalılar, resmi ideolojiyi kabul etmeyenlerdir. 'Kendi kendimizi yönetmek istiyoruz' diyenlerdir. Kıbrıs'ta 'Kendi kendimizi yönetmek istiyoruz' metnini 11 bin kişi imzaladı. Denktaş, bu metni imzalayanlar hakkında, 'Bütün bunlar soysuz' dedi"![62]

3) 'TEHLİKELİ MUHALEFET'

"Bana 'Ben sana zarar verebilirim, tekme atabilirim'
dersen bil ki insana değil,
eşek ve ata uygun bir özellikle övünüyorsun."[63]

---

[58] Mustafa Akıncı, "İtfaiye Bile Orduya Bağlı", Radikal, 17 Temmuz 2000, s.6.
[59] Montesquieu.
[60] Barış Doğan, "Eski Bir Kıbrıs Klasiği: Provokasyon", 2000'de Yeni Gündem Aktüel Eki, 16 Temmuz 2000, s.5.
[61] Bakır Çağlar, "Kıbrıs Korsika Olacak", Yeni Binyıl, 31 Temmuz 2000, s.15.
[62] Bakır Çağlar, "Kıbrıs'ın 'Sakıncalı Piyade'leri", Yeni Binyıl, 20 Ağustos 2000, s.14.
[63] Epiktetos.

Üçüncü: Gazeteci Metin Münir'in deyişiyle "Türkiye esasında Kıbrıs'ta çözüm istemiyor, 'çözümsüzlük çözümdür' politikasını güdüyor. (...) Kıbrıs'ta güdülen politika 150 bin Kıbrıslı Türk'ün de, Türkiye'deki 65 milyon Türkiyelinin de çıkarına değildir. (...) Kıbrıs'ta, Ankara'ya muhalefet[64] etmek tehlikeli olabilir"![65] Tıpkı Kıbrıslı gazeteci Kutlu Adalı'nın öldürülmesinin Susurluk ve derin devletle ilgili olması[66] ya da 1 Aralık 2000'de Kıbrıslı muhaliflerin Avrupa Gazetesi'nde 'elektrik kontağı'ndan yangın çıkması gibi!

4) 'CASUS GAZETECİLER'(?!)

"Hiçbir ordu zamanı gelmiş
bir düşünceye karşı koyamaz."[67]

Yeri gelmişken dördüncü örneğinde 'Casus Gazeteciler'! olayı[68] olduğunu ifade edelim: Adada TSK'yı eleştiren, işgale karşı çıkan Avrupa Gazetesi'nden Şener Levent ve arkadaşları 'casusluk' iddiasıyla 'suçlanıp, tutuklanırlar'! Çünkü "Kıbrıs'ın en sivri dilli muhaliflerinden Şener Levent, Avrupa gazetesinin manşetinde sorunun asıl kaynağının Ankara olduğunu söylüyordu"![69]

---

[64] Muhalefet konusunda bkz. Emin Sarp, "Kıbrıs'ta Denktaş Var, Gerisi Hain!", Sol Dergisi, No:123, 9 Şubat 2001, s.20-22; Mehmet Hasgüler, "Üç Olay, Üç Tepki ve Kıbrıs", Sol Dergisi, No:76, 3 Mart 2000, s.25; Necdet Ersöz, "Kıbrıs'ta Sarsılan Dengeler ve Önlenemeyen Muhalefetin Yükselişi", Atak Dergisi, No:3, Eylül 2000, s.4-5.

[65] Metin Münir, "Ben Anavatanımda Sürgündeyim", Radikal, 4 Aralık 2000, s.6.

[66] "1996'da öldürülen KKTCli gazeteci Kutlu Adalı'nın davası AİHM'de görüldü. Davayı açan İlkay Adalı, Kıbrıs'ta iki devlete karşı çıkan eşinin ölümüyle ilgili olarak Türkiye ve KKTC yönetimini suçladı. İ. Adalı dava dilekçesinde, Kıbrıs'ta iki ayrı devlet olmasına karşı çıkarak, KKTC ve Türkiye'yi eleştiren yazılar yazan eşinin öldürülmesinden Türk gizli servisini sorumlu tuttuğunu belirtti. İfadesinde KKTC hükümetinin, kocasının ölümünden sonra bile kendisini tedirgin etmeye devam ettiğini anlatan Adalı, sivil polislerce sürekli izlendiğini, tehdit telefonları aldığını, telefon hattının zaman zaman kesildiğini de söyledi" (Duygu Leloğlu, 'Adalı Cinayeti AİHM'de', Radikal, 1 Şubat 2002, s.5).

[67] Victor Hugo.

[68] Bu konuda bkz. Ceyda Karan, "Deliller Pişsin, Salalım!", Radikal, 15 Temmuz 2000, s.11; Oral Çalışlar, "Kıbrıs'ta Kurulu Düzen", Cumhuriyet, 28 Temmuz 2000, s.4; Aydın Engin, "Kıbrıs Üstüne Bir Komplo Teorisi", 31 Temmuz 2000, s.5; Ceyda Karan, "Ve 'Casuslar' Serbest", Radikal, 19 Temmuz 2000, s.11; Lale Sarıibrahimoğlu, "Casus Gazeteciler Olayı: AGİT'in Gözü Kıbrıs'ta", Yeni Binyıl, 13 Temmuz 2000, s.17; "Casuslar Serbest Bırakıldı", Yeni Binyıl, 19 Temmuz 2000, s.1; Mehmet Güç, "Casuslukla İlgili İddialar Gayriciddi", Yeni Binyıl, 11 Temmuz 2000, s.17.

[69] Oral Çalışlar, "Kıbrıs Türkleri Ne İstiyor?", Cumhuriyet, 10 Temmuz 2001, s.4.

Örneğin "Şener Levent-2 Temmuz 2000'da: '26 yıl önce biz 'Kurtarıcı' diye karşıladık onları. Meğer işgalci çıktılar. 26 yılda buradaki işbirlikçileriyle canımıza okudular. Bir TC generali, buradaki onursuz işbirlikçileri ile beni doğup büyüdüğüm yurdumda özgürlüğümden yoksun bıraktı.'

Şener Levent-17 Temmuz 2000'da: 'Biz yıllardır apoletli bir dinozorun kirli nefesi altında yaşıyoruz. Dinozor inine gizlenmiş, görünmüyor. Ama nefesinden bize çok hastalıklar bulaştı. Vebaya yakalanmış gibi tükenip gidiyoruz.'

Kubilay Özkıraç -30 Haziran 2000'de: 'Kıbrıs Türk halkı 26 yıldır aşağılanıyor, süründürülüyor, vatansızlaştırılıyor'" derler![70]

Bunun üzerine Güvenlik Kuvvetleri Komutanı (GKK) Tuğgeneral Ali Nihat Özeyranlı, "Aylardır TSK'ye, komutanına, askerine yayın yoluyla hakaret ediliyor. Türkiyeli ve Kıbrıslı diye Türkleri bölmek isterlerken, Rum kesimine bilgi ve belge sızdırdıklarını saptadık. Türk askeri işgalci, sömürgeci olarak tanıtıldı. Güneyden gelen talimatlarla hareket edildi".[71] "'Türkiye, büyük Türk dünyasının gururu ve onurudur. Ankara da bu Türklük dünyasının 'değişmez Kâbesi'dir. Türklük dünyasının kopmaz bir parçası olan Kıbrıs Türk toplumunun dününde olduğu gibi bugününde ve yarınında da anlamı çok daha farklı ve ayrıcalıklıdır. Türkiye'ye dokunulmaması ve dokundurulmaması gerekir' der"![72] Ve 'milli operasyon' tamamlanıp, 'hainler' kodese tıkılır...

Sonra da "Casusluk skandalı'yla 12 gün 'vatan hainliği' suçlamasıyla tutuklu kalan Avrupa Gazetesi sahibi Şener Levent, serbest

---

[70] Akt. Ertuğrul Özkök, "Kahreden Hakaretler", Hürriyet, 24 Ağustos 2000, s.23.

[71] Akt. Yıldırım Türker, "Vatan Haininin Yavrusu", Radikal İki, 30 Temmuz 2000, s.5.

[72] "Kâbe'nin nerede olduğunu unutturmamak için gelmişti' Kıbrıs'a GKK Tuğgeneral Ali Nihat Özeyranlı... Bu görevi en iyi şekilde de icra edecekti... 'İman etmeyi' reddeden 'hainler' için 'ihanetlerinin' bir bedeli vardı ve bu bedel ödettirilecekti... Hedef belliydi... Kendi Kâbesini bir başka yerde arayan, çıkardığı 'Avrupa' adlı gazeteyle toplum genelinde biraz da 'zıpçıktı' olarak görülen gazeteci, Şener Levent ani bir operasyonla gözaltına alındı. Onunla birlikte gazetenin 'çok gizli askeri tesislerin fotoğraflarını çekmek'le suçlanan bir foto muhabiri, iki yazan, operasyon sırasında Levent'in evinde olmak gaflet ve delaletinde bulunan Pembe Tütüncü adlı genç bir kadın ve astsubay eşi. Bütün 'parçalar' yerine oturuyordu. Ortada bir 'casusluk şebekesi' vardı... (Ceyda Karan, "'Kâbe'nin Gölgesinde Bir Devletçik", Radikal, 17 Temmuz 2000, s.10).

kalmasının ardından şunları der: 'Rauf Denktaş Kıbrıs halkının önünde engel bir adamdır. Onun artık gitmesi lazım... Polisin başındaki Erdem Demirbağ toplumumuzun yüzkarasıdır; o faşist kafalı bir adamdır... Karşı taraf, bana yönelik komplonun batağında boğuldu... Biz Kıbrıs'ın federal bir devlet olarak AB'ye girmesini ve müzakerelere oturmasını istiyoruz..."[73]

Ve "Kıbrıs'taki 'Casusluk Skandalı' ardından Cumhuriyetçi Türk Partisi, Yurtsever Birlik Hareketi ve 35 sivil toplum örgütü ile gazeteci Şener Levent katıldığı 'Bu memleket bizim' gösterisine Denktaş aleyhine sloganlar atan muhalif 8 bin kişi katılır..."[74]

5) 'KIBRIS KIBRISLILARIN' MI?

"Sessizlik, toplumun değer ve hükümlerini
çok kez sözlerden daha güçlü olarak belirtir."[75]

Beşinci: "Adada, 'Geçmiş, geleceğe engel' fikri hâkim"![76] Ve "KKTC'de araştırma şirketi COMAR'ın anketine göre Kıbrıs halkı Türkiye'yle birleşmeye sıcak bakmıyor"[77] olsa da 'efendi, beyaz Türk ve ülkücü' Ö. Lütfi Mete'ye şunları dedirtiyor: "Bir kere şu cümleyi yırtıyorum: 'Kıbrıs Kıbrıslılarındır' Nerde öyle yağma? Kıbrıs aynı zamanda Rizelilerin, İzmirlilerin, Hataylıların, Hakkârililerindir. (...) Bu yüzden Kıbrıs hem benim hem de herkesin... Ada üstünde en az 'hak' sahibi olanlar, Türk ordusunu işgalci sayanlardır. (...) Böyle düşünenler, gerçekte 'hain' ve 'satılmış' değilseler en hafif tabiriyle nankör ve bencil ahmaklardır. Adada benim gibi milyonlarca Türkiye insanının hukukunu yok sayanı adam yerine koyabilir miyim? Hadi buyursun o zaman 'işgalci'yim sıkıysa alsın adasını! Eğer Türk ordusu orada işgalci ise orada kendisine 'Türk' diyen hiç kimsenin hakkı yok demektir. Osmanlı da bu adayı işgal ile iskân etmişti değil mi? Bu yüzden 'Kıbrıs Kıbrıslıların-

---

[73] Zülfikar Ali Aydın, "Faşist Kafalı Adam", Yeni Binyıl, 20 Temmuz 2000, s.17.
[74] "Muhalefet Sesini Yükseltti", Yeni Binyıl, 19 Temmuz 2000, s.17.
[75] Benjamin Disraeli.
[76] Şükrü Hatun, "Kıbrıs'ı Kıbrıslıdan Sor", Radikal, 6 Aralık 2001, s.9.
[77] "Entegrasyona Hayır", Radikal, 8 Eylül 2000, s.11.

dır' diyen kişi eğer Türk'se düzeltme yapmalıdır: 'Ben aslen Rumum veya başka bir şeyim, yanlışlıkla Türk zannediliyorum'!"[78]

Özetle, Kuzey Kıbrıs'ın gerçek yerlileri, kendi adlarına kurulan bir 'ülke'de karar süreçlerinden uzak bir azınlık haline getirildiler![79]

Ha bir ek daha: "KKTC'de suç oranları artıyor. Suçluların çoğu TC uyruklular"![80]

6) KUZEY DENKLEMİ: 'İKTİDAR=GANİMET'

"Halkını tüketen devletlerin kendileri de tükenir."[81]

Altıncı: Türkiye KKTC'nin IMF'si gibi hareket ediyor![82] "Kıbrıs banka skandallarıyla sarsılan bir ada, bizdeki 'iktidar=ganimet' denklemlerini anımsatan bir yönetim anlayışıyla sarsılıyor"![83]

Eski KKTC Başbakanı Hakkı Atun, "Ekonominin dibe vurduğu, devletinse neredeyse işlemez hale geldiği"[84] bir Kuzey Kıbrıs'tan söz ederken;[85] "Kuzey Kıbrıs'taki Cumhuriyetçi Türk Partisi lideri Mehmet Ali Talat da, 'Ekonomiyi Türkiye çökertti' diyor"![86]

Ve "Türkiye, KKTC'ye gönderdiği yardımların yaklaşık üç katı parayı ihracat yoluyla geri alıyor. Konuya ilişkin olarak KKTC Merkez Bankası'nın Temmuz 1999 bülteninde yayınlanan veriler şöyle":[87]

---

[78] Ö. Lütfi Mete, 'Kıbrıs Sadece Kıbrıslıların mı?', Yeni Binyıl, 26 Temmuz 2000, s.17

[79] E. Aydın, 'Milli Dava' ya da 'Milli Bela', 2000'de Yeni Gündem eki, 10 Eylül 2000 s.2.

[80] Reşat Akar, "KKTC'deki Suçluların Çoğu Türk", Cumhuriyet, 15 Ocak 2001, s.10.

[81] Eflatun.

[82] Mensür Akgün, "Kıbrıs İzlenimleri", Yeni Binyıl, 4 Ekim 2000, s.17.

[83] Mensur Akgün, "Kıbrıs 'Yazısı'", Yeni Binyıl, 3 Ekim 2000, s.17.

[84] Hakkı Atun, "KKTC'ye Güncel Bakış", Cumhuriyet, 18 Ağustos 2000, s.2.

[85] Bkz. Cüneyt Ülsever, "Kıbrıs'ta da Türkiye'de de Düzen Ortak Düzen", Hürriyet, 31 Temmuz 2000, s.20; Serdar Turgut, "İyi ki KKTC Var!", Hürriyet, 4 Ağustos 2000, s.7; Serdar Turgut, "Milli Meselemiz Artık Sıktı!", Hürriyet, 28 Temmuz 2000, s.7; Kürşat Bumin, "Ada Sahillerinde -2", Yeni Binyıl, 2 Mayıs 2000, s.14; Okay Gönensin, "Kıbrıs Bahane mi?", Yeni Binyıl, 28 Kasım 2000, s.3; Türker Alkan, "Kurtarıcının Sorumluluğu", Radikal, 11 Ağustos 2000, s.5.

[86] Banu Salman, "Ekonomiyi Türkiye Çökertti", Cumhuriyet, 26 Temmuz 2000, s.9.

[87] Başaran Düzgün, "Ada Türkiye'ye Çalıştı", Radikal, 9 Ağustos 2000, s.12.

Yıl	KKTC'nin TC'den İthalatı (milyon dolar)	KKTC'nin TC'ye İhracatı (milyon dolar)	Aradaki Fark
1991	143,0	7,3	20
1992	178,7	9,1	20
1993	150,9	12,5	12
1994	129,3	10,4	12
1995	194,8	20,2	10
1996	176,1	34,0	5
1997	211,0	27,1	8
1998	239,9	25,3	9

Resmi 'iddialar'ın aksine, "KKTC'nin Türkiye'ye büyük bir yük teşkil ettiği sanılmamalı. Yardımların tutarı yılda 100 milyon dolar civarında. Buna karşılık KKTC, nüfusuna oranla Türkiye için küçümsenmeyecek bir pazar, Türkiye'nin ihracatı yılda 300 milyon doları buluyor..."[88]

"KKTC Devlet Planlama Örgütü'nden derlenen bilgilere göre, sadece 1987-96 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde, Kıbrıslı Türklere ekonomik yardım adı altında Türkiye'den gönderilen 395,4 milyon dolar, bunun 5 katını tutan mal satımıyla geri alınmıştır. Bir başka deyişle Türkiyeli dış satımcılar, Kıbrıslı Türklerle yapmış oldukları alışverişten 2 milyar 700 milyon dolar kârlı çıkmıştır. Örneğin 1996 bütçesi gerçekleşme rakamlarına göre, Türkiye'nin 1996'da KKTC bütçesine katkısı 7 trilyon 367 milyar TL (89,7 milyon dolar) olurken bunun 6 trilyon 119 milyar TL'si (74,5 milyon dolar) doğrudan ekonomiye enjekte edildiği ve geriye kalan bölümününse savunma harcamalarına gittiği açıklanmıştır".[89]

"Türkiye'nin KKTC'ye mali yardımları konusundaki efsanenin gerçekten çok farklı olduğu ortaya konuldu. Altyapı sorunlarının çözümü ve cari giderlerdeki eksiklerin tamamlanması için 1990-2000 kesitinde TC, KKTC'ye toplam 590 milyon dolarlık yardım yaparken buna karşılık KKTC'nin 820,5 milyon dolarlık dış alımlarının önemli kısmı Türkiye'den yapıldı! Bu çerçevede KKTC'ye gönderilen paranın çok daha fazlası KKTC'den geri dönmüş oldu. Örneğin TC ile KKTC arasındaki ekonomik ilişkileri değerlendiren

[88] İlter Türkmen, "KKTC Ekonomisi", Hürriyet, 3 Haziran 2000.
[89] Kıbrıs, 26 Ocak 1998.

Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) Genel Sekreteri, Gazimağosa milletvekili Ferdi Sabit Soyer'in ortaya çıkardığı tabloya göre, 1990'da TC, KKTC'ye 22 milyon 500 bin dolarlık yardım yaptı. Aynı yıl içinde 153,5 milyon dolarlık mal satışı gerçekleştirdi..."[90]

7) 'BANKA, KUMAR, MAFYA CENNETİ: KKTC'

"Ahlâklı geçinen riyakârlar,
konuştuklarından farklı davrandıkları için değil,
davrandıklarından farklı konuştukları için iğrençtirler."[91]

Yedinci: "KKTC, 'banka, kumar, mafya cenneti' olarak anılmaktadır"![92] "Kıbrıs kuzeyiyle, güneyiyle bir şer yuvasıdır.[93] Kuzeyiyle güneyiyle, Doğu Akdeniz'in mafya merkezi gibi bir yerdir"![94]

Kıbrıs'ın, 'kâğıt üzerinde devlet' gerçeğine dikkat çeken Sedat Sertoğlu ekliyor: "Kuzey Kıbrıs'ta 20 tane kumarhane var. 180 bin nüfusa 20 tane kumarhane. 15 yataklı pansiyonlara bile kumarhane izni verilmiş. Sözde bu kumarhanelere KKTC'lilerin girmesi yasak, ama yasaklar kâğıt üzerinde kalmış. Herkes girebiliyor kumarhanelere".[95]

"MHP'liler, KKTC'de kumarhaneler ve off shore (kıyı) bankacılığıyla eş zamanlı olarak çoğaldılar. Susurluk'un ünlü simalarıyla Kıbrıs'taki 'bankacılık' faaliyetleri arasındaki ilişkiler sık sık gündeme gelmiştir. (...) KKTC ekonomisi bugün gazinolar, adına banka denilen kara para aklama merkezleri ve üniversite olma niteliği tartışılabilecek bazı paralı okullardan ibarettir. 'Tarım' ise birkaç

---

[90] Reşat Akar, "Son 10 Yılın Tablosu", Cumhuriyet, 2 Ağustos 2000, s.8.
[91] Roland.
[92] Fikret Bila, "Ecevit: KKTC Disipline Olmalı", Milliyet, 28 Temmuz 2000, s.16.
[93] Bkz. Sedat Sertoğlu, "Burası Kıbrıs", Sabah, 31 Temmuz 2000, s.21; Reşat Akar, "KKTC'de Kara Para Dalaşı", Cumhuriyet, 2 Haziran 1999, s.11; Ercan Uygur, "Kıbrıs, Kıbrıs", Yeni Binyıl, 13 Temmuz 2000, s.7; Ferda Çeti , "Teşkilât-ı Mahsusa ve Lümpen Devlet", Özgür Bakış, 15 Şubat 2000, s.6; Tuncay Özkan, "Kumara Çözüm Bulundu", Radikal, 4 Mart 1999, s.9; Nedim Şener, "Casino'da Kara Para Çarkı", Milliyet, 27 Haziran 1999, s.7; Tuncay Özkan, "Kumar Masası Hazır", Radikal, 27 Mayıs 1999, s.9; Tuncay Özkan, "Kumar Lobisinin Yalanları", Radikal, 30 Mayıs 1999, s.9; Tuncay Özkan, "Kumarhaneciler Geçit Arıyor", Milliyet, 23 Kasım 2001, s.9.
[94] Cengiz Aktar, "Kıbrıs Mafya Merkezi Gibi", Radikal, 13 Mayıs 2000, s.6.
[95] Sedat Sertoğlu, "Kıbrıs Batıyor", Sabah, 29 Temmuz 2000, s.21.

üzüm bağına indirgendi. Özetle Kıbrıs, yaklaşık 30 bin kişinin devletten çek aldığı bir ülke haline geldi. Rum kesimine yılda 3 milyon civarında turist giderken Kuzeyde bu rakam 200-250 bini aşmıyor. Güney'de bir tane kumarhane varken, Kuzey'de ise bu rakam 40'ı aşmıştır. Off Shore bankalar ise 200 civarındadır..."[96]

Bunların yanında devlet terörünün eksik olmadığı "KKTC'de 1990-2000 kesitinde parti binaları, parti yöneticilerinin evleri bombalandı gazeteciler kurşunlandı. İktidar ortağı olarak hükümette yer alan CTP ve TKP en çok saldırıya uğrayan partiler oldular... İki partinin Girne, Lefkoşe ve Magosa'daki 30 kadar binası bombalandı... Söz konusu on yıl içinde 70'i bulan bombalı saldırı olaylarının hiçbiri aydınlatılabilmiş değil...

Suçluların yakalanamadığı, yakalandığında da cezalandırılamadığı Kıbrıs'taki saldırılarda kullanılan patlayıcı malzemelerinin çoğunun ordu malzemesi olduğu belirlenmiştir... Bunların yanında zaman içinde 'şaşırtıcı' olaylar da aydınlanmıştır KKTC'de; örneğin 1995'te KKTC Merkez Bankası çalışanlarından Tukyu Umar'ın evinde tesadüfen yapılan bir aramada bir cephanelik çıkartılmıştır ortaya. TNT kalıpları, C-3 patlayıcılar, el bombaları, tahrip kalıpları, saniyeli fitiller... Kuzey Kıbrıs'ta hızlı bir ülkücü olarak tanınan Tukyu Umar patlayıcıları ne yapmak için bulundurduğunu bir türlü açıklamamış ve bu yüzden de tutuklanmamış da. Sorgusu yapılmış, mahkemeye çıkmış, tutuksuz olarak yargılanmış ve 16 Ekim 1995'te de 26 milyon liralık para cezasına çarptırılmıştır!

Bundan başka Türkiye'de silahlı saldırıya azmettirme, adam yaralama suçlarından aranan ülkücü mafya üyesi Erkan Kenanoğlu bir ihbar üzerine 15 Ekim 1995 tarihinde Lefkoşe'de yakalanır. KKTC Meclis tutanaklarına göre Kenanoğlu arandığı dönemde, zaman zaman R. Denktaş'ın sarayında kalıyordu. Kenanoğlu'nun otel faturası Cumhurbaşkanı Denktaş tarafından ödeniyordu. Meclisi karıştıran iddiaların üzerine gidildikçe skandal daha da büyüdü. Kenanoğlu yine arandığı dönemlerde Bakanlar Kurulu'nun bir gece yarısı operasyonu ile Kuzey Kıbrıs vatandaşı yapılmıştı. Üstü-

[96] Mehmet Hasgüler, "Adaya 'Yukarıdan' Barış", Radikal, 4 Ekim 1999, s.9.

ne üstlük cebinde de Cumhurbaşkanlığı emriyle verilen tabanca taşıma ruhsatı vardı. Skandal büyüyünce Kenanoğlu yine bir gece yarısı operasyonu ile vatandaşlıktan çıkarılıp Türkiye'ye gönderildi.

Aynı dönemde Abdullah Çatlı, Haluk Kırcı ve Ömer Lütfü Topal gibi isimlerin Girne ve Lefkoşe'de kumarhane pazarlıkları yaptıkları, KKTC'de güvenlik raporlarında yazıyordu; ama bu aranan çete üyelerini kimse yakalamaya niyetli değildi. Adı İsveç'te Başbakan Olaf Palme suikastına karışan bir karanlık istihbaratçı, Türkiye'de 12 Eylül 1980'de silahlı İslâmcı terör nedeniyle aranan bir başka sanık da KKTC'nin saygın konukları arasında yer aldı. Üstelik bunların çoğu da KKTC vatandaşlığına alınan, Bayrak Radyo Televizyonu ya da bankalarda görev verilen isimlerdi.

Bunların yanında bir de Süleyman Demirel'in yeğeni Yahya Demirel vardı... Y. Demirel de hayali ihracat ve yolsuzluklar nedeniyle arandığı her sefer soluğu Kıbrıs'ta alanlardandı. Demirel Kıbrıs'ta sahte kimlik bile kullanıyordu. 1993'te Türkiye'de sahte çek ve dolandırıcılık suçlarından aranırken Demirel bir gece yarısı operasyonuyla toplanan Bakanlar Kurulu'nca KKTC vatandaşı yapıldı. Aynı yıl banka kurmaya niyetlendiğinde de KKTC'yi seçti. Kıyı bankacılığına soyunan Demirel'in Kıbrıs Yatırım Bankası özel kararlarla destekleniyor, bazı devlet bankalarından 50 milyon dolar kadar para onun bankasına aktarılıyordu. 1995 yılında Demirel'in bankası battığında 50 milyon dolar da uçup gidiyordu..."[97]

8) 'TALAN EKONOMİSİ'

"İnsanlık tarihinden çıkartılacak en önemli ders şu:
Eşitsizlik arttı mı, insanlar eninde sonunda isyan eder."[98]

Sekizinci de 'talan ekonomisi'ne dair: "Müdahalenin 'çocuğu' KKTC'nin durumu ortada:[99] Ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan çö-

---

[97] Mehmet Güç, "Suçlu Cenneti Kıbrıs", Yeni Binyıl, 11 Temmuz 2000, s.17.

[98] Ignacio Ramonet, "Toplumsal Savaş", Le Monde Diplomatique-Türkiye, No:8, 15 Kasım-15 Aralık 2002, s.3.

[99] Bkz. İlter Türkmen, "KKTC Ekonomisi", Hürriyet, 23 Mayıs 2000, s.28; "KKTC'de 'Paket' Tartışması", Yeni Binyıl, Radikal, 6 Ekim 2002, s.15; Hakan Gülseven, "KKTC

küntü içinde..."[100] "Milliyetçilik beşikleri sallanıyor ve uyuyanlar uyumaya devam ederken politikacılar politikacılıklarına, hortumlayanlar da hortumculuklarına devam ediyorlar Kuzey Kıbrıs'ta..."[101]

İşte yanıtını arayan sorularla 'küçük bir örnek': "1) Rauf Denktaş ve diğer siyasiler Rumların bıraktığı 'ganimetlerden' ev ve arsa gibi ne aldılar? Bu mallar şimdiye kadar kimlere verildi? Asil Nadir de pay aldı mı? 2) Rauf Denktaş'ın dünürüne ait ve Serdar Denktaş'ın bir zamanlar yöneticilik ve danışmanlık yaptığı şirket batarken, dünür Salih Boyacı bir hipermarket ve iki fabrika açtı mı?[102] 3) Derviş Eroğlu'nun kızının bir reklâm firması olduğu ve Kıbrıs'ta devletle iş yapan herkesin, fahiş fiyatla da olsa bu şirkete iş vermek zorunda olduğu doğru mudur?"[103]

Yanıtlayamaya soru(n)ların büyüdüğü K. Kıbrıs'a "Türkiye her yıl 150 milyon dolara yakın para akıtıyor".[104] "KKTC'den sorumlu Devlet Bakanı Ş. Sina Gürel, "KKTC'deki batık bankalarla ilişkili olarak 12,5 milyon dolar Kıbrıs'ta battı. Ayrıca Ankara Kıbrıs'a 1997'den beri 200 milyon dolardan fazla kaynak ayırdı' dedi".[105]

Kuzey Kıbrıs'ta ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Salih Coşar, '2002 bütçesi ile KKTC'nin Türkiye ile ekonomik ilişkileri'ne dair şunları diyor: "2002 yılında fonlarla birlikte 400 trilyon TL gelir bekliyoruz. Bu yılki masraflarımız 500 trilyon TL.yi bulacaktır. 100 trilyonluk bir açık olasılığı vardır. Türkiye; KKTC'ye destek için 2002 bütçesine 375 trilyon TL koymuştur. 2001'de ülkede ciddi bir daralma yaşanmıştır...

2002'de KKTC bütçesinin 30 milyon dolarlık bir ek finansmana gereksinimi olacağını düşünüyorum. Türkiye, önümüzdeki beş yıllık

---

Halkı Ayakta", Radikal, 13 Temmuz 2000, s.10; Akay Cemal, "KKTC Yine Karıştı: Genel Grev Sarsıyor", Milliyet, 9 Aralık 2000, s.20; Semih İdiz, "Kıbrıslı Türk Umut Vaat Eden Gelecek İstiyor", Star, 24 Haziran 2000, s.14; Erdal Güven, "KKTC'yi İzlemeye Devam Edin...", Radikal, 26 Temmuz 2000, s.11.

[100] Erdal Güven, "26 Yıl Sonra", Radikal, 21 Temmuz 2000, s.11.

[101] Metin Münir, "Yeşilırmak'ın Turfanda Çilekleri", Yeni Binyıl, 2 Ağustos 2000, s.14.

[102] Bkz. Korkmaz İlkorur, "Ahbap Çavuş Kapitalizmi", Yeni Binyıl, 28 Eylül 2000, s.9.

[103] Cüneyt Ülsever, "Kıbrıs'tan Yükselen Sesler", Hürriyet, 2 Ağustos 2000, s.20.

[104] Güngör Mengi, "Hasta Çocuk", Sabah, 25 Temmuz 2000, s.3.

[105] "İki Bakandan Acı İtiraf", Yeni Binyıl, 28 Eylül 2000, s.7

sürede tamamlanmak üzere KKTC'ye 160 milyon dolarlık bir teşvik kredisi sağlamıştır. Bunun 140 milyon doları büyük, 20 milyon doları da küçük proje ve yatırımlara ayrılmıştır... Ayrıca Kıbrıs'ta 18 kumarhane vardır, 2001'de bunlar devlete 2,5 trilyon lira gelir sağladı...

Kuzey Kıbrıs'ın Temel Makro Ekonomik Göstergeleri[106]					
	1977[107]	1982	1987	1992	1996
Büyüme Hızı (%)	5,8	11,2	6,8	7,8	2,9
Nüfus (1000 kişi)	145,0	153,2	165,0	175,1	183,3
Kişi Başına Milli Gelir (dolar)	1.444	1361	2.009	3.343	4.222
Enflasyon (yılsonu, dolar)	23,0	33,2	43,0	63,4	87,5
İşsizlik (%)	2,9	2,4	1,8	1,0	1,2
Çalışan Nüfus (1000 kişi)	44,8	56,8	66,2	74,0	79,0
Tarımda Çalışan Nüfus (bin kişi)	42,0	37,3	29,9	25,0	21,2
İthalat (milyon dolar)	82,0	119,9	221,0	371,4	318,4
İhracat (milyon dolar)	24,9	39,5	55,1	54,6	70,5
İmalat Sanayi İhracatı/Top. İhracat %	12,1	18,7	42,6	42,8	54,5
Dış Ticaret Dengesi (milyon dolar)	-57,1	-80,4	-165,9	-316,8	-247,9
Gelen Turist Sayısı (bin kişi)	113,1	87,6	184,3	267,6	365,1
Net Turizm Geliri (milyon dolar)	30,2	27,2	103,5	175,1	175,6
Cari İşlemler Dengesi (milyon dolar)	-25,0	-28,4	-20,7	-23,4	2,0
Döviz Rezervleri (milyon dolar)	2,1	18,3	115,8	234,0	510,9
Top. Banka Mevduatları -milyon dolar	98,7	60,3	156,6	395,0	648,1
Turistik Konaklama Tesisi Sayısı	46,0	49,0	64,0	86,0	99,0
Turistik Yatak Tesisleri	3.265,0	3.782,0	4.352,0	7.087,0	8.267,0
1 Dolar	18,2	163,8	872,0	6.896,3	82.150,5

Ekonomik ambargo Kıbrıs'a yılda 130 milyon dolara mal oluyor. Bunun 70 milyon doları duran turizmden, 50-60 milyon doları ihraç ürünlerinin satılamamasından, 10 milyon doları da bazı mallarımızı çok ucuza satmaktan oluşuyor..."[108]

"Kıbrıs Türk kesiminin nüfusu 140 bin kişi civarında ve burada 77 banka var. Bunların 37 tanesi ticaret, 40 tanesi de off-shore bankasıdır..."[109] Ve narko-ekonominin kara paralarını aklayan bu gecekondu bankalarının önce içi boşaltılır ve ardından da batırılır...

---

[106] Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ekonomisi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, TÜSİAD Yayınları, Temmuz 1998, s.16.

[107] 1978 yılına aittir.

[108] Aydın Olgun, "KKTC Ekonomisinin Durumu...", Cumhuriyet, 6 Şubat 2002, s.2.

[109] Necati Doğru, "Kıbrıs: Törene 99 Mercedes! Denktaş'a: 33 Makam Aracı!", Sabah, 27 Temmuz 2000, s.9.

"KKTC'nin resmi nüfusu 134 bin. 6 bankaya parasını kaptıran mudi sayısı ise 30 ila 35 bin arasındadır. Yani KKTC'de her 4 kişiden biri bankerzede ya da diğer bir deyişle batmış durumda... Bu durumda KKTC hükümeti, el konulan 6 bankanın mudilerine söz verdiği parayı ödeyemiyor. Yani 30 bin civarındaki bankerzedenin hortumlanan 100 trilyonun akıbeti 'meçhul'dür"![110]

KIBRIS'TA BATAN (HORTUMLANAN) BANKALAR[111]	
Hürbank	Sahibi Tekin Birici... Koç'un Kıbrıs bayisi; Birinci Holding'in, Kıbrıs Genç TV'nin sahibi. Kıbrıs'ta Hürriyet gazetesini çıkarıyor.
Finansbank	Sahibi Fehmi Küçük. Alanya-Girne arasında gemi seferleri yapan Fergun Denizcilik şirketi sahibi. Kumarhane çalıştırıyor.
Yurtbank	Sahibi -Türkiye'deki bankası da batan- Ali Balkaner. Bu banka Erol Evcil tarafından öldürüldüğü iddia edilen Bursalı tekstilci Malki'nindi. Ve daha önceki adı Tunca Bank'tı.
Endüstri Bankası	Asil Nadir'in bankası. Bu bankaya daha önce devletin el koyması gerekiyordu. Ancak Kıbrıs yönetimi Nadir'e iltimas yapıp bu işlemi geciktirmişti.
Kredi Bankası	Sahibi Salih Boyacı. Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın dünürü ve oğlu Serdar Denktaş'ın kayınpederi. Salih Boyacı bankaya el konulmasından kısa bir süre önce 30 parça tarlasını yine kendi bankasına 1,5 milyon dolara satıp; bu parayı da bankadan çekerek başka bir yerde sakladı.
Everest Bank	Sahibi Elmas Güzelyurtlu. Kumarhanesi var. Geçmişte Rusya'da da kumarhane çalıştırmış. Narenciye ihracatı da yapıyor. Su dolum tesisleri sahibi. Maliye Bakanlığı, Everest Bank'ın kayıtlarında gösterdiği mevduatın 3 misli daha fazla para toplanmış. Yargılama aşamasında Güney Kıbrıs'a kaçtı

"Kıbrıs'ta batan ve faaliyetleri dondurulan 7 bankada mudilerin 150-200 trilyon lira alacağı vardır"![112]

"Türkiye'deki bankacılık krizinin etkisiyle KKTC'de batan bankalarda parası kalan üç bin kişi, hükümet 'geri ödeme' sözünü tutmayınca isyan etti.[113] Batık bankalarda parası kalan binlerce kişi parlamentoyu bastı, milletvekillerini tartakladı".[114] "Kapatılan 6 bankanın mudile-

[110] "100 Trilyon Battı", Sabah, 25 Temmuz 2000, s.21.
[111] Necati Doğru, 'Kıbrıs'ta Off-Shore Üstü Istakozlama!', Sabah, 26 Temmuz 2000, s.7
[112] Banu Salman, "Ekonomiyi Türkiye Çökertti", Cumhuriyet,26 Temmuz 2000, s.9.
[113] Bkz. "KKTC İsyan Havasında", Radikal, 25 Temmuz 2000, s.11; Sedat Sertoğlu, "Kıbrıs'ta Tehlikeli Tezgâh", Sabah, 27 Temmuz 2000, s.26; Necati Doğru, "Kıbrıs'ta Akıl Tatile Çıkmış!", Sabah, 28 Temmuz 2000, s.7; "Eroğlu Pes Etti", Cumhuriyet, 31 Temmuz 2000, s.1-9; Necati Doğru, "Ecevit'e İğneli Kıbrıs Soruları!", Sabah, 3 Ağustos 2000, s.7;"Eroğlu: İstifa Etmem", Hürriyet, 4 Ağustos 2000, s.24.
[114] "Kıbrıs Kaynayan Kazan", Radikal, 25 Temmuz 2000, s.1.

ri, Temmuz 2000 vadeli paralarını alamayınca Meclis'i basarak ortalığı birbirine kattılar. Arabaları ve binayı tahrip ettiler".[115]

Bu, sadece bir orta sınıf protestosu değil; aynı zamanda da 'kendiliğinden bir isyandı'; tıpkı Güngör Mengi'nin dehşet içinde kaleme alınmış satırlarında betimlendiği üzere: "Kıbrıs... Yavru vatan... Türklüğü onurlandıran bu ada, düşmanlarımızı sevindiren elem verici bir kargaşaya sürükleniyor... Lefkoşe'de 1.500 kişi, KKTC'de şimdiye dek görülmemiş boyutta bir protesto eylemi gerçekleştirdi... Güvenlik güçlerine direnen göstericiler, tutuklananların konulduğu minibüsün camlarını kırdıktan sonra bir polisin aracını da devirdiler... Polis havaya ateş açtı ve göz yaşartıcı bomba kullandı... Olay görünürde bankazedelerin protestosu idi ama 'Denktaş istifa', 'Faşizme son' sloganları, toplumsal patlamayı besleyen başka sebeplerin de var olduğunu gösteriyor... Olaylar KKTC'de ekonomik, siyasal ve toplumsal yapının dibe vurduğunu işaret ediyor.[116] Tablo esef veren bir iflas görüntüsüdür".[117]

Evet; The Economist Dergisi'nin deyişiyle, "Kuzey Kıbrıs'ta bazı sıra dışı şeyler oluyor. Bölünmüş adanın tarihinde ilk kez Kıbrıslı Türkler,[118] Türk ordusunun rolü ve varlığı konusunda seslerini şiddetli şekilde yükseltiyorlar"![119]

'ÇÖZÜM'E DAİR...

"Önceyi anlatan sonradır."[120]

Rauf Denktaş, 'İki devletli tek Kıbrıs', Glafkos Klerides ise 'Tek bir egemen devlet' formülünde ısrar ediyorken;[121] Kıbrıs'ta çözüm

---

[115] "Mudiler Meclis'i Bastı", Sabah, 25 Temmuz 2000, s.20.

[116] "Kıbrıs'ta Türkiyeli Türkler ve Kıbrıslı Türkler diye tehlikeli bir bölünme baş gösteriyor. 'Ben Kıbrıs Türküyüm' diyenlerin sayısı artarken yerel medya Ankara ve Genelkurmay'a hakaretler yağdırıyor" (Sedat Sertoğlu, 'Bu Türk Düşmanlığı Niye?', Sabah, 28 Temmuz 2000, s.29).

[117] Güngör Mengi, "Hasta Çocuk", Sabah, 25 Temmuz 2000, s.3.

[118] "KKTC'den hemen her gün 5 bin kişi Rum Kesimi'ne çalışmaya gidiyor. KKTC'de Güney'e geçiş izninin piyasası var" (Hakan Gülseven, "Güney, Ekmek Kapısı Oldu", Radikal, 1 Aralık 2002, s.10).

[119] "Kuzey Kıbrıs Artık 'Yavru' Değil", The Economist, 22-28 Temmuz 2000.

[120] Giovanni Papini, Gog, İş Bankası Kültür Yay., 2002. "Tersine Tarih" başlıklı yazı.

[121] Ecevit dünyayı uyardı: 'Kıbrıslı Türkler Teslim Olmayacak', Sabah, 16 Kasım 2000, s.24; Leyla Tavşanoğlu, 'Kıbrıs'ta Tartışma Bitmiyor', Cumhuriyet, 3 Haziran 2001, s.4.

ne, nasıl ve kim için olacak?[122] Öncelikle çözümün ABD'yi memnun eden ve AB'yi kesen ve de TC'yi gören bir özelliğinin olması gerekiyor... Saydığımız bu üç unsur içinde Kuzey'i ve Güney'iyle Kıbrıs'ın bütünü, Kıbrıslı emekçilerin kardeşliği yoktur...

Örneğin, 'Ulusal Demokrasi Enstitüsü/National Democratic Institute -NDI' Başkanı ve George Bush döneminde ABD Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs Masası direktörlüğünü yürüten Nelson Ledsky, AB bölünmüş bir Kıbrıs istemez[123] derken; Cengiz Aktar uyarıyor: "Acilen yeni bir Kıbrıs yaklaşımı geliştirmezse Türkiye 'Kırk katır mı kırk satır mı' ikilemine maruz kalacak. Kuzey Kıbrıs'la AB'nin masaya oturması,[124] Ankara'nın öne süreceği kartları güçlendirir".[125] Hasan Cemal ekliyor: "Yine Kıbrıs... Çünkü büyük pazarlık Kıbrıs'ta düğümleniyor. Kıbrıs'ta yanlış adım, bir çuval inciri berbat edebilir. (...) Bir başka deyişle, dünkü yazımda belirttiğim gibi, zurnanın zırt dediği yer hiç kuşkunuz olmasın Kıbrıs'tır".[126]

Dikkat edin: "Yunan Başbakanı Kostas Simitis, Türkiye ve Kıbrıs Türklerinin Kıbrıs konusunda artık 'çözüm ya da çözümsüzlük' arasında tercih yapmak zorunda olduklarını belirterek, 'Ankara'yı Brüksel'den ayıran Kıbrıs'taki Yeşil Hat'tır' dedi".[127] Ardından "KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'la AKP lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın eşliğinde görüşen Başbakan Abdullah Gül de, 'Kopen-

---

[122] Çeşitli çözüm önerileri için bkz. U. Uras, 'Kıbrıs'ta Umuda Muhtacız', Gelecek Dergisi, Temmuz-Ağustos 2002, s.14-5; E. Sarp, 'Kıbrıs'ta 'Kıbrıslı Bir Çözüm İçin', Gelenek Dergisi, Şubat 1998, s.61-79; E. Öngel, 'Kıbrıslılar Çözüm İstiyor', Y. Özgür Gündem, 17 Kasım 2002, s.6; U. Baker, 'Kıbrıs: Peki O Ne Olacak?', Birikim Dergisi, Ekim 2002, s.6-8; Ş. Alpay, 'Kıbrıs'ta Geç Değil', Milliyet, 26 Ocak 1999, s.18; M. Belge, 'Kıbrıs Geldi Çattı', Radikal, 4 Kasım 2001, s.9; R. Murphy, 'Kıbrıs'ta Çözüm Çok Uzak', Cumhuriyet, 7 Kasım 1999, s.12; P. Durand, 'Kıbrıs'ta Çözüm Mümkün', Milliyet, 2 Aralık 1998, s.20; R. Akar, 'KKTC'de Ortak Slogan Barış', Cumhuriyet, 14 Nisan 2000, s.8; H.B. Kahraman, 'Ver Kıbrıs'ı Al Avrupa'yı', Radikal, 9 Kasım 2001, s.9.

[123] Nelson Ledsky, "Demokratik Yasama Organı", Cumhuriyet, 9 Nisan 2000, s.12.

[124] "KKTC'de AB üyeliğine destek %97'yi buluyor" ("KKTC Halkı AB'ye 'Evet' Diyor", Radikal, 9 Eylül 2000, s.10). Ayrıca bkz. Reşat Akar, "KKTC'de Zıt Görüşler: AB Üyeliği Solu İkiye Böldü", Cumhuriyet, 8 Nisan 2000, s.10.

[125] "'Şahin'lik Çağları Geçti", Radikal, 17 Kasım 2001, s.9.

[126] "Kıbrıs'ta Birkaç Köyle Türkiye'nin Kaderi mi?", Milliyet, 20 Kasım 2002 s.19.

[127] "Simitis: Brüksel Yolu Yeşil Hat'tan Geçer", Radikal, 29 Kasım 2002, s.11.

hag'da[128] Türkiye'ye hak ettiği tarih verilirse, Kıbrıs'ta çözümün çok daha kolaylaşacağı gayet açıktır"[129] dediği örneklerde de görüldüğü gibi, egemenlerin Kıbrıs'ta 'çözüme' dair projeksiyonların tümü dayatma, şantaj ve pazarlık unsurları içermektedir...

Bununla birlikte muhalefete angaje olmakla durumu idare eden iktidarsızlara gelince, onlar da sorunu sağa sola havale etmektedirler... Örneğin Kıbrıs'ta da işi (çok şey de olduğu gibi!) AB'ye havale eden Aydın Engin, "Kıbrıs'ı kurtarmanın da Türkiye'yi Kıbrıs'tan kurtarmanın da yolu, Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne tam üyeliğinden geçiyor. Üstelik bu, 'Kıbrıs kördüğümü'nün çözümü için var olan 'tek' yol"[130] demesi gibi...

Gülay Göktürk'ün, "Kıbrıs'taki Türklerin %85'i, 'Hadi artık çözün şu işi' diye yalvarıyor; hem kendi yöneticilerine hem de Türk Dışişlerine... (...) Kıbrıs konusunda tek bir ulusal çıkarımız var, o da bu sorunu çözmek. Çözmek ve kurtulmak"[131] deyişindeki öznesi belirsiz tutumun hiçbir derde deva olmayacağı Kıbrıs'ta (kimilerine ütopik gelse de) Mehmet Hasgüler'in dedikleri, önemli saptamalardır: "Kıbrıs'ta sendikaların, baroların, ticaret örgütlerinin vb. kurumların ayrı olması sorunun çözüme katkı yapmıyor. Kurumların ortaklaştırılması çözümü kolaylaştırır. Ulusçuluğu aşacak bir yapılanmanın kurulması gerekiyor. Bunun da bugün bakıldığında en idealini sosyalizm oluşturmaktadır. Kıbrıs'ta ise AB ile sosyalisti eşit tutuyorlar. Bu doğru değildir. Milliyetçiliğin ortadan kaldırılması sorunların çözülmesine büyük katkı sağlayacaktır..."[132]

Bir kere daha altını çizerek tekrarlayalım: "Kıbrıs'ta milliyetçiliğin ortadan kaldırılması sorunların çözülmesine büyük katkı sağlayacaktır..." Bunu içinde Türkiyelilerin cebelleşmesi gereken Kıbrıs'taki 'Türk Tezi'(=Rauf Denktaş Söylemi)'dir.

---

[128] Bkz. "Kopenhag Kıbrıs'ı Zorluyor", Cumhuriyet, 3 Aralık 2002, s.11.
[129] "Kesin Tarih Kıbrıs'ı Çözer", Radikal, 8 Aralık 2002, s.11.
[130] "Kıbrıs'ı Kurtarmak-Kıbrıs'tan Kurtulmak", Cumhuriyet, 11 Kasım 2001, s.5.
[131] Gülay Göktürk, "Kıbrıs'ı Çözün", Vatan, 28 Kasım 2002, s.17.
[132] Mehmet Hasgüler, "Sorun Milliyetçilikle Çözülmez", Evrensel, 22 Kasım 2002, s.9.

"Başkentte köpekler bile daha merkezi havlar".[133]

"Otonomiyi kabul edemeyiz. Çünkü otonomi adı altında günün birinde yeniden karşımdaki, meşru hükümet olduğunu iddia edemesin. O nedenle biz, haklarımızı egemenlik esası üzerine inşa edelim diyoruz..."[134] "Kavgayı biz başlatmadık. Önce onların bıktık demesi lazım. Hâlâ Enosis, Helenizm diyenler var. (...) Ben uzlaşmaz değilim. Biz de dostluktan yanayız ama insan dostuna bile en aziz şeylerini vermez. Bizim için devlet kutsaldır, egemenlik vazgeçilmezdir"[135] diyen Rauf Denktaş'ın söylemi,[136] 'Kıbrıs'taki Resmi Türk Tezi'nin özeti gibidir...

Burada yeri gelmişken Kuzey Kıbrıs'taki Cumhuriyetçi Türk Partisi lideri M. Ali Talat'ın yaşamsal saptamalarını anımsatmadan geçmeyelim: "Denktaş, Kuran'a ve silaha el basıp Kıbrıs'ı Türkiye'ye bağlama yemini eden nesildendir. Denktaş Bey, Kıbrıs sorununun çözümünü istemiyor. AB'ye de kafası basmıyor. Denktaş'a göre Kıbrıs'ın kuzeyindeki otorite safkan Türk olmalıdır ve istediğini yapabilmelidir. Bu otorite ister döver, ister sever. Soğuk savaş zihniyet içindedir Denktaş. Türklerle Rumlar sohbet edec , bir araya gelecek, bunu kabul edemez o. Bir de tabii Türkiye'de bir derin devlet ve onun zihniyeti var. Özellikle dışişlerinin ve askeri çevrelerin bir bölümünde 'Kanla alınan toprak kalemle verilmez' diye bir kanaat var. Bunlar, Kıbrıs'a bir toprak gibi bakıyor, bu

---

[133] J. Lee.

[134] R. Denktaş, "Kıbrıs: Esas Sorunlar Geriye Atıldı", Cumhuriyet, 9 Haziran 2002, s.12.

[135] Rauf Denktaş, "Kıbrıs Sorununun Halli Çok Yakın", Hürriyet, 29 Ocak 2000, s.13.

[136] Bkz. Rauf Denktaş, "Uzlaşma Eşitliktedir", Milliyet, 25 Ocak 1999, s.18; "Rumların Kuzey'de Hakkı Yok", Cumhuriyet, 26 Kasım 2000, s.4; "Barış Kalıcı Olmalı", Cumhuriyet, 2 Ocak 2000, s.12; "KKTC Mutlak Yeniden Yapılanmalı", Cumhuriyet, 25 Nisan 2000, (ek) s.2; Tevfik Ünaydın, "Kıbrıs ve 'Ver Kurtul'cular", Cumhuriyet, 15 Ocak 2000, s.2; Oktay İşçen, "Kıbrıs'ta Çözüm İki Devlet", Milliyet, 11 Eylül 1996, s.18; Turgut Tarhanlı, "Kıbrıs'ta Eşitlik", Radikal, 19 Eylül 2000, s.11; Emin Gürses, "Denktaş, Kıbrıs ve AB", Cumhuriyet, 22 Temmuz 2000, s.7; Yorgo Kırbaki, "Denktaş Şoka Soktu", Radikal, 29 Kasım 2002, s.11; Yorgo Kırbaki, "Denktaş: Hazırım", Radikal, 2 Aralık 2002, s.11; Deniz Zeyrek, "Kıbrıs İçin Restleşme", Radikal, 3 Aralık 2002, s.11; "Denktaş Sabır Taşırdı", Radikal, 6 Aralık 2002, s.11.

toprağı fethettik diyor ve çözümü çok istekle karşılamıyor. Denktaş işte bu politikaya dayanarak çözümsüzlüğü savunuyor.[137] (...)

Türkiye'nin şu ana kadar yürütülen politikası, Kıbrıslı Türklerin çıkarına değil. Türkiye bugüne kadar Kıbrıs'la ilgili iki yönlü politika izledi. Birincisi, Kıbrıs'ı şantaj olarak kullanmaktır. (...)

Kıbrıs toplumun ciddi bir kesimi, Türkiye'ye bir yandan minnettar olan, diğer yandan da Türkiye'yi ayak bağı gören iki farklı duyguyu aynı anda yaşıyor. Çünkü Kıbrıslı Türklere en kötü gününde yardım eden Türkiye, biraz zücaciye dükkânına girmiş fil gibi kırıp döken bir karakter gösterdi. (...)

Kıbrıs'ta kaçınılmaz ve doğal olarak hem ekonomik hem askeri güç Türkiye. Kıbrıs'ta, Türkiye'dekinin birkaç misli daha fazla derin devleti öne çıkaran bir mekanizma var. Yani hükümet, Türkiye'dekinden daha zayıf, Türk askeri daha güçlü. Üstelik bir de Türk elçiliği faktörü var. Bütün bu unsurlarla birlikte Denktaş'ın da karizmasıyla var olduğu bir yönetim bu. Normal bir devlet değil, kukla bir devlet var burada..."[138]

Kuzey Kıbrıs'taki kukla devletin, "Kofi Annan'ın, daha doğrusu İngilizlerin hazırlayıp Annan'a verdirdikleri Kıbrıs planı AB yolu ile 'enosis'dir... Türkiye AB dışında iken Kıbrıs'ın tek bir siyasi kimlikle AB'ye girmesi, 'enosis'in 'alafrangası' anlamına gelir"[139] diye niteledikleri, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Kıbrıs Planı'nı kolayca kabullenmeyecekleri çok açıktır...[140]

---

[137] "Güçlüklerin kaynağında bütün çok uluslu ülkelerin karşılaştığı açmaz var. Bakın bu konuda eski İngiliz Başbakanı Margaret Thatcher 'Devlet Sanatı' başlıklı kitabında ne diyor: 'Çok uluslu devletlerin bünyesinde istikrarsızlık yatar. Bu devletlerin iyi işlemesi iki şekilde mümkündür. Birincisi ulusların birbirlerine saygılı olmaları ve devletin bir nevi konfederal yapıya sahip olmasıdır. İkincisi ise otoriter bir merkezi gücün iradesini zorla kabul ettirmesidir.' İşte Denktaş birinci çözümü sağlamaya çalışıyor" (İlter Türkmen, "Kıbrıs Düğümü", Hürriyet, 25 Mayıs 2002, s.7).

[138] Mehmet Ali Talat, "Denktaş'ın Tavrı Rumlara Yarıyor", Radikal, 25 Kasım 2002, s.6. Ayrıca bkz. M. Ali Talat, "Tanrı Bile Olsan Nafile", Radikal, 16 Temmuz 2000, s.11.

[139] Erol Manisalı, "Kıbrıs'ın Çözülmesi mi? Türkiye'nin Çözülmesi mi?", Cumhuriyet, 15 Kasım 2002, s.11.

[140] "Rauf Denktaş'ın anayasa danışmanı Mümtaz Soysal, Türk tarafının planı reddetmeyeceğini, müzakereleri de Rum tarafı ile yürüteceklerini belirterek, 7 çekinceyi şöyle sıraladı: 1) Yeni ortaklık devleti için Türk tarafı devletlerarası anlaşma istiyor. 2) Kıbrıs

Kaldı ki soruna dair, "Müzakere etmek demek, her şeyi kabul etmek değildir".[141] "İstenilen bedeli ödemeyeceğiz"[142] vurgusuyla Denktaş, 'Annan Planı'na ilişkin itirazlarını şöyle formüle ediyor: "1960 anlaşmalarındaki bazı haklar göz ardı edilmeye çalışılıyor. Bunların değişmesi lazım ki plan müzakere zemini olabilsin. İki milletten bir millet yaratmaya çalışıyorlar ki, bu 1960 temeline aykırıdır. Türk milletine milli dava olarak takdim edilen hususun, iki devleti olan, iki egemenliğe dayanan ortaklığın korunması gerekir. Toprak konusundaki rezilliğiyse tabiatıyla kimse kabul edemez. Eskiden Afrika'yı cetvelle nasıl dörde beşe böldülerse, Kıbrıs'ta da aynı şeyi yapacaklar. Ben iki milli varlığın temeline dayalı bir barış istiyorum. Ankara ile temas hâlindeyiz. Temel Kıbrıs görüşünde, milli görüşte,[143] bir değişiklik olmadığı konusunda bize teminat verilmektedir".[144]

2) KIBRIS'IN GÜNEY TARAFI...

"Hepimiz değişik derecelerde kaynarız."[145]

Kıbrıs Rum hükümeti sözcüsü Mihalis Papapetru'nun çözüme dair dedikleri AB'ye endekslenmiş beklentilerdir:[146] "'Anadolu, Kıbrıs'ı hep denetimi altında tutmalıdır.' Ecevit de bir yıl kadar önce mealen şöyle bir şey söylemişti: 'Kıbrıslı Türkler Kıbrıs'ta bir çözüme evet deseler bile Türkiye'nin Kıbrıs'ta stratejik çıkarları, dolayısıyla da orada son sözü söyleme hakkı vardır.' Bence esas

---

Türk halkının varlığının güvence altına alınması için KKTC anlaşma öncesinde, en azından 24 saat için tanınmalı. 3) BM belgesi garanti anlaşmalarında 1960'tan daha geri yeni bir durum getiriyor. 4) Türk tarafına geçecek Rumlar, siyasal eşitliği bozacak. 5) Toprak düzenlemesi adaletsiz. 6) Mal mülk değişimi gerilim yaratacak. 7) Haritalar güvenlik açısından büyük sakıncalar getiriyor..." (Ayhan Şimşek, "Annan Belgesine 7 Çekince", Cumhuriyet, 25 Kasım 2002, s.10).

[141] "Denktaş Yine Ümit Vermedi", Radikal, 8 Aralık 2002, s.11.

[142] "İstenen Bedeli Ödemeyeceğiz", Cumhuriyet, 8 Aralık 2002, s.9.

[143] Bkz. "Kıbrıs'a MGK Rötuşu Yapılacak", Radikal, 29 Kasım 2002, s.11.

[144] "Denktaş Dansa Başladı", Radikal, 28 Kasım 2002, s.11.

[145] R. Waldo.

[146] Ayrıca bkz. Klerides, 'Çözüm AB'ye Girmekte', Yeni Binyıl, 12 Eylül 2000, s.14; Kate Klerides, 'Çözüm Türkiye'nin Ellerinde', Cumhuriyet, 2 Nisan 2000, s.4; Yanakis Kasulidis, 'Kıbrıs'ta Uzlaşma ve Barış Zor', Cumhuriyet, 10 Haziran 2001, s.4; Anna Karamanu, 'Kıbrıs Rum Kesimi Barışa Yanaşmıyor', Cumhuriyet, 29 Ekim 2000, s.4.

korku ve kaygı budur. (...) Bizim kesin vizyonumuz AB üyeliği. Hatta bir Kıbrıs çözümünden önce seçeneğimiz budur. Bizim tercihimiz önce çözüm, sonra da AB üyeliği olmasına karşın bir çözüme ulaşamazsak kesinlikle AB'ye üye olacağız. Ama bu demek değildir ki Kıbrıs sorununa çözüm aramaktan vazgeçeceğiz. Hayır, buna da devam edeceğiz..."[147]

Çözüm beklentilerinin büyük ölçüde AB'ye endekslendiği Güney'de Kıbrıs-Rum milliyetçiliğinin seyr-ü seferi içinde ulaştığı noktayı Caesar V. Mavratas şöyle dönemlendiriyor: "1960'a kadar, adadaki Rum milliyetçiliğinin taşıyıcı güçleri, Kıbrıs-Rum siyasetindeki egemen gruplar tarafından belirlenmişti; kent burjuvaları, papazlar ve Yunanistan'da eğitim görmüş entelijensiya. Bu gruplar politik yetkiyi oluşturduğu sürece, her ne kadar milliyetçilik kitleler için önemli bir çekim kaynağı olsa da, milliyetçiliğin liderliği açıkça sağın tekelindeydi. Komünistler çok zayıf olmasına rağmen bazı Kıbrısçı tezleri savunuyorlardı. Bu durum, Enosis ideolojisinde ısrar edilmesine neden oldu. Buna rağmen, bağımsızlıktan sonra, Kıbrısçılık açık bir biçimde Kıbrıs'ın bağımsızlığına dair menfaatlere sahip elitlerle özdeşleştirilmeye başlandı. Bir bağımsızlık siyasetinin temelleri oluştu.

1974'ten hemen sonraki yıllarda, Kıbrısçılık dikkate değer bir önem kazandığında ve Kıbrıs Cumhuriyeti devlet ideolojisinde resmiyet kazandığında, Rum milliyetçiliği ve belki de onun en radikal unsurları sağın sırtına yüklendi. Buna rağmen, bu manzara uzun sürmedi. 1980'lerin ortalarından itibaren yükselen yeni Kıbrıs Rum milliyetçiliğiyle beraber, Kıbrısçılık, komünist solla ve adanın en milliyetçi eğilimli politik güçlerinden biri olan sosyalist EDEK'le (Merkezin Birleşmiş Demokratik Sendikası) yakından ilişkilenmeye başladı.(...)

Kıbrısçılık, 1990'lardan beri, orta ve üstorta sınıf çalışanların ve entelektüellerin genç kuşaklarının kurduğu Barış Merkezi gibi kuruluşlar tarafından savunuluyor ve eskiden Yeni Kıbrıs Derneği'nin

[147] Papapetru, AB Treni Bir Daha Kıbrıs'ta Durmaz, Cumhuriyet, 16 Haziran 2002 s.12.

sahip olduğu liderlik rolünü üstleniyor. Yine, orta ve üstorta sınıf profesyonellerin ya da politikacıların oluşturduğu değişik yurttaş grupları, iki toplumu da içine alan etkinlikleriyle, iki toplum arasında güvenin oluşmasını ve adayı bölen Yeşil Hat'ın her iki tarafında da sivil toplumun güçlenmesini amaçlıyor; işadamlarını harekete geçirerek iki toplum arasındaki iletişim kanallarını açmaya çalışıyorlar. Bir grup entelektüel ve gazeteci, adadaki Rum ve Türk milliyetçiliklerinin belki de önemli tenkitçileri. Kıbrısçı ideoloji tabii ki, komünist AKEL ve yine komünistlerin yönettiği sendika PEO tarafından savunulmaya devam ediyor ve bunlar, Kıbrıs-Türk politik güçleriyle iyi ilişkiler kurmaya çalışıyor. Bütün bunlara rağmen, 1998'deki başkanlık seçimlerinin gösterdiği gibi, komünistler milliyetçi Demokratik Parti ile ittifak yapmaktan çekinmiyorlar. Bu da bize Kıbrısçılığın 1990lar'daki en tutarlı taşıyıcısının geleneksel sol değil de, sosyologların 'yeni orta sınıf' dedikleri oluşum olduğunu gösteriyor. (...)

Federasyon karşıtları iki toplumlu federasyonun antidemokratik karakteri üzerinde duruyorlar (%80'lik Rum çoğunluğu %18'lik Türk azınlığa eşitlenmesi) ve Kıbrıs sorununa dair tek 'adil' yerleşimin, tabii ki Kıbrıslı-Türk azınlığın haklarını korumakla beraber, demokratik çoğunluk ilkesini teminat altına alan yerleşim olduğunu iddia ediyorlar. Federasyonun en ateşli karşıtı olan Başpiskopos Hirisostomos, zaman zaman 'sürüsünü' federal bir yerleşimin Kıbrıs Helenizm'inin komple yıkımı olduğuna inandırmaya çalışıyor.

Bağımsız Kıbrıs devleti düşüncesini tam anlamıyla kabul ettiklerini iddia etseler de, Kıbrıslı Rumlar bu devleti kendi Rum kültürel kimlikleriyle organik olarak bağlı, yani Rum ya da Kıbrıs-Rum devleti olarak görüyorlar. Üstelik Kıbrıslı Rumların 'periferi' milliyetçiliği bugün 'ulusal merkezin' resmi siyasetiyle tezat oluşturuyor ve çoğu zaman anavatandaki Yunan milliyetçiliğinden daha militan gözüküyor. Ne var ki, 1998'te Klerides'in ikinci defa seçilmesiyle, Rum milliyetçiliğinin zayıflamaya başladığı unutulmamalı. Yeni manzara, büyük ölçüde AB'ye giriş süreci doğrultusunda şekilleniyor. Yeni Avrupalı kimliğinin oluşması, yavaş gerçekleşse de, Rum

kimliği ve 1980'lerin başlarından 1990'ların sonlarına kadar Kıbrıs-Rum siyasetine egemen olan Helenizm düşüncesi üzerine yapılan vurguyu doğal olarak zayıflatıyor..."[148]

3) 'ANNAN ÇÖZÜM(SÜZLÜĞ)Ü'

"Konuşurken kendimizi ele veririz;
kelimeler, hiç de masum değildir.
Ağzımızdan dökülenler,
dünyaya bakışımızdır."[149]

Bilindiği gibi: "Kıbrıs sorununun başlangıcı olarak belirlenebilecek en doğru tarih herhalde 2. Dünya Savaşı sonrası olmalı. Savaş sonrasında, İngiliz sömürgelerinin tasfiyesiyle birlikte Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak isteyen Rumların harekete geçmesi; insanlık tarihi boyunca diplomatik oyunlara ve savaşlara neden olan Kıbrıs'ı bir kez daha dünya gündemine getirdi. O günden bugüne kaç plan hazırlandı saymak gerek. 1955'lerden sonra McMillan Planı, Radcliffe Anayasası gibi belgelerle tanışan Kıbrıs, 1974 yılından sonra BM genel sekreterlerinin adıyla anılan çözüm planlarına veya önerilerine sahne olmaya başladı. Perez de Cuellar, bir zamanlar BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi idi; sonra genel sekreter oldu. İki dönem genel sekreterlik yaptı. 1986'da taraflara sunduğu çözüm önerileriyle Kıbrıs sorununu çözümün eşiğine kadar getirdi ama sonuç alamadı. Sonra görevini Butros Butros Gali'ye bıraktı. Gali de kendi adıyla anılan Gali Fikirler Dizisi'ni ve bu fikirler dizisinin bir parçası olan Güven Yaratıcı Önlemleri hazırladı. Bugünlerde ikisi de emekli. Ve bu kez de şimdiki BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın planını tartışılıyor..."[150]

Uzatmalı tartışmanın ulaştığı koordinatlarda şunun altı çizilmeli: "BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Kıbrıs'la ilgili son şanstır

---

[148] Caesar V. Mavratsas, "Kıbrıs-Rum Milliyetçiliği ve Kıbrıs Devleti Seçeneği", Birikim Dergisi, No:163-164, Kasım-Aralık 2002, s.134-144.
[149] Mustafa Bayram Mısır, "Kelimeler, Dil ve Bilim Üzerine Bazı Notlar", Kül Dergisi, No:26, Temmuz 2002, s.19.
[150] Hasan Erçakıca, "Kıbrıs İflah Etmez, Öldürür", Radikal, 27 Kasım 2002, s.8.

denilen planının zamanlaması çok ilginçtir".[151] Ortadoğu'nun yeniden düzenlenmesi ve AB ile ilişkileri de kapsayan genişlikte TC ile bir pazarlık arayışını da içermektedir. Ve de sonucu pazarlıklara tabi olan Annan Planı yoğun bir tartışma ekseni olurken Denktaş kişiliğinde Kıbrıs'taki 'Resmi Türk Tezi'ni de aşındıracaktır.[152]

Bakın bunun ilk ipuçlarını Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) Genel Başkanı M. Ali Talat nasıl vermektedir:[153] "Annan Planı[154] bizim hayal edemeyeceğimiz bir şeydi. Derhal görüşülmeli. Planın müzakeresini engelleyenler Rumlara hizmet ediyor. Kıbrıs'ta, derin devleti öne çıkaran bir mekanizma var... Denktaş çözümü bozmaya çalışıyor... Türk hükümeti duruma hâkim olmazsa bozabilir de Türkiye'nin politikası, Kıbrıslı Türk'ün çıkarına değildir".[155]

---

[151] Emin Gürses, "BM: Barış Yapmak mı, Barışı Korumak mı?", Cumhuriyet, 30 Kasım 2002, s.17

[152] "Türk tarafının itirazları egemenliğe odaklı. Taraflar arasında herhangi bir anlaşmanın iki eşit devlet temelinde yapılması isteniyor. Ayrıca planda ortaya konan merkezi iktidarda yani ortak devlette, tarafların %50 pay sahibi olması, karar alma sürecinde ayrı oylamanın güvence altına alınması talep ediliyor... Güzelyurt'un su kaynakları açısından zengin olduğu için, Karpaz'ın da stratejik önemi nedeniyle verilemeyeceği vurgulanıyor. Rum göçmenlerin Türk tarafına dönmesine de orta vadede nüfus çoğunluğunu tersine çevirebileceği gerekçesiyle itiraz ediliyor... Rumlara gelince onlar da; planın ekindeki haritalarda öngörülen toprak dağılımına göre 1974 öncesindeki topraklarına dönmesine hak tanınan Rum sayısının 85 binden 100 bine çıkarılması isteniyor... Vatandaşlık konusunda kurucu devletlerin yetkilerinin sınırlı tutulması gerektiği belirtiliyor. Kıbrıs vatandaşı olacak Türkiyeli sayısının 35 binle sınırlı tutulması isteniyor... Annan planı tarafların adada azami 9.999 asker bulundurmasını öngörüyor, Rum tarafıysa azami 2'şer ya da 3'er bin askerden söz ediyor" (Türklerin Derdi Egemenlik, Radikal, 8 Aralık 2002, s.11).

[153] Ayrıca bkz. Mehmet Ali Talat: "Kıbrıs'ta Çözüm Zamanı", Milliyet, 1 Ağustos 2000, s.22; "Kıbrıs'ta Çözüm Federasyon", Cumhuriyet, 28 Ocak 2000, s.10; "Denktaş Çözüm İstemiyor", Milliyet, 29 Kasım 2000, s.23.

[154] "ABD'nin Avrupa ve Avrasya'dan sorumlu birinci Dışişleri Bakan Yardımcısı C. Ries, BM'nin sunduğu Kıbrıs çözüm planının da 'mükemmel zemin' oluşturduğunu söyledi" ("Bush'tan Kampanya", Radikal, 29 Kasım 2002, s.11). Ayrıca Annan'ın çözüm önerisi hakkında bkz. F. Polat, 'Annan'ın Kıbrıs Planı', Evrensel, 22 Kasım 2002 s.9; M. Yetkin, "BM Kıbrıs Planı'nın Türkiye'ye Maliyeti", Radikal, 27 Kasım 2002, s.6; S. Demirtaş, "Ankara'da Kıbrıs Restleşmesi", Cumhuriyet, 28 Aralık 2002, s.11; T. Ataöv, "Örtülü Bir Tehlike", Cumhuriyet, 3 Aralık 2002, s.11; "Kıbrıs İçin Yeni Dönemeç", Radikal, 5 Aralık 2002, s.10; "Grossman İşe Kıbrıs'tan Başladı", Radikal, 5 Aralık 2002, s.10.

[155] Mehmet Ali Talat, "Denktaş'ın Tavrı Rumlara Yarıyor", Radikal, 25 Kasım 2002, s.6.

"1974 öncesi durum ve bugünkü şekliyle çözümsüzlüğün devamı kabul edilemez. Çözümü, karşılıklı anlayışla, bugün var olan zemini dikkate alarak ve dünyanın bugünkü gerçeğine dayandırarak bulabiliriz. Bunun için iki toplumu, iki toplumun siyasal eşitliğini, her iki toplumun siyasi kurumlaşması ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak; her iki toplumun güvenlik ihtiyaçlarını gözeterek, ama Kıbrıs'ın geleceğini ve iki toplumun varlığını, Kıbrıs adasının ortak vatan olduğu gerçeğinde bütünleştirerek çözüm aranmalıdır. (...)

Her iki toplumun ayrı ayrı, Anayasa'dan güç alan federe devletlerinde toprak ve nüfus çoğunluğunun o federe devletin ait olduğu toplum bireylerine ait olması bir zorunluluktur. (...) Kıbrıs, çözümle eşzamanlı olarak AB'ye üye olmalıdır..."[156]

"Kıbrıs sorununun çözüm yolunda bugün önemli bir noktaya gelmiş bulunmaktayız. Biz CTP olarak yıllardır Kıbrıs'ta barış için mücadele ediyoruz. Çünkü yıllardır süren ve Keşmir sorunu gibi uzayıp giden Kıbrıs sorunu, hem Kıbrıs'ta hem Türkiye ve Yunanistan'da emekçi halkın en geniş toplum kesimlerinin arasına şovenizm tohumlarının serpilmesi ve demokrasi, barış ve özgürlük mücadelesinin kesintiye uğraması için egemen güçlerin en büyük oyun alanı olmuştur. İşte bu bakımdan militarist ve şovenist etkileri büyük ölçüde kaldıracak olan Kıbrıs sorununun çözümü son derece önemlidir.

Bugün biz CTP olarak BM Genel Sekreteri'nin sunduğu planın görüşmelerde zemin olarak kabul edilmesinden yanayız. Bu planı incelediğimizde Kıbrıs'ta kurulacak olan ortak devletin oluşturucusu olacak olan 'parça devletler' statü ve yetkiler bakımından birbirinin eşiti olacaklardır. Siyasi eşit düzeyde olacak olan parça devletler aynı zamanda merkezi devletin yetki sahasına girmeyen tüm alanlarda yetkili olacaklardır. Ortak devletin dış temsiliyeti ve tüm uluslararası ilişkilerinde siyasi eşitlik ve iki toplumlu karakteri yansıtan düzenlemeler bulunacaktır. Biz CTP olarak söz konusu bel-

[156] Mehmet Ali Talat, 'İki Toplum Temelinde Ortak Vatan', Evrensel 20 Kasım 2001 s.2.

genin doğrudan doğruya iki toplum arasındaki ilişkileri yeni ve demokratik bir başka ilişki biçimine döndüreceği; böylece Kıbrıs'ta karşılıklı kabule dayalı bir çözümü sağlayacağı; ve bu çözümle birlikte Türkiye ve Yunanistan halkları arasında yıllardır süren gerginliğin yerine yararlı ve demokratik bir barışçı işbirliği getirmesine katkı getireceği için de destekliyoruz. (...) Barış özveri ile gerçekleşir. Barış için verilecek özveri, geleceğin kazanılmasına yapılan en büyük yatırımdır..."[157]

9 Aralık 2002, Ankara.

[157] Cumhuriyetçi Türk Partisi: Önemli Bir Noktaya Gelindi, Evrensel, 22 Kasım 2002 s.9.

ABSTRACT & CONTENTS

POLITICAL ECONOMY OF "DEEP" NATIONALISM

SIBEL OZBUDUN - TEMEL DEMIRER

CONTENTS

PREFACE
SECTION I: HISTORICAL BACKGROUND
I-) LIFE AND WORKS OF TURKISH STATE - SIBEL OZBUDUN/ TEMEL DEMIRER
2-) OFFICIAL IDEOLOGY(-CAL) / HISTORY = LIES/ TABOOS... TEMEL DEMIRER
3-) THE STATE OF 700 - TEMEL DEMIRER
SECTION II: THE OFFICIAL IDEOLOGY(-CAL GLUE)
4-) THE REALITY OF KEMALISM - TEMEL DEMIRER
5-) KEMALISM AND SEPTEMBER 12TH: OR NON-HISTORICAL "ACTUAL HISTORY" - SIBEL OZBUDUN/ TEMEL DEMIRER
6-) THE KEMALISTIC RITUAL OF THE NATIONAL SECURITY COUNCIL - TEMEL DEMIRER
SECTION III: KEMALISTIC RITUAL
7-) THE "REPUBLIC" OF THE WHITE TURKS TEMEL DEMIRER
8-) "LOW INTENSITY DEMICRACY"! - TEMEL DEMIRER
9-) THE PROCESS OF 28TH FEBRUARY - TEMEL DEMIRER
SECTION IV: THE "DEEP" STATE OF "SUSURLUK-ŞEMDİNLİ"
10-) THE SUSURLUK OF RAISON D'ETAT - SIBEL OZBUDUN
11-) OPEN RESPONSES TO "OFFICIAL SECRETS" TEMEL DEMIRER
12-) "THE KUTLU REPORT"! - TEMEL DEMIRER
13-) THE "REPORT" OF RESTORATION - TEMEL DEMIRER
14-) THE NATIONAL SECURITY COUNCIL + "OFFICIAL SECRETS" = THE GORDION KNOT- TEMEL DEMIRER

15-) WHAT YOU CALL "SECRET" IS THE STATE ITSELF! TEMEL DEMIRER
16-) THE REKNOWN HISTORY OF ÇAKICI - TEMEL DEMIRER
17-) WHAT IS THE PROBLEM: KÜÇÜK OR "BIG"? TEMEL DEMIRER
18-) HOW ABOUT SUSURLUK AND ITS "LEGAL PROCESSES"? - TEMEL DEMIRER
19-) THE SUSURLUK WEDDING - TEMEL DEMIRER
SECTION V: THE HISTORICAL INVOICE!
20-) THE NATIONALISTIC TURKEY - TEMEL DEMIRER
21-) "THE DEVIL INSIDE US" - TEMEL DEMIRER
22-) "WE HAVE LIVED A LONG TIME, WE HAVE SEEN A LOT... LIFE IS BEAUTIFUL BUT HARD!" - SIBEL OZBUDUN
23-) CYPRUS: HISTORY, ECONOMICS, POLITICS... TEMEL DEMIRER
CONTENTS/ ABSTRACT

ABSTRACT

The recent history of Turkey repletes with events which pertain to the undissolved Turkish "Gladio", an organization corresponding to the historico-actual "Raison d'Etat" of the Turkish Republic. Fascist gangs "in the service of the state", directed and manipulated by cliques in the Turkish Armed Forces and the security organizations, have been continuing to torture, kill and bomb relentlessly, now trying to eliminate the "communist danger", now to carry on the "low intensity war" against the Kurdish insurrection.

The "car crash" in Susurluk (1997), in which a police chief and a "searched" fascist killer died whereas an MP, the leader of the village guards created by the administration as a part of the strategy to suppress the Kurdish insurrection survived, revealed the dubious relations between the administration, the parliement and the ultra-right gangs. Much information has been revealed, many names were mentioned since then. But the facts would soon be obscured deliberately, by the same mechanisms of investigation

put to function by official circles. Oblivion seems to be the main actor behind most of the tragedies we are forced to live through...

This book aims at establishing the historical logic of these events and of these gangs, displaying their roots at the foundation period of the Republic. Its writers esteem such a "remembrance" indispensable if an exit from the vicious circle created by the politics of comprador liberalism and reactionary nationalism is to be found.

Türkiye'nin 'derin' yakın tarihçesi, tekrar tekrar okunması gereken bir kitap gibi duruyor önümüzde. Her kapattığımızda bir başka uğursuz olayla sayfalarını yeniden karıştırmak zorunda kaldığımız, bir türlü bitmeyen/bitirilemeyen, bir 'kara' kitap. Susurluk'la 'bitti' denilen, Şemdinli'yle tıslayarak kaldırıyor başını. Yakın bir örnek ise 'milli katil' Mehmet Ali Ağca'nın bir 'derin devlet' çelmesiyle fütursuzca tahliye edilmesi oldu. Bu tahliye kolektif 'unutuşlarımızda' Abdi İpekçi suikastından Kartal Askerî Cezaevi firarına bir dizi 'operasyon'u canlandırmamızı tetikledi. Anımsadık... Bir kez daha unutmak üzere. İşin vahim yönü, her anımsayışımızda/unutuşumuzda, ellerinde bayraklar, 'Türkiye seninle gurur duyuyor!' nidalarını yükselten hilal bıyıklı güruhun biraz daha büyümesi. Unutuşlarımızdan, tepkisizliklerimizden, umursamazlıklarımızdan, umarsızlıklarımızdan beslenerek büyüyorlar.

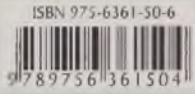
Elinizdeki kitabın baskısı tamamlanıncaya dek, kim bilir daha kaç kez karıştırmak zorunda kalacağız o sayfaları... Ve kim bilir kaç kez, sokaklara dökülecekler, bayrakları, İstiklal marşları, kurtbaşı işaretleri ve çığırtkanlıklarıyla...

Gidişat karanlık. 'Orhan Pamuk liberalizmi-Hukukçular Birliği milliyetçiliği' farsları arasına sıkışan Türkiye siyaset(sizliğ)i, dış dinamiklerin (AB dayatmacılığı/çözümsüzlüğü, Irak'ın kaçınılmaz parçalanması, daha da vahimi ABD-AB'nin olası İran müdahalesi) de zorlamasıyla, 'Derin Devlet'i ve onun milliyetçiliğini bir kez daha tam istim göreve çağıran bir konjonktüre doğru hızla ilerliyor.

Bu ülkeyi, gerçekte aynı madalyonun iki yüzü olan 'komprador liberalizm-reaksiyoner milliyetçilik' siyaset(sizliğ)inden kurtarmak, unutmayan, unutturmayan insan kararlılığıyla mümkün. Yazdıkları bu kararlılığın biçimlenmesinde bir nebze katkıda bulunursa, yazarlar kendilerini mutlu sayacaklar.

ISBN 975-6361-50-6

Kapak Resmi: Güryasmin